ERICH MARIA REMARK

TRYS DRAUGAI

Iš vokiečių kalbos vertė
Vytautas PETRAUSKAS

Vilnius

UDK 830-3
Re-139

Erich Maria REMARQUE
DREI KAMERADEN
Amsterdam, 1938

3-asis leidimas

ISBN 9986-16-126-6

I

Dangus buvo geltonas it žalvaris ir dar neapsitraukęs dūmais iš kaminų. Anapus fabriko stogų jis itin švytėjo. Netrukus turėjo tekėti saulė. Aš pažvelgiau į laikrodį. Dar nebuvo aštuonių. Pasiskubinau ketvirčiu valandos.

Atidariau vartus ir parengiau benzino siurblį. Apie tą metą visados jau atvažiuodavo viena kita mašina pasiimti degalų.

Staiga išgirdau, kad užpakaly manęs kažkas kimiai sukranksėjo, - atrodė, lyg po žemėmis kas būtų sukiojęs kokius surūdijusius sraigtus. Sustojau ir ėmiau klausytis. Paskiau per kiemą sugrįžau prie dirbtuvės ir atsargiai pravėriau duris. Pustamsėje dirbtuvėje knapinėjo šmėkla. Ji buvo su nešvaria balta skarele, mėlyna prijuoste, storomis šlepetėmis ir mosavo šluota; svėrė jinai devyniasdešimt kilogramų: tai būta mūsų šlavėjos Matildos Stos.

Valandėlę pastovėjau stebėdamas ją. Svirdinėdama tarp automobilių radiatorių ir dusliu balsu niūniuodama dainą apie ištikimąjį husarą, ji atrodė gracinga kaip begemotas. Ant stalo palei langą stovėjo du buteliai konjako. Vienas buvo pustuštis. Vakar vakare jis dar buvo pilnas. Aš užmiršau juos padėti į spintą ir užrakinti.

- Bet, ponia Stos... - tariau aš.

Daina nutrūko. Šluota nukrito ant grindų. Laimingas šypsnys užgeso. Dabar aš pavirtau šmėkla.

- Jėzau Kristau... - ėmė miknoti Matilda, išpūtusi į mane raudonas akis. - Jūsų dar nelaukiau...

- Suprantu. Patiko?

- Ką čia kalbėti... bet man nesmagu. - Ji nusišluostė burną. - Aš stačiai apdujusi...

- Na, čia jau perdedate. Jūs tik girtutėlė. Girtutėlė kaip dūlis.

Ji vos laikėsi ant kojų. Jos ūseliai krūpčiojo, o akių vokai kilnojosi kaip senos pelėdos. Tačiau pamažėli jai pavyko truputį prasiblaivyti. Jinai ryžtingai žingtelėjo į priekį.

- Pone Lokampai... žmogus tėra žmogus... iš pradžių aš tik pauosčiau... o paskiau išgėriau gurkšnelį... mat viduriuose man kažkas vis taip negera... taip, o paskiau... paskiau turbūt nelabasis koją pakišo. Nereikėjo gundyti vargšės moteriškės ir palikti butelio ant stalo.

Jau nebe pirmą kartą aš ją taip užklupau. Ji ateidavo kas rytą dviem valandoms apruošti dirbtuvės, ir ramiausiai galėjai palikti kad ir kiek pinigų. Matilda nepaliesdavo jų nė iš tolo, tačiau prie degtinės puldavo kaip pelė prie lašinių.

Aš pakėliau butelį.

- Žinoma, konjako, kuriuo mes vaišiname klientus, jūs nepalietėte, bet išmaukėte gerąjį, kurį geria ponas Kėsteris.

Šypsnys dulktelėjo raukšlių išvagotame Matildos veide.

- Kas teisybė, tai teisybė, - apie tai aš nusimanau. Bet jūs neišduosite manęs, pone Lokampai? Vargšės našlės?

Aš papurčiau galvą.

- Šiandien ne.

Ji nuleido pakaišytus sijonus.

- Tai aš išgaruoju. Jeigu dabar ateis ponas Kėsteris... šimts kalakutų!

Aš priėjau prie spintos ir atrakinau ją.

- Matilda...

Ji skubinai atsverdėjo pas mane. Aš iškėliau rudą keturkampį butelį.

Ji protestuodama pakėlė rankas.

- Čia tai ne mano darbas! Garbės žodis! To tai neliečiau!

- Žinau, - tariau aš ir pripyliau pilną stiklą. - O jūs žinote, kas čia?

- Kur nežinosi! - Ji apsilaižė. - Romas! Senas senas Jamaikos romas!

- Puiku. Tai ir išgerkite stiklą!

- Man? - Ji atšoko. - Pone Lokampai, tai jau per daug! Aš tiesiog neturiu kur akių dėti iš gėdos! Senė Stos slapčiom išlaka jums konjaką, o jūs dar vaišinate ją romu. Jūs - šventasis, tikras šventasis! Geriau jau mirsiu, bet negersiu!

- Taip? - tariau aš ir apsimečiau, kad rengiuosi paimti stiklą.

- Na, ką gi! - Ji greitai stvėrė stiklą. - Gero daikto negali atsisakyti, jeigu tau jį siūlo. Net jeigu nesupranti, už ką. Į sveikatą! Gal šiandien jūsų gimimo diena?

- Taip, Matilda. Atspėjote.

- Iš tikrųjų? - Ji suėmė mano ranką ir papurtė. - Nuoširdžiausiai sveikinu! Linkiu pinigėlių kuo daugiausia! Pone Lokampai, - ji nusišluostė burną, - aš taip susijaudinau, kad būtinai reikėtų dar vieną išmesti! Juk aš myliu jus kaip tikrą sūnų.

- Gerai.

AŠ pripyliau jai dar vieną stiklą. Matilda išlenkė jį ir, liaupsindama mane, išėjo iš dirbtuvės.

Nukrausčiau butelius ir atsisėdau prie stalo. Blyškūs saulės spinduliai krito pro langą man ant rankų. Keisti jausmai suima tave gimimo dieną, net jeigu tau ji ir ne galvoj. Trisdešimt metų... Buvo laikas, kai aš maniau, kad niekad nesulauksiu dvidešimties, kaip man atrodė toli iki jų. O paskiau...

Išsitraukiau iš stalčiaus lapą laiškinio popieriaus ir pradėjau skaičiuoti. Vaikystė, mokykla... visa tai buvo taip seniai, jog nebesinori tikėti. Tikrasis gyvenimas prasidėjo tik 1916 metais. Tada aš kaip tik patekau į kariuomenę. Laibas, išstypęs, aštuoniolikos metų vaikinas, aš klausiau ūsočiaus puskarininkio komandos ir guliau ir kėliau ant ką tik suarto dir-

vono už kareivinių. Vieną iš pirmųjų vakarų atėjo manęs aplankyti į kareivines motina, bet ji turėjo laukti daugiau kaip valandą. Mat aš ne taip, kaip nustatyta, susikroviau kuprinę ir už tai buvau nubaustas laisvalaikiu šveisti išvietę. Jinai norėjo man padėti, bet niekas jai neleido. Motina verkė, o aš buvau toks pavargęs, kad užmigau jai dar tebesėdint pas mane.

1917 metai. Flandrija. Mudu su Midendorfu nusipirkome kantinoje* butelį raudonojo vyno. Rengėmės paūžti. Tačiau nieko neišėjo. Švintant prasidėjo smarki anglų ugnis. Vidurdienį buvo sužeistas Kėsteris, popiet žuvo Majeris ir Detersas. O vakare, kai jau tikėjomės pailsėti ir atkimšome butelį, buvo paleistos dujos, kurios ėmė smelktis į apkasus. Tiesa, mes laiku užsidėjome dujokaukes, bet Midendorfo kaukės būta kiauros. Kai jis tai pastebėjo, jau buvo per vėlu. Kol vyras nusitraukė ją ir susirado kitą, jau per daug buvo prisirijęs dujų ir vėmė kraujais. Midendorfas mirė kitą rytą; jo veidas buvo pažaliavęs ir pajuodęs, o kaklas visas sudraskytas: jis mėgino pradrėksti jį nagais ir įtraukti oro.

1918. Tai buvo ligoninėje. Prieš porą dienų atėjo naujas transportas sužeistųjų. Popieriniai tvarsčiai. Sunkūs sužeidimai. Aimanos. Visą dieną čia įvažiuodavo, čia išvažiuodavo lėkšti operaciniai vežimėliai. Kartais jie sugrįždavo dyki. Salia manęs gulėjo Jozefas Storis. Kojų jis nebeturėjo, tačiau to dar nežinojo. Pamatyti negalėjo, nes vielų pintinė pakojy buvo užtiesta apklotu. Jis būtų tuo nė tikėti netikėjęs, nes juto kojų skausmus. Mūsų palatoje naktį mirė du žmonės. Vienas labai iš lėto ir sunkiai.

1919. Vėl namie. Revoliucija. Badas. Lauke vis dar trata kulkosvaidžiai. Kareiviaiprieš kareivius. Draugai prieš draugus.

1920. Pučas. Sušaudytas Karlas Brėgeris. Kėsteris ir Lencas suimti. Mano motina ligoninėje. Vėžio paskutinė stadija.

1921...

'*Kaminą* - valgykla, bufetas, užkandinė (kareivinėse).

Pagalvojau. Nieko nebeatsiminiau. Tų metų stačiai stigo. 1922 metais aš buvau geležinkelio darbininkas Tiūringijoje. 1923 metais vadovavau vieno gumos dirbinių fabriko reklamai. Tai buvo infliacijos laikais. Du šimtus bilijonų markių uždirbdavau per mėnesį. Du kartus per dieną būdavo išmokamos algos, ir kiekvieną kartą pusvalandžiui pertraukdavome darbą ir bėgdavome į krautuves ko nors nusipirkti, kol dar nepaskelbtas naujas dolerio kursas; mat po to pinigų vertė nukrisdavo perpus.

O paskiau? Kas buvo vėlesniais metais? Aš padėjau pieštuką. Nebuvo prasmės viso to minėti. Ir nebeatsiminiau visko taip tiksliai. Pernelyg susipainiojo viskas. Paskutinį kartą savo gimimo dieną švenčiau „Internacionalio" kavinėje. Ten visus metus buvau taperiu*. Paskiau vėl susitikau Kėsterį ir Lencą. O dabar dirbu čia, „Auredi" įmonėje, - Kėsterio ir Ko autoremonto dirbtuvėje. *Ko* buvome mudu su Lencu, tačiau iš tikro dirbtuvė priklausė vienam Kėsteriui. Anksčiau jis buvo mūsų mokyklos draugas ir mūsų kuopos vadas, paskiau lakūnas, vėliau kurį laiką studentas, po to lenktynininkas ir pagaliau nusipirko šitą laužą. Pirmiausia prie jo prisidėjo Lencas, kuris prieš tai keletą metų bastėsi po Pietų Ameriką, o paskiau priklydau aš.

Išsitraukiau iš kišenės cigaretę. Tiesą sakant, galėčiau būti visai patenkintas. Sekėsi man neblogai, turėjau darbą, buvau stiprus, ištvermingas - sveikas, kaip sakoma; tačiau vis dėlto geriau buvo daug apie tai negalvoti. Ypač kai esi vienas. Ir vakarais taip pat. Mat kartkartėmis vis dar išplaukia kas nors iš praeities dienų ir ima spoksoti negyvomis akimis. Bet tokiais atsitikimais turi degtinės.

Už lango girgžtelėjo vartai. Aš sudraskiau lapelį su savo gyvenimo datomis ir įmečiau į krepšį. Durys su trenksmu atsidarė. Tarpdury stovėjo Gotfrydas Lencas, aukštas, liesas, su

* *Taperis* - pianistas, grojantis kavinėse, restoranuose.

kupeta šiaudų spalvos plaukų ir nosimi, kuri, matyti, buvo skirta visai kitam žmogui.

- Robi! - suriaumojo jis. - Senas smaližiau, stot ir stovėt kaip pridera! Tavo viršininkai nori su tavim kalbėti!

- Viešpatie Aukščiausias! - Aš atsistojau. - Tikėjaus, kad jūs to neatsiminsit! Pasigailėkit, vyručiai!

- Dar ko užsimanysi! - Gotfrydas padėjo ant stalo ryšulį, kuriame kažkas smarkiai sužvangėjo. Paskui jį įėjo Kėsteris. Lencas atsistojo priešais mane.

- Robi, ką tu šiandien rytą pirmiausia sutikai?

Aš pagalvojau.

- Kažkokią šokančią senę.

- Šventasis Moze! Blogas ženklas! Bet tinka prie tavo horoskopo. Vakar sudariau jį. Tu gimęs Saulio ženkle, esi nepatikimas, svyruoji kaip nendrė vėjyje, be to, šiais metais tave dar veikia įtartini Saturno trigonai ir sužalotas Jupiteris. Kadangi mudu su Otu atstojame tau tėvą ir motiną, įteikiu aš tau pradžiai šiokią tokią apsaugos priemonę. Imk šitą amuletą! Kadaise jį man padovanojo viena indų palikuonė. Ji buvo mėlyno kraujo, pilnų padų, turėjo utėlių ir mokėjo pranašauti ateitį. „Baltaodi svetimšali, - pasakė ji man, - karaliai jį nešiojo, jame slypi saulės, mėnulio ir žemės galia, jau neminint mažesnių planetų, - duok man sidabrinį dolerį degtinei ir nešiok sau sveikas." Kad laimės grandinė nenutrūktų, įteikiu jį tau. Jis saugos tave ir privers bėgti tavo nedraugą Jupiterį.

Lencas pakabino man ant kaklo juodą figūrą prie plonos grandinėlės.

- Šitaip! Tai prieš didžiąsias negandas, o šičia prieš kasdienines bėdas: šeši buteliai romo nuo Oto! Jie dvigubai vyresni už tave!

Jis išvyniojo ryšulį ir statė vieną po kito butelius, ryto saulės nušviestus. Jie tviskėjo kaip gintaras.

- Puikiai atrodo, - pasakiau aš. - Iš kur tu juos traukei, Otai?

Kėsteris nusijuokė.

- Paini istorija. Daug pasakoti. Bet pasakyk tu man, kaipgi tu jautiesi? Kaip atrodo trijų dešimčių sulaukus?

Aš numojau ranka.

- Kaip šešiolikos ir penkiasdešimt kartu. Nieko ypatingo.

- Ir tu sakai „nieko ypatingo"? - pasipriešino Lencas. - Juk tai geriausia, kas tik begali būti. Vadinasi, tu išdidžiai nugalėjai laiką ir gyvensi dvigubai.

Kėsteris pažvelgė į mane.

- Duok jam ramybę, Gotfrydai, - pasakė jis pagaliau. - Gimimo dienos baisiai slegia žmogaus savimaną. Ypač iš ryto. Jis tuoj vėl atitoks.

Lencas prisimerkė.

- Juo mažiau žmogus apie save mano, juo jis vertesnis, Robi. Ar tai bent kiek paguodžia tau širdį?

- Ne, - tariau aš, - nė trupučio. Jeigu žmogus ko nors vertas, tai jis jau tėra tik paminklas pačiam sau. Man atrodo, kad tai varginama ir nuobodu.

- Jis filosofuoja, Otai, - tarė Lencas, - tai jau išgelbėtas. Jisai jau įveikė tyliąją valandėlę! Tyliąją gimimo dienos valandėlę, kai žmogus žiūri pats sau į akis ir matai, koks tu esi nupiepęs viščiukas. Dabar galime ramūs eiti prie savo darbo ir tepti dublius senajam kadilakui...

Mes dirbome, kol sutemo. Paskiau nusiprausėme ir persirengėme. Lencas godžiai žvilgčiojo į išrikiuotus butelius.

- Ar nenusuksime kuriam sprando?

- Tai jau tegu Robis sprendžia, - tarė Kėsteris. - Negražu, Gotfrydai, taip negrabiai užsiminti žmogui, kuris gavo dovanų.

- Dar negražiau leisti, kad mirtų iš troškulio tie, kurie davė dovanų, - atsakė Lencas ir atkimšo vieną butelį.

Tučtuojau nukvipo visa dirbtuvė.

- Šventasis Moze, - tarė Gotfrydas.

Visi ėmėm uostyti.

- Fantastiška, Otai. Jau reikia leistis į aukštosios poezijos sferas, norint surasti tinkamų palyginimų.

- Toks romas per geras šiai niūriai lindynei! - nutarė Lencas. - Žinot, ką? Važiuojam už miesto, pavalgysime kur nors vakarienę ir pasiimsime butelį. Išgersim jį gamtos prieglobstyje!

- Puiku.

Mes nustūmėme į šalį kadilaką, prie kurio kuitėmės popiet. Už jo stovėjo keistas daiktas su keturiais ratais. Tai buvo Oto Kėsterio lenktynių automobilis, mūsų dirbtuvės pasididžiavimas.

Kėsteris tą automobilį, seną laužą su aukštu kėbulu, kadaise pusdykiai nupirko per varžytynes. Specialistai,kurie jį tada matė, be jokių abejonių pareiškė, kad tai esąs įdomus eksponatas susisiekimo istorijos muziejui. Konfekcininkas Bolvisas, moteriškų paltų fabriko savininkas ir lenktynininkas mėgėjas, patarė Otui pasidaryti iš jo siuvamąją mašiną. Tačiau Kėsteris to nepaisė. Jis išardė automobilį kaip kišeninį laikrodį ir mėnesių mėnesius dirbo prie jo nuo tamsos lig tamsos. Ir štai vieną vakarą Otas pasirodė su juo prie baro, kuriame mes paprastai sėdėdavome. Bolvisas ko nenuvirto iš juoko, jį vėl pamatęs, - taip komiškai mašina dar atrodė. Juokais jis pasiūlė Otui kirsti lažybų. Jis statė du šimtus markių prieš dvidešimt, jeigu Kėsteris panorėtų lenktyniauti su jo nauju sportiniu automobiliu: distancija dešimt kilometrų, vienas kilometras forų Oto automobiliui. Kėsteris sutiko lažintis. Visi juokėsi ir tikėjosi baisiausio malonumo. Tačiau Otas padarė dar daugiau: jis atsisakė forų ir kuo ramiausiai padidino lažybų sumą, pastatęs tūkstantį markių prieš tūkstantį. Bolvisas nustebęs paklausė, ar nereikia jo nugabenti į pamišėlių namus. Užuot atsakęs, Kėsteris paleido motorą. Abu tuojau pradėjo lenktynes. Bolvisas po pusvalandžio sugrįžo toks apdujęs, tartum būtų matęs jūrų slibiną. Tylėdamas išrašė čekį, o paskui ėmė rašyti dar vieną. Jis norėjo tučtuojau nupirkti tą mašiną. Bet Kėsteris išjuokė jį. Jis neparduotų dabar automobilio už jokius pinigus. Tačiau kad ir koks puikus buvo mašinos vidus, iš viršaus ji vis dar atrodė siaubingai. Kasdieniniam naudojimui mes uždėjome itin senovišką kėbulą, kuris tiko kaip čia buvęs; lakas buvo išblukęs, sparnai sueižėję, o viršus buvo tarnavęs mažų mažiausiai dešimt metų. Žinoma, būtume galėję viską geriau padaryti, bet turėjome pagrindo taip nesielgti.

Mašiną mes pavadinome „Karlu". „Karlas" - plentų šmėkla.

„Karlas" pūškavo plentu.

- Otai, - tariau aš, - artėja auka.

Užpakalyje mūsų nekantriai trimitavo sunkus biuikas. Jis greitai vijosi. Netrukus susilygino radiatoriai. Vyriškis prie vairo atsainiai dėbtelėjo į mus. Jo žvilgsnis nuslydo per nušiurusį „Karlą". Paskui jis nusigręžė ir tučtuojau mus užmiršo.

Po poros sekundžių vairuotojas pastebėjo, jog „Karlas" vis dar tebevažiuoja lygiai su juo. Jis truputį atsilošė, linksmai žvilgtelėjo į mus ir padidino greitį. Tačiau „Karlas" neatsiliko. Nelyginant terjeras greta dogo, mažytis ir vikrus, jis toliau švilpė greta žvilgančios nikeliu ir laku mašinos.

Vyriškis stipriau suspaudė vairą. Jis ničnieko neįtarė ir pašaipiai perkreipė lūpas. Matyti, dabar rengėsi mums parodyti, ką gali padaryti jo vežimas. Jis taip stipriai primynė akceleratorių, jog duslintuvas sučirškė kaip pulkas vieversių vasarą laukuose. Tačiau iš to nieko neišėjo: jis nepralenkė mūsų. Bjaurus ir nepatrauklus „Karlas" prilipo jam prie šono kaip užkerėtas. Vyriškis spoksojo į mus nustebęs. Jis negalėjo suprasti, kad, važiuodamas daugiau kaip šimto kilometrų greičiu, negali nusikratyti senovišku laužu. Apstulbęs jis pažvelgė į spidometrą, lyg tasai netiksliai rodytų. Paskiau paleido automobilį visu greičiu.

Mašinos dabar švilpė lygiai greta viena kitos ilgu, tiesiu plentu. Nuvažiavus porą šimtų metrų, pasirodė sunkvežimis,

kuris bildėjo iš priešingos pusės. Biuikas turėjo atsilikti nuo mūsų ir duoti kelią. Vos suspėjo jis vėl susilyginti su „Karlu", kai atlėkė laidotuvių automobilis su plevenančiais vainikų kaspinais, ir biuikas vėl turėjo duoti kelią. Paskiau plentas ištuštėjo.

Vyriškis prie vairo tuo tarpu neteko viso savo pasipūtimo; piktas, sučiaupęs lūpas, jis sėdėjo pasilenkęs į priekį-jį pagavo lenktynių įkarštis. Staiga pasirodė, kad visa jo garbė priklauso nuo to, ar jam pavyks žūtbūt pralenkti tą šunytį šalia savęs.

O mes sėdėjome savo vietose apsimetę visiškai abejingi. Biuiko mums nė būt nebuvo. Kėsteris ramiai žiūrėjo į kelią, aš nuobodžiai skaičiavau varnas. O Lencas, kurio kiekvienas nervas buvo stačiai tempte įtemptas, išsitraukė laikraštį ir įniko skaityti, tartum nieko svarbesnio dabar jam nebūtų buvę.

Po poros minučių Kėsteris mirktelėjo mums. „Karlas" nepastebimai ėmė mažinti greitį, biuikas po truputį pradėjo lenkti mus. Platūs, žvilgą jo sparnai pralėkė pro šalį. Duslintuvas su trenksmu paleido mums į veidus mėlynų dūmų kamuolį. Pamažu jis atitrūko nuo mūsų gal dvidešimt metrų; tada, kaip mes ir tikėjomės, pasirodė pro langą savininko veidas ir, aiškiai triumfuodamas, išsišiepė. Jis tikėjosi, kad jau laimėjęs.

Bet tam vyriškiui to dar buvo maža. Jis negalėjo susilaikyti nepasityčiojęs ir pamojo mums, kviesdamas pasivyti. Mojo jis itin atsainiai ir su pasitikėjimu.

- Otai! - tarė ragindamas Lencas.

Bet nereikėjo nė sakyti. „Karlas" tuo metu šoko į priekį. Kompresorius sušvilpė. Ir staiga dingo mojuojanti ranka lange, nes „Karlas" paklausė kvietimo - jis vijosi. Vijosi nesulaikomai, vėl pasivijo, ir dabar mes pirmą kartą atkreipėme dėmesį į svetimą automobilį. Nekaltai ir klausiamai žiūrėjome į vyriškį prie vairo. Mums buvo įdomu, kodėl jis mums mojo. Tačiau tas mėšlungiškai žiūrėjo į kitą pusę, o „Karlas" dabar dūmė visu smarkumu, apskretęs, plevenančiais sparnais, - pergalingas mėšlavabalis.

- Puikiai padarei, Otai, - tarė Lencas Kėsteriui. - Tas žmogus nebenorės nė vakarienės.

Dėl tokių lenktynių mes ir nekeitėme „Karlo" kėbulo. Vos tik jis pasirodydavo kelyje, tuoj kas nors mėgindavo jį pralenkti. Kitus automobilius jis veikdavo kaip pamušta varna rują alkanų kačių. Pačioms ramiausioms šeimyninėms karietoms jis sužadindavo norą eiti lenkčių, ir net oriausius barzdočius apsėsdavo neįveikiama lenktynių aistra, kai jie pamatydavo, kaip prieš juos liumpsi išklerę jo grobai. Kas gi galėjo nujausti, kad po šia juokinga išore plaka galinga lenktynių motoro širdis!

Lencas tvirtino, jog „Karlas" auklėjas žmones. Jis mokąs gerbti kūrybinį pradą, kuris visada slypi po nekokiu rūbu. Taip kalbėjo Lencas, kuris pats save laikė paskutiniuoju romantiku.

Mes sustojome prie nedidelio viešbučio ir išlipome iš mašinos. Vakaras buvo gražus ir tykus. Ką tik suartų dirvų vagos mirgėjo violetiniais atspalviais. Jų briaunos tviskėjo rausvu auksu. Nelyginant didžiuliai flamingai plaukė debesys obuolio žalumo danguje ir slapstė siaurą jaunaties pjautuvą. Lazdynų krūmas, graudžiai nuogas ir jau kupinas vilčių, slypinčių jo pumpuruose, laikė savo glėbyje sutemas ir nuojautą. Iš mažojo viešbučio veržėsi keptų kepenų kvapas. Pakvipo ir svogūnas. Mums apsalo širdis.

Lencas, kvapo viliojamas, puolė į vidų. Jis sugrįžo visas nušvitęs.

- Kad jūs matytumėt, kokios keptos bulvės! Greičiau, nes geriausias kiti suvalgys!

Tuo metu atburzgė dar viena mašina. Mes likome stovėti kaip įbesti. Tai būta to paties biuiko. Jis ūmai sustojo šalia „Karlo".

- Opa! - šūktelėjo Lencas. Mums jau ne kartą buvo tekę pasipešti už tokius dalykus.

Vyriškis išlipo. Jis buvo augalotas ir nerangus, vilkėjo platų rudą kupranugario vilnos reglaną. Nepatenkintas pasker-

savo į „Karlą", nusimovė storas geltonas pirštines ir priėjo prie mūsų.

- Kokios markės jūsų mašina? - rūgščia mina paklausė jis Kėsterį, kuris stovėjo arčiausiai.

Mes valandėlę tylėjome. Turbūt jis laikė mus mechanikais, kurie su šventadieniais kostiumais išvažiavo svetima mašina pasivėžinti.

- Jūs kažką sakėte? - paklausė Otas pagaliau abejojančio žmogaus balsu, norėdamas pamokyti vyrą, kad reikėtų būti mandagesniam.

Vyriškis paraudo.

- Aš klausiau apie tą mašiną, - burbtelėjo jis tuo pačiu tonu kaip ir pirma.

Lencas išsitiesė. Didelė jo nosis krustelėjo. Jis ypač žiūrėdavo, kad visi elgtųsi su juo mandagiai. Tačiau nespėjo jis nė prasižioti, kai staiga, tarsi kokios nematomos rankos atidarytos, prasivėrė antros biuiko durelės; sudūlavo plona koja, paskiau siauras kelis - išlipo mergina ir iš lėto pasuko prie mūsų.

Nustebę mes susižvalgėme. Pirmiau nebuvome pastebėję, jog dar kas būtų mašinoje. Lencas tuoj pakeitė laikyseną. Jis nusišypsojo visu savo strazdanotu veidu. Ir balažin kodėl ūmai ėmėme šypsotis visi.

Dručkis žiūrėjo į mus apstulbęs. Jis pasijuto netvirtai ir, matyti, nežinojo, ką čia dabar daryti.

- Bindingas, - tarė jis pagaliau, truputį linkteldamas, tartum pasiremdamas į savo vardą.

Mergina priėjo prie mūsų. Mes pasidarėme dar meilesni.

- Parodyk gi mašiną, Otai, - tarė Lencas, greitai žvilgtelėjęs į Kėsterį.

- Kodėl ne, - atsakė Otas, metęs linksmą žvilgsnį į Lencą.

- Aš iš tikro norėčiau pasižiūrėti, - tarė Bindingas taikingesnių balsu. - Turbūt pasiutiškai greita. Nespėjau nė apsidairyti, kai paliko mane.

Jie abu nuėjo prie mašinos, ir Kėsteris pakėlė „Karlo" motoro kapotą.

Mergina nenuėjo su jais. Liekna ir tyli, jinai liko stovėti prietemoje šalia Lenco ir manęs. Aš tikėjaus, kad Gotfrydas pasinaudos proga ir parodys visą savo gražbylystę. Jis žinojo, ką daryti tokiais atsitikimais. Tačiau rodėsi, kad jam užkando žadą. Paprastai jis burbuliuodavo kaip tetervinas, o dabar stovėjo kaip koks atostogaujantis karmelitų vienuolis ir nejudėjo iš vietos.

- Dovanokite, susimildama, - tariau pagaliau aš. - Mes nepamatėme, kad jūs buvote mašinoje. Jei būtume žinoję, tikrai nebūtume taip išdykavę.

Mergina pažvelgė į mane.

- O kodėl gi ne? - ramiai atsakė ji netikėtai žemu balsu. - Juk ničnieko blogo čia nebuvo.

- Blogo, žinoma, nebuvo, bet mes pasielgėme ir ne visai padoriai. Juk mūsų mašina lekia maždaug du šimtus kilometrų per valandą.

Ji kiek pasilenkė ir susikišo rankas į palto kišenes.

- Du šimtus kilometrų?

- Tiksliai - šimtą aštuoniasdešimt devynis kablelis du, pagal oficialų chronometražą, - kaip iš pistoleto išdidžiai išpleškino Lencas.

Mergina nusijuokė.

- O mes manėme - kokius šešiasdešimt, septyniasdešimt.

- Matote, - tariau aš, - juk to jūs negalėjote žinoti.

- Iš tikrųjų, - atsakė ji, - to mes tikrai negalėjome žinoti. Mes manėme, kad biuikas dvigubai greitesnis už jūsų mašiną.

- Na mat... - aš paspyriau koja nulaužtą šakutę. - O mes turėjome per didelį pranašumą. Ir ponas Bindingas turbūt taip pat smarkiai širdo ant mūsų.

Ji nusijuokė.

- Kurį laiką taip. Bet juk reikia mokėti ir prakišti; kitaip nebūtų galima gyventi.

- Žinoma...

Valandėlę visi tylėjom. Aš pažvelgiau į Lencą. Bet paskutinysis romantikas tik rodė dantis, krutino nosį ir paliko mane likimo valiai.

Beržai šlamėjo. Višta kudakavo už namų.

- Nuostabus oras, - galiausiai tariau aš, norėdamas pertraukti tylą.

- Taip, puikus, - atsakė mergina.

- Ir toks malonus, - pridūrė Lencas.

- Netgi nepaprastai malonus, - pridūriau aš.

Vėl visi nutilome. Mergina turbūt laikė mus paskutiniais avigalviais, bet aš nieko geresnio negalėjau sugalvoti, nors tu kažin ką daryk. Lencas ėmė uostyti.

- Kepti obuoliai, - tarė jis jausmingai, - rodo, prie kepenų čia gausim ir keptų obuolių. Tai - delikatesas.

- Be abejo, - sutikau aš, širdyje keikdamas ir save, ir jį.

Sugrįžo Kėsteris ir Bindingas. Bindingas per tas kelias minutes pasidarė visai kitas žmogus. Atrodė, kad jis buvo vienas iš tų pamišėlių, kuriems tiesiog širdis tirpsta iš laimės, kai jie sutinka kokį automobilių specialistą, su kuriuo gali pasikalbėti.

- Gal pavakarieniausim kartu? - paklausė jis.

- Savaime aišku, - atsakė Lencas.

Mes įėjome į vidų. Tarpdury Lencas mirktelėjo man ir mostelėjo galva į merginą.

- Robi, juk ji dešimteriopai išperka šokančią senę, kurią tu buvai sutikęs šįryt...

Aš gūžtelėjau pečiais.

- Galimas daiktas. Bet kodėl tu palikai man vienam miksėti?

Jis nusijuokė.

- Juk ir tau reikia vieną kartą išmokti, vaikuti!

- Nebeturiu jokio noro ko nors mokytis, - pasakiau aš.

Mes nuėjome paskui kitus. Jie jau buvo susėdę prie stalo. Seimininkė kaip tik nešė kepenis ir keptas bulves. Pradžiai ji pastatė didelį butelį rugių degtinės. Bindingo būta tokio patarškos, kad žodžiai jam sruvo iš burnos kaip krioklio vanduo. Negalėjai žmogus atsistebėti, ko tik jis nežino apie automobilius. Kai jis išgirdo, kad Otui yra tekę ir lenktynėse dalyvauti, jo simpatija Kėsteriui padidėjo be galo, be krašto.

Aš geriau įsižiūrėjau į Bindingą. Tai buvo nerangus, aukštas vyras su tankiais antakiais raudoname veide; jis mėgo truputį pasigirti, elgėsi kiek triukšmingai ir turbūt buvo geraširdis, kaip žmonės, kuriems sekasi gyvenime. Įsivaizdavau, kad vakarais, prieš eidamas gulti, jis rimtai, oriai ir pagarbiai žiūrinėja save veidrodyje.

Mergina sėdėjo tarp manęs ir Lenco. Ji nusivilko paltą ir liko su pilku anglišku kostiumu. Ant kaklo ji ryšėjo baltą skarelę, kuri priminė raitelio kaklaskarę. Jos plaukai buvo kaštoniniai ir švelnūs kaip šilkas, o lempos šviesoje jie žėrėjo lyg gintaras. Jos pečiai buvo labai tiesūs, bet truputį pasidavę į priekį, rankos, siauros, su ilgais pirštais, atrodė veikiau sausos, nei minkštos. Veidas buvo siauras ir pablyškęs, bet didelės akys teikė jam bemaž aistringos galios. Kaip man pasirodė, ji buvo labai graži, bet daugiau aš nieko negalvojau.

Užtat Lencas dabar degte degė. Jis visiškai pasikeitė. Jo geltoni gaurai žvilgėjo it kukučio kuodas. Jis leido sąmojų fejerverkus ir kartu su Bindingu viešpatavo prie stalo. Aš tik sėdėjau tylėdamas ir mažai tegalėjau pasirodyti - nebent paduoti dubenį ar pasiūlyti cigaretę. Ir su Bindingu susidaužti. Tą aš dariau dažnokai. Lencas staiga pliaukštelėjo sau per kaktą:

- O romas! Robi, nešk šen gimimo dienai skirtą romą!

- Gimimo dienai? Kieno šiandien gimimo diena? - paklausė mergina.

- Mano, - atsakiau aš. - jau visą dieną su tuo mane persekioja.

- Persekioja? Tai nenorite, kad žmonės jus sveikintų?

- Kodėl ne, - tariau, - sveikinimas visai kas kita.

- Tai linkiu jums viso geriausio.

Akimirką palaikiau jos ranką ir pajutau šiltą, sausą spustelėjimą. Paskui išėjau atnešti romo. Didinga ir tyli naktis gaubė mažutį namą. Odinės mūsų mašinos sėdynės buvo drėgnos. Aš sustojau ir žiūrėjau į horizontą, kur padangėje raudonavo miesto pašvaistė. Mielai dar būčiau pastovėjęs, bet Lencas jau šaukė mane.

Bindingas negalėjo pakelti romo. Tai pasirodė jau po antro stiklo. Jis išsverdėjo į sodą. Aš atsistojau ir nuėjau su Lencu prie bufeto. Jis pareikalavo butelio džino.

- Puiki mergina, a ? - tarė jis.

- Nežinau, Gotfrydai, - atsakiau aš. - Nelabai žvalgiausi į ją.

Valandėlę jis žiūrėjo į mane savo mėlynomis tviskančiomis akimis, o paskui papurtė liepsnojančią galvą.

- Pasakyk man, vaikuti, kam gi tu dar gyveni?

- Aš ir pats norėčiau tai žinoti, - atsakiau.

Jis nusijuokė.

- Mat ko užsimanė! Juk tai ne taip lengva padaryti. Bet dabar pirmiausia išaiškinsiu, kokie tos merginos santykiai su storuoju autokatalogu.

Jis nuėjo paskui Bindingą į sodą. Po kurio laiko abudu sugrįžo prie bufeto. Žinių, matyti, būta gerų, nes Gotfrydas, atrodo, be galo susižavėjęs, jog kelias laisvas, audringai atakavo Bindingą. Juodu pasiėmė dar butelį džino ir po valandos jau sakė kits kitam „tu". Kai Lencas būdavo gerai nusiteikęs, jis taip mokėdavo žavėti žmones, kad sunku jam būdavo atsispirti. Pagaliau ir jis pats tada negalėdavo sau atsispirti. Dabar jis stačiai valdyte užvaldė Bindingą, ir netrukus abudu traukė pavėnėje kareivių dainas. O merginą paskutinysis romantikas miršo ir užmiršo.

Mes trise likome viešbučio salėje. Staiga pasidarė labai tylu. Tiksėjo Svarcvaldo laikrodis. Seimininkė kraustė stalą ir motiniškai žvilgčiojo į mus. Prie krosnies tysojo rudas medžioklės šuo. Kartkarčiais jis sulodavo per miegus - tyliai, laibai ir gailiai. Vėjas šnarėjo apie langą. Jį nustelbė kareiviškų dainų nuotrupos, ir man atrodė, kad mažulė salė kyla kartu su mumis ir skrieja per naktį, per metus, per daugelį atsiminimų.

Susidarė kažkokia savotiška nuotaika. Laikas, rodo, sustojo; jis nebebuvo panašus į upę, kuri išplaukia iš tamsos ir dingsta tamsoje, -jis pavirto ežeru, kuriame be garso atsimuša gyvenimas. Aš pakėliau savo stiklą. Romas sutvisko. Prisiminiau raštelį, kurį rytą parašiau dirbtuvėje. Man tada buvo truputį liūdna. Dabar jau ne. Viskas buvo vis tiek, - kad tik žmogus dar gyvas. Aš pažvelgiau į Kėsterį. Girdėjau, kaip jis kalba su mergina, bet nekreipiau dėmesio į žodžius. Jutau švelnų pirmojo apsvaigimo kvaitulį, kuris sušildo kraują ir kurį mėgstu, nes jis nežinią apgaubia nuotykio aureole. Lauke Lencas ir Bindingas traukė dainą apie Argonų mišką. Greta manęs kalbėjo nepažįstamoji mergina; ji kalbėjo tyliai ir lėtai tuo savo žemu, jaudinamu, kiek šiurkščiu balsu. Aš išgėriau stiklą.

Sugrįžo Lencas ir Bindingas. Jie truputį prablaivėjo tyrame ore. Ėmėme ruoštis važiuoti atgal. Aš padėjau merginai užsivilkti paltą. Ji stovėjo priešais mane, lanksčiai atlošusi pečius ir atmetusi galvą; jos praviros lūpos nereikšmingai šypsojosi, o žvilgsnis buvo nukreiptas į lubas. Akimirką aš nuleidau paltą. Kur mano akys buvo visą laiką? Nejaugi miegojau? Staiga supratau, kodėl taip susižavėjo ja Lencas.

Ji truputį pasisuko ir klausiamai dirstelėjo į mane. Aš vėl greitai pakėliau paltą ir pažvelgiau į Bindingą, kuris tebestovėjo prie stalo, išraudęs kaip burokas ir vis dar kiek padėrusiomis akimis.

- Jūs manote, kad jis galės važiuoti? - paklausiau aš.

- Tikiuosi...

Aš vis dar žiūrėjau į ją.

- Jeigu negalima juo visai pasitikėti, tai vienas iš mūsų galėtų važiuoti su jumis.

Ji išsitraukė ir atidarė pudrinę.

- Apsieisim kaip nors, - tarė ji. - Jis daug geriau važiuoja, kai būna išgėręs.

- Geriau ir turbūt neatsargiau, - atsakiau aš.

Ji pažvelgė į mane pro veidroduko kraštą.

- Tikėkimės, kad viskas bus gerai, - tariau aš.

Mano susirūpinimas buvo šiek tiek perdėtas, nes Bindingas gana pakenčiamai laikėsi ant kojų. Bet aš norėjau ką nors padaryti, kad ji taip greit nenueitų.

- Ar galėsiu jums rytoj paskambinti ir sužinoti, kaip pavyko sugrįžti? - paklausiau aš.

Ji atsakė ne tuoj.

- Juk mes, suruošę tas išgertuves, esame daugiau ar mažiau už jus atsakingi, - pasakiau aš toliau. - Ypačiai aš su tuo savo gimimo dienos romu.

Ji nusijuokė.

- Na, gerai, jeigu jau norite. Telefonas - vesten 27 96.

Kai tik išėjome į lauką, aš užsirašiau numerį. Mes pažiūrėjome, kaip nuvažiavo Bindingas, ir išgėrėme dar po paskutinį stiklą. Po to paleidome savo „Karlą". Jis dūmė per lengvą kovo miglą, mes tankiai kvėpavome, miestas artėjo prie mūsų, žėrėdamas ir supdamasis ūkanoje, ir iš miglos bangų išnėrė Fredžio baras, nelyginant skaisčiai apšviestas, margas laivas. Mes pastatėme „Karlą". Kaip auksas tekėjo konjakas, spindėjo akvamarinu džinas, o romas įkūnijo patį gyvenimą. Kaip geležiniai sėdėjome ant aukštų baro kėdžių, aplinkui liejosi muzika, būtis buvo šviesi ir galinga, ji pripildė mūsų krūtines naujos jėgos. Užmiršome, kokie beviltiškai skurdūs mebliuoti kambariai laukia mūsų ir kokia desperatiška mūsų būtis. Baro bufetas buvo gyvenimo kapitono tiltelis, ir mes per šniokščiančias bangas dūmėme į ateitį.

II

Kitą dieną buvo sekmadienis. Miegojau ilgai ir pabudau tik tada, kai saulė apšvietė mano lovą. Greitai pašokau ir atidariau langą. Diena buvo vėsi ir giedra. Pastačiau spiritinį virtuvėlį ant suolelio ir ėmiau ieškoti dėžutės su kava. Mano šeimininkė, ponia Calevski, leido man pačiam virtis kavą kambaryje. Jos kava buvo per silpna. Ypač kai būdavau pagiringas.

Jau dvejus metus aš gyvenau ponios Calevski pensione. Man patiko ta vieta. Čia visada kas nors atsitikdavo, nes visai prie kits kito buvo profsąjungų namai, „Internacionalio" kavinė ir Gelbėjimo armijos būstinė. Be to, priešais mūsų namus dunksojo senos kapinės, kuriose jau seniai niekas nieko nebelaidojo. Tenai šlamėjo medžiai kaip parke, o kai naktį būdavo ramu, galėdavai pamanyti, kad gyveni kaime. Bet ramu pasidarydavo tik vėlai, nes greta kapinių buvo lunaparkas su karuselėmis ir sūpuoklėmis.

Poniai Calevski kapinės buvo labai parankios. Nurodydama, koks čia geras oras ir gražus vaizdas, ji reikalaudavo didesnės nuomos. Kai tik kas pareikšdavo kokių pretenzijų, ji kiekvieną kartą sakydavo tą patį: „Bet pagalvokite tiktai, ponai, - kokia vieta!"

Rengiausi labai iš lėto. Tai leido man pajusti sekmadienį. Nusiprausiau, pasitrainiojau po kambarį, paskaičiau laikraštį, užsiplikiau kavos ir, stovėdamas prie lango, žiūrėjau, kaip laistoma gatvė, klausiau paukščių čiulbėjimo aukštuose ka-

pinių medžiuose - atrodė, kad mažos sidabrinės Viešpaties Dievo fleitos pritaria saldžiom melancholiškų rylų trelėm lunaparke, - ilgai rinkaus marškinius ir kojines, tarsi jų būčiau turėjęs bent dvidešimt kartų daugiau, švilpaudamas kuičiaus po kišenes: iškrausčiau smulkius pinigus, peiliuką, raktą, ei' garetes... ir staiga ištraukiau vakarykštį lapelį su merginos vardu ir telefono numeriu. Patricija Holman. Keistas vardas - Patricija. Aš padėjau lapelį ant stalo. Negi iš tikrųjų tai įvyko tik vakar? Kaip seniai, rodės, visa tai buvo - bemaž užmiršta pilkame kaip perlai alkoholio tvaike. Kaip keista vis dėlto: prie stiklo žmonės labai greit suartėja, bet užtat tarp vakaro ir ryto atsiranda tokių tarpų, kurie, rodos, trunka metus.

Aš pakišau raštelį po krūva knygų. Skambinti? Galbūt... o gal ir ne. Dieną visada viskas kitaip atrodo nei vakare. Tiesą sakant, aš visai buvau patenkintas, kad niekas nedrumsčia mano ramybės. Paskutiniais metais ir taip nestigo triukšmo. „Tik nereikia nieko imtis į širdį, - sakė Kėsteris. - Juk tai, ką paimi, nori ir pasilaikyti. O pasilaikyti nieko negali..."

Tuo metu gretimame kambaryje prasidėjo priešpietinis sekmadienio skandalas. Aš ieškojau skrybėlės, kurią, matyt, vakar buvau kažkur palikęs, ir pasiklausiau valandėlę. Tai vyras ir žmona Hasės ten drasko kits kitam akis. Jau penkeri metai, kai jie gyvena čia mažame kambarėlyje. Tai neblogi žmonės. Jeigu jie turėtų trijų kambarių butą ir virtuvę poniai Hasei, o be to, dar vaiką, tai jų santuoka, galimas daiktas, būtų laiminga. Tačiau butui reikia pinigų, o kas gali šiais neramiais laikais leisti sau turėti vaiką! Štai jie ir lindėjo per arti vienas kito, moteris pasidarė isterikė, o vyras tolydžio bijojo, kad gali netekti savo menkos tarnybėlės. Jam tai reikštų galą. Hasė buvo keturiasdešimt penkerių metų. Niekur jis nebegautų tarnybos, jei paliktų be darbo. Tada reikėtų skursti. Pirmiau žmonės smukdavo iš lėto ir visados dar rasdavo progos pakilti. O šiais laikais, jei tik žmogus atleidžiamas, tai prieš jį tučtuojau atsiveria amžino nedarbo praraja.

Aš buvau bemėginąs nemačiomis išsmukti iš namų, bet kažkas pasibeldė į duris, ir įvirto Hasė. Jis krito ant kėdės:

- Aš to nebepakęsiu...

Tiesą sakant, jis buvo švelnus žmogus, nusmukusiais pečiais ir mažais ūsiukais. Kuklus, pareigingas tarnautojas. Tačiau kaip tik tokiems šiais laikais sunkiausia. Tokiems turbūt visados sunkiausia. Kuklumas ir pareigingumas susilaukia atpildo tiktai romanuose. Gyvenime tokie žmonės išnaudojami, o paskiau nubloškiami į šalį. Hasė iškėlė rankas:

- Pamanykite tiktai, pas mus vėl du atleido. Dabar mano eilė, pamatysite!

Tokios baimės kamuojamas, jis gyveno nuo vieno mėnesio pirmos dienos iki kito pirmos dienos. Aš pripyliau jam stiklelį degtinės. Žmogelis drebėjo visu kūnu. Vieną gražią dieną jis sugniuš - tai jau buvo matyti. Nebe kiek jam ir betrūko.

- Ir vis nėra galo tiems priekaištams, - sušnibždėjo jis.

Turbūt žmona prikaišiojo jam, kad jis suėdęs jai gyvenimą. Tai buvo keturiasdešimt dvejų metų moteris, kiek sudribusi ir peržydėjusi, tačiau, žinoma, ne tokia susidėvėjusi kaip vyras. Ji paniškai bijojo artėjančios senatvės.

Nebuvo jokios prasmės kištis į jų reikalus.

- Klausykit, Hase, - tariau aš, - galite ramiai sau sėdėti mano kambaryje kiek tik norite. Man reikia eiti. Konjakas stovi drabužių spintoje, jeigu jis labiau patinka jums. O čia - romas. Ten guli laikraščiai. O paskiau išeikite pavakare su žmona iš tos landynės. Gal į kiną nueikite. Tai atsieis tiek pat kiek dvi valandos kavinėje, užtat bus daugiau naudos! Šiandien svarbiausia - viską užmiršti, nekvaršinti sau galvos! - Aš šiek tiek neramia sąžine patapnojau jam per petį. Nors kinas niekad nepakenks. Ten kiekvienas gali pasvajoti.

Gretimo kambario durys buvo atdaros. Girdėjosi, kaip pasikūkčiodama verkė žmona. Aš nuėjau koridorium. Ir kitos durys buvo praviros. Ten kažkas klausėsi. Iš kambario plaukė debesis kvepalų. Čia gyveno Erna Bėnig, asmeninė sekreto-

rė. Ji rengėsi per daug elegantiškai pagal savo algą, bet kartą per savaitę šefas diktuodavo jai ligi ryto. Kitą dieną po to ji būdavo prastai nusiteikusi. Užtat kiekvieną vakarą ji eidavo pašokti. Jei nešoktų, sakė ji, tai nenorėtų nė gyventi. Erna turėjo du draugus. Vienas mylėjo ją ir atnešdavo jai gėlių. Antrąjį mylėjo jinai ir duodavo jam pinigų.

Greta jos gyveno rotmistras grafas Orlovas, rusų emigrantas, samdomas šokėjas, kelneris, kino statistas, žigolo* su žilais smilkiniais. Nepaprastas gitaristas. Kiekvieną vakarą jis melsdavosi Kazanės Dievo Motinai, prašydamas, kad ji padėtų jam gauti metrdotelio vietą vidutiniame viešbutyje. Pasigėręs greit imdavo verkti. Kitos durys. Ponia Bender, lopšelio medicinos sesuo. Penkių dešimčių metų. Vyras žuvo per karą. Du vaikai 1918 metais mirė badu. Ji turėjo margą katę. Tik ją vieną.

Salia jos - Miuleris, pensininkas buhalteris. Filatelistų sąjungos sekretorius. Gyva pašto ženklų kolekcija, daugiau nieko. Laimingas žmogus.

Į paskutines duris aš pasibeldžiau.

- Na, Georgai, - tariau, - vis dar nieko?

Georgas Blokas papurtė galvą. Jis buvo antrojo kurso studentas. Norėdamas išklausyti keturis semestrus, Georgas dvejus metus dirbo, kasykloje. Pinigai, kuriuos jis tada susitaupė, dabar jau bemaž buvo visai išleisti; jis dar galėjo pragyventi kokius du mėnesius. Į kasyklą grįžti negalėjo - dabar ten buvo per daug bedarbių kalnakasių. Blokas visaip mėgino susirasti kokį darbą. Vieną savaitę jis platino kažkokio margarino fabriko reklaminius lapelius. Tačiau fabrikas subankrutavo. Netrukus jis gavo laikraščių išnešiotojo vietą ir jau buvo beatsikvepiąs. Bet po trijų dienų auštant jį sulaikė du žmonės su uniforminėmis kepurėmis, atėmė iš jo laikraščius, sudraskė juos ir pareiškė, kad jis nedrįstų daugiau imtis darbo, su

* *Žigolo* - samdomas šokių partneris.

kuriuo neturįs nieko bendro. Ir taip jau užtenka jų pačių bedarbių. Vis dėlto Georgas ėjo ir kitą rytą, nors ir turėjo sumokėti už sudraskytus laikraščius. Jį partrenkė kažkoks dviratininkas. Laikraščiai nulėkė į purvą. Tas atsiėjo jam dvi markes. Jis ėjo dar trečią kartą ir grįžo sudraskytu kostiumu ir sumuštu veidu. Tada atsisakė to sumanymo. Dabar jis sėdėjo diena į dieną savo kambaryje nusiminęs ir kalė kaip pašėlęs, tartum tai dar būtų turėję kokios prasmės. Valgydavo kartą per dieną. Tuo tarpu buvo vis tiek pat, ar jis pabaigs semestrą, ar ne, - net ir išlaikęs egzaminus, tarnybos jis galėjo tikėtis ne anksčiau kaip po dešimties metų.

Aš įbrukau jam pakelį cigarečių.

- Trenk į kampą tuos niekus, Džordži. Aš irgi taip kadaise padariau. Vėliau galėsi visados iš naujo pradėti.

Jis papurtė galvą.

- Aš jau tada, padirbęs kasykloje, pamačiau, kad visiškai iškrypsti iš vagos, jei kasdien nesimokai. O antrą kartą nebeįstengsiu įsikinkyti.

Žiūrėjau į pablyškusį veidą su atsikišusiomis ausimis ir trumpomis akimis, menkutę figūrėlę su įdubusia krūtine. Tai prakeikimas!

- Na, viso labo, Džordži, - pasakiau ir prisiminiau, jog tėvų jis taip pat nebeturi.

Virtuvė. Šerno galvos iškamša. Velionio Calevskio atminimas. Telefonas. Prietamsis. Dujų ir apkartusių riebalų kvapas. Koridoriaus durys su daugybe vizitinių kortelių prie skambučio. Tarp jų ir manoji. „Robertas Lokampas, filosofijos studentas, skambinti dukart." Kortelė buvo pageltusi ir nešvari. Filosofijos studentas... Ne bet kas! Tai buvo seniai. Aš nusileidau laiptais į „Internacionalio" kavinę.

„Internacionalio" kavinė buvo didelė, tamsi, prirūkyta, siaura kaip rankovė salė su keliais galingais kambariais. Priešais, greta bufeto, stovėjo rojalis. Jis buvo išsiderinęs, kelios stygos

nutrūkusios, o nuo kelių klavišų buvo nulakščiusios dramblio kaulo plokštelės; bet aš mėgau tą šaunų, savo amžių atgyvenusį muzikinį kuiną. Jis dalijosi su manim savo džiaugsmais ir bėdomis per tuos vienerius metus, kai aš čia dirbau taperiu.

Kavinės galiniuose kambariuose rinkdavosi galvijų pirkliai, kartais ir lunaparko balaganų savininkai. Priešais sėdėjo prostitutės.

Kavinė buvo tuščia. Tik pilnapadis kelneris Aloyzas stovėjo už bufeto.

- Kaip paprastai? - paklausė jis.

Aš linktelėjau. Jis atnešė stiklą portveino perpus su romu. Atsisėdau prie stalelio ir, nieko negalvodamas, žiūrėjau priešais save. Pilkas saulės spindulys prastrižai krito pro langą. Jis nušvietė butelius lentynose. Šeri brendis žėrėjo it rubinas.

Aloyzas mazgojo stiklus. Seimininko katė tupėjo ant rojalio ir murkė. Aš neskubėdamas rūkiau cigaretę. Nuo kavinės oro ėmė miegas. Keistas balsas tos vakarykštės merginos. Žemas, trupučiuką šiurkštokas, bemaž kimus, o vis dėlto švelnus.

- Atnešk porą žurnalų, Aloyzai, - tariau aš.

Girgžtelėjo durys. Įėjo Roza. Roza, kapinių prostitutė, praminta „Geležine Kumele". Tą pravardę ji gavo už nepaprastą savo ištvermę. Roza paprašė puoduko šokolado. Taip pasivaišindavo ji čia kiekvieną sekmadienio rytą; paskiau važiuodavo į Burgdorfą aplankyti savo dukrytės.

- Sveikas, Robertai.

- Sveika, Roza. Kaip mažytė?

- Važiuosiu pažiūrėti. Matai - čia jai vežu.

Jinai išvyniojo iš ryšuliuko raudonskruostę lėlę ir paspaudė jai pilvą. „Ma-ma", - cyptelėjo lėlė. Roza spindėjo iš laimės.

- Nepaprasta! - tariau aš.

- Žiūrėk. - Ji pavertė lėlę aukštielninką. Akys tarkštelėjo ir užsimerkė.

- Neregėta, Roza.

Ji buvo patenkinta ir vėl suvyniojo lėlę.

- Tu nusimanai apie tokius dalykus, Robertai. Kada nors būsi geras vyras.

- Na jau, na, - paabejojau aš.

Roza buvo labai prisirišusi prie savo dukrelės. Dar prieš trejetą mėnesių, kol mažytė nevaikščiojo, Roza laikė ją savo kambaryje. Dėl to nenukentėjo jos profesija, nes šalia buvo mažytė kamarėlė. Vakare parėjusi su kavalieriumi, ji kokia nors dingstimi palikdavo jį už durų palaukti, o pati įbėgdavo į kambarį, nustumdavo vežimėlį su kūdikiu į kamarėlę, užrakindavo duris ir įsileisdavo kavalierių. Tačiau gruodžio mėnesį per dažnai tekdavo stumdyti mažytę iš šalto kambario į nekūrenamą kamarėlę. Tad ji peršalo, dažnai verkdavo ir kaip tik tokiu metu, kai Roza turėdavo svečią. Motinai teko skirtis su ja, kad ir kaip buvo sunku. Ji atidavė ją į brangų lopšelį. Ten ji buvo laikoma padoria našle. Šiaip kūdikio nebūtų niekas priėmęs.

Roza atsistojo.

- Tai ateisi penktadienį?

Aš linktelėjau.

Ji pažiūrėjo į mane.

- Juk tu žinai, kas atsitiko?

- Aišku.

Aš neturėjau jokios nuovokos, kas atsitiko, bet ir teirautis nenorėjau. Taip daryti įpratau čia per tuos metus, kai buvau pianistu. Tai buvo man visų patogiausia. Kaip ir sakyti „tu" visoms merginoms. Kitaip nė nebuvo galima.

- Viso labo, Robertai.

- Viso labo, Roza.

Pasėdėjau dar valandėlę. Tačiau man nepavyko rasti, kaip paprastai, tos tikros mieguistos ramybės, dėl kurios sekmadieniais eidavau į „Internacionalį", tarsi į kokius tėvų namus. Išgėriau dar stiklą romo, paglosčiau katę ir išėjau.

Visą dieną basčiausi. Gerai nežinodamas, ką daryti, niekur ilgai neužsibūdavau. Pavakare nuėjau į savo dirbtuvę. Ten radau Kėsterį. Jis triūsė prie kadilako. Prieš kurį laiką mes jį nupirkome už grynus niekus kaip seną laužą. Dabar jis buvo iš pagrindų sutaisytas, ir Kėsteris kaip tik baigė jį galutinai dailinti. Čia būta apskaičiavimo. Mes tikėjomės gerai uždirbti. Aš tai abejojau, ar mums kas išeis. Blogais laikais visi žmonės noriau perka mažutes mašinas, o ne tokį omnibusą.

- Įklampins jis mus į bėdą, Otai, - tariau aš.

Tačiau Kėsteris buvo ramus.

- Vidutinės mašinos gali įklampinti, Robi, - pareiškė jis. - Perkamos pigios ir pačios brangiosios. Visados atsiranda piningingų žmonių. Arba tokių, kurie nori rodytis piniginai.

- O kur Gotfrydas? - paklausiau aš.

- Kokiame nors politiniame susirinkime...

- Iš galvos išsikraustė! Ko jam ten reikia?

Kėsteris nusijuokė.

- To nė jis pats nežino. Turbūt pavasaris neduoda jam ramybės. Tokiu metu jis visados ieško kokios naujovės.

- Galimas daiktas, - tariau. - Eime, aš tau padėsiu truputį.

Mudu kuitėmės, kol sutemo.

- Na, užteks, - tarė Kėsteris.

Mes nusiprausėme.

- O tu žinai, ką čia turiu? - paklausė jis ir patapšnojo per piniginę.

- O ką?

- Bilietus į bokso rungtynes šį vakarą. Du. Eisi su manim, ką?

Aš abejojau. Jis nustebęs pažvelgė į mane.

- Stilingas boksuojasi, - tarė jis, - su Valkeriu. Bus gera kova.

- Veskis Gotfrydą, - pasiūliau aš ir atsisakydamas pats sau pasirodžiau juokingas. Bet kažkodėl tikrai nenorėjau eiti.

- Turi ką nors sumanęs? - paklausė jis.

- Ne.

Jis pasižiūrėjo į mane.

- Eisiu namo, - tariau aš. - Parašysiu vieną kitą laišką, ar šiaip ką nors. Reikia vieną kartą ir tai padaryti...

- Ar tu nesergi? - paklausė jis susirūpinęs.

- Ką tu, anaiptol. Gal ir man pavasaris truputį neduoda ramybės.

- Na, tiek to. Kaip sau nori.

Aš nudūlinau namo. Tačiau, sėdėdamas savo kambaryje, vis dar nežinojau, ko nusitverti. Neryžtingai dvoklinėjau iš kampo į kampą. Dabar nebesupratau, ir ko gi iš tikrųjų čia parėjau. Pagaliau išslinkau į koridorių ir nutraukiau aplankyti Georgo. Čia susidūriau su ponia Calevski.

- Negali būti, - tarė ji nustebusi, - jūs čia?

- Sunku būtų paneigti, - atsakiau aš kiek suirzęs.

Ji pakraipė galvą su žilomis garbanomis.

- Niekur neišėjęs? Stebuklai neregėti.

Pas Georgą ilgai neužtrukau. Po ketvirčio valandos grįžau į savo kambarį. Pagalvojau, gal vertėtų ko išgerti. Tačiau nesinorėjo. Atsisėdau prie lango ir žiūrėjau į gatvę.

Prietema šikšnosparnio sparnais plaikstėsi virš kapinių. Dangus už profsąjungų namų buvo žalias kaip neprinokęs obuolys. Gatvėje jau degė žibintai; bet dar nebuvo visai sutemę, ir atrodė, kad jie žvarbsta. Aš pasirausiau po knygas, ieškodamas lapelio su telefono numeriu. Pagaliau suradau. Galėčiau ir paskambinti. Juk bemaž žadėjau. Galimas daiktas, merginos nė namie nėra.

Išėjau į priemenę, kur buvo telefonas, nukėliau ragelį ir pasakiau numerį. Laukdamas, kol kas atsilieps, aš jutau, kaip iš juodo ragelio švelniai dvelkia šioks toks lūkestis. Mergina buvo namie. Kai jos žemas, kiek šiurkštokas balsas nelauktai suskambėjo čia, ponios Calevski prieškambaryje, kur kabėjo šernų galvos, atsidavė riebalais ir tarškėjo virtuvės indai, - suskambėjo tyliai ir kiek lėtai, tartum ji kalbėtų apgalvodama kiekvieną žodį, - ūmai dingo visas mano nepasitenkini-

mas. Ir aš, užuot tik pasiteiravęs, ar laimingai ji parvažiavo, pakabinau ragelį tik tada, kai susitariau poryt pasimatyti. Staiga man pasirodė, kad ne viskas jau taip beprasmiška tame gyvenime. „Iš proto išsikrausčiau", - pagalvojau ir pakraipiau galvą. Paskiau vėl pakėliau ragelį ir paskambinau Kėsteriui.

- Ar tebeturi bilietus, Otai?
- Taip.
- Gerai. Tai aš einu su tavim į boksą.

Pasibaigus rungtynėms, mes dar kurį laiką klaidžiojome po nakties gaubiamą miestą. Gatvės buvo šviesios ir tuščios. Žėrėjo iškabos. Vitrinose beprasmiškai degė šviesa. Vienoje stovėjo nuogos vaškinės lėlės su dažytais veidais. Jos atrodė vaiduokliškai ir nešvankiai. Salimais žėrėjo papuošalai. Paskui priėjome prekybos namus, kurie buvo užlieti baltos šviesos kaip katedra. Languose margavo, tviskėjo šilkai. Prie kino tupėjo išblyškusios, išbadėjusios žmogystos. O greta jų spindėjo maisto produktų parduotuvės vitrina. Tenai dunksojo alaviniai bokštai, sukrauti iš konservų dėžučių, sudėti į vatą gulėjo minkšti Kalvilio obuoliai, virtinė riebių žąsų kabojo ant virvės kaip skalbiniai, rudi, apskriti kepalai duonos gulėjo tarp kietų rūkytų dešrų, vėrė akį prapjautos šviesiai geltonos ir rausvos nugarinės bei kepenų paštetai.

Mes atsisėdome ant suolelio netoli skvero. Buvo vėsu. Mėnulis kabojo viršum namų kaip lankinė lempa. Jau buvo gerokai po vidurnakčio. Netoliese darbininkai vidury gatvės buvo pasistatę palapinę. Jie remontavo tramvajaus bėgius. Šnypštė dumplės, ir žiežirbų fontanai tiško virš palinkusių tamsių žmogystų. Salimais tarsi lauko virtuvės rūko asfalto katilai.

Mudu sėdėjome paskendę savo mintyse.

- Keistas daiktas sekmadienis, Otai, ar ne?

Kėsteris linktelėjo.

- Tiesą pasakius, džiaugies, kai jis praeina, - tariau aš susimąstęs.

Kėsteris gūžtelėjo pečiais.

- Turbūt taip pripranti prie kasdieninio jungo, kad ir truputis laisvės tau jau trukdo.

Aš pasistačiau apykaklę.

- O iš tikrųjų, argi galima ką pasakyti prieš mūsų gyvenimą, Otai?

Jis pažvelgė į mane ir nusišypsojo.

- Pirmiau kažką buvo galima pasakyti, Robi.
- Teisybė, - sutikau aš. - O vis dėlto...

Ryški pneumatinio grąžto šviesa metė žalius spindulius ant asfalto. Darbininkų palapinė, apšviesta iš vidaus, atrodė kaip jaukus mažas namelis.

- Manai, jog kadilakas antradienį jau bus gatavas? - paklausiau aš.
- Galimas daiktas, - atsakė Kėsteris. - Kam klausi?
- A, taip sau...

Mes atsistojome ir pasukome link namų.

- Man šiandien lyg ko trūksta, Otai, - tariau aš.
- Kiekvienam pasitaiko, - atsakė Kėsteris. - Saldžių sapnų, Robi.
- Tau irgi, Otai.

Parėjęs dar pasėdėjau savo kambaryje. Ta lindynė staiga man ėmė visai nebepatikti. Sietynas buvo šlykštus, šviesa per ryški, krėslai nusitrynę, linoleumas beviltiškai nuobodus, praustuvas, lova, o ties ja Vaterlo mūšio paveikslas, -juk čia, tiesą sakant, padoraus žmogaus nė įsileisti negalima, galvojau aš. Ką jau kalbėti apie moterį. Daugiausia gali parsivesti kokią kekšę iš „Internacionalio".

III

Antradienio rytą mes sėdėjome kieme priešais savo dirbtuvę ir pusryčiavome. Kadilakas buvo suremontuotas. Lencas laikė rankoje lapą popieriaus ir džiūgaudamas žiūrėjo į mus. Jis buvo mūsų reklamos galva ir ką tik mudviem su Kėsteriu perskaitė savo parašytą skelbimą apie mašinos pardavimą. Skelbimas prasidėjo tokiais žodžiais: „Atostogos pietuose su liuksusiniu automobiliu". Tai buvo kažkoks vidurys tarp lyrinio eilėraščio ir himno.

Mudu su Kėsteriu patylėjome valandėlę. Pirma mums reikėjo atsigauti nuo to įmantrios fantazijos srauto. Lencas manė, kad mes jau parblokšti.

- Tame kūrinyje yra poezijos ir polėkio, ar ne? - išdidžiai paklausė jis. - Tokiame amžiuje, kai visiems galvoje tik realios vertybės, reikia būti romantiku, - čia ir yra visas triukas. Kontrastai patraukia.

- Tik ne tada, kai kalbama apie pinigus, - atsakiau aš.

- Automobilius žmonės perka ne dėl to, kad nori investuoti pinigus, vaikuti, - pamokė mane Gotfrydas. - Juos perka, norėdami išleisti pinigus; ir tada jau prasideda romantika, bent komersantui. O daugumai žmonių ji tuo ir pasibaigia. Kaip tu manai, Otai?

- Zinai... - atsargiai pradėjo Kėsteris.

- Ką čia daug kalbėti, - pertraukiau aš jį, - tai skelbimas kokiam kurortui ar veido kremui pareklamuoti, bet ne automobiliui.

Lencas buvo beprasižiojąs.

- Pala, - nenusileidau aš. - Aišku, tu manai, kad mes šališki, Gotfrydai. Todėl štai ką tau siūlau: paklauskime Jupą. Tai liaudies balsas!

Jupas, vienintelis mūsų tarnautojas, penkiolikos metų berniukas, buvo lyg ir mūsų mokinys. Jis aptarnaudavo benzino siurblį, parūpindavo mums pusryčius ir vakarais aptvarkydavo dirbtuvę. Jupas buvo mažytis, strazdanotas vyrukas su tokiomis didelėmis atvėpusiomis ausimis, kokių aš niekad nebuvau matęs. Kėsteris tvirtino, kad jeigu Jupas iškristų iš lėktuvo, tai jam nieko neatsitiktų. Su tokiomis ausimis jis gražiai nusileistų kaip su sklandytuvu.

Mes pasišaukėm jį. Lencas perskaitė skelbimą.

- Ar tu susidomėtum tokia mašina, Jupai? - paklausė Kėsteris.

- Mašina? - paklausė savo ruožtu Jupas.

Aš nusijuokiau.

- Žinoma, mašina, - burbtelėjo Gotfrydas. - O tu manai - žiogas?

- O ar ji turi tiesioginę pavarą? Ar skirstomasis velenas iš viršaus valdomas? O stabdžiai - hidrauliniai? - pasiteiravo nepalenkiamas Jupas.

- Avigalvi, juk tai mūsų kadilakas, - iškošė Lencas.

- Negali būti, - atsakė Jupas ir išsišiepė ligi ausų.

- Še tau kad nori, Gotfrydai! - tarė Kėsteris. - Tai mat kokia šių laikų romantika.

- Nešdinkis prie savo siurblio, Jupai, prakeiktasis dvidešimtojo amžiaus sūnau!

Lencas nepatenkintas nudūlino į dirbtuvę, pasiryžęs išlaikyti savo skelbimo poetinį polėkį, bet kartu vis dėlto suteikti jam truputį techninio pagrindo.

Po poros minučių tarpvartėje netikėtai pasirodė vyresnysis inspektorius Barzigas. Mes sutikome jį labai pagarbiai. Jis bu-

vo inžinierius ir „Fenikso" automobilių draudimo bendrovės ekspertas, įtakingas žmogus, per kurį buvo galima gauti remonto užsakymų. Mes puikiai sugyvenome su juo. Kaip inžinierius, tiesa, jis buvo tikras šėtonas ir kibdavo prie menkiausios smulkmenos, bet kaip peteliškių kolekcininkas, jis buvo minkštas it vaškas. Barzigas turėjo didelę kolekciją, ir kartą mes jam padovanojome didžiulį naktinį drugį, kuris buvo įskridęs į mūsų dirbtuvę. Barzigas išblyško iš susijaudinimo ir nutaisė iškilmingą miną, kai mes įteikėme jam tą gyvį. Tai būta „Kaukolės", negirdėtos retenybės, kurios jam kaip tik trūko į kolekciją. Jis niekad nepamiršo tos mūsų dovanos ir nuo to laiko parūpindavo mums remonto darbų, kur tik galėdavo. O mes gaudydavome jam kiekvieną kandį, kokią tik galėdavome nutverti.

- Stiklą vermuto, pone Barzigai? - paklausė Lencas, jau vėl atitokęs.

- Nė burnelės ligi vakaro, - atsakė Barzigas. - Toks mano geležinis principas.

- Jei principų nelaužysi, tai koks iš jų malonumas, - pareiškė Gotfrydas ir įpylė jam. - Už „Ligustrų drugius", „Povaakius" ir „Perlamutrus"!

Barzigas pasvyravo truputį.

- Jeigu jūs taip spiriatės, tai aš negaliu atsisakyti, - tarė jis ir paėmė stiklą. - Bet tada susidaužkime ir už mažąjį „Jaučiaakį". - Jis droviai nusišypsojo, lyg būtų kokią dviprasmybę pasakęs apie moterį. - Žinot, aš neseniai atradau naują atmainą. Su pasišiaušusiais ūsiukais.

- Šimts perkūnų, - tarė Lencas, - tai bent atradimas! Vadinasi, jūs pirmas tai padarėte, ir jūsų vardas įeis į gamtos mokslų istoriją.

Išgėrėme dar po stiklą už pasišiaušusius ūsiukus. Barzigas nusišluostė ūsus.

- Aš atnešu jums gerą žinią. Galite parsivežti fordą. Direkcija sutiko, kad jūs jį remontuotumėt.

- Puiku, - tarė Kėsteris. - Tai mums labai pravartu. O kaip mūsų sąmata?

- Irgi patvirtinta.

- Nesumažinus.[7]

Barzigas primerkė akį.

- Iš pradžių ponai nenorėjo. Bet galų gale...

- Dar po stiklą už „Fenikso" draudimo bendrovę! - tarė Lencas ir vėl įpylė.

Barzigas atsistojo ir atsisveikino.

- Pamanykite tiktai, - tarė jis išeidamas, - moteris, kuri buvo tame forde, prieš porą dienų vis dėlto numirė. O jai buvo tik įpjauta keliose vietose. Turbūt per daug kraujo neteko.

- Kiek jai buvo metų? - paklausė Kėsteris.

- Trisdešimt ketveri, - atsakė Barzigas. - Ketvirtą mėnesį nėščia. Dvidešimt tūkstančių markių apdrausta.

Mes tučtuojau išvažiavome parsigabenti mašinos. Ji priklausė vienos kepyklos savininkui. Jisai važiavo naktį, buvo įkaušęs ir atsitrenkė į sieną. Tik jo žmona buvo sužeista, o jis pats nė neįsibrėžė.

Sutikome jį garaže, rengdamiesi išvilkti mašiną. Jis kurį laiką stovėjo, truputį sudribęs, pasikūprinęs, įtraukęs kaklą, galvą palenkęs kiek į priekį, ir žiūrėjo į mus tylėdamas. Jo veidas, kaip ir visų kepėjų, buvo nesveikos, pilkšvos spalvos, ir tamsoje vyriškis atrodė lyg didelis liūdnas miltų kirminas. Pamažu jis priėjo prie mūsų.

- Kada mašina bus gatava? - paklausė jis.

- Po kokių trijų savaičių, - atsakė Kėsteris.

Jis parodė į mašinos viršų.

- Tai irgi įtraukta, tiesa?

- Kaip tai? - paklausė Otas. - Juk viršus nė kiek nesužalotas.

Kepėjas nekantriai numojo ranka.

- Žinoma. Bet juk galima ta proga ištaikyti naują viršų. Vis dėlto tai nemenkas užsakymas jums. Tikiuosi, mes suprantame kits kitą, a?

- Ne, - atsakė Kėsteris.

Jis suprato jį labai gerai. Tas žmogus norėjo dovanai įsitaisyti naują viršų, už kurį draudimo bendrovė nemokėjo. Mes pasiginčijome su juo kurį laiką. Žmogus grasino pasirūpinti, kad užsakymas iš mūsų būtų atimtas ir atiduotas paslaugesnei dirbtuvei. Pagaliau Kėsteris nusileido. Jis nebūtų su tuo sutikęs, jeigu mums nebūtų stigę darbo.

- Na mat, išsyk taip reikėjo šnekėti, - tarė kepėjas, kreivai šyptelėjęs. - Aš užeisiu šiomis dienomis medžiagos pasirinkti. Norėtųsi gelsvai rusvos. Mėgstu švelnias spalvas.

Mes išvažiavome. Gatvėje Lencas parodė į fordo sėdynę. Ten juodavo didelės dėmės.

- Velionės jo žmonos kraujas. Ir išsiderėjo naują viršų. „Norėtųsi gelsvai rusvos. Mėgstu švelnias spalvas." Tai bent vyras! Nenustebčiau sužinojęs, kad jis išreikalavo draudimo premiją už du numirėlius. Juk žmona buvo nėščia.

Kėsteris patraukė pečiais. '

- Matyt, jisai mano, kad viena ir kita neturi nieko bendra.

- Galbūt, - tarė Lencas. - sako, kad esama žmonių, kuriems tokie dalykai tikra paguoda nelaimėje. O mums iš kišenės ištraukė lygiai penkiasdešimt markių.

Nutaikęs progą, popiet parėjau namo. Penktą valandą buvau susitaręs pasimatyti su Patricija Holman, bet dirbtuvėje nieko apie tai nesakiau. Ne dėl to, kad būčiau norėjęs tai nuslėpti, bet todėl, kad man staiga tas pasirodė gerokai neįtikima.

Ji paskyrė man pasimatymą vienoje kavinėje. Man neteko ten būti, tiktai žinojau, kad tai mažutė, elegantiška kavinė. Nieko nenumanydamas, įėjau į vidų. Bet, vos tik peržengęs per slenkstį, nusigandęs atšokau. Kavinė buvo pilna plepančių moterų. Aš patekau į tipišką moterų cukrainę.

Vargais negalais man pavyko užimti ką tik išsilaisvinusį stalelį. Nesmagiai apsidairiau. Be manęs, buvo dar du vyriškiai, bet ir tie man nepatiko.

- Kavos, arbatos, šokolado? - paklausė kelneris ir nubraukė servetėle nuo stalo pyragaičių trupinius man ant kostiumo.

- Didelį stiklą konjako, - atsakiau aš.

Jis atnešė konjaką. Bet kartu atvedė ir kompaniją kavinės kūmučių, kurios ieškojo vietos; joms vadovavo pagyvenusi atletė su plerezomis papuošta skrybėle.

- Keturios vietos, prašom! - tarė jis ir parodė į mano stalą.

- Pala, - atsakiau aš, - stalelis užimtas. Cia turi dar ateiti.

- Taip negalima, gerbiamasis! - pasakė kelneris. - Šiuo metu vietų negalima rezervuoti.

Aš pasižiūrėjau į jį. Paskiau pasižiūrėjau į atletę, kuri dabar stovėjo prie pat stalo, įsikibusi į kėdės atkaltę. Išvydęs jos veidą, atsisakiau toliau priešintis. Net patrankomis neįstengtum pajudinti tos asmenybės pasiryžimo užimti stalą.

- Gal galėtumėt bent konjako dar atnešti? - burbtelėjau aš kelneriui.

- Su mielu noru, gerbiamasis. Vėl didelį stiklą?

- Taip.

- Labai prašom. - Jis nusilenkė. - Juk čia stalas šešiem asmenim, gerbiamasis, - tarė atsiprašydamas.

- Tiek to. Tik atneškit konjako.

Atletė, kaip atrodė, priklausė abstinentų klubui. Ji spoksojo į mano konjaką, lyg čia būtų buvusi pašvinkusi žuvis. Norėdamas paerzinti ją, užsisakiau dar vieną ir savo ruožtu išpūčiau į ją akis. Visa tai staiga pasirodė man juokinga. Ko man čia prireikė? Ir ko man prireikė iš tos merginos? Net nežinau, ar ją iš viso atpažinsiu šioje maišatyje ir šiame klegesy. Supykęs išlenkiau savo konjaką.

- Saliut! - tarė kažkas man už nugaros.

Aš pašokau. Ji stovėjo ir juokėsi.

- O, jūs pradedate pačiu laiku!

Pastačiau ant stalo stiklą, kurį vis dar tebelaikiau rankoje. Staiga sumišau. Mergina atrodė visai ne taip, kaip aš ją atsiminiau. Tarp visų tų nusipenėjusių moterų, raitančių pyra-

gaičius, ji atrodė kaip kokia laiba jaunutė amazonė, vėsi, spinduliuojanti, rami ir nepasiekiama. „Tarp mūsų negali būti nieko bendra", - pagalvojau aš ir tariau:

- Iš kurgi jūs atsiradote tartum vaiduoklis? Juk aš visą laiką stebėjau duris.

Ji parodė kažkur į dešinę.

- Ten yra dar vienos durys. Bet aš pavėlavau. Seniai laukiate?

- Visai neseniai. Daugiausia dvi tris minutes. Ir aš ką tik atėjau.

Kūmutės prie mano stalo nutilo. Ant pakaušio aš jutau vertinančius keturių matronų žvilgsnius.

- Ar pasiliksim čia? - paklausiau.

Mergina greit žvilgtelėjo į stalą. Jos lūpos virptelėjo. Ji linksmai pažvelgė į mane.

- Bijau, kad visos kavinės vienodos.

Aš papurčiau galvą.

- Tos, kur tuščios, geresnės. Čia tai tokia velniška cukrainė, kurioje žmogus pradedi justi, kad esi menkavertis. Geriau nueitume į kokį barą.

- Į barą? Argi yra barų, atidarytų pačioj dienos aky?

- Žinau vieną, - tariau aš. - Jame bent ramu. Jeigu neatsisakytumėte.

- Ką gi, galbūt...

Aš pakėliau akis. Tuo metu negalėjau suvokti, ką ji mano. Neturiu nieko prieš ironiją, jeigu ji ne man taikoma; tačiau mano sąžinė buvo nerami.

- Na, tai eime, - tarė ji.

Aš pamojau kelneriui.

- Trys dideli stiklai konjako, - suriaumojo tas varnas tokiu balsu, tarsi norėdamas pateikti sąskaitą svečiui, jau gulinčiam grabe. - Trys markės trisdešimt!

Mergina atsigręžė.

- Trys stiklai konjako per tris minutes? Nieko sau tempas!

- Du išgėriau vakar.

- Tai melagis, - sušnypštė atletė prie stalelio man pavymui. Jinai ir taip ilgai ištylėjo.

Aš atsigręžiau ir nusilenkiau.

- Laimingų Kalėdų, gerbiamosios ponios! - ir greitai nuėjau.

- Jūs susikivirčijote? - paklausė mane mergina, kai išėjome į gatvę.

- Nieko ypatingo. Aš tiktai darau prastą įspūdį solidžioms damoms.

- Aš irgi, - atsakė ji.

Aš pažvelgiau į ją. Ji man atrodė kaip būtybė iš kito pasaulio. Visiškai negalėjau įsivaizduoti, kas ji tokia ir kaip gyvena.

Bare pasijutau tvirčiau. Kai mes įėjome, Fredas, barmenas, stovėjo už bufeto ir kaip tik šluostė didžiausius konjako stiklus. Jis pasisveikino su manim, tarsi pirmą kartą matydamas ir tarsi ne jam būtų tekę mane užvakar gabenti namo. Fredas buvo išėjęs gerą mokyklą ir turėjo didžiulį patyrimą.

Baras buvo tuščias. Tik prie vieno stalelio, kaip bemaž visada, sėdėjo Valentinas Hauzeris. Aš pažinojau jį nuo karo: mudu buvome vienoje kuopoje. Kartą jisai, nepaisydamas artilerijos užtveriamosios ugnies, atnešė man į pirmutines linijas laišką, nes pamanė, kad tai rašo mano motina. Jis žinojo, kad laukiu laiško, kadangi motinai buvo padaryta operacija. Tačiau jis apsiriko; tai buvo tik lapelis, reklamuojąs dilgėlinio audeklo pošalmius. Grįžtant jis buvo sužeistas į koją.

Valentinas netrukus po karo paveldėjo turtą ir pradėjo girtuokliauti. Jis tvirtino, kad reikia gerti už laimę, kuri leido jam išlikti gyvam per karą. Jam buvo nesvarbu, kad nuo to laiko jau buvo praslinkę keleri metai. Jis sakė, - kad ir kiek gersi už tokią laimę, vis tiek bus maža. Tai buvo vienas iš tų žmonių, kurie negalėjo atsikratyti klaikiais karo atsiminimais. Visi kiti jau daug ką buvome pamiršę, o jis atsiminė kiekvieną dieną ir kiekvieną valandą.

Aš mačiau, kad Valentinas jau daug išgėręs; jis sėdėjo savo kampe, paskendęs mintyse ir viską užmiršęs. Aš pakėliau ranką.

- Saliut, Valentinai!

Jis pažvelgė į mane ir linktelėjo.

- Saliut, Robi!

Mes atsisėdome kampe. Priėjo barmenas.

- Ko norėtumėt išgerti/ - paklausiau merginą.

- Gal stikliuką martinio, - atsakė ji. - Sauso martinio.

- Čia Fredas specialistas, - pareiškiau aš.

Fredas leido sau nusišypsoti.

- Man kaip visada, - tariau aš.

Bare buvo vėsu ir tamsoka. Atsidavė palietu džinu ir konjaku. Tai buvo aitrus kvapas, primenąs kadagio ir duonos aromatą. Nuo lubų kabojo iš medžio išdrožtas burlaivio modelis. Siena už bufeto buvo išmušta vario lakštais. Blausi žvakidės šviesa metė ant jos raudonus atšvaitus, ir atrodė, kad tenai atsimuša požeminė ugnis. Iš mažųjų kaltinių bra* degė tik du - vienas ties Valentino staleliu, o kitas prie mūsų. Jie buvo su geltonais pergamentiniais gaubtais, padarytais iš senų žemėlapių, ir atrodė kaip siauri, apšviesti pasaulio sklypeliai.

Aš buvau kiek sumišęs ir gerai nežinojau, kaip pradėti kalbą. Juk iš viso nepažinau tos merginos ir juo ilgiau į ją žiūrėjau, juo svetimesnė ji man rodėsi. Jau seniai šitaip besėdėjau su moterim; buvau atpratęs nuo tokių dalykų. Labiau buvau įpratęs bendrauti su vyrais. Pirma, kavinėje, man buvo per daug triukšmo, o dabar, čia, man ūmai pasidarė per daug tylu. Toje tylioje salėje kiekvienas žodis atrodė toks svarus, kad sunku buvo laisvai kalbėti. Man beveik norėjosi grįžti į kavinę.

Fredas atnešė stiklus. Mes išgėrėme. Romas buvo stiprus ir šviežias. Jo skonis priminė saulę. Jis teikė šiokią tokią paramą. Aš išgėriau stiklą ir tučtuojau vėl padaviau jį Fredui.

- Patinka jums čia.[7] - paklausiau.

* *Bra* - šviestuvas, pritvirtinamas prie sienos.

Mergina linktelėjo.

- Geriau kaip anoje cukrainėje?

- Aš nepakenčiu cukrainių, - atsakė ji.

- Tai kodėl gi mes kaip tik ten susitikome? - paklausiau nustebęs.

- Nežinau. - Ji nusiėmė kepuraitę. - Man niekas daugiau neatėjo į galvą.

- Juo geriau, kad jums čia patinka. Mes dažnai čia lankomės. Vakarais ši lindynė mums bemaž atstoja tikrus namus.

Ji nusijuokė.

- Argi tai iš tikrųjų ne liūdna?

- Ne, - atsakiau aš, - tai atitinka laiko dvasią.

Fredas atnešė man antrą stiklą. Kartu jis padėjo ant stalo žalią Havanos cigarą.

- Nuo pono Hauzerio.

Valentinas pamojo iš savo kampo ir pakėlė stiklą.

- Septynioliktųjų metų liepos trisdešimt pirmoji, Robi, - tarė jis prislėgtu balsu.

Aš linktelėjau jam ir taip pat pakėliau savo stiklą.

Jis visada turėdavo ką nors užgerti; man yra tekę vakarais matyti, kaip jis kokioje kaimo smuklėje užgerdavo mėnulį ar alyvų krūmą. Paskiau prisimindavo kokią nors dieną, praleistą apkasuose, kai ypač sunku buvo, ir būdavo dėkingas už tai, kad jis vis dar čia ir gali šitaip sėdėti.

- Tai mano bičiulis, - tariau aš merginai. - Karo metų draugas. Iš visų mano pažįstamų jis yra vienintelis žmogus, iš didelės nelaimės susikūręs mažytę laimę. Jis nebežino, ką daryti su savo gyvenimu, todėl tik džiaugiasi, kad tebėra gyvas.

Ji pažvelgė į mane susimąsčiusi. Prastrižas šviesos ruožas krito jai ant kaktos ir burnos.

- Tai aš gerai suprantu, - tarė ji.

Aš pakėliau akis.

- Bet jūs negalit to suprasti. Jūs per jauna.

Ji nusišypsojo. Tai buvo vos pastebima šypsena, šmėstelė-

jusi tiktai akyse. Veidas bemaž nepasikeitė, tik nušvito, iš vidaus nušvito.

- Per jauna, - tarė ji, - tai tik žodis. Man rodos, niekad negalima būti per jaunai. Tik per senai.

Valandėlę patylėjau.

- Prieš tai labai daug galima pasakyti, - pagaliau atsakiau ir daviau Fredui ženklą, kad jis dar atneštų man ko nors išgerti.

Mergina elgėsi ramiai ir laisvai, o aš tuo tarpu jaučiaus kaip koks stuobrys. Tai norėjau pasikalbėti lengvai, pajuokauti, žodžiu, pradėti tą tikrą kalbą, kuri paprastai ateina į galvą tik tada, kai palieki vienas. Lencas mokėjo taip kalbėti, o man visada išeidavo nevykusiai ir nerangiai. Gotfrydas ne be pagrindo tvirtino, jog aš, kaip pašnekovas, esu maždaug pašto valdininko lygio.

Laimė, Fredas žinojo, ką daryti. Jis atnešė man pripylęs ne mažytį stikliuką, bet padorų vyninį stiklą. Šitaip jam nereikėjo tolydžio lakstyti ir taip nekrito į akis, kiek aš geriu. Man reikėjo gerti, kitaip aš negalėjau nusikratyti tuo mediniu sunkumu.

- Gal dar vieną stiklelį martinio? - paklausiau merginą.

- O ką jūs čia geriate?

- Romą.

Ji pažiūrėjo į mano stiklą.

- Andai jūs irgi jį gėrėte.

- Taip, - tariau, - aš dažniausiai geriu romą.

Ji pakraipė galvą.

- Neįsivaizduoju, kad tai galėtų būti skanu.

- Nė pats nežinau, ar skanu, - tariau aš.

Ji pažvelgė į mane.

- Tai kodėl jūs geriate?

- Ar romas, - tariau apsidžiaugęs, kad radau šį tą, apie ką galiu kalbėti, - ar romas gardu gerti, nelabai svarbu. Juk tai nėra paprastas gėralas, - tai bičiulis. Bičiulis, kuris tau palengvina širdį. Jis pakeičia pasaulį. Todėl žmonės ir geria jį... - Aš

pastūmiau stiklą į šoną. - Bet ar negalėčiau paprašyti jums dar vieną stiklelį martinio?

- Geriau stiklą romo, - tarė ji. - Ir aš norėčiau pamėginti.

- Gerai, - atsakiau aš. - Bet ne tokio. Pradžiai jis per stiprus. Atnešk Bakardžio kokteilį, - šūktelėjau Fredui.

Fredas atnešė stiklus ir taip pat pastūmė dubenį sūdytų migdolų ir padegintų kavos pupelių.

- Palik čia ir visą butelį, - tariau aš.

Pamažu viskas darėsi lengva ir aišku. Netikrumas nyko, žodžiai plaukė savaime, ir aš jau nebe taip žiūrėjau, ką sakau. Gėriau toliau ir jutau, kaip užplūdo ir ėmė nešti mane švelni banga, kaip ta tuščia prievakario valanda prisipildė vaizdų, o virš abejingų, pilkų būties platybių it šmėklos vėl iškilo be garso slenkančios svajų virtinės. Baro sienos prasiskyrė, ir staiga čia pasidarė nebe baras - tai kampelis pasaulio, rami kertelė, pustamsis blindažas, apie kurį siautė amžinas chaoso mūšis ir kuriame mes glūdėjome pasislėpę, laiko sutemų paslaptingai suvesti ir atblokšti čia. Mergina sėdėjo susigūžusi savo kėdėje, svetima ir paslaptinga, tartum iš kokio kito gyvenimo atnešta. Aš girdėjau savo balsą, bet man rodėsi, kad kalbu nebe aš, o kažkas kitas, kažkas toks, kurio vietoje aš norėčiau būti. Iš žodžių nyko tiesa, jie pasislinko iš vietos, veržėsi į kitas, ne tokias pilkas sritis, kuriose praėjo mažyčiai mano gyvenimo įvykiai; aš žinojau, kad sakau neteisybę, kad fantazuoju ir meluoju, bet man buvo vis viena, nes tiesa buvo beviltiška ir blanki, ir tik svajos pojūtis ir jos atšvaitas buvo tikrasis gyvenimas...

Variniuose baro apmušaluose žėravo šviesa. Kartkarčiais Valentinas pakeldavo stiklą ir sumurmėdavo sau kokią nors datą. Už langų dusliai pliukšėjo gatvė, lyg plėšrūs paukščiai rykavo automobiliai. Jie surikdavo į barą, kai kas atidarydavo duris. Jie rėkavo kaip barninga, pavydi senė.

Jau buvo sutemę, kai palydėjau Patriciją Holman namo. Iš lėto grįžau atgal. Staiga pasijutau vienišas ir tuščias. Purškė

smulkus lietus. Sustojau prie kažkokios vitrinos. Dabar pastebėjau, kad buvau per daug išgėręs. Ne tiek, kad sverdė' čiau, bet vis dėlto tai aiškiai pajutau.

Mane išsyk išpylė prakaitas. Atsisagsčiau paltą ir nusi' smaukiau ant pakaušio skrybėlę. Prakeikimas, vėl pasidariau bėdos per tą gėrimą! Ko tik neprišnekėjau jai! Nė nedrįsau viso to tiksliai prisiminti. Blogiausia, kad netgi nebežinojau, ką kalbėjau. Dabar, kai buvau vienas, čia, šaltoje, dundančioje nuo autobusų gatvėje, viskas atrodė visiškai kitaip negu baro prieblandoje. Aš keikiau pats save. Tai turbūt gerą įspūdį padariau merginai! Ji tikriausiai tat pastebėjo. Juk ji pati bemaž nieko negėrė. O atsisveikindama taip keistai pažvelgė į mane...

- Viešpatie! - Apsigręžiau ir susidūriau su kažkokiu mažučiu dručkiu.

- Na, - tariau aš įdūkęs.

- Prasikrapštykite akis, jūs, kerėpla neregėtas! - sulojo dručkis.

Aš įbedžiau į jį akis.

- Turbūt žmogaus gyvo nesat matę, a? - ambrijo jis toliau. Man kaip tik to ir reikėjo.

- Žmonių tai teko matyti, - atsakiau aš, - bet vaikščiojančios alaus statinės nepasitaikė.

Dručkis ilgai negalvojo. Jis stovėjo ir pūtėsi.

- Žinot, ką? - suprunkštė jis. - Keliaukit į zoologijos sodą! Užsisvajojusioms kengūroms nėra kas veikti gatvėje.

Aš pamačiau, kad prieš mane stovi aukštos klasės keiksnys. Kad ir kaip prastai buvau nusiteikęs, vis tiek negalėjau leisti, kad jis man nuplėštų šlovę.

- Nešdinkis sau sveikas, kvaištelėjęs išdėli, - tariau aš ir, pakėlęs ranką, palaiminau jį.

Jis nekreipė dėmesio į mano raginimą.

- Paprašyk, kad tau į smegenis betono įpiltų, susiraukusi šunbeždžione! - lojo jis.

Aš pavadinau jį išsigimusiu pilnapadžiu. Jis išdėjo mane nusišėrusia papūga, o aš jį bedarbiu lavonų mazgotoju. Tada jis, jau su pagarba, pakrikštijo mane vėžio suėsta karvės galva, o aš, jau norėdamas baigti, išpravardžiavau jį klajojančiomis bifšteksų kapinėmis.

Jo veidas ūmai nušvito.

- Bifšteksų kapinės! Puiku! - tarė jis. - To dar nežinojau. Įtrauksiu į savo repertuarą! Viso!.. - Jis pakėlė skrybėlę, ir mudu išsiskyrėme, kupini pagarbos kits kitam.

Pasiriejęs aš atsigavau. Bet vis dar buvau susierzinęs. Juo blaivesnis dariausi, juo tas susierzinimas didėjo. Man rodėsi, kad esu kažkoks išgręžtas šlapias rankšluostis. Tačiau pamažu ėmiau pykti ne tik pats ant savęs, ėmiau pykti ant visko ir ant tos merginos. Juk tai už jos galvos pasigėriau! Aš pasistačiau apykaklę. Tiek to, tegul ji sau galvoja apie mane ką tik nori, man dabar vis tiek, - bent tuoj pamatė, su kuo jai teko susitikti. O dėl manęs - tegul viskas eina velniop, - kas atsitiko, tas atsitiko. Nieko dabar jau nebepadarysi. Gal taip net geriau...

Aš sugrįžau į barą ir dabar jau pasigėriau atsakomai.

IV

Oras atšilo, pasidarė drėgna, ir kelias dienas lijo lietus. Paskui prasiblaivė, ėmė kepinti saulė ir, penktadienio rytą atėjęs į dirbtuvę, pamačiau kieme Matildą Stos. Ji stovėjo pasibrukusi šluotą po pažastimi, o jos veidas priminė susigraudinusį hipopotamą.

- Na, pažiūrėkite tiktai, pone Lokampai, koks puikumėlis! Juk tai kiekvieną kartą naujas stebuklas.

Aš sustojau nustebęs. Senoji slyva šalia benzino siurblio per naktį pražydo.

Visą mielą žiemą ji išstovėjo kreiva ir nuoga, mes džiaudavome ant jos senas padangas ir tuščius bakelius nuo alyvos. Ant jos patogu buvo sukarti viską, nuo pašluosčių ligi motorų kapotų; prieš kelias dienas ant jos džiūvo išmazgotos mūsų mėlynos lininės kelnės. Dar vakar negalėjai nieko pastebėti, ir štai staiga, per naktį, slyva stebuklingai pasikeitė - pavirto mirgančiu rausvai baltu debesiu, skaisčių žiedų debesiu, tartum į mūsų purviną kiemą būtų užklydęs pulkas peteliškių...

- O koks kvapas! - svajingai tarė Matilda ir užvertė akis. - Nuostabus, visai kaip jūsų romo...

Aš nieko neužuodžiau. Bet tuoj supratau, kur ji suka.

- Ne, tas kvapas labiau primena konjaką, skirtą klientams, - patvirtinau aš.

Ji energingai pasipriešino.

- Pone Lokampai, jūs, matyt, nušalęs. O gal jūsų nosis priaugus polipų? Šiais laikais bemaž kiekvienam žmogui au-

ga polipai. Ne, senės Stos uoslė kaip kurto, - patikėkite, kad sakau, - tai romas, senas romas...

- Na, gerai jau gerai, Matilda...

Aš pripyliau jai stiklą romo ir nuėjau prie benzino siurblio. Jupas jau sėdėjo ten. Priešais jį stovėjo surūdijusi dėžutė nuo konservų, primerkta nupjautų žydinčių šakučių.

- Kas čia dabar? - paklausiau nustebęs.

- Cia damoms, - pareiškė Jupas. - Kai jos ima benziną, gauna šakutę dovanai. Po to jau devyniasdešimt litrų daugiau pardaviau. Tas medis tikras auksas, pone Lokampai. Jei mes jo neturėtume, tai reikėtų pasidaryti.

- Tu apsukrus berniukas.

Jis išsišiepė. Saulė peršvietė jo ausis, tad jos atrodė kaip bažnyčios vitražai, rubinų spalvos.

- Mane jau dukart fotografavo, - pranešė jis. - Medžio fone.

- Žiūrėk, tu dar išeisi į kino žvaigždes, - tariau aš ir nuėjau prie duobės, kur kaip tik iš po fordo lindo Lencas.

- Robi, - tarė jis, - man atėjo į galvą vienas dalykas. Mums reikėtų vis dėlto pasirūpinti mergina, kur buvo su Bindingu.

Aš įbedžiau į jį akis.

- Ką tu turi galvoje?

- Lygiai tą, ką sakau. Bet ko gi tu dabar taip išpūtei akis?

- Aš neišpūčiau...

- Tu stačiai išsproginai. O kuo gi vardu buvo ta mergina? Pat... bet toliau?

- Nežinau, - atsakiau aš.

Jis išsitiesė.

- Nežinai? Juk tu užsirašei jos adresą! Pats mačiau.

- Pamečiau tą lapelį.

- Pametei! - Abiem rankomis jis nusitvėrė sau už geltono kuodo. - Ir tam aš tada visą valandą tupinėjau sode apie Bindingą! Pametei! Na, gal Otas atsimena.

- Ir Otas nebeatsimena.

Jis pasižiūrėjo į mane.

- Nelaimingas diletante! Juo blogiau! Argi tu nežinai, kad tai buvo nuostabi mergina? Viešpatie tu mano! - Jis pakėlė akis į dangų. - Kai galų gale pasitaiko mūsų kelyje šis tas vertinga, tai tas nosį nukabinęs stuobrys pameta adresą!

- Man visai neatrodė, kad ji būtų kokia ypatinga.

- Todėl, kad tu esi asilas, - atšovė Lencas, - pusgalvis, kuris nieko geresnio neranda, be kekšių iš „Internacionalio" kavinės! Et tu, pianiste! Dar kartą pasakysiu tau: tai buvo laiminga proga, nepaprastai laiminga proga - toji mergina! Tu, aišku, nieko neišmanai apie tokius daiktus! Ar bent pažiūrėjai jai į akis? Kur tau, - tu juk žiūrėjai į savo stiklą...

- Užsičiaupk, - pertraukiau jį, nes, paminėjęs stiklą, jis palietė atvirą žaizdą.

- O rankos! - kalbėjo jis, nekreipdamas dėmesio į mane. - Rankos plonos, ilgos kaip mulatės. Patikėk, Gotfrydas jau šiek tiek nutuokia apie tokius daiktus! Šventas Moze! Galų gale pasitaiko mergina, tikra mergina, graži, natūrali ir, svarbiausia, mokanti sudaryti atmosferą, - jis stabtelėjo, - o ar tu iš viso žinai, kas yra atmosfera?

- Oras, pumpuojamas į padangas, - burbtelėjau aš.

- Žinoma, - tarė jis užjaučiamai ir paniekinamai. - Žinoma, oras! Atmosfera - tai aureolė, spinduliavimas, šiluma, paslaptis, tai, kas suteikia grožiui sielą ir gyvenimą. Bet ką aš čia kalbu! Tavo atmosfera - tai romo tvaikas...

- Tuoj nutilk arba užvažiuosiu tau kuo nors per kiaušą! - suurzgiau aš.

Bet Gotfrydas toliau varė, ir aš nieko jam nepadariau. Juk jis ničnieko nežinojo, kas atsitiko, ir nenuvokė, kad kiekvienas jo žodis skaudžiai čaižo mane. Ypač kai jis kalbėjo apie gėrimą. Aš jau buvau apsikentęs ir visai neblogai pasiguodęs, o dabar jis vėl aitrino visas mano žaizdas. Jis gyrė ir gyrė merginą, ir netrukus man pasirodė, kad aš iš tiesų nesusigrąžinamai netekau kažko nepaprasto.

Susierzinęs nuėjau šeštą valandą į „Internacionalio" kavinę. Ten buvo sena mano priebėga; juk ir Lericas tai patvirtino. Įėjęs į vidų nustebau: čia buvo didžiausiais sujudimas. Ant bufeto stovėjo tortai ir bobos, pilnapadis Aloyzas tarškėdamas lėkė į galinį kambarį, nešinas padėklu, prikrautu kavos indų. Aš sustojau vietoje. Kava netgi ištisais kavinukais? Juk čia turbūt guli suvirtusi pastalėn visa draugija girtų kaip pėdai žmonių.

Tačiau šeimininkas man viską išaiškino. Pasirodo, šiandien galiniame kambaryje Rozos draugės Lili iškilmingos išleistuvės. Pliaukštelėjau sau per kaktą. Aišku, juk ir aš buvau kviestas! Vienintelis vyras, kaip Roza reikšmingai man sakė, nes pederastas Kiki, kuris irgi dalyvavo iškilmėse, nelaikomas vyru. Aš dar suspėjau nubėgti ir nupirkti puokštę gėlių, ananasą, vaikišką barškutį ir plytelę šokolado.

Roza sutiko mane šypsodama kaip didelė ponia. Ji vilkėjo juoda suknia su didele iškirpte ir sėdėjo prie stalo garbingiausioje vietoje. Jos auksiniai dantys žėrėjo. Aš pasiteiravau, kaip laikosi jos mažytė, ir įteikiau jai celiulioidinį barškutį ir šokoladą. Roza spindėte spindėjo.

Su ananasu ir gėlėmis pasisuku į Lili.

- Nuoširdžiausiai linkiu laimės!

- Jis buvo ir liko tikras kavalierius! - tarė Roza. - Dabar eik šen, Robi, sėskis tarp mudviejų.

Lili buvo geriausia Rozos draugė. Ji padarė puikią karjerą. Pasiekė tai, apie ką tik gali svajoti kiekviena mažutė kekšė, - ji buvo viešbučio dama. Viešbučio dama neina į gatvę, - ji gyvena viešbutyje ir ten užmezga pažintis. Retai kuriai prostitutei pavyksta taip iškilti: joms neužtenka nei drabužių, nei pinigų, kad galėtų kurį laiką gyventi laukdamos klientų. Tiesa, Lili gyvendavo tik provincijos viešbučiuose, bet vis dėlto ji per keletą metų susidėjo netoli keturių tūkstančių markių. Dabar ji rengėsi ištekėti. Jos būsimasis vyras turėjo nedidelę elektros ir santechnikos reikmenų parduotuvę. Jis viską ži-

nojo apie ją, ir jam tai buvo vis viena. Ateitimi jis galėjo nesirūpinti: kai tokia mergina ištekėdavo, ja galima būdavo pasitikėti. Jinai jau žinojo, kas po kam, ir visa tai jai buvo atsipykę. Tokios būdavo ištikimos.

Lili vestuvės buvo paskirtos pirmadienį. Šiandien Roza surengė jai išleistuvių kavutę. Visi susirinko norėdami dar kartą pabūti su Lili. Po vestuvių ji nebegalės čia ateiti.

Roza pripylė man puoduką kavos. Aloyzas atrisnojo su didžiule boba, prismaigstyta razinų, migdolų ir žalių cukatų. Roza įdėjo man į lėkštę didžiulį to pyrago griežinį.

Aš žinojau, ką man reikia daryti. Žinovo mina paragavau kąsniuką ir apsimečiau baisiausiai nustebęs.

- Šimts perkūnų! Čia tai jau ne pirktinis pyragas...

- Pati kepiau, - tarė Roza, švytėdama laime. Ji buvo nepaprasta virėja, ir jai patikdavo, kad žmonės tai pripažįsta. Ypač puikūs būdavo jos guliašai ir bobos. Ne veltui ji buvo čekė.

Aš apsidairiau, štai jos sėdi aplink stalą, tos Viešpaties vynuogyno darbininkės, neklystančios žmonių žinovės, meilės kareiviai: Vali, gražuolė, kuriai andai per naktinį pasivažinėjimą automobiliu kažkas pavogė šiaurės lapę; Lina su medine koja, kuri vis dar susiranda meilužių; Frici, bjaurybė, įsimylėjusi pilnapadį Aloyzą, nors jau seniai galėtų turėti savo butą ir bičiulį, kuris ją išlaikytų: raudonskruostė Margo, kuri visados vaikščioja apsirengusi kambarine ir pasigauna elegantiškų klientų; Marion, jauniausia, švytinti ir nieko negalvojanti; Kiki, kuris negali būti laikomas vyru, nes nešioja moteriškus drabužius ir dažosi; Mimi, vargšelė, kuriai vis sunkiau lakstyti sulaukus keturiasdešimt penkerių metų ir išsiplėtus kojų venoms; keletas bardamų, kurių aš nepažinau, ir pagaliau dar vienas garbės svečias: mažutė, pilka ir raukšlėta kaip žieminis obuolys „motušė" - visų nakties klajūnių patikėtinė, paguoda ir paspirtis, - „motušė", kuri pardavinėja karštas dešreles prie Nikolaištrasės kampo, atstoja kilnojamąjį bufetą bei mainų kontorą naktį ir, be savo Frankfurto dešrelių, slapta dar

prekiauja cigaretėmis ir prezervatyvais, o prireikus paskolina ir pinigų.

Aš žinojau, kaip dera elgtis. Nė žodžio šiandien apie reikalus, nė menkiausios nedelikačios užuominos; reikia užmiršti nuostabią Rozos ištvermę, dėl kurios ji buvo praminta „Geležine Kumele", užmiršti, kaip Frici kalbėjosi apie meilę su galvijų pirkliu Stefanu Grigoleičiu, užmiršti, kaip Kiki auštant šoko apie krepšį sūrių riestainiukų. Kalbos prie šito stalo galėjo padaryti garbę kiekvienai kūmučių draugijai.

- Jau viską pasirengei, Lili? - paklausiau aš.

Ji linktelėjo.

- Kraitis jau seniai sutaisytas.

- Puikus kraitis, - tarė Roza. - Nieko netrūksta - nė vieno megzto užtiesaliuko.

- O kam reikalingi tie užtiesaliukai? - paklausiau aš.

- Na, ką tu dabar, Robi! - Roza pažvelgė į mane taip priekaištingai, kad aš kaipmat atsiminiau. Iš tikrųjų, rankomis megzti užtiesalai, skirti baldams uždangstyti, buvo miesčioniško jaukumo simbolis, šventas santuokos, prarasto rojaus simbolis. Juk nė viena iš jų nebuvo prostitutė pagal savo temperamentą; jos nuėjo tuo keliu tik tada, kai sugriuvo jų miesčioniška buitis. Jų slapta svajonė buvo vedybų lova, o ne nuodėmė. Tačiau to jos niekad niekam neprisipažintų.

Aš atsisėdau prie rojalio. Roza jau seniai to laukė. Ji mėgo muziką, kaip ir visos šitos merginos. Atsisveikinant dar kartą paskambinau visus mėgstamuosius jos ir Lili šlagerius. Iš pradžių „Mergelės maldą". Tiesa, pavadinimas ne visai tiko šiai aplinkai, bet tai irgi buvo tranki bravūrinė pjesė. Paskiau „Paukštelio vakarinę giesmę", „Alpių žaras", „Kai miršta meilė", „Arlekino milijonus" ir pabaigoje „Į tėviškę norėčiau aš sugrįžti". Tą ypač mėgo Roza. Juk prostitutės yra rūsčiausios ir sentimentaliausios būtybės. Visos dainavo. Pederastas Kiki pritarė.

Lili pakilo. Jai reikėjo parsivesti savo jaunikį. Roza nuoširdžiai išbučiavo ją.

- Viso labo, Lili. Nepasiduok tiktai!

Jinai išėjo apsikrovusi dovanomis. Šimts kalakutų, jos veidas pasidarė visai kitoks nei pirma. Išnyko šiurkštūs bruožai, kurie įsirėžia kiekvienam, kam tenka susidurti su žmogiška niekšybe; jos veidas sušvelnėjo, ir ji iš tikrųjų vėl kažkuo priminė jauną mergaitę.

Mes stovėjome prie durų ir mojavome nueinančiai Lili. Mimi staiga apsižliumbė. Kadaise ir ji pati buvo ištekėjusi. Jos vyras karo metu mirė plaučių uždegimu. Jeigu jis būtų žuvęs fronte, ji gautų nedidelę pensiją, ir jai nereikėtų eiti į gatvę.

Roza patapnojo jai per nugarą.

- Na, Mimi, nesigraudenk! Eikš, išgersim dar po gurkšnelį kavos.

Visa draugija sugrįžo į tamsų „Internacionalį" kaip pulkas vištų į vištidę. Tačiau tinkama nuotaika nebesusidarė.

- Paskambink mums dar ką prieš pabaigą, Robi! - tarė Roza. - Ūpui pakelti.

- Gerai, - atsakiau. - Uždrožkim „Senųjų draugų maršą".

Paskui atsisveikinau ir aš. Roza dar įbruko man ryšulėlį pyragų. Padovanojau jį „motušės" sūnui, kuris jau statė nakčiai jos katilą su dešrelėmis.

Galvojau, ką čia dabar daryti. Į barą nieku gyvu nesinorėjo eiti, į kiną taip pat. O gal nueiti į dirbtuvę? Nesiryždamas pažvelgiau į laikrodį. Aštuonios. Kėsteris dabar bus jau sugrįžęs. Jeigu jis jau ten, tai Lencas negalės valandų valandas kalbėti apie tą merginą. Aš nuėjau į dirbtuvę.

Tenai degė šviesa. Ir ne tik pačioje dirbtuvėje, - visas kiemas taip pat buvo šviesos užlietas. Kėsteris buvo vienas.

- Kas čia dabar atsitiko, Otai? - paklausiau. - Gal tu pardavei kadilaką?

Kėsteris nusijuokė.

- Ne. Čia Gotfrydas surengė mažytę iliuminaciją.

Degė abu kadilako prožektoriai. Mašina buvo taip pastatyta, kad šviesos pėdai pro langą tiesiai krito ant slyvos, nulipusios baltais žiedais. Jos baltumas atrodė stačiai nuostabus. O tamsa iš abiejų pusių, rodės, šniokštė kaip juoda jūra.

- Puiku! - tariau aš. - O kurgi jisai?

- Nuėjo atnešti ko nors valgyti.

- Šauni idėja, - tariau. - Jaučiuosi kažkoks vėjavaikiškas. Bet gal dėl to, kad esu alkanas.

Kėsteris linktelėjo.

- Pavalgyti niekad ne pro šalį. Tai pagrindinis visų senų karių įstatymas. Šiandien popiet man irgi kažkoks vėjavaikiškumas užėjo - įregistravau „Karlą" lenktynėms.

- Ką? - paklausiau aš. - Nejaugi šeštai dienai?

Jis linktelėjo.

- Po šimts pypkių, Otai, juk ten startuos visokie čempionai.

Jis vėl linktelėjo.

- Sportinių automobilių klasėje dalyvauja Braumiuleris.

Aš pasiraitojau rankoves.

- Tai į darbą, Otai! Išvalysim mūsų mylimajam vidurius ligi paskutinio žarnigalio.

- Stok! - sušuko ką tik įėjęs paskutinysis romantikas. - Pirma reikia paėsti! - Jis iškrovė ant stalo vakarienę - sūrį, duoną, rūkytą dešrą, kietą kaip akmuo, šprotus. Užsigėrėme visa tai gerai atšaldytu alum. Mes valgėme kaip pulkas išalkusių kūlėjų. Po to stojome prie „Karlo". Dvi valandas darbavomės su juo, patikrinome ir ištepėme kiekvieną guolį. Paskiau mudu su Lencu dar kartą pavakarieniavome. Gotfrydas įjungė dabar ir fordo šviesą. Per avariją atsitiktinai išliko sveikas vienas prožektorius. Dabar jis prastrižai spoksojo į dangų nuo išlenkto į viršų kėbulo.

Lencas atsigręžė patenkintas.

- Tai šitaip, Robi, o dabar nešk šen butelius. Iškilmingai atšvęsime „žydinčio medžio šventę".

Aš pastačiau ant stalo konjaką, džiną ir du stiklus.

- O sau? - paklausė Gotfrydas.

- Aš negeriu.

- Ką? Kodėl negeri?

- Todėl, kad nusibodo tas prakeiktas girtuokliavimas.

Lencas valandėlę žiūrėjo į mane.

- Mūsų vaikelis kvaištelėjo, Otai, - tarė jis Kėsteriui.

- Duok jam ramybę, jei jis nenori, - atsakė Kėsteris.

Lencas prisipylė stiklą.

- Jau kuris laikas, kai berniukas šiek tiek nusprūdęs nuo koto.

- Tai dar ne visų blogiausia, - pareiškiau aš.

Priešais viršum fabriko stogo iškilo didelis raudonas mėnulis. Valandėlę pasėdėjome tylėdami.

- Sakyk, Gotfrydai, - pradėjau aš pagaliau, - tu juk nusimanai apie meilę, tiesa?

- Nusimanau? Aš esu tikras maestro meilės klausimais, - kukliai atsakė Lencas. i

- Gerai. Tai aš norėčiau sužinoti, ar visada įsimylėję žmonės elgiasi kaip mulkiai?

- Kaip tai kaip mulkiai?

- Na, tarsi būtų įkaušę. Plepa, niekus mala ir stengiasi apdumti akis.

Lencas nusikvatojo.

- Vaikuti mielas! Juk visa tai ir yra akių dūmimas. Įstabus akių dūmimas, mamytės gamtos sugalvotas. Pažvelk tiktai į slyvą! Jinai irgi dumia akis. Apsimeta gražesnė, negu bus po to. Juk būtų bjauru, jeigu meilė turėtų ką bendra su tiesa. Ačiū Dievui, vis dėlto dar ne viską gali pasisavinti prakeiktieji moralistai.

Aš išsitiesiau.

- Tai tu manai, kad iš viso negali būti meilės be trupučio akių dūmimo?

- Iš viso negali būti, mažyti.

- Tačiau tuo atveju žmogus gali pasirodyti pasiutiškai juokingas.

Lencas parodė dantis.

- Vieną dalyką įsidėmėk, vaikuti: niekad, niekad ir niekad nepasirodys juokingas moteriai tas, kuris ką nors daro jos dėlei. Net ir išdarinėdamas kvailiausias komedijas. Daryk, ką tik nori, - vaikščiok galva, malk paskutinius niekus, girkis kaip povas, dainuok po jos langu, tik vieno nedaryk: nebūk dalykiškas! Nebūk protingas!

Aš pagyvėjau.

- O kaip tau atrodo, Otai?

Kėsteris nusijuokė.

- Turbūt taip ir yra.

Jis atsistojo ir pakėlė „Karlo" motoro kapotą. Aš atsinešiau butelį romo ir stiklą ir pastačiau ant stalo. Otas paleido mašiną. Motoras alsavo giliai ir santūriai. Lencas užsikorė ant palangės, susikėlė kojas ir žiūrėjo į kiemą. Aš atsisėdau šalia jo.

- Ar tau teko kada nors pasigerti, kai su tavim buvo moteris?

- Daug kartų, - atsakė jis nepajudėjęs.

-Ir?

Jis pašnairavo į mane.

- Nori pasakyti, jeigu tada pridarei kokių kvailysčių? Niekad neatsiprašinėk, vaikuti. Nekalbėk. Nusiųsk gėlių. Be laiško. Tik gėlių. Gėlės pridengia viską. Net kapus.

Aš pasižiūrėjau į jį. Jis nepajudėjo. Jo akyse tviskėjo atspindžiai baltos šviesos, einančios iš kiemo. Motoras vis dar burzgė, tyliai dundėdamas, tartum po mumis būtų drebėjusi žemė.

- Tiesą sakant, dabar galėčiau ramiai išgerti, - tariau aš ir atkimšau butelį.

Kėsteris sustabdė motorą. Paskiau atsigręžė į Lencą.

- Mėnulis jau pakankamai šviesus, kad galėtum rasti stiklą, Gotfrydai. Išjunk iliuminaciją. Ypač fordą. Tas bjaurybė savo prastrižu prožektorium man primena karą. Menki juokai būdavo skristi naktį, kai tokie padarai imdavo grabaliotis apie lėktuvą.

Lencas linktelėjo.

- O man tai primena... pagaliau vis tiek ką... -Jis atsistojo ir išjungė prožektorius.

Mėnulis iškilo virš fabrikų stogų. Jis darėsi vis skaistesnis ir kaip didelis geltonas lampionas* kabojo dabar slyvos šakose. Šakos tyliai siūravo nuo silpno vėjelio.

- Keista, - tarė Lencas po valandėlės, - kodėl visokiems žmonėms paminklai statomi, o kodėl nepastačius paminklo mėnuliui arba žydinčiam medžiui...

Namo parėjau anksti. Atsirakinęs koridoriaus duris, išgirdau muziką. Grojo Ernos Bėnig, sekretorės, patefonas. Dainavo tylus, tyras moters balsas. Paskui sutvisko duslūs smuikai ir bandžos pičikato. Ir vėl balsas, jaudinamas, švelnus, tartum būtų sklidinas laimės. Aš klausiau, norėdamas suprasti žodžius. Tyli moters daina keistai graudino čia, tamsiame koridoriuje, tarp ponios Bender siuvamosios mašinos ir Hasių šeimos lagaminų.

Pasižiūrėjau į šerno galvos iškamšą viršum virtuvės. Girdėjau, kaip tarška indais tarnaitė.

„Kaip gyvent galėjau be tavęs aš", - dainavo balsas čia pat už durų.

Aš gūžtelėjau pečiais ir nuėjau į savo kambarį.

Šalimais girdėjosi, kaip riejasi susierzinę mano kaimynai. Po kelių minučių kažkas pasibeldė į duris ir įėjo Hasė.

- Ar netrukdau jums? - paklausė jis pavargęs.

- Nė kiek, - tariau aš. - Gal norit išgerti?

- Geriau negerkim. Aš tik pasėdėsiu truputį.

Jis beprasmiškai spoksojo, įbedęs akis į sieną.

- Jums bepigu, - tarė jis, - jūs vienas...

- Niekai, - atsakiau aš. - Kai visą laiką kiurksai vienas, irgi nieko gero... patikėkit manim...

Jis sėdėjo susitraukęs fotelyje. Prieblandoje, kurią metė į

[1] Lampionas - spalvotas stiklinis arba popierinis žibintas.

vidų žibinto atspindys iš gatvės, jo akys atrodė kaip stiklinės. Siauri pečiai buvo nukarę.

- Aš visai kitaip įsivaizdavau gyvenimą, - tarė jis po valandėlės.

- Visi mes kitaip įsivaizdavome, - atsakiau aš.

Po pusvalandžio jis išėjo į savo kambarį susitaikyti su žmona. Aš daviau jam keletą laikraščių ir pusbutelį kiuraso likerio, kuris kadai kadės riogsojo mano spintoje, - šleikščiai saldus bizalas, bet jam ir toks geras. Juk vis tiek jis nieko neišmanė apie tokius daiktus.

Jis išėjo tyliai, gali sakyti, be garso, - šešėlis šešėlyje, - tarsi būtų užgesęs. Aš uždariau jam iš paskos duris. Iš koridoriaus lyg marga šilko skara įplastėjo skiautelė muzikos - smuikai, duslios bandžos - „kaip gyvent galėjau be tavęs aš..."

Aš atsisėdau prie lango. Kapinės skendo mėlynoje mėnesienoje. Margi šviesos reklamų kvadratai karstėsi medžių viršūnėse, ir mirguliavo iš tamsos išnirę antkapiai. Jie buvo tylūs ir nebaisūs. Pro pat juos lėkė kiauksėdami automobiliai, ir prožektorių spinduliai šmėsčiojo ištrupėjusiais įrašais.

Sėdėjau gana ilgai, galvodamas apie visokius daiktus. Prisiminiau ir tai, kaip mes tada sugrįžome iš karo - jauni, be jokio tikėjimo, nelyginant angliakasiai iš įgriuvusios šachtos. Mes buvome pasiryžę kariauti prieš melą, egoizmą, godumą, beširdiškumą, prieš visa tai, kas privertė mus tiek išgyventi; buvome įniršę, nepasitikėjome niekuo, išskyrus draugą šalia savęs ir tuos dalykus, kurie niekad nebuvo mūsų apvylę: dangų, tabaką, medį, duoną ir žemę. Tačiau kas iš viso to išėjo? Viskas sugriuvo, buvo suklastota ir užmiršta. O tam, kas neįstengė užmiršti, liko tik bejėgiškumas, neviltis, abejingumas ir degtinė. Didžių žmogiškų ir vyriškų svajų laikai buvo praėję. Triumfavo vertelgos. Korupcija. Skurdas.

„Jums bepigu, jūs vienas", - pasakė Hasė. Taip, viskas labai puiku - kas yra vienas, to niekas negali palikti. Tačiau prorečiais, vakarais, sugriūva tas dirbtinis pastatas, gyveni-

mas pavirsta sraunia raudančia melodija, gūdaus ilgesio, geismų, melancholijos ir vilties sūkuriu, ir žmogus trokšti tik vieno - ištrūkti iš tos beprasmiškos klaikumos, kad nebegirdėtum tos amžinai ir beprasmiškai liurlinančios rylos, - ištrūkti vis tiek kur. Ak, tas pasigailėjimo vertas poreikis justi trupučiuką šilumos, - ar negalėtų jos duoti dvi rankos ir palinkęs į tave veidas? O gal tai irgi savęs apgaudinėjimas, išsižadėjimas ir bėgimas? Argi esti dar ko be vienatvės?

Aš uždariau langą. Ne, nieko daugiau nesti. Visam kitam pernelyg maža dirvos po kojomis.

Tačiau kitą rytą pakilau labai anksti ir, prieš eidamas į dirbtuvę, pasižadinau nedidelės gėlių parduotuvės savininką. Išsirinkau didžiulę puokštę rožių ir paprašiau ją tuoj nusiųsti. Jaučiausi truputį keistai, iš lėto rašydamas lapelyje adresą: Patricija Holman.

V

Kėsteris, užsivilkęs savo seniausią kostiumą, išvažiavo į finansų valdybą. Jis rengėsi pamėginti, ar nebūtų galima sumažinti mūsų mokesčių. Mudu su Lencu likome vieni dirbtuvėje.

- Pirmyn, Gotfrydai, - tariau aš, - kibkim į dručkį kadilaką.

Vakar vakare pasirodė mūsų skelbimas. Vadinasi, šiandien jau galėjome tikėtis pirkėjų, - jeigu apskritai kas nors pasirodys. Reikėjo parengti mašiną.

Pirmiausia nuplovėme lakuotas dalis. Mašina ėmė tviskėte tviskėti ir jau atrodė šimtu markių brangesnė. Paskiau įpylėme į motorą pačios tirščiausios alyvos, kokios tik turėjome. Stūmokliai jau buvo nebe iš gerųjų ir truputį bildėjo. Tiršta alyva kompensavo tai, ir motoras dirbo nuostabiai tyliai. Pavarų dėžei bei diferencialui taip pat nepagailėjome tiršto tepalo, kad jie veiktų visiškai ramiai.

Paskiau išvažiavome. Netoli buvo gabalas labai prasto kelio. Mes pravažiavome jį penkiasdešimt kilometrų greičiu. Kėbulas tarškėjo. Išleidome ketvirtį atmosferos iš padangų ir pravažiavome dar kartą. Jau buvo geriau. Išleidome dar ketvirtį. Dabar jau niekas nebejudėjo.

Sugrįžome, patepėme cypčiojantį motoro kapotą, privėrėrae truputį gumos, įpylėme į radiatorių šilto vandens, kad motoras išsyk pradėtų eiti, ir žibalo pulverizatorium dar išpurškėme mašiną iš apačios, kad ir ten blizgėtų. Po to Gotfrydas Lencas iškėlė rankas į dangų:

- Tai ateik, palaimintasis pirkėjau! Ateik, mielasis piniguočiau! Mes laukiame tavęs kaip jaunikis jaunosios!

Tačiau jaunoji nesirodė. Todėl mes užritome virš duobės kepėjo geležinį žirgą ir pradėjome imti priekinę ašį. Keletą valandų dirbome ramiai, daug nekalbėdami. Paskui išgirdau, kad Jupas prie benzino siurblio ėmė garsiai švilpauti dainelę: „Klausyk, kas čia pas mus ateina..."

Aš išlipau iš duobės ir pasižiūrėjau pro langą. Mažutis kresnas žmogelis slampinėjo apie kadilaką. Jis atrodė kaip solidus buržua.

- Pažvelk, Gotfrydai, - sušnibždėjau aš, - nejau tai jaunoji?

- Aišku, - tarė Lencas, vos tik pažvelgęs. - Tu tik pažiūrėk, koks jo veidas. Jis jau nepasitiki, nors dar niekas nepasirodė. Greit, pirmyn! Aš pasilieku rezerve. Ateisiu, jeigu tau nepavyks. Atsimink mano triukus!

- Gerai. - Aš išėjau į kiemą. ,

Žmogus sutiko mane protingų juodų akių žvilgsniu. Aš prisistačiau:

- Lokampas.

- Bliumentalis.

Tai buvo pirmasis Gotfrydo triukas - prisistatyti. Jisai tvirtino, kad tai išsyk sudaro intymesnę atmosferą. Antrasis jo triukas buvo pradėti santūriai ir išklausyti klientą, o paskui jau, kur prireiks, įterpti ir savo trigrašį.

-Jūs atėjote dėl kadilako, pone Bliumentali? - paklausiau aš.

Bliumentalis linktelėjo.

- Tai jis ir yra, - tariau aš ir parodžiau į mašiną.

- Matau, - atsakė Bliumentalis.

Žvilgtelėjau į jį: „Dėmesio! - pagalvojau. - Velnių priėdęs bjaurybė!"

Mudu nuėjome per kiemą. Atidariau mašinos dureles ir paleidau, motorą. Paskiau patylėjau ir daviau Bliumentaliui laiko apžiūrėti. Jis, aišku, ras ką pakritikuoti, tada aš ir pradėsiu viską dėstyti.

Tačiau Bliumentalis nežiūrėjo. Jis ir nekritikavo. Jis taip pat tylėjo ir stovėjo kaip stuobrys. Nieko man daugiau nė neliko, kaip tik eiti į ataką ant nuomonės.

Pradėjau iš lėto ir smulkiai piešti kadilaką kaip motina savo vaiką ir pamėginau išsiaiškinti, ar tas žmogus ką nors išmano apie mašinas. Jeigu jis specialistas, man reikėtų daugiau šnekėti apie motorą ir kėbulą, o jei jis nieko neišmano, - tai apie patogumus ir visokius blizgučius.

Tačiau jis ničnieko neišsidavė. Leido man kalbėti, kol pasijutau kaip koks oro balionas.

- Kuriam tikslui jums reikalinga mašina? Važinėti po miestą ar kelionėms? - galiausiai paklausiau aš, stengdamasis kur nors surasti atspirties tašką.

- Kam kada prireiks, - pareiškė Bliumentalis.

- Aha! O jūs pats vairuojate ar važinėsite su vairuotoju?

- Kaip kada pasitaikys.

„Kaip kada pasitaikys." Ir atsakinėja tas žmogus kaip kokia papūga. Atrodo, kad jis priklauso tylūnų ordinui.

Norėdamas kaip nors jį pagyvinti, mėginau paskatinti jį, kad pats ką nors išbandytų. Paprastai tada pirkėjai pasidaro sukalbamesni. Aš jau bijojau, kad jis gali užmigti man bešnekant.

- Nors mašina ir didoka, bet viršus kilnojasi itin lengvai, - tariau. - Mėginkite pats pakelti. Viena ranka apsieisite.

Tačiau Bliumentalis atsakė, jog nesą reikalo. Jis ir taip matąs. Užtrenkiau dureles ir patampiau rankenas.

- Niekur nė klibt. Tvirta kaip mokesčiai. Pabandykite pats...

Bliumentalis nebandė. Jam tai atrodė savaime suprantama. Velniškai kietas riešutas.

Parodžiau jam langus.

- Be galo lengvai slankioja. Galima nuleisti kiek tik patinka.

Jis nė krust.

- Be to, nedūžtamas stiklas, - kalbėjau jau truputį nusiminęs. - Nepaprastai didelis pranašumas! Tenai, dirbtuvė-

je, stovi fordas... - Ir aš papasakojau, kas atsitiko kepėjo žmonai, ir net truputį pagražinau, leisdamas kartu su motina žūti ir vaikui.

Tačiau Bliumentalio siela buvo kaip nedegamoji spinta.

- Dabar visos mašinos su nedūžtamu stiklu, - pertraukė jis mane. - Čia nieko ypatingo nėra.

- Nedūžtamo stiklo nerasite nė vienoje serijinės gamybos mašinoje, - atsakiau švelniai, bet griežtai. - Geriausiu atveju kai kurių markių mašinos turi tokius priekinius stiklus. Tačiau nieku gyvu ne didžiuosius šoninius.

Paspaudžiau signalą ir pradėjau aprašinėti mašinos vidaus patogumus: bagažinę, sėdynes, kišenę, prietaisų skydą; nepraleidau nė vienos smulkmenos, net padaviau Bliumentaliui žiebtuvėlį ir ta proga pasiūliau jam cigaretę, tikėdamasis bent šitaip truputį išjudinti jį. Bet jis atsisakė.

- Nerūkau, ačiū, - tarė jis ir pažvelgė į mane tokia nuobodžia mina, kad man staiga šovė į galvą baisus įtarimas: galbūt jis visai ne pas mus ėjo, galbūt paklydo ir rengėsi pirkti mašinėlę kilputėms apsiūti arba radijo aparatą ir tik truputį neryžtingai stoviniavo čia, prieš nueidamas savo keliais.

- Pamėginkim dabar pavažiuoti, pone Bliumentali, - galiausiai pasiūliau aš, jau gerokai nusivaręs.

- Pavažiuoti? - paklausė jis, tarsi būčiau nei šį, nei tą jam pasiūlęs.

- Taip, pavažiuoti. Juk jūs turite pamatyti, kaip važiuoja mašina. Ji tiesiog plaukte plaukia gatve. Nelyginant bėgiais. Ir motoras traukia, tarsi tai būtų ne kabrioletas, bet pūkelis...

- Ak, tie mėginimai... - jis niekinamai numojo ranka. - Tokie mėginimai nieko neparodo. Mašinos ydas tik vėliau pastebi.

„Žinoma, šėtone tu raguotas, - pagalvojau aš supykęs. - Negi tu nori, kad aš tau nosį į jas badyčiau?"

- Na, jei nenorit, tai nereikia, - tariau ir nebetekau jokios vilties. Tas žmogus nė nesirengė pirkti, aiškus daiktas.

Tačiau tada jis staiga atsigręžė į mane, pažvelgė man tiesiai į akis ir paklausė tyliai, griežtai ir labai greitai:

- Kiek kainuoja mašina?

- Septyni tūkstančiai markių, - nė nemirktelėjęs išpyškinau kaip iš pistoleto. Aš žinojau, kad tas žmogus neturi pastebėti, jog bent akimirką galvoju. Kiekviena uždelsta sekundė galėtų kainuoti tūkstantį markių, kurį jis nusiderėtų. - Septyni tūkstančiai markių neto, - pakartojau tvirtai ir pagalvojau: „Jeigu tu dabar pasiūlysi penkis tūkstančius, tai mašina tavo".

Tačiau Bliumentalis nepasiūlė nieko. Jis tik sušniokštė:

- Per brangu!

- Žinoma! - tariau aš ir jau galutinai atsisakiau minties, kad jis gali nupirkti mašiną.

- Kaip tai „žinoma"? - paklausė Bliumentalis, staiga parodęs, kad ir jis moka kalbėti kaip žmogus.

- Pone Bliumentali, - atsakiau aš, - ar jums teko šiais laikais sutikti ką nors, kas būtų kitaip atsakęs, paminėjus kainą?

Jis atidžiai pažvelgė į mane. Paskiau jo veidu šmėstelėjo lyg ir kas panašaus į šypseną.

- Tas tiesa. Tačiau mašina tikrai per brangi.

Netikėjau savo ausimis. Štai galų gale tikrasis tonas! Suinteresuoto žmogaus tonas! O gal čia dar kokia velniška gudrybė?

Tuo metu pro kiemo vartus įėjo elegantiškas dabita. Jis išsitraukė iš kišenės laikraštį, dar kartą patikrino, ar tas pats namų numeris, ir pasuko prie manęs.

- Ar čia parduodamas kadilakas?

Aš linktelėjau ir, negalėdamas pratarti žodžio, žiūrėjau į geltoną dabitos bambukinę lazdą ir zomšines pirštines.

- Ar negalėčiau pažiūrėti? - klausinėjo jis toliau nė nemirktelėjęs.

- Štai šitas, - tariau aš. - Bet būkit malonus palūkėti trupučiuką, aš dar užimtas. Gal užeitumėt į vidų?

Dabita valandėlę paklausė, kaip burzgia motoras, nutaisė iš pradžių kritišką, o paskiau patenkintą miną, o po to leido, kad palydėčiau jį į dirbtuvę.

- Idiote, - suurzgiau aš jam ir greitai sugrįžau pas Bliumentalį.

- Jeigu bent kartą pavažiuosite su ta mašina, tada kitaip galvosite apie kainą, - tariau aš. - Jūs galite mėginti ją kaip tik norite. Jeigu jums taip būtų patogiau, aš galėčiau užsukti pas jus vakare, ir tada mes išbandytume mašiną.

Tačiau trumpas pagyvėjimas jau buvo išgaravęs. Bliumentalis vėl pavirto granitiniu giedotojų draugijos prezidentu.

- Tiek to, - tarė jis. - Man jau reikia eiti. Jei panorėsiu išmėginti mašiną, tai paskambinsiu jums.

Pamačiau, kad tuo tarpu nieko daugiau negalima padaryti. To žmogaus neperkalbėsi.

- Gerai, - pasakiau aš. - Tačiau gal jūs duotumėt man savo telefono numerį, kad galėčiau jums pranešti, jei dar kas imtų domėtis mašina?

Bliumentalis keistai pažvelgė į mane.

- Tas, kuris domisi, dar ne pirkėjas.

Jis išsitraukė cigarinę ir atkišo man. Staiga pasirodė, kad jis ir rūko. Net „Korona Korona" markės cigarus, - vadinasi, pinigų turi kaip šieno. Bet man jau viskas buvo vis tiek. Paėmiau cigarą. Jis padavė man draugiškai ranką ir išėjo. Žiūrėjau jam iš paskos ir keikiau jį tyliai, bet atsakomai. Paskiau sugrįžau į dirbtuvę.

- Na? - sutiko mane dabita - Gotfrydas Lencas. - Kaip man pasisekė? Pamačiau, kaip tu plūkiesi, ir nutariau truputį padėti. Laimė, kad Otas čia persirengė, prieš eidamas į finansų valdybą! Pamačiau ten kabant jo gerąjį kostiumą, kaipmat užsivilkau, iššokau pro langą ir įėjau pro vartus kaip rimtas pirkėjas! Gerai padaryta, a?

- Idiotiškai padaryta, - atsakiau aš. - Tas vyras gudresnis už mus abu, į krūvą sudėtus! Pažiūrėk į cigarą! Pusantros markės vienas. Tu nubaidei milijardierių.

Gotfrydas paėmė cigarą man iš rankos, pauostė ir užsirūkė.

- Nubaidžiau apgaviką. Milijardieriai nerūko tokių cigarų. Jie rūko tuos, kur po skatiką vienas.

- Nesąmonė, - atsakiau aš, - apgavikas nepasivadins Bliumentaliu. Jis pasivadins grafu Bliumentaliu ar panašiai.

- Jis sugrįš, - tarė Lencas, kaip paprastai nepamesdamas vilties, ir papūtė man į veidą cigaro dūmus.

- Tas jau nebegrįš, - tariau aš įsitikinęs. - Bet iš kur tu traukei bambukinę lazdą ir pirštines?

- Pasiskolinau. Beno ir Ko parduotuvėje. Pažįstu ten pardavėją. Lazdą galbūt netgi pasiliksiu. Ji man patinka. - Ir, patenkintas savimi, ėmė mosuoti stora lazda.

- Gotfrydai, - tariau aš, - čia niekais eina tavo talentas. Zinai, ką? Eik į varjetė. Ten tavo vieta.

-Jums skambino, - tarė Fryda, žvairaakė Calevski tarnaitė, kai vidurdienį trumpam užbėgau į namus.

Aš atsigręžiau.

- Kada?

- Gal prieš pusvalandį. Kalbėjo moteris.

- Ką gi ji sakė?

- Kad paskambins dar sykį vakare. Tačiau aš tuoj pasakiau, kad nelabai verta. Vakarais jūsų niekad nebūna namie.

Aš įbedžiau į ją akis.

- Ką? Jūs taip ir pasakėte? Viešpatie Dieve mano, kad jus kas išmokytų kalbėti telefonu.

- Aš moku kalbėti telefonu, - flegmatiškai pareiškė Fryda. - O namie jūs iš tikrųjų bemaž niekad vakarais nebūnate.

- Tačiau kas jums darbo? - plūdausi aš. - Kitą kartą jūs dar papasakokite, kad mano kojinės kiauros.

- Galiu papasakoti, kad norite, - atšovė Fryda ir vylingai pažvelgė į mane savo raudonomis, karščiuojančiomis akimis. Mudu buvome seni priešai.

Aš kuo mieliausiai būčiau įgrūdęs ją į puodą su sriuba, bet susivaldžiau, pasirausiau kišenėje, įbrukau jai į ranką markę ir taikiai paklausiau:

- Ar toji dama nepasakė savo vardo?

- Ne-e, - atsakė Fryda.

- O koks jos balsas? Truputį žemas ir duslus ir tarsi kiek prikimęs?

- Neatsimenu, - pareiškė Fryda taip flegmatiškai, tartum nebūčiau įbrukęs jai į ranką markės.

- Koks gražus jūsų žiedelis, iš tiesų žavingas, - tariau aš. - Na, pagalvokite gerai, gal kaip nors atsiminsite?

- Ne-e, - atsakė Fryda, o jos veidas stačiai švytėte švytėjo piktu džiaugsmu.

- Tai pasikark, tu ragana, - sušniokščiau aš ir nuėjau sau.

Vakare lygiai šeštą valandą aš jau buvau namie. Atidaręs duris, išvydau nepaprastą vaizdą. Koridoriuje stovėjo ponia Bender, sesuo iš lopšelio, visų mūsų pensiono moterų apsupta.

- Eikit šen, - tarė ponia Calevski.

To susirinkimo priežastis buvo gal pusės metų kūdikis, išpuoštas kaspinais. Ponia Bender atsivežė jį su vežimuku iš savo lopšelio. Vaikas buvo kaip vaikas, bet moterys lenkėsi prie jo, nutaisę tokio pašėlusio susižavėjimo kupinas minas, tarsi tai būtų pirmas kūdikis, pasirodęs šiame pasaulyje. Jos be perstojo pliaukšėjo liežuviais, spragsėjo pirštais priešais mažytės būtybės akis ir pūtė lūpas. Net Erna Bėnig ir ta, užsivilkusi savo kimono su drakonais, dalyvavo šioje platoniško motiniškumo orgijoje.

- Ar ne žavingas padaras? - paklausė ponia Calevski žėrinčiomis iš susigraudinimo akimis.

- Tai bus galima pasakyti tik po kokių dvidešimt ar trisdešimt metų, - atsakiau aš ir paskersavau į telefoną. Kad tik nepaskambintų man, kai čia visos susirinkusios.

- Bet jūs tik pasižiūrėkite į jį gerai, - paragino mane ponia Hasė.

Aš pasižiūrėjau. Kūdikis kaip kūdikis. Nieko ypatingo man nepavyko aptikti. Nebent be galo mažas rankutes. Ir dar toptelėjo keista mintis, kad ir pats kadaise esu buvęs toks mažytis.

- Vargšas kirminukas, - tariau aš, - jis dar nė nenumano, kas jo laukia. Norėčiau žinoti, kokiam karui jis užaugs.

- Žiaurusis žmogau, - atsakė ponia Calevski, - negi jūs toks bejausmis?

- Per daug jausmingas, - pareiškiau aš, - kitaip man neateitų į galvą tokios mintys.

Ir pasišalinau į savo kambarį.

Po dešimties minučių sučirškė telefonas. Aš išgirdau savo pavardę ir išėjau. Nieko nepadarysi - visa draugija tebebuvo koridoriuje! Ji neišsiskirstė nė tada, kai prisidėjau prie ausies ragelį ir išgirdau Patricijos Holman balsą, dėkojantį už gėles. Tuo tarpu kūdikiui, kuris, matyti, buvo protingiausias iš jų visų, nusibodo tas visas beždžioniavimas, ir jis staiga paleido dūdas.

- Atleiskite, - tariau į ragelį nusiminęs, - aš nieko negirdžiu, čia plyšoja kūdikis, tačiau jis ne mano.

Moterys sušnypštė kaip smauglių gūžta, stengdamosi numaldyti striūbaujantį padarą. Tačiau iš jų pastangų išėjo tik tiek, kad jis dar labiau paleido gerklę. Tik dabar pastebėjau, kad čia iš tikrųjų ne bet koks kūdikis: jo plaučiai turbūt buvo ligi kojų, nes kitaip negalėjai paaiškinti tokio skardaus balso. Aš atsidūriau sunkioje padėtyje, akimis svaidžiau įniršio kupinus žvilgsnius į motinų kompaniją, o lūpomis stengiausi tarti į ragelį malonius žodžius; nuo viršugalvio iki nosies manyje siautė perkūnija, nuo nosies ligi smakro švytėjo saulės pavasario peizažas. Vėliau man pačiam buvo mįslė, kaip aš sugebėjau susitarti dėl susitikimo kitą vakarą.

- Jūs turėtumėt pastatyti čia garso nepraleidžiančią telefono būdelę, - pasakiau aš poniai Calevski.

Tačiau jai irgi nereikėjo žodžių pirkti.

- O kam gi? - paklausė ji sužaibavusi akimis. - Negi jūs turite tiek daug paslapčių?

Aš nutilau ir pasišalinau. Negalima kelti vaido prieš sujudusius motiniškus jausmus. Jų pusėje viso pasaulio moralistai.

Vakare buvome susitarę susitikti pas Gotfrydą. Aš pavalgiau mažytėje smuklėje ir nuėjau pas jį. Pakeliui elegantiškiausioje vyrų galanterijos parduotuvėje nusipirkau puikų naują kaklaraištį numatomoms iškilmėms. Aš vis dar negalėjau atsistebėti, kaip sklandžiai viskas išėjo, ir pasižadėjau rytoj būti rimtas kaip laidotuvių biuro generalinis direktorius.

Gotfrydo lindynė buvo verta dėmesio. Joje kabėjo daugybė suvenyrų, parsivežtų iš Pietų Amerikos. Margi dembliai ant sienų, keletas kaukių, išdžiovinta žmogaus kaukolė, keisti moliniai puodai, ietys ir - svarbiausia įžymybė - puiki nuotraukų kolekcija, užimanti visą sieną: indėnės ir kreolės, gražūs, tamsaus gymio, lankstūs žvėreliai, nepaprastai grakštūs ir nevalyvi.

Be Lenco ir Kėsterio, ten dar buvo Braumiuleris ir Grau. Teo Braumiuleris, su įdegusiu vario spalvos kiaušu, sėdėjo ant sofos atkaltės ir susižavėjęs žiūrinėjo Gotfrydo nuotraukų kolekciją. Jis buvo vieno automobilių fabriko lenktynininkas ir senas Kėsterio bičiulis. Šio mėnesio šeštą dieną jis rengėsi dalyvauti lenktynėse, į kurias Otas užrašė „Karlą".

Ferdinandas Grau sėdėjo už stalo gremėzdiškas, išpurtęs ir jau gerokai įkaušęs. Pamatęs mane, jis čiupo plačia letena ir prisitraukė prie savęs.

- Robi, - tarė jis storu balsu, - ko tau reikia čia, žuvusiųjų žmonių tarpe? Tau čia nėra kas veikti. Išeik. Gelbėkis. Tu dar gali išsigelbėti!

Aš pažvelgiau į Lencą. Jis mirktelėjo man.

- Ferdinandas jau geros formos. Dvi dienos, kai jis stengiasi pragerti kažkokią mylimą velionę. Pardavė vieną portretą ir išsyk gavo pinigus.

Ferdinandas Grau buvo tapytojas. Tačiau jis jau seniai būtų miręs badu, jei nebūtų įgudęs vienoje srityje. Iš mirusių žmonių fotografijų jis piešė, pagal liūdinčių artimųjų užsakymus, nuostabiai tikrus portretus. Iš to jis gyveno, ir gana neblogai. Jo puikiųjų peizažų niekas nepirko. Visa tai jo kalboms teikė kiek pesimistišką atspalvį.

- Šį kartą mano užsakovas buvo smuklininkas, - tarė jis. - Smuklininkas, kuriam numirė turtinga teta, prekiavusi actu ir aliejum ir palikusi jam visą turtą. -Jis pasipurtė. - Klaiku.

- Klausyk, Ferdinandai, - atsakė Lencas, - nevartok tokių šiurkščių posakių. Juk tave maitina viena iš gražiausių žmogiškų savybių: šventa pagarba.

- Nesąmonė, - pareiškė Grau. - Mane maitina kaltės supratimas. Šventa pagarba yra ne kas kita, kaip kaltės supratimas. Žmonės nori išpirkti tai, ką jie padarė ar norėjo padaryti blogo savo mylimiesiems velionims, kai dar šie buvo gyvi. - Jis lėtai perbraukė ranka per degantį kiaušą. - Kaip tu manai, kiek kartų mano smuklininkas linkėjo savo tetai, kad ji nusistagaruotų? Užtat dabar jis užsako švelniausių spalvų jos portretą ir pasikabina viršum sofos. Taip jinai labiau jam patinka. Šventa pagarba! Žmogus savo negausias gerąsias savybes visada prisimena tik tuomet, kai jau per vėlu. Tada jis susigraudina dėl to, koks taurus jis galėtų būti, ir tariasi esąs labai dorybingas. Dorybė, gerumas, taurumas, - jis numojo savo galinga letena, - tai tokios savybės, kurių žmogus linki kitiems, kad galėtų juos mulkinti.

Lencas parodė dantis.

- Tu purtai žmonių visuomenės pagrindus, Ferdinandai!

- Žmonių visuomenės pagrindas yra gobšumas, baimė ir parsidavimas, - atšovė Grau. - Žmogus yra blogas, bet jis mėgsta gera... kai jį daro kiti... Jis ištiesė Lencui savo stiklą. - Taigi, o dabar įpilk man ir neplepėk visą vakarą, duok ir kitiems prasižioti.

Aš perlipau per sofą ir priėjau prie Kėsterio. Man staiga šovė į galvą mintis.

- Otai, padaryk man vieną malonumą. Rytoj vakare man reikia kadilako.

Braumiuleris liovėsi intensyviai studijavęs mažai apsirengusią kreole šokėją.

- O tu jau moki apsisukti? - pasiteiravo jis. - Iki šiol ma-

niau, kad tu moki tik tiesiai važiuoti, ir tai tik tada, kai už tave kas nors vairuoja mašiną.

- Būk ramus, Teo, - atsakiau aš. - Šeštąją dieną per lenktynes mes tave sudorosim kaip šiltą vilną.

Braumiuleris springo iš juoko.

- Tai kaip, Otai? - paklausiau aš nekantriai.

- Mašina neapdrausta, Robi, - tarė Kėsteris.

- Aš šliaušiu kaip sraigė ir signalizuosiu kaip omnibusas. Tik vieną kitą kilometrą po miestą.

Otas taip prisimerkė, kad jo akys pavirto siauru plyšeliu, ir nusišypsojo.

- Gerai, Robi, imk kad nori.

- Gal tau mašinos prireikė prie naujojo kaklaraiščio? - paklausė priėjęs Lencas.

- Užsičiaupk, - tariau aš ir pastūmiau jį į šalį.

Tačiau jis neatstojo nuo manęs.

- Nagi, parodyk, vaikuti! - Jis pačiupinėjo šilkinį kaklaraiščio audeklą. - Puiku. Mūsų berniukas darosi žigolo. Jei neapsirinku, tu rengiesi nuotakos pasidairyti!

- Šiandien tu manęs, akių mulkintojau, neįžeisi, - atsakiau aš.

- Nuotakos? - Ferdinandas Grau pakėlė galvą. - O kodėl gi jam nepasižvalgyti nuotakos? - Jis pagyvėjo ir atsigręžė į mane. - Taip ir daryk, Robi! Tu dar tinki tokiems dalykams. Meilei reikia šiokio tokio naivumo. Tu jo turi. Išlaikyk jį. Tai Dievo dovana. Jeigu sykį jau prarasi, tai niekad nebeatgausi.

- Nesidėk to per daug į širdį, - šaipėsi Lencas. - Kvailam gimti ne sarmata. Tik mirti kvailam gėda.

- Tylėk, Gotfrydai. - Grau vienu savo galingos letenos mostu nustūmė jį į šalį. - Apie tave nekalbam, tu gurguolės romantike. Tavęs negaila...

- Dėstyk ramiai, Ferdinandai, - tarė Lencas. - Kai išsikalbi, visada lengviau ant širdies pasidaro.

- Tu esi simuliantas, - pareiškė Grau, - patetiškas simuliantas.

- Visi mes tokie, - rodė dantis Lencas. - Mes gyvename tik iliuzijomis ir kreditais.

- Tikrai taip, - atsakė Grau ir vieną po kito peržvelgė mus iš po susivėlusių antakių. - Praeities iliuzijomis ir ateities kreditais. - Paskui jis vėl atsigręžė į mane. - Naivumas - sakiau aš, Robi. Tik pavyduoliai vadina jį kvailumu. Dėl to neįsižeisk. Tai ne yda, o talentas.

Lencas mėgino kažką įterpti. Tačiau Ferdinandas jau kalbėjo toliau:

- Tu žinai, ką aš turiu galvoje. Paprastą širdį, dar nesugraužtą skepticizmo ir antiinteligentiškumo. Parcifalis buvo kvailas. Jeigu jis būtų buvęs protingas, tai niekad nebūtų laimėjęs šventojo Gralio taurės. Tiktai kvailas laimi gyvenime; protingas mato per daug kliūčių ir netenka pasitikėjimo, dar nieko nepradėjęs. Sunkiais laikais naivumas yra vertingiausias lobis, stebuklingasis apsiaustas, slepiąs pavojus, į kuriuos stačia galva kaip užhipnotizuotas įlekia gudruolis.

Jis išgėrė gurkšnį ir pažvelgė į mane savo didžiulėmis žydromis akimis, kurios it sklypelis dangaus švytėjo giliai išvagotame veide.

- Niekad nereikia stengtis per daug sužinoti, Robi! Juo mažiau žmogus žinai, juo paprasčiau gyveni. Žinojimas išlaisvina žmogų, bet padaro jį nelaimingą. Eikš, išgerkim už naivumą, kvailumą ir viską, kas su juo susiję: už meilę, tikėjimą ateitimi, laimės svajones, - išgerkim už nuostabų kvailumą, už prarastąjį rojų...

Jis sėdėjo sunkus ir gremėzdiškas, staiga nugrimzdęs į patį save ir į savo girtumą, tarsi kokia vieniša neapsakomai gūdi kalva. Jo gyvenimas buvo sudužęs, ir jis žinojo, kad nebegalima jo pataisyti. Jis gyveno savo didelėje studijoje ir turėjo ryšių su savo šeimininke. Ta moteris buvo kieta ir šiurkšti, o Grau, priešingai, kad ir galingo sudėjimo, buvo jautrus ir nesantūrus. Jis negalėjo ja atsikratyti, pagaliau, galimas daiktas, jam buvo jau vis tiek pat. Jis turėjo keturiasdešimt dvejus metus.

Nors ir žinojau, kad tai nuo girtumo, bet vis dėlto mane truputį nupurtė keistas šiurpas, kai pamačiau jį tokį. Jis nedažnai rodydavosi mūsų draugijoje ir bemaž visados gerdavo savo studijoje. O tas greit nusmukdo žmogų.

Šypsnys dulktelėjo jo veidu. Jis įbruko man į ranką stiklą.

- Gerk, Robi. Ir gelbėkis. Atsimink, ką aš tau sakiau.

- Gerai, Ferdinandai!

Lencas užsuko patefoną. Jis turėjo daugybę negrų dainų ir pagrojo mums keletą iš jų - apie Misisipę, apie medvilnės rinkėjus ir apie tvankias naktis prie žydrų tropikų upių.

i

VI

Patricija Holman gyveno dideliuose geltonuose namuose, kuriuos nuo gatvės skyrė siauros vejos ruoželis. Prie įėjimo stovėjo žibintas. Aš pastačiau kadilaką tiesiai po juo. Judančioje šviesoje mašina atrodė kaip galingas dramblys, tviską juodu laku.

Aš dar papildžiau savo aprangą. Prie kaklaraiščio nusipirkau naują skrybėlę ir pirštines, o be to, buvau su Lenco ulsteriu*, puikiu, pilku ploniausios Setlando vilnos apsiaustu. Taip apsišarvavęs, rengiausi sumalti į dulkes pirmojo susitikimo įspūdį, kai buvau girtas.

Daviau signalą. Tučtuojau tarsi raketa sužibo šviesa penkiuose laiptų aukštuose. Ėmė gausti liftas. Aš pamačiau, kaip jis pasileido žemyn it šviesus šachtos keltuvas, skriejąs iš dangaus. Patricija Holman atidarė duris ir greitai nubėgo laipteliais. Ji buvo su trumpu rudu kailiniu žaketu ir siauru rudu sijonu.

- Alio! - Jinai ištiesė man ranką. - Aš taip džiaugiuosi, galėdama pagaliau išeiti. Visą dieną išsėdėjau namie.

Man patiko jos rankos paspaudimas, kur kas stipresnis, nei galėjai tikėtis. Aš nepakenčiau žmonių, kurie atkiša suglebusią ranką kaip negyvą žuvį.

- Kodėl jūs anksčiau man nepasakėte/ - paklausiau aš. - Būčiau vidurdienį jūsų užvažiavęs.

- Argi jūs turite tiek daug laiko/

* *Ulsteris* - ilgas, palaidas vyriškas paltas.

- Ne. Bet būčiau kaip nors suradęs.

Ji giliai atsikvėpė.

- Puikus oras! Kvepia pavasariu.

- Jei norite, galim iki valiai pasivažinėti tyrame ore, - tariau aš, - už miesto, po mišką - aš turiu mašiną. - Ir taip atsainiai parodžiau į kadilaką, tartum tai būtų buvęs koks senas fordas.

- Kadilakas? - Ji nustebusi pasižiūrėjo į mane. - Tai jūsų?

- Šį vakarą taip. O šiaip jis priklauso mūsų dirbtuvei. Mes jį pataisėme ir pardavę žadame uždirbti kaip niekad per gyvenimą.

Aš atidariau mašinos dureles.

- Gal pirmiausia nuvažiuosim į „Vynuogių kekę" ir pavalgysim? Kaip manote?

- Pavalgyti galim, bet kodėl būtinai į „Vynuogių kekę"?

Aš apstulbęs pasižiūrėjau į ją. „Vynuogių kekė" buvo vienintelis elegantiškas restoranas, kurį žinojau.

- Atvirai kalbant, - tariau aš, - kitos vietos aš nežinau. Taip pat manau, jog kadilakas uždeda mums šiokių tokių pareigų.

Ji nusijuokė.

- „Vynuogių kekėje" tikrai manieringa ir nuobodi aplinka. Važiuojam kur nors kitur!

Aš stovėjau nežinodamas, ką daryti. Mano svajonės suvaidinti rimtą žmogų sklaidėsi kaip dūmas.

- Tai jau jūs siūlykite, kur važiuoti, - tariau aš. - Kiti restoranai, kuriuos dar žinau, ne per švankiausi. Manau, nelabai jums tinka.

- Kodėl jūs taip manote?

- Taip jau maždaug atrodo...

Ji žvilgtelėjo į mane.

- Nagi, pamėginkim.

- Gerai. - Aš ryžtingai pakeičiau visą savo programą. - Tada žinau vieną vietą, jeigu jūs ne iš baikščiųjų. Važiuosim pas Alfonsą.

- Pas Alfonsą? Čia jau skamba labai gerai, - atsakė ji. - O šį vakarą aš taip pat nesu baikšti.

- Alfonsas turi aludę, - tariau aš. - Tai geras Lenco bičiulis.

Ji nusijuokė.

- Lencas turbūt visur turi draugų?

Aš linktelėjau.

- Jis lengvai jų susiranda. Juk pastebėjote, kaip jis greit susibičiuliavo su Bindingu.

- Dievaži, taip, - atsakė ji. - Žaibo greitumu.

Mudu išvažiavome.

Alfonsas buvo gremėzdiškas, ramus žmogus. Atsikišę žandikauliai. Mažutės akys. Paraitotos marškinių rankovės. Rankos apžėlusios kaip gorilos. Jis pats išmesdavo kiekvieną, kas jam nepatikdavo. Ir „Ištikimybės tėvynei" sporto sąjungos narius. Itin sunkiai suvaldomiems svečiams jis turėjo plaktuką po bufetu. Smuklė buvo labai geroje vietoje - prie pat ligoninės. Tad Alfonsas sutaupydavo transporto išlaidas.

Apžėlusia letena Alfonsas perbraukė per šviesų eglinį stalą.

- Alaus? - paklausė jis.

- Degtinės ir ko nors užkąsti, - atsakiau aš.

- O damai? - paklausė Alfonsas.

- Ir dama nori degtinės, - tarė Patricija Holman.

- Smarkiai, smarkiai, - pasakė Alfonsas. - Yra kiaulienos šonkauliukų su raugintais kopūstais.

- Pats skerdei? - paklausiau aš.

- Aiškus daiktas.

- Bet dama turbūt norėtų ko nors lengvesnio, Alfonsai.

- Negali būti, kad jūs rimtai kalbėtumėt, - atsakė Alfonsas. - Pirma bent pažvelkit į šonkauliukus.

Jis liepė kelneriui parodyti vieną porciją.

- Puiki buvo kiaulė, - tarė jis. - Premijuota. Dukart gavo pirmus prizus.

- Tada, žinoma, niekas neatsispirs pagundai, - atsakė Pa-

tricija Holman taip tvirtai, tarsi metų metus būtų lankiusis šioje lindynėje. Aš stačiai negalėjau atsistebėti.

Alfonsas pamerkė akį.

- Vadinasi, dvi porcijas?

Ji linktelėjo.

- Gerai! Pats išrinksiu.

Jis nuėjo į virtuvę.

- Be reikalo bijojau, kad jums gali čia nepatikti, - tariau aš. -Jūs kaipmat pavergėte Alfonsą. Pats nuėjo išrinkti, oho! Paprastai jis taip daro tik savo nuolatiniams svečiams.

Alfonsas sugrįžo.

- Pridėjau jums dar šviežios dešros.

- Nebloga mintis, - tariau aš.

Alfonsas prielankiai pasižiūrėjo į mus. Kelneris atnešė degtinę. Tris stikliukus. Vieną Alfonsui.

- Na, tai į sveikatą, - tarė jis. - Kad mūsų vaikai turtingų tėvų susilauktų.

Mes išlenkėme stiklus. Mergina nesriubčiojo, ji taip pat išlenkė vienu kvapu.

- Smarkiai, smarkiai, - tarė Alfonsas ir nušlepsėjo atgal prie bufeto.

-Jūs mėgstate degtinę? - paklausiau aš.

Ji pasipurtė.

- Truputį stiproka. Be juk aš negalėjau apsijuokti prieš Alfonsą.

Šonkauliukai buvo žodžio verti. Aš suvalgiau dvi dideles porcijas, Patricija Holman irgi valgė kur kas daugiau, negu būčiau galėjęs pamanyti. Man labai patiko, kad ji nesistengė kaip nors išsiskirti ir be niekur nieko apsiprato šioje aludėje. Ji nesimaivydama išgėrė ir dar vieną stikliuką su Alfonsu. Tas slapta pamerkė man, kad, vadinasi, jo nuomone, mergina kaip reikiant. O Alfonsas nusimanė apie tai. Ne apie žmogaus grožį ir kultūrą, bet apie tai, ko jis vertas iš esmės.

- Jeigu jums seksis, tai sužinosite Alfonso žmogiškąją silpnybę, - tariau aš.

- Tai norėčiau, - atsakė ji. - Atrodo, kad jis jokių silpnybių neturi.

- Kur neturės! - Aš parodžiau į stalą šalia bufeto. - Ana...

- Kas? Patefonas?

- Ne, ne patefonas. Chorai! Alfonso silpnybė - chorai. Ne šokiai, ne klasikinė muzika, tik chorai - vyrų ir mišrūs. Visos tos plokštelės, kur ten sukrautos, - chorai. Žiūrėkit, jis ateina.

- Gardu buvo? - paklausė Alfonsas.

- Kaip pas mamą, - atsakiau aš.

- Damai irgi?

- Kaip gyva nevalgiau tokių šonkauliukų, - drąsiai pareiškė dama.

Alfonsas linktelėjo patenkintas.

- O dabar pagrosiu jums savo naują plokštelę. Neatsistebėsit.

Jis nuėjo prie patefono. Adatėlė čirptelėjo, ir sugriaudė įspūdingas vyrų choras, galingais balsais dainavęs „Miško tylą". Tai buvo pasiutiškai garsi tyla.

Nuo pirmo takto nuščiuvo visa aludė. Alfonsas galėjo tapti pavojingas, jei kas nors tinkamai nepagerbdavo jo chorų. Jis stovėjo pasirėmęs į bufetą apžėlusiomis rankomis. Muzikos veikiamas, jo veidas pasikeitė. Jis pasidarė svajingas, kiek iš viso gali būti svajinga gorila. Chorai darė jam neapsakomą įspūdį. Klausydamasis muzikos, jis darydavosi švelnus kaip stirniukas. Net jeigu kokių peštynių įkarštyje staiga suskambėdavo vyrų choras, jis nuleisdavo rankas kaip pakerėtas, imdavo klausytis ir būdavo pasirengęs taikytis. Anksčiau, kai jis buvo dar ūmesnis, žmona visada turėdavo paruošusi jo mėgstamųjų plokštelių. Jei koks susidūrimas pakrypdavo į pavojingą pusę ir jis pasukdavo nuo bufeto su plaktuku rankoje, ji greitai statydavo adatą ant plokštelės, ir Alfonsas nuleisdavo plaktuką, imdavo klausytis ir nurimdavo. Dabar to jau nebe taip reikėjo, - žmona numirė, jos portretas, padova-

notas Ferdinando Grau, kuris už tai čia dovanai valgydavo, kabojo viršum bufeto, o pagaliau ir Alfonsas paseno ir pasidarė nebe toks karštas.

Plokštelė pasibaigė. Priėjo Alfonsas.

- Nepaprasta, - tariau aš.

- Ypač puikus pirmasis tenoras, - pridūrė Patricija Holman.

- Teisingai, - atsakė Alfonsas, pirmą kartą pagyvėjęs. - Jūs nusimanote apie tokius daiktus! Pirmasis tenoras - labai aukštos klasės.

Mes atsisveikinome su juo.

- Labų dienų Gotfrydui, - tarė jis. - Tegu pasirodo kada nors.

Mes stovėjome gatvėje. Žibintai priešais namus metė neramias šviesas ir šešėlius į viršų, į susiraizgiusias seno medžio šakas. Sakutės jau buvo trupučiuką sužaliavusios, ir mirgančioje, neaiškioje šviesoje, einančioje iš apačios, medis atrodė daug galingesnis ir aukštesnis; jo vainikas, rodės, dingo kažkur sutemose, ir tarsi didžiulė ranka išskėstais pirštais, neapsakyto ilgesio kupina, tiesėsi į dangų.

Patricija Holman truputį pasipurtė.

- Jums šalta? - paklausiau aš.

Ji pakėlė pečius ir susikišo rankas į žaketo rankoves.

- Tik iš pradžių. Ten buvo gana šilta.

- Jūs per lengvai apsirengusi, - tariau aš. - Vakarais dar šalta.

Ji papurtė galvą.

- Nemėgstu sunkių drabužių. Norėčiau, kad pagaliau sušiltų. Nepakenčiu šalčio. Ypač mieste.

- Kadilake šilta, - tariau aš. - Dėl visa ko paėmiau apklotą.

Aš padėjau jai įlipti į mašiną ir užklojau kelius. Ji užsitraukė apklotą aukščiau.

- Puiku! Nepaprastai gera. Šaltis daro žmogų liūdną.

- Ne vien šaltis. - Aš atsisėdau prie vairo. - Gal dabar truputį pasivažinėsim?

Ji linktelėjo.

- Mielai.

- Kur važiuosim?

- Taip sau, važiuokim palengva gatvėmis. Bet kur.

- Gerai.

Aš paleidau motorą, ir mes iš lėto ir be tikslo nuvažiavome per miestą. Buvo toks vakaro metas, kai judėjimas pats gyviausias. Mes plaukėme mašinų sraute beveik negirdimai, - taip tyliai burzgė motoras. Atrodė, kad tai ne mašina, bet laivas, be garso skriejąs margais gyvenimo kanalais. Pro šalį slinko gatvės, šviesūs portalai, žiburiai languose, žibintų eilės, saldus,, gležnas vakaro būties sujudimas, švelni nušviestos nakties karštligė - ir viršum viso to, tarp stogų, pilkas kaip plienas, aukštas dangus, į kurį kilo miesto pašvaistė.

Mergina tylėdama sėdėjo šalia manęs; atšvaitai ir šešėliai, įsibrovę pro stiklą, šmėsčiojo jos veidu. Kartais pažvelgdavau į ją; ji vėl priminė man tą vakarą, kai pamačiau ją pirmą kartą. Jos veidas pasidarė rimtesnis, jis atrodė labiau svetimas nei pirma, bet labai gražus. Tai buvo veidas, kuris tada įkrito man į širdį ir nebedavė ramybės. Man atrodė, kad jame buvo kažkokių paslaptingų tylos bruožų, kurių turi artimi gamtai daiktai - medžiai, debesys, gyvuliai - ir kartais moteris.

Mes atsidūrėme ramiose priemiesčio gatvėse. Sustiprėjo vėjas. Atrodė, kad jis gena priešais save naktį. Didelėje aikštėje, apie kurią mažuose soduose miegojo mažučiai nameliai, aš sustabdžiau mašiną.

Patricija Holman krūptelėjo, tarsi iš miegų pabudusi.

- Kaip gera, - tarė ji po valandėlės. - Jeigu turėčiau mašiną, kiekvieną vakarą taip iš lėto pasivėžinčiau. Truputį kažkaip nerealu atrodo viskas, kada taip be garso skrajoji po visą miestą. Nemiegi ir sapnuoji tuo pat metu. Man atrodo, kad tada, vakarais, tau nebereikia nė vieno žmogaus...

Aš išsitraukiau iš kišenės pakelį cigarečių.

- Vis dėlto vakarais kai ko trūksta, ar ne?

Ji linktelėjo.

- Vakarais, taip. Kažkoks keistas jausmas suima, kai visai sutemsta.

Aš atplėšiau pakelį.

- Tai amerikietiškos cigaretės. Jūs mėgstate jas?

- Taip. Labiau už kitas.

Aš daviau jai ugnies. Šilta, artima degtuko liepsna akimirksnį nušvietė jos veidą ir mano rankas, ir staiga man šovė pašėlusi mintis, kad mes jau seniai priklausome kits kitam.

Aš nuleidau stiklą, kad išeitų dūmai.

-Norite dabar jūs truputį pavažiuoti? - paklausiau. -Jums tikrai bus smagu.

Ji atsigręžė į mane.

- Norėčiau, bet nemoku.

- Tikrai nemokat?

- Ne. Aš niekad nesimokiau.

Pamačiau, kad dabar turiu pro^ą pasirodyti.

-Juk Bindingas jau seniai galėjo jus pamokyti, - tariau aš.

Ji nusijuokė.

- Bindingas per daug įsimylėjęs savo mašiną. Nieko prie jos neprileidžia.

-Juk tai kvaila, - pareiškiau džiaugdamasis, kad galiu įgelti dručkiui. - Aš leidžiu jums išsyk važiuoti. Eikit šen.

Man išdulkėjo iš galvos visi Kėsterio įspėjimai, ir aš išlipau norėdamas prileisti ją prie vairo. Ji susijaudino.

- Bet aš iš tiesų nemoku važiuoti.

- Ką ten, - atsakiau. - Jūs mokate. Tik pati to nežinote.

Parodžiau jai, kaip įjungti pavarą ir nuspausti sankabos pedalą.

- Šitaip, - tariau aš pagaliau, - o dabar leiskit!

- Palūkėkit! - Ji parodė man į autobusą, kuris vienišas šliaužė gatve. - Gal praleisim jį?

- Nieku gyvu! - Aš greitai įjungiau pavarą ir atleidau sankabos pedalą.

Ji mėšlungiškai įsikibo į vairą ir įtemptai žiūrėjo į gatvę.

- Dieve tu mano, mes per smarkiai važiuojam!

Aš pažvelgiau į spidometrą.

- Dabar jūs važiuojate lygiai dvidešimt penkis kilometrus per valandą. Iš tikrųjų tik dvidešimt. Geras tempas ilgų nuotolių bėgikui.

- Man rodos, kokius aštuoniasdešimt.

Po kelių minučių pirmoji baimė buvo įveikta. Mes leidomės plačia, tiesia gatve. Kadilakas truputį kreivojo, tarsi jam į motorą būtų įpilta ne benzino, o konjako, kartais nusukdavo įtartinai arti šaligatvio, bet pamažu ėmė viskas sektis gana gerai, ir įvyko taip, kaip buvau manęs: pasidariau viršesnis, nes staiga mudu pavirtome mokytoju ir mokine. Ir aš pasinaudojau ta viršenybe.

- Dėmesio, - tariau, - ana policininkas!

- Sustoti?

- Dabar per vėlu.

- O kas atsitiks, jei jis pagaus mane? Juk aš neturiu teisių.

- Tai mudu abu pakliūsim į kalėjimą.

- Viešpatie Dieve! - Išsigandusi jinai ėmė ieškoti koja stabdžio.

- Leiskit smarkiau! - sušukau aš. - Smarkiau! Stipriau paminkit! Turime išdidžiai ir smarkiai pro jį pravažiuoti. Geriausia priemonė prieš įstatymą - tai įžūlumas.

Policininkas neatkreipė į mus jokio dėmesio. Mergina atsikvėpė.

- Po šiai dienai nežinojau, kad judėjimo reguliuotojas gali atrodyti kaip slibinas, spjaudantis ugnimi, - tarė ji, kai mudu pavažiavome keletą šimtų metrų.

- Taip jie daro tik tada, kai ant jų užvažiuoji. - Aš iš lėto patraukiau rankinį stabdį. - Va, puiki, tuščia šalutinė gatvė. Cia galėsime gerai pasipraktikuoti. Pirmiausia pasimokysim, kaip pajudėti iš vietos ir sustoti.

Patricija Holman keletą kartų užgesino motorą. Ji atsisagstė žaketą.

- Šilta pasidarė! Bet aš turiu išmokti!

Ji uoliai ir atsidėjusi sėdėjo prie vairo ir žiūrėjo, ką jai rodžiau. Paskiau susijaudinusi ir šūkčiodama padarė pirmuosius posūkius. Sutinkamų mašinų prožektoriai jai įvarydavo padūkusią baimę ir tokį pat išdidumą, kai jie laimingai pralėkdavo pro šalį. Netrukus mažutėje ertmėje, kontrolinio skydo lempučių pusiau apšviestoje, atsirado draugiškumo jausmas, kuris greitai susidaro, kada žmonės susiduria su technikos ir praktikos dalykais, ir, kai po pusvalandžio mudu susikeitėme vietomis ir aš važiavau atgal, mes pasidarėme artimesni, negu kad būtume papasakoję kits kitam visą savo gyvenimo istoriją.

Netoli Nikolaištrasės vėl sustabdžiau mašiną. Mes stovėjome tiesiai po raudona kino reklama. Asfaltas blyškiai žėrėjo po ja kaip išblukęs purpurinis audeklas. Prie šaligatvio tviskėjo didelė juoda alyvos dėmė. f

- Taip, - tariau aš, - dabar mes dorai užsidirbome po stiklą vyno. Kažin kur jį išgersime?

Patricija Holman pagalvojo valandėlę.

- Žinot ką, važiuojam į tą puikų barą su burlaiviais, - pasiūlė ji.

Mane tučtuojau suėmė baisiausias nerimas. Galėjau dėti galvą, kad tame bare dabar sėdi paskutinysis romantikas. Mano akyse net stovėjo jo veidas...

- Ak, - tariau aš skubiai, - juk ten nieko ypatingo. Yra daug jaukesnių vietų...

- Nežinau... andai man ten labai patiko.

- Iš tikrųjų? - paklausiau nustebęs. - Andai jums ten patiko?

- Taip, - atsakė ji juokdamasi. - Ir net labai...

„Mat kaip! - pagalvojau. - O aš dar prikaišiojau sau už tai!"

- Bet, man rodos, šiuo metu ten labai prisigrūdę žmonių, - pabandžiau dar kartą.

- Galėtume pasižiūrėti.

- Taip, pasižiūrėti galima.

Galvojau, ką man daryti.

Kai atvažiavome, skubiai išlipau iš mašinos.

- Užbėgsiu pasižiūrėti. Aš tuoj grįšiu.

Bare, be Valentino, nebuvo nė vieno pažįstamo.

- Klausyk, - pasiteiravau, - ar Gotfrydas jau buvo čia?

Valentinas linktelėjo.

- Su Otu. Prieš kokį pusvalandį išėjo.

- Gaila, - tariau lengviau atsidusęs. - Labai norėčiau juos sutikti.

Aš grįžau prie mašinos.

- Galime rizikuoti, - tariau. - Atsitiktinai šiandien čia ne taip baisu.

Tačiau dėl visa ko pastačiau kadilaką už artimiausio kampo, kur tamsiausi šešėliai.

Bet nepasėdėjome nė dešimties minučių, kai prie bufeto pasirodė Lenco šiaudų spalvos kuodas. „Pasiuto, - pagalvojau, - še, kad nori!" Man būtų buvę geriau, kad taip susitikę mes būtume po kelių savaičių.

Atrodė, kad Gotfrydas nesirengia čia pasilikti. Jau tikėjaus išsigelbėjęs, kai staiga pamačiau, kad Valentinas rodo jam į mane. Taip man ir reikėjo už tai, kad melavau. Kai Gotfrydas pamatė mus, jo veidas būtų galėjęs suteikti puikios medžiagos studijuojančiam mimiką kino aktoriui. Akys jam išsprogo tartum leistinės kiaušinienės tryniai, ir aš jau ėmiau bijoti, kad jam neatsiknotų apatinė žiauna. Gaila, kad tuo metu nepasipainiojo bare koks režisierius; esu tikras, kad jis išsyk būtų pasiūlęs Lencui angažementą. Sakysim, kad ir tokiems kadrams, kai prieš jūreivį iš sudužusio laivo staiga riaumodamas išneria jūrų slibinas.

Gotfrydas greit susivaldė. Aš mečiau jam žvilgsnį, maldaudamas išnykti. Tačiau jis tik niekšiškai išsišiepė, pasitaisė švarką ir priėjo prie mūsų.

Aš žinojau, kas manęs laukia, ir tučtuojau pradėjau pulti.

- Ar jau palydėjai namo panelę Bomblat? - paklausiau norėdamas išsyk jį neutralizuoti.

- Taip, - atsakė jis nė nemirktelėjęs ir niekuo neišsidavęs, kad niekad kaip gyvas negirdėjęs apie jokią panelę Bomblat. - Ji siunčia tau labas dienas ir prašo, kad paskambintum jai rytoj iš pat ryto.

Tai buvo geras atkirtis. Aš linktelėjau.

- Gerai, paskambinsiu. Tikiuosi, kad ji pirks mašiną.

Lencas vėl buvo beprasižiojąs. Aš įspyriau jam į blauzdą ir pasižiūrėjau į jį tokiomis akimis, kad jis šaipydamasis užsičiaupė.

Mes išlenkėme keletą stikliukų. Aš gėriau tik „Saidkaro" kokteilius su daug citrinos. Nenorėjau dar kartą apsijuokti.

Gotfrydas buvo puikiausiai nusiteikęs.

- Ką tik buvau pas tave, - tarė jis. - Norėjau pasiimti kartu. Po to nuėjau į lunaparką. Ten pastatyta puiki nauja karuselė. Gal nuvažiuotume? - Jis pažvelgė į Patriciją Holman.

- Tuojau važiuojam! - atsakė ji. - Nieko taip nemėgstu, kaip karuselę!

- Tai kylam nelaukdami, - tariau aš, apsidžiaugęs proga išeiti iš baro. Lauke viskas paprasčiau.

Rylininkai - lunaparko forpostai*. Melancholiškai saldus liurlinimas. Ant suplyšusių zomšinių rylų antvalkčių kartais tupi papūga arba nužvarbusi beždžionaitė su raudonos gelumbės striuke. Paskiau pasigirsta šaižūs prekiautojų balsai. Jie pardavinėja porceliano klijus, stiklo rėžiklius, turkišką medų, balionus ir kostiumų medžiagas. Salta mėlyna šviesa ir karbido lempų dvokas. Burtininkai, astrologai, balaganai su medauninkais, sūpuoklės-laiveliai, atrakcionų paviljonai, ir pagaliau pamatai, kaip sukasi, aidint triukšmingai muzikai, margi, žvilgą, apšviesti kaip kokie rūmai karuselių bokštai.

* Forpostas - priešakinis postas.

- Pirmyn, vaikai! - Lencas puolė prie „amerikietiškų kalnų", o jo plaukai draikėsi nuo vėjo. Ten buvo didžiausias orkestras. Po kiekvieno rato iš paauksuotų nišų išeidavo šeši trimitininkai su fanfaromis, skardžiai užtrimituodavo, sukdamiesi į visas puses ir mosuodami instrumentais, ir vėl išnykdavo. Tai buvo didinga.

Mes susėdome į didelę gulbės pavidalo gondolą ir pasileidome aukštyn ir žemyn. Pasaulis žėrėjo ir slydo, siūbavo ir virto į juodą tunelį, kuriuo mes dūmėme būgnams dundant, ir vėl tučtuojau kilome į viršų, kur mus sutikdavo žiburių spindesys ir fanfarų garsai.

- Toliau! - Gotfrydas pasuko prie skraidančios karuselės su orlaiviais ir lėktuvais. Mes sulipome į cepeliną ir apsukome su juo tris ratus.

Truputį uždusę vėl stovėjome apačioje.

- O dabar prie velnio rato! - pareiškė Lencas.

Tai buvo didelis, lygus, per vidurį kiek pakilus ratas, kuris sukosi vis smarkiau ir smarkiau. Ant jo reikėjo išsilaikyti. Gotfrydas ir dar koks dvidešimt žmonių sulipo ant jo. Lencas straksėjo kaip patrakęs ir susilaukė žiūrovų plojimų. Pagaliau jis liko vienas su kažkokia virėja, kurios užpakalis buvo kaip ardėnų arklio. Kai jau sunku būdavo išsilaikyti, gudri virėja atsisėsdavo vidury rato, o Gotfrydas lakstė aplink ją kaip padūkęs. Visi kiti jau seniai buvo nusiritę. Galų gale likimo ranka pasiekė ir paskutinįjį romantiką: jis krito virėjai į glėbį, ir abu kūliais nusirito nuo rato. Jis grįžo pas mus, vesdamasis už parankės virėją, kurią jau vadino Lina. Lina nedrąsiai šypsojosi. Jis paklausė, kuo galėtų ją pavaišinti. Lina pareiškė, kad alus gerai malšinąs troškulį. Abu dingo palapinėje, pastatytoje sodžiaus stilium.

- O mes? Kur dabar mes eisim? - paklausė Patricija Holman. Jos akys žibėjo.

- Į vaiduoklių labirintą, - tariau aš ir parodžiau į didelį balaganą.

Kelias per labirintą buvo kupinas netikėtumų. Vos paėjus keletą žingsnių, susvyravo grindys, tamsoje ėmė graibstytis kažkieno rankos, pro kampus lindo išsiviepę snukiai, kaukės vaiduokliai; mes juokėmės, bet staiga mergina atšoko, išvydusi žaliai apšviestą kaukolę. Akimirką ji buvo mano glėbyje, jos kvapas padvelkė man į veidą, prie lūpų pajutau jos plaukus, - bet tučtuojau ji vėl nusijuokė, ir aš paleidau ją.

Aš paleidau ją, tačiau kažkas manyje taip ir nebepaleido jos. Jau seniai buvome išėję iš to balagano, bet vis dar jutau jos petį savo glėbyje, jutau švelnius plaukus, persikais dvelkiančią odą...

Aš vengiau žiūrėti į ją. Staiga ji man pasidarė visai kitokia.

Lencas jau laukė mūsų. Jis buvo vienas.

- O kur Lina? - paklausiau.

- Maukia alų, - atsakė jis ir mostelėjo galva į sodžiaus stiliaus palapinę. - Su kažkokiu kalviu.

- Reiškiu užuojautą, - tariau aš.

- Niekai, - atsiliepė Gotfrydas. - Geriau stokim prie rimto vyriško darbo.

Mes pasukome prie paviljono, kur ant vąšų buvo mėtomi gutaperčiniai žiedai ir kur buvo galima laimėti visokiausių dalykų.

- Taigi, - tarė Lencas Patricijai Holman ir nusismaukė skrybėlę ant pakaušio. - Dabar mes sukrausime jums kraitį.

Jis metė pirmas ir laimėjo žadintuvą. Po jo paleidau aš, ir man kliuvo pliušinis meškiukas. Paviljono savininkas padavė mums laimikius ir pakėlė didelį triukšmą, stengdamasis prisivilioti naujų klientų.

- Tuojau tu paliausi triukšmavęs, - šyptelėjo Gotfrydas ir išlošė keptuvę. Man teko dar vienas meškiukas.

- Tai sekasi neapsakytai, - tarė paviljono savininkas ir įteikė mums daiktus.

Žmogelis nežinojo, kas jo laukia. Lencas geriausiai mėtydavo granatą iš visos kuopos, o žiemos metu, kai darbo būdavo mažai, mes mėnesių mėnesius treniruodavomės mėtyti skrybėles ant visokiausių vąšų. Palyginus su tuo, šie žiedai buvo vaikų žaidimas. Gotfrydas be jokio vargo laimėjo dar vieną daiktą - krištolinę vazą gėlėms. Aš - pustuzinį patefono plokštelių. Paviljono savininkas tylėdamas pastūmė mums laimikius ir patikrino vąšus.

Lencas prisitaikė, metė ir laimėjo kavos servizą, antrąjį pagal savo vertę laimėjimą. Dabar apie mus jau susispietė visas pulkas žiūrovų. Aš greitai užmečiau tris žiedus ant to paties vąšo. Rezultatas: atgailaujanti šventoji Magdalena su auksiniais rėmais.

Paviljono savininkas išsiviepė, tartum atsidūręs pas dantų gydytoją, ir pasakė, kad daugiau nebeduosiąs mums mėtyti. Mes jau rengėmės liautis, bet žiūrovai pakėlė triukšmą. Jie reikalavo, kad savininkas netrukdytų mums smagintis. Jiems magėjo pamatyti, kaip jis bus apšluotas. Labiausiai triukšmavo Lina, staiga vėl čia atsiradusi su savo kalviu.

- Pro šalį mesti tai galima, ką? - kiauksėjo jinai. - O pataikyti tai ne, a?

Kalvis suriaumojo pritardamas.

- Gerai, - tarė Lencas. - Kiekvienas dar po sykį.

Aš mečiau pirmas. Praustuvas su ąsočiu ir muiline. Paskiau priėjo Lencas. Jis paėmė penkis žiedus. Keturis gerai sumetė ant to paties vąšo. Prieš mesdamas penktą, tyčia padarė pertrauką ir išsitraukė cigaretę. Trys vyrai pasiūlė ugnies. Kalvis patapnojo jam per petį. Lina iš susijaudinimo kramtė nosinę. Paskui Gotfrydas prisitaikė ir visai iš lengvo, kad nenušoktų, užmetė paskutinį žiedą ant kitų keturių. Jis paliko kaboti. Suaidėjo griausmingas staugimas. Lencui teko didysis laimikis - vaikų vežimėlis su rausvu apklotu ir mezginiais papuoštu priegalviuku.

Paviljono savininkas keikdamas išrito jį. Mes susikrovėme į jį visą laimėtą mantą ir nutraukėme prie kito paviljono. Lina stūmė vežimėlį. Kalvis ta proga laidė tokius sąmojus, kad

mudu su Patricija Holman turėjome galiuką atsilikti. Kitame paviljone žiedai buvo mėtomi ant vyno butelių. Jei žiedas užkrinta ant butelio, tai tas butelis ir laimimas. Mes išlošėme šešis butelius. Lencas pasižiūrėjo į etiketes ir padovanojo juos kalviui.

Buvo dar vienas panašus paviljonas. Bet jo savininkas iš tolo užuodė, kuo čia kvepia, ir, mums priėjus, pareiškė, jog paviljonas uždarytas. Kalvis buvo besirengiąs patriukšmauti, mat jis pastebėjo, kad čia galima laimėti butelius su alum. Tačiau mes atsisakėme savo sumanymo. Žmogus, kuriam priklausė šis paviljonas, buvo vienarankis.

Su didele palyda priėjome prie kadilako.

- Ką gi čia darysim? - paklausė Lencas ir pasikasė pakaušį. - Geriausia pririškime vežimėlį iš užpakalio.

- Aišku, - tariau aš. - Bet tau reikės sėstis į jį ir važiuoti, kad neapvirstų.

Patricija Holman užprotestavo. Ji tlijojo, kad Lencas iš tikro gali taip padaryti.

- Gerai, - pasakė Lencas. - Tada išrūšiuokim. Abudu meškiukus būtinai turit jūs pasiimti. Patefono plokšteles taip pat. O kaip su keptuve?

Mergina papurtė galvą.

- Tai tenka dirbtuvės nuosavybėn, - pareiškė Gotfrydas. - Paimk, Robi, senas leistinės kiaušinienės kepėjau. Kavos servizas?

Mergina linktelėjo į Liną. Virėja paraudo. Gotfrydas įteikė jai vieną po kitos servizo dalis, tarsi apdovanodamas ją prizu. Po to jis ištraukė fajanso dubenį.

- Praustuvas su visais priedais? Ponui kaimynui, tiesa? Pravers. Žadintuvas tai pat. Kalviai paprastai kietai miega.

Aš padaviau Gotfrydui gėlių vazą. Jis įteikė ją Linai. Mikčiodama ji bandė atsisakyti. Jos akys ryte rijo atgailaujančiąja Magdaleną. Lina manė, kad jeigu ji paims vazą, tai kalvis gaus paveikslą.

- Jau kaip aš dievinu meną, - pratarė ji. Graudindama mus savo godumu, ji stovėjo ir iš susijaudinimo kramtė raudonus pirštus.

- Gerbiamoji panele, - paklausė Lencas, iškilmingai mostelėdamas ranka ir atsigręždamas, - ką jūs pasakysite apie tai?

Patricija Holman paėmė paveikslą ir atidavė virėjai.

- Tai labai gražus paveikslas, Lina, - tarė ji šypsodama.

- Pasikabink viršum lovos ir dėkis į širdį, - pridūrė Lencas.

Lina nusitvėrė paveikslą. Jos akys buvo drėgnos. Iš dėkingumo ji ėmė baisiai žagsėti.

- O dabar tavo eilė, - susimąstęs tarė Lencas, atsigręžęs į vaikų vežimėlį. Kad ir kokia laiminga buvo Lina, gavusi Magdaleną, bet jos akys vėl sužibo godumu. Kalvis užsiminė, kad žmogus niekad negali žinoti, kada prireiks tokio daikto, ir taip ėmė kvatoti, jog išmetė butelį vyno.

Tačiau Lencas nutarė, kad jiems ir taip užtenka.

- Luktelėkit, aš kažką čia mačiau neseniai, - tarė jis ir dingo. Po kelių minučių jis pasiėmė vežimėlį ir nudūmė. - Tvarkoj, - pasakė jis, sugrįžęs be vežimėlio.

Mes sulipom į kadilaką.

- Kaip per Kalėdas! - tarė Lina, negalėdama atsidžiaugti savo lobiais, ir atsisveikindama padavė mums raudoną leteną.

Kalvis pasivadino mus į šalį.

- Klausykit, - tarė jis, - jei prireiks kam apvelėti šonus, tai aš gyvenu: Leibnicštrasė šešiolika, galinis kiemas, antras aukštas, durys po kairei. O jei turėsit kelis priešus, tai aš atsivesiu saviškius.

- Sutarta, - atsakėme mes ir nuvažiavom.

Kai, pravažiavę lunaparką, pasukome už kampo, Gotfrydas parodė pro langą. Ten stovėjo mūsų vaikų vežimėlis, jame sėdėjo tikras vaikas, o šalia stovėjo vis dar neatitokusį motina ir žiūrinėjo vežimėlį.

- Puiku, ar ne? - tarė Gotfrydas.

- Nuneškit dar jai meškiukus! - sušuko Patricija Holman. - Jų vieta ten.

- Nebent vieną, - tarė Lencas. - Kitą jūs turite pasilikti.

- Ne, abu.

- Gerai. - Lencas iššoko iš mašinos, įbruko moteriai į rankas pliušinius žaisliukus ir, nespėjus jai nė prasižioti, nudūmė atgal, tarsi jį būtų kas vijęsis. - Taigi, - tarė jis gaudydamas kvapą, - dabar man pasidarė negera nuo to savo kilnumo. Išlaipinkite mane prie „Internacionalio". Būtinai turiu išgerti stiklą konjako.

Jis išlipo, ir aš nuvežiau merginą namo. Viskas buvo kitaip negu paskutinį kartą. Ji stovėjo tarpdury, ir žibinto šviesa blėsčiojo jos veidu. Ji atrodė nuostabiai. Aš mielai būčiau ėjęs su ja.

- Labanakt, - tariau, - gerai išsimiegokit.

- Labanakt.

Aš žiūrėjau jai pavymui, kol užgeso šviesa laiptuose. Paskui sėdau į kadilaką ir nuvažiavau. Keisti jausmai suėmė mane. Tai buvo visai ne taip kaip kitais vakarais, kai staiga imi kraustytis iš galvos dėl kokios merginos. Buvo kur kas daugiau švelnumo. Švelnumo ir noro pasijusti vieną kartą visai laisvam. Kristi stačia galva, vis viena kur...

Nuvažiavau pas Lencą į „Internacionalį". Ten buvo bemaž tuščia. Vienoje kertėje sėdėjo Frici su savo bičiuliu kelneriu Aloyzu. Juodu kažko ginčijosi. Gotfrydas sėdėjo su Mimi ir Vali ant sofos šalia bufeto. Jis elgėsi labai meiliai su jomis, net su vargše senute Mimi.

Merginos netrukus išėjo. Joms reikėjo eiti į medžioklę - dabar buvo pats metas. Mimi stenėjo ir dūsavo: jai skaudėjo kojų venas. Aš atsisėdau šalia Gotfrydo.

- Na, drožk, - tariau.

- Kam, vaikuti? - nustebęs išgirdau. - Tu visai gerai darai.

Man pasidarė lengviau, kad jis taip paprastai pasižiūrėjo į viską.

- Būtum galėjęs ir anksčiau tarti žodį, - pasakiau aš.

Jis numojo ranka.

- Niekai.

Aš užsisakiau stiklą romo.

- Zinai ką, - tariau. - Neturiu jokio supratimo, kas ji tokia, ir taip toliau. Net nežinau, kokie jos santykiai su Bindingu. Beje, gal jis tau tada ką nors sakė?

Jis pažvelgė į mane.

- Tau tas rūpi?

- Ne.

- Ir aš taip manau. O paltas tau, beje, neblogai guli.

Aš paraudau.

- Nerausk. Visai tavo tiesa. Norėčiau ir aš taip sugebėti.

Valandėlę patylėjau.

- Kodėl, Gotfrydai? - tariau galų gale.

Jis pasižiūrėjo į mane.

- Ogi todėl, kad visa kita mėšlas, Robi. Todėl, kad mūsų laikais nėra nieko gero. Prisimink, ką tau vakar sakė Ferdinandas. Ne toks jis neteisus, tas senasis, storasis numirėlių tepliorius. Na, o dabar sėsk prie tos dėžės ir paskambink vieną kitą kareivių dainą.

Aš paskambinau „Tris lelijas" ir „Argonų mišką". Prisiminus tuos laikus, kai mes jas dainuodavome, jos skambėjo šioje tuščioje kavinėje kažkaip vaiduokliškai.

VII

Po dviejų dienų Kėsteris išpuolė iš dirbtuvės.

- Robi, skambino tavo Bliumentalis. Tu turi vienuoliktą valandą nuvažiuoti pas jį su kadilaku. Jis nori išbandyti mašiną.

Aš numečiau atsuktuvą ir prancūzišką raktą.

-Otai, broleli... tai būtų gerai, kad pasisektų!

- O ką aš jums sakiau? - iš duobės po fordu pasigirdo Lenco balsas. - Jis sugrįš, sakiau aš. Visada reikia klausyti Gotfrydo.

- Užsičiaupk, situacija rimta, - siišukau aš. - Otai, kiek galiu daugiausia nuleisti?

- Daugiausia - du tūkstančius. Daugių daugiausia - du tūkstančius du šimtus. Jeigu kitaip negalima - du tūkstančius penkis šimtus. Jei pamatysi, kad prieš tave pamišėlis, - du tūkstančius šešis šimtus. Bet pasakyk jam, kak keiksime mes jį per amžių amžius.

- Gerai.

Mašiną taip nublizginome, kad net akį vėrė. Aš įlipau. Kėsteris padėjo ranką man ant peties.

- Robi, atsimink, kad tu esi buvęs kareivis ir kad tau teko matyti ir šilto, ir šalto. Gink mūsų dirbtuvės garbę ligi paskutinio kraujo lašo. Mirk, bet neišleisk iš rankų Bliumentalio piniginės.

- Bus padaryta, - šyptelėjau aš.

Lencas iškrapštė iš kišenės kažkokį medalį ir prikišo man prie veido.

- Pačiupinėk amuletą, Robi!

- Galiu, jei taip nori. - Aš pačiupinėjau amuletą.

- Abrakadabra, didysis Šyva, - meldėsi Gotfrydas, - palaimink tą bailį ir suteik jam drąsos ir stiprybės! O geriau - še, pasiimk su savim! O dabar nusispjauk tris kartus.

- Tvarkoj, - tariau aš, nusispjoviau jam po kojų ir paleidau mašiną; kai važiavau pro Jupą, šis susijaudinęs saliutavo man su benzino siurbliu.

Pakeliui nupirkau keletą gvazdikų ir dailiai sukišau juos į krištolines mašinos vazeles. Tuo aš tikėjaus palenkti ponią Bliumental.

Deja, Bliumentalis priėmė mane savo kontoroje, o ne bute. Teko palaukti ketvirtį valandos. „Žinau, mielasis, aš tuos triukus, - pagalvojau, - tuo jau manęs sukalbamesnio nepadarysi." Pakamantinėjęs laukiamajame dailią stenografistę, kurią papirkau gvazdiku iš savo atlapo, sužinojau, kas čia per firma. Trikotažas, pardavimas vyksta gerai, kontoroje devyni žmonės, ramus kompanionas, baisiausia „Majerio ir sūnaus" konkurencija. Majerio sūnus važinėja su raudonu dviejų vietų eseksu. Mat kiek pavyko man sužinoti, kol Bliumentalis liepė pakviesti mane.

Jis iš karto paleido į mane artilerijos ugnį.

- Jaunuoli, - tarė jis, - laiko turiu nedaug. Apie tą kainą, kurią aną dieną minėjote, jūs galite tik svajoti. Taigi, kiek kainuoja mašina, ranką ant širdies padėjus?

- Septyni tūkstančiai markių, - atsakiau aš.

Jis ūmai nusigręžė.

- Tai nieko nebus.

- Pone Bliumentali, - tariau, - apžiūrėkite mašiną dar kartą...

- Nėra reikalo, - pertraukė jis mane. - Juk andai aš gerai ją apžiūrėjau...

- Žiūrėjimas žiūrėjimui nelygu, - pareiškiau aš. -Jūs turite apžiūrėti detales. Nulakuota puikiausiai, lakavo „Folis ir Rur-

bekas", savikaina 250 markių, padangos - naujos, kaina pagal katalogą 600 markių. Vadinasi, jau 850. Vidus išmuštas ploniausiu kordu...

Jis numojo ranka. Aš pradėjau iš naujo. Kviečiau jį apžiūrėti liuksusinius įrankius, puikų odinį viršų, chromuotą radiatorių, modernius buferius - po šešiasdešimt markių pora; kaip kūdikį prie motinos, taip ir mane traukė prie kadilako, ir aš mėginau prikalbinti Bliumentalį nusileisti su manim prie mašinos. Žinojau, kad, atsistojęs ant žemės, kaip Antėjas įgysiu naujų jėgų. Kaina netenka geros dalies savo abstraktaus baisumo, kai gali parodyti pačią prekę.

Tačiau Bliumentalis taip pat gerai žinojo, kad jo stiprybė už rašomojo stalo. Jis nusiėmė akinius ir tik tada kaip reikiant pradėjo šnekėti su manim. Mes rungėmės kaip tigras su pitonu. Pitonas buvo Bliumentalis. Aš nesuspėjau nė apsidairyti, kai jis nusiderėjo pusantro tūkstančio markių.

Mane išmušė šaltas prakaitas. Įsikišau ranką į kišenę ir suspaudžiau Gotfrydo amuletą.

- Pone Bliumentali, - tariau aš gerokai nusivaręs, - jau pirma valanda, jums turbūt metas pietų! - Norėjau žūtbūt ištrūkti iš to kambario, kuriame kainos tirpo kaip sniegas.

- Aš pietauju tiktai antrą, - pareiškė Bliumentalis šaltai. - Bet žinot ką? Dabar galėtume išmėginti mašiną.

Aš atsidusau.

- Po to kalbėsimės toliau, - pridūrė jis.

Man vėl užėmė kvapą.

Nuvažiavome prie jo buto. Aš negalėjau atsistebėti matydamas, kaip mašinoje jis pasidarė visai kitas žmogus. Jis geraširdiškai papasakojo seniai žinomą anekdotą apie imperatorių Pranciškų Juozapą. Aš atsimokėjau jam anekdotu apie tramvajaus konduktorių; tada jis papasakojo apie paklydusį saksą, o aš jam apie įsimylėjusių škotų porelę, ir tiktai prie jo namų mes vėl surimtėjome. Jis paprašė mane palaukti ir nuėjo atsivesti žmonos.

- Mano mielasis, storasis kadilakai, - tariau aš ir patapnojau mašiną per radiatorių. - Už visų tų anekdotų tikriausiai paspęsti kokie nauji velnio žabangai. Tik būk ramus, mes jau parūpinsime tau prieglobstį. Jis jau nupirks tave: jeigu žydas sugrįžta, tai jis perka. Kai sugrįžta krikščionis, jis dar ilgai neperka.Jis išmėgina kokį dešimt kartų, norėdamas sutaupyti už taksi, ir po to jam staiga šauna į galvą, kad jam reikia ne mašinos, o kokio puodo virtuvei. Ne, ne, žydai geri, jie žino, ko nori. Bet prisiekiu tau, gerasis mano dručki: jeigu aš tam tiesioginiam karingojo Judo Makabėjo palikuoniui nuleisiu bent šimtą markių, tai daugiau kaip gyvas nė iš tolo nepažiūrėsiu į degtinę.

Pasirodo ponia Bliumental. Aš prisiminiau visus Lenco pamokymus ir iš kovotojo pavirtau kavalierium. Tai pastebėjęs, Bliumentalis tik niekšiškai šyptelėjo. Geležinis žmogus. Garvežiais jam reikėtų prekiauti, o ne trikotažu.

Pasirūpinau, kad jis atsisėstų ant užpakalinės sėdynės, o jo žmona šalia manęs.

- Kur leisite jus nuvežti, gerbiamoji ponia? - paklausiau švelniu balsu.

- Kur tik norite, - atsakė ji motiniškai šypsodama.

Aš pradėjau čiauškėti. Kokia laimė šnekėtis su tokiu tiesios širdies žmogum. Kalbėjau tyliai, kad Bliumentalis nelabai ką tesuprastų. Taip laisviau galėjau kalbėti. Ir vis dėlto buvo nejauku, kad jis sėdėjo užpakaly mūsų.

Sustojome. Aš išlipau ir tvirtai pažvelgiau savo priešui į akis.

- Ar šiaip, ar taip, bet turite pripažinti, pone Bliumentali, kad mašina eina kaip per sviestą.

- Ką čia sviestas, jaunuoli, - atsakė jis nepaprastai draugiškai, - jeigu mokesčiai viską suėda. Mokesčiai už tą mašiną per daug dideli. Sakau jums.

- Pone Bliumentali, - tariau aš, stengdamasis išlaikyti tą patį toną, - jūs verslo žmogus, su jumis galiu nuoširdžiai kalbėti. Tai ne mokesčiai, tai pridėtinės išlaidos. Pasakykite pa-

tys, ko šiais laikais reikia verslo įmonei? Jūs tai žinote: ne kapitalo, kaip būdavo seniau, bet kredito! O kaip gausi kreditą? Reikia tik mokėti pasirodyti. Kadilakas solidi ir šauni mašina, patogi, bet ne senamadė, sveiko buržuazinio prado simbolis, gyva reklama firmai.

Bliumentalis pralinksmėjęs kreipėsi į savo žmoną.

- Jo žydiška galvutė, ar ne? Jaunuoli, - tarė jis po to vis dar familiariu tonu, - solidumą šiais laikais geriausia reklamuoja nučiuręs kostiumas ir važinėjimas autobusu. Jei mudu turėtume tuos pinigus, kurie dar neužmokėti už tuos elegantiškus automobilius, dumiančius pro šalį, galėtume ramiausiai pasitraukti poilsio. Tai aš jums sakau. Konfidencialiai.

Aš pažvelgiau į jį nepasitikėdamas. Ko jis siekia tuo savo draugišku tonu? O gal žmona tramdo jo kovingumą? Nutariau pats paleisti vieną šūvį.

- Toks kadilakas tai ne koks eseksas, tiesa, gerbiamoji ponia? „Majerio ir sūnaus" jaunasis dagininkas važinėja su eseksu, o aš ant kelio radęs neimčiau šių skaisčiai raudonų akį rėžiančių vežėčių...

Aš girdėjau, kaip prunkštelėjo Bliumentalis, ir greitai variau toliau:

- Be to, jums labai pritinka ši spalva, gerbiamoji ponia, - dulsvai mėlynas kobaltas šviesiaplaukei...

Staiga pamačiau, kad Bliumentalis išsišiepė kaip visas miškas beždžionių.

- „Majėris ir sūnus"... sumaniai, sumaniai... - išstenėjo jis. - Ir dar tos zaunos... zaunos!..

Aš pažvelgiau į jį. Ir netikėjau savo akimis: jis tikrai kvatojo! Nieko nelaukdamas variau toliau ta pačia kryptimi.

- Pone Bliumentali, leiskite man šiek tiek paaiškinti. Moteriai tai ne zaunos. Tai - komplimentai, kurie mūsų apgailėtinais laikais, deja, darosi vis retesni. Moteris - tai ne plieninis baldas; ji yra gėlė, ji nereikalauja veiklumo; ji reikalauja malonių, šviesių plepalų. Geriau kiekvieną dieną pasakyti jai

ką malonaus, negu visą gyvenimą dirbti jai kaip juodam jaučiui. Tai aš jums sakau. Tai pat konfidencialiai. O be to, aš netgi nezaunijau niekų, bet tiktai priminiau elementarų fizikos dėsnį. Mėlyna spalva gerai tinka prie šviesių plaukų.

- Gerai riaumoji, liūte, - tarė Bliumentalis spindėte spindėdamas. - Klausykite, pone Lokampai! Aš žinau, kad lengvai galiu nusiderėti dar tūkstantį markių...

Aš žingtelėjau atgal. „Vylingasis šėtone, - pagalvojau, - tai ir yra tas smūgis, kurio aš laukiau". Man jau pasirodė, kad taip ir teks savo dienas pabaigti abstinentu, ir užkamuoto elniuko akimis pažvelgiau į ponią Bliumental.

- Bet, tėve... - tarė ji.

- Pala, motin, - atsakė jis. - Vadinasi, aš galėčiau, bet taip nedarysiu. Man, kaip verslo žmogui, smagu buvo pasižiūrėti, kaip jūs dirbate. Gal dar kiek per daug fantazijos, bet vis dėlto... apie „Majerį ir sūnų" išėjo visai neblogai. Jūsų motina žydė?

- Ne.

- Ar nesat dirbęs gatavų drabužių prekyboje?

- Taip.

- Matote, iš ten ir toks stilius. Kokioj srity?

- Sielų, - atsakiau aš, - turėjau tapti mokytoju.

- Pone Lokampai, - tarė Bliumentalis, - reiškiu jums pagarbą! Jei netektumėte darbo, paskambinkite man.

Jis išrašė čekį ir padavė jį man. Aš negalėjau patikėti savo akimis! Moka iš anksto! Stebuklas!

- Pone Bliumentali, - tariau aš nugalėtas, - leiskite man dovanai pridėti prie mašinos dvi krištolines pelenines ir pirmos rūšies guminį patiesaliuką.

- Gerai, - sutiko jis, - štai ir seniui Bliumentaliui teko šis tas.

Paskui jis pakvietė mane kitą dieną vakarienės. Ponia Bliumental nusišypsojo man motiniškai.

- Bus farširuota lydeka, - tarė ji švelniai.

- Tai delikatesas, - pareiškiau aš. - Tad kartu atgabensiu jums ir mašiną. Rytoj rytą perrašysim ją jūsų vardu.

Kaip kregždė parskridau į dirbtuvę. Tačiau Lencas ir Kėsteris buvo išėję pietų. Teko dar sutramdyti savo džiūgavimą. Tik Jupas bebuvo kieme.

- Pardavėt? - paklausė jis.

- Viską tau reikia žinoti, padauža tu, - tariau aš. - Še talerį. Pasistatyk už jį lėktuvą.

- Vadinasi, pardavėt, - nusišypsojo Jupas.

- Dabar važiuoju valgyti, - tariau. - Tačiau vargas tau, jei ką nors pasakysi jiems, kol aš sugrįšiu.

- Pone Lokampai, tylėsiu it kapas, - užtikrino jis ir išmetė talerį į orą.

- Panašu, nėra ko sakyti, - tariau aš ir paleidau mašiną.

Kai sugrįžau į kiemą, Jupas davė man ženklą.

- Kas atsitiko? - paklausiau. - Neišlaikei liežuvio?

- Pone Lokampai! Tylėjau kaip geležis! -Jis parodė dantis. - Tiktai tenai... tas žmogus, kurio fordą taisome.

Palikau kieme kadilaką ir nuėjau į dirbtuvę. Kepėjas kaip tik buvo ten ir pasilenkęs sklaidė albumą su dažų pavyzdžiais. Jis vilkėjo plačiu languotu apsiaustu su diržu ir plačiu gedulo kaspinu. Greta jo stovėjo daili žvitrių juodų akių žmogysta su atlapu paltuku, apvedžiotu nusišėrusiu triušio kailiuku, ir su ankštais lakuotais batukais. Juodu tarėsi, kokia spalva reikėtų nulakuoti mašiną. Juočkė norėjo šviesaus cinoberio, bet kepėjui raudona spalva kėlė abejonių, - juk jis dar nešiojo gedulą. Jis siūlė blankią gelsvai palšą spalvą.

- Ką ten, - burbėjo juočkė, - fordas turi būti taip nulakuotas, kad akį vertų. Kitaip iš jo nei šis, nei tas.

Ji svaidė mums vylingus žvilgsnius, gūžčiojo pečiais, kai kepėjas pasilenkdavo prie albumo, vaipėsi ir mirkčiojo. Guvus vaikutis! Pagaliau jie susitarė nulakuoti mašiną razetos žalumo spalva. Be to, mergina norėjo, kad viršus būtų šviesus. Tačiau kepėjas nepasidavė: reikia gi kuo nors parodyti gedulą. Jis išsikovojo juodą odinį viršų. Ta proga kepėjas dar laimėjo, nes gavo viršų dovanai, tuo tarpu oda brangesnė medžiaga už brezentą.

Juodu išėjo. Tačiau kieme vėl sustojo. Juočkė, vos tik pamačiusi kadilaką, puolė prie jo kaip kulka.

- Žiūrėk, pupuliuk, tai bent mašina! Pasaka! Čia tai man patinka!

Kitą akimirksnį ji atsidarė dureles ir jau sėdėjo mašinoje, užvertusi akis iš susižavėjimo.

- Tai sėdynės! Nepaprastos! Kaip foteliai! Tai ne fordas!

- Na, eime jau eime, - nepatenkintas tarė pupuliukas.

Lencas kumštelėjo man, kad atseit pradėčiau ataką ir pamėginčiau įbrukti kepėjui mašiną. Aš nužvelgiau Gotfrydą nuo galvos ligi kojų ir tylėjau. Jis kumštelėjo smarkiau. Aš atsimokėjau jam tuo pačiu ir nusigręžiau.

Vargais negalais kepėjas iškrapštė iš mašinos savo juodbruvą brangenybę ir nuėjo, kiek pasikūprinęs ir gerokai susierzinęs.

Mes žiūrėjome jiems pavymui.

- Greitų sprendimų žmogus! - tariau aš. - Pasitaisys mašiną, įsitaisys naują pačią - čia tai vyras!

- Na, - tarė Kėsteris, - šita jis dar pasidžiaugs.

Vos tik jie užsuko už kampo, kai ėmė putoti Gotfrydas:

- Negi tu visai apkiautai, Robi? Praleisk tu man tokią progą! Juk tai buvo stačiai klasiškas pavyzdys, kaip reikia veikti!

- Puskarininki Lencai, - atsakiau aš, - stovėt ramiai, kai kalbate su viršininku! Manote, kad aš dvipatystės šalininkas ir išleisiu mašiną dukart už vyro?

Verta buvo pamatyti Gotfrydą tą didžią akimirką. Jo akys išsprogo kaip lėkštės.

- Nejuokauk šventais daiktais, - sumiksėjo jis.

Aš nė nepasižiūrėjau į jį ir atsigręžiau į Kėsterį.

- Otai, atsisveikink su mūsų kūdikiu - kadilaku! Jis jau nebepriklauso mums. Nuo šio laiko jisai spindės apatinių kelnių fabrikanto garbei! Tikuos, kad jam ten bus geras gyvenimas. Ne toks didvyriškas kaip pas mus, užtat saugesnis.

Aš ištraukiau čekį! Lencas vos nekrito vietoje.

- Bet negali būti... ką? Ir... sumokėjo? - kimiai sušnibždėjo jis.
- Kiek jūs manot, varvalai? - paklausiau aš, mosuodamas čekiu. - Įspėkit!
- Keturis! - sušuko Lencas užsimerkęs.
- Keturi ir penki šimtai, - tarė Kėsteris.
- Penki, - sušuko Jupas, stovėjęs prie siurblio.
- Penki tūkstančiai penki šimtai, - sugriaudžiau aš.

Lencas ištraukė man iš rankų čekį.

- Negalimas daiktas! Tikriausiai čekis neapmokėtas!
- Pone Lencai, - tariau aš oriai, - tas čekis yra toks pat tikras, kaip jūs netikri! Mano bičiulis Bliumentalis gali sumokėti kad ir dvidešimt kartų didesnę sumą. Mano bičiulis, suprantate, kurio namuose rytoj vakare valgysiu farširuotą lydeką. Pasimokykit iš manęs! Užmegzti draugystę, gauti iš anksto pinigus ir būti pakviestam vakarienės - štai kaip reikia parduoti! Taip, o dabar galit stovėti laisvai!

Gotfrydas sunkiai susivaldė. Jis pamėgino griebtis paskutinės priemonės.

- O mano skelbimas ir amuletas!

Aš įbrukau jam medalį.

- Sekis tą savo skardelę, kur kabinama šuniui po kaklu. Aš ir užmiršau ją visiškai.
- Pardavei mašiną be priekaištų, Robi, - tarė Kėsteris. - Ačiū Dievui, kad atsikratėme šiuo kledaru. Pinigai mums velniškai pravers.
- Duosi man penkiasdešimt markių avanso? - paklausiau aš.
- Šimtą. Nusipelnei.
- Ar tu nenorėtum avanso ir mano pilkąjį apsiaustą? - prisimerkęs paklausė Gotfrydas.
- O tu ar nenorėtum į ligoninę, nelaimingas mergvaiki, nesuvaldąs liežuvio? - atšoviau aš.
- Vaikai, tegu bus šiandien šventė! - pasiūlė Kėsteris. - Pakankamai per vieną dieną uždirbome! Reikia ir Dievo bijoti. Važiuokim su „Karlu" pasitreniruoti lenktynėms.

Jupas seniai pametė savo siurblį. Jis susijaudinęs šluostėsi rankas.

- Pone Kėsteri, tai, vadinasi, aš vėl čia liksiu vyriausias vadas, a?
- Ne, Jupai, - tarė juokdamasis Otas. - Tu važiuosi kartu!

Pirmiausia nuvažiavome į banką ir inkasavome čekį. Lencas nenurimo, kol įsitikino, jog čekis tvarkoj. O paskui taip paleidome mašiną, kad žiežirbos pasipylė iš išmetamojo vamzdžio.

VIII

Aš stovėjau prieš savo buto šeimininkę.

- Ar kas dega? - paklausė ponia Calevski.

- Niekas nedega, - atsakiau aš. - Tik noriu už butą sumokėti.

Ligi termino dar buvo trys dienos, ir ponia Calevski vos neišsitiesė iš nuostabos.

- Čia kažkokia paslaptis, - įtariai pasakė jinai.

- Anaiptol, - atsakiau aš. - Ar negalėčiau šįvakar paimti iš jūsų svetainės abu brokatinius fotelius?

Jinai karingai įsisprendė rankas į storas šlaunis.

- To betrūko! Negi jums nebepatinka jūsų kambarys?

- Patinka. Tačiau jūsų brokatiniai foteliai dar labiau patinka.

Aš paaiškinau jai, kad, galimas daiktas, pas mane apsilankys pusseserė ir kad dėl to norėtųsi truputį papuošti savo kambarį. Ji taip nusikvatojo, kad net krūtinė ėmė liumpsėti.

- Pusseserė, - niekinamai pakartojo ji. - O kada ateis ta jūsų pusseserė?

- Dar nežinia, ar iš viso ateis, - tariau aš. - Bet jeigu ateis, tai, žinoma, anksti, vakarienei. Beje, o kodėl jūs, ponia Calevski, manote, kad negali būti pusseserių?

- Pasitaiko, žinoma, - atsakė ji, - bet joms niekas nesiskolina fotelių.

- O aš, matot, skolinuos, - tariau tvirtai, - aš labai vertinu giminystės ryšius.

- Žinom mes tokius! Vėjo botagai visi jūs. Brokatinius fotelius galit pasiimti. Tuo tarpu į svetainę pastatykit raudonuosius pliušinius.

- Labai ačiū. Rytoj viską atnešiu atgal. Ir kilimą taip pat.

- Kilimą? - Ji atsigręžė. - Kas gi čia bent žodžiu užsiminė apie kilimą?

- Aš. Ir jūs taip pat, ką tik.

Ji pasipiktinusi pažvelgė į mane.

-Juk jis priklauso prie fotelių, kurie ir stovi ant jo, - tariau aš.

- Pone Lokampai, - didingai pareiškė ponia Calevski, - nenuvažiuokit per toli! Visur svarbiausia saikas, sakydavo amžinatilsį Calevskis. Ne pro šalį ir jums būtų įsidėti tai į galvą.

Aš žinojau, kad amžinatilsį Calevskis, nepaisydamas šio devizo, vieną sykį mirtinai nusigėrė tikra to žodžio prasme. Jo žmona ne kartą man pati apie tai pasakojo. Bet tai jai nieko nereiškė. Ji naudojosi savo vyru, kaip kiti žmonės Biblija, - citatoms. Ir juo ilgiau jis gulėjo po žemėmis, juo daugiau skyrė jinai jam sentencijų. Dabar jis tiko visokiems atvejams - kaip ir Biblija.

Aš papuošiau savo kambarį- Popiet kalbėjau telefonu su Patricija Holman. Ji sirgo, ir aš bemaž savaitę nebuvau jos matęs. Dabar mudu susitarėme pasimatyti aštuntą valandą, aš pasiūliau jai pavakarieniauti pas mane, o paskui nueiti į kiną.

Brokato foteliai ir kilimas atrodė prašmatniai, bet šviesa buvo baisi. Todėl aš pasibeldžiau į savo kaimynų duris, norėdamas pasiskolinti stalinę lempą. Ponia Hasė pavargusi sėdėjo prie lango. Vyras dar nebuvo parėjęs. Jis kasdien laisvu noru dirbdavo vieną dvi valandas ilgiau, kad tik jo neatleistų. Jo žmona kažkuo priminė sergančią paukštę. Jos išpurtusiuose, senstančiuose bruožuose vis dar galėjai įžiūrėti siaurą kūdikio veidą, - nusivylusio, liūdno kūdikio veidą.

Aš išdėsčiau savo reikalą. Ji pagyvėjo ir padavė man lempą.

- Ak, taip, - tarė ji atsidususi, - kai apie tai pagalvoji, tai jei anksčiau...

Žinojau tą istoriją. Buvo kalbama apie tai, kokių ji būtų turėjusi perspektyvų, jei nebūtų ištekėjusi už Hasės. Tą pačią istoriją žinojau ir iš Hasės lūpų. Buvo kalbama apie tai, kokių jis būtų turėjęs perspektyvų, jeigu būtų palikęs viengungis. Tai turbūt visų labiausiai paplitusi istorija pasaulyje. Ir visų beviltiškiausia.

Pasiklausiau valandėlę, tariau keletą banalių žodžių ir nuėjau pas Erną Bėnig skolintis patefono.

Ponia Hasė kalbėdavo apie Erną tik kaip apie būtybę, gyvenančią gretimame kambaryje. Ji niekino ją, nes jai pavydėjo. O man ji visai patiko. Ji nekūrė sau jokių iliuzijų apie gyvenimą ir žinojo, kad reikia tvirtai įsikibti į jį, norint pačiupti bent truputį to, kas vadinama laime. Ji taip pat žinojo, kad už tai reikia mokėti dvigubai ir trigubai. Laimė - visų labiausiai nežinomas ir brangiausias daiktas pasaulyje.

Erna atsiklaupė prie lagamino ir parinko man keletą plokštelių.

- Norit fokstrotų? - paklausė ji.

- Ne, - atsakiau aš. - Nemoku šokti.

Ji nustebusi pažvelgė į mane.

- Nemokat šokti? Tai ką gi jūs veikiate, kai kur nueinate?

- Aš šokdinu stiklelius. Irgi neblogai išeina.

Ji papurtė galvą.

- Vyriškį, kuris nemoka šokti, aš tučtuojau atstatyčiau.

- Jūsų labai griežti principai, - atsakiau aš. - Bet juk yra ir kitokių plokštelių. Andai jūs grojote vieną labai gražią, - moteriškas balsas ir kažkas panašaus į havajišką muziką...

- A, šita nuostabi. „Kaip gyvent galėjau be tavęs aš?" - Tiesa?

- Teisingai! Ko tik neateina į galvą tiems dainelių rašytojams! Aš manau, kad jie vieninteliai romantikai šiame pasaulyje.

Ji nusijuokė.

- Gal ir taip. Juk patefonas tai lyg koks albumas. Seniau žmonės rašydavo eilėraščius į albumą, o dabar dovanoja patefono plokšteles. Kai aš panoriu ką nors prisiminti, tereikia uždėti to meto plokštelę, ir viskas vėl atsistoja man prieš akis.

Aš pažvelgiau į šūsnis plokštelių ant grindų.

- Iš jų sprendžiant, Erna, jūs turite begalę atsiminimų.

Ji atsistojo ir nubraukė nuo kaktos rausvus plaukus.

- Taip, - tarė ji ir paspyrė krūvą plokštelių. - Bet man maloniau būtų vienas ir tikras...

Išvyniojau, ką buvau nupirkęs vakarienei, ir sudėsčiau viską kaip tik mokėdamas. Iš virtuvės negalėjau laukti pagalbos, nes mano santykiai su Fryda buvo per prasti. Ji man tik būtų ką nors sukūlusi. Bet apsiėjau ir be jos, ir netrukus negalėjau atpažinti savo seno kambario - taip jis visas spindėjo. Foteliai, lempa, apkrautas stalas, - ir aš pajutau, kaip mane pagavo nerimastingas lūkestis.

Aš išėjau, nors dar turėjau daugiau kaip valandą laiko. Gatvėje vėjas ilgais šuorais pūtė pro namų kampus. Jau degė žibintai. Prieblanda tarp namų buvo mėlyna kaip jūra. „Internacionalis" plaukė joje nelyginant karo laivas be burių. Aš užsukau į jį trumpam.

- O, Robertas, - tarė Roza.

- O ką tu čia veiki? - paklausiau aš. - Argi tu nesirengi į medžioklę?

- Truputį per anksti.

Prisėlino Aloyzas.

- Paprastą? - paklausė jis.

- Trigubą, - atsakiau.

- Smagiai pradedi, - tarė Roza.

- Reikia truputį dėl drąsos, - tariau aš ir išlenkiau romą.

- Gal paskambinsi ką nors? - paklausė Roza.

Aš papurčiau galvą.

- Nesinori šiandien. Vieni vėjai galvoje, Roza. Kaip laikosi tavo mažytė?

Ji nusišypsojo, parodydama visus auksinius dantis.

- Negaliu skųstis, gerai. Rytoj vėl nueisiu tenai. Šią savaitę užderėjo pinigų: seniems ožiams dūkas užėjo, pavasarį pajutus. Nunešiu dukrytei naują apsiaustuką. Iš raudonos vilnos.

- Raudona vilna - paskutinis mados žodis, - tariau aš.

Roza spindėjo iš džiaugsmo.

- Tu tikras kavalierius, Robi.

- Jei tik tu neapsirinki, - atsakiau aš. - Eikš, išgerk su manim stiklelį. Anyžinės, tiesa?

Ji linktelėjo. Mudu susidaužėme.

- Sakyk, Roza, kaip tu, tiesą sakant, žiūri į meilę? - paklausiau aš. - Juk tu nusimanai apie tokius daiktus.

Ji ėmė skardžiai kvatoti.

- Nė nekalbėk apie tai, - tarė ji prisikvatojusi. - Meilė! Ak, mano Artūras, - kai aš prisimenu tą nevidoną, man dar ir dabar silpna per kelius pasidaro. Jei jau rimtai kalbėti, tai štai ką tau pasakysiu, Robi: žmogaus gyvenimas per ilgas meilei. Tiesiog per ilgas. Taip man pasakė Artūras, pabėgdamas nuo manęs. Ir tas tiesa. Meilė - nuostabus daiktas. Bet vienam kuriam visada atrodo, kad ji per ilgai užtrunka. O antrasis sėdi pastiręs ir spokso. Spokso kaip beprotis.

- Aišku, - tariau aš. - Bet juk be meilės žmogus - tai tik atostogaujantis lavonas.

- Padaryk kaip aš, - atsakė Roza. - Pasirūpink vaiką. Tada turėsi ką mylėti ir būsi ramus.

- Nekvailai sugalvota, - tariau aš. - To man dar betrūko.

Roza svajingai palingavo galvą.

- Kaip jis mane lupdavo, tas mano Artūras, ir vis dėlto, jei jis įeitų dabar, katiliuką nusismaukęs ant pakaušio... Vaje tu mano, aš drebu visa vien apie tai pagalvojus!

- Išgerkim po vieną į Artūro sveikatą, - pasiūliau aš.

Roza nusijuokė.

- Tegu gyvena, kekšininkas! Į jo sveikatą!

Mudu išgėrėme.

- Iki pasimatymo, Roza. Geros sėkmės šįvakar!

- Ačiū! Iki pasimatymo, Robi!

Trinktelėjo išorinės durys.

- Alio, - tarė Patricija Holman, - ko toks susimąstęs!

- Ne, nė kiek! O kaip jūs laikotės? Jau sveika? Kas jums buvo?

-A, nieko ypatingo. Nusišaldžiau, truputį karščio turėjau.

Ji visai nebuvo panaši į ligonę ir nusisirgusią. Priešingai, jos akys niekad neatrodė man tokios didelės ir spindinčios, jos veidas buvo truputį paraudęs, o judesiai lankstūs kaip liekno, gražaus gyvūno.

- Jūs atrodote puikiai, - tariau aš. - Visai sveika! Mes galime sugalvoti daugybę visokių pramogų.

- Būtų gerai, - atsakė ji. - Bet šiandien nieko nebus. Negaliu šiandien.

Aš įbedžiau į ją akis nieko nesuprasdamas.

- Negalite?

Ji papurtė galvą.

- Deja, negaliu.

Aš vis dar negalėjau suprasti. Pamaniau, kad ji nutarė nebeiti pas mane ir norėtų pavakarieniauti kur nors kitur.

- Aš skambinau jums, - tarė ji, - kad jums nereikėtų tuščiai vaikščioti. Bet jūs jau buvot išėjęs.

Pagaliau supratau.

-Jūs tikrai negalite? Visą vakarą? - paklausiau aš.

- Šiandien negaliu. Man reikia į vieną vietą. Deja, vos tik prieš pusvalandį sužinojau pati.

- O negalėtumėt atidėti kitam kartui?

- Ne, nieko neišeina. - Ji nusišypsojo. - Tai, gali sakyti, reikalai.

Aš pasijutau lyg per galvą gavęs. Visko laukiau, tik ne šito. Netikėjau nė vienu jos žodžiu. Reikalai... Bet ji visai neatrodė, kad galėtų turėti kokių reikalų! Turbūt išsisukinėja tiktai. Tikrai. Kokios ten vakare gali būti kalbos apie reikalus? Tokie dalykai tvarkomi priešpiet! Ir sužino žmogus apie juos ne prieš kokį pusvalandį. Ji tikrai nenori, ir tiek.

Aš nusivyliau stačiai kaip vaikas. Tik dabar pajutau, kaip džiaugiaus iš anksto šiuo vakaru. Pykau pats ant savęs, jog taip nusivyliau, ir nenorėjau, kad ji tai pastebėtų.

- Na, tiek to, - tariau, - nieko nepadarysi. Ligi pasimatymo.

Ji tiriamai pažvelgė į mane.

- Dar yra laiko. Aš susitarusi tik devintą valandą. Galim dar truputį pasivaikščioti. Visą savaitę kojos nebuvau iškėlusi iš namų.

- Gerai, - nenorom sutikau aš. Staiga pasijutau nuvargęs ir tuščias.

Mes nuėjome gatve. Vakaras nusigiedrijo, ir tarp stogų spindėjo žvaigždės. Mudu ėjome pro skverą, šešėlyje dūlavo keletas krūmų. Patricija Holman sustojo.

- Alyvos, - tarė ji, - kvepia alyvomis! Bet negalimas daiktas, juk dar per anksti.

- O aš nieko neužuodžiu, - atsakiau.

- Vis dėlto kvepia! - Ji pasilenkė per tvorelę.

- Tai „Daphne indica", gerbiamoji ponia, - pasigirdo iš tamsos šiurkštus balsas.

Atsirėmęs į medį stovėjo miesto sodininkystės darbininkas, užsidėjęs kepurę su žalvarine spite. Truputį sverdėdamas, jis priėjo prie mūsų. Jam iš kišenės styrojo butelio kaklelis.

- Šiandien mes ją pasodinome, - pareiškė jis, smarkiai žagtelėjęs. - Šičia.

- Labai ačiū, - tarė Patricija Holman ir pasisuko į mane. - Vis dar neužuodžiate?

- Iš tikrųjų, dabar užuodžiu, - atsakiau nenoromis. - Geros, senos rugių degtinės kvapą.

- Puikiai įspėjot! - Žmogus šešėlyje smarkiai atsirūgo.

Aš gerai užuodžiau salsvą, stiprų kvapą, plaukiantį švelnioje tamsoje, bet nieku gyvu nebūčiau prisipažinęs.

Mergina nusijuokė ir išsitiesė.

- Kaip gera, kada po tiek laiko išeini iš kambario! Labai gaila, kad man reikia eiti! Ak, tas Bindingas! Jam visada skubu, ir viskas daroma paskutinę akimirką. Tikrai tą reikalą galėjo atidėti ligi rytojaus!

- Bindingas? - paklausiau aš. - Jūs su Bindingu susitarusi?

Ji linktelėjo.

- Su Bindingu ir dar su vienu žmogum. Nuo to žmogaus viskas priklauso. Rimtai - čia reikalai. Įsivaizduojate?

- Ne, - atsakiau aš, - šito negaliu įsivaizduoti.

Ji nusijuokė ir kalbėjo toliau. Bet aš nebesiklausiau. Bindingas! Mane lyg kas būtų smelkte nusmelkęs. Aš nepagalvojau, kad jinai pažįsta jį kur kas seniau nei mane, mano akyse tik iškilo nežmoniškai didelis, žvilgantis jo biuikas, brangus kostiumas ir piniginė. Mano skurdus, šauniai išpuoštas kambarėlis! Kas man šovė į galvą! Hasių lempa, ponios Calevski foteliai! Juk toji mergina iš viso man netiko! Kas gi aš toks? Pėsčias žmogelis, pasiskolinęs kartą kadilaką, apkiautęs girtuoklio šmotas, ir tiek! Tokių pilna prie kiekvienos kertės. Aš jau mačiau, kaip ‚Vynuogių kekės" durininkas atiduoda pagarbą Bindingui, mačiau šiltas, puošnias sales, debesis cigarečių dūmų ir elegantiškus žmones, girdėjau, kaip skamba muzika ir juokas, kaip juokiamasi iš manęs. „Atgal, - pagalvojau, - greičiau atgal! Kažkokia nuojauta, kažkokia viltis - ir tai jau labai daug! Nebuvo jokios prasmės prasidėti su ja. Nieko daugiau, tik atgal!"

- Jei norit, galėtume rytoj vakare susitikti, - tarė Patricija Holman.

- Rytoj vakare neturėsiu laiko, - atsakiau aš.

- Arba poryt, arba šiaip kurią dieną šią savaitę. Artimiausiomis dienomis aš laisva.

- Sunku bus, - tariau aš. - Šiandien mes gavome skubų užsakymą, ir turbūt teks visą savaitę padirbėti ligi vėlios nakties.

Tai buvo melas, bet aš kitaip negalėjau. Staiga pajutau, kad nebesitveriu piktumu ir gėda.

Mes perkirtome aikštę ir pasukome gatve palei kapines. Nuo „Internacionalio" pusės pamačiau ateinančią Rozą. Žvilgėjo jos aukšti batukai. Aš būčiau galėjęs pasukti į šalį kitomis aplinkybėmis greičiausiai būčiau taip ir padaręs, - bet dabar ėjau tiesiai priešais ją. Roza žiūrėjo pro šalį tartum kaip gyva nebūtų manęs mačiusi. Tai buvo savaime suprantama: nė viena iš tų merginų nepažins tavęs gatvėje, jei tik esi ne vienas.

- Labas, Roza, - tariau aš.

Ji nustebusi iš pradžių pažiūrėjo į mane, paskiau į Patriciją Holman, paskui skubiai linktelėjo ir sumišusi nuėjo toliau. Po kelių žingsnių už jos, mosuodama rankinę, kraipydama šlaunis, pasirodė Frici, labai nusidažiusi lūpas. Ji abejingai pažvelgė į mane, nelyginant pro langą.

- Sveika drūta, Frici, - tariau aš.

Ji linktelėjo galvą kaip kokia karalienė ir ničnieku neparodė, kad nustebusi; bet aš girdėjau, kaip praėjusi ji paspartino žingsnį - jai norėjosi šitą įvykį aptarti su Roza. Aš vis dar būčiau galėjęs pasukti į kokią šalutinę gatvę, nes žinojau, kad pasirodys ir kitos, - buvo kaip tik pirmosios didžiosios žvalgybos metas. Tačiau kažkaip užsispyręs ėjau tiesiai toliau, - kodėl gi pagaliau turėčiau jų vengti; juk aš jas pažinau daug geriau nei tą mergaitę, kuri ėjo šalia manęs, su jos Bindingu ir jo biuiku. Tegu jinai pasižiūri, tegu pasižiūri kaip reikiant.

Jos praėjo visos palei ilgą eilę žibintų - gražuolė Vali, išblyškusi, laibutė, elegantiška, Lina su medine koja, kresnoji Erna, Marion - „viščiukas", raudonskruostė Margo, homoseksualistas Kiki su voverių kailiniais ir pagaliau senelė Mimi su išsiplėtusiomis venomis, panaši į nusišėrusią pelėdą. Aš sveikinaus su visomis, o kai ėjome pro „motušę", pardavinėjančią dešreles, nuoširdžiai papurčiau jai ranką.

- Jūs turit čia daug pažįstamų, - tarė Patricija Holman po valandėlės.

- Tokių - taip, - atrėžiau jai.

Aš pastebėjau, kad ji žiūri į mane.

- Manau, kad jau reikėtų grįžti, - tarė ji kiek palaukusi.

- Taip, - atsakiau, - ir aš taip manau.

Mes stovėjome prie durų.

- Viso labo, - tariau, - linkiu smagiai praleisti laiką.

Ji neatsakė. Gana nelengvai atitraukiau akis nuo skambučio prie durų ir pažvelgiau į ją. Ir iš tikrųjų, - stačiai negalėjau patikėti savo akimis, - ji stovėjo anaiptol neįsižeidusi, - jos lūpos krūpčiojo, akys žėrėjo, - ir staiga ėmė kvatoti, nuoširdžiai ir nerūpestingai; ji stačiai juokėsi iš manęs.

- Vaikas, - tarė ji, - Dieve, koks jūs dar vaikas!

Aš išpūčiau akis.

- Na, taip... - pagaliau tariau, - vis dėlto... - ir ūmai supratau, į kokią kvailą padėtį patekau. - Jums turbūt aš atrodau truputį panašus į idiotą, tiesa?

Jinai nusijuokė. Aš greitai žingtelėjau į priekį ir tvirtai prisitraukiau ją, - tegu sau mano, kas tik jai patinka. Jos plaukai palietė mano skruostą, jos veidas buvo visai arti, aš užuodžiau persikais kvepiančią jos odą; pagaliau priartėjo jos akys, ir staiga pajutau jos lūpas prie savo burnos...

Ji dingo, kol aš dorai spėjau suvokti, kas atsitiko.

Grįždamas priėjau prie „motušės" dešrelių katilo.

- Duok man didelę sardelę, - tariau spindėdamas džiaugsmu.

- Su garstyčiomis? - paklausė „motušė", prisikišusi švarią baltą prijuostę.

- Su labai daug garstyčių, motuše!

Aš gardžiai valgiau dešrelę stovėdamas ir paprašiau, kad Aloyzas išneštų man iš „Internacionalio" stiklą alaus.

- Komiška būtybė žmogus, tiesa, motuše? - tariau aš.

- Tikra tiesa, - karštai atsakė ji. - Va, prieina vakar kažkoks ponas, suvalgo dvi Vienos dešreles su garstyčiomis ir, pasirodo, neturi kuo už jas užmokėti. Na ką gi, jau buvo vėlu, aplinkui nė vieno žmogaus, ką aš daugiau darysiu, žinau tokius reikalus ir paleidau jį. Ir įsivaizduokit, ateina jis šiandien vėl, sumoka man už dešreles ir dar duoda arbatpinigių.

- Tai prieškarinis reiškinys, motuše. O šiaip kaip sekasi?

- Prastai! Vakar pardaviau septynias poras Vienos dešrelių ir devynias sardeles. Zinai, jei ne merginos, seniai jau būčiau galą gavusi.

Tos merginos, kurios padėdavo „motušei" kuo tik galėdamos, buvo prostitutės. Jeigu joms pavykdavo pasigauti „kavalierių", jos stengdavosi kaip nors praeiti pro „motušės" katilą, norėdamos pirma suvalgyti po sardelę ir duoti senutei uždirbti.

- Veikiai sušils, - kalbėjo „motušė", - bet žiemą, kai drėgna ir šalta, gali apsitaisyti kaip tikmori, vis tiek neišsisaugosi.

- Duok man dar vieną sardelę, - tariau aš, - man taip smagu šiandien. O kas gero namie?

Ji pažvelgė į mane savo skaidriomis kaip vanduo, mažomis akutėmis.

- Vis tas pats. Andai jis pardavė lovą.

„Motušė" buvo ištekėjusi. Prieš dešimt metų jos vyras, šokdamas iš einančio požeminio traukinio, išgriuvo ir pateko po vagonu. Reikėjo nupjauti jam abi kojas. Nelaimė keistai paveikė žmogelį. Palikęs luošas, jis taip ėmė gėdytis savo žmonos, kad nebegulėjo su ja. Be to, ligoninėje priprato prie morfijaus. Vargšas greitai ėmė ristis žemyn, pateko į homoseksualistų aplinką, ir netrukus žmogus, penkiasdešimt metų buvęs normalus vyras, ėmė tąsytis su iškrypusiais berniukais. Jų jis nesigėdijo, nes jie buvo vyrai. Moterims jis buvo luošys, ir jam atrodė, kad sukelia tik pasišlykštėjimą ir pagailą. Šito jis negalėjo pakęsti. Vyrų draugijoje jis buvo tik patekęs į bėdą žmogus. Stengdamasis pasirūpinti pinigų berniukams ir morfijui, jis atimdavo iš „motušės" viską, ką tik rasdavo, ir parduodavo, ką tik galima būdavo parduoti. Tačiau „motušė" nepametė jo, nors jis dažnai ją apkuldavo. Kartu su savo sūnumi ji stovėdavo kiekvieną naktį iki ketvirtos valandos ryto prie savo dešrelių katilo. Dieną skalbdavo baltinius ir šveisdavo laiptus. Ji visą laiką sirgo viduriais ir svėrė devyniasdešimt svarų, bet visados būdavo maloni. Ji manė, kad jai dar gana gerai sekasi. Kartais, pasijutęs labai skurdžiai, ateidavo pas ją vyras ir imdavo verkti. Tai būdavo jai pačios gražiausios valandos.

- Ar tebeturi dar savo gerąją vietą? - paklausė ji mane.

Aš linktelėjau.

- Taip, motuše. Uždirbu dabar neblogai.

- Žiūrėk, kad jos neprarastum.

- Pasistengsiu, motuše.

Parėjau namo. Priemenėje, tarsi paties Dievo siųsta, stovėjo tarnaitė Fryda.

- Jūs meilus vaikutis, - tariau aš, norėdamas ką nors gero padaryti.

Ji susiraukė lyg acto išgėrusi.

- Rimtai! - kalbėjau aš. - Kas iš tų amžinų vaidų! Gyvenimas trumpas, Fryda, ir kupinas atsitiktinumų ir pavojų. Šiais laikais visiems reikia laikytis išvien. Susitaikykim!

Ji nesiteikė net pažvelgti į mano ištiestą ranką, sumurmėjo kažką apie prakeiktuosius girtuoklius ir, trenkusi durimis, dingo.

Pasibeldžiau į Georgo Bloko kambarį. Po jo durimis švytėjo šviesos ruoželis. Jis kalė savo mokslus.

- Eime, Džordži, paėsti, - tariau aš.

Jis pakėlė akis. Išblyškęs jo veidas paraudo.

- Aš nealkanas.

Jis manė, kad kviečiu jį iš užuojautos. Todėl ir atsisakė.

- Pirma pasižiūrėk, - tariau aš. - Šiaip suges viskas. Būk toks malonus.

Kai mudu ėjom koridorium, pamačiau, kad Ernos Bėnig durys buvo truputėlį praviros. Už jų girdėjau tylų alsavimą.

„Aha", - pagalvojau ir išgirdau, kaip atsargiai tarkštelėjo Hasių spyna ir durys taip pat prasivėrė kokį centimetrą. Visas pensionas, rodės, tykojo pamatyti mano pusseserę.

Skaisčios viršutinės šviesos nuplieksti stovėjo mano kambaryje brokatiniai ponios Calevski foteliai. Žvilgėjo Hasių lempa, akį vėrė ananasas, aukštos rūšies kepeninė dešra, nugarinė, butelis šeri brendžio...

Kai mudu su žado netekusiu Džordžiu kirtome išsijuosę visas tas gėrybes, kažkas pasibeldė į duris. Aš žinojau, kas čia ateina.

- Dėmesio, Džordži, - sušnibždėjau ir sušukau: - Prašom!

Durys atsidarė ir, nesitverdama smalsumu, įėjo ponia Calevski. Pirmą kartą mano gyvenime ji pati atnešė man paštą, kažkokį prospektą, kuris primygtinai ragino valgyti tiktai nevirtą maistą. Ji buvo pasakiškai išsipusčiusi - tikra senų gerų laikų dama: suknia su mezginiais, šalikas su kutais, o medaliono vietoje segė su amžinatilsį Cafevskio portretu. Saldi kaip cukrus šypsena išsyk sustingo jos veide; nustebusi ji išpūtė akis į sumišusį Džordžį. Aš negailestingai nusikvatojau. Ji kaipmat susivaldė.

- Aha, pavarė, - tarė ji kandžiai.

- Pavarė, - sutikau aš, vis dar negalėdamas atplėšti akių nuo prašmatnaus jos apdaro. Kokia laimė, kad mano viešnia neatėjo.

Motina Calevski nepritardama žiūrėjo į mane.

- Ir dar juokiatės? Juk aš visada sakiau: kur kitiems žmonėms plaka širdis, jums kliuksi butelis degtinės.

- Ačiū už žodį, - atsakiau aš. - Gal padarytumėte mums garbę, gerbiamoji ponia?

Ji svyravo. Bet vis dėlto nugalėjo smalsumas: o gal dar pavyks ką sužinoti. Aš atkimšau butelį šeri brendžio.

Vėliau, kai viskas nutilo, pasiėmiau apsiaustą ir antklodę ir koridorium nusėlinau prie telefono. Atsiklaupiau prie stalo, ant kurio stovėjo aparatas, užsitraukiau ant galvos apsiaustą ir antklodę, nukėliau ragelį, kairiąja ranka prilaikydamas iš apačios apsiaustą. Šitaip aš buvau tikras, kad niekas negalės manęs klausytis. Ponios Calevski pensiono buvo be galo didelės, smalsios ausys. Man pasisekė. Patricija Holman jau buvo namie.

- Seniai jau sugrįžote iš savo paslaptingojo pasitarimo? - paklausiau aš.

- Jau bemaž valanda.

- Gaila. Jei būčiau žinojęs...

Ji nusijuokė.

- Ne, nieko nebūtų padėję. Aš jau lovoje ir vėl truputį karščiuoju. Labai gerai, kad anksti sugrįžau namo.

- Karščiuojat? Kas gi jums?

- A, nieko ypatingo. O ką jūs dar veikėt šį vakarą?

- Kalbėjaus su savo šeimininke apie tarptautinę padėtį. O jums kaip? Viskas gerai išėjo?

- Tikiuos, kad viskas bus gerai.

Mano slėptuvėje pasidarė bjauriai karšta. Todėl kiekvieną kartą, kai kalbėdavo mergina, prasidengdavau galvą, skubiai įtraukdavau vėsaus oro ir vėl užsidengdavau, kai pats kalbėdavau į ragelį.

- Ar kartais neturite kokio pažįstamo, vardu Robertas? - paklausiau aš.

Ji nusijuokė.

- Rodos, ne...

- Gaila. Aš mielai paklausyčiau, kaip jūs ištariate tą vardą. O gal vis dėlto pamėgintumėt?

Ji vėl nusijuokė.

- Vien juokais, - tariau aš. - Pavyzdžiui: „Robertas asilas".

- Robertas - kūdikis...

- Jūsų nuostabi tarsena, - pasakiau aš. - O dabar pamėginkim ištarti „Robis". Sakykit: „Robis..."

- Robis - girtuoklis... - pamažu tarė tylus, tolimas balsas. -

O dabar man reikia miegoti... Aš išgėriau migdomųjų miltelių, ir galva jau ūžia...

- Taip... labanakt... gerai išsimiegokit...

Aš padėjau ragelį ir nusisupau apsiaustą ir antklodę. Paskui išsitiesiau ir pastirau vietoje. Per žingsnį nuo manęs lyg šmėkla stovėjo pensininkas buhalteris, gyvenąs kambary šalia virtuvės. Aš piktai burbtelėjau kažką.

- Cit! - sušnypštė jis ir išsišiepė.

- Cit! - sušnypščiau ir aš, širdyje siųsdamas jį velniop.

Jis pakėl pirštą.

- Aš neišduosiu... politiniai reikalai, ar ne?

- Ką? - paklausiau nustebęs.

Jis mirktelėjo.

- Nesirūpinkit! Aš pats esu aršus dešinysis. Slaptas politinis pokalbis, ar ne?

Aš supratau.

- Didžiai politinis! - tariau ir taip pat parodžiau dantis.

Jis linktelėjo ir sušnibždėjo:

- Tegyvuoja jo didenybė!

- Triskart valio! - atsakiau aš. - O dabar štai kas: ar kartais nežinot, kas išrado telefoną?

Jis nustebęs papurtė plikę.

- Ir aš nežinau, - tariau. - Bet jis, matyt, buvo puikus vyras...

IX

Sekmadienis. Lenktynių diena. Paskutinę savaitę Kėsteris treniruodavosi kasdien. Vakarais po treniruočių mes ligi vėlios nakties tikrindavome „Karlą" iki paskutinio sraigtelio, ištepdavome ir sutvarkydavome. Dabar sėdėjome prie atsarginių dalių ir laukėme Kėsterio, kuris nuėjo prie starto vietos.

Mes visi buvome čia: Grau, Valentinas, Lencas, Patricija Holman ir svarbiausia Jupas. Jupas su kombinezonu, automobilininko akiniais ir lenktynininko šalmu. Jis svėrė visų mažiausiai ir todėl turėjo važiuoti su Kėsteriu. Lencas, tiesa, abejojo. Jis tvirtino, jog milžiniškos, atsikišusios Jupo ausys pernelyg padidinsiančios oro pasipriešinimą, ir tada mašina arba galinti netekti dvidešimt kilometrų greičio, arba pavirsti lėktuvu.

- Iš kur jūs, tiesą sakant, gavot anglišką vardą? - paklausė Gotfrydas Patriciją Holman, sėdinčią šalia jo.

- Mano motina buvo anglė. Ir ji vadinosi tuo pat vardu, Pat.

- A, Pat - tai kas kita. Tai daug lengviau ištarti. - Jis ištraukė stiklą ir butelį. - Na, tai būsim geri draugai, Pat! Mano vardas Gotfrydas.

Žiūrėjau į jį išpūtęs akis. Kai aš vis dar suku galvą, nežinodamas, kaip į ją kreiptis, jisai pačioj dienos aky pūliai išdarinėja tokius dalykus. O jinai juokiasi ir iš tikro vadina jį Gotfrydu.

Tačiau tai buvo niekai, palyginus su Ferdinandu Grau. Tas visiškai išsikraustė iš galvos ir nenuleido nuo jos akių. Jis de-

klamavo skambius eilėraščius ir pareiškė, kad turįs nupiešti jos portretą. Iš tikrųjų, jis atsisėdo ant kažkokios dėžės ir pradėjo piešti.

- Klausyk, Ferdinandai, senas apuoke, - tariau aš ir atėmiau iš jo bloknotą, - nesikėsink į gyvus žmones. Palik prie savo lavonų. Ir kalbėk daugiau bendromis temomis. Si mergina man labai rūpi.

- O jūs paskui pragersite su manim tuos likučius, kuriuos gavau iš savo smuklininko paveldėjimo?

- Ar visus likučius - tai nežinau. Bet dalį- tikrai.

- Gerai. Tada aš pasigailėsiu tavęs, vaikuti.

Motorų tarškėjimas nelyginant kulkosvaidžių ugnis skriejo lenktynių trasa. Atsidavė sudegusia alyva, benzinu ir ricina. Jaudinamas, nuostabus kvapas, jaudinamas, nuostabus motorų tratėjimas!

Salimais gerai įrengtose kabinose triukšmavo mechanikai. Mes buvome labai menkai apsirūpinę. Vienas kitas įrankis, degimo žvakės, pora ratų su atsarginėmis padangomis, kuriuos dykai gavome iš kažkokio fabriko, keletas smulkesnių atsarginių dalių - ir viskas. Kėsteris buvo ne kokio nors fabriko lenktynininkas. Viską mums reikėjo apmokėti patiems. Todėl mes nieką ir teturėjome.

Atėjo Otas. Paskui jį Braumiulerisy jau apsirengęs-lenktynėms.

- Na, Otai, - tarė jis, - jeigu šiandien mano žvakės išlaikys, tai tu prakiši! Bet jos neišlaikys.

- Pamatysim, - atsakė Kėsteris.

Braumiuleris pagrasino „Karlui".

- Pasisaugok mano „Spragtuko"!

„Spragtukas" buvo labai sunki, nauja mašina, kuria turėjo važiuoti Braumiuleris. Jį visi laikė favoritu.

- „Karlas" lips tau ant kulnų, Teo! - sušuko jam Lencas.

Braumiuleris norėjo atsakyti jam sena dora kareivių kalba, bet, pamatęs prie mūsų Patriciją Holman, užsičiaupė, išsprogino akis, beprasmiškai šyptelėjo ir nuėjo sau.

- Visiškas pasisekimas, - tarė Lencas patenkintas.

Lenktynių trasa ėmė kaukti motociklai. Jau reikėjo ruoštis Kėsteriui. „Karlas" buvo įregistruotas sportinių automobilių klasėje.

- Daug padėti mes tau negalėsim, Otai, - tariau aš ir pasižiūrėjau į įrankius.

Jis numojo ranka.

- Nė nereikia. Jei „Karlui" kas sulūš, tai nieko nepadės kad ir visa dirbtuvė.

- Ar mums pakelt skydus, kad žinotum, kiek nuvažiavai?

Kėsteris papurtė galvą.

-Juk startas bendras. Tai aš jau pats matysiu. Be to, Jupas žiūrės.

Jupas karštai linktelėjo. Jis drebėjo iš susijaudinimo ir visą laiką triaunijo šokoladą. Bet toks jis buvo tik dabar. Kai suaidės starterio šūvis, jis tučtuojau pasidarys ramus kaip vėžlys.

- Na, gero vėjo!

Mes pastūmėme „Karlą" į priekį.

- Tik neužsižiopsok starto metu, mylimoji tu mano bjaurybe, - tarė Lencas ir patapnojo per radiatorių. - Neapvilk savo senojo tėvo, „Karlai"!

„Karlas" nuvažiavo. Mes žiūrėjome jam pavymui.

- Žiūrėk, koks juokingas klebetas, - staiga kažkas tarė greta mūsų. - Užpakalis kaip stručio!

Lencas išsitiesė.

- Ar jūs čia kalbat apie baltąjį automobilį? - paklausė jis rausdamas, bet vis dar ramiai.

- Tą patį, - niekinamai atšovė pro petį milžinas mechanikas iš gretimos kabinos ir padavė savo kaimynui butelį alaus. Lencas pradėjo mikčioti iš piktumo ir jau buvo beketinąs persiristi per žemą lentų perdarą. Ačiū Dievui, jis dar nesuspėjo ištarti nė vieno įžeidžiamo žodžio. Aš nutempiau jį atgal.

- Nekvailiok, - ėmiau plūsti jį, - mums tavęs čia reikia. Ko taip iš anksto skubi į ligoninę!

Užsispyręs kaip asilas jis bandė ištrūkti. Lencas nepakentė jokių nepagarbių atsiliepimų apie „Karlą".

- Žiūrėkit, - tariau aš Patricijai Holman, - tasai padūkęs ožys vadinamas paskutiniuoju romantiku! Ar patikėsit, kad jis kadaise yra rašęs eilėraščius?

Tas kaipmat paveikė. Čia buvo Gotfrydo opioji vieta.

- Dar gerokai prieš karą, - atsiprašė jis. - Be to, vaikuti, per lenktynes kraustytis iš galvos ne gėda. Tiesa, Pat?

- Kraustytis iš proto apskritai ne gėda.

Gotfrydas pridėjo ranką prie kepurės.

- Aukso žodžiai!

Motorų burzgimas užtrenkė viską. Oras virpėjo. Žemė ir dangus virpėjo. Prašvilpė lenktynių mašinos.

- Priešpaskutinis! - sumurmėjo Lencas. - Bjaurybė vis dėlto vėl užsižiopsojo starto metu.

- Niekis, - tariau aš, - startas - „Karlo" silpnybė. Jis išjuda pamažu, bet kai pasileidžia - tai tik turėkis.

Pro tolstantį motorų gaudesį prasimušė garsintuvai. Mes netikėjome savo ausimis: Burgeris, vienas iš didžiausių konkurentų, paliko prie starto.

Artėjo ūždamos mašinos. Tolumoj, ant lenktynių kelio, jos virpėjo kaip skėriai, ėjo didyn ir didžiuoju posūkiu pralėkė pro tribūnas. Liko tik šešios, Kėsteris vis dar važiavo priešpaskutinis. Mes pasirengėme. Motorų kauksmas ir jo aidas čia smarkiau, čia silpniau sklido iš už posūkio. Paskui visa ruja išlėkė į tiesiąją. Viena priešais, antra ir trečia gretimais sekė pirmajai iš paskos, o toliau Kėsteris. Per posūkį jis pasivarė į priekį ir dabar važiavo ketvirtas.

Saulė išlindo iš debesų. Platūs šviesos ir šešėlių ruožai krito ant lenktynių trasos, kuri staiga pasidarė marga kaip tigras. Debesų šešėliai plaukė virš žmonių minios tribūnose. Motorų burzgimas audrino visiems mums kraują kaip

trenksminga muzika. Lencas nestygo vietoje, aš sukramčiau cigaretę į košę, o Patricija Holman uostė orą kaip kumeliukas ankstyvą rytą. Tik Valentinas ir Grau sėdėjo sau ramiai ir šildėsi prieš saulę.

Vėl sugriaudė galingas motorų širdžių plakimas: mašinos lėkė pro tribūnas. Mes įbedėme akis į Kėsterį. Jis papurtė galvą; Otas nenorėjo keisti padangų. Kai mašinos vėl pasirodė, jis dar buvo pasivaręs į priekį. Dabar „Karlas" visai lipo ant kulnų trečiajai. Šitaip lėkė jie begaline tiesiąja.

- Šimts pypkių! - Lencas patraukė iš butelio.

- Jis taip išsitreniravo, - tariau Patricijai Holman. - Pasivyti per posūkius - tai jo specialybė.

- Gal ir jūs patrauksit gurkšnį, Pat? - paklausė Lencas.

Aš pažvelgiau į jį su apmaudu. Jis atlaikė mano žvilgsnį nė nemirktelėjęs.

- Geriau iš stiklelio, - tarė ji. - Dar neišmokau gerti iš butelio.

- Matyti! - Gotfrydas ištraukė stiklelį. - Tai vis modernaus auklėjimo spragos.

Kituose ratuose mašinos išsidriekė. Priešais važiavo Braumiuleris. Pirmosios keturios pamažu atsiplėšė kokius tris šimtus metrų. Kėsteris, visiškai susilyginęs su trečiąja, dingo už tribūnų. Paskui mašinos vėl atūžė. Mes pašokome. Kur dingo trečioji? Otas atlėkė vienas paskui abu pirmuosius lenktynininkus. Pagaliau atburzgė trečioji. Iš užpakalinių padangų buvo likę vieni skutai. Lencas piktdžiugiškai šyptelėjo: mašina sustojo prie gretimos kabinos. Milžinas mechanikas nusikeikė. Po minutės mašina vėl buvo sutvarkyta.

Kiti ratai nepakeitė padėties. Lencas padėjo chronometrą ir ėmė skaičiuoti.

- „Karlas" dar turi rezervų, - paskelbė jis.

- Bijau, kad kitos mašinos irgi turi, - tariau aš.

- Mažatiki! - Jis sviedė man triuškinamą žvilgsnį.

Ir važiuodamas priešpaskutinį ratą, Kėsteris papurtė gal-

vą. Jis rizikavo ir nekeitė padangų. Dar nebuvo taip šilta, ir jos galėjo išlaikyti. Nelyginant stiklo vaiskumo žvėris pakibo įtampa virš plačios aikštės ir tribūnų, kai mašinos pradėjo finalinę kovą.

- Kibkit visi į medį, - tariau aš ir suspaudžiau rankoje plaktuko kotą. Lencas padėjo ranką man ant galvos. Aš nustūmiau jį. Jis parodė dantis ir įsikibo į turėklą.

Burzgimas virto riaumojimu, riaumojimas - kauksmu, kauksmas - griausmu, aukšta, švilpiančia daina, kurią traukė visu smarkumu skriejančios mašinos. Braumiuleris įlėkė į posūkį, tuoj iš paskos jam dūmė antra mašina; jos užpakaliniai ratai girgždėjo, šluodami dulkes, ir, matyti, lenktynininkas norėjo pamėginti, ar nepavyks išsiplėsti trasos žemutine puse.

- Nieko nebus! - suriko Lencas. Tuo tarpu išnėrė ir Kėsteris, jos mašina kaukdama iškilo ligi pat viršutinio krašto. Akimirką mes pastirome. Atrodė, jog „Karlas" išlėks per kraštą, bet suriaumojo motoras, ir mašina toliau švilpė posūkiu.

- Jis įlėkė visu greičiu! - sušukau aš.

Lencas linktelėjo.

- Pamišėlis!

Mes persisvėrėme per turėklus, virpėdami iš susijaudinimo ir norėdami pamatyti, ar jam pavyko. Aš pakėliau Patriciją Holman ant įrankių dėžės.

- Taip geriau bus matyti! Atsiremk man į petį. Žiūrėk, jis ir tą pralenks per posūkį.

- Gatava, - sušuko ji. - Jau pralenkė!

-Jis vejasi Braumiulerį! Viešpatie dangiškasis, šventas Moze! - rėkė dabar Lencas. - Jis iš tikrųjų pralenkė ir vejasi Braumiulerį.

Lyg audros debesis trys mašinos išnėrė iš už posūkio, artėjo prie mūsų, mes rėkėme kaip pamišėliai, dabar mums jau pritarė ir Valentinas, ir Grau su savo nežmonišku bosu. Mat Kėsteriui pavyko jo beprotiškas bandymas, jis aplenkė antrąją mašiną per posūkį iš viršaus, nes jo varžovas neapskaičiavo ir staigiame vingyje turėjo sumažinti greitį. Dabar Otas it vanagas vijosi Braumiulerį, kuris staiga atsidūrė tik už dvidešimt metrų nuo jo; Braumiulerio mašinai, matyti, sutriko degiklis.

- Duok jam garo, Otai! Duok jam! Suėsk „Spragtuką"! - riaumojome mosuodami rankomis.

Mašinos dingo už paskutinio posūkio. Lencas garsiai meldė pagalbos visus Azijos ir Pietų Amerikos dievus ir mosavo savo amuletu. Aš taip pat išsitraukiau savąjį. Patricija Holman, atsirėmusi man į petį, palinko toli į priekį, o jos veidas priminė skulptūrą senovinio laivo priekyje.

Artėjo mašinos. Braumiulerio motoras tebečiaudėjo, kas akimirką užsikirsdamas. Aš užsimerkiau, Lencas nusigręžė nuo trasos - mes norėjome permaldauti likimą...

Kažkieno šauksmas privertė mus vėl pažvelgti į mašinas. Mes dar suspėjome pamatyti, kaip Kėsteris, pralenkęs dviem metrais savo varžovą, perkirto finišo liniją.

Lencas pamišo. Jis trenkė įrankį žemėn ir, atsirėmęs į padangą, atsistojo ant rankų.

- Ką jūs pirma sakėte? - suriko jis herkuliui mechanikui, vėl atsistojęs ant kojų. - Klebetas?

- Ak, žmogau plaukuotas, nezyzk man į ausį, - nepatenkintas atsakė mechanikas. Ir pirmą kartą, kiek aš pažįstu Lencą, paskutinysis romantikas, išgirdęs įžeidimą, neįširdo. Priešingai, jis ėmė kvatoti, tarsi Vito šokio tąsomas.

Mes laukėme Oto. Jam dar reikėjo pasikalbėti su lenktynių vadovais.

- Gotfrydai, - pasigirdo užpakaly mūsų kimus balsas. Mes atsigręžėme. Ten stovėjo kaip kalnas žmogus su labai siauromis dryžuotomis kelnėmis, pernelyg ankštu marengo* švarku ir juodu katiliuku.

* *Marengas* - juodos spalvos audinys su baltais siūlais ar pilkšvu atspalviu.

- Alfonsas! - sušuko Patricija Holman.
- Aš pats, - sutiko jis.
- Mes laimėjome, Alfonsai! - sušuko ji.
- Smarkiai, smarkiai. Vadinasi, aš turbūt pavėlavau, a?
- Tu niekad nepavėluoji, Alfonsai, - tarė Lencas.
- Iš tikrųjų aš tik norėjau atnešti jums šiokios tokios užkandos. Salto kiaulienos kepsnio ir truputį sūdytų šonkauliukų. Viskas supjaustyta.
- Duok šen ir sėskis, tu aukso žmogau, - sušuko Gotfrydas. - Mes tuoj sėsim kirsti.

Jis išvyniojo paketą.

- Dieve mano, - tarė Patricija Holman, - juk čia visam pulkui!
- Apie tai galima spręsti tik po to, - pareiškė Alfonsas. - Beje, šiek tiek atšaldytos kmyninės taip pat yra.

Jis ištraukė du butelius.

- Jau atkimšti.
- Smarkiai, smarkiai, - tarė Patricija Holman. Jis prielankiai pamerkė jai.

Atburzgė „Karlas". Kėsteris ir Jupas iššoko iš mašinos. Jupas atrodė it jaunas Napoleonas. Jo ausys spindėjo kaip bažnyčios vitražai. Rankose jis laikė pasibaisėtinai neskoningą didžiulę sidabro taurę.

- Šešta, - tarė Kėsteris juokdamasis. - Kad nieko daugiau tiems žmonėms ir neateina į galvą.
- Tik pienpuodis? - dalykiškai pasiteiravo Alfonsas. - O grynųjų nėra?
- Kur nebus, - nuramino jį Otas, - yra ir grynųjų.
- Tai mes stačiai maudomės piniguose, - tarė Grau. - Atrodo, turėsim malonų vakarą.
- Pas mane? - paklausė Alfonsas.
- Mums tai garbės dalykas, - atsakė Lencas.
- Žirnių sriuba su paūdre, kojomis ir ausimis, - tarė Alfonsas, ir net Patricijos Holman veide atsirado didžios pagarbos išraiška. - Aišku, veltui, - pridūrė jis.

Priėjo Braumiuleris, keikdamas savo nesėkmę ir laikydamas rankoje keletą alyvuotų variklio žvakių.

- Nusiramink, Teo! - sušuko jam Lencas. - Pirmas prizas artimiausiose vaikų vežimėlių lenktynėse tau garantuotas.
- Duosit atsirevanšuoti prie konjako? - paklausė Braumiuleris.
- Galėsi maukti nors iš alaus bokalų, - tarė Grau.
- Cia jums nėra jokių šansų, ponas Braumiuleri, - autoritetingai pareiškė Alfonsas. - Dar niekad nesu matęs, kad Kėsteris būtų kaip dūmas.
- Aš taip pat nesu matęs, kad „Karlas" būtų važiavęs pirma manęs, - atšovė Braumiuleris. - Ką kalbėti apie šią dieną.
- Garbingai išgyvenk savo nelaimę, - tarė Grau. - Še tau stiklą. Išgerkim už tai, kad mašinos pražudytų kultūrą.

Ruošdamiesi grįžti į miestą, norėjom pasiimti Alfonso atgabentų valgių likučius. Jų dar turėjo ligi valiai užtekti keletui žmonių. Tačiau radome tik popierių.

- Šimts perkūnų... - tarė Lencas. - Aha. - Jis parodė į Jupą, kuris šypsojo sumišęs. Abiejose rankose jis dar laikė po gabalą mėsos, o jo pilvas buvo išsipūtęs kaip būgnas. - Irgi rekordas!

Patricija Holman po vakarienės pas Alfonsą, mano akimis žiūrint, turėjo per didelį pasisekimą. Aš girdėjau, kaip Grau vėl pasisiūlė nutapyti jos portretą. Ji juokėsi ir pareiškė, jog nemėgstanti, kad kas ją pieštų, nes tai per ilgai užtrunka; fotografuotis patogiau.

- Tai ir yra daugiau jo specialybė, - tariau aš kandžiai. - Galbūt jis nutapys jus iš fotografijos.
- Nesijaudink, Robi, - ramiai atsakė Ferdinandas, nenuleisdamas nuo Pat savo didžiulių žydrų vaikiškų akių. - Nuo degtinės tu daraisi piktas, o aš - žmoniškas. Tai toks skirtumas tarp mūsų kartų.
- Jis kokia dešimčia metų vyresnis už mane, - įterpiau aš.
- Šiais laikais tai sudaro visos kartos skirtumą, - kalbėjo

Ferdinandas. - Viso gyvenimo skirtumą. Tūkstančio metų skirtumą. Ką jūs, vaikai, žinote apie būtį! Juk jūs bijote savo pačių jausmų. Jūs nerašote laiškų - jūs skambinate telefonu; jūs nebesvajojate - jūs važiuojate savaitgaliui į užmiestį; jūs esate protingi meilėje ir neprotingi politikoje - pasigailėjimo verta padermė!

Aš klausiaus tik viena ausim, kitą aš buvau atsukęs į Braumiulerį. Truputį sverdėdamas, jis pareiškė Patricijai Holman, kad ji būtinai pas jį mokytųsi vairuoti automobilį. Jis parodysiąs jai visas savo gudrybes.

Pirma proga aš pasivedėjau jį į šalį.

- Zinai, Teo, sportininkui labai nesveika per daug domėtis moterimis.

- Man tai niekis, - atsakė Braumiuleris, - mano puiki sveikata.

- Gerai. Bet, žinai, ir tau tikrai neišeis į sveikatą, kai gausi šituo buteliu per pakaušį. ,

Jis parodė dantis.

- Įsikišk į makštis špagą, vaikuti. Ar žinai, iš ko galima pažinti kavalierių? Iš to, kad jis padoriai elgiasi pasigėręs. O tu žinai, kas aš?

- Pagyrų puodas!

Aš buvau tikras, kad nė vienas iš jų neketino pakišti man kojos; tokių dalykų tarp mūsų nebuvo. Bet aš anaiptol nežinojau, kaip pasielgs mergina; juk labai galimas daiktas, kad jai ims ir patiks vienas iš jų. Mudu taip mažai tebuvome pažįstami, ir aš negalėjau būti tikras. Ir iš viso ar gali būti tikras tokiais atvejais?

- Gal norit nemačiomis išnykti? - paklausiau aš.

Ji linktelėjo.

Mudu ėjome gatvėmis. Buvo ūkanota. Migla pamažu leidosi ant miesto, žalia ir sidabrinė migla. Aš paėmiau Pat ranką ir įsikišau į apsiausto kišenę. Taip mudu ėjome ilgą laiką.

- Pavargot? - paklausiau aš.

Ji papurtė galvą ir nusišypsojo.

Aš rodžiau kavines, pro kurias ėjome.

- Gal užeisim kur nors?

- Ne. Ne taip greit.

Mudu ėjome toliau ir atsidūrėme prie kapinių. Jos atrodė kaip rami sala mūriniame namų sraute. Medžiai ošė. Jų viršūnių nebesimatė. Mudu susiradome tuščią suolelį ir atsisėdome.

Apie žibintus, kurie stovėjo priešais mus prie šaligatvio krašto, atsirado virpančios oranžinės drignės. Vis tirščiau krintančioje migloje prasidėjo pasakiškas šviesos žaismas. Apsvaigę karkvabaliai lėkė iš liepų, suko apie žibintus ir sunkiai daužėsi į drėgnus jų stiklus. Migla pakeitė viską, pakėlė aukštyn ir atplėšė nuo žemės, viešbutis priešais jau plaukė juodu asfalto veidrodžiu, tarsi koks vandenyno garlaivis su apšviestomis kajutėmis, pilkas bažnyčios šešėlis anapus viešbučio pavirto vaiduoklišku burlaiviu su aukštais stiebais, dingstančiais pilkšvai raudonoje šviesoje, o paskiau ėmė plaukti, srovės nešamos, ir namų vilkstinės...

Mudu sėdėjome tylėdami šalimais. Migloje viskas atrodė nerealu - ir mes taip pat. Aš pasižiūrėjau į merginą - jos plačiai pravertose akyse atsimušė žibintų atšvaitai.

- Eikš, - tariau, - eikš arčiau, nes migla nuneš tave...

Patricija pasuko į mane savo veidą. Ji šypsojo, jos burna buvo pravira, dantys žėrėjo, didelės akys buvo įsmeigtos į mane. Tačiau man atrodė, tarsi ji visai nemato manęs, tarsi jos šypsena slysta pro mane į pilką, sidabru tviskančią srovę, lyg ją būtų slėpiningai palietęs lapų plazdėjimas medžių viršūnėse, lašai, besiritą kamienais, tarsi jinai klausosi neaiškaus, negirdimo šaukimo anapus medžių, anapus pasaulio, tarsi tuojau atsistos ir nueis per miglą, be tikslo ir tvirtai, ten, iš kur ji girdi neaiškų paslaptingą žemės ir gyvenimo šauksmą.

Niekad nepamiršiu šito veido, niekad nepamiršiu, kaip jis palinko į mane, pasidarė išraiškingas, kaip jis be garso, tar-

tum pražysdamas, nušvito švelnumu ir meilumu, kažkokia žėrinčia ramybe, - niekad nepamiršiu, kaip jos lūpos palinko į mane, kaip jos akys priartėjo prie mano akių, kaip jos iš arti žiūrėjo į mane, klausdamos, rimtos, didelės ir spindinčios, ir kaip paskiau jos pamažu užsimerkė, tartum pasiduodamos...

Migla ėjo tirštyn. Blyškūs kapų kryžiai kyšojo iš jos vilnių. Mudu užsidengėme mano apsiaustu. Miestas nugrimzdo. Laikas numirė...

Mudu ilgai taip sėdėjome. Pamažu ėmė kilti vėjas, ir priešais pilkame ore pradėjo šmėsčioti šešėliai. Aš išgirdau čežant žingsnius ir tylų murmėjimą. Paskiau pasigirdo duslus gitarų žvangesys. Pakėliau galvą. Šešėliai prislinko arčiau, pavirto tamsiomis žmogystomis ir susispietė į krūvą. Tyla. Ir staiga suaidėjo garsi giesmė: „Ieško Jėzus jau tavęs..."

Staiga pašokau ir ėmiau klausytis. Kas čia dabar? Ar tik ne į mėnulį būsim patekę ? Juk tai buvo tikras choras, - dvibalsis moterų choras...

- „Kelkis, kelkis, atgailauk..." - aidėjo viršum kapinių kariško maršo taktu...

Aš įbedžiau nustebusias akis į Pat.

- Negaliu nieko suprast, - tariau.

- „Ašarų gailių srove..." - skambėjo toliau smagiu tempu. Staiga supratau.

- Viešpatie mieliausias! Gelbėjimo armija!

- „Purvą nuodėmių nuplauk..." - vėl ragino šešėliai dar skambiau.

Rudos Pat akys ėmė žaižaruoti. Jos lūpos virpėjo ir pečiai krūpčiojo.

Nesulaikomai skambėjo toliau fortissimo:

Tau už nuodėmes skirti
Pragaras, ugnies kančia.
Jėzus šaukia, - ar girdi?
Eik, paklydėli, iš čia.

- Tylos, šimts perkūnų! - staiga iš ruko suriaumojo kažkieno piktas balsas.

Akimirką stojo sutrikusi tyla. Tačiau Gelbėjimo armijai tokie dalykai buvo ne pirmiena. Choras suskambėjo dar stipriau.

- „Ką vienam daryt pasaulyj..." - nuaidėjo skundas unisonu.

- Niurkytis, po kelmais, - suriaumojo piktasis balsas. - Nejaugi ir čia nebėr ramybės?

- „Kur tave šėtonas gundo..." - atsakė galingai sugriaudęs choras.

- Jūs, senos ožkos, jau seniai nieko nebegalit sugundyti! - pasigirdo atsakymas iš rūko.

Aš prunkštelėjau. Pat irgi nebegalėjo tverti. Mes leipome juokais, klausydamiesi šios dvikovos kapinėse. Gelbėjimo armija žinojo, kad ant suolelių kapinėse ieškodavo prieglobsčio įsimylėjusios porelės, nerandančios triukšmingame mieste tokios vietos, kur galėtų pabūti vienos. Todėl ji užsimojo čia kirsti galingą smūgį - surengė sekmadienio medžioklę sieloms gelbėti. Pamaldžiai, su įsitikinimu ir garsiai rėkė nelavinti balsai giesmės žodžius. Jiems energingai pritarė gitaros.

Kapinės atgijo. Iš rūko sklido kikenimas ir šauksmai. Pasirodė, kad visi suolai buvo užimti. Vienišas maištininkas, stojęs ginti meilės, susilaukė galingos, nors nematomos, vienminčių paramos. Susiformavo protesto choras. Matyti, tai būta senų karių, kuriuos sujudino maršo muzika; netrukus galingai suskambėjo neužmirštama daina: „Hamburge esu aš buvęs, žydintį pasaulį matęs..."

- „O nebūk toks užkietėjęs", - dar kartą suspiegė askečių choras, nes Gelbėjimo armiją su linksinčiomis skrybėlėmis suėmė baisiausias susirūpinimas.

Tačiau blogis nugalėjo.

- „Savo vardo negaliu pasakyti, - galingai suskambėjo iš šiurkščių gerklių, - nes aš parsiduodu už auksą..."

- Dabar mums jau metas kilti, - tariau Pat. - Tą dainą aš žinau. Joje yra keletas posmų, kurie už kits kitą sūresni. Nešdinkimės iš čia!

Vėl miestas su automobilių sirenomis ir padangų šnaresiu. Bet jis liko užburtas. Migla iš omnibusų padarė didelius pasakų gyvulius, iš automobilių - tykančias kates su degančiomis akimis, o iš virtinu - margus urvus, į kuriuos žiūrint galva svaigsta.

Mes nuėjome gatve palei kapines ir perkirtome lunaparko aikštę. Karuselės dūlavo miglotame ore lyg šniokščią muzikos bokštai, tviska visokiausiomis spalvomis, velnio ratas žarstė purpurines ir auksines kibirkštis ir juoką, o labirintas spindėjo mėlynais žiburiais.

- Palaimintas labirintas! - tariau aš.

- Kodėl? - paklausė Pat.

- Juk mes buvome ten kartą drauge.

Ji linktelėjo.

- Man atrodo, kad tai buvo be galo seniai.

- Gal dar kartą įeisim į jį?

- Ne, - tariau aš. - Dabar jau nebegalima. Gal nori ko išgerti?

Ji papurtė galvą. Pat atrodė stebuklingai graži. Migla it lengvas aromatas darė ją dar žavingesnę.

- Tu nepavargai? - paklausiau aš.

- Dar ne.

Mudu priėjome prie paviljonų su žiedais ir vąšais. Priešais juos kabojo žibintai, iš kurių tryško balta karbido šviesa. Pat pažvelgė į mane.

- Ne, - tariau, - šiandien nemėtysiu. Nė vieno žiedo. Net jei galėčiau laimėti Aleksandro Didžiojo vyno rūsį.

Mudu nuėjome toliau per aikštę ir miesto parką.

- Kažkur čia turėtų būti „Daphne indica", - tarė Pat.

- Taip, jau iš tolo kvepia per visą veją. Labai aiškiai. Ar ne?

Ji pažvelgė į mane.

- Žinoma, - tarė ji.

- Matyt, jau pražydo. Jos kvapas sklinda per visą miestą.

Aš atsargiai pasidairiau į abi puses, ar nematyti kur tuščio

suolelio. Bet gal čia buvo kalta „Daphne indica", gal kaltas sekmadienis, o gal iš viso mums nesisekė, - tik aš nė vieno neradau. Visi suoleliai buvo užimti. Pažvelgiau į laikrodį. Jau buvo po dvylikos.

- Eikš, - tariau, - eime pas mane, ten mudu būsime vieni.

Ji neatsakė, tačiau mes pasukome atgal. Kapinėse išvydome netikėtą vaizdą. Gelbėjimo armija susilaukė pastiprinimų. Dabar choras stovėjo keturiomis eilėmis. Jame šiuo metu buvo ne tik seserys, bet dar ir dvi eilės uniformuotų brolių. Ir choras jau nebespiegė dviem balsais, bet sklido giesmė keturiais balsais kaip su vargonais. Valso taktu aidėjo virš antkapių: „Dangiškoji Jeruzale..."

Opozicijos nebeliko nė kvapo. Ji buvo nušluota. „Atkaklumas, - nuolatos sakydavo mano gimnazijos direktorius Hilermanas, - atkaklumas ir darbštumas yra geresnės savybės už pasileidimą ir genialumą..."

Aš atrakinau duris. Akimirką pagalvojau. Paskui įjungiau šviesą. Priešais geltonavo bjaurus ir siauras kaip žarna koridorius.

- Užsimerk, - tyliai tariau Pat, - tas vaizdas tik surembėjusiems nervams.

Staiga paėmiau ją ant rankų ir lėtai, įprastu žingsniu, tarsi būčiau vienas, nuėjau pro lagaminus ir dujų viryklėles prie savo kambario.

- Klaiku, a? - tariau sumišęs ir įbedžiau akis į pliušinį komplektą, stovintį kambaryje. Taip, dabar man trūko ponios Calevski brokatinių fotelių, kilimo, Hasių lempos...

- Visai ne taip klaiku, - tarė Pat.

- Vis dėlto, vis dėlto, - atsakiau aš ir nuėjau prie lango. - Bent vaizdas gražus. Gal prisitraukim krėslus prie lango?

Pat vaikščiojo po kambarį.

- Visai ne prasta. Svarbiausia, nuostabiai šilta.

- Tau šalta?

- Aš mėgstu šilumą, - tarė ji trupučiuką pakeldama pečius. - Nemėgstu Šalčio ir lietaus. Ir nepakenčiu jų.

- Viešpatie... o mes visą laiką sėdėjome migloje...

-Juo geriau dabar čia...

Ji pasirąžė ir vėl savo gražiais žingsniais ėmė vaikščioti po kambarį. Aš pasijutau labai sumišęs ir greitai apsidairiau, - ačiū Dievui, kambarys buvo ne per daug prikreiktas. Savo suplyšusias šliures paspyriau po lova.

Pat sustojo prie drabužių spintos ir pasižiūrėjo į viršų. Ten gulėjo senas lagaminas, kurį man padovanojo Lencas. Jis buvo aplipintas įvairių spalvų lapeliais, jo nuotykingų kelionių liudininkais.

- Rio de Žaneiras... - skaitė ji, - Manausas... Santjagas... Buenos Airės... Las Palmas...

Ji pastūmė lagaminą į vietą ir priėjo prie manęs.

- Tu esi buvęs visose tose vietose?

Aš kažką sumurmėjau. Ji paėmė mane už rankos.

- Eikš, papasakok man apie tai, papasakok man apie visus tuos miestus, - turbūt nuostabu taip toli keliauti...

O aš? Aš mačiau ją priešais, gražią, jauną, kupiną lūkesčio, nelyginant drugelį, laimingo atsitikimo dėka įskridusį į mano nusišėrusį, skurdų kambarį, į mano menką, beprasmišką gyvenimą, pas mane ir vis dėlto ne pas mane; tik vienas atodūsis - ir jis gali pakilti ir vėl išskristi. Tegu mane žmonės bara, tegu smerkia, bet aš negalėjau, negalėjau pasakyti „ne", negalėjau pasakyti, jog niekad nesu ten buvęs, dabar negalėjau...

Mes stovėjome prie lango, migla gulė ant stiklų, plaukėjais, ir aš jutau, kad anapus jos vėl tyko nutylėti, paslėpti dalykai, praeitis, siaubo dienos, kai šaltas prakaitas išmušdavo kaktą, tuštuma, purvas, trūnijančios būties draiskanos, nesusigaudymas, beprasmiškas jėgų eikvojimas be tikslo slenkančiame gyvenime, - o čia, šešėlyje priešais mane, padūkusiai arti, jos tylus alsavimas, nesuprantamas buvimas, šiluma, aiškus gyvenimas, - turėjau sulaikyti ją, turėjau ją laimėti...

- Rio... - tariau aš. - Rio de Žaneiras - ne uostas, bet pasaka. Septyniais lankais jūra skalauja įlanką, o viršum jos kyla baltas, spindintis miestas...

Pradėjau pasakoti apie karštus miestus ir bekraštes lygumas, apie geltonus dumblinus upių vandenis, apie žėrinčias salas ir krokodilus, apie miškus, kurie praryja kelius, apie jaguarų riaumojimą naktį, kai upės garlaivis pūškuoja tamsoje per vanilės tvaiką, tvanką, orchidėjų aromatą, puvėsių dvoką, - visa tai buvau girdėjęs iš Lenco, tačiau dabar man bemaž atrodė, kad aš pats ten keliavau, - taip keistai susipainiojo atsiminimai su viso to pasiilgimu, su noru trupučiuką papuošti niekingą ir niūrią mano gyvenimo painiavą, kad tiktai nepradingtų iš mano akių tas nesuprantamai gražus veidas, toji ūmai švystelėjusi viltis, tas laimę nešantis žydėjimas, prieš kurį aš vienas buvau pernelyg menkas. Kada nors paskiau galėsiu visa tai paaiškinti, vėliau, kai būsiu geresnis, kai viskas bus tvirčiau, vėliau, tik ne dabar...

- Manausas, - kalbėjau aš. - Buenos Airės, - ir kiekvienas žodis skambėjo kaip prašymas, kaip užkeikimas.

Naktis. Lauke pradėjo lyti. Lašai krito minkštai ir švelniai. Jie nebetiško kaip prieš mėnesį, kai pataikydavo į nuogas liepų šakas; dabar jie tyliai šnarėjo, sruvendami jaunais gležnais lapais - mistiška šventė ir paslaptingas tekėjimas į šaknis, iš kurių tie patys lašai vėl pakils į viršų ir pavirs lapais, kurie vėl lauks lietaus pavasario naktimis.

Viskas nutilo. Nuščiuvo gatvės triukšmas; šaligatvyje blykčiojo vienišas žibintas. Gležni medžių lapai, apšviesti iš apačios, atrodė kone balti, bemaž permatomi, o viršūnės švytėjo nelyginant šviesios burės...

-Girdi, lyja, Pat...

- Taip...

Ji gulėjo šalia manęs. Jos plaukai juodavo ant balto priegalvio. Veidas, tamsių plaukų apgaubtas, atrodė labai išblyškęs.

Vienas petys buvo pakilęs, nuo kažkokios šviesos jis spindėjo lyg dulsva bronza, siauras šviesos ruoželis krito jai ant rankos.

- Pažiūrėk... - tarė ji ir pakėlė delnus į šviesą.

- Tai turbūt nuo žibinto gatvėje, - tariau aš.

Jinai pasikėlė. Dabar ir jos veidas buvo apšviestas. Šviesa ėjo per pečius ir krūtinę, geltona kaip vaškinės žvakės liepsna; ji kaitaliojosi, atspalviai liejosi išvien, darėsi oranžiniai, sužėrėjo mėlyni ratilai, ir staiga už jos lyg aureolė sutvisko šiltas raudonumas, pakilo aukštyn ir pamažu nuslinko lubomis.

- Tai cigarečių reklama gatvėje.

- Matai, koks gražus tavo kambarys, - tarė ji.

- Gražus, nes tu čia, - tariau aš. - Jis niekad nebebus toks kaip pirma... nes tu čia būsi buvusi.

Ji klūpojo lovoje, blyškaus mėlynumo apgaubta.

- Bet... - tarė ji, - juk aš dažnai čia ateisiu... dažnai.

Aš gulėjau tylėdamas ir žiūrėjau į ją. Suglebęs, atsipalaidavęs, ramus ir labai laimingas, aš mačiau viską lyg per malonų, aiškų sapną.

- Kokia tu graži, Pat! Daug gražesnė nei su bet kuria suknele.

Ji nusijuokė ir pasilenkė prie manęs.

- Tu turi mane labai mylėti, Robi. Aš nežinau, ką daryčiau be meilės!

Jos akys buvo įsmeigtos į mane. Veidas palinkęs ties pat manim. Jis buvo susijaudinęs, visas atviras, kupinas aistringos jėgos.

- Tu laikyk mane tvirtai, - šnibždėjo jinai, - man reikia, kad kas mane laikytų tvirtai. Kitaip pargriūsiu. Aš bijau.

- Neatrodo, kad tu bijotum, - atsakiau aš.

- Vis dėlto. Tik apsimetu tokia. Aš dažnai bijau.

- Aš tai jau tave laikysiu tvirtai, - tariau, vis dar negalėdamas pabusti iš to nerealaus sapno nemiegant, to nuskriejančio šviesaus miego. - Aš tai jau tave laikysiu kaip reikiant, Pat. Tu tik stebėsies.

Ji suėmė rankomis mano veidą.

- Tikrai?

Aš linktelėjau. Jos pečiai švytėjo žalia spalva, tarsi pasinėrę į gilų vandenį. Paėmiau ją už rankų ir prisitraukiau, - pakilo banga, švytinti, alsuojanti, švelni vilnis, ir viskas užgeso.

Ji užmigo padėjusi galvą man ant rankos. Aš dažnai pabusdavau ir žiūrėdavau į ją. Norėjau, kad ta naktis niekad nepasibaigtų. Mes plaukėme kažkur už laiko ribų. Viskas įvyko taip greit - aš dar nieko negalėjau suprasti. Aš dar nesupratau, kad galiu būti mylimas. Aišku, žinojau, kad vyrui galiu būti geras draugas, bet negalėjau įsivaizduoti, už ką galėtų mane pamilti moteris. Aš galvojau, kad tik ši naktis bus tokia, ir maniau, kad pabudus viskas pasibaigs.

Brėško. Aš gulėjau labai tyliai. Mano ranka po Pat galva nutirpo, ir nebejutau jos. Tačiau nejudėjau. Tik kai ji per miegus apsivertė ir įsikniaubė į priegalvį, aš galėjau atitraukti ranką. Labai tykiai atsikėliau, be triukšmo išsivaliau dantis ir nusiskutau. Taip pat užsipyliau truputį odekolono ir pasitryniau juo plaukus ir sprandą. Keista buvo taip be garso stovėti pilkame kambaryje, paskendus savo mintyse, ir žiūrėti į tamsius medžių kontūrus už lango.

Atsigręžęs pamačiau, jog Pat jau atsimerkusi ir žiūri į mane. Aš nejudėjau.

- Eikš, - tarė ji.

Priėjau prie jos ir atsisėdau ant lovos krašto.

- Ar visa tai tiesa? - tariau.

- Kam tu klausi?

- Nežinau. Gal todėl, kad jau rytas.

Švito.

- Dabar paduok mano drabužius, - tarė ji.

Pakėliau nuo grindų plono šilko baltinius. Jie buvo tokie lengvučiai. Aš laikiau juos rankoje. „Juk ir tie visai kitokie, - pagalvojau. - Ir žmogus, kuris juos nešioja, turi būti visai kitoks. Niekad aš jo nesuprasiu, niekad."

Aš padaviau jai drabužius. Ji apsikabino mane ir pabučiavo.

Paskiau palydėjau ją namo. Mudu nebedaug tekalbėjome. Tik ėjome šalimais sidabrinėje ankstyvo ryto šviesoje. Gatve trinkėjo pieno vežimai, ir pasirodė laikraščių išnešiotojai. Kaž' koks senis sėdėjo atsirėmęs į namo sieną ir miegojo. Jo smakras virpėjo, tarsi nebeturėdamas kur laikytis. Važiavo dvirati' ninkai su pintinėmis pyragaičių. Gatvė pakvipo šilta šviežia duona. Aukštai virš mūsų mėlynu dangum skrido lėktuvas.

- Šiandien? - paklausiau Pat prie jos namų durų.

Ji nusišypsojo.

- Septintą? - paklausiau aš.

Pat visai neatrodė pavargusi. Ji buvo gaivi tarsi būtų ilgai miegojusi. Atsisveikindama ji pabučiavo mane. Aš stovėjau prie namų, kol pamačiau, kad jos kambaryje įsižiebė šviesa.

Paskui nuėjau atgal. Grįžtant man atėjo daug ko į galvą, ką turėjau jai pasakyti, daug gražių žodžių. Aš klaidžiojau gatvėmis ir galvojau, kiek daug galėčiau pasakyti ir padaryti, jei būčiau ne toks, koks esu. Paskui nuėjau į turgų. Vežimai su daržovėmis, mėsa ir gėlėmis jau buvo suvažiavę. Žinojau, kad čia už tuos pačius pinigus galima gauti trigubai daugiau gėlių nei parduotuvėse. Už visus pinigus, kurie man dar buvo likę, nupirkau tulpių. Gėlės buvo puikios, ką tik nuskintos, jų taurelėse blizgėjo vandens lašai. Aš gavau visą glėbį. Pardavėja pažadėjo vienuoliktą valandą nusiųsti jas Pat. Paskui ji nusijuokė ir dar pridėjo gerą puokštę žibuoklių.

- Mažiausiai dvi savaites jūsų dama jomis gėrėsis, - tarė ji. - Tik reikia kartkarčiais įdėti į vandenį po tabletę piramidono.

Aš linktelėjau ir užmokėjau. Paskiau iš lėto nuėjau namo.

X

Fordas stovėjo suremontuotas dirbtuvėje. Naujų darbų nebuvo. Reikėjo ką nors sugalvoti. Mudu su Kėsteriu nuėjome į aukcioną. Rengėmės nupirkti taksi, kuris buvo parduodamas iš varžytynių. Taksi prireikus visada galima neblogai parduoti.

Varžytynės vyko kieme dunksančiuose namuose, šiaurinėje miesto dalyje. Be taksi, čia buvo parduodama daugybė kitų daiktų. Dalis jų stovėjo kieme. Lovos, išklypę stalai, auksuotas narvelis su papūga, kuri šaukė: „Sveikas drūtas, mielasis!", didelis laikrodis, statomas ant grindų, knygos, spintos, senas frakas. Virtuvės kėdės, rykai - visas sutrupintos, žūvančios būties skurdas.

Mes atėjome per anksti, licitatoriaus dar nebuvo.

Aš pasirausiau tarp išstatytų daiktų ir pasklaidžiau keletą knygų. Tai buvo padriskę ir pigūs graikų ir romėnų klasikų leidiniai, kurių paraštės buvo išmargintos pastabomis. Iš nublukusių, nučiupinėtų puslapių bylojo nebe Horacijaus eilėraščiai ir ne Anakreonto dainos, iš jų tiktai šaukte šaukė kažkieno pražuvusio gyvenimo skurdas ir neviltis. Žmogui, kuriam priklausė šios knygos, jos teikė paguodą, ir jis laikė jas ligi paskutiniosios, o jeigu jau atidavė jas čia, tai, vadinasi, viskas buvo baigta.

Kėsteris pažvelgė į mane pro petį.

- Liūdna, tiesa?

Aš linktelėjau ir parodžiau į kitus daiktus.

- Taip, Otai. Dėl juoko niekas čia neneša nei virtuvės kėdžių, nei drabužių spintų.

Priėjome prie mašinos, stovinčios kiemo kampe. Nors lakas jau buvo nusitrynęs, bet mašina atrodė švari, net ir po ratų sparnais. Kresnas žmogus nukarusiomis plačiomis rankomis stovėjo netoliese ir abejingai žiūrėjo į mus.

- Ar išmėginai mašiną? - paklausiau Kėsterį.

- Vakar, - atsakė jis. - gerokai pavažinėta, bet savininkas ją puikiai prižiūrėjo.

Aš linktelėjau.

- Taip ir atrodo. Mašina dar šįryt numazgota, Otai. Tai jau tikrai ne licitatoriaus darbas.

Kėsteris papurtė galvą ir pažvelgė į kresnąjį žmogų.

- Matyt, tai ir bus savininkas. Vakar taip pat jis čia stovėjo ir valė mašiną.

- Prakeikimas, - tariau aš. - Tas žmogus primena suvažinėtą šunį.

Kažkoks jaunuolis, perkirtęs kiemą, priėjo prie mašinos. Jis vilkėjo paltą su diržu ir atrodė nemaloniai prašmatniai.

- Tai turbūt tos vežėčios, - tarė jis pusiau mums, pusiau tam žmogui ir pabeldė lazdele per kapotą. Aš mačiau, kaip krūptelėjo mašinos savininko akys.

- Niekis, niekis, - prakilniai nuramino jį žmogus su diržu. - Ar taip, ar taip lakas sudilusio skatiko nevertas. Gerbtina seniena. Į muziejų reikėtų atiduoti, ar ne? - Jis nusikvatojo iš savo sąmojo ir, tikėdamasis pritarimo, pasižiūrėjo į mus. Mes nesijuokėm. Jis atsigręžė į savininką. - Kiekgi jūs norit už tą senelį?

Žmogus nurijo seiles ir tylėjo.

- Kaip už geležies laužą, a? - tarškėjo jaunuolis, puikiausiai nusiteikęs, ir vėl atsigręžė į mus. - Ponai, irgi domitės? - Ir pridūrė nuleidęs balsą: - Galėtume susitarti. Paleistume mašiną mainais už obuolius ir kiaušinius, o pelną pasidalytume. Kam žmonėms be reikalo brukti pinigus! Tarp kitko, mano pavardė: Gvidas Tisas iš „Augekos".

Jis sukiojo bambukinę lazdelę ir bičiuliškai merkė akį mums, rodydamas savo pranašumą. „Tam dvidešimt penkerių metų kirminui nėra jokių paslapčių", - pagalvojau piktai, nes man pagailo mašinos savininko, kuris tylėdamas stovėjo prie mašinos.

- Jums geriau tiktų kitokia pavardė, ne Tisas, - tariau aš.

- Nejau, - tarė jaunuolis patenkintas. Jis, matyt, buvo pripratęs klausytis pagyrimų už savo apsukrumą.

- Taigi, - kalbėjau toliau. - Snarglium jums reikėtų vadintis. Gvidas Snarglius!

Jis atšoko.

- Na, kaipgi, - pasakė jis galiausiai, - dviese prieš vieną...

- Jei taip, - tariau aš, - tai aš einu su jumis ir vienas kur tik norit.

- Ačiū, - šaltai atsakė Gvidas, - labai ačiū! - ir dingo.

Kresnasis vyriškis stovėjo sumišęs, tartum visa tai jam nė kiek nebūtų rūpėję, ir žiūrėjo į mašiną.

- Mums nederėtų ją pirkti, Otai, - tariau aš.

- Tai ją nupirks tas galvijas su diržu, Gvidas, - atsakė Kėsteris. - Mes niekuo negalim tam žmogui padėti.

- Tiesa, - tariau aš. - Bet vis dėlto nemalonu.

- Kas šiais laikais malonu, Robi? Patikėk manim: tam žmogui net geriau, kad mes čia. Šitaip jis galbūt šiek tiek daugiau gaus už mašiną. Bet aš pažadu tau viena: jei tas galvijas su diržu nestos į varžytynes, tai ir aš nestosiu.

Atėjo licitatorius. Jis skubinosi, matyt, turėjo daug darbo. Juk kasdien vyko dešimtys varžytynių. Vikriais mostais jis pradėjo pardavinėti skurdžią mantą. Jam nestigo gremėzdiško humoro ir veiklumo žmogaus, kuris kasdien susiduria su skurdu, bet pats lieka jo nepaliestas.

Daiktai buvo parduodami už skatikus. Daugiausia pirko keletas pirklių. Jie tik atsainiai pakeldavo pirštą, kai licitatorius pažvelgdavo į juos, arba papurtydavo galvą. Tačiau kartais licitatoriaus žvilgsnį sekdavo ir kitos akys, - akys iš suny-

kusio moters veido, kurios žiūrėjo į pirklių rankas, kaip į Dievo įsakymą, kupinos vilties ir baimės. Taksi varžytynėse dalyvavo trys žmonės. Pirmasis pasiūlė Gvidas - tris šimtus markių. Tai buvo begėdiškai maža. Kresnasis žmogus priėjo arčiau. Jis be garso pajudino lūpas. Atrodė, kad ir jis nori pasiūlyti. Bet jo ranka nusviro. Jis pasitraukė.

Paskiau buvo pasiūlyta keturi šimtai markių. Gvidas pridėjo ligi keturių šimtų penkiasdešimt. Stojo pauzė. Licitatorius šaukė:

- Niekas daugiau?.. Vienas... du...

Žmogus prie taksi stovėjo išplėtęs akis ir nuleidęs galvą, tartum laukdamas smūgio per sprandą.

- Tūkstantis, - tarė Kėsteris. Aš pažvelgiau į jį. - Mašina verta trijų, - sumurmėjo jis. - Negaliu žiūrėti, kaip tą žmogų pjauna.

Gvidas rodė mums beviltiškus ženklus. Jis net užmiršo, jog aš išvadinau jį snarglium, - jam taip rūpėjo pasipelnyti.

- Tūkstantis šimtas, - sumekeno jis, merkdamas mums abiem akim. Jei jis dar būtų turėjęs akį užpakaly, tai būtų ir ja merkęs.

- Tūkstantis penki šimtai, - tarė Kėsteris.

Licitatorius įsismagino. Jis šokinėjo su plaktuku nelyginant kapelmeisteris. Čia jau buvo kitokios sumos, ne kokios dvi markės, pustrečios markės, už kurias buvo pardavinėjami daiktai pirma.

- Tūkstantis penki šimtai dešimt, - pareiškė Gvidas, prakaito išmuštas.

- Tūkstantis aštuoni šimtai, - tarė Kėsteris.

Gvidas pabaksnojo sau į kaktą ir pasidavė. Licitatorius šokinėjo. Staiga aš pagalvojau apie Pat.

- Tūkstantis aštuoni šimtai penkiasdešimt, - ištariau pats to nenorėdamas.

Kėsteris nustebęs pasuko galvą.

- Tuos penkiasdešimt pats pridėsiu, - greitai tariau aš. - Tai dėl viso ko... dėl atsargos.

Jis linktelėjo.

Licitatorius sudavė plaktuku, ir mašina buvo mūsų. Kėsteris tuoj sumokėjo.

- Še tau! - tarė Gvidas, kuris vis dėlto neiškentė ir priėjo lyg niekur nieko. - Už tūkstantį markių galėjom gauti tą dėžę. Trečiuoju kaipmat būtume atsikratę.

- Sveikas drūtas, mielasis! - skardžiu balsu sušuko kažkas jam iš užpakalio.

Tai buvo papūga auksuotame narvelyje, kuriai dabar atėjo eilė.

- Snarglius, - pridūriau aš.

Gvidas, gūžtelėjęs pečiais, išgaravo.

Priėjau prie mašinos savininko. Dabar šalia jo stovėjo išblyškusi moteris.

- Taigi... - tariau aš.

- Žinau... - atsakė jis.

- Mums būtų geriau buvę nesikišti, - tariau. - Bet jūs būtumėt tik mažiau gavęs.

Žmogelis linktelėjo nervingai trindamasis rankas.

- Mašina gera, - staiga tarė jis labai skubėdamas, - mašina gera, ji verta tų pinigų, tikras dalykas, jūs nepermokėjot... Svarbu buvo ne mašina, visai ne, tai yra... tai buvo...

- Žinau, - tariau aš.

- Iš tų pinigų mes nieko negausim, - tarė moteris. - Vėl visi išeis.

- Vėl viskas bus gerai, motin, - tarė žmogus. - Vėl viskas bus gerai.

Moteris neatsakė.

- Perjungiant iš pirmosios pavaros į antrąją, girdėti braškėjimas, - pasakė žmogus, - bet tai ne defektas. Ji taip darė visada, net kai buvo nauja. - Jis kalbėjo lyg apie vaiką. - Jau treji metai, kai ją turime, ir niekad nieko nebuvo atsitikę. Tikrai... iš pradžių aš sirgau, o paskui man vienas žmogus padarė kiaulystę... bičiulis...

- Nevidonas, - rūsčiai tarė moteris.

- Tiek to, motin, - tarė žmogus ir pažvelgė į ją, - aš vėl atkusiu. Tiesa, motin?

Moteris neatsakė. Žmogus buvo šlapias nuo prakaito.

- Duokit man savo adresą, - tarė Kėsteris, - gal kartais mums bus reikalingas vairuotojas.

Žmogus uoliai parašė adresą savo sunkia, dora ranka. Aš pasižiūrėjau į Kėsterį; mudu abu žinojome, kad tik per stebuklą galėtų taip atsitikti. O per stebuklą niekas šiais laikais neišsigelbėjo. Nebent pražuvo.

Žmogus kalbėjo ir kalbėjo, tarsi karščiuodamas. Varžytynės baigėsi. Mes stovėjome kieme vieni. Jis patarinėjo, kaip žiemą naudotis starteriu. Tolydžio čiupinėjo mašiną. Paskiau nutilo.

- Na, eime, Albertai, - tarė moteris.

Mes paspaudėme jam ranką. Jie nuėjo. Mes palaukėme, kol jie dingo. Paskiau paleidome motorą.

Tarpuvartėje pamatėme mažytę senutę. Ji nešėsi narvą su papūga ir gynėsi nuo apspitusių ją vaikų. Kėsteris sustojo.

- Kur jus nuvežti? - paklausė jis senutę.

- Mielas tu žmogau, aš neturiu pinigų važinėti su taksi, - atsakė ji.

- Ir nereikia, - tarė Otas. - Šiandien mano gimimo diena, ir aš vežioju veltui.

Nepasitikėdama ji spaudė rankose narvą.

- O paskiau vis tiek reikės mokėti.

Mes nuraminom ją, ir ji įlipo.

- Kam jūs pirkote tą papūgą, mamyte? - paklausiau aš, kai ji išlipo.

- Vakarams, - atsakė ji. - Manot, kad lesalas brangus?

- Ne, - tariau aš. - bet kaip tai vakarams?

- Juk ji moka kalbėti, - atsakė ji ir pažvelgė į mane savo giedromis senomis akimis. - Ir aš turėsiu kažką, kas kalba.

- Mat kaip... - tariau aš.

Popiet atėjo kepėjas fordo atsiimti. Jis atrodė surūgęs ir liūdnas. Kieme aš buvau vienas.

- Patinka jums spalva? - paklausiau.

- Taip, nieko, - tarė jis ir apžiūrėjo mašiną.

- Viršus išėjo labai gražus.

- Žinoma...

Jis stoviniavo, tarsi nesiryždamas išvažiuoti. Aš laukiau, kad jis bandys dar ką nors išsiderėti - domkratą, peleninę ar ką panašaus.

Bet išėjo kitaip. Jis pašnarpštė valandėlę, paskui pažvelgė į mane raudonomis gyslelėmis apraizgytomis akimis ir tarė:

- Kai pagalvoji, kad ji dar prieš keletą savaičių sėdėjo šioje mašinoje sveika ir žvali...

Aš truputį nustebau, pamatęs jį staiga tokį suglebusį, ir spėjau, kad žvitrioji juočkė, kuri paskutinį kartą buvo su juo atėjusi, jau pradeda veikti jam nervus. Juk žmonės iš pagiežos lengviau darosi sentimentalūs negu iš meilės.

- Gera buvo moteris, — kalbėjo jis toliau. - Nuoširdi moteris. Niekad nieko nereikalavo. Dešimt metų tą patį paltą išnešiojo. Palaidines ir panašius daiktus pati pasisiūdavo. Ir namie apsiruošdavo viena, be tarnaitės.

„Aha, - pagalvojau aš, - naujoji žmona, matyt, viso to nedaro."

Kepėjas pradėjo lieti širdį. Jis papasakojo man, kokia taupi buvusi jo žmona. Keista buvo matyti, kaip prisiminimas apie sutaupytus pinigus graudina tą prasigėrusį kėglininką. Net dorai nusifotografuoti ir tai ji nenorėjusi, per brangu jai buvę. Todėl jis teturįs vestuvių nuotrauką ir keletą mažų akimirksnio fotografijų.

Man atėjo į galvą viena mintis.

- Jūs turėtumėt užsakyti gražų savo žmonos portretą, - tariau aš. - Tada jūs turėsit ją visam laikui. Fotografijos ilgainiui nublunka. Cia yra vienas dailininkas, kuris padaro tokius dalykus.

Aš paaiškinau jam Ferdinando Grau veiklą. Iš pradžių jis pažiūrėjo į tai su nepasitikėjimu ir pareiškė, kad portretas turbūt labai brangiai atsieis. Nuraminau jį, - jeigu aš nueisiu kartu, tai jis gaus nuolaidą. Jis bandė išsisukti. Tačiau aš nepaleidau jo ir pareiškiau, kad jei jis taip prisirišęs prie savo žmonos, tai nebus brangu. Paskambinau Ferdinandui Grau ir įspėjau jį. Paskiau nuvažiavau su kepėju fotografijų paimti.

Juočkė, pamačiusi mus, iššoko iš parduotuvės. Ji ėmė lakstyti aplink fordą.

- Raudona spalva būtų buvusi gražesnė, pupuli! Bet tu, žinoma, turėjai ant savo pastatyti.

- Na, atstok, - tarė pupulis susierzinęs.

Mes įėjome į svetainę. Juočkė įsekė paskui mus. Jos žvitrios akutės viską matė. Kepėjas ėmė nervintis. Jis nenorėjo ieškoti fotografijų jai matant.

- Palik mus vienus, - pagaliau tarė jis šiurkščiai.

Įžūliai atstačiusi liumpsinčias krūtis, standžiai aptemptas džemperiu, ji apsisuko ir išėjo. Kepėjas išėmė iš žalio pliušinio albumo keletą nuotraukų ir parodė jas man. Vienoje - jo žmona, tuomet dar sužadėtinė, o šalimais jis, šauniai užsiraitęs ūsus, čia ji dar juokėsi. Kitoje - liesa, nusidirbusi baikščių akių moteris, sėdinti ant kėdės krašto. Tik dvi mažutės nuotraukos, bet jos rodė visą gyvenimą.

- Tiks, - tariau aš. - Iš jų jis gali viską padaryti.

Ferdinandas Grau sutiko mus užsivilkęs surdutą. Jis atrodė oriai ir iškilmingai. To reikalavo jo verslas. Jis žinojo, kad daugeliui liūdinčių žmonių jų skausmo pagerbimas yra svarbesnis už patį skausmą.

Ant ateljė sienų kabojo keletas didžiulių portretų su auksiniais rėmais, nutapytų aliejiniais dažais; po jais buvo mažos fotografijos, iš kurių jie buvo nupiešti. Kiekvienas klientas tuojau galėjo pamatyti, ką galima padaryti iš nusitrynusios akimirksnio nuotraukos.

Ferdinandas vedžiojo kepėją po ateljė ir klausinėjo, kurios rūšies portretas jam labiausiai patinka. Kepėjas savo ruožtu paklausė, ar kaina priklauso nuo dydžio. Ferdinandas paaiškino, jog čia svarbu ne kvadratiniai metrai, bet atlikimas. Tada pasirodė, kad kepėjui labiausiai patinka didžiausias portretas.

- Jūsų geras skonis, - pagyrė Ferdinandas, - tai princesės Borgezės portretas. Jis kainuoja aštuonis šimtus markių. Su rėmais.

Kepėjas krūptelėjo.

- O be rėmų?

- Septyni šimtai dvidešimt.

Kepėjas pasiūlė keturis šimtus markių. Ferdinandas papurtė liūto galvą.

- Už keturis šimtus markių daugių daugiausia jūs galite gauti galvą profiliu. Bet ne portretą ligi kelių anfas. Tam reikia dvigubai darbo.

Kepėjas pareiškė, kad jam užtektų galvos profiliu. Tada Ferdinandas atkreipė jo dėmesį, kad abi nuotraukos padarytos iš priekio. Iš jų nė pats Ticianas nenutapytų portreto profiliu. Kepėją išmušė prakaitas; buvo matyti, koks jis nusiminęs, kad tada, kai buvo daromos tos nuotraukos, neparodė pakankamo apdairumo. Jis turėjo pripažinti, jog Ferdinando tiesa: anfas reikėjo nutapyti puse veido daugiau nei profiliu. Didesnė kaina buvo pateisinama. Kepėjas smarkiai svyravo. Ferdinandas, kuris ligi šiol buvo gana santūrus, dabar pradėjo įkalbinėti. Jo galingas bosas dusliai aidėjo dirbtuvėje. Kaip specialistas, turėjau pripažinti, kad jis dirba be priekaištų. Kepėjas netrukus visai buvo įtikintas, ypač kai Ferdinandas pavaizdavo jam, kokį įspūdį toks šaunus portretas padarys pikto geidžiantiems kaimynams.

- Gerai, - tarė jis, - bet dešimt procentų nuolaida, jei mokėsiu grynais.

- Sutinku, - atsakė Ferdinandas, - dešimt procentų nuolaidos ir trys šimtai markių rankpinigių išlaidoms - dažams, drobei.

Jie dar kurį laiką derėjosi, galiausiai susitarė ir ėmė svarstyti, kaip turi būti nupieštas portretas. Kepėjas norėjo, kad dar būtų nupiešti perlų karoliai ir auksinė segė su briliantu. Fotografijoje jų nesimatė.

- Savaime suprantama, - pareiškė Ferdinandas, - jūsų žmonos papuošalai bus nutapyti. Geriausia būtų, jeigu atneštumėt juos kada čia, kokiai valandai, kad jie išeitų kuo natūraliau.

Kepėjas paraudo.

- Aš nebeturiu jų. Jie... jie pas gimines.

- Ak, šitaip. Na, tai apsieisim ir be jų. Ar segė panaši į tą, kur aname portrete?

Kepėjas linktelėjo.

- Tik ne tokia didelė.

- Gerai. Tai mes ją taip ir padarysim. Karolių mums ir taip nereikia. Juk visi perlai panašūs.

Kepėjas atsiduso.

- O kada portretas bus gatavas?

- Po šešių savaičių.

- Gerai.

Kepėjas atsisveikino.

Mudu su Ferdinandu dar valandėlę pasėdėjome ateljė.

- Šešių savaičių tau reikia tam portretui? - paklausiau aš.

- Ką ten! Keturių penkių dienų; bet aš negaliu jam to pasakyti, kitaip jis apskaičiuos, kiek uždirbu per valandą, ir jausis apgautas. O šešios savaitės jį patenkina. Kaip ir princesė Borgezė. Tokia jau žmogaus prigimtis, Robi. Jeigu būčiau pasakęs, kad tai siuvėja, jo žmonos portreto vertė būtų gerokai sumažėjusi. Tarp kitko, jau šeštą kartą paaiškėja, kad velionės žmonos nešiojo lygiai tokius papuošalus kaip aname portrete. Mat kokių būna sutapimų. Nuostabiai puiki reklama tas gerosios Luizos Volf portretas.

Aš apsidairiau. Nuo sienų iš nejudančių veidų žiūrėjo akys, seniai sudūlėjusios kape. Tai buvo paveikslai, kurių artimieji neatsiėmė arba neapmokėjo. Vis tai buvo žmonės, kurie kadaise tikėjosi ir kvėpavo.

- Ar pamažu tai nenuteikia tavęs melancholiškai, Ferdinandai?

Jis gūžtelėjo pečiais.

- Ne, nebent ciniškai. Melancholikas pasidarai, kai imi galvoti apie gyvenimą; cinikas - kai pamatai, ką iš jo padaro dauguma žmonių.

- Na, kai kas vis dėlto turi ir gilesnių jausmų...

- Žinoma. Bet tie neužsako portretų.

Jis atsistojo.

- Gerai ir tai, Robi, kad jiems dar lieka svarbių smulkmenų, kurios juos palaiko ir gina. Vienatvė - tikra vienatvė, be jokių iliuzijų - ateina prieš pat beprotybę ir savižudybę.

Didelis tuščias kambarys plaukė prieblandoje. Buvo girdėti, kaip už sienos kažkas tyliai vaikščioja iš vieno galo į kitą. Tai buvo šeimininkė. Ji niekad nesirodydavo, kai kas nors iš mūsų būdavo čia. Ji manė, kad mes kurstome Grau prieš ją. Ji manė, kad mes kurstome Grau prieš ją, ir neapkentė mūsų.

Aš išėjau. Ir pasinėriau į triukšmingą gatvės srautą kaip į šiltą vonią.

XI

Aš ėjau pas Pat. Pirmą kartą rengiaus ją aplankyti. Ligi šiol visados tik ji pas mane ateidavo arba aš nueidavau prie jos namų, ir mudu traukdavome kur nors. Tačiau kiekvieną kartą atrodydavo, tartum ji ateina pas mane tik į svečius. Aš norėjau daugiau žinoti apie ją. Norėjau žinoti, kaip ji gyvena.

Man dingtelėjo mintis, kad galėčiau nunešti jai gėlių. Tai padaryti buvo nesunku: miesto sodas už lunaparko buvo pačiame žydėjime. Aš peršokau per tv'orą ir pradėjau draskyti baltųjų alyvų krūmą.

- Ką jūs čia darot? - staiga suskambėjo galingas balsas.

Aš atsigręžiau. Kažkoks žmogus burgundo veidu ir užriestais žilais ūsais pasipiktinęs žiūrėjo į mane. Ne policininkas ir ne parko sargas. Aukštas karininkas, išėjęs į atsargą, - išsyk pamačiau.

- Nesunku tai nustatyti, - atsakiau mandagiai. - Aš skinu čia alyvas.

Akimirką žmogus neteko žado.

- Ar jūs nežinote, kad čia miesto parkas? - suurzgė jis pasipiktinęs.

Aš nusijuokiau.

- Aišku, žinau! O gal jūs manote, kad tą vietą palaikiau Kanarų salomis?

Žmogus pažaliavo. Aš pabijojau, kad jį gali ištikti apopleksija.

- Tučtuojau lauk iš čia! - suriko jis skambiu karišku balsu. - Jūs grobstote miesto nuosavybę! Aš liepsiu jus suimti!

Tuo metu jau buvau pakankamai prisiskynęs alyvų.

- Tai pagauk mane, seneli! - pasiūliau aš jam, peršokau per tvorą ir dingau.

Prie Pat namų dar kartą apžiūrėjau savo kostiumą. Paskui užlipau laiptais ir apsidairiau. Namai buvo nauji ir moderniai pastatyti, visai kitokie negu mano apšepęs, prašmatnus barakas. Ant laiptų buvo patiestas raudonas takutis; tokių dalykų pas motiną Calevski irgi nebuvo. Ką kalbėti apie liftą.

Pat gyveno trečiame aukšte. Prie durų spindėjo žalvarinė lentelė su išdidžiu įrašu: Egbertas fon Hakė, pulkininkas leitenantas. Aš ilgai žiūrėjau į ją. Prieš skambindamas nejučiomis pasitaisiau kaklaraištį.

Duris atidarė mergina su baltu kykučiu ir gražia sniego baltumo prijuoste; jos nė iš tolo negalėjai lyginti su mūsų žvaira kerėpla Fryda. Man ūmai pasidarė nejauku.

- Ponas Lokampas? - paklausė ji.

Aš linktelėjau.

Ji nuvedė mane į mažytę priemenę ir atidarė kambario duris. Aš nebūčiau per daug nustebęs, jei ten būtų stovėjęs pulkininkas leitenantas fon Hakė su visa uniforma ir ėmęs tardyti mane, - tokį rimtą įspūdį darė daugybės generolų portretai ant prieškambario sienų. Tie ordinais apsikarstę generolai su įniršiu žiūrėjo į mano civilinį asmenį. Bet tuo metu savo gražiais dideliais žingsniais išėjo manęs pasitikti Pat, ir kambarys staiga pavirto kažkokia šilumos ir džiaugsmo sala. Aš uždariau duris ir atsargiai apsikabinau ją. Paskiau įteikiau jai vogtas alyvas.

- Prašom, - tariau aš. - Kartu siunčia sveikinimus miesto valdyba!

Ji pamerkė gėles į didelę šviesią molio vazą, stovinčią ant grindų prie lango. Aš tuo tarpu apsidairiau kambaryje. Švel-

nios, neryškios spalvos, negausūs, gražūs senoviniai baldai, blyškiai mėlynas kilimas, tarsi pastele nutapytos užuolaidos, patogūs mažyčiai foteliai, išmušti nublukusiu mašastu.

- Dieve mano, kaip tu susiradai tokį kambarį, Pat? - tariau aš. - Juk žmonės, išnuomodami kambarius, paprastai stato į juos patį paskutinį laužą ir niekam netikusias dovanas, gautas gimimo dienos proga.

Ji atsargiai pastūmė prie sienos vazą su gėlėmis. Aš mačiau jos siaurą išlenktą sprandą, tiesius pečius ir truputį per plonas rankas. Klūpodama ji atrodė kaip pasigailėjimo vertas kūdikis. Bet jos judesiai buvo kaip lankstaus gyvūno ir, kai ji išsitiesė ir prisiglaudė prie manęs, tai jau nebepriminė kūdikio, - jos akyse vėl buvo klausiamo lūkesčio ir paslapties, kurie trikdė mane ir apie kuriuos aš maniau, kad jų seniai nebėra šiame purviname pasaulyje.

Aš padėjau ranką jai ant peties. Gera buvo ją taip justi.

- Tai vis mano daiktai, Robi. Tas butas pirmiau priklausė mano motinai. Kai ji mirė, aš atidaviau jį ir pasilikau sau du kambarius.

- Tai, vadinasi, butas yra tavo? - paklausiau aš su palengvėjimu. - O pulkininkas Egbertas fon Hakė tėra tavo nuomininkas?

Ji papurtė galvą.

- Dabar jau ne. Aš neįstengiau išlaikyti buto. Kitus baldus pardaviau ir buto visai atsisakiau. Dabar aš čia nuomininkė. Bet kam tau parūpo senasis Egbertas?

- Taip sau. Aš tik instinktyviai bijau policininkų ir štabo karininkų. Ta baimė likusi dar iš karo tarnybos laikų.

Ji nusijuokė.

- Mano tėvas irgi buvo majoras.

- Majoras dar pusė bėdos, - atsakiau aš.

- Ar tu pažįsti senąjį Hakę? - paklausė ji.

Man staiga toptelėjo bloga nuojauta.

- Ar toks mažutis, tiesus, raudono veido, su žilais ūsais ir trankiu balsu? Dažnai vaikščioja miesto parke?

- Aha! - Jinai pažvelgė į alyvas, o paskui juokdamasi į mane. - Ne, jis aukštas, išblyškęs, su raginiais akiniais!

- Tai nepažįstu jo.

- O gal nori susipažinti? Jis labai malonus.

- Gink Dieve! Tuo tarpu aš priklausau autoremonto dirbtuvei ir ponios Calevski pensiono sluoksniams.

Kažkas pasibeldė. Mergina, kuri mane įleido, įstūmė žemutį stalelį su ratukais. Plonas, baltas porcelianas, sidabrinis padėklas su pyragaičiais, kitas su neapsakomai mažyčiais buterbrodais, servetėlės, cigaretės ir balažin kas dar - aš žiūrėjau apstulbęs į visa tai.

- Pasigailėk, Pat! - ištariau pagaliau. - Juk tai kaip kine! Jau ant laiptų pastebėjau, kad mudu stovime ant skirtingų socialinių pakopų. Pagalvok, kad aš pripratęs valgyti iš riebaluoto popieriaus ant ponios Calevski palangės, pasistatęs greta savo šaunųjį, ištikimąjį spiritinį virtuvėlį. Pasigailėk nemielo pensiono gyventojo, jeigu jis sumišęs kartais nuvers kokį puoduką!

Ji nusijuokė.

- Puodukų vartyti negalima. Motorų specialisto garbė tau neleidžia taip daryti. Tu turi būti vikrus. - Ji paėmė kavinuką. - Ko nori: arbatos ar kavos?

- Arbatos ar kavos? Argi yra ir to, ir to?

- Taip. Žiūrėk!

- Puiku! Kaip geriausiuose restoranuose! Dabar tetrūksta muzikos.

Ji pasilenkė ir įjungė portatyvinį radijo imtuvą, kurio aš nebuvau nė pastebėjęs.

- Tai ko tu nori - arbatos ar kavos?

- Kavos, tiktai kavos, Pat. Aš esu kaimietis. O tu?

- Aš gersiu su tavim kavos.

- Bet paprastai tu geri arbatą?

- Taip.

- Taip ir maniau.

- Aš jau pradedu priprasti prie kavos. Nori pyragaitį? Ar buterbrodą?

- Ir vieną, ir kitą, Pat. Reikia naudotis tokiomis progomis. Paskiau dar gersiu arbatos. Noriu išmėginti visko, ko tik tu čia turi.

Ji nusijuokė ir prikrovė man pilną lėkštę. Aš sulaikiau ją.

- Ganės, ganės! Atsimink, kad čia pat gyvena pulkininkas leitenantas! Aukštiesiems viršininkams patinka, kada eiliniai kariai saikingi.

- Tik kada jie saikingai geria, Robi. Senasis Egbertas pats aistringai mėgsta pyragaičius su plakta grietinėle.

- Ir kada saikingai naudojasi prabanga, - atsakiau. - Kažkada jie mus kaip reikiant atpratino nuo jos. - Aš stumdžiau stalelį su guminiais ratukais. Jis stačiai prašėsi stumdomas. Riedėjo sau be garso per kilimą. Apsidairiau. Kambaryje viskas buvo suderinta.

- Taigi, Pat, - tariau aš, - tai šita'ip gyveno mūsų protėviai!

Ji nusijuokė.

- Ką čia niekus šneki!

- Tai ne niekai. Tai faktai.

- Juk tik atsitiktinai man liko vienas kitas daiktas, Robi!

Aš papurčiau galvą.

- Ne, neatsitiktinai. Ir ne daiktai svarbu. Svarbu, kas yra už tų daiktų. Tikrumas. Tu nesupranti Šito. Tai supranta tik tas, kas yra to netekęs.

Ji pažvelgė į mane.

- Ir tu galėtum visa tai turėti, jei iš tikro norėtum.

Aš paėmiau ją už rankos.

- Bet aš nenoriu, Pat, štai kas. Tada aš save laikyčiau avantiūristu. Tokiems kaip aš visada geriausia gyventi negalvojant, kas bus rytoj. Žmogus pripranti prie to. Tokie laikai.

- Ir labai patogu.

Aš nusijuokiau.

- Galbūt. O dabar įpilk man arbatos. Noriu pamėginti.

- Ne, - tarė ji, - gerkim kavą. Bet valgyk dar ko nors. Taip pat negalvok, kas bus rytoj.

- Gera mintis. Tačiau ar negalvoja Egbertas, tas aistringas pyragaičių mėgėjas, kad ir jam dar šis tas liks?

- Galbūt. Bet tegu ir jis neužmiršta, kokie kerštingi eiliniai kariai. Tai irgi laiko faktas. Valgyk viską ramiai.

Jos akys spindėjo, atrodė ji puikiai.

- O tu žinai, - tariau, - kur aš be jokio gailesčio paliaunu gyvenęs tik šia diena?

Ji neatsakė, tik pažiūrėjo į mane.

- Pas tave! - tariau aš. - O dabar už ginklo, ir negailestingai puolu Egbertą!

Vidurdienį buvau išgėręs tik puoduką buljono vairuotojų smuklėje. Todėl be ypatingo vargo sušlaviau viską, kas tik čia buvo. Be to, Pat raginamas, išgėriau visą kavinuką kavos.

Mudu sėdėjome ant lango ir rūkėme. Viršum stogų raudonavo vakaras.

- Gražu pas tave, Pat, - tariau aš. - Man atrodo, kad žmogus galėtum ištisas savaites nekelti kojos iš čia, kol užmirši visa, kas darosi už tų sienų.

Ji nusijuokė.

- Buvo toks metas, kai aš jau nė nebesitikėjau iš čia išeiti.

- Kada gi?

- Kai sirgau.

- Tai kas kita. Kas tau buvo?

- Nieko baisaus. Man tik reikėjo gulėti. Matyt, per smarkiai augau ir per mažai gavau valgyti. Karo metu, o ir po karo buvo striuka su maistu.

Aš linktelėjau.

- Kiekgi tu išgulėjai?

Ji padelsė akimirką.

- Apie metus.

- Taip ilgai. - Aš atidžiai pažvelgiau į ją.

- Tai jau seniai praėjo. Bet tada man atrodė kaip ištisas gyvenimas. Tu man kartą bare pasakojai apie savo draugą Valentiną. Sakei, kad jis po karo negalėjo užmiršti, kokia laimė gyventi, ir kad visa kita jam nė kiek nerūpi.

- Tu gerai atsimeni, - tariau.

- Todėl, kad tai gerai suprantu. Nuo to laiko aš irgi greit džiaugiuos. Man rodos, kad esu labai paviršutiniška.

- Paviršutiniški tik tie žmonės, kurie mano, kad jie ne tokie.

- Bet aš tai jau tokia. Aš nelabai išmanau apie didžiuosius gyvenimo dalykus. Tik apie gražiuosius. Jau ir šitos alyvos daro mane laimingą.

- Tai ne paviršutiniškumas; tai aukščiausia filosofija.

- Man tai ne. Aš paviršutiniška ir lengvapėdiška.

- Aš irgi.

- Ne toks kaip aš. Pirma tu minėjai avantiūrizmą. Aš esu tik avantiūristė.

- Taip ir maniau, - tariau aš.

- Taigi. Jau seniai man reikėjo pakeisti butą, įsigyti profesiją, uždirbti pinigų. Bet aš vis atidėliojau tai. Norėjau kurį laiką pagyventi taip kaip man patinka. Nesvarbu - ar tai protinga, ar ne. Taip ir padariau.

Aš nusijuokiau.

- Kodėl gi nutaisei tokią atkaklią miną?

- Todėl, jog visi man sako, kad tai be galo lengvapėdiška, kad verčiau reikia taupyti tą truputį pinigų ir pasiieškoti darbo ir vietos. Tačiau aš norėjau gyventi lengvai ir džiaugsmingai, niekuo nesirūpinti ir daryti, kas man patinka. Tai buvo po mano motinos mirties ir po tokios ilgos mano ligos.

- Tu turi brolių ar seserų? - paklausiau.

Ji papurtė galvą.

- Negalėčiau nė įsivaizduoti, kad tu jų turėtum, - tariau aš.

- Ir tau atrodo, kad aš buvau lengvapėdė?

- Ne, drąsi.

- Kokia čia drąsa? Aš ne iš drąsiųjų. Kartais man būdavo gana baisu. Kaip žmogui, kuris, atėjęs į teatrą, sėdi ne savo vietoje ir vis dėlto neina iš jos.

- Taigi tu buvai drąsi, - tariau aš. - Nėra drąsos be baimės. Be to, tu elgiesi protingai. Tu būtum galėjusi tuščiai išmėtyti pinigus. Šitaip bent šį tą gavai už juos. Ką gi tu veikei?

- Po teisybei, nieko. Tiktai gyvenau pati sau.

- Gerbiu už tai! Tai visų geriausia, kas tik gali būti.

Ji nusišypsojo.

- Greit visa tai baigsis. Netrukus pradėsiu dirbti.

- Kurgi? Ar tai nesusiję su tuo pasikalbėjimu, kurį andai turėjai su Bindingu?

Ji linktelėjo.

- Su Bindingu ir su daktaru Maksu Matušeitu, „Elektros" patefonų parduotuvių direktorium. Pardavėja su muzikiniu išsilavinimu.

- Na, - tariau aš, - matyt, nieko daugiau tas Bindingas negalėjo sugalvoti.

- Sugalvot tai sugalvojo, - atsakė ji, - tik aš nenorėjau.

- To aš jam ir nepatarčiau. O kada tu pradedi dirbti?

- Rugpjūčio pirmą.

- Na, tai dar daug laiko. Gal surasim ką kita. Šiaip ar taip, mes tai jau ateisim pas tave pirkti.

- Ar tu turi patefoną?

- Ne, bet, savaime aišku, tuoj įsitaisysiu. O man visai nepatinka ta istorija.

- O man patinka, - tarė ji. - Juk aš nieko doro nemoku. Ir nuo to laiko, kai tu esi su manim, man viskas pasidarė daug paprasčiau. Bet man nereikėjo tau apie tai pasakoti.

- Kaip ne? Tu visada turi man viską pasakoti.

Jinai valandėlę žiūrėjo į mane.

- Gerai, Robi, - tarė ji. Paskiau atsistojo ir priėjo prie spintelės. - Zinai, ko aš čia turiu? Romo, tau. Gero romo, mano išmanymu.

Ji pastatė ant stalo stiklą ir laukdama žiūrėjo į mane.

- Romas geras, iš tolo užuodžiu, - tariau aš. - Bet, po teisybei, Pat, ar ne geriau būtų, jei tu dabar trupučiuką pataupytum? Kad bent tuos patefonus galima būtų šiek tiek toliau nustumti?

- Ne, - atsakė ji.

- Irgi teisingai, - tariau aš.

Jau iš spalvos buvo matyti, kad romas sumaišytas. Vyno pirklys aiškiai apgavo Pat. Aš išgėriau stiklelį.

- Aukščiausia klasė, - tariau, - įpilk man dar vieną. Kur tu jį pirkai?

- Kampinėje parduotuvėje.

„Aha, - pagalvojau, - kokia nors prakeikta delikatesų parduotuvė." Ir nutariau, progai pasitaikius, užsukti į ją ir įspėti jos savininką.

- O dabar turbūt man jau eiti, Pat, a? - paklausiau aš.

Ji pažvelgė į mane. ,

- Dar ne...

Mudu stovėjome prie lango. Apačioje užsidegė žibintai.

- Parodyk man savo miegamąjį, - tariau aš.

Ji atidarė duris ir įjungė šviesą. Sustojau prie durų ir pažvelgiau į vidų. Visokių minčių atėjo man į galvą.

- Vadinasi, tai tavo lova, Pat?.. - tariau aš pagaliau.

Ji nusišypsojo.

- Kieno gi daugiau, Robi?

- Iš tikrųjų! - Aš pakėliau akis. - O štai ir telefonas. Dabar ir tai žinosiu. Jau eisiu. Viso labo, Pat.

Ji suėmė rankomis man už smilkinių. Būtų buvę stebuklingai gera pasilikti čia šį vakarą, būti šalia jos, šiame miegamajame po minkštu mėlynu apklotu; tačiau kažkas sulaikė mane. Tai nebuvo sumišimas, ne baimė ir ne atsargumas, - tai buvo tik labai didelis švelnumas, toks švelnumas, kuris nustelbė geismą.

- Viso labo, Pat, - tariau aš. - Man buvo gera pas tave.

Galbūt daug geriau, nei tu gali įsivaizduoti. Ir romas... Ir tai, kad tu apie tai pagalvojai...

- Bet juk tai buvo taip paprasta...

- Man ne. Nesu pripratęs prie tokių dalykų...

Ponios Calevski lindynė. Pasėdėjau valandėlę savo kambaryje. Man nepatiko, kad Pat turės būti dėkinga Bindingui. Pagaliau išėjau į koridorių ir pasukau pas Erną Bėnig.

- Ateinu rimtu reikalu, - tariau aš. - Kokia dabar moterų darbo paklausa, Erna?

- Še tau, - atsakė ji, - koks stulbinamas klausimas! O paklausa labai nekokia.

- Nieko negalima padaryti? - paklausiau aš.

- Kokia specialybė?

- Sekretorė, asistentė...

Ji numojo ranka.

- Šimtai tūkstančių be darbo. Gal ta dama moka ką ypatingo?

- Ji puikiai atrodo, - tariau aš.

- Kiek skiemenų? - paklausė Erna.

-Ką?

- Kiek skiemenų ji užrašo per minutę? Keliomis kalbomis?

-Neturiu supratimo, - tariau, -bet, žinote, reprezentacijai...

- Mielas jaunuoli, - atsakė Erna, - aš jau žinau - dama iš geros šeimos, mačiusi geresnių dienų, yra priversta, ir taip toliau. Jokios vilties, sakau jums. Nebent kas nors itin pasirūpins ja ir įbruks kur nors. Jūs žinot, kokiu tikslu. Bet jūs turbūt to nenorit?

- Juokingas klausimas, — tariau aš.

- Ne toks jau juokingas, kaip jums atrodo, - su kartėliu atsakė Erna. - Aš žinau kitokių atsitikimų.

Prisiminiau jos ryšius su savo šefu.

- Bet aš galiu jums kai ką patarti, - kalbėjo ji. - Pasistenkit tiek uždirbti, kad užtektų dviem. Tai paprasčiausias sprendimas. Veskit.

- Tai bent, - pasakiau aš ir nusijuokiau. - Būtų gerai, kad galėčiau taip pasitikėti savimi.

Erna keistai pasižiūrėjo į mane. Kad ir kokia buvo gyva, staiga ji pasirodė man pasenusi ir bemaž suvytusi.

- Pasakysiu jums vieną dalyką, - tarė ji. - Aš gyvenu gerai ir turiu visokių daiktų, kurių man nė nereikia. Bet patikėkit manim, jei ateitų kas nors ir pasiūlytų man gyventi kartu, kaip pridera, dorai, mesčiau aš visą tą mantą ir apsigyvenčiau su juo kad ir palėpėj. - Jos veidas atgavo pirmesnę išraišką. - Na, bala nematė, - kiekvienas žmogus turi savą sentimentalų kamputį. - Ji mirktelėjo man pro cigaretės dūmus. - Net jūs, rodos?

- Kur ten!.. - tariau aš.

- Na jau, na jau... - pasakė Erna. - Ir pasirodo jis, kai to visų mažiausiai lauki...

- Man ne, - atsakiau aš.

Iki aštuntos valandos išbuvau namie, paskui nusibodo vienam sėdėti ir, norėdamas ką nors sutikti, nuėjau į barą.

Ten sėdėjo Valentinas.

- Sėskis, - tarė jis. - Ką gersi?

- Romo, - atsakiau. - Nuo šios dienos mano santykiai su romu ypatingi.

- Romas - tai kareivių pienas, - tarė Valentinas. - Apskritai imant, tu gerai atrodai, Robi.

-Taip?

- Taigi pajaunėjęs.

- Irgi šis tas, - tariau aš. - \ sveikatą, Valentinai.

- Į sveikatą, Robi.

Mudu pastatėme stiklus ant stalo ir pasižiūrėjome į kits kitą. Paskui abu kartu nusijuokėme.

- Senas berne, - tarė Valentinas.

- Prakeiktas pienburni, - atsakiau aš. - Ko dabar išgersim?

- Vėl to paties.

- Gerai.

Fredas įpylė.

- Tai į sveikatą, Valentinai.

- Į sveikatą, Robi.

- Puikūs žodžiai „į sveikatą", a?

- Visų žodžių žodžiai.

Mudu pakartojome tai dar keletą kartų. Paskiau Valentinas iškeliavo.

Aš palikau sėdėti. Be Fredo, bare nieko daugiau nebuvo. Žiūrinėjau senus apšviestus žemėlapius, laivus su pageltusiomis burėmis ir galvojau apie Pat. Mielai būčiau paskambinęs jai, bet prisiverčiau to nedaryti. Nenorėjau nė tiek daug apie ją galvoti. Aš tenorėjau, kad ji būtų netikėta, laimę nešanti dovana, kuri atėjo ir vėl išeis, - nieko daugiau. Nenorėjau nė pagalvoti, kad tai galėtų būti kas nors daugiau. Per daug gerai žinojau, kad kiekviena meilė nori būti amžina ir kad tai yra jos amžina kančia. Nebuvo nieko išliekamo. Nieko.

- Įpilk man dar vieną stiklą, Fredai, - tariau aš.

Į barą įėjo vyras ir moteris. Prie bufeto jie išgėrė po stiklą koblerio. Moteris atrodė pavargusi, vyras godus. Jie netrukus vėl išėjo.

Aš išgėriau stiklą. Gal būtų buvę geriau, jei popiet nebūčiau ėjęs pas Pat. Mano akyse visą laiką stovėjo prieblandoje skęstantis kambarys, švelnūs, mėlyni vakaro šešėliai ir susitraukusi į kamuoliuką graži mergina, žemu krūtininiu balsu kalbanti apie savo gyvenimą ir norą gyventi. Pašėlo, aš darausi sentimentalus! Tačiau ar neišnyko švelnumo ūkanoje tai, kas ligi šiol buvo nepaprastas, netikėtas nuotykis, ar tai nepagavo manęs labiau, negu žinojau ir norėjau, ar šiandien, būtent šiandien, nepajutau, kaip aš pasikeičiau? Kodėl išėjau, kodėl nepalikau pas ją, kaip iš tikro ir norėjau? Ak, prakeikimas, aš nebenorėjau apie tai galvoti, nei apie viena, nei apie kita. Kas bus, tas bus, tegu išeisiu iš proto nepakeldamas širdgėlos, kai jos neteksiu, ji yra su manim, dabar ji yra su ma-

nim, ir visa kita vis tiek pat ir gali keliauti po velnių! Kam čia reikia stengtis užtikrinti truputį gyvenimo! Vis tiek ateis diena, kai didžiulė potvynio banga nušluos viską.

- Gal išgersim kartu, Fredai? - paklausiau aš.

- Visados, - atsakė jis.

Mudu išgėrėme po du stiklus absento. Paskui metėme burtus, kam užsakyti kitus du. Aš laimėjau. Tačiau tai nepatenkino manęs. Todėl burtus metėme toliau. Bet aš pralošiau tik iš penkto karto. Užtat triskart iš eilės.

- Ar aš girtas, ar iš tikrųjų griaudžia? - paklausiau.

Fredas pasiklausė.

- Tikrai griaudžia. Pirma perkūnija šiais metais.

Mudu priėjome prie durų ir pažvelgėme į dangų. Nieko nesimatė. Tik buvo šilta, ir kartkarčiais subildėdavo griaustinis.

- Tad galima išgerti dar po vieną, - pasiūliau aš.

Fredas irgi buvo tos pat nuomonės.

- Prakeiktas saldintas vandenėlis, — tariau aš ir pastačiau tuščią stiklą ant bufeto. Fredas irgi manė, jog reikėtų išgerti ko nors stipresnio. Anot jo, geriausia tiktų vyšninė, o aš norėjau romo. Kad nereikėtų ginčytis, išgėrėme ir vieno, ir kito. Paėmėme didelius stiklus, tad Fredui nereikėjo taip dažnai pilstyti. Dabar mūsų nuotaika buvo puikiausia. Keletą kartų buvome išėję pažiūrėti, ar nežaibuoja. Labai norėjom pamatyti žaibą, bet mums nesisekė. Žaibas plykstelėdavo kaip tik tada, kai mudu sėdėdavom bare. Fredas pasakė, jog jis turi sužadėtinę, restorano automato savininko dukterį. Bet jis nenorėjo vesti, kol senis dar gyvas; mat jam reikėjo tiksliai žinoti, jog restoranas atiteks jam. Man atrodė, kad jis per daug atsargus, tačiau jis įrodė, jog senis didelė bjaurybė, ir negali žinoti, ką jis mano, - dar, žiūrėk, ims paskutinę akimirką ir užrašys restoraną metodistų parapijai. Tada aš pasidaviau. Beje, Fredas buvo gana optimistiškai nusiteikęs. Senis persišaldė, ir Fredas manė, kad, galimas daiktas, jis susirgęs gripu, o juk tai labai pavojinga liga. Aš, deja, buvau priverstas jam pasakyti, kad alkoholikams gripas - vieni niekai; priešingai, sukiužę girtuokliai kartais nuo jos stačiai pražysta ir ima lašinius auginti. Fredas pažymėjo, jog tai nesvarbu, gal senis kartais paliș po kokia mašina. Aš sutikau, kad taip gali atsitikti, ypač kai asfaltas šlapias. Fredas tučtuojau išėjo į lauką pažiūrėti, ar nelyja. Bet dar tebebuvo sausa. Tik smarkiai griaudė. Aš padaviau jam stiklinę citrinų sulčių ir nuėjau prie telefono. Paskutinę akimirką susizgribau, kad neketinau skambinti. Pamojavau aparatui ir norėjau nusiimti prieš jį skrybėlę. Bet tuo metu pastebėjau, kad aš be skrybėlės.

Kai sugrįžau, radau atėjusius Kėsterį ir Lencą.

- Papūsk kvapą, - tarė Gotfrydas.

Aš papūčiau.

- Romas, vyšninė ir absentas, - tarė jis. - Absentas, parše tu!

- Jei manai, kad aš girtas, tai apsirinki, - tariau aš. - O iš kur jūs dabar?

- Iš politinio susirinkimo. Bet Otui pasirodė, jog tai per kvaila. Ką ten geria Fredas?

- Citrinų sultis.

- Ir tu išgerk kokią stiklinę.

- Rytoj, - atsakiau aš. - O dabar pirmiausia ko nors užvalgysiu.

Kėsteris visą laiką susirūpinęs žiūrėjo į mane.

- Nežiūrėk į mane taip, Otai, - tariau aš, - tik iš džiugesio truputį užmyniau ant kamščio. Ne iš rūpesčio.

- Tai gerai, - tarė jis. - Bet vis dėlto eime pavalgyti.

Vienuoliktą valandą aš vėl buvau blaivutėlis. Kėsteris pasiūlė užeiti į barą ir pasižiūrėti, kaip laikosi Fredas. Sugrįžome ir radome jį gulintį kaip negyvą už bufeto.

- Nugabenkit jį į gretimą kambarį, - tarė Lencas, - tuo tarpu aš aptarnausiu svečius.

Mudu su Kėsteriu atgaivinome Fredą. Pagirdėme jį šiltu

pienu. Jis paveikė išsyk. Po to pasodinome jį ant kėdės ir pasakėme, kad pailsėtų dar kokį pusvalandį, o Lencas viską padarys, ką reikia.

Gotfrydas ir darbavosi. Jis žinojo visas kainas ir mėgstamiausių kokteilių receptus. Jis purtė mikserį, tartum kaip gyvas nieko daugiau nebūtų veikęs.

Po valandos pasirodė Fredas. Jo skrandis buvo užgrūdintas, ir jis greitai atsigavo.

- Labai gaila, Fredai, - tariau aš, - mums reikėjo pirma ko nors užvalgyti.

- Aš jau vėl vyras, - atsakė jis. - Kartais tai visai ne pro šalį.

- Aišku.

Aš nuėjau prie telefono ir paskambinau Pat. Man buvo visiškai nesvarbu, ką pirma buvau galvojęs. Ji atsiliepė.

- Po ketvirčio valandos būsiu prie tavo durų, - sušukau ir greitai pakabinau ragelį. Bijojau, kad ji nebūtų pavargusi ir neimtų atsikalbinėti. Aš norėjau pamatyti ją.

Pat atėjo. Kai ji rakino duris, aš bučiavau stiklą toje vietoje, kur buvo jos galva. Ji norėjo kažką pasakyti, bet aš neleidau jai prasižioti. Pabučiavau ją, ir mudu leidomės bėgti gatve, kol suradome taksi. Griaudė ir žaibavo.

- Greitai, tuoj ims lyti, - sušukau aš.

Įlipome į mašiną. Pirmieji lašai ėmė barbenti į taksi stogą. Mašina kratė prastu grindiniu. Tai buvo puiku, nes sulig kiekvienu krestelėjimu aš jutau Pat. Viskas buvo puiku - lietus, miestas, gėrimas, - viskas buvo platu ir didinga. Aš buvau be galo žvalios, giedros nuotaikos, kuri užeina žmogui, kai pasigeri ir vėl išsipagirioji. Varžymasis dingo, naktis buvo sklidina slėpiningos galios ir spindesio, nieko nebegalėjo atsitikti, nieko nebebuvo melagingo.

Kaip reikiant lyti pradėjo mums išlipus. Kai mokėjau vairuotojui, grindinys dar buvo tamsiais šlakais nutaškytas lyg pantera, bet kol mes pasiekėme duris, jis pasidarė juodas ir ėmė tikšti sidabru - taip pylė lietus. Aš nežiebiau šviesos.

Žaibai apšvietė kambarį. Audra siautė virš paties miesto. Griaustinis tik griovė ir griovė.

- Dabar tai bent galima parėkauti čia, - sušukau aš Pat, - ir nebijoti, kad mus kas išgirs!

Langai liepsnojo. Akies mirksnį baltai žydro dangaus fone pašoko į viršų juodi kapinių medžių siluetai ir tučtuojau su trenksmu buvo nakties sudaužyti; akies mirksnį tarp tamsos ir tamsos fosforescuodama sušvito prieš langą lanksti Pat figūra; apsikabinau ją per pečius, ji prisiglaudė prie manęs, pajutau jos lūpas, jos kvapą ir nieko nebegalvojau...

XII

Mūsų dirbtuvė tebestovėjo tuščia kaip klojimas prieš rugiapjūtę. Todėl nutarėme neparduoti nupirktos iš varžytynių mašinos, bet tuo tarpu panaudoti ją kaip taksi. Mudu su Lencu turėjome važinėti ja pakaitomis. Kėsteris puikiausiai galėjo vienas su Jupu aptarnauti dirbtuvę, kol vėl atsiras darbo.

Mudu su Lencu metėme burtus, katram pirma važiuoti. Aš laimėjau ir, prisigrūdęs kišenę smulkių pinigų, pasiėmęs dokumentus, pamažu nuvažiavau gatvėmis, dairydamasis pirmiausia geros stovėjimo vietos. Buvo truputį keista šitaip pirmą kartą važiuoti. Kiekvienas idiotas galėjo mane sulaikyti, ir aš turėjau jį vežti, kur palieps. Tai buvo ne per daug malonus jausmas.

Pasirinkau vietą, kur stovėjo tik penkios mašinos. Tai buvo priešais „Valdeker hof" viešbutį, pačiame prekybos rajone. Čia galėjai tikėtis, kad nereikės ilgai stoviniuoti. Išjungiau sankabą ir išlipau. Nuo vienos iš priekinių mašinų priėjo prie manęs augalotas vyrukas su odiniu apsiaustu.

- Nešdinkis iš čia, - burbtelėjo jis.

Aš ramiai pažvelgiau į jį ir pagalvojau, kad jeigu jau prireiks peštis, tai visų geriausia patiesti jį smūgiu į pasmakrę iš apačios. Paltas neleis jam pakankamai greitai užsidengti rankomis.

- Nesupranti? - paklausė odinis paltas ir išspjovė iš burnos cigaretės nuorūką man po kojų. - Nešdinkis! Ir be tavęs čia užtenka! Daugiau mums nebereikia!

Jį ėmė apmaudas, kad prisidėjo dar viena mašina, - tai aišku; bet ir aš turėjau teisę čia stovėti.

- Ką gi, pastatysiu butelį, - tariau aš.

Tuo ir būtų viskas pasibaigę. Taip paprastai ir buvo daroma, kai pasirodydavo naujokas. Priėjo jaunas vairuotojas.

- Gerai, kolega. Palik gi jį, Gustavai...

Tačiau kažkodėl nepatikau Gustavui. Ir žinojau kodėl. Jis pajuto, jog aš - naujokas.

- Skaičiuosiu ligi trijų... - pareiškė jis. Jis buvo visa galva aukštesnis už mane, todėl pasikliovė savimi.

Aš pamačiau, kad kalbomis čia nieką peši. Reikėjo arba važiuoti sau, arba muštis. Tas buvo per daug aišku.

- Viens... - skaičiavo Gustavas ir atsisagstė paltą.

- Nekvailiok, - tariau aš, dar kartą mėgindamas perkalbėti jį. - Geriau išmeskim po stiklą.

- Du... - burbtelėjo Gustavas.

Aš mačiau, kad jis rengiasi apskaldyti mane kaip pridera.

- Plius vienas bus... - Jis nusismaukė ant pakaušio kepurę.

- Užsičiaupk, idiote! - staiga suriaumojau aš. Gustavas iš netikėtumo išsižiojo ir žingtelėjo į priekį. Atsidūrė lygiai toje vietoje, kur man patogu buvo smogti. Aš tuoj ir vožiau. Dėjau kaip su kūju, visu kūnu atsivedėjęs. Kėsteris išmokė mane to smūgio. Boksininkas iš manęs buvo ne kažin koks, ir nemačiau nė reikalo treniruotis; dažniausiai viskas priklausydavo nuo pirmo smūgio. Šitas buvo geras. Gustavas susmuko.

- Taip jam ir reikia, - tarė jaunasis vairuotojas. - Senas triukšmadarys. - Mes įkėlėm Gustavą į jo mašiną. - Atsipeikės, niekis.

Aš truputį susirūpinau. Skubėdamas smūgio metu neteisingai laikiau nykštį ir išsinarinau jį. Atsipeikėjęs Gustavas galėtų daryti man ką tinkamas. Aš pasakiau tai jaunajam vairuotojui ir paklausiau, ar ne geriau man sprukti iš čia.

- Niekai, - tarė jis, - dalykas sutvarkytas. Dabar eime į smuklę - pastatysi ten savo butelį. Tu vairuotojas ne iš profesijos, tiesa?

- Ne...

- Ir aš ne. Aš aktorius.

- Ir?

- Gyvenu... - atsakė jis juokdamasis. - Ir čia užtenka teatro.

Į smuklę nuėjome penkiese - du vyresni ir trys jauni. Po valandėlės pasirodė ir Gustavas. Įbedęs padėrusias akis į stalelį, jis priėjo prie mūsų. Kairiąja ranka suėmiau kišenėje ryšulėlį raktų ir nutariau gintis ligi paskutiniųjų, kas bus - tas bus.

Tačiau to nereikėjo. Gustavas koja prisitraukė kėdę ir niūriai atsisėdo. Smuklininkas pastatė jam stiklą. Mes išgėrėm. Gustavas taip pat išlenkė savo stiklą. Paskui išmėtėme po antrą. Gustavs paskersavo į mane. Pakėlė stiklą.

- Į sveikatą, - tarė jis man, bet jo mina buvo bjauri.

- Į sveikatą, - atsakiau aš ir išgėriau.

Gustavas išsitraukė dėžutę cigarečių. Nežiūrėdamas į mane, jis atkišo ją man. Aš paėmiau cigaretę ir daviau jam ugnies. Paskiau užsakiau po dvigubą s'tiklą kmyninės. Išgėrėme. Gustavas vėl pašnairavo į mane.

- Mulkis, - tarė jis, bet jau nepiktai.

- Vėpla, - atsakiau aš taip pat.

Jis atsigręžė į mane.

- Smūgis buvo geras...

- Atsitiktinai... - Aš parodžiau jam savo nykštį.

- Nepavyko... - atsakė jis šypsodamas. - Beje, mano vardas Gustavas...

- Mano - Robertas.

- Gerai. Vadinasi, tvarka, Robertai, a? Maniau, kad tu koks nors mamytės lepūnėlis.

- Tvarka, Gustavai.

Nuo to laiko mudu susibičiuliavome.

Mašinos iš lėto slinko į priekį. Aktorius, kurį visi vadino Tomiu, gavo puikų keleivį - į stotį. Gustavas už trisdešimt pfenigų kažką nuvežė į artimiausią restoraną. Jis kone sprogo

iš pykčio, nes, uždirbęs dešimt pfenigų, vėl turėjo stoti iš galo. Man kliuvo retas keleivis - sena anglė, norėjusi apžiūrėti miestą. Važinėjau aš ją bemaž visą valandą. Grįžtant dar pasitaikė pora keleivių pavėžėti. Vidurdienį, kai mes vėl susirinkome smuklėje ir valgėme savo buterbrodus, aš jaučiaus kaip patyręs vairuotojas. Čia kažkas priminė senų kareivių brolybę. Susirinko čionai visokiausių profesijų žmonės. Tik kokia pusė jų buvo tikri vairuotojai, visi kiti pateko čia kaip nors atsitiktinai.

Gana smagiai nusiteikęs, pavakare įvažiavau į mūsų dirbtuvės kiemą. Lencas su Kėsteriu jau laukė manęs.

- Na, broleliai, kiek jūs uždirbot? - paklausiau.

- Pardavėm septyniasdešimt litrų benzino, - pranešė Jupas.

- Daugiau nieko?

Lencas įniršęs pažvelgė į dangų.

- Kad taip palytų, o paskui įvyktų nedidelis susidūrimas ant slidaus asfalto tiesiai prie durų! Nė vieno sužeisto! Tik geras remontas!

- Pažiūrėkit čia! - Aš parodžiau jiems ant delno trisdešimt penkias markes.

- Puiku, - tarė Kėsteris. - Iš jų dvidešimt markių uždirbta. Šiandien prašvilpsim jas. Juk reikia aplaistyti pirmąją išvyką!

- Išgersim krunės krušono, - pareiškė Lencas.

- Krušono? - paklausiau aš. - Kodėl gi krušono?

- Todėl, kad su mumis bus ir Pat.

- Pat?

- Neišsižiok taip baisiai, - pasakė paskutinysis romantikas, - mes jau seniai susitarėme. Septintą užvažiuosime jos paimti. Jinai jau žino. Jei tu apie tai nepagalvoji, mes patys turime pasirūpinti. Juk pagaliau mūsų dėka tu su ja susipažinai.

- Otai, - tariau aš, - ar tu esi kada matęs tokį akiplėšą kaip tasai geltonsnapis?

Kėsteris nusijuokė.

- Ką gi čia pasidarei rankai, Robi? Tu ją laikai kažkaip kreivai.

- Išsinarinau, rodos. - Ir papasakojau, kas man atsitiko su Gustavu.

Lencas apžiūrėjo ją.

- Aišku, išsinarinai! Kaip krikščionis ir kaip medicinos studentas, pasitraukęs į atsargą, aš tau ją išmasažuosiu, nors tu ir stačiokiškai šneki. Eikš, tu bokso čempione.

Mudu nuėjome į dirbtuvę, ir Gotfrydas, užpylęs man ant rankos truputį alyvos, ėmė ją trinti.

- Ar tu sakei Pat, kad mes švenčiame savo vairavimo vienos dienos jubiliejų? - paklausiau aš jį.

Jis švilptelėjo pro dantis.

- O tau gėda, berneli?

- Užsičiaupk, - atsakiau aš. Ypač pikta, kad jo buvo tiesa. - Tai sakei?

- Meilė, - pareiškė Gotfrydas, nėmaž nesijaudindamas, - puikus daiktas. Bet ji gadina charakterį.

- Užtat vienatvė daro žmones netaktiškus, tu niūrusis soliste.

- Taktas yra tylus susitarimas nematyti kits kito klaidų ir netaisyti jų. Vadinasi, niekingas kompromisas. Vokiečių veteranas nesutiks su tuo, vaikuti.

- Ką gi tu darytum manim dėtas, - tariau aš, - jei kas tau paskambintų ir iškviestų tavo taksi, o vėliau pamatytum, kad tai Pat?

Jis parodė dantis.

- Iš jos nieku gyvu neimčiau pinigų už važiavimą, sūneli.

Aš taip kumštelėjau jam, kad jis nuvirto nuo trikojo.

- Nevidone tu! Zinai, ką aš padarysiu? Šįvakar stačiai užvažiuosiu jos su taksi.

- Taip ir padaryk! - Gotfrydas palaimino pakėlęs ranką. - Tik neprarask laisvės! Ji brangesnė už meilę. Bet tai paprastai žmonės pamato tik per vėlai. O taksi vis dėlto tu negausi. Jo reikės Ferdinandui Grau ir Valentinui. Tai bus rimtas, bet didis vakaras.

Mes sėdėjome nedidelės priemiesčio smuklės sode. Drėgnas mėnulis tarsi deglas kabojo žemai viršum miškų. Mirgėjo blyškūs kaštonų kandeliabrai, svaigino alyvų aromatas, ir stovįs prieš mus ant stalo didelis stiklinis ąsotis su vynu, kvepiančiu krune, klaidinančioje ankstyvo vakaro šviesoje atrodė kaip šviesus opalas, kuriame atsimušė paskutinieji melsvi ir perlamutriniai vakaro atšvaitai. Jau ketvirtą kartą prašėme jį pripilti.

Pirmininkavo Ferdinandas Grau. Pat sėdėjo šalia jo. Ji buvo prisisegusi blyškiai rausvą orchidėją, kurią Grau atnešė jai.

Ferdinandas išgriebė iš savo stiklo uodą ir atsargiai padėjo ant stalo.

- Pažiūrėk, - tarė jis. - Koks sparnas! Prieš jį bet koks brokatas - mazgotė! Ir toks padaras gyvena tik vieną dieną, ir baigta. - Jis peržvelgė mus iš eilės. - Žinote, broliai, kas visų baisiausia pasaulyje?

- Tuščias stiklas, - atsakė Lencas.

Ferdinandas numojo į jį ranka.

- Gėdingiausias dalykas pasaulyje vyrui, Gotfrydai, - tai juokdario vaidmuo. - Paskiau jis vėl atsigręžė į mus. - Baisiausias dalykas, broliai, yra laikas. Laikas. Akimirka, kurią mes gyvename ir kurios vis dėlto niekad neturime. - Jis išsitraukė iš kišenės laikrodį ir prikišo Lencui prie akių. - Se tau, popierinis romantike! Tai pragaro mašina, kuri tiksi ir tiksi, nesulaikomai veržiasi į nebūtį! Tu gali sustabdyti laviną, kalnų griūtį, bet šito daikto nesustabdysi.

- Ir nesirengiu, - pareiškė Lencas. - Aš noriu ramiai pasenti. Be to, mėgstu įvairumą.

- Žmogus to nepakenčia, - kalbėjo Grau, nekreipdamas dėmesio į Lencą. - Žmogus ir negali to pakęsti. Todėl jis prasimanė svajonę. Seną, jaudinamą, beviltišką svajonę - amžinybę.

Gotfrydas nusijuokė.

- Pikčiausia pasaulio liga, Gotfrydai, - tai mąstymas! Ji nepagydoma.

- Jeigu ji būtų vienintelė, tu būtum nemirtingas, - atsakė Grau. - Tu, angliavandenių, kalkių, fosforo ir trupučio geležies junginys, kuris trumpą laiką žemėje vadinamas Gotfrydu Lencu.

Gotfrydas patenkintas šypsojo. Ferdinandas papurtė liūto galvą.

- Broliai, gyvenimas - liga, o mirtis prasideda nuo pat gimimo. Kiekvienas įkvėpimas ir iškvėpimas, kiekvienas širdies tvinksėjimas jau turi truputį mirties - vis tai mažučiai žingsniai galo linkui.

- Kiekvienas gurkšnis irgi, - atsakė Lencas. - \ sveikatą, Ferdinandai! Kartais pasiutiškai lengva mirti.

Grau pakėlė savo stiklą. Dideliu jo veidu lyg begarsė audra dulktelėjo šypsena.

- Į sveikatą, Gotfrydai, tu žvali blusa slenkančioje laiko lavinoje. Ką galvojo, tave kurdama, ta vaiduokliška jėga, kuri mus valdo? *i*

- Tai jos dalykas. Be to, tau nederėtų šitaip niekinamai kalbėti apie tokius daiktus, Ferdinandai. Jeigu žmonės būtų amžini, tu liktum be darbo, senasis, gerasis mirties parazite.

Grau pečiai ėmė drebėti. Jis juokėsi. Paskiau atsigręžė į Pat.

- Ką jūs pasakysite apie tokius plepius kaip mes, mažasis žiedeli vilnijančiame vandenyje?

Paskiau mudu vieni su Pat ėjome per sodą. Mėnulis buvo aukščiau pakilęs, ir lankos plaukė pilkam sidabre. Ilgi ir juodi medžių šešėliai tįsojo kaip tamsios kelio į nežinią rodyklės. Mudu nusileidome ligi ežero ir pasukome atgal. Grįždami pamatėme Gotfrydą Lencą, kuris buvo atsinešęs kėdę ir pasistatęs į alyvų krūmą. Jis sėdėjo krūme, ir iš ten švietė tiktai jo baltas kuodas ir cigaretės žarija. Greta jo ant žemės stovėjo stiklas ir gegužės krušono likučiai.

- Tai bent vietelė! - tarė Pat. - Vidury alyvų.

- Galima kentėti. - Gotfrydas atsistojo. - Pamėginkit jūs.

Pat atsisėdo ant kėdės. Jos veidas bolavo tarp žiedų.

- Baisiai mėgstu alyvas, - tarė paskutinysis romantikas. - Tėvynės ilgesys man susijęs su alyvomis. 1924 metų pavasarį aš galvotrūkčiais išvažiavau iš Rio de Zaneiro tik dėl to, kad man pasirodė, jog čia turi žydėti alyvos. O kai parvažiavau, žinoma, buvo jau per vėlu. -Jis nusijuokė. - Taip visada esti.

- Rio de Zaneiras, - Pat prisitraukė žydinčią šakutę. - Judu tenai buvote kartu?

Gotfrydas sumišo. Man staiga šiurpulys nuėjo per nugarą.

- Žiūrėkit, koks mėnulis! - tariau aš greitai. Kartu maldaudamas užmyniau Lencui ant kojos.

Žybtelėjus jo cigaretei, pamačiau, kaip jis vos vos šyptelėjo ir pamerkė man. Aš buvau išgelbėtas.

- Ne, mudu buvome ne kartu, - pareiškė Gotfrydas. - Tada aš buvau vienas. O kažin, jei išgertume dar po vieną stiklą to krunės krušono?

- Nebereikia. - Pat papurtė galvą. - Aš negaliu gerti tiek daug vyno.

Mes išgirdome, kad Ferdinandas šaukia mus, ir nuėjome pas jį.

Storas ir didelis, jis stovėjo tarpdury.

- Eikit į vidų, vaikai, - tarė jis. - Tokiems žmonėms kaip mes nėra ko ieškoti naktį gamtoje. Naktį ji nori būti viena. Valstiečiui ar žvejui - kas kita, bet ne mums, miestų gyventojams su atbukusiais instinktais. - Jis padėjo ranką Gotfrydui ant peties. - Naktis yra gamtos protestas prieš civilizacijos raupsus, Gotfrydai! Padorus žmogus negali to ilgai išlaikyti. Jis pastebi, kad yra išstumtas iš tylios medžių, gyvulių, žvaigždžių ir nesąmoningo gyvenimo aplinkos. - Jis šypsojo savo keista šypsena, apie kurią niekad negali žinoti, ar ji liūdna, ar ne. - Eikit į vidų, vaikai! Pasiguosim prisiminimais. Ak, kokie puikūs buvo laikai, kai mes dar buvome asiūkliai ir salamandros prieš kokius penkiasdešimt šešiasdešimt tūkstančių metų, - Viešpatie, kaip mes nusmukome nuo to laiko...

Jis paėmė Pat už rankos.

- Jei mums nebūtų likę trupučio grožio supratimo, viskas būtų žuvę. - Švelniu savo milžiniškos letenos judesiu jis pasibruko jos ranką po alkūne. - Krintanti sidabro žvaigžde viršum kaukiančios bedugnės, ar nenorite išgerti stiklą vyno su žilos senovės žmogum?

Pat linktelėjo.

- Taip, - tarė ji. - Viską, ką tik jūs norit.

Juodu įėjo į vidų. Salia jo Pat atrodė kaip Ferdinando duktė. Liekna, drąsi ir jauna duktė pavargusio priešistorinių laikų milžino.

Vienuoliktą valandą važiavome atgal. Valentinas su Ferdinandu sėdo į taksi, vairavo Valentinas. Visi kiti važiavome „Karlu". Naktis buvo šilta, ir Kėsteris padarė alkūnę per keletą kaimų, snaudžiančių pakelėje. Kai kur mirksėjo žiburiai, vienur kitur lojo šunys. Lencas sėdėjo priešais, šalia Oto, ir dainavo, mudu su Pat buvome įsitaisę užpakaly.

Kėsteris važiavo nuostabiai. Posūkius jis praskrisdavo kaip paukštis. Atrodė, kad jis žaidžia, - taip tvirtai valdė mašiną. Otas važiavo negrubiai, ne taip, kaip dauguma lenktynininkų. Galėjai miegoti, kai jis vingiuotu keliu kildavo į kalną, - taip lygiai riedėdavo mašina. Niekad nepastebėdavai greičio.

Iš padangų čežėjimo suprasdavome, kada pasikeisdavo kelio grindinys. Dervuotu keliu jos švilpdavo, akmeniniu grindiniu dusliai dundėdavo. Prožektoriai kaip balkšvi kurtai išsitiesę lėkė priešais mus, ištraukdami iš tamsos virpančią beržų alėją, eilę jovarų, lekiančius pro šalį telegrafo stulpus, pasigūžusius namukus ir nebylią pamiškių rikiuotę. Viršum mūsų be galo aukštai traukėsi, tūkstančio žvaigždžių lydimi, šviesūs Paukščių Tako dūmai.

Kėsteris padidino greitį. Aš užklojau Pat mūsų paltais. Ji nusišypsojo man.

- Ar tu myli mane? - paklausiau.

- O tu mane?
- Ne. Tai laimė, ką?
- Didelė laimė.
- Tai mums nieko negali atsitikti, tiesa?
- Ničnieko... - atsakė ji ir susirado po paltais mano ranką.

Kelias lanku pasuko prie geležinkelio. Sublizgo bėgiai. Toli priešais mus sumirgėjo raudonas žiburys. „Karlas" sukaukė ir šovė į priekį. Tai buvo greitasis traukinys su miegamaisiais vagonais ir skaisčiai apšviestu restoranu. Mes pasivijome ir netrukus važiavome greta. Pro langus mums mojavo žmonės. Mes neatsakėme. „Karlas" lenkė traukinį. Aš atsigręžiau. Garvežys svaidė dūmus ir kibirkštis. Visas juodas, jis trinkėjo į mėlyną naktį. Aplenkėme jį, - bet mes važiavome į miestą, prie taksi, į remonto dirbtuves, į kambarius su baldais, o garvežys palei miškus, laukus ir upes trinkėjo į tolumą, į nuotykingas platybes.

Supdamosi skrido priešais gatvės ir namai. „Karlas" taip nebelėkė, bet vis dar riaumojo kaip laukinis žvėris.

Kėsteris sustojo netoli kapinių. Jis nevažiavo nei pas Pat, nei pas mane, bet sustojo kažkur netoli, matyt, nutaręs, kad mudu norime pasilikti vieni. Mudu išlipome. Kėsteris su Lencu nė neatsigręžė, tučtuojau nudūmė tolyn. Aš pažvelgiau jiems iš paskos. Akimirką man tai pasirodė keista. Jie nuvažiavo, mano draugai nuvažiavo, o aš pasilikau. Aš pasilikau.

Bet greit nusikračiau tuo jausmu.

- Eikš, - tariau Pat, kuri žiūrėjo į mane, tarsi kažką pajutusi.
- Važiuok su jais, - tarė ji.
- Ne, - atsakiau.
- Juk tu norėtum su jais važiuoti...
- Ką ten... - tariau aš, žinodamas, kad tai tiesa. - Eikš...

Mudu nuėjome palei kapines, dar truputį svyruodami nuo vėjo ir važiavimo.

- Robi, - tarė Pat, - aš geriau eisiu namo.
- Kodėl?
- Nenoriu, kad tu ko nors atsisakytum dėl manęs.

- Kas tau atėjo į galvą? - tariau aš. - Ko gi aš atsisakau?

- Savo draugų...

- Visai neatsisakau, - juk ryt rytą vėl sutiksiu juos.

- Tu žinai, ką aš turiu galvoje, - tarė ji. - Anksčiau tu daug daugiau su jais būdavai drauge.

- Todėl, kad tavęs nebuvo, - atsakiau aš ir atrakinau duris.

Ji papurtė galvą.

- Tai visai kas kita.

- Žinoma, kas kita. Ačiū Dievui.

Aš pakėliau ją ir koridorium nusinešiau į savo kambarį.

- Tau reikia draugų, - tarė ji, beveik liesdama lūpomis man veidą.

- Tavęs man irgi reikia, - atsakiau aš.

- Bet ne taip būtinai...

- Tai dar pamatysim...

Aš pastūmiau duris ir nuleidau ją ant grindų. Ji nepaleido manęs. *t*

- Iš manęs labai prastas draugas, Robi.

- Tikiu, - tariau aš. - Man nė nereikia moters kaip draugo. Man reikia mylimosios.

- Aš nesu nė mylimoji, - sumurmėjo ji.

- Kas gi tu esi?

- Ne pusė ir ne visuma. Kažkoks fragmentas...

- Tai geriausia, - tariau aš. - Tai jaudina fantaziją. Tokios moterys amžinai mylimos. Užbaigtos moterys greit atsipyksta. Vertingosios irgi. Fragmentai - niekad.

Buvo ketvirta valanda nakties. Aš palydėjau Pat namo ir grįžau. Dangus jau buvo kiek prašvitęs. Kvepėjo rytmečiu.

Ėjau palei kapines, pro „Internacionalio" kavinę. Staiga atsidarė vairuotojų smuklės palei profsąjungų namus durys ir išėjo kažkokia mergina. Mažutė kepuraitė, palaikis raudonas apsiaustukas, aukšti lakuoti batukai; buvau jau bepraeinąs, kai staiga pažinau ją.

- Liza...

- Tave irgi kai kada galima pamatyti, - tarė ji.

- Iš kur tu čia atsiradai? - paklausiau.

Ji pamojo ranka.

- Laukiau ten. Maniau, eisi pro šalį. Juk tuo metu tu paprastai eini namo.

- Taip, tiesa...

- Eisi su manim? - paklausė ji.

Aš svyravau.

- Negaliu...

- Nereikia pinigų, - tarė ji greitai.

- Ne dėl to, - nepagalvojęs atsakiau, - pinigų aš turiu.

- Ak, šitaip... - tarė ji karčiai ir pasitraukė.

Aš nutvėriau ją už rankos.

- Ne, Liza...

Laibutė ir išblyškusi, stovėjo jinai tuščioje, pilkoje gatvėje. Tokią aš ją sutikau prieš keletą metų, kai beprasmiškai gyvenau vienišas, apie nieką negalvodamas ir neturėdamas jokių vilčių. Iš pradžių ji buvo nepatikli, kaip ir visos šitos merginos, bet vėliau, kai mudu keletą kartų pasikalbėjome, pasidarė graudžiai pasitikinti ir prieraiši. Tai buvo savotiški santykiai; kartais aš nematydavau jos ištisas savaites, o po to išvysdavau kur nors stovinčią ir laukiančią manęs. Tuo metu mudu ničnieko neturėjome, ir tas truputis šilumos ir artumo, kurio mes kits kitam galėjome duoti, kiekvienam iš mūsų daugiau reiškė nei paprastai. Aš jau seniai nebuvau jos matęs. Nuo to laiko, kai susipažinau su Pat.

- Kur tu taip ilgai buvai dingusi, Liza?

Ji gūžtelėjo pečiais.

- Juk tau vis viena. Tik norėjau pamatyti tave. Na, o dabar galiu eiti sau.

- Kaipgi tau sekasi?

- Mesk tai... - tarė ji. - Nesivargink.

Jos lūpos virpėjo. Mergina atrodė alkana.

- Palydėsiu tave truputį, - tariau aš.

Jos skurdus, abejingas prostitutės veidas pagyvėjo ir pasidarė vaikiškas. Pakeliui vienoje vairuotojų smuklėje, kuri buvo atvira kiaurą naktį, nupirkau šį tą, kad ji turėtų ko užkąsti. Iš pradžių atsisakė; tik kai pasakiau, jog ir aš pats noriu valgyti, nusileido. Tačiau Liza žiūrėjo, kad pardavėjas manęs neapgautų ir neįbruktų prastų kąsnių. Ji taip pat nenorėjo, kad pirkčiau pusę svaro kumpio, ir pareiškė, jog užtektų ir ketvirčio, jei mes dar paimtume Frankfurto dešrelių. Bet aš nupirkau pusę svaro kumpio ir dvi dėžutes dešrelių.

Ji gyveno palėpėje, apstatytoje šiokiais tokiais baldais. Ant stalo stovėjo žibalinė lempa, o šalia lovos žvakė, įstatyta į butelį. Ant sienų kabojo paveikslai, iškirpti iš žurnalų ir prisegti smeigtukais. Ant komodos gulėjo keletas detektyvinių romanų ir pakelis nešvankių nuotraukų. Tūlas svečias, ypač vedęs, mėgdavo pasižiūrėti tokių dalykų. Liza nubraukė atvirukus į stalčių ir ištraukė sudriskusią, bet švarią staltiesę.

Aš ėmiau vynioti pirkinius. Liza tuo tarpu persirengė. Pirmiausia ji nusivilko suknelę, nors aš žinojau, kad labiausiai jai kojas skauda. Juk tiek daug jai reikėjo lakstyti. Ji stovėjo su aukštais ligi kelių lakuotais batukais ir juodais baltiniais.

- Kaip tau patinka mano kojos? - paklausė ji.

- Žavingos, kaip visada.

Ji buvo patenkinta tai išgirdusi ir su palengvėjimu atsisėdo ant lovos atsivarstyti batukų.

- Šimtą dvidešimt markių kainuoja, - tarė ji ir atkišo juos man. - Kol tiek uždirbi, vėl nuplyšta.

Ji išsiėmė iš spintos kimono ir porą brokatinių kurpaičių iš geresnių laikų ir bemaž kaltai nusišypsojo. Jinai norėjo patikti. Staiga kažkas sugniaužė man gerklę, tarsi šiame mažyčiame kambaryje man būtų kas numiręs.

Mudu valgėme, ir aš atsargiai kalbėjausi su ja. Tačiau ji vis dėlto pastebėjo, kad kažkas pasikeitę. Jos akyse atsirado baimės. Tarp mūsų niekad nebuvo daugiau, negu atnešdavo atsitiktinumas. Bet galbūt tai įpareigoja ir pririša labiau nei daug kas kita.

- Tu išeini? - paklausė ji, kai aš atsistojau, tarsi seniai būtų to bijojusi.

- Aš susitaręs susitikti...

Ji pasižiūrėjo į mane.

- Taip vėlai?

- Reikalas. Man svarbu, Liza. Turiu pabandyti susitikti vieną žmogų. Paprastai tuo metu jis sėdi „Astorijoje".

Nė viena moteris taip gerai nesupranta tokių dalykų, kaip Lizos tipo merginos. Ir nė vienai moteriai nėra taip sunku pameluoti, kaip joms. Lizos veidas pasidarė kažkoks tuščias.

- Tu turi kitą moterį...

- Bet, Liza... mudu taip mažai matėmės... jau bus kokie metai... juk tu pati supranti...

- Ne, ne, aš ne tai turiu galvoje. Tu turi moterį, kurią myli. Tu pasikeitei. Aš jaučiu tai.

- Ak, Liza...

- Taip, taip. Sakyk!

- Aš pats nežinau. Galbūt...

Ji pastovėjo valandėlę. Paskui linktelėjo.

- Taip... taip... žinoma... Juk aš kvaila... juk tarp mūsų nieko nėra... - Ji perbraukė ranka sau per kaktą. - Aš nežinau, kaip man tas atėjo į galvą...

Jos laiba figūrėlė stovėjo priešais mane graudinamai skurdi ir trapi. Brokato kurpaitės... kimono... ilgi tušti vakarai, atsiminimai...

- Ligi pasimatymo, Liza...

- Tu išeini... Tu nepasiliksi dar truputį? Tu eini... jau?..

Žinojau, ką ji turi galvoje. Bet aš negalėjau. Keista, bet negalėjau, ir jutau tai labai stipriai. Anksčiau niekad taip nebuvo. Aš nebuvau per daug opus ištikimybės klausimu. Bet dabar tiesiog negalėjau. Staiga pajutau, kaip tolima man visa tai.

Ji stovėjo tarpdury.

- Tu eini... - Ji šoko atgal. - Še, aš žinau, tu pakišai man pinigų... po laikraščiu... aš nenoriu jų... Štai... štai... eik...

- Aš turiu, Liza.

- Tu nebeateisi...

- Ką tu, Liza...

- Ne, ne, tu nebeateisi... aš žinau! Ir nebeateik! Eik, eik gi... - Ji verkė. Neatsigręždamas aš nusileidau laiptais.

Dar ilgai vaikščiojau gatvėmis. Tai buvo keista naktis. Man visai nesinorėjo miego. Praėjau pro „Internacionalį", galvojau apie Lizą ir apie ankstesnius metus, apie daug užmirštų dalykų, bet viskas buvo toli praeity ir, rodės, nebelietė manęs. Paskiau pasukau ta gatve, kur gyveno Pat. Vėjas sustiprėjo, visi langai jos namuose buvo tamsūs, rytas pilkomis kojomis tykino palei duris, ir aš galų gale parėjau namo. „Dieve mano, - pagalvojau, - rodos, esu laimingas."

XIII

- Damos, kurią jūs visada slepiate, - tarė ponia Calevski, - galite neslėpti. Tegu ji ateina pas jus atvirai. Ji patinka man...

- Juk jūs nė nematėte jos, - atsakiau aš.

- Nusiraminkit, aš mačiau ją, - įsakmiai pareiškė ponia Calevski. - Aš mačiau ją, ir ji man patinka, netgi labai, bet ta moteris ne jums!

- Šitaip?

- Ne. Aš net stebėjaus, kaip jūs aptikote ją savo smuklėse. Bet, žinoma, didžiausi lėbautojai...

- Mes nukrypome nuo temos, - pertraukiau aš ją.

- Toji moteris, - tarė ji ir įsisprendė rankas į šonus, - skirta žmogui, turinčiam gerą, tvirtą padėtį. Žodžiu tariant, turtingam žmogui!

„Štai, - pagalvojau, - ir kliuvo tau! To dar ir tetrūko."

- Tą pat galite pasakyti apie kiekvieną moterį, - atšoviau aš susierzinęs.

Ji papurtė žilas garbanėles.

- Palaukit! Ateitis parodys, kad mano tiesa.

- Ak, ateitis! - Aš piktai numečiau sąsagas ant stalo. - Kam dar šiandien rūpi ateitis! Kam čia sukti galvą tokiomis mintimis!

Ponia Calevski susirūpinusi palingavo didingą galvą.

- Keisti jūs visi jauni žmonės. Praeities neapkenčiate, dabartį niekinate, o ateitis jums nerūpi. Gerai tas nesibaigs!

- O ką gi jūs, tiesą sakant, vadinate gera pabaiga? - pa-

klausiau aš. - Pabaiga gali būti gera tik tada, kai viskas prieš tai esti bloga. Jau kur kas geriau prastas galas.

- Vis tai žydiškos suktybės, - oriai atsakė ponia Calevski ir ryžtingai pasuko link durų. Bet, paėmusi už rankenos, dar kartą sustojo kaip įbesta. - Smokingas? - sušnibždėjo ji nustebusi. - Jūsų?

Išpūtusi akis ji žiūrėjo į Oto Kėsterio kostiumą, kabantį ant spintos durų. Aš rengiaus vakare eiti su Pat į teatrą ir pasiskolinau jį.

- Taip, mano! - tulžingai pasakiau aš. - Jūsų nuovokumas neprilygstamas, gerbiamoji ponia...

Ji pažvelgė į mane. Visa audra minčių pasirodė riebiame jos veide. Pasibaigė ji plačia, visa žinančia šypsena.

- Aha! - tarė ji. Ir paskui dar kartą: - Aha! - Ir, jau išėjusi pro duris, šviste nušvitusi iš to amžino džiaugsmo, kurį pajunta moteris, padariusi tokį atradimą, su pasigardžiavimu ir klastingai sviedė man pro petį: - Tai tokie dalykai!

- Taigi, tokie dalykai, prakeikta bobše, - burbtelėjau jai iš paskos, būdamas tikras, kad ji negirdi manęs. Paskiau įsiutęs trenkiau žemėn dėžutę su naujais lakuotais batukais. Turtingas žmogus jai reikalingas, - tartum aš pats to nebūčiau žinojęs!

Užėjau pasiimti Pat. Ji stovėjo jau apsirengusi savo kambaryje ir laukė manęs. Kai pamačiau ją, man bemaž užgniaužė kvapą. Pirmą kartą nuo to laiko, kai ją pažinau, ji buvo su vakarine suknele.

Tai buvo sidabrinio brokato suknelė, grakščiai ir švelniai krintanti nuo tiesių pečių. Ji atrodė siaura, bet vis dėlto buvo tokia plati, kad nevaržė gražių, didelių Pat žingsnių. Iš priekio suknelė buvo uždara, bet iš užpakalio buvo iškirpta smailiu trikampiu. Matinėje mėlynoje prieblandoje Pat atrodė su ja kaip sidabrinis fakelas, staiga ir nuostabiai persimainęs, šventiškas ir labai tolimas. Kaip koks šešėlis išnėrė už jos ponios Calevski dvasia su pakeltu pirštu.

- Gerai, kad tu buvai ne su ta suknele, kai susipažinome, - tariau aš. - Niekad nebūčiau išdrįsęs prisiartinti prie tavęs.

- Taip lengvai nepatikėsiu, Robi. - Ji nusišypsojo. - Patinka ji tau?

- Man stačiai baugu! Tu visai kita moteris su ja.

- Juk tai nebaugu. Tam ir yra suknelės.

- Galimas daiktas. Mane ji truputį pribloškia. Prie tokios suknelės tau reikalingas kitoks vyriškis. Pinigingas vyriškis.

Ji nusijuokė.

- Pinigingi vyriškiai dažniausiai šlykštūs, Robi.

- Bet juk pinigai ne šlykštūs, tiesa?

- Ne, - atsakė ji, - pinigai nešlykštūs.

- Ir aš taip maniau.

- Argi tau ne taip atrodo?

- Žinoma, - tariau aš. - Pinigai kad ir neatneša laimės, bet nepaprastai ramina.

- Jie padaro žmogų nepriklausomą, mielasis, tai dar svarbiau. Bet, jei nori, aš galiu užsivilkti ir kitą suknelę.

- Jokiu būdu. Suknelė puiki. Nuo šios dienos siuvėjus aš vertinu labiau už filosofus! Siuvėjai suteikia grožio gyvenimui. Tai šimtą kartų verčiau negu giliausios mintys. Pasisaugok, kad neįsimylėčiau tavęs!

Ji nusijuokė. Nemačiomis apžiūrėjau save. Kėsteris buvo kiek aukštesnis už mane, ir aš turėjau segtukais pasikelti kelnes, kad jos šiaip taip gulėtų. Ačiū Dievui, jos gulėjo.

Mudu pasisamdėme taksi ir nuvažiavome į teatrą. Pakeliui aš buvau gana tylus, nors pats nežinojau kodėl. Kai mudu išlipome, mokėdamas už važiavimą, tarsi prisivertęs pažiūrėjau į vairuotoją. Jis buvo nesiskutęs ir atrodė labai pavargęs, o jo akys buvo paraudusios nuo nemiegotų naktų. Jis abejingai paėmė pinigus.

- Gerai šiandien uždirbot? - tyliai paklausiau.

Vairuotojas pakėlė akis.

- Šiaip sau... - atsakė nenorėdamas leistis į kalbas. Jis palaikė mane kokiu nors smalsuoliu.

Akimirką man pasirodė, kad turėčiau sėsti šalia jo ir nuvažiuoti; paskui apsigręžiau. Priešais stovėjo Pat, laiba ir lanksti, viršum sidabrinės suknelės užsivilkusi trumpą sidabrinį žaketą su plačiomis rankovėmis, graži ir laukianti.

- Eime greičiau, Robi, tuoj prasideda!

Prie įėjimo grūdosi žmonės. Buvo didelė premjera, teatras skendo prožektorių šviesoje, riedėjo automobilis prie automobilio, iš jų lipo moterys su vakarinėmis suknelėmis, žėrinčios papuošalais, frakuoti vyrai tukliais rausvais veidais, šypsą, džiugūs, pasipūtę, drąsūs; girgždėdamas ir stenėdamas, nuvažiavo tuo tarpu senas taksi su pavargusiu vairuotoju.

- Eime gi, Robi! - sušuko Pat žvelgdama į mane spindinčiomis ir susijaudinusiomis akimis. - Ar tu ką pamiršai?

Aš permečiau piktu žvilgsniu aplink zujančius žmones.

- Ne... - atsakiau, - nieko nepamiršau.

Paskiau nuėjau prie kasos ir pakeičiau bilietus. Paėmiau dvi vietas į ložę, nors už tuos pinigus galėjai visą dvarą nupirkti. Staiga pajutau nenorą, kad Pat sėdėtų tarp šių aprūpintų žmonių, kuriems viskas buvo savaime suprantama. Aš nenorėjau, kad jinai priklausytų jiems. Norėjau, kad ji būtų vien su manim.

Seniai jau nebuvau buvęs teatre. Nė nebūčiau ėjęs, jei ne Pat. Teatrai, koncertai, knygos - aš jau buvau bemaž netekęs visų šių buržuazinių įpročių. Tai neatitiko laiko dvasios. Pati politika buvo užtenkamai geras teatras, šaudymas kiekvieną vakarą duodavo kitokį koncertą, o milžiniška skurdo knyga labiau veikė už visas bibliotekas.

Aukštuose ir parteryje buvo užimtos visos vietos. Šviesa užgeso, vos mums spėjus susirasti vietas. Vien rampos žiburių atspindys šmėkšojo salėje. Sodriai suskambėjo muzika, ir, rodės, visa pakilo ir nuplaukė oru.

Aš pasitraukiau savo kėdę į ložės kampą. Šitaip man nereikėjo žiūrėti nei į sceną, nei į blyškias žiūrovų galvas. Girdėjau tik muziką ir mačiau Pat veidą.

Muzika užbūrė salę. Ji buvo kaip pietų vėjas, kaip šilta naktis, kaip išsipūtusi burė, žvaigždėms spingsint, perdėm nerealі - toji „Hofmano pasakų" muzika. Viskam ji teikė platybės ir spalvų, rodėsi, kad joje ošia tamsus gyvenimo srautas, nebebuvo nieko sunkaus, nyko ribos, tebuvo vien spindesys, melodija ir meilė, ir stačiai negalėjai suprasti, kad tuo pat metu, kai skamba toji muzika, už šių sienų siaučia skurdas ir kančios, ir neviltis.

Scenos žiburiai paslaptingai apšvietė Pat veidą. Ji buvo visa paskendusi garsuose, ir aš mylėjau ją, nes ji neatsirėmė į mane ir nepaėmė mano rankos, ji ne tik nežiūrėjo į mane, bet, rodės, nė negalvojo apie mane ir visiškai pamiršo, kad esu šalia. Aš nepakenčiau, kad žmonės maišo skirtingus dalykus, nepakenčiau to galvijiško veržimosi prie kits kito, kai atsiveria didžio kūrinio grožis ir jėga, nepakenčiau įsimylėjusių padrėkusių žvilgsnių, šio bukaprotiškos palaimos kupino glaustymosi, šios nepadorios avių laimės, kuri niekad negali peržengti savo pačios ribų, nepakenčiau visų tų plepalų apie įsimylėjusių sielų susiliejimą, nes man atrodė, kad reikia kuo dažniau išsiskirti, norint pajusti, ko vertas naujas susitikimas. Tik tas, kas nuolat paliekajidenavžino, kokia laimė būti kartu su mylimaja. Visa kita tik griauna įtampos paslaptį. Ir kas gali labiau perplėšti magišką vienatvės sferą, kaip jausmų sujudimas, pasidavimas sukrėtimui, stichijos galia, audra, naktis, muzika? Ir meilė...

Užsidegė šviesa. Aš valandėlę užsimerkiau. Apie ką dabar galvojau? Atsigręžė Pat. Mačiau, kad žmonės veržiasi prie durų. Buvo didžioji pertrauka.

- Tu nenori išeiti? - paklausiau.

Pat papurtė galvą.

- Ačiū Dievui! Nepakenčiu, kai žmonės išeina ir spokso į kits kitą.

Aš atsistojau ir nuėjau atnešti Pat stiklą apelsinų sulčių. Bufetas buvo smarkiai prisigrūdęs. Pasiklausę muzikos, daugelis žmonių nepaprastai išalksta. Karštos dešrelės nyko, tartum būtų kilusi bado šiltinės epidemija.

Kai atėjau su stiklu į ložę, kažkoks vyriškis stovėjo už Pat kėdės. Pasukusi galvą, ji gyvai kalbėjosi su juo.

- Tai ponas Brojeris, Robertai, - tarė ji.

„Ponas mulkis", - pagalvojau aš ir nepatenkintas pažvelgiau į ją. Ji pasakė Robertai, o ne Robi. Aš pastačiau stiklą ant turėklų ir laukiau, kada tas žmogus išeis. Vyriškis vilkėjo puikiai pasiūtą smokingą. Bet jis plepėjo apie režisūrą, atlikėjus ir nesirengė eiti. Pat atsigręžė į mane:

- Ponas Brojeris klausia, ar nenuėjus po spektaklio į „Kaskadą".

- Jei tu nori... - atsakiau aš. >

Ponas Brojeris pareiškė, kad ten galbūt galima bus pašokti. Jis buvo labai mandagus ir, tiesą sakant, man visai patiko. Tiktai pasižymėjo tuo nemaloniu elegantiškumu ir lengvumu, kurie, kaip man atrodė, turėjo veikti Pat ir kurių man stigo. Staiga - aš negalėjau patikėti savo ausimis - išgirdau, kad jis Pat sako „tu". Nors tam galėjo būti koks šimtas nekaltų priežasčių, tačiau aš visų mieliausiai būčiau numetęs tą vyrą į orkestrinę.

Pasigirdo skambutis. Orkestrantai derino instrumentus. Smuikai čireno flažoletų* pasažus.

- Na, tai sutarta? Susitiksim prie išėjimo, - tarė Brojeris ir pagaliau išėjo.

- Kas čia per valkata? - paklausiau aš.

- Tai visai ne valkata, bet malonus žmogus. Senas pažįstamas.

* *Flažoletas* - švelnus, panašus į fleitos garsas.

- Neturiu akies ant senų pažįstamų, - tariau aš.

- Mielasis, - atsakė Pat, - verčiau klausyk muzikos.

„Kaskadas", - pagalvojau ir paskaičiavau, kiek turiu pinigų, - prakeikta plėšikų lindynė!"

Niūraus smalsumo varomas, pasiryžau eiti. Tik to Brojerio man ir tetrūko prie ponios Calevski nelaimę žadančio kranksėjimo. Jisai jau laukė mūsų prie įėjimo.

Aš šūktelėjau taksi.

- Nereikia, - tarė Brojeris, - mano mašinoje užteks vietos.

- Gerai, - atsakiau aš. Juokinga būtų buvę atsisakyti. Bet mane vis dėlto ėmė apmaudas.

Pat pažino Brojerio mašiną. Tai buvo didelis pakardas. Jis žvilgėjo priešais, automobilių stovėjimo vietoje. Pat nuėjo tiesiai prie jo.

- Juk automobilis perlakuotas, - tarė ji atsistojusi priešais mašiną.

- Taip, pilkai, - atsakė Brojeris. - Tau šitaip labiau patinka?

- Daug labiau.

Brojeris pasisuko į mane.

— • • *O* jums? Patinka jums ta spalva?

- Nežinau, kokia pirma buvo, - tariau aš.

- Juoda.

- Juoda labai gražiai atrodo.

- Žinoma. Bet juk reikia kai kada pakeisti! Na, rudenį bus nauja.

Nuvažiavome į „Kaskadą". Tai buvo labai elegantiškas dansingas, kuriame grojo puikus orkestras.

- Rodos, visur užimta, - tariau aš nudžiugęs, kai atsidūrėme prie įėjimo.

- Gaila, - tarė Pat.

- Niekis, tuoj sutvarkysim, - pareiškė Brojeris ir nuėjo pasikalbėti su administratorium. Matyti, jo čia būta gerai pažįstamo, nes iš tikrųjų mums buvo atneštas stalelis, kėdės, ir po kelių minučių jau sėdėjome geriausioje salės vietoje, iš kurios

buvo matyti visa šokių aikštelė. Orkestras grojo tango. Pat pasilenkė per barjerą.

- Ak, aš taip seniai bešokau.

Brojeris atsistojo.

- Pašoksim?

Spindinčiomis akimis ji pažvelgė į mane.

- Aš tuo tarpu užsakysiu ko nors, - tariau aš.

- Gerai.

Tango truko ilgai. Šokdama Pat kartkartėmis pažvelgdavo į mano pusę ir nusišypsodavo. Aš linkčiojau jai, bet jaučiausi ne per šauniausiai. Ji atrodė žavingai ir šoko nuostabiai. Deja, Brojeris irgi šoko gerai, ir juodu sudarė gražią porą. Juodu šoko taip, lyg jau ne kartą būtų šokę kartu. Aš užsisakiau didelį stiklą romo.

Juodu sugrįžo. Brojeris nuėjo pasisveikinti su kažkokiais pažįstamais, ir valandėlę aš pasilikau su Pat vienas.

- Ar seniai tu pažįsti tą berniuką? - paklausiau aš.

- Seniai jau. Kam klausi?

- Ak, taip sau. Dažnai čia ateidavai su juo?

Ji pažvelgė į mane.

- Nebeatsimenu, Robi.

- Kur čia nebeatsiminsi, - tariau aš atkakliai, nors žinojau, ką ji turi galvoje.

Ji papurtė galvą ir nusišypsojo. Aš labai mylėjau ją šią valandėlę. Ji norėjo parodyti man, kad visa, kas buvo, užmiršta. Tačiau aš jaučiau kažkokį knietulį, kuris man pačiam atrodė juokingas, bet vis dėlto negalėjau juo atsikratyti. Aš pastačiau stiklą ant stalo.

- Gali ramiai pasakyti. Juk čia nieko nėra.

Ji vėl pažvelgė į mane.

- Ar tu manai, kad mes būtume čia, jei kas būtų buvę? - paklausė ji.

- Ne, - atsakiau susigėdęs.

Orkestras vėl pradėjo groti. Priėjo Brojeris.

- Bliuzas, - tarė jis man. - Nuostabus šokis. Neisit šokti?

- Ne! - atsakiau aš.

- Gaila.

- Nagi, pamėgink, Robi, - tarė Pat.

- Tiek to.

- Bet kodėl gi ne? - paklausė Brojeris.

- Man tai neteikia jokio malonumo, - nedraugiškai atsakiau aš. - Ir mokytis niekad neteko. Neturėjau laiko tokiems dalykams. Bet jūs šokit sau, aš jau rasiu čia kokią nors pramogą.

Pat abejojo.

- Bet, Pat... - tariau aš, - juk tai taip malonu tau.

- Taip tai taip... bet ar tu tikrai rasi kokią pramogą?

- Ir dar kokią! - Aš parodžiau į savo stiklą. - Tai irgi savotiškas šokis.

Juodu nuėjo. Aš pamojau kelneriui ir išgėriau savo stiklą. Paskui sėdėjau prie stalelio ir skaičiavau sūdytus migdolus. Salimais sėdėjo ponios Calevski šešėlis.

Brojeris atsivedė prie mūsų stalelio keletą pažįstamų. Dvi dailias moteris ir jaunyvą vyriškį su mažute visai plika galva. Paskui atėjo dar vienas vyriškis. Visi jie buvo lengvi kaip kamščiai, lankstūs ir pasitikį savim. Pat pažino visus keturis.

Jaučiausi aš kaip koks stuobrys. Ligi šiol mudu su Pat būdavome tik dviese. Pirmą kartą dabar pamačiau žmones, kuriuos ji pažino nuo seno. Aš nežinojau, kaip su jais elgtis. Jų judesiai buvo lengvi ir laisvi, atėjo jie iš tokio gyvenimo, kur viskas buvo sklandu, kuriame galima nematyti, ko nenori žmogus matyti, jie atėjo iš kito pasaulio. Jei būčiau buvęs šičia vienas, arba su Lencu, arba su Kėsteriu, aš visai tuo nebūčiau rūpinęsis, ir man būtų buvę vis tiek pat. Bet čia buvo Pat, Pat juos pažino, ir aš jaučiausi nei šiaip, nei taip.

Brojeris pasiūlė braukti į kokį nors kitą restoraną.

- Robi, - tarė Pat prie durų, - gal geriau eime namo?

- Ne, - atsakiau aš, - kodėl?

- Juk tau nuobodu.

- Anaiptol. Kodėl man turi būti nuobodu? Priešingai! O juk tau tas teikia malonumo.

Ji pažvelgė į mane, bet nieko nesakė.

Aš pradėjau gerti. Ne taip kaip pirma, bet kaip pridera. Plikis atkreipė į tai dėmesį. Jis paklausė, ką geriu.

- Romą, - pasakiau aš.

- Grogą? - paklausė jis.

- Ne, romą, - atsakiau.

Jis irgi paragavo ir paspringo.

- Šimts perkūnų, - sušuko jis pagarbiai, - reikia pripratimo.

Abi moterys dabar irgi atkreipė dėmesį į mane. Pat šoko su Brojeriu. Ji dažnai žvilgčiojo į mane. Aš nebežiūrėjau į jos pusę. Žinojau negerai darąs, bet staiga užėjo man kažkoks pasiutys. Mane taip pat pykdė, kad kiti kreipia dėmesį, kaip aš geriu. Nenorėjau imponuoti jiems tuo lyg koks gimnazistas. Atsistojau ir nuėjau prie bufeto. Pat atrodė man visai svetima. Tegu eina ji velniop su viįais savo draugais! Ji priklauso jų sferai. Ne, ji nepriklauso jų sferai. Ir vis dėlto!

Plikis atsekė man iš paskos. Mes išgėrėme su barmenu po stiklą „vodkos". Barmenai visada moka paguosti. Visame pasaulyje galima su jais susikalbėti be žodžių. Ir šis barmenas buvo geras. Tik iš plikio buvo prastas gėrėjas. Jis norėjo išlieti širdį. Kažkokia Fifi sudrumstė jam sielą. Bet tas greit praėjo. Jis papasakojo man, kad Brojeris daug metų įsimylėjęs Pat.

- Taip? - tariau aš.

Jis sukikeno. Pavaišinęs jį „Preri oister" kokteiliu, užčiaupiau jam burną. Bet jo žodžiai įstrigo man į galvą. Mane ėmė apmaudas, kad aš patekau į tokią padėtį. Mane ėmė apmaudas, kad man tai nebuvo vis tiek. Ir dar mane ėmė apmaudas, kad negaliu trenkti kumščiu į stalą. Bet kažkur jutau kažkokį šaltą troškimą naikinti, tik jis nebuvo nukreiptas prieš kitus. Vien prieš save patį.

Plikis netrukus ėmė kažką vapėti ir išnyko. Aš palikau sėdėti. Staiga pajutau, kad mano ranką palietė kieta, standi krūtinė. Tai buvo viena iš Brojerio atsivestų moterų. Ji atsisėdo šalia manęs. Jos žvairos, žalzganos akys lėtai šliaužiojo manim. Tai buvo žvilgsnis, po kurio iš tikrųjų nebėra kas sakyti, - belieka veikti.

- Nuostabus daiktas mokėti taip gerti, - tarė ji po valandėlės.

Aš tylėjau. Jinai ištiesė ranką į mano stiklą. Jos sausa, gyslota, papuošalais žėrinti ranka panėšėjo į driežą. Ji judėjo labai lėtai, tarsi šliaužte šliaužė. Aš žinojau, ką tai reiškia. „Su tavim kaipmat apsidirbsiu, - pagalvojau. - Matydama, kad pykstu, tu neįvertini manęs. Tačiau apsirinki. Su moterimis jau kaip nors apsidirbsiu, tik su meile - negaliu. Tai, ko negaliu pasiekti, ir liūdina mane."

Moteris ėmė kalbėti. Jos balsas įtrūkęs, kažkoks stiklinis. Aš pastebėjau, kaip Pat žvalgosi į mano pusę. Tai man buvo ne galvoj. Bet ne galvoj buvo ir moteris, sėdinti šalia manęs. Jaučiausi krintąs į gludų, bedugnį šulinį. Tai neturėjo nieko bendro su Brojeriu ir tais žmonėmis. Tai neturėjo nieko bendro nė su Pat. Tai buvo niūri paslaptis, kad tikrovė pažadina troškimus, bet niekad negali jų patenkinti; kad meilė prasideda žmoguje, bet niekad jame nepasibaigia, ir kad gali būti visa: žmogus, meilė, laimė, gyvenimas, bet kažkokiu baisiu būdu to visada per maža, ir juo daugiau tai atrodo, juo mažiau yra iš tikrųjų. Vogčiomis pažvelgiau į Pat. Jinai ėjo su savo sidabrine suknele, jauna ir graži, skaisti gyvenimo liepsna, aš mylėjau ją, ir kai sakydavau jai: „Ateik", ji ateidavo, nieko nebuvo tarp mūsų, mudu galėjome būti taip artimi, kaip iš viso gali būti artimi žmonės, bet vis dėlto kartais viską kažkokiu paslaptingu būdu užtraukia, būdavo, šešėlis ir viskas darosi skausminga, aš negaliu ištraukti jos iš įvykių rato, išplėšti iš būties rato, kuris buvo virš mūsų ir mūsų viduje ir primetė mums savo dėsnius, alsavimą ir nykimą, abejotiną spindesį dabarties, visados krintančios į nebūtį, mirgančią jausmo iliuziją, kurią turėdamas jau savaime jos netenki. Niekad nieko negalima sulaikyti, niekad! Niekad negalima nutraukti žvangančios laiko grandinės,

niekad nerimas nepavirs ramybe, ieškojimas - tyla, kritimas - sustojimu. Aš net negalėjau atskirti Pat nuo atsitiktinių dalykų, nuo to, kas buvo prieš tai, kai jos dar nepažinau, nuo tūkstančio minčių, atsiminimų, nuo to, kas formavo ją prieš mane, net nuo tų žmonių negalėjau jos atskirti...

Greta manęs kalbėjo moteris savo įtrūkusiu balsu. Jinai ieškojo bendro vienai nakčiai, gabalėlio svetimo gyvenimo, norėdama įkaitinti save, užsimiršti, užmiršti skausmingai aiškią tiesą, kad niekad nieko nelieka, nei „aš", nei „tu" ir visų mažiausiai „mes". Ar jinai, iš esmės imant, ieškojo ne to paties, ko ir aš? Bendro, kuris padėtų užmiršti gyvenimo vienatvę, draugo, kuris padėtų įveikti būties beprasmybę?

- Grįžkim, - tariau aš. - Tai, ko jūs nori, taip pat ir tai, ko aš ncrriu, - beviltiška.

Moteris valandėlę žiūrėjo į mane. Paskiau ji atmetė galvą ir nusikvatojo.

Mes buvome dar keliuose restoranuose. Brojeris buvo susijaudinęs, šnekus ir kupinas vilčių. Pat nutilo. Ji nieko neklausinėjo manęs, nepriekaištavo, nieko nemėgino aiškinti, tik buvo sykiu, kartais šoko; tada rodėsi, kad ji plaukia marionečių ir karikatūrų spiečiuje kaip koks tylus, gražus, grakštus laivas; kartais šypsojo man.

Mieguistas naktinių restoranų tvaikas pilkai geltona ranka šluostė sienas ir veidus. Atrodė, kad orkestras grojo po stikliniu katafalku. Plikis gėrė kavą. Moteris driežo rankomis nejudėdama žiūrėjo priešais save. Iš pavargusios gėlių pardavėjos Brojeris nupirko rožių ir išdalijo jas Pat ir dviem kitoms moterims. Prasiskleidusiuose pumpuruose spindėjo mažučiai, vaiskūs vandens perliukai.

- Eime pašokti, - tarė Pat man.

- Ne, - atsakiau aš ir pagalvojau apie rankas, kurios šiandien lietė ją, - ne, - ir pasijutau gerokai juokingas ir pasigailėtinas.

- Vis dėlto, - tarė ji, ir jos akys patamsėjo.

- Ne, - atsakiau aš, - ne, Pat.

Pagaliau mes išėjome.

- Aš parvešiu jus namo, - tarė man Brojeris.

- Gerai.

Jis turėjo apklotą mašinoje, kuriuo užklojo Pat kelius. Staiga ji pasirodė man labai išblyškusi ir pavargusi. Moteris, su kuria sėdėjau prie bufeto, atsisveikindama įbruko man į ranką kažkokį raštelį. Aš apsimečiau nepastebėjęs ir įlipau į mašiną. Važiuojant žiūrėjau pro langą. Pat sėdėjo kampe ir nejudėjo. Aš net negirdėjau, kaip ji alsuoja. Brojeris pirmiausia nuvažiavo pas ją. Jis nesiklausęs žinojo, kur ji gyvena. Pat išlipo. Brojeris pabučiavo jai ranką.

- Labanakt, - tariau aš ir nepasižiūrėjau į ją.

- Kur jus išlaipinti? - paklausė Brojeris mane.

- Prie artimiausio kampo, - tariau aš.

- Aš mielai parvešiu jus namo, - atsakė jis kiek per greit ir per mandagiai.

Jis norėjo sutrukdyti man grįžti. Aš pagalvojau, ar užvažiuoti jam per ausį. Tačiau jis man buvo nė kiek ne galvoj.

- Gerai, tai nuvežkit mane į „Fredžio" barą.

- Argi įleis jus dar tokiu metu? - paklausė jis.

- Malonu, kad jūs tuo susirūpinote, - tariau aš. - Tačiau būkit ramus - mane visur įleis.

Pasakęs tai, aš pasigailėjau. Jis tikriausiai visą vakarą atrodė sau labai šaunus ir prašmatnus. Nereikėjo griauti tokio įsitikinimo. Atsisveikinau su juo draugiškiau kaip su Pat.

Bare dar buvo gana daug žmonių. Lencas ir Ferdinandas Grau lošė pokerį su konfekcininku Bolvisu ir kažkokiais kitais žmonėmis.

- Sėskis, - tarė Gotfrydas, - šiandien geras oras pokeriui.

- Ne, - atsakiau aš.

- Tik pasižiūrėk, - tarė jis, rodydamas gniužulą pinigų. - Be jokio blefo. Flešai* iš dangaus krinta.

* *Blefas, flešas* - pokerio terminai.

- Gerai, - tariau, - duok šen.

Blefavau su dviem karaliais ir pirkau keturis žemukus.

- Tai bent dalykai! - tariau aš. - Rodos, šiandien ir blefui geras oras.

- Toks oras visada, - atsakė Ferdinandas ir pastūmė man cigaretę.

Aš nesirengiau čia ilgai užtrukti. Tačiau dabar pajutau truputį pagrindą po kojų. Nors jaučiausi ir ne per puikiausiai, bet čia buvo sena, dora pastogė.

- Atnešk man pusbutelį romo, - šūktelėjau Fredui.

- Pamaišyk jį su portveinu, - tarė Lencas.

- Ne, - atsakiau aš. - Neturiu laiko eksperimentams. Noriu pasigerti.

- Tai paprašyk saldžių likerių. Susivaidijai?

- Nesąmonė.

- Nesakyk, vaikuti. Nepūsk tu miglos į akis savo senam tėvui Lencui, kuris kaip penkis įpirštus pažįsta visas širdies gelmes. Sakyk „taip" ir gerk.

- Su moterimi negalima vaidytis. Daugių daugiausia galima pykti ant jos.

- Pernelyg subtilus skirtumas trečią valandą nakties. Aš, beje, vaidydavausi su kiekviena. Jei nebesivaidiji, tai greit viskas baigsis.

- Gerai, - tariau aš, - kas dalija?

- Tu, - pasakė Ferdinandas Grau. - Man rodos, tave kamuoja pasaulio sielvartas, Robi. Nepasiduok. Gyvenimas margas, tik netobulas. Beje, nepaisant pasaulio sielvarto, tu blefuoji pasakiškai. Du karaliai - tai jau įžūlumas.

- Aš esu matęs partiją, kai septyni tūkstančiai frankų stovėjo prieš du karalius, - tarė Fredas nuo bufeto.

- Šveicarų ar prancūzų? - paklausė Lencas.

- Šveicarų.

- Tavo laimė, - atsakė Gotfrydas. - Jei tai būtų prancūzų frankai, tu nebūtum turėjęs teisės pertraukti lošimo.

Mes lošėme dar valandą. Aš išlošiau gana daug. Bolvisas tolydžio pralošinėjo. Aš gėriau, bet man tik gėlė galvą. Vis dar nepleveno rudos skraistės. Tik viską jutau aštriau. Viduriai degte degė.

- Taip, o dabar užteks, užvalgyk ko nors, - tarė Lencas. - Fredai, duok jam sandvičių ir keletą sardinių. Dėkis į kišenę pinigus, Robi.

- Dar kartą apvarykim.

- Gerai. Paskutinį kartą. Statom dvigubai?

- Dvigubai, - pasakė kiti.

Gana beprasmiškai pirkau tris kortas prie kryžių dešimtakės ir karaliaus. Gavau žemuką, damą ir tūzą. Su šia korta laimėjau prieš Bolvisą, kuris, gavęs keturias aštuonakes, kėlė ir kėlė statymus be galo ir be krašto. Keikdamas jis paklojo man krūvą pinigų.

- Matai, - tarė Lencas, - geras oras flešui.

Mes susėdome prie bufeto. Bolvisas pasiteiravo apie „Karlą". Jis negalėjo pamiršti, kad Kėsteris per lenktynes nugalėjo jo sportinį automobilį. Jis vis dar norėjo nupirkti „Karlą".

• - Paklausk Oto, - tarė Lencas. - Bet, man rodos, jis veikiau parduos tau savo ranką.

- Na jau, na jau, - tarė Bolvisas.

-Tu šito nesupranti, - atsakė Lencas, - komercinis dvidešimtojo amžiaus sūnau.

Ferdinandas Grau nusijuokė. Fredas irgi. Pagaliau juokėmės visi. Jei nesijuoksi iš dvidešimtojo amžiaus, tai turėsi nusišauti. Bet ilgai negalima iš to juoktis. Juk iš tikrųjų reikėtų žliumbti.

- Tu moki šokti, Gotfrydai? - paklausiau aš.

- Žinoma. Juk aš kitados esu buvęs šokių mokytojas. Tu jau pamiršai?

- Pamiršo... tegu pamiršta, - tarė Ferdinandas Grau. - Užmiršimas - tai amžinos jaunystės paslaptis. Žmogus sensta tik atminties dėka. Pernelyg mažai pamirštama.

- Ne, - pasipriešino Lencas. - Mes pamirštame vien tai, kas negera.

- Tu gali mane išmokyti? - paklausiau aš.

- Šokti? Per vieną vakarą, vaikuti. Ir tai visa tavo bėda?

- Aš neturiu jokių bėdų, - tariau. - Galvą skauda.

- Mūsų amžiaus liga, Robi, - tarė Ferdinandas Grau. - Geriausia būtų gimti be galvos.

Aš dar nuėjau į „Internacionalio" kavinę. Aloyzas kaip tik rengėsi uždarinėti langines.

- Ar dar kas yra? - paklausiau.

- Roza.

- Eikš, išgersim visi trys dar po vieną.

- Sutarta.

Roza sėdėjo prie bufeto ir mezgė savo dukteriai mažytes vilnones kojinaites. Ji parodė man, kokiu raštu mezga. Megztinukas jau buvo gatavas.

- Kaip šiandien sekėsi? - paklausiau aš.

- Prastai. Niekas nebeturi pinigų.

- Gal tau paskolint kiek? Se - išlošiau pokerio.

- Išlošti pinigai neša laimę, - tarė Roza, paspjaudė banknotus ir įsidėjo.

Aloyzas atnešė tris stiklus. Paskiau, kai atėjo Frici, - dar vieną.

- Užteks, - tarė jis po kurio laiko. - Prisivariau paskutinai.

Jis išjungė šviesą. Mes išėjome. Roza atsisveikino su mumis prie durų. Frici paėmė už parankės Aloyzą. Gaivi ir lengva, ji nuėjo šalia jo. Jis šlepeno, vilkdamas gatve savo pilnapades kojas. Aš sustojau ir pasižiūrėjau jiems iš paskos. Mačiau, kaip Frici pasilenkė prie nevalyvo, susimetusio į kuprą kelnerio ir pabučiavo jį. Jis abejingai atstūmė ją. Ir staiga - pats nežinau, kas čia atsitiko, - kai apsigręžiau ir pažvelgiau į tuščią gatvę, namus su tamsiais langais ir šaltą nakties dangų, tarsi kumščiais man smogė toks beprotiškas Pat ilgesys, kad pasverdėjau. Aš nieko nebesupratau - nei savęs, nei savo elgesio, nei viso šio vakaro, ničnieko.

Atsirėmiau į sieną ir įbedžiau akis priešais save. Negalėjau susigaudyti, kodėl visa tai padariau. Įsivėliau į kažkokią painiavą, kuri draskė ir jaukė, darė mane neprotingą ir neteisingą, blaškė iš vienos pusės į kitą ir sudaužė man viską, ką aš vargais negalais buvau sutvarkęs. Jausdamasis gerokai bejėgis, stovėjau prie sienos ir nežinojau, ką daryti. Namo eiti nenorėjau - ten būtų visai blogai. Pagaliau prisiminiau, kad Alfonso aludė dar turėtų būti atidaryta. Nuėjau tenai. Ketinau pasilikti ten ligi ryto.

Alfonsas nieko nepasakė, kai aš įėjau. Jis tik žvilgtelėjo į mane ir toliau skaitė laikraštį. Atsisėdau prie stalelio ir ėmiau sverti kalakutus. Aludėje daugiau nieko nebuvo. Aš galvojau apie Pat. Visą laiką vien apie Pat. Galvojau apie savo elgesį. Prisiminiau kiekvieną smulkmeną. Viskas buvo prieš mane. Aš vienas buvau kaltas. Stačiai išsikrausčiau iš galvos. Aš spoksojau į stalą. Kraujas ūžė galvoje. Buvau įpykęs ir įsiutęs pats ant savęs ir visiškai nežinojau, ką daryti. Aš, tik aš vienas viską sudaužiau.

Staiga kažkas džerkštelėjo ir subyrėjo. Aš trenkiau visa jėga stiklą ir sudaužiau.

- Irgi rado pramogą, - tarė Alfonsas ir atsistojo.

Jis išrankiojo man iš rankos šukes.

- Dovanok, - tariau. - Akimirką nepagalvojau, ką darau.

Jis atnešė vatos ir trauklapį.

- Eik gult, - tarė jis, - bus geriau.

- Gerai, - atsakiau aš. - Jau praėjo. Tik buvo suėmęs pasiutys.

- Pasiutį reikia išvaikyti linksmumu, o ne piktumu, - pareiškė Alfonsas.

- Tas tiesa, - tariau aš, - bet reikia mokėti taip daryti.

- Viskas priklauso nuo treningo. Visi jūs norit galva sieną pramušti. Bet ilgainiui išmoksi.

Jis užsuko patefoną ir uždėjo „Mizerere" iš „Trubadūro". Brėško rytas.

Aš nuėjau namo. Alfonsas dar pripylė man didelį stiklą „Fernet Branko". Pajutau, kad dabar į kaktą pradėjo daužyti minkšti kirvukai. Gatvė pasidarė nebelygi. Pečiai buvo tartum pripilti švino. Man jau užteko.

Pamažėli kopiau laiptais į viršų, ieškodamas kišenėje rakto. Staiga išgirdau prieblandoje kažką alsuojant. Kažkokia blyški, neaiški žmogysta kiurksojo ant viršutinės pakopos. Aš pažengiau du žingsnius.

- Pat... - tariau nieko nesuprasdamas. - Pat... ką gi tu čia veiki?

Ji pajudėjo.

- Rodos, buvau truputį užmigusi...

- Taip, bet kaip tu čia atsidūrei?

- Juk aš turiu raktą nuo tavo riamų...

- Aš ne apie tai. Aš... - Girtumas išnyko, ir pamačiau numindžiotas laiptų pakopas, nusilaupiusią sieną ir sidabrinę suknelę, mažytes, švytinčias kurpaites... - Noriu pasakyti, kaip tu iš viso čia patekai...

- Aš pati klausiu save visą laiką...

Ji atsistojo ir pasirąžė, tarsi nieko paprastesnio nebūtų pasaulyje, kaip vėlyvą naktį sėdėti čia ant laiptų. Paskiau ji pauostė orą.

- Lencas dar pasakytų: „Konjakas, romas, vyšninė, absentas..."

- Net „Fernet Branko", - prisipažinau aš ir tik dabar viską supratau kaip reikiant. - Po galais, tu nepaprasta mergina, Pat, o aš bjaurus idiotas!

Ūmai paėmiau ją ant rankų, atsirakinau duris ir nunešiau koridorium. Jinai prisiglaudė prie mano krūtinės, sidabrinė gęšė*, nuvargusi paukštė; aš pasukau galvą į šalį, kad jai į

[1] *Gęšė* — toks balų paukštis; pilkasis garnys.

veidą nemuštų degtinės tvaikas iš mano burnos, ir jutau, jog ji dreba, nors ir šypso.

Pasodinau ją į fotelį, uždegiau šviesą ir atnešiau apklotą.

- Jei būčiau bent pagalvojęs, Pat... užuot valkiojęsis po smukles... būčiau... ak, koks aš pasigailėtinas avigalvis... aš skambinau tau iš Alfonso aludės ir švilpavau prie tavo namų... ir pamaniau, kad tu nenori kalbėti su manimi, jei neatsiliepi...

- O kodėl tu negrįžai, kai palydėjai mane namo?

- Taigi tą ir aš norėčiau žinoti...

- Bus geriau, jei tu man duosi ir buto raktą, - tarė ji, - tada man nereikės laukti ant laiptų.

Ji šypsojo, bet jos lūpos virpėjo, ir staiga supratau, ką visa tai jai reiškė - tas sugrįžimas, tas laukimas ir tas žvalus, atsainus tonas dabar...

- Pat, - visiškai sumišęs, greitai tariau aš, - Pat, juk tu tikrai sušalus, tau reikia ko nors išgerti, aš mačiau šviesą Orlovo kambary, tie rusai visada turi arbatos, tuoj sugrįšiu... - aš pajutau, kaip mane užlieja karšta banga... - niekad kaip gyvas šito neužmiršiu, - pasakiau nuo durų ir greit nuėjau koridorium.

Orlovas dar nemiegojo. Jis sėdėjo priešais lemputės nušviestą Dievo Motinos paveikslą, stovintį kambario kertėje, jo akys buvo raudonos, o ant stalo kunkuliavo mažytis virtuvas.

- Prašom atleisti, - tariau aš, - nenumatytas atsitikimas... ar negalėtumėt duoti man truputį karštos arbatos?

Rusai pripratę prie atsitiktinumų. Jis pripylė man dvi stiklines, davė cukraus ir prikošė lėkštę mažyčių pyragaičių.

- Mielai padėsiu jums, - tarė jis, - ir man ne kartą yra taip pasitaikę... gal keletą pupelių kavos... pakramtyti...

- Ačiū, - tariau aš, - išties labai ačiū jums. Mielai paimsiu jas...

- Jeigu jums dar ko reikės, - tarė jis ir šią akimirką nepaprastai puikiai atrodė, - aš dar kurį laiką neisiu gult; man bus labai malonu...

Koridoriuje sukramčiau kavos pupeles. Jos pašalino degtinės dvoką. Pat sėdėjo prie lempos ir pudravosi. Aš stabtelėjau tarpdury. Mane labai sugraudino pamačius, kad ji taip sėdi, atidžiai žiūri į mažutį veidroduką ir šluosto pūkučių smilkinius.

- Išgerk truputį arbatos, - tariau aš, - ji visai karšta.

Jinai paėmė stiklinę. Aš žiūrėjau, kaip ji geria.

- Velnias žino, kas šįvakar atsitiko, Pat.

- Aš žinau, - atsakė ji.

- Taip? Aš ne.

- Ir nereikia, Robi. Tu ir taip truputį per daug žinai, kad būtum kaip reikiant laimingas.

- Galbūt, - tariau aš. - Bet juk taip negali būti, kad darausi vis vaikiškesnis nuo to laiko, kai susipažinau su tavim.

- Ką ten! Būtų blogiau, jei tu darytumeis vis protingesnis.

- Irgi motyvas, - tariau aš. - Tu gražiai moki padėti žmogui išbristi iš sunkios padėties. Bet man rodos, čia viskas susidėjo į krūvą.

Ji pastatė stiklinę ant stalo. Aš atsirėmiau į lovą. Jaučiausi, tartum būčiau sugrįžęs namo po ilgos, sunkios kelionės.

Ėmė čiauškėti paukščiai. Lauke trinktelėjo durys. Tai išėjo ponia Bender, lopšelio sesuo. Aš pažvelgiau į laikrodį. Po pusvalandžio į virtuvę ateis Fryda, ir tada mes negalėsim išeiti nepastebėti. Pat tebemiegojo. Ji alsavo giliai ir lygiai. Gėda buvo ją žadinti. Bet kitaip negalėjau.

- Pat...

Ji kažką sumurmėjo per miegus.

- Pat... - aš prakeikiau visus mebliuotus kambarius pasaulyje. - Pat, metas keltis. Tau reikia rengtis.

Ji atsimerkė ir nusišypsojo, dar visai šilta nuo miego, kaip kūdikis. Mane visada stebindavo jos smagumas pabundant, ir aš tai labai mėgau. Aš niekad nebūdavau smagus pabusdamas.

- Pat... ponia Calevski jau šveičia savo dirbtinę žiauną.

- Šiandien aš pasilieku pas tave...

- Čia?

- Taip...

Aš išsitiesiau.

- Puiki mintis... bet tavo daiktai... juk tai vakarinės kurpaitės ir suknelė...

- Tai aš ir liksiu iki vakaro...

- O kaip namie?

- Ten paskambinsim ir pasakysim, kad kur nors apsinakvojau.

- Taip ir padarysim. To nori valgyti?

- Dar ne.

- Dėl visa ko aš tuojau nušvilpsiu keletą šviežių bandelių. Jos kaba prie koridoriaus durų. Dabar pats laikas.

Kai sugrįžau, Pat stovėjo prie lango. Ji buvo tik su sidabriniais batukais. Švelni ankstyvo rytmečio šviesa tarsi šydas krito jai ant pečių.

- Vakarykščia užmiršome, Pat, a? - tariau aš.

Ji linktelėjo neatsigręždama.

- Mes stačiai nebesusitikinėsim su kitais žmonėmis. Tikroji meilė nepakenčia pašalinių žmonių. Tada mes nesivaidysim, neturėsim pavydo priepuolių. Tegu eina po velniais tas Brojeris su visa savo draugija, a?

- Taip, - tarė ji, - ir Markovic taip pat.

- Markovic? Kas ji tokia?

- Ta, su kuria sėdėjai prie bufeto „Kaskade".

- Aha, - tariau staiga apsidžiaugęs, - aha, šita.

Aš iškrausčiau savo kišenes.

- Pažiūrėk. Šiokios tokios naudos ta istorija vis dėlto davė. Visą krūvą pinigų išlošiau. Šįvakar mudu dar eisim paūžti, ką? Bet kaip reikiant, be svetimų žmonių. Jie mums užmiršti, ar ne?

Ji linktelėjo.

Už profsąjungų namų stogo tekėjo saulė. Sužėrėjo langai. Pat plaukai prisigėrė šviesos, pečiai nutvisko auksu.

- Kaip su sakei, ką veikia tas Brojeris? Tai yra, kas jis toks iš profesijos?

- Architektas.

- Architektas, - tariau aš truputį sumišęs, nes man būtų buvę maloniau išgirsti, kad jis niekas, - na, architektas, didelio čia daikto, ar ne, Pat?

- Taip, mielasis.

- Nieko ypatingo, tiesa?

- Ničnieko, - tarė Pat įsitikinusi, atsigręžė ir nusijuokė. - Ničnieko, visiškai nieko. Tikras šlamštas!

- Ir šita lindynė ne tokia jau skurdi, ką, Pat? Kiti, žinoma, turi gerės...

- Puiki toji tavo lindynė, - pertraukė mane Pat, - tai labai miela lindynė, aš išties nežinau gražesnės, mielasis!

- Ir aš, Pat, aš, tiesa, turiu ydų ir esu tik taksi vairuotojas, bet...

- Tu visų mieliausias, tu vagi bandeles ir mauki romą, tu mano mylimasis!

Ji staiga puolė man ant kaklo.

- Ak, tu kvailuti, kaip gera gyventi!

- Tik su tavim, Pat. Iš tikrųjų!

Aušo rytas, nuostabus ir spindintis. Apačioje, viršum antkapių draikėsi reta migla. Medžių viršūnės jau švytėjo. Iš namų kaminų verpėsi dūmai. Pardavėjai šaukė pirmųjų laikraščių pavadinimus. Mudu atsigulėme ir užmigome ryto miegu, kažkokiu pusiaumiegiu, kai nežinai, ar miegi budėdamas, ar sapnuoji nemiegodamas, užmigome apsikabinę ir, rodos, skridome į kažkokius stebuklingus tolius, alsuodami kvapas į kvapą. Paskiau, devintą valandą, pirmiausia kaip slaptasis tarėjas Burkhardas paskambinau asmeniškai pulkininkui leitenantui Egbertui fon Hakei, po to Lencui, kad šis už mane šįryt išvažiuotų su taksi.

Jis mane išsyk pertraukė.

- Nesirūpink, vaikuti, tavo Gotfrydas ne veltui yra žmogaus širdies permainų žinovas. Aš to ir laukiau. Daug malonumo, mano auksinis mažyti.

- Užsičiaupk, - tariau nesitverdamas laime ir paskelbiau virtuvėje, kad susirgau ir ligi pietų pagulėsiu. Triskart turėjau atmušti ponios Calevski antpuolius. Susirūpinusi mano sveikata, ji siūlė man ramunėlių arbatos, aspirino ir kompresų. Paskui man pavyko slapčiomis nugabenti Pat į vonią, ir daugiau jau niekas mūsų nebetrukdė.

XIV

Po savaitės mūsų dirbtuvės kieme netikėtai pasirodė kepėjas su savo fordu.

- Eik pažiūrėti, Robi, - tarė Lencas, piktai žvilgtelėjęs pro langą, - tas pyragius Kazanova tikriausiai atvažiuoja su kokiomis pretenzijomis.

Kepėjas atrodė gerokai surūgęs.

- Ar kas mašinai atsitiko? - paklausiau aš.

Jis papurtė galvą.

- Priešingai. Eina puikiai. Dabar ji bemaž kaip nauja.

- Taip ir yra, - patvirtinau aš ir pažvelgiau į jį atidžiau.

- Matote... - tarė jis, - vadinasi... aš norėčiau kitokios mašinos. Didesnės... - Jis apsidairė. - Jūs tada, rodos, turėjot kadilaką?

Išsyk supratau, kas atsitiko. Juočkė, su kuria jis gyveno, aplaužė jam ragus.

- Taip, kadilakas, - tariau aš svajingai, - tada jums ir reikėjo stverti jį! Nuostabi buvo mašina! Atidavėm už septynis tūkstančius markių. Gali sakyt, padovanojom!

- Na, taip jau ir padovanojot...

- Padovanojom! - įsakmiai pakartojau aš ir galvojau, ką čia padarius. - Galėčiau pasiteirauti, - pasakiau, - gal tam žmogui, kuris nupirko jį tada, dabar prireikė pinigų. Juk šiais laikais tokie dalykai netrunka atsitikti. Luktelkit valandžiukę.

Aš nuėjau į dirbtuvę ir greitai papasakojau, kas atsitiko. Gotfrydas pašoko.

- Vaikai, kur čia mums galvotrūkčiais nutvėrus seną kadilaką?

- Tuo jau aš pasirūpinsiu, - tariau, - tu verčiau žiūrėk, kad kepėjas nepaspruktų.

- Gerai! - Gotfrydas išnyko.

Aš paskambinau Bliumentaliui. Per daug vilties neturėjau, bet pamėginti juk galima. Jis buvo kontoroje.

- Ar nenorit kartais parduoti savo kadilako? - paklausiau aš tiesiai.

Bliumentalis nusijuokė.

- Aš turiu pirkėją, - kalbėjau toliau, - kloja ant stalo grynus pinigus.

- Grynus pinigus... - pakartojo Bliumentalis, valandėlę pagalvojęs. - Mūsų laikais tokie žodžiai - gryniausia poezija...

- Ir aš taip manau, - tariau ir staiga pasijutau guvesnis. - Tai kaip, galėsim apie tai pakalbėti?

- Pasikalbėti visada galima, - tarė Bliumentalis.

- Gerai. Kada galėčiau jus pamatyti?

- Šiandien vidurdienį turėsiu laiko. Sakykim, apie antrą valandą mano kontoroje.

- Gerai.

Aš pakabinau ragelį.

- Otai, - tariau Kėsteriui gerokai susijaudinęs, - to niekaip nesitikėjau, bet, man rodos, grįžta mūsų kadilakas!

Kėsteris pakilo nuo savo popierių.

- Tikrai? Žada parduoti mašiną?

Aš linktelėjau ir pažvelgiau pro langą į kiemą, kur Lencas gyvai įkalbinėjo kepėją.

- Jis negerai daro, - tariau susirūpinęs, - per daug šneka. Kepėjas - tikras nepasitikėjimo bokštas; jį reikia įkalbinėti be žodžių. Eisiu pakeisti Gotfrydo.

Kėsteris nusijuokė.

- Sėkmės, Robi.

Aš pamerkiau jam ir išėjau. Tačiau negalėjau patikėti savo ausimis, - Gotfrydas nė nemanė iš anksto liaupsinti kadila-

ko, jis tiktai su įkarščiu aiškino kepėjui, kaip Pietų Amerikos indėnai kepa kukurūzų duoną. Aš pažvelgiau į jį dėkingomis akimis ir kreipiausi į kepėją:

- Deja, tas žmogus nenori parduoti...

- Taip ir maniau, - tiesiai išdrožė Lencas, tarsi mudu būtume susitarę.

Aš gūžtelėjau pečiais.

- Gaila... bet aš suprantu...

Kepėjas stovėjo nežinodamas, ką daryti. Aš pažvelgiau į Lencą.

- Gal tu dar sykį pamėgintum? - tučtuojau paklausė jis.

- Aišku, galiu, - atsakiau aš. - Man vis dėlto pavyko susitarti, kad mudu susitiksim vidurdienį. Kur po to galėčiau jus surasti? - paklausiau kepėją.

- Ketvirtą aš būsiu šiame rajone. Važiuodamas pro šalį ir užsuksiu...

- Gerai... tada jau tikrai žinosiu. Tikiuosi, kad vis dėlto dar pavyks.

Kepėjas linktelėjo. Paskui įsėdo į savo fordą ir nuvažiavo.

- Tau turbūt visai galvoj negera, - šoko ant manęs Lencas, kai tik kepėjas nuvažiavo už kampo. - Aš stačiai prievarta turėjau laikyti tą vyruką, o tu paleidi jį be niekur nieko!

- Logika ir psichologija, mano gerasis Gotfrydai! - atsakiau aš ir patapnojau jam per petį. - Tu šito dar nesupranti kaip reikiant...

Jis nusipurtė mano ranką.

- Psichologija... - pareiškė jis niekinamai. - Visų geriausia psichologija yra gera proga! Ir tokią progą tu turėjai! Tas žmogus niekad nebegrįš...

- Ketvirtą jis sugrįš...

Gotfrydas su užuojauta pažvelgė į mane.

- Lažinamės? - paklausė jis.

- Mielai, - atsakiau aš, - bet tu prakiši. Tą žmogų geriau už tave pažįstu! Jo taip greit nepaimsi. Be to, juk negaliu parduoti daikto, kurio mes patys dar neturime...

- Ak, Dievuli tu mano, jei tik tokia bėda, - tarė Gotfrydas kraipydamas galvą, - tai iš tavęs nieko neišeis gyvenime, vaikuti! Juk tai kaip tik ir yra tikroji komercija! Eikš, aš veltui tau paskaitysiu paskaitą apie modernųjį ekonominį gyvenimą...

Vidurdienį nuėjau pas Bliumentalį. Pakeliui jaučiaus kaip jaunas ožiukas, einąs aplankyti seno vilko. Saulė svilino asfaltą, ir sulig kiekvienu žingsniu man vis mažiau norėjosi, kad Bliumentalis išsičirškintų mane, pasismeigęs ant iešmo. Geriausia buvo kalbėti su juo trumpai ir drūtai. Todėl, vos tik peržengęs slenkstį ir neduodamas jam prasižioti, greitai pasakiau:

- Pone Bliumentali, atėjau pas jus su padoriu pasiūlymu! Penkis tūkstančius penkis šimtus jūs tada sumokėjot už kadilaką. Siūlau jums šešis, bet su sąlyga, kad aš tikrai jį parduosiu. Tai paaiškės šįvakar...

Bliumentalis sėdėjo už rašomojo stalo ir kaip tik valgė obuolį. Jis nustojo valgęs ir akimirką žiūrėjo į mane.

- Gerai, - sušvokštė jis ir valgė toliau.

Aš palaukiau, kol jis numetė graužtuką į krepšį.

-Vadinasi, sutinkate? - paklausiau aš.

- Valandžiukę! - Jis išsitraukė iš stalčiaus kitą obuolį. - Nenorit?

- Ačiū, dabar ne...

Jis garsiai atsikando.

- Valgykit daug obuolių, pone Lokampai! Obuoliai ilgina gyvenimą! Keletas obuolių kasdien - ir jums nereikės gydytojo!

- Net jeigu ranką nusilaušiu?

Jis parodė dantis, numetė antrą graužtuką ir atsistojo.

- Tai nelaužykit rankos!

- Praktiška, - tariau aš ir laukiau, kas bus toliau. Tas pasikalbėjimas apie obuolius man buvo per daug įtartinas.

Bliumentalis iš nedidelės spintos ištraukė dėžę cigarų ir pavaišino mane. Tai buvo man pažįstami „Koronas".

- Jie irgi ilgina gyvenimą? - paklausiau aš.

- Ne, trumpina. Paskiau tai išlygina obuoliai. - Jis išleido debesį dūmų ir pažvelgė į mane iš apačios, pakreipęs galvą, tarsi koks susimąstęs paukštis. - Išlyginti, pone Lokampai, visada reikia išlyginti - čia visa gyvenimo paslaptis...

- Bet reikia sugebėti...

Jis mirktelėjo man.

- Taip, sugebėti, tai visa paslaptis. Mes per daug žinome ir per mažai sugebame. Todėl, kad per daug žinome.

Jis nusijuokė.

- Atleiskit, pavalgius visada mane suima filosofiška nuotaika...

- Pats geriausias laikas filosofuoti, - tariau aš. - Vadinasi, su kadilaku mes taip pat išlyginsime pusiausvyrą, tiesa?

Jis pakėlė ranką.

- Sekundę...

Aš nuolankiai nuleidau galvą. jBliumentalis pastebėjo tai ir nusijuokė.

- Ne, jūs ne taip mane suprantate! Aš tik norėjau pasakyti jums komplimentą. Jūs išsyk pribloškėte mane, atėjęs su atviromis kortomis! Tai buvo gerai apskaičiuota, norint paveikti senį Bliumentalį. O žinot, ko aš laukiau?

- Kad iš pradžių pasiūlysiu jums keturis tūkstančius penkis šimtus...

- Teisingai! Tačiau jums būtų buvę riesta. Juk jūs norit parduoti už septynis, tiesa?

Aš dėl visa ko gūžtelėjau pečiais.

- Kodėl būtinai už septynis?

- Todėl, kad anksčiau tiek už jį iš manęs prašėte...

- Puikią turit atmintį, - tariau aš.

- Skaičiams. Tiktai skaičiams. Deja. Vadinasi, pabaigsim taip: mašiną galit imti už tiek, kiek pasiūlėt.

Jis atkišo man ranką, ir mudu sukirtome delnais.

- Ačiū Dievui, - tariau atsikvėpęs, - pirmas uždarbis po ilgo laiko. Kadilakas, matyt, neša mums laimę.

- Man taip pat, - tarė Bliumentalis. - Juk aš irgi uždirbau penkis šimtus markių.

- Na taigi. Bet kodėl, tiesą sakant, parduodat jį? Nepatinka?

- Stačiai prietaras, - pareiškė Bliumentalis. - Aš visada parduodu, jei tik iš to uždirbu...

- Puikus prietaras, - atsakiau aš.

Jis palingavo žvilgantį kiaušą.

- Jūs netikit, bet tai tiesa. Kad nenueitų kreiva vėže kiti dalykai. Šiais laikais atsisakyti uždarbio - reiškia provokuoti likimą. O to niekas negali sau leisti.

Pusė penkių popiet Gotfrydas Lencas, nutaisęs iškilmingą miną, pastatė ant stalo priešais mane tuščią butelį nuo džino.

- Labai norėčiau, kad tu man jį pripiltum, vaikuti! Dovanai! Prisimeni mūsų lažybas?

- Prisimenu, - tariau aš, - bet tu atėjai per anksti.

Gotfrydas, netaręs nė žodžio, pakišo man panosėn laikrodį.

- Pusė penkių, - tariau aš, - galimas daiktas, kad tai net astronominis laikas. Pavėluoti gali kiekvienas. Tarp kitko, siūlau tau lažybas keturis prieš du...

- Priimta, - iškilmingai pareiškė Gotfrydas. - Veltui gausiu keturis butelius džino. Tai vadinama didvyriškumu pralaimėjus. Garbinga, vaikuti, bet neprotinga...

- Palauksim...

Aš jau seniai nebuvau toks tikras, koks apsimečiau. Priešingai, jau maniau, jog kepėjas veikiausiai nebegrįš. Man reikėjo sulaikyti jį priešpiet. Jis buvo per daug nepatikimas žmogus.

Kai penktą valandą sukaukė gretimo matracų spyruoklių fabriko sirena, Gotfrydas tylėdamas pastatė prieš mane ant stalo dar tris tuščius butelius nuo džino. Paskui jis atsirėmė į langą ir ėmė spoksoti į mane.

- Aš ištroškęs, - reikšmingai tarė jis po valandėlės.

Tuo pat metu išgirdau neabejotiną fordo motoro burzgimą gatvėje, ir tučtuojau kepėjo mašina įsuko pro mūsų vartus.

-Jei tu ištroškęs, mielasis Gotfrydai, - atsakiau labai oriai, - tai greitai parnešk tuos du butelius romo, kuriuos aš laimėjau. Galėsi veltui išgerti kokį gurkšnelį. Matai kieme kepėją? Psichologija, berneli mano! O dabar nukraustyk tuščius butelius nuo džino! Paskui galėsi išvažiuoti su taksi. Subtilesniems reikalams tu dar per jaunas. Viso gero, sūneli!

Aš išėjau į kiemą ir papasakojau kepėjui, kad mašiną greičiausiai bus galima nupirkti. Tiesa, klientas reikalauja tūkstančio penkių šimtų markių, bet jei jisai pamatys grynus pinigus, tai jau nusileis iki septynių tūkstančių.

Kepėjas klausė taip išsiblaškęs, kad aš sumišau.

- Šeštą valandą dar kartą paskambinsiu tam žmogui, - tariau aš pagaliau.

- Šeštą? - kepėjas tarsi pabudo iš miegų. - Šeštą man reikia būti... - Jis ūmai pasisuko į mane. - Važiuosit su manim?

- Kur? - paklausiau nustebęs.

- Pas jūsų bičiulį, tapytoją. Porttetas gatavas.

- Ak, taip, pas Ferdinandą Grau...

Jis linktelėjo.

- Važiuojam kartu. Apie mašiną galėsim paskiau pasišnekėti.

Atrodė, kad jis kažkodėl baisiai nenori vienas eiti. Tuo tarpu man kaip tik labai rūpėjo nepaleisti jo vieno.

- Gerai, - tariau aš, - juk gana toli. Tad geriausiai važiuojam tuojau.

Ferdinandas Grau atrodė prastai. Jo veidas buvo kažkoks pilkai žalias, sumūkęs ir išpurtęs. Jis sutiko mus prie ateljė durų. Kepėjas vos žvilgtelėjo į jį. Jis buvo keistai neryžtingas ir susijaudinęs.

- Kur? - paklausė jis išsyk.

Ferdinandas parodė ranka į langą. Ten stovėjo molbertas su portretu. Kepėjas greitai įėjo į vidų ir sustojo nejudėdamas priešais portretą. Po valandėlės jis nusiėmė skrybėlę. Žmogelis taip skubėjo, kad tai buvo užmiršęs.

Mudu su Ferdinandu palikome stovėti prie durų.

- Kaip sekasi, Ferdinandai? - paklausiau aš.

Jis atsainiai mostelėjo ranka.

- Ar kas atsitiko?

- Kas gali atsitikti?

- Tu prastai atrodai...

- Daugiau nieko?

- Ne, - tariau aš, - daugiau nieko...

Jis padėjo man ant peties savo didelę ranką ir nusišypsojo, o jo veidas kažkodėl priminė seno bernardino.

Mudu dar palaukėme kurį laiką. Paskiau priėjome prie kepėjo. Aš nustebau išvydęs portretą. Galva išėjo labai gerai. Ferdinandas iš vestuvių fotografijos ir kitos nuotraukos, kurioje kepėjo žmona atrodė labai susikrimtusi, nutapė dar gana jauną moterį, rimtomis, kiek bejėgėmis akimis žiūrinčią priešais save.

- Taip, - tarė kepėjas neatsigręždamas, - tai ji. - Jis pasakė tai veikiau sau, ir man atrodė, kad jis nė pats nežinojo, ką pasakė.

- Ar užtenka jums šviesos? - paklausė Ferdinandas.

Kepėjas neatsakė.

Ferdinandas priėjo ir truputį pasuko molbertą. Paskiau jis pasitraukė ir, mostelėjęs galva, pakvietė mane į mažytį kambarį greta dirbtuvės.

- Tai nemaniau, - tarė jis nustebęs, - nuolaida sugraudino jam širdį! Jis žliumbia...

- Kiekvienam gali taip atsitikti, - atsakiau aš. - Tik jam jau per vėlai...

- Per vėlai, - tarė Ferdinandas, - visada viskas per vėlai. Taip jau yra gyvenime, Robi.

Jis lėtai vaikščiojo iš vieno galo į kitą.

- Palikim jį kurį laiką vieną. Tuo tarpu mudu suloškim šachmatų partiją.

- Tavo auksinis charakteris, - tariau aš.

Jis sustojo.

- Kaip tai? Jam vis tiek nieko nepadėsi ir nepakenksi. O jeigu visada galvosi tik apie liūdnus daiktus, tai nė vienas žmogus pasaulyje nebeturės teisės juoktis, Robi...

- Vėl tavo teisybė, - tariau aš, - tad greitai suloškime partiją.

Sustatėme figūras ir pradėjome. Ferdinandas laimėjo gana lengvai. Jis davė man matą su bokštu ir rikiu, net nepajudinęs valdovės.

- Kad tave devynios, - tariau aš, - atrodai, lyg tris dienas nebūtum miegojęs, bet loši kaip jūrų plėšikas.

- Aš visada gerai losiu, kai užeina melancholija, - atsakė Ferdinandas.

- O kodėl šiandien tau užėjo melancholija?

- A, supaisysi. Todėl, kad temsta. Padorus žmogus visada darosi melancholiškas, kai ateina vakaras. Be rimtesnės priežasties. Šiaip sau...

- Bet tik tada, kai būna vienas, - tariau aš.

- Žinoma. Šešėlių metas. Vienatvės metas. Toks metas, kada konjakas visų gardžiausias.

Jis atnešė butelį konjako ir du stiklus.

- O gal jau eisim kas kepėją? - paklausiau aš.

- Tuoj. - Jis įpylė. - Į sveikatą, Robi! Už tai, kad visi kada nors nukratysim kojas!

- Į sveikatą, Ferdinandai! Už tai, kad mes kol kas dar gyvi.

- Na, - tarė jis, - yra buvę ir taip, kad nebedaug tetrūko nusistagaruoti. Išgerkim ir už tai!

- Gerai.

Mudu sugrįžome į ateljė. Sutemos sutirštėjo. Kepėjas tebestovėjo priešais portretą, įtraukęs galvą į pečius. Jis atrodė apgailėtinai pasimetęs dideliame plikame kambaryje, ir man pasivaideno, lyg jis būtų sumažėjęs.

- Įpakuoti portretą? - paklausė Ferdinandas.

Jis krūptelėjo.

-Ne...

- Tai rytoj atsiųsim jums.

- Ar jis negalėtų dar čia pabūti? - paklausė kepėjas neryžtingai.

- Kodėl gi? - nustebo Ferdinandas ir priėjo arčiau. - Nepatinka?

- Patikti tai patinka, bet norėčiau, kad jis dar paliktų čia...

- Nesuprantu...

Kepėjas, ieškodamas pagalbos, pažvelgė į mane. Aš supratau - jis bijojo pasikabinti portretą namie, kur buvo juodoji nenaudėlė. O gal jis drovėjosi vežti ten velionę.

- Bet, Ferdinandai, - tariau aš, - jei už portretą užmokėta, tai jį galima ramiai dar palikti čia...

- Žinoma...

Kepėjas su palengvėjimu išsitraukė iš kišenės čekių knygutę. Abu nuėjo prie stalo.

- Liko mokėti keturi šimtai markių? - paklausė kepėjas.

- Keturi šimtai dvidešimt, - tarė Ferdinandas, - įskaitant nuolaidą. Parašyt kvitą?

- Taip, - atsakė kepėjas, - dėl tvarkos.

Tylėdami vienas išrašė čekį, o antras - kvitą. Aš stovėjau prie lango ir dairiaus. Aplink ant sienų vakaro prieblandoje bolavo veidai iš neatsiimtų ir neapmokėtų portretų su auksiniais rėmais. Tai priminė kažkokį kito pasaulio vaiduoklių susirinkimą, ir atrodė, kad visos tos sustingusios akys nukreiptos į portretą prie lango, kuris dabar prisidės prie jų ir kurį vakaras užliejo paskutiniu gyvenimo spindesiu. Susidarė savotiška nuotaika - dvi žmogystos, palinkusios prie stalo ir rašančios, šešėliai ir daug nebylių portretų.

Kepėjas sugrįžo prie lango. Jo akys, išraizgytos raudonomis gysliukėmis, atrodė kaip stikliniai rutuliai, burna buvo pražiota, apatinė lūpa nukarusi, ir matėsi iškirmiję dantys; žiūrėti į jį buvo juokinga ir liūdna. Virš ateljė kažkas atsisėdo prie pianino ir ėmė skambinti pratimus, kartodamas tą pačią melodiją. Aidėjo laibi ir įkyrūs garsai. Ferdinandas sustojo prie stalo. Jis užsidegė cigarą. Degtuko liepsnelė nušvietė jo vei-

dą. Nuo mažučio rausvo žiburėlio pustamsis kambarys pasidarė didžiulis ir labai mėlynas.

- Ar dar galima šiek tiek pakeisti portretą/ - paklausė kepėjas.

- Ką būtent?

Ferdinandas priėjo arčiau. Kepėjas parodė į papuošalus.

- Ar galima šitą pašalinti?

Tai buvo didžiulė auksinė segė, kurią užsakydamas jis reikalavo nupiešti.

- Žinoma, - tarė Ferdinandas, - ji netgi nukreipia dėmesį nuo veido. Portretas net laimės, kai jos nebebus.

- Ir man taip atrodo. - Kepėjas valandėlę padelsė. - Kiek tai kainuos?

Mudu susižvalgėme su Ferdinandu.

- Nieko nekainuos, - geraširdiškai atsakė Ferdinandas. - Atvirkščiai, dar reikėtų jums grąžinti. Juk tokiam portretui reikia mažiau darbo. *

Kepėjas nustebęs pakėlė galvą. Valandėlę atrodė, kad jis pasirengęs sutikti. Bet paskiau jis ryžtingai pasakė:

- Ak ne, ką čia... juk jūs turėjot piešti...

- Tai irgi tiesa...

Mes išėjome. Ant laiptų, žiūrint į pakumpusią kepėjo nugarą, man jo pagailo. Mane šiek tiek sugraudino tai, kad Ferdinando klasta su sege privertė prabilti jo sąžinę. Man nelabai patiko lįsti jam į akis su kadilaku, kada jis taip nusiteikęs. Tačiau po to pagalvojau, jog iš dalies kepėjas nuoširdžiai liūdi velionės žmonos tik todėl, kad juočkė namie neduoda jam ramybės, ir aš vėl atgavau žvalią nuotaiką.

- Apie mūsų reikalą galim pasikalbėti mano namuose, - tarė kepėjas, mudviem išėjus į gatvę.

Aš linktelėjau. Man geriau nė nereikėjo. Tiesa, kepėjas manė, kad tarp savo keturių sienų jis bus tvirtesnis, o aš tikėjaus juočkės paramos.

Jinai jau laukė mūsų prie durų.

- Nuoširdžiai sveikinu, - tariau aš, kepėjui nespėjus nė prasižioti.

- Kokia proga? - paklausė ji greit, blykstelėjusi žvitriomis akimis.

- Ryšium su kadilaku... - atsakiau įžūliai.

- Branguti! - Vienu šuoliu ji pakibo kepėjui ant kaklo.

- Bet juk dar ne... - jis mėgino ištrūkti ir pasiaiškinti. Tačiau ji buvo tvirtai įsikibusi ir, tabaluodama kojomis, sukosi aplinkui, kad jis negalėtų kalbėti. Čia aš mačiau per jo petį gudrų, mirkčiojantį jos snukutį, čia per jos petį priekaištaujančią, veltui mėginančią protestuoti miltų kirmino galvą.

Galų gale jam pavyko išsivaduoti.

- Juk mes dar nesusitarėm, - tarė jis gaudydamas kvapą.

- Susitarėme, - tariau aš labai nuoširdžiai, - susitarėme! Aš apsiimu nusiderėti paskutinius penkis šimtus markių. Jūs sumokėsite už kadilaką septynis tūkstančius markių ir nė pfenigo daugiau! Sutinkate?

- Žinoma! - greitai pasakė juočkė. - Juk tai tikrai pigu, branguti...

- Pala! - Kepėjas pakėlė ranką.

- O kas čia dabar? - šoko jinai jam į akis. - Iš pradžių sakei, kad gausi mašiną, o dabar vėl nebenori!

- Juk jis nori, - įsiterpiau aš, - mes jau viską aptarėme...

- Na mat, branguti, tai kam dar... - Jinai prisiglaudė prie jo. Kepėjas mėgino išsivaduoti, bet ji spaudėsi pilnomis krūtimis jam prie peties. Jis nutaisė piktą miną, bet jo pasipriešinimas ėjo silpnyn.

- Fordas... - tarė jis.

- Savaime suprantama, bus įskaitytas į mokėjimo sumą...

- Keturi tūkstančiai markių...

- Tiek už jį kadaise mokėta, tiesa? - paklausiau aš draugiškai.

- Už keturis tūkstančius markių turi būti įskaitytas į bendrą sumą, - tvirtai pareiškė kepėjas. Dabar jis surado atramos tašką savo kontratakai. - Juk mašina, gali sakyti, nauja...

- Nauja... - tariau aš, - po tokio milžiniško remonto...

- Šįryt pats pripažinote...

- Šįryt buvo visai kas kita. Nauja naujai nelygu, priklauso nuo to, ar perki, ar parduodi. Už keturis tūkstančius markių jūsų fordo buferiai turėtų būti iš gryno aukso.

- Keturi tūkstančiai markių, arba nieko iš to nebus, - užsispyręs tarė kepėjas. Jis dabar vėl įėjo į senas vėžes ir, kaip atrodė, rengėsi atsigriebti už tą sentimentalumo valandėlę, kuri jam buvo pirma užėjusi.

- Tai ligi pasimatymo! - atsakiau aš ir kreipiausi į juočkę: - Labai gaila, gerbiamoji ponia, bet darytis nuostolių aš negaliu. Už kadilaką mes ir taip nieko neuždirbame, tad negalime ir seno fordo priimti už tokią baisią kainą. Viso labo...

Ji sulaikė mane. Jos akys žibėjo, ir dabar ji taip užpuolė kepėją, kad jam apkurto ausys ir aptemo akys.

- Tu pats šimtą kartų sakei, kad fordas niekam nebevertas, - sušnypštė ji galiausiai su ašaromis akyse.

- Du tūkstančiai markių, - tariau aš, - du tūkstančiai markių, nors ir tai tikra savižudybė.

Kepėjas tylėjo.

- Na, ko tyli, sakyk pagaliau ką nors! Ko dabar stovi tarsi žado netekęs? - purkščiojo juočkė.

- Ponai, - tariau aš, - einu ir atgabenu kadilaką. O jūs tuo tarpu galbūt aptarsite šį reikalą tarp savęs.

Aš jaučiau, kad visų geriausia man išnykti. Juočkė jau varys mano darbą toliau.

Po valandos sugrįžau su kadilaku. Išsyk pamačiau, kad ginčas išspręstas kuo paprasčiausiai. Kepėjas atrodė susilamdęs, o prie kostiumo jam buvo prilipus plunksna iš lovos. Tuo tarpu juočkė švytėjo visa, liumpsėjo jos krūtys, o veide šmėsčiojo išdavikiška šypsena. Dabar ji buvo persirengusi ir vilkėjo ploną šilkinę suknelę, glaudžiai aptempusią liemenį. Nutaikiusi progą, ji pamerkė man ir linktelėjo - viskas tvarkoj. Mes išmėginome mašiną. Juočkė patogiai kėpsojo ant plačios sėdynės ir be paliovos plepėjo. Mielu noru būčiau ištrenkęs ją pro langą, bet ji dabar buvo man reikalinga. Kepėjas sėdėjo šalia manęs, gana melancholiškai nusiteikęs. Jis iš anksto liūdėjo savo pinigų, ir tas liūdesys buvo tikriausias iš visų.

Privažiavome prie kepėjo namų ir vėl suėjome į vidų. Kepėjas išėjo iš kambario pinigų atnešti. Dabar jis atrodė kaip senis, ir aš pastebėjau, kad jo plaukai dažyti. Juočkė pasiglostė suknelę.

- Puikiai susidorojome, ar ne?

- Taip, - atsakiau aš nenorom.

- Šimtinė markių turi man kliūti...

- Šitaip?.. - tariau aš.

- Tas senas šykštus ožys, - sušnibždėjo ji patikliai ir priėjo arčiau, - pinigų turi kaip šieno! Bet pamėgink, kad geras, iš jo paimti! Net testamento, ir to nenori rašyti. Numirs, ir atiteks viskas vaikams, o aš liksiu it musę kandus! Baisus čia malonumas su tokiu sudubusiu seniu...

Sūpuodama krūtis ji priėjo dar arčiau.

- Tai, vadinasi, rytoj užeisiu dėl to šimto markių. Kada jūs ten būnate? O gal jūs pats užsuktumėt? - Ji sukikeno. - Rytoj popiet būsiu čia viena...

- Atsiųsiu jums tuos pinigus... - tariau aš.

Ji kikeno toliau.

- Atneškit pats. O gal bijot?

Ji, matyt, laikė mane baikščių ir norėjo pirštu prikišamai parodyti, koks reikalas.

- Bijot tai nebijau, - tariau aš. - Bet neturiu laiko. Kaip tik rytoj turiu eiti pas gydytoją. Įsisenėjęs sifilis, žinot! Stačiai nuodija gyvenimą...

Ji taip ūmai atšoko, kad vos nenuvirto į pliušinį fotelį. Tuo metu sugrįžo kepėjas. Su nepasitikėjimu jis paskersavo į juočkę. Paskui suskaičiavo pinigus ir paklojo ant stalo. Skaičiavo lėtai ir abejodamas. Jo šešėlis šmėsčiojo ant rausvų kambario

apmušalų, tarsi padėdamas skaičiuoti. Rašydamas kvitą, aš pagalvojau, kad jau sykį šiandien taip buvo. Tik tada išrašė kvitą Ferdinandas Grau. Nors čia nebuvo nieko ypatingo, bet man tas pasirodė keista.

Išėjęs į gatvę apsidžiaugiau. Oras buvo švelnus ir vasaris' kas. Prie šaligatvio blizgėjo kadilakas.

- Na, seni, labai ačiū, - tariau ir patapnojau per kapotą. - Grįžk greit vėl naujiems žygdarbiams!

XV

Viršum pievų tviskėjo giedras rytas. Mudu su Pat sėdėjome skynimo pakraštyje ir pusryčiavome. Aš buvau pasiėmęs dvi savaites atostogų, ir mudu su Pat važiavome prie jūros.

Priešais mus ant plento stovėjo mažutis senas sitroenas. Mes gavome jį parduodami kepėjo fordą, ir Kėsteris davė jį man atostogoms. Mašina buvo taip apkrauta lagaminais, kad atrodė kaip asilas su nešuliais.

- Tikėkimės, kad jis nesubyrės bevažiuojant, - tariau aš.

- Nesubyrės, - atsakė Pat.

- Iš kur tu žinai?

- Ko čia nežinosi? Todėl, kad dabar mūsų atostogos, Robi.

- Galbūt, - tariau aš. - Tačiau taip pat žinau, kokia jo užpakalinė ašis. Ji atrodo liūdnai. Ypač kai tokia apkrauta.

- Tai „Karlo" brolis. Išlaikys.

- Labai rachitiškas brolis.

- Nepiktžodžiauk, Robi. Šiuo metu tai gražiausia mašina, kokią tik esu mačiusi.

Mudu gulėjome šalimais pievoje. Nuo miško dvelkė šiltas ir švelnus vėjas. Kvepėjo sakais ir žolėmis.

- Sakyk, Robi, - paklausė Pat po valandėlės, - kokios ten gėlės prie upelio?

- Plukės, - atsakiau nė nežvilgtelėjęs.

- Bet, mielasis! Tai ne plukės, plukės daug mažesnės; be to, jos žydi tik pavasarį.

- Tiesa, - tariau aš. - Tai kartenė.

Ji papurtė galvą.

- Kartenę aš pažįstu. Visai ne taip atrodo.

- Tai tada nuokana.

- Bet, Robi! Nuokana balta, o ne raudona.

- Tada nebežinau. Ligi šiol aš visai apsieidavau su tomis trimis gėlėmis, kai kas paklausdavo. Viena iš jų visada žmonės patikėdavo.

Ji nusijuokė.

- Gaila. Jei būčiau žinojus, būčiau pasitenkinus plukėmis.

- Nuokana, - tariau aš, - su nuokana man visada geriausiai sekdavosi.

Ji pasikėlė.

- Tai juokinga! Ir dažnai tave klausdavo?

- Ne per dažniausiai. Ir visai kitomis aplinkybėmis.

Ji pasirėmė rankomis į žemę.

- O vis dėlto, po teisybei, gėda, kad žmogus bastaisi žemėje ir bemaž nieko apie ją nežinai. Net tų kelių vardų.

- Nesisielok, - tariau aš. - Daug didesnė gėda, kad iš viso nežinai, kodėl bastaisi žemėje. Keletas vardų daugiau ar mažiau nieko nereiškia.

- Tu taip sakai! O aš manau, kad tu vien tingi.

Aš atsigręžiau.

- Žinoma. Bet tinginystės klausimas dar anaiptol kaip reikiant neapgalvotas. Ji yra pirmoji kiekvienos laimės priežastis ir kiekvienos filosofijos galas. Eikš, pagulėkim dar. Žmogus per mažai guli. Jis nuolat sėdi ir stovi. Tai kenkia gyvuliškai savijautai. Tik gulėdamas visiškai susitaikai su savim.

Atburzgė automobilis ir pravažiavo.

- Mažutis mersedesas, - pasakiau nepakeldamas galvos. - Keturių cilindrų.

- Ana dar vienas atvažiuoja, - tarė Pat.

- Taip, girdžiu. Reno. Jo radiatorius kaip kiaulės šnipas?

- Taip.

- Tai reno. O dabar klausyk, atvažiuoja tikra mašina! Lančija! Ji tikrai pasivys pirmąsias dvi kaip vilkas ėriukus! Paklausyk, kaip dirba motoras! Tarsi vargonai!

Mašina prašvilpė.

- Čia tai tu, matyt, žinai daugiau kaip tris vardus, ar ne? - paklausė Pat.

- Žinoma. Ir net nepameluoju.

Ji nusijuokė.

- O kaip tau atrodo - tai liūdna ar ne?

- Nė kiek neliūdna. Tik natūralu. Geras automobilis man kartais mielesnis už dvidešimt žydinčių pievų.

- Užkietėjęs dvidešimtojo amžiaus sūnau! Tu turbūt visai nesentimentalus?..

- O kaipgi, matai kokių sentimentų jaučiu automobiliams.

Ji pažvelgė į mane.

- Aš irgi, - tarė ji.

Eglyne sukukavo gegutė. Pat ėmė skaičiuoti.

- Kodėl skaičiuoji? - paklausiau aš.

- Argi nežinai? Kiek kartų sukukuos, tiek metų gyvensi.

- Ak šitaip, tiesa. Bet yra ir kitoks prietaras. Kai gegutė kukuoja, reikia pažvanginti pinigus. Tada jų padaugės.

Aš išsitraukiau iš kišenės smulkius pinigus ir stipriai pažvanginau tarp delnų.

- Štai koks tu, - tarė Pat ir nusijuokė. - Aš noriu gyventi, o tu nori pinigų.

- Kad galėčiau gyventi, - atsakiau aš. - Tikras idealistas siekia pinigų. Pinigai - tai iš aukso nukalta laisvė. O laisvė - tai gyvenimas.

- Keturiolika, - skaičiavo Pat. - Tu jau esi kartą kitaip kalbėjęs.

- Tai buvo niūriu mano gyvenimo metu. Apie pinigus negalima paniekinamai kalbėti. Daugelis moterų netgi įsimyli dėl pinigų. O meilė daugelį vyrų padaro gobšius. Vadinasi, pinigai skatina idealus, tuo tarpu meilė - materializmą.

- Šiandien tau sekasi, - tarė Pat. - Trisdešimt penki.

- Vyriškis, - pareiškiau aš toliau, - darosi gobšus tik per moterų užgaidas. Jie nebūtų moterų, nebūtų nė pinigų, o vyrai taptų didvyrių paderme. Apkasuose nebuvo moterų, ir neturėjo nė kokios reikšmės, ar kam nors ir kur nors priklauso kokia nuosavybė; svarbu buvo tik viena, - koks iš tavęs vyras. Aš nesirengiu girti apkasų, tik noriu teisingai nušviesti meilę. Ji skatina bloguosius vyro instinktus - siekimą turto, galios, uždarbio, ramybės. Ne veltui diktatoriai mėgsta, kad jų bendradarbiai būtų vedę, - šitaip jie ne tokie pavojingi. Ir ne veltui katalikų kunigai neturi žmonų, kitaip jie nebūtų tokie drąsūs misionieriai.

- Šiandien tau pasakiškai sekasi, - pagarbiai tarė Pat. - Penkiasdešimt du!

Aš susižėriau pinigus į kišenę ir užsidegiau cigaretę.

- Ar tu dar ilgai skaičiuosi? - paklausiau. -Juk jau priskaičiavai daugiau kaip septyniasdešimt metų.

- Šimtas, Robi! Šimtas - laimingas skaičius.Tiek metų norėčiau išgyventi.

- Reiškiu pagarbą, tu drąsi! Bet ką tu taip ilgai veiksi?

Ji žvilgtelėjo į mane.

- Pamatysiu. Aš kitaip žiūriu į tai negu tu.

- Žinoma. Tarp kitko, žmonės sako, kad sunkiausi pirmieji septyniasdešimt metų. Paskiau bus viskas paprasčiau.

- Šimtas! - paskelbė Pat, ir mudu pakilome.

Jūra artėjo kaip milžiniška sidabrinė taurė. Jau gerokai anksčiau jutome jos sūrų kvėpavimą; horizontas ėjo vis platyn ir šviesyn ir staiga nusitiesė prieš mūsų akis - neramus, galingas ir bekraštis.

Plento vingis suko prie pat jūros. Paskiau pasirodė miškas, o už jo kaimas. Mes pasiteiravome, kaip surasti namus, kuriuose rengėmės gyventi. Dar reikėjo pavažiuoti gerą galą už kaimo. Kėsteris buvo davęs mums adresą. Po karo jis čia gyveno vienerius metus.

Tai buvo mažutė nuošali vieta. Elegantišku lanku privažiavau prie vartų ir daviau signalą. Platus išblyškęs veidas pasirodė lange, paspoksojo akimirką ir išnyko.

- Reikia tikėtis, kad tai ne panelė Miuler, - tariau aš.

- Visai nesvarbu, kaip ji atrodo, - pasakė Pat.

Durys atsivėrė. Ačiū Dievui, tai buvo ne panelė Miuler. Tai būta tarnaitės. Panelė Miuler, namų savininkė, pasirodė po minutės. Grakšti žilaplaukė dama, panaši į senmergę. Ji buvo su uždara juoda suknele ir auksiniu kryželiu segės vietoje.

- Dėl visa ko pasikelk kojines, Pat, - sušnibždėjau, pažvelgęs į segę, ir išlipau.

- Turbūt ponas Kėsteris jau pranešė apie mus, - tariau aš.

- Taip, jis telegrafavo man, kad atvažiuosit. - Ji atidžiai žiūrinėjo mane. - O kaip sekasi ponui Kėsteriui?

- Ak, gana gerai, jei šiandien galima taip pasakyti.

Ji linktelėjo ir žiūrinėjo mane toliau.

- Seniai jį pažįstate?

„Tai tikras egzaminas", - pagalvojau aš ir pranešiau, nuo kada pažįstu Otą. Ji atrodė patenkinta. Priėjo Pat. Ji buvo pasikėlusi kojines. Panelės Miuler žvilgsnis sušvelnėjo. Rodos, į Pat ji pažvelgė maloningiau negu į mane.

- Dar turėsit kambarius mums? - paklausiau aš.

-Jeigu ponas Kėsteris telegrafuoja, jūs visada gausit kambarį, - pareiškė panelė Miuler ir kiek niekinamai pažvelgė į mane. - Jūs gausit net patį geriausią, - tarė ji Pat.

Pat nusišypsojo. Panelė Miuler irgi nusišypsojo.

- Aš parodysiu jums, - tarė ji.

Ir abi nuėjo siauru takučiu per mažytį sodą. Aš kiūtinau iš paskos, jausdamasis niekam nereikalingas, nes panelė Miuler kreipėsi tik į Pat.

Kambarys, kurį ji mums parodė, buvo apatiniame aukšte. Jis turėjo atskirą įėjimą iš sodo. Kambarys man labai patiko. Jis buvo gana didelis, šviesus ir jaukus. Vienoje pusėje, savotiškoje nišoje, stovėjo dvi lovos.

- Na? - paklausė panelė Miuler.

- Labai gražu, - tarė Pat.

- Net ištaiginga, - pridūriau aš norėdamas įsiteikti. - O kur antras?

Panelė Miuler pamažėli atsigręžė.

- Antras? Koks antras? Jūs norit kito? Tas jums nepatinka?

- Jis stačiai puikus, - atsakiau aš, - bet...

- Bet? - tarė panelė Miuler kiek pašaipiai. - Deja, geresnio už tą neturiu.

Aš kaip tik norėjau paaiškinti jai, kad mums reikalingi du atskiri kambariai, kai ji pridūrė:

- Juk jūsų žmonai jis labai patinka...

„Jūsų žmonai..." Man pasirodė, kad žengtelėjau atgal. Tačiau nepajudėjau iš vietos. Nemačiomis pažvelgiau į Pat, kuri stovėjo atsirėmusi prie lango ir, žiūrėdama į mane, vos laikėsi nesijuokus.

- Mano žmona, aišku... - tariau aš, įbedęs akis į auksinį kryželį ant panelės Miuler kaklo. Nieko negalėjau padaryti, nesiryžau atverti jai tiesos. Ji būtų tik aiktelėjusi ir apalpusi. - Matot, mes įpratę miegoti dviejuose kambariuose, - tariau aš. - Tai yra kiekvienas skyrium.

Panelė Miuler nepritardama pakratė galvą.

- Du miegamieji vedusiems žmonėms... kažkokia nauja mada...

- Ne, ne tai, - tariau aš bijodamas, kad ji nepradėtų įtarinėti mūsų. - Mano žmona labai budri. O aš, deja, gerokai knarkiu.

- Mat kas, jūs knarkiat! - atsakė panelė Miuler, tarsi seniai būtų tai atspėjusi.

Jau bijojau, kad dabar duos ji man kambarį viršuje, trečiame aukšte, bet santuoka, matyt, jai buvo šventas daiktas. Ji atidarė duris į mažutį gretimą kambarį, kuriame stovėjo lova ir daugiau beveik nieko.

- Puiku, - tariau, - visiškai užtenka. Bet ar čia niekam nekliudysiu? - Aš norėjau sužinoti, ar mes vieni būsim apatiniame aukšte.

- Jūs nekliudysit niekam, - pareiškė panelė Miuler, ir visas orumas staiga jai dingo. - Be jūsų, niekas čia negyvena. Visi kiti kambariai tušti. - Ji pastovėjo valandėlę, paskui sukaupė jėgas. - Ar valgysite čia, kambaryje, ar valgomajame?

- Čia, - tariau aš.

Ji linktelėjo ir išėjo.

- Na, ponia Lokamp, - tariau aš Pat. - Įkliuvome. Bet aš neišdrįsau nieko pasakyti - ta sena ragana kažkaip atsiduoda bažnyčia. Rodos, aš taip pat ne per daug jai patikau. Keista, paprastai man sekasi tarp senų damų.

- Tai ne sena dama, Robi. Tai labai miela sena panelė.

- Miela? - Aš gūžtelėjau pečiais. - Bet, šiaip ar taip, jos laikysena ori. Nė gyvos dvasios visuose namuose, ir toks didingas elgesys!

- Ne tokia ji didinga...

- Su tavim ne.

Pat nusijuokė.

- Man ji patiko. O dabar neškim lagaminus ir traukim maudymosi reikmenis.

Aš paplaukiojau valandą ir atsiguliau paplūdimy priešais saulę. Pat tebebuvo vandeny. Balta jos maudymosi kepuraitė čia pasirodydavo, čia vėl dingdavo bangose. Krykštavo keletas žuvėdrų. Horizonte lėtai plaukė garlaivis, traukdamas iš paskos dūmų uodegą.

Saulė kepino. Ji tirpdė bet kokį bandymą pasipriešinti mieguistai ramybei, reikalaujančiai apie nieką negalvoti. Užsimerkiau ir išsitiesiau kiek ilgas. Gurgždėjo karštas smėlis. Ausyse ūžė silpna bangų mūša. Tai man priminė kažką, kažkokią dieną, kai aš gulėjau lygiai taip pat...

Tai buvo 1917 metų vasarą. Mūsų kuopa tuomet stovėjo

Flandrijoje, ir mes netikėtai gavome kelias dienas pailsėti Ostendėje. Majeris, Holthofas, Brejeris, Liutgensas, aš ir dar keletas kitų. Dauguma iš mūsų dar niekad nebuvome buvę pajūryje, ir tos kelios dienos, ta bemaž nesuvokiama pertrauka tarp mirties ir mirties pavirto kažkokiu klaikiu mėgavimusi saule, smėliu, jūra. Ištisas dienas mes tysojome paplūdimy, kaitinome prieš saulę savo nuogus kūnus; būti nuogiems, neapsikarsčiusiems ginklais ir apranga - jau savaime reiškė taiką; mes siautėme po paplūdimį, nuolatos šokinėjome į jūrą, jutome savo kūno dalis, savo alsavimą, savo judesius, jutome visa jėga, kuri siejo tuo metu mus su gyvenimu; tomis valandomis mes pamiršdavome viską ir taip pat norėdavome viską pamiršti. Bet vakare, prieblandoje, kai nusileisdavo saulė, o pilki šešėliai nuo horizonto nusidriekdavo per blyškią jūrą, į bangų mūšos šniokštimą įsiterpdavo kitoks garsas, eidavo stipryn ir pagaliau nustelbdavo bangų ošimą it koks grasinimas. Tai buvo fronto kanoriada. Ir ūmai gūdi tyla pertraukdavo kalbas, galvos pakildavo ir imdavo klausytis, o prisižaidusių ligi nuovargio vaikų veiduose staiga vėl įsirėždavo rūstūs kareiviški bruožai, jais akimirką graudžiai šmėstelėdavo nuostaba, melancholija, kurioje buvo visa, kas niekad ir nebuvo išreikšta: ir drąsa, ir kartėlis, ir troškimas gyventi, valia įvykdyti savo pareigą, nusiminimas, viltis ir paslaptingas liūdesys tų, kurie iš jaunų dienų buvo paženklinti mirties ženklu. Po kelių dienų prasidėjo didelis puolimas, ir jau liepos trečiąją dieną kuopoje beliko vos trisdešimt du vyrai; o Majeris, Holthofas ir Liutgensas buvo nukauti.

- Robi! - sušuko Pat.

Atsimerkiau. Akimirką galvojau, kur aš dabar. Visada, kai mane apnikdavo karo atsiminimai, aš nukildavau kažkur toli. Kiti atsiminimai tokios nuotaikos nesukeldavo.

Aš pasikėliau. Pat brido iš vandens. Ji ėjo kaip tik priešais saulės taką, nutįsusį per jūrą; platus spindesys tekėjo jai nuo pečių, ir ji buvo taip užlieta šviesos, kad jos fone atrodė bemaž tamsi. Ji ėjo paplūdimiu į mano pusę, ir sulig kiekvienu žingsniu labiau augo į akį veriantį švytėjimą, kol vėlyvo popiečio saulė atsidūrė už jos galvos kaip aureolė.

Aš pašokau; toks neįtikimas, tarsi iš kito pasaulio, pasirodė man kaip tik dabar tas vaizdas - platus žydras dangus, putojančios bangų keteros jūroje ir daili, grakšti figūra priešais. Man pasivaideno, tarsi aš vienas būčiau pasaulyje ir iš vandens žengtų pirmoji moteris. Akimirką mane apstulbino milžiniška, rami grožio galia, ir aš pajutau, kad ji stipresnė už visą kruviną praeitį, kad ji turi būti stipresnė už ją, nes kitaip sugriūtų pasaulis ir uždustų baisiame sąmyšyje. Ir dar stipriau pajutau, kad aš esu čia, stačiai esu čia, kad Pat yra, kad aš gyvenu, kad ištrūkau iš siaubo, kad turiu akis ir rankas, kad turiu minčių ir karštas kraujo vilnis ir kad visa tai yra nesuvokiamas stebuklas.

- Robi! - sušuko Pat dar kartą ir pamojavo.

Aš pakėliau nuo žemės jos chalatą ir greit nuėjau jos pasitikti.

- Tu per ilgai buvai vandeny, - tariau aš.

- Man visai šilta, - atsakė ji dusdama.

Aš pabučiavau ją į drėgną petį.

- Iš pradžių turėtum protingiau elgtis.

Ji papurtė galvą ir, visa švytėdama, pažvelgė į mane.

- Aš pakankamai ilgai buvau protinga.

-Taip?

- Žinoma. Pernelyg ilgai! Pagaliau noriu būti neprotinga.

Ji nusijuokė ir prisiglaudė skruostu man prie veido.

- Būkim neprotingi, Robi! Apie nieką negalvokim, iš viso apie nieką negalvokim, tik apie save, apie saulę, atostogas ir jūrą!

- Gerai, - tariau aš ir paėmiau frotinį rankšluostį. - Pirmiausia tave sausai nušluostysiu. Kada gi tu spėjai taip nudegti?

Ji užsivilko chalatą.

- Tai dar likę iš mano protingųjų metų. Tada turėdavau kasdien po valandą gulėti prieš saulę balkone. O aštuntą valandą vakaro eidavau gulti. Šįvakar aštuntą valandą aš eisiu dar kartą maudytis.

- Tai dar pamatysim, - tariau aš. - Savo sumanymais žmogus visada yra didis. Tik ne jų įvykdymu. Tuo jis ir žmogus.

Iš maudymosi vakare nieko neišėjo. Mudu pasivaikščiojome po kaimą, o sutemus išvažiavome pasivėžinti sitroenu. Staiga Pat pasijuto labai nuvargusi ir pareikalavo važiuoti namo. Aš jau ne pirmą kartą pastebėjau, kad spinduliuojantis gyvumas jai staiga pasikeičia nuovargiu. Ji neturėjo jėgų atsargos, nors iš pažiūros taip ir neatrodė. Ji visada išeikvodavo visas savo jėgas, ir tik jos liauna jaunystė atrodė neišsemiama; bet staiga ateidavo tokia akimirka, kai jos veidas išblykšdavo, akys giliai įdubdavo, ir viskas pasibaigdavo. Ji pavargdavo ne iš lėto, bet staiga, per vieną sekundę.

-Afežiuojam namo, Robi, - tarė ji, ir jos krūtininis balsas pasidarė dar žemesnis.

- Namo? Pas panelę Elfrydą Miuler su auksiniu kryželiu ant krūtinės? Kas gali žinoti, ką ta ragana tuo tarpu sugalvojo.

- Namo, Robi, - tarė Pat ir pavargusi atsirėmė man į petį. - Ten dabar mūsų namai.

Aš nuėmiau vieną ranką nuo vairo ir apkabinau ją per pečius. Taip važiavome iš lėto per mėlyną ūkanotą prieblandą, o kai pagaliau išvydome mažučio, lėkštoje dauboje prigludusio namelio apšviestus langus, iš tikrųjų pasirodė, kad grįžtame namo.

Panelė Miuler jau laukė mūsų. Ji buvo persirengusi ir juodos vilnonės suknelės vietoje dabar vilkėjo juodą šilkinę suknią, taip pat puritoniškai pasiūtą. O kryželio vietoje buvo įsisegusi kitą emblemą - širdį, inkarą ir kryžių, bažnytinį tikėjimo, vilties ir meilės simbolį.

Ji buvo daug meilesnė negu priešpiet ir paklausė, ar mums patiks jos pataisyta vakarienė: kiaušiniai, šalta mėsa ir rūkyta žuvis.

- Na ką gi, - tariau aš.

- Nepatinka jums? Tai ką tik išrūkyta plekšnė. - Ji pažvelgė į mane kiek baikščiai.

- Žinoma, - tariau aš šaltai.

- Ką tik išrūkyta plekšnė turi būti labai gardi, - pareiškė Pat ir priekaištingai pažvelgė į mane. - Geresnės vakarienės nė norėti negalima, pirmą dieną atvažiavus į pajūrį, panele Miuler. Jeigu dar būtų kaip reikiant karštos arbatos...

- Žinoma, žinoma! Labai karštos arbatos! Mielai! Tuoj pasakysiu, viską atneš. - Panelė Miuler, lengviau atsidususi, greit iššlamėjo su savo šilkine suknele.

- Tu tikrai nemėgsti žuvies? - paklausė Pat.

- Ir dar kaip mėgstu! Plekšnės! Jau seniai apie jas svajoju.

- Kodėl gi tokiu didžiu nešiesi? Tai jau per daug!

- Juk aš turėjau atsimokėti jai už priėmimą, parodytą man priešpiet.

- Ak, Dieve tu mano! - Pat nusijuokė. - Kad tu ir nepamiršti! Man jau seniai būtų išgaravę iš galvos.

- Man ne, - tariau. - Aš ne taip lengvai pamirštu.

- O turėtum, - pasakė Pat.

Atėjo tarnaitė su padėklu. Plekšnės oda žvilgėjo auksinio atspalvio topazu ir nuostabiai kvepėjo jūra ir dūmais. Ant padėklo buvo ir šviežių krevečių.

- Pradedu užmiršti, - tariau aš svajingai. - Be to, pastebiu, kad baisiausiai išalkau.

- Ir aš. Bet pirma duok man greitai karštos arbatos. Keista, bet mane kažkodėl krečia šaltis. O juk lauke visai šilta.

Aš pasižiūrėjau į ją. Pat buvo išblyškusi, nors ir šypsojo.

- Dabar negali būti nė kalbos apie ilgą maudymąsi, - tariau aš ir paklausiau tarnaitę: - Gal turit truputį romo?

-Ko?

- Romo. Toks gėrimas, buteliais.

- Romas?

- Taip.

- Ne-e.

Ji spoksojo savo bespalviu veidu, primenančiu mėnulio pilnatį.

- Ne-e, - pasakė ji dar kartą.

- Gerai, - atsakiau aš. - Tiek jau to. Likit sveika. Sudiev.

Jinai dingo.

- Kokia laimė, Pat, kad mes turim įžvalgių bičiulių, - tariau aš. - Šįryt prieš pat išvažiuojant Lencas įkišo į maišą kažkokį gana sunkų paketą. Pasižiūrėsim, kas ten yra.

Aš atsinešiau iš mašinos paketą. Tai buvo nedidelė dėžutė, kurioje gulėjo du buteliai romo, butelis konjako ir butelis portveino. Aš pakėliau vieną butelį.

- Netgi „Sent Džemso" romas! Tais berniukais galima pasitikėti!

Atkimšau butelį ir gerokai šliukštelėjau Pat į arbatą. Pildamas pastebėjau, kad jos rankos truputį dreba.

- Tave tikrai taip krečia drebulys? - paklausiau aš.

- Tik akimirką. Dabar jau geriau. Romas geras. Bet aš netrukus eisiu gulti.

- Eik nieko nelaukdama, Pat, - tariau aš, - pristumsiu stalą prie lovos ir taip valgysim.

Ji sutiko. Aš atnešiau dar vieną apklotą nuo savo lovos ir pristūmiau stalą.

- O gal tu nori tikro grogo, Pat! Tai dar geriau. Aš galiu greit padaryti.

Jinai papurtė galvą.

- Jau vėl geriau jaučiuosi.

Aš pasižiūrėjau į ją. Pat tikrai geriau atrodė. Jos akys vėl žibėjo, lūpos paraudo, ir švytėjo matinė oda.

- Tiesiog nuostabu, kaip greit atsigavai, - tariau aš. - Turbūt romas padėjo.

Ji nusišypsojo.

- Ir lova, Robi. Aš geriausiai pailsiu lovoje. Tai mano prieglobstis.

- Keista. Aš pasiųsčiau, jei man taip anksti reikėtų eit gulti. Viena, noriu pasakyti.

Ji nusijuokė.

- Moteriai tai kas kita.

- Nesakyk moteriai. Tu ne moteris.

- Tai kas gi?

- Nežinau. Bet ne moteris. Jei tu būtum tikra, normali moteris, negalėčiau tavęs mylėti.

Ji pažvelgė į mane.

- O tu apskritai gali mylėti?

- Na, - tariau aš, - rado kalbą per vakarienę. Ar turi daugiau tokių klausimų?

- Galbūt. Bet kaip atsakysi į šitą?

Aš įsipyliau stiklą romo.

- Į sveikatą, Pat. Gal ir tavo teisybė. Gal nė vienas iš mūsų negalime mylėti. Taip kaip anksčiau, noriu pasakyti. Bet dėl to ne blogiau. Tik kitaip. Mūsų akimis žiūrint.

Kažkas pasibeldė. Įėjo panelė Miuler. Ji nešė rankoje mažytį stiklinį ąsotėlį, kuriame teliūskavo lašelis kažkokio skysčio.

- Štai atnešiau jums romo.

- Ačiū, - atsakiau aš ir susigraudinęs žiūrėjau į stiklinį pirštuką. - Jūs labai maloni, bet mes jau suradome išeitį.

- O Dieve! - Ji nusigandusi apžiūrėjo keturis butelius ant stalo. - Tiek daug geriate?

- Tik vaistų vietoje, - atsakiau aš švelniai, stengdamasis nežiūrėti į Pat. - Gydytojas liepė. Mano kepenys per sausos, panele Miuler. Bet gal suteiksite mums garbę?

Aš atkimšau butelį portveino.

- Kad jums gerai sektųsi! Kad namai greitai būtų pilni svečių!

- Labai ačiū! - Ji atsiduso, truputį linktelėjo ir siurbtelėjo

kaip paukštytė. - Kad jūsų atostogos būtų malonios! - Paskiau šelmiškai nusišypsojo man. - Bet stiprus. Ir gardus.

Mane taip nustebino šita permaina, kad vos stiklas neiškrito iš rankos. Panelės Miuler skruostai paraudo, akys sublizgo, ir ji ėmė kalbėti apie visokius dalykus, kurie mūsų nė kiek nedomino. Pat klausėsi jos kantriai kaip angelas. Pagaliau panelė Miuler kreipėsi į mane:

- Vadinasi, ponui Kėsteriui gerai sekasi?

Aš linktelėjau.

- Tuomet jis buvo toks ramus, - tarė ji. - Dažnai ištisas dienas nepratardavo nė žodžio. Ar ir dabar jis toks pat?

- Ne, dabar jis jau kartais šneka.

- Jis išbuvo čia beveik metus. Visada vienas...

- Taip, - tariau aš. - Tokiu atveju žmogus vis mažiau kalba.

Ji rimtai linktelėjo ir pažvelgė į Pat.

- Jūs turbūt pavargus.

- Tuputį, - tarė Pat. *

- Labai,- pridūriau aš.

- Tai aš eisiu, - atsakė ji nusigandusi. - Labanakt! Gerai išsimiegokit!

Ji išėjo neryžtingai.

- Man rodos, ji mielai dar būtų pasilikusi čia, - tariau aš. - Keista... nei iš šio, nei iš to... tiesa?

- Vargšelė, - atsakė Pat. - Turbūt sėdi kiekvieną vakarą savo kambaryje viena ir rūpinasi.

- Taigi, žinoma... - tariau aš. - Bet man rodos, kad apskritai elgiausi su ja vis dėlto gana mielai.

- Taip, taip. - Ji paglostė man ranką. - Praverk truputį duris, Robi.

Aš nuėjau ir atidariau duris. Oras buvo pragiedrėjęs, ir mėnesienos ruožas taku krito ligi mūsų kambario. Atrodė, jog sodas tik ir telaukė, kad atsidarytų durys, - taip stipriai įsibrovė į vidų nakties kvapai, saldus smalkų, razetų ir rožių aromatas. Nukvipo visas kambarys.

- Pasižiūrėk tiktai, - tariau aš ir parodžiau į sodą.

Mėnesiena užliejo sodą labiau, ir matėsi visas takutis ligi galo. Gėlės lenkė stiebus jo pakraščiais, lapai buvo oksiduoto sidabro spalvos, o žiedai, tokie margi dienos metu, dabar mirgėjo pastelės atspalviais vaiduokliškai ir švelniai. Mėnesiena ir naktis atėmė iš jų spalvų galią, užtat aromatas buvo stipresnis ir saldesnis negu dieną.

Aš pažvelgiau į Pat. Švelni, siaura ir gležna gulėjo juodaplaukė jos galva ant balto priegalvio. Nedaug Pat teturėjo jėgų, bet ir joje slypėjo gležnumo paslaptis, gėlių paslaptis prieblandoje ir blėstančioje mėnesienoje.

Ji truputį pasikėlė.

- Aš iš tikro labai pavargusi, Robi. Ar tai blogai?

Aš atsisėdau ant jos lovos krašto.

- Visai ne. Tu gerai miegosi.

- Bet juk tu dar nenori miego.

- Aš dar eisiu pasivaikščioti į pajūrį.

Ji linktelėjo ir atsigulė. Dar truputį pasėdėjau su ja.

- Palik duris atdaras per naktį, - tarė ji mieguistu balsu. - Atrodo, lyg miegotum sode...

Ji ėmė giliau alsuoti, o aš tyliai atsistojau ir išėjau į sodą. Sustojau prie medinės tvoros ir užsirūkiau cigaretę. Iš čia galėjau matyti kambarį. Pat chalatas kabojo ant kėdės, suknelė ir baltiniai buvo užmesti iš viršaus, o ant grindų, priešais kėdę, stovėjo batukai. Vienas buvo parvirtęs. Žiūrėjau į visa tai, mane suėmė kažkoks keistas namų židinio jausmas, ir aš galvojau, kad dabar turiu ją ir visada turėsiu, kad tereikia paeiti keletą žingsnių, norint ją pamatyti ir su ja būti šiandien, rytoj ir galbūt ilgai ilgai...

„Galbūt, - galvojau aš, - galbūt, - amžinai tie žodžiai, be kurių niekad negalima apsieiti! Tikrumas - štai ko man trūko - tikrumo trūko visam kam ir visiems."

Aš nuėjau į paplūdimį, prie jūros ir vėjo, kur sklido duslus ošimas, didėjąs kaip tolima kanonada.

XVI

Sėdėjau paplūdimy ir žiūrėjau, kaip leidžiasi saulė. Pat buvo pasilikusi namie. Ji visą dieną nekaip jautėsi.

Sutemus atsistojau, rengdamasis eiti namo. Staiga pamačiau atbėgančią nuo miško tarnaitę. Ji mojavo man ir kažką rėkė. Aš nieko nesupratau; vėjas ir jūra ošė per garsiai. Pamojau jai, kad sustotų, - aš pats ateisiu. Bet ji lėkė toliau ir, prisidėjus rankas prie burnos, rėkė.

- Ponia... - supratau aš. - Greičiau...

Aš leidausi bėgti.

- Kas atsitiko?

Ji gaudė kvapą.

- Greičiau... ponia... nelaimė...

Aš pasileidau smėlėtu taku per mišką namo. Mediniai sodo varteliai užkliuvo, peršokau per juos ir įpuoliau į kambarį. Pat gulėjo lovoje su kruvina krūtine ir konvulsyviai sugniaužtomis rankomis, iš burnos jai bėgo kraujas. Salia jos stovėjo panelė Miuler su rankšluosčiais ir dubeniu vandens.

- Kas atsitiko? - sušukau ir pastūmiau ją į šalį.

Ji kažką pasakė.

- Atneškit tvarsčių! - riktelėjau. - Kur žaizda?

Panelė Miuler pažvelgė į mane, jos lūpos virpėjo.

- Čia ne žaizda...

Aš išsitiesiau.

- Kraujoplūdis, - tarė ji.

Man tarsi kas būtų kūju trenkęs per galvą.

- Kraujoplūdis? - Aš pašokau ir paėmiau jai iš rankų dubenį. - Atneškit ledo, greitai atneškit truputį ledo!

Pamirkiau į vandenį rankšluostį ir uždėjau Pat ant krūtinės.

- Mes neturim ledo namie, - tarė panelė Miuler.

Aš atsigręžiau. Ji pasitraukė atbula.

- Dėl Dievo, gaukite ledo, nusiųskit į artimiausią smuklę ir tuoj paskambinkit gydytojui!

- Juk mes neturim telefono...

- Prakeikimas! O kur artimiausias telefonas?

- Pas Masmaną.

- Bėkit ten. Greitai. Tuoj paskambinkit artimiausiam gydytojui. Kaip jo pavardė? Kur jis gyvena?

Nespėjo jinai ištarti pavardės, kai aš išstūmiau ją pro duris.

- Greitai, greitai, bėkit greitai! Ar toli?

- Trys minutės kelio, - tarė moteris ir išskubėjo.

- Parneškite ir ledo! - sušukau jai pavymui.

Ji linktelėjo ir nubėgo.

Aš atsinešiau vandens ir vėl pamirkiau rankšluostį. Liesti Pat neišdrįsau. Nežinojau, ar ji gerai guli, ar ne; mane stačiai ėmė neviltis, nes nežinojau vienintelio dalyko, kurį turėjau žinoti: ar pakišti jai priegalvį po galva, ar paguldyti ją lygiai.

Pat sugargaliavo, ūmai pasikėlė ir kraujas pliūptelėjo jai iš burnos. Jinai kvėpavo tankiai ir dejavo, jos akys buvo nežmoniškai nusigandusios, ji springo ir kosėjo, ir vėl ištryško kraujas; aš laikiau ją už pečių, čia prispausdamas, čia atleisdamas, ir jutau, kaip krūpčioja vargšė iškankinta jos nugara; atrodė, kad niekad tai nesibaigs; paskui ji sudribo, netekusi paskutinių jėgų...

Įėjo panelė Miuler. Ji pasižiūrėjo į mane kaip į vaiduoklį.

- Ką mums daryti? - sušukau aš.

- Gydytojas tuoj ateis, - sušnibždėjo jinai. - Ledo... ant krūtinės ir, jei galima, į burną...

- Žemai ar aukštai padėti galvą?.. Sakykite greičiau, po šimts velnių!

- Taip palikit... jis tuoj ateis.

Ėmiau dėti Pat ant krūtinės ledo gabalus, džiaugdamasis, kad galiu kažką daryti; trupinau ledo kompresams, dėjau juos ir visą laiką žiūrėjau į tas švelnias, mylimas, perkreiptas lūpas, tas vieninteles lūpas, tas kraujuojančias lūpas...

Sušnarėjo dviratis. Aš pašokau. Gydytojas.

- Ar galiu kuo padėti? - paklausiau. Jis papurtė galvą ir atsidarė savo krepšį. Stovėjau greta jo, įsikibęs į lovos galą. Jis pakėlė akis. Aš pasitraukiau žingsnį atgal, nenuleisdamas nuo jo savo žvilgsnio. Jis apžiūrėjo Pat šonkaulius. Pat sudejavo.

- Pavojinga? - paklausiau aš.

- Kas gydė jūsų žmoną? - paklausė jis savo ruožtu.

- Ką? Kas gydė? - sumikčiojau aš.

- Koks gydytojas? - paklausė jis nekantriai.

- Nežinau... - atsakiau aš, - ne, aš nieko nežinau... nemanau...

Jis pažvelgė į mane.

- Bet jūs turite žinoti...

- Tačiau aš nežinau. Ji niekad man to neminėjo.

Jis pasilenkė ties Pat ir paklausė ją. Ji norėjo atsakyti. Tačiau vėl prasidėjo,kruvinas kosulys. Gydytojas pakėlė ją. Pat gaudė lūpomis orą ir švokštė.

- Zafė, - gargaliuodama išstenėjo ji.

- Feliksas Zafė? Profesorius Feliksas Zafė? - paklausė gydytojas. Ji patvirtino akimis. Gydytojas pasisuko į mane. - Ar negalėtumėt jam paskambinti? Geriau jį paklausti.

- Taip, taip, - atsakiau aš, - tuojau paskambinsiu. Paskui jus pašauksiu! Zafė?

- Feliksas Zafė, - tarė gydytojas, - paklauskite informacijoj, koks jo numeris.

- Ar ji išlaikys? - paklausiau aš.

- Kraujoplūdis turi pasibaigti, - tarė gydytojas.

Aš pasišaukiau tarnaitę ir nubėgau keliu. Ji parodė namą, kuriame buvo telefonas. Paspaudžiau skambutį. Viduje sėdėjo nedidelė kompanija ir gėrė kavą ir alų. Apžvelgiau juos klaidžiojančiu žvilgsniu ir niekaip neįstengiau suprasti, kaip gali žmonės gerti alų, kai Pat plūsta krauju. Užsisakiau telefoną ir laukiau prie aparato. Įsiklausydamas į gaudžiančią tamsą, kaip per miglą ir sykiu nepaprastai aiškiai mačiau pro portjeras dalį kito kambario. Mačiau siūbuojančią plikę, kurioje atsimušė geltona lempos šviesa, mačiau segę, įsegtą į juodą suvarstytos suknelės taftą, ir dvigubą paliaukį, ir pensnė, ir aukštą šukuoseną, kaulėtą seną ranką su išvirtusiomis venomis, barbenančią į stalą... Aš nenorėjau nieko matyti, bet atrodė, kad esu visai beginklis: viskas savaime skverbėsi į akis tarsi pernelyg stipri šviesa.

Pagaliau atsakė mano numeris. Aš paprašiau profesorių.

- Deja, - pasakė sesuo, - profesorius Zafė jau išėjęs.

Man širdis nustojo plakus, o paskui vėl ėmė daužytis lyg kalvio kūjis.

- O kur jis? Man reikia tuojau su juo pasikalbėti.

- Nežinau. Gal jis dar kartą nuėjo į kliniką.

- Prašau paskambinti į kliniką. Aš palauksiu čia. Juk jūs turite kitą aparatą.

- Luktelkit trupučiuką. - Vėl prasidėjo gaudimas, bedugnė tamsa, viršum kurios kabojo plonas metalinis laidas. Aš krūptelėjau. Salimais uždengtame narvelyje sučirškė kanarėlė. Vėl pasigirdo sesers balas: - Profesorius Zafė jau išėjęs iš klinikos.

-Kur?

- Aš negaliu jums tiksliai pasakyti, gerbiamasis.

Galas. Aš atsirėmiau į sieną.

- Alio! - tarė sesuo. - Jūs dar klausot?

- Taip... Klausykite, sesele, - gal jūs žinot, kada jis sugrįš?

- Negaliu pasakyti.

- Ar jis nieko nepasako išeidamas? Juk jis turi pasakyti. Juk jis turi pranešti, kur jį surasti, jei kas atsitiks.

- Klinikoje yra gydytojas.

- Ar negalėtumėt... - ne, tai neturi jokios prasmės, juk jis nieko nežino. - Gerai sesele, - tariau aš mirštamai išvargęs, - jeigu profesorius Zafė pareis, paprašykit jį tučtuojau čia paskambinti. - Aš pasakiau jai numerį. - Bet prašau greitai, sesele.

- Galite manim pasitikėti, gerbiamasis. - Ji pakartojo numerį ir pakabino ragelį.

Aš palikau stovėti - vienas. Siūbuojančios galvos, plikė, segė, kitas kambarys buvo kažkur toli, priminė siūbuojančią blizgančią gumą. Apsidairiau. Čia man nebebuvo kas veikti. Tik reikėjo pasakyti tiems žmonėms, kad jie pašauktų mane, jeigu paskambins gydytojas. Tačiau aš nesiryžau nueiti nuo telefono. Atrodė, kad paleisiu iš rankų gelbėjimosi lyną. Ir staiga man toptelėjo į galvą, ką daryti. Aš vėl pakėliau ragelį ir pasakiau Kėsterio numerį. Jį turėjau rasti namie. Kitaip stačiai negali būti.

Ir štai iš nakties šurmulio išplaukė ramus Kėsterio balsas. Aš tuojau nusiraminau ir pasakiau jam viską. Jutau, kad jis užsirašinėja klausydamas.

- Gerai, - tarė jis, - tuojau važiuoju jo ieškoti. Paskambinsiu. Būk ramus. Surasiu.

Viskas praėjo. Praėjo? Pasaulis nurimo. Košmaras praėjo. Aš nubėgau atgal.

- Na? - paklausė gydytojas. - Prisiskambinot?

- Ne, - tariau, - bet aš paskambinau Kėsteriui.

- Kėsteris? Negirdėjau! Ką jis pasakė? Kaip jis gydė ją?

- Gydė? Jis negydė jos. Kėsteris jo ieško.

-Ko?

- Zafė.

- Viešpatie Dieve, kas gi tas Kėsteris?

- A, tiesa... atleiskit. Kėsteris - mano bičiulis. Jis ieško profesoriaus Zafė. Aš negalėjau jo sugauti.

- Gaila, - tarė gydytojas ir vėl nusigręžė prie Pat.

- Jis suras jį, - tariau aš. - Jeigu jis nemiręs, Kėsteris suras jį.

Gydytojas pažvelgė į mane, tartum aš būčiau pamišęs. Paskiau gūžtelėjo pečiais.

Kambaryje spingsojo lempa. Paklausiau, ar negalėčiau ką nors padėti. Gydytojas papurtė galvą. Aš žiūrėjau pro langą. Pat švokštė. Uždariau langą ir atsistojau prie durų. Ėmiau stebėti kelią.

Staiga kažkas sušuko:

- Telefonas!

Atsigręžiau.

- Telefonas. Ar man eiti?

Gydytojas pašoko.

- Ne, aš eisiu. Aš geriau išklausinėsiu. Pasilikit čia. Nieko nedarykit. Tuoj sugrįšiu.

Aš atsisėdau prie Pat lovos.

- Pat, - tariau tyliai. - Mes visi čia. Mes neišleidžiame tavęs iš akių. Tau nieko neatsitiks. Tau neturi nieko atsitikti. Profesorius dabar jau kalba. Jis pasakys mums viską. Rytoj jis tikriausiai pats atvažiuos. Jis padės tau. Tu pasveiksi. Kodėl gi tu man niekad nesakei, kad dar sergi? Truputį kraujo - tai niekis, Pat. Mes tau jį sugrąžinsim. Kėsteris surado profesorių. Dabar viskas gerai, Pat.

Sugrįžo gydytojas.

- Tai buvo ne profesorius...

Aš atsistojau.

- Tai buvo jūsų bičiulis Lencas.

- Kėsteris jo nesurado?

- Surado. Profesorius nurodė, ką reikia daryti. Lencas pasakė man viską telefonu. Labai aiškiai ir netgi teisingai. Jūsų bičiulis Lencas - gydytojas?

- Ne. Jis norėjo išeiti į gydytojus. O Kėsteris?

Gydytojas pažvelgė į mane.

- Lencas pasakė, jog Kėsteris prieš kelias minutes išvažiavęs. Su profesorium.

Aš turėjau atsiremti į sieną.

- Otas, - tariau aš.

- Taip, - pridūrė gydytojas, - tai vienintelis dalykas, kurį jis pasakė netiksliai. Anot jo, jie būsią čia po dviejų valandų. Aš žinau kelią. Kad ir smarkiausiai važiuojant, jiems reikės daugiau kaip trijų valandų. Šiaip ar taip...

- Daktare, - atsakiau aš, - galite pasitikėti. Jeigu jis sako per dvi valandas, tai per dvi valandas jie bus čia.

- Negalimas daiktas. Kelias vingiuotas, o dar naktis.

- Pamatysit, - tariau aš.

- Šiaip ar taip... kad tik būtų čia... vis geriau, kad jis atvažiuotų.

Aš nebegalėjau ištverti. Išėjau į sodą. Pakilo rūkas. Tolumoje ošė jūra. Nuo medžių lašėjo rasa. Apsidairiau. Aš buvau nebe vienas. Pietų pusėje už horizonto dabar kaukė motoras. Už rūko blyškiais keliais lėkė pagalba, prožektoriai taškė šviesą, švilpė padangos, ir dvi geležinės rankos laikė vairą, dvi akys šaltai, tvirtai skverbėsi>į tamsą: mano bičiulio akys...

Vėliau Žafė man papasakojo, kaip viskas įvyko.

Kėsteris, vos tik pasikalbėjęs su manim, paskambino Lencui, kad pasiruoštų. Paskiau jis pasiėmė „Karlą" ir kartu su Lencu nudūmė į Žafė kliniką. Budinti sesuo pasakė, jog profesorius tikriausiai nuėjęs vakarienės. Ji paminėjo Kėsteriui keletą restoranų, kuriuose jis galėtų būti. Kėsteris nuvažiavo ieškoti. Jis nepaisė jokių susisiekimo ženklų, nekreipė dėmesio į atlekiančius policininkus. Leido mašiną kaip žirgą per automobilių srautą. Ketvirtajame restorane jis rado profesorių. Žafė išsyk atsiminė. Pametęs vakarienę, jis išėjo su Kėsteriu. Jie nuvažiavo į profesoriaus butą paimti reikalingų daiktų. Tai buvo vienintelis kelio tarpas, kurį Kėsteris važiavo, tiesa, greitai, bet nelėkė kaip padūkęs. Jis nenorėjo iš anksto gąsdinti gydytojo. Pakeliui Žafė paklausė, kur yra Pat. Kėsteris paminėjo kažkokią vietovę už keturiasdešimt kilometrų nuo miesto. Jis tik norėjo, kad profesorius įliptų į mašiną.

Visa kita turėjo susitvarkyti savaime. Kraudamasis savo krepšį, Žafė nurodė Lencui, ką pasakyti telefonu. Paskui jis įlipo į Kėsterio mašiną.

- Tai pavojinga? - paklausė Kėsteris.

- Taip, - atsakė Žafė.

Šią akimirką „Karlas" pavirto balta šmėkla. Jis šokte pašoko iš vietos ir nudūmė. Jis stačiai brovėsi pro mašinas, dviem ratais užvažiuodavo ant šaligatvio, švilpė uždrausta kryptimi tomis gatvėmis, kur leidžiamas judėjimas tik viena kryptimi, skverbėsi iš miesto trumpiausiu keliu.

- Jums galvoj negera? - sušuko profesorius. Kėsteris kaip kulka šovė skersai kelio omnibusui, prasmuko pro aukštą jo buferį, akimirką sumažino greitį ir vėl paleido mašiną visu smarkumu.

- Važiuokit lėčiau, - suriko gydytojas, - kas jums iš to, jei mus ištiks avarija?

- Mūsų neištiks avarija.

- Jei taip toliau važiuosim, tai bematant.

Kėsteris ūmai pasuko mašiną ir aplenkė tramvajų iš kairės pusės.

- Mūsų neištiks avarija. - Dabar priešais buvo ilga gatvė. Otas pažvelgė į gydytoją. - Aš pats žinau, kad turiu jus nugabenti gyvą ir sveiką. Pasitikėkit mano važiavimu.

- Bet kas jums iš tokio pašėlusio lėkimo! Laimėsite keletą minučių.

- Ne, - tarė Kėsteris ir pasuko iš kelio sunkvežimiui su akmenimis, - mums dar reikia nuvažiuoti du šimtus keturiasdešimt kilometrų.

-Ką?

- Taigi... - Mašina prasmuko tarp pašto automobilio ir autobuso. - Aš nenorėjau pirma jums to sakyti.

- Tai nesvarbu! - sumurmėjo Žafė. - Aš teikiu pagalbą ne pagal kilometrų skaičių. Važiuokit į stotį. Traukiniu mes greičiau nuvažiuosim.

- Ne. - Kėsteris jau išvažiavo į priemiestį. Vėjas plėšė jam nuo lūpų žodžius. - Aš teiravaus... Traukinys išeina per vėlai...

Jis vėl pažvelgė į Zafė, ir gydytojas turbūt kažką pamatė jo veide.

- Dieve padėk, - sumurmėjo jis. - Jūsų bičiulė?

Kėsteris papurtė galvą. Jis nebeatsakinėjo. Prašvilpė pro šalį šeimų daržai, ir mašina jau dūmė vieškeliu. Dabar „Karlas" lėkė visu smarkumu. Gydytojas susigūžė už siauro priekinio stiklo. Kėsteris įbruko jam savo odinį šalmą.

Signalas kaukė be paliovos. Nuo miškų atsimušė jo burzgimas. Net ir važiuodamas per kaimus, Kėsteris sulėtindavo tempą tik tada, kai nebūdavo kitos išeities. Ten, kur griausmingu aidu atsimušdavo neslopinamas motoro riaumojimas, susiplakdavo namų eilės nelyginant marškos vėjyje, mašina prašvilpdavo tarp jų ir, spindulių verpetais skverbdamasi toliau į naktį, nuplieksdavo juos blyškia prožektorių šviesa.

Padangos ėmė girgždėti, šnypšti, kaukti, švilpti, motoras dabar dirbo iš paskutiniųjų. Kėsteris sėdėjo palinkęs į priekį, jo kūnas pavirto galinga ausimi, filtru, kuris sijojo griausmus ir švilpesį, gaudė mažiausią pašalinį garsą, kiekvieną šnaresį ir girgždesį, kurie galėjo nešti avariją ir mirtį.

Prasidėjo drėgnas vieškelis. Molėtu keliu mašina ėmė slidinėti ir mėtytis. Kėsteris turėjo sumažinti greitį. Užtat jis dar smarkiau lėkė per posūkius. Otas vadovavosi jau ne protu, jis vadovavosi tik instinktu. Prožektoriai apšviesdavo tik pusę posūkio. Tuo metu, kai mašina sukdavosi, posūkiai būdavo juodi ir neįžvelgiami. Kėsteris naudojosi ieškikliu, bet jo spindulys buvo labai siauras. Gydytojas tylėjo. Staiga sumirgėjo oras priešais prožektorius, pavirto blyškaus sidabro spalvos debesų šydu. Tai buvo vienintelė akimirka, kai Zafė išgirdo Kėsterį keikiantis. Po minutės jie skrido per tirštą miglą.

Kėsteris prigesino prožektorius. Mašina plaukė per vatą, šmėsčiojo šešėliai, medžiai, neaiškūs vaiduokliai pieno jūroje, kelio nebebuvo, ir nežinojai, nei kas bus, nei kaip, tik šešėliai augo ir nyko pro motoro kauksmą.

Kai jie po dešimties minučių išnėrė iš miglos, Kėsterio veidas buvo sutrikęs. Jis pažvelgė įŽafė ir kažką sumurmėjo. Paskui paleido mašiną visu greičiu ir nudūmė, palinkęs, šaltas ir vėl susivaldęs...

Lyg švinas tvyrojo lipnus tvankas kambaryje.

- Dar nenustoja? - paklausiau aš.

- Ne, - atsakė gydytojas.

Pat pasižiūrėjo į mane. Aš nusišypsojau jai. Tai buvo grimasa.

- Dar pusvalandis, - tariau aš.

Gydytojas pakėlė akis.

- Dar pusantros valandos, jei ne dvi. Lyja.

Lašai, tyliai dainuodami, šnarėjo sodo lapuose ir krūmuose. Apžilpusiomis akimis aš žiūrėjau į tamsą. Ar čia seniai mes atsikeldavome naktį, įlįsdavome tarp leukonijų ir smalkų ir Pat dainuodavo vaikiškas daineles. Ar čia seniai takas baltai švytėjo mėnesienoje, o Pat lakstė tarp krūmų lyg grakštus žvėrelis...

Gal šimtąjį kartą išėjau į prieduri. Aš žinojau, kad tai beprasmiška, bet ne taip buvo ilgu laukti. Oras buvo ūkanotas. Aš keikiaus; žinojau, ką tai reiškia Kėsteriui. Kažkoks paukštis riktelėjo per miglą.

- Užsičiaupk! - burbtelėjau aš. Atėjo į galvą pasakojimai apie nelaimes pranašaujančius paukščius. -Nesąmonė! - tariau garsiai ir vis dėlto pasipurčiau.

Kažkur dūzgė vabalas... bet jis neartėjo... jis neartėjo. Jis dūzgė vienodai ir tyliai; dabar dūzgimas nutilo... štai jis vėl pasigirdo... dabar vėl... aš staiga sudrebėjau... tai ne vabalas, bet labai tolima mašina, dideliu greičiu lekianti per posūkius. Aš stovėjau kaip nudiegtas, sulaikęs kvapą ir išsižiojęs, kad geriau galėčiau girdėti: vėl... vėl... tylus, laibas dūzgimas, tartum būtų zyzusi pikta vapsva. O dabar stipriau, jau aiškiai girdėjau kompresoriaus toną; tada ligi paskutiniosios įtemp-

tas horizontas griuvo į minkštą begalybę, palaidodamas po savimi naktį, baimę, siaubą... aš šokau atgal, atsistojau tarpdury ir pasakiau:

- Atvažiuoja! Daktare, Pat, jie atvažiuoja. Aš jau girdžiu!

Gydytojas visą vakarą laikė mane gerokai pamišusiu. Jis atsistojo ir taip pat pasiklausė.

- Turbūt kokia kita mašina, - tarė jis pagaliau.

- Ne, aš pažįstu motorą.

Jis susierzinęs pažvelgė į mane. Atrodo, jis laikė save automobilių specialistu. Su Pat jis elgėsi kantriai ir atsargiai kaip motina, bet vos tik aš užsimindavau apie automobilius, jis imdavo žaižaruoti į mane pro savo akinius ir jausdavosi viršesnis.

- Negalimas daiktas, - tarė jis trumpai ir sugrpo į vidų.

Aš palikau lauke. Stačiai drebėjau iš susijaudinimo.

- „Karlas!" „Karlas!" - sakiau aš. Dabar kaitaliojosi duslūs ir skardūs smūgiai; mašina jau turėjo būti kaime, ji lėkė tarp namų beprotišku greičiu. Dabar burzgimas susilpnėjo; jis sklido iš anapus miško, o dabar vėl sustiprėjo, pašėlęs ir džiūgaujantis. Šviesus ruožas perskrodė miglą... prožektoriai... trenksmas... gydytojas apstulbęs stovėjo šalia manęs, staiga mus apakino šviesa, ir mašina sugirgždėjusi ūmai sustojo prie sodo vartelių. Aš pribėgau. Profesorius kaip tik išlipo iš mašinos. Jis nekreipė į mane dėmesio ir nuėjo prie gydytojo. Paskui jį ėjo Kėsteris.

- Kaip Pat? - tarė jis.

- Kraujas tebebėga.

- Pasitaiko, - tarė jis,- tik tu kol kas nesibaimink.

Aš tylėjau ir žiūrėjau į jį.

- Turi cigaretę? - paklausė jis.

Aš padaviau.

- Gerai, kad atvažiavai, Otai.

Jis giliai užsitraukė.

- Maniau, kad taip bus geriau.

- Labai smarkiai važiavai.

- Smarkokai. Tik vienu metu rūkas trukdė.

Mudu sėdėjome ant suolelio šalimais ir laukėme.

- Manai, kad ji išlaikys? - paklausiau aš.

- Žinoma. Kraujavimas nepavojingas.

- Ji man niekad nieko apie tai nepasakojo.

Kėsteris linktelėjo.

- Ji turi pasveikti, Otai, - tariau aš.

Jis nepakėlė akių.

- Duok man dar vieną cigaretę, - tarė jis, - užmiršau pasiimti.

- Ji turi pasveikti, - tariau aš, - o jei ne, tai viskas velniop.

Išėjo profesorius. Aš atsistojau.

- Tegu aš būsiu prakeiktas, jei dar kada važiuosiu su jumis, - tarė jis Kėsteriui.

- Atleiskit, - pasakė Kėsteris, - tai mano bičiulio žmona.

- Šitaip, - tarė Zafė ir pažvelgė į mane.

- Ar ji išlaikys? - paklausiau aš.

Profesorius pažvelgė į mane atidžiai. Aš žiūrėjau į šalį.

- Manot, kad aš čia taip ilgai stovėčiau, jeigu ji neišlaikytų? - tarė jis.

Aš sukandau dantis. Sugniaužiau kumščius. Verkiau.

- Atleiskite, - tariau, - viskas įvyko per greitai.

- Tokie dalykai nė negali negreit įvykti, - pasakė Zafė ir nusišypsojo.

- Nesupyk, Otai, - tariau, - kad aš apsižliumbiau.

Jis pasuko mane už pečių ir pastūmė durų linkui.

- Eik į vidų. Jei profesorius leis.

- Man jau praėjo, - tariau aš, - ar galiu įeiti?

- Taip, bet nekalbėkit, - atsakė Zafė, - ir tik akimirkai. Jai negalima jaudintis.

Nieko daugiau nemačiau, kaip tik plaukiojantį šviesos atspindį vandenyje. Aš mirksėjau. Šviesa siūbavo, žybčiojo. Nedrįsau nusišluostyti akių, nes Pat, pamačiusi, jog verkiu, gali pamanyti, kad padėtis bloga. Aš tik pamėginau nusišypsoti į kambarį. Paskiau greitai nusisukau.

- Ar gerai, kad jūs atvažiavot? - paklausė Kėsteris.

- Taip, - tarė Zafė, - geriau.

- Rytoj rytą galiu jus parvežti.

- Tiek to, - tarė Zafė.

- Važiuosiu protingai.

- Aš dar pasiliksiu vieną dieną ir pažiūrėsiu, kaip toliau bus. Jūsų lova laisva? - paklausė jis mane.

Aš linktelėjau.

- Gerai, tai aš miegosiu čia. Jūs gausit nakvynę kaime?

- Taip. Gal parūpinti jums pižamą ir dantų šepetuką?

- Nereikia. Viską turiu su savim. Visada esu pasirengęs tokiems dalykams. Tik, žinoma, ne tokioms lenktynėms.

- Atleiskit, - tarė Kėsteris, - visai tikiu, kad jūs pykstate ant manęs.

- Ne, nepykstu, - atsakė Zafė.

- Tai gailiuos, kad išsyk nepasakiau jums tiesos.

Zafė nusijuokė. >

- Jūs esat prastos nuomonės apie gydytojus. O dabar galit ramiai eiti sau. Aš pasilieku čia.

Aš greitai paėmiau vieną kitą nakvynės reikmenų Kėsteriui ir sau. Mudu nuėjome į kaimą.

- Pavargai? - paklausiau aš.

- Ne, - atsakė jis, - pasėdėkim dar kur nors.

Po valandos mane suėmė nerimas.

- Jeigu jis lieka, vadinasi, prastai, Otai, - tariau aš. - O kam jis tai darytų?..

- Manau, kad jis lieka iš atsargumo, - atsakė Kėsteris. - Jis labai myli Pat. Pats man pasakojo, kai čia važiavome. Jis gydė dar jos motiną...

- Ji irgi sirgo ta?..

- Nežinau, - greitai pasakė Kėsteris, - gal kokia kita liga. Eisim gult?

- Eik, Otai. Aš norėčiau dar kartą... tik iš tolo...

- Gerai. Ir aš eisiu kartu.

- Štai ką tau pasakysiu, Otai. Kai oras šiltas, aš labai mėgstu miegoti lauke. Tu nesirūpink. Pastaruoju metu aš dažnai taip darau.

- Juk drėgna.

- Niekis. Aš pakelsiu „Karlo" viršų ir truputį pasėdėsiu viduj.

- Gerai. Aš irgi mėgstu lauke miegoti.

Aš pamačiau, kad man nepavyks juo atsikratyti. Mes pasiėmėme keletą apklotų ir priegalvių ir nuėjom prie „Karlo". Atleidome juostas ir atlošėme priekinę sėdynę. Šitaip galima buvo gana neblogai atsigulti.

- Geriau nei kitą kartą fronte, - tarė Kėsteris.

Ryški lango dėmė švietė pro ūkanotą orą. Keletą kartų mačiau Žafė siluetą. Mudu surūkėme dėžutę cigarečių. Paskiau šviesa kambaryje prigeso, ir degė tik mažytė naktinė lempelė.

- Ačiū Dievui, - tariau aš.

Į „Karlo" viršų ėmė barbenti lietaus lašai. Papūtė silpnas vėjelis. Pasidarė vėsu.

- Paimk ir mano apklotą, Otai, - tariau aš.

- Ne, nereikia, man šilta.

- Šaunus vyras tas Zafė, a?

- Šaunus. Labai išmaningas, rodos.

- Be abejo.

Aš pašokau iš neramaus pusiaumiegio. Brėško pilka ir šalta aušra. Kėsteris jau buvo pabudęs.

- Tu nemiegojai, Otai?

- Miegojau.

Aš išlipau iš mašinos ir nusėlinau sodo takučiu prie lango. Tebedegė maža naktinė lemputė. Pamačiau, jog Pat guli užsimerkusi lovoje. Akimirką pabijojau, kad ji gali būti negyva. Betgi paskui pastebėjau sujudant jos dešinę ranką. Pat buvo labai išblyškusi. Tačiau ji nekraujavo. Dabar ji vėl sukrutėjo. Tuo pat metu pravėrė akis Zafė, gulįs antroje lovoje. Aš greitai pasitraukiau. Dabar buvau ramus: profesorius budi.

- Rodos, mums reikia dingti iš čia, - tariau Kėsteriui, - jis dar gali pamanyti, kad mes tikriname jį.

- Viskas tvarkoj tenai? - paklausė Otas.

- Taip, kiek aš išmanau. Geras profesoriaus miegas. Gali drunyti kanonadai griaudžiant, bet užtenka pelei sukrebždėti prie jo duonmaišio - ir jis jau gyvas.

- Galėtume nueiti nusimaudyti, - tarė Kėsteris. - Puikus čia oras. - Jis pasirąžė.

- Eik, - tariau aš.

- Eime kartu, - atsakė jis.

Pilkas dangus suplyšo. Ištryško oranžinio atspalvio raudoni dryžiai. Debesų uždanga prie horizonto pasikėlė, ir už jos pasirodė šviesus, obuolio žalumo dangus.

Mušu šokome į vandenį ir nuplaukėme. Vanduo švytėjo pilkais ir raudonais atšvaitais.

Paskiau grįžome. Panelė Miuler jau buvo atsikėlusi ir pjovė darže petražolių lapus. Ji krūptelėjo išgirdusi mano balsą. Sumišęs bandžiau paaiškinti jai, kad turbūt vakar truputį per daug keikiausi. Ji ėmė verkti.

- Vargšė ponia. Ji tokia graži ir dar tokia jauna.

- Ji sulauks šimto metų, - tariau aš supykęs, kad panelė Miuler verkia, tartum Pat turėtų mirti. Pat nemirs. Vėsus rytas, vėjas, šviesi jūros vilnių atgaivinta gyvybė plazdėjo manyje: Pat negali mirti. Ji gali mirti tik tada, jei aš neteksiu drąsos. Greta yra Kėsteris, mano draugas, čia aš, Pat draugas; pirma *mes* turime mirti. Kol mes gyvename, ištrauksime ją. Taip buvo visada. Kol gyvena Kėsteris, aš negaliu mirti. O kol mudu abu gyvename, Pat negali mirti.

- Reikia nusilenkti likimui, - tarė senoji panelė ir kiek priekaištingai pakėlė į mane savo rudą, susiraukšlėjusį kaip keptas obuolys veidą. Ji, matyt, turėjo galvoje mano plūdimąsi.

- Nusilenkti? - tariau aš. - Kodėl gi nusilenkti? Nieko tas neduoda. Gyvenime už viską turi žmogus mokėti dvigubai ar trigubai. Tai kam dar lenktis?

- Vis dėlto, vis dėlto... taip geriau.

„Nusilenkti, - pagalvojau aš. - Ir kas iš to? Kovoti, kovoti - tai vienintelis dalykas, likęs tose grumtynėse, kurias galų gale vis tiek prakiši. Kovoti dėl to trupučio, kurį tu myli. Nusilenkti galima ir septyniasdešimt metų sulaukus."

Kėsteris pasikalbėjo keletą žodžių su ja. Ji vėl greit ėmė šypsotis ir paklausė, ko jis norėtų pietų.

- Matai, - tarė Otas, - ką reiškia senatvė. Čia ašaros, čia juokas - viskas keičiasi bematant. Be jokių sutrikimų. Matyt, ir mums taip bus, - susimąstęs pasakė jis.

Mudu vaikštinėjom apie namus.

- Džiaugiuos kiekviena minute, kurią ji miega, - tariau aš.

Mudu vėl nuėjom į sodą. Panelė Miuler pataisė pusrytį. Mes išgėrėme karštos juodos kavos. Patekėjo saulė. Kaipmat atšilo. Medžių lapai žėrėjo nuo šviesos ir drėgmės. Nuo jūros sklido žuvėdrų klykavimas. Panelė Miuler pastatė ant stalo puokštę rožių.

- Paskiau jas nunešim jai, - tarė ji.

Rožių kvapas priminė sodo tvorą ir vaikystę.

- Zinai, Otai, - tariau aš, - jaučiuosi, lyg pats būčiau sirgęs. Vis dėlto žmogus jau nebe tas kaip anksčiau. Reikėjo man elgtis ramiau. Protingiau. Juo ramiau elgiesi, juo geriau gali padėti.

- Ne visada taip pasiseka, Robi. Ir man taip yra buvę. Juo ilgiau gyveni, juo nervingesnis daraisi. Nelyginant tas bankininkas, kuris susilaukia vis naujų nuostolių.

Tuo metu atsidarė durys. Įėjo Zafė su pižama.

- Gerai, gerai, - pamojo jis, pamatęs, jog aš vos neapverčiau stalo su kava, - gerai, kiek tai įmanoma.

- Galima man įeiti?

- Dar ne. Ten dabar tarnaitė. Tvarko kambarį ir visa kita.

Aš įpyliau jam kavos. Jis sumirkčiojo prieš saulę ir atsigręžė į Kėsterį.

- Tiesą sakant, turėčiau jums padėkoti. Bent ištrūkau vienai dienai iš miesto.

- Juk galėtumėt dažniau tai padaryti, - tarė Kėsteris. - Išvažiuotumėt iš vakaro, o kitą vakarą sugrįžtumėt.

- Galėčiau, galėčiau, - atsakė Zafė. - Ar jūs pastebėjot, kad mes gyvename tokiais laikais, kada žmogus pats save draskai? Kad daug ko, ką galėtume padaryti, vis dėlto nedarome, patys nežinodami kodėl? Darbas šiais laikais pasidarė toks baisiai svarbus dalykas, kad jis viską nustelbia, nes taip daug žmonių jo neturi. Kaip gražu čia! Jau keletą metų to nemačiau. Turiu du automobilius, dešimties kambarių butą ir pakankamai pinigų - o kas iš to? Ką tai reiškia, palyginus su vasaros rytu gamtos prieglobsty! Darbas - niūri manija. Jis visada dirbamas su iliuzija, kad ilgainiui visa pasikeis. Niekad niekas nepasikeis. Tiesiog juokinga matant, ką žmonės daro iš savo gyvenimo.

- Man rodos, kad gydytojas yra vienas iš tų nedaugelio žmonių, kurie žino, dėl ko gyvena, - tariau aš. - Ką gi tada kalbėti kokiam nors buhalteriui.'

- Mielas bičiuli, - atsakė Zafė, - klaidinga manyti, jog visi žmonės sugeba vienodai jausti.

- Tiesa, - tarė Kėsteris, - bet žmonės įgijo savo profesijas ne pagal sugebėjimą jausti.

- Iš tiesų, - atsakė Zafė. - Keblus reikalas. - Jis linktelėjo man. - Dabar galima, tačiau ramiai, nelieskit jos, neleiskit kalbėti...

Pat gulėjo ant priegalvių bejėgė, it partrenkta. Veidas buvo persimainęs, paakiuose juodavo tamsūs mėlyni šešėliai, lūpos buvo išblyškusios. Tik akys buvo didelės ir žibančios. Pernelyg didelės ir pernelyg žibančios.

Aš paėmiau jos ranką. Ji buvo šalta ir pavargusi.

- Pat, senasis drauguži, - tariau sumišęs ir norėjau prie jos prisėsti, bet pamačiau prie lango putlų it tešla tarnaitės veidą. Ji smalsiai žiūrėjo į mane. - Išeikit pagaliau, - tariau aš su apmaudu.

- Juk aš turiu užtraukti gardinas*, - atsakė ji.

- Gerai, užtraukit ir išeikit.

Ji užtraukė geltonas užuolaidas. Bet vis dar nėjo, o ėmė iš lėto jas smaigstyti segtukais.

- Klausykit, - tariau aš, - čia jums ne spektaklis. Tučtuojau išgaruokit.

Ji nerangiai pasisuko.

- Čia susek, čia vėl nereikia.

- Tu liepei jai susegti? - paklausiau aš Pat.

Ji linktelėjo.

- Ar tau skauda akis nuo šviesos? - paklausiau.

Ji papurtė galvą.

- Geriau, kad tu šiandien manęs nematytum šviesoje...

- Pat! - sušukau nusigandęs. - Tau dar negalima kalbėti! Bet jei tik dėl to...

Aš atidariau duris, ir tarnaitė pagaliau išėjo. Sugrįžau. Dabar nebesijutau sumišęs. Net džiaugiausi, kad tarnaitė taip ilgai neišėjo. Ji padėjo man pirmomis akimirkomis. Vis dėlto buvo pašėlęs daiktas pamatyti šitaip gulinčią Pat.

Atsisėdau šalia lovos.

- Pat, - tariau, - greit tu vėl būsi sveika...

Ji pajudino lūpas.

-Jau rytoj...

- Rytoj dar ne, bet po kelių dienų. Tada atsikelsi, ir mudu važiuosim namo. Nereikėjo mums čia važiuoti, čionykštis oras tau per daug atšiaurus...

- Visai ne per atšiaurus, - sušnibždėjo ji. - Juk aš nesergu, Robi. Tai tik nelaimė...

Aš pažvelgiau į ją. Negi ji tikrai nežinojo, kad serga? O gal nenorėjo žinoti? Jos akys neramiai lakstė.

- Tu nebijok... - sušnibždėjo jinai.

Aš ne iš karto supratau, ką ji nori pasakyti ir kodėl taip

* *Gardina* - lango užuolaida.

svarbu, kad aš nebijočiau. Tiktai mačiau, kad ji susijaudinusi, kad jos akyse šmėsčioja savotiška kančia ir maldavimas. Ir staiga man toptelėjo į galvą mintis. Aš supratau, ką ji galvojo. Jai atrodė, jog bijau jos todėl, kad ji serga.

- Viešpatie Dieve, Pat, - tariau aš, - ar tik ne dėl to tu man nieko nesakei?

Ji tylėjo, bet aš mačiau, kad taip yra.

- Po galais, - tariau, - kuo gi tu mane laikai?

Aš pasilenkiau prie jos.

- Pagulėk akimirką visai ramiai, bet tik nejudėk. - Aš pabučiavau ją. Jos lūpos buvo sausos ir karštos.

Kai išsitiesiau, tai pamačiau, kad ji verkia. Ji verkė be garso, plačiai atvertomis akimis, jos veidas nejudėjo. Tik ašaros plūste plūdo.

- Dėl Dievo, Pat...

- Juk aš laiminga, - tarė ji.

Aš stovėjau ir žiūrėjau \ ją. Tai'buvo tik vienas žodis, bet toks žodis, kurio niekad nebuvau girdėjęs. Aš pažinau moterų, bet visada tai būdavo tik trumpi susitikimai, nuotykiai, kartais kokia įvairesnė valanda, vienišas vakaras, bėgimas nuo paties savęs, nuo nevilties, nuo tuštumos. Nieko daugiau nė nenorėjau, nes jau buvau išmokęs, kad nieku daugiau negali pasitikėti, kaip tik pačiu savimi ir daugiausia dar kokiu draugu. Dabar staiga pamačiau, kad galiu šį tą reikšti kitam žmogui vien todėl, jog gyvenu, ir kad jis laimingas dėl to, jog aš esu greta jo. Paklausyti tas skamba labai paprastai, bet pagalvojęs pradedi suprasti, kad tai be galo didelis daiktas. Tai gali visiškai sudirbti žmogų ir pakeisti. Tai meilė ir vis dėlto kažkas kita. Kažkas tokio, dėl ko verta gyventi. Meilei vyriškis negali gyventi. Kitam žmogui - gali.

Aš norėjau kažką pasakyti, bet negalėjau. Sunku rasti žodžių, kai tikrai turi ką pasakyti. Jeigu net ir žinai reikalingus žodžius, tai gėdiniesi juos ištarti. Visi tie žodžiai priklauso praėjusiems šimtmečiams. Mūsų amžius dar neatrado žodžių savo jausmams išreikšti. Jis moka būti tik stačiokiškas, visa kita - netikra.

- Pat, - tariau aš, - senasis, narsusis dTauguži...

Šią akimirką įėjo Zafė. Jis išsyk pamatė, kokia čia situacija.

- Gražiausia, - burbtelėjo jis, - taip ir maniau.

Aš norėjau kažką atsakyti, bet jis tučtuojau išvijo mane lauk.

XVII

Praėjo dvi savaitės. Pat taip pasitaisė, kad mes galėjome grįžti atgal. Susikrovėme daiktus ir laukėme Gotfrydo Lenco. Jis turėjo paimti mašiną. Mudu su Pat rengėmės važiuoti traukiniu.

Buvo šilta apsiūkusi diena. Padangėje nejudėdami kabojo lyg vata debesys, karštas oras virpėjo viršum kopų, o švino spalvos jūra telkšojo šviesioje mirguliuojančioje ūkanoje.

Gotfrydas atsirado popiet. Jau ištolo pamačiau, kaip šviesiaplaukė jo galva subolavo virš gyvatvorių. Tik kai Lencas pasuko į panelės Miuler vilą, pastebėjau, kad jis ne vienas; greta jo išniro kažkoks žmogus, panašus į miniatiūrinį automobilių lenktynininką: milžiniška languota kepurė, užmaukšlinta snapu į užpakalį, įspūdingi akiniai, baltas kombinezonas ir didžiulės ausys, švytinčios kaip rubinai.

- Dieve mano, juk tai Jupas! - tariau nustebęs.

- Jis pats asmeniškai, pone Lokampai! - atsakė Jupas, rodydamas dantis.

- Ir kaip išsipustęs! Kas gi tau atsitiko?

-Juk pats matai, - pareiškė Lencas patenkintas ir pakratė man ranką. -Jis rengiasi į lenktynininkus. Jau aštuonios dienos, kai mokau jį važiuoti. Iškaulijo, kad pasiimčiau kartu. Gera proga jam išbandyti jėgas pirmojoje tolimoje kelionėje.

- Nepasidarysiu sarmatos, pone Lokampai! - karštai patvirtino Jupas.

- Ką čia kalbėti! - šyptelėjo Gotfrydas. - Dar nesu matęs, kad žmogus taip sirgtų persekiojimo manija! Jau pirmą mokymosi dieną jisai pamėgino su mūsų senuoju geruoju taksi pralenkti mersedesą su kompresorium. Pašėlęs šėtoniukas!

Jupas prakaitavo iš laimės ir dievinamu žvilgsniu žiūrėjo į Lencą.

- Manau, kad nuneščiau tą pasipūtėlį, pone Lencai! Norėjau pristverti jį per posūkį, kaip ponas Kėsteris.

Aš nusijuokiau.

- Tu gerai pradedi, Jupai.

Gotfrydas su tėvišku pasididžiavimu žiūrėjo į savo mokinį.

- Pirmiausia tu stverk lagaminus ir nugabenk juos į stotį.

- Vienas? -Jupas vos nesprogo iš susijaudinimo. - Galėsiu visai vienas ligi stoties nuvažiuoti, pone Lencai?

Gotfrydas linktelėjo, ir Jupas įlėkė į namus.

Mes atidavėme lagaminus. Po to paėmėm Pat ir nuvažiavome į stotį. Iki traukinio atėjimo dar liko penkiolika minučių. Peronas buvo tuščias. Tiktai stovėjo keletas pieno bidonų.

- Važiuokit, - tariau aš. - Kitaip labai vėlai namus pasieksit.

Jupas, sėdėjęs prie vairo, piktai pažvelgė į mane.

- Tokios pastabos tau nepatinka, a? - paklausė jį Lencas.

Jupas išsitiesė.

- Pone Lokampai, - tarė jis priekaištingai, - viskas mano tiksliai apskaičiuota. Aštuntą valandą mes lengvai būsime dirbtuvėje.

- Tikra tiesa! - Lencas patapnojo jam per petį. - Kirsk su juo lažybų, Jupai. Iš butelio selterio.

- Iš selterio tai ne, - atsakė Jupas, - bet iš cigarečių dėžutės užsimerkęs galiu rizikuoti.

Jis iššaukiamai pasižiūrėjo į mane.

- O tu žinai, kad kelias gana nekoks? - paklausiau aš.

- Viskas apskaičiuota, pone Lokampai!

- Ir apie posūkius pagalvojai?

- Posūkiai man nieko nereiškia. Aš neturiu nervų.

- Gerai, Jupai, - tariau aš rimtai. - Tada kertu lažybų. Tačiau ponas Lencas nė kiek neturi važiuoti.

Jupas prisidėjo ranką prie krūtinės.

- Garbės žodis!

- Gerai, gerai. Bet sakyk, ką ten taip konvulsyviai spaudi rankoje?

- Chronometrą. Pakeliui seksiu laiką. Norėčiau pažiūrėti, kiek tas vežimas gali išspausti.

Lencas šyptelėjo.

- Taip, vaikai, Jupas apsirūpinęs puikiausiai. Manau, kad mūsų senajam šauniajam sitroenui dreba iš baimės visi stūmokliai.

Jupas nuleido negirdomis ironiją. Jis susijaudinęs tampė kepurę.

- Tai važiuojam, pone Lencai, ką? Lažybos yra lažybos!

- Žinoma, tu mažasis kompresoriau! Iki pasimatymo, Pat! Kol kas, Robi! - Gotfrydas įlipo į mašiną. - Na, Jupai, parodyk damai, kaip startuoja kavalierius ir būsimasis pasaulio čempionas!

Jupas užsitraukė lenktynininko akinius, pamojavo mums kaip senis ir, įjungęs pirmąją pavarą, šauniai nudulkėjo akmeniniu grindiniu.

Mudu su Pat dar pasėdėjome ant suolelio priešais stotį. Karšta balta saulė kaitino medinę perono sieną. Kvepėjo sakais ir druska. Pat atmetė galvą ir užsimerkė. Ji sėdėjo nejudėdama, atstačiusi veidą saulei.

- Pavargai? - paklausiau aš.

Ji papurtė galvą.

- Ne, Robi.

- Ateina traukinys, - tariau.

Atbildėjo garvežys, juodas, mažutis ir pasimetęs virpančioje bekraštėje platybėje. Mudu įlipome. Traukinys buvo pustuštis. Pūškuodamas jis ėmė eiti. Tiršti ir juodi garvežio dūmai pakibo ore. Iš lėto slinko pro šalį pažįstamas reginys: kaimas su rudais šiaudiniais stogais, pievos, kuriose ganėsi karvės ir arkliai, miškas, o paskiau ramus ir labai mieguistas panelės Miuler namelis lomoje už kopų.

Pat stovėjo šalia manęs prie lango ir žiūrėjo į tą pusę. Kelias per posūkį priartėjo prie namelio, ir aiškiai buvo matyti mūsų kambario langai. Jie buvo atviri, ir ant palangių vėdinosi saulėje balta patalynė.

- Antai panelė Miuler, - tarė Pat.

- Iš tikrųjų.

Ji stovėjo priešais duris ir mosavo. Pat išsitraukė nosinę ir iškišo pro langą.

- Ji nemato, - tariau aš, - nosinė per maža ir per plona. Se mano.

Ji paėmė ją ir pamosavo. Panelė Miuler energingai atsakė.

Pamažu traukinys išvažiavo į laukus. Namelis dingo, ir kopos paliko toli. Už juodos miško juostos kurį laiką kartkartėmis sužvilgėdavo jūra. Ji žvilgėjo kaip tykojanti pavargusi akis. Paskui prasidėjo švelniai paauksinti žali laukai ir nusitraukė iki horizonto varpos, linguojančios lėname vėjyje.

Pat atidavė man nosinę ir atsisėdo į kamputį. Aš pakėliau langą. „Pasibaigė! - pagalvojau. - Ačiū Dievui, pasibaigė! Visa tai tebuvo sapnas! Prakeiktas piktas sapnas!"

Prieš pat šešias atvažiavome į miestą. Aš paėmiau taksi ir sukroviau lagaminus. Paskui nuvažiavome į Pat butą.

- Lipsi su manim į viršų? - paklausė ji.

- Žinoma.

Aš palydėjau ją į viršų, paskiau liftu nusileidau žemyn, ir mudu su vairuotoju paėmėme lagaminus. Kai sugrįžau, Pat tebestovėjo prieškambaryje. Ji kalbėjosi su pulkininku leitenantu fon Hake ir jo žmona.

Mudu įėjom į kambarį. Buvo šviesus pavakarys. Ant stalo stovėjo stiklinė vaza su blyškiai raudonomis rožėmis. Pat priėjo prie lango ir pažvelgė į gatvę. Paskiau atsigręžė.

- Kiek laiko buvome išvažiavę, Robi?

- Lygiai aštuoniolika dienų.

- Aštuoniolika dienų. Man atrodo, kad daug ilgiau.

- Man taip pat. Bet visada taip esti, kai išvažiuoji kur nors iš miesto.

Ji papurtė galvą.

- Aš ne apie tai...

Ji atidarė balkono duris ir išėjo. Ten, sudėta ir atremta į sieną, stovėjo balta gulimoji kėdė. Pat prisitraukė kėdę ir tylėdama pažvelgė į ją.

Kai ji grįžo į vidų, jos veidas buvo persimainęs, akys patamsėjusios.

- Žiūrėk, kokios rožės, - tariau aš. - Kesteris atsiuntė. Štai jo vizitinė kortelė.

Pat paėmė kortelę ir vėl padėjo ant stalo. Ji žiūrėjo į rožes, bet aš pastebėjau, kad ji bemaž nemato jų. Jos mintys dar tebebuvo prie gulimosios kėdės. Išvažiuodama ji tikėjosi, kad jau paspruko iš jos, o dabar, galimas daiktas, ta kėdė vėl taps dalimi jos gyvenimo.

Aš netrukdžiau jai ir nieko nesakiau. Nebuvo prasmės nutraukti jos minčių. Ji pati turėjo tai įveikti, ir geriau, kad dabar, kol aš buvau greta. Nebent tik žodžiais buvo galima tai atidėti, bet ir tai vieną kartą tos mintys vis tiek užplūstų ir galbūt daug skausmingiau.

Ji pastovėjo valandėlę prie stalo, nuleidusi galvą ir pasirėmusi į jį rankomis. Paskiau pakėlė akis ir pažvelgė į mane. Aš nieko nesakiau. Ji pamažu apėjo aplink stalą ir padėjo rankas man ant pečių.

- Senas drauguži, - tariau aš.

Ji prisiglaudė prie manęs. Aš tvirtai apkabinau ją.

- Dabar imsimės šio reikalo, ar ne?

Ji linktelėjo. Paskui nubraukė atgal plaukus.

- Tik akimirką taip užėjo, Robi.

- Žinoma.

Kažkas pasibeldė. Pasirodė tarnaitė su arbatos staleliu.

- Tas tai gerai, - tarė Pat.

- Nori arbatos? - paklausiau aš.

- Ne, kavos, geros, stiprios kavos.

Pabuvau dar pusvalandį. Paskiau ji pajuto nuovargį. Aš pamačiau tai iš jos akių.

- Tau reikėtų truputį pamiegoti, - pasiūliau jai.

- O tau?

- Aš eisiu namo ir taip pat šiek tiek pamiegosiu. Po dviejų valandų užeisiu pas tave, ir eisim kur nors pavalgyti.

- Tu pavargęs? - paklausė ji abejodama.

- Taip, truputį. Traukiny buvo šilta. Man dar reikės užsukti į dirbtuvę.

Pat daugiau nebeklausinėje Ji buvo labai pavargusi ir vos besilaikė. Aš paguldžiau ją ir užklojau. Ji tučtuojau užmigo. Aš pastačiau šalia jos rožes ir padėjau Kesterio vizitinę kortelę, kad pabudusi išsyk turėtų apie ką galvoti. Po to išėjau.

Pakeliui sustojau prie telefono automato. Nusprendžiau išsyk paskambinti Žafė. Iš namų tai padaryti buvo sunkiau. Reikėjo tikėtis, kad klausysis visas pensionas.

Nukėliau ragelį ir pasakiau klinikos numerį. Po valandėlės prie aparato priėjo Žafė.

- Cia - Lokampas, - tariau aš ir kostelėjau. - Šiandien mes parvažiavome. Bus jau kokia valanda, kai mes čia.

- Parvažiavote su mašina? - paklausė Žafė.

- Ne, traukiniu.

- Taip, ir kaip sekėsi?

- Gerai, - atsakiau aš.

Jis pagalvojo akimirką.

-Aš rytoj apžiūrėsiu panelę Holman. Vienuoliktą valandą ryto. Gal tai pasakysit jai?

- Ne, - tariau aš. - Nenorėčiau, kad ji žinotų, jog aš skambinau jums. Rytoj tikriausiai ji pati jums paskambins. Gal tada jūs ir pasakysit jai.

- Gerai. Taip ir padarysim. Aš pasakysiu jai.

Mechaniškai pastūmiau į šalį storą, nučiupinėtą abonentų knygą. Ji gulėjo ant nedidelio medinio pulto. Siena virš jo buvo išmarginta telefono numeriais.

- Ar galėčiau rytoj popiet pas jus užeiti? - paklausiau.

Žafė neatsakė.

- Labai norėčiau sužinoti, kokia jos būklė, - tariau aš.

- Rytoj dar negalėsiu jums to pasakyti, - atsakė Žafė. - Bent savaitę man reikia ją stebėti. Bet po to aš jums pasakysiu, kaip yra.

- Ačiū. - Aš vis dar tebespoksojau į pultą priešais. Kažkas čia buvo nupiešęs dručkę merginą su didele šiaudine skrybėle. „Ela, tu ožka!" - buvo parašyta po piešiniu. - Ar tuo tarpu nereikia jai kokio ypatingo režimo? - paklausiau aš.

- Rytoj pamatysiu. Bet man rodos, kad namie ji turi gana gerą priežiūrą.

- Nežinau. Girdėjau, kad jos kaimynai ateinančią savaitę rengiasi išvažiuoti. Tad ji paliks viena, tik su tarnaite.

- Taip? Gerai, tada rytoj ir apie tai pasikalbėsiu su ja.

Aš vėl pastūmiau abonentų knygą ant piešinio.

- Kaip jums atrodo, ar ji... ar toks priepuolis gali pasikartoti?

Žafė akimirką paabejojo.

- Žinoma, gali, - tarė jis pagaliau, - bet tai neįtikėtina. Tik gerai ištyręs ją, galėsiu jums tai pasakyti. Tada paskambinsiu jums.

- Taip. Dėkui.

Aš pakabinau ragelį. Išėjęs iš būdelės, pastovėjau valandėlę gatvėje. Dulkina ir tvanku. Paskiau nuėjau namo.

Tarpdury susidūriau su ponia Calevski. Nelyginant patrankos sviedinys jinai išlėkė iš ponios Bender kambario. Pamačiusi mane, ji sustojo.

- Ką, jau parvažiavot?

- Kaip matote. Nieko neatsitiko per tą laiką?

- Jums - nieko. Laiškų irgi nebuvo. Bet ponia Bender išsikraustė.

- Taip? Kodėl gi?

Ponia Calevski įsisprendė rankas į šonus.

- Ogi todėl, kad visur yra nenaudų. Ji persikėlė į krikščionišką prieglaudą. Išsigabeno savo katę ir dvidešimt šešias markes kapitalo.

Ji papasakojo, kad vaikų namai, kuriuose ponia Bender prižiūrėjo kūdikius, subankrutavo. Namų vadovas, kažkoks pastorius, nesėkmingai spekuliavo biržoje. Ponia Bender buvo atleista, negavusi algos už du mėnesius.

- Ar jinai jau gavo kitą darbą? - paklausiau aš nieko negalvodamas.

Ponia Calevski tik pažvelgė į mane.

- Na, žinoma, ne, - atsakė ji. - Aš jai sakiau, kad pasiliktų gyventi. Su mokėjimu nedega. Bet ji nenorėjo.

- Beturčiai dažniausiai dori žmonės, - tariau aš. - Kas dabar apsigyvens tame kambaryje?

- Hasės. Jis pigesnis už tą, kuriame iki šiol jie gyveno.

- O kas Hasių kambaryje?

Ji gūžtelėjo pečiais.

- Pamatysim. Ne per daug tikiuos, kad kas atsirastų.

- Ir kada jis bus laisvas?

- Rytoj. Hasės jau kraustosi.

- O kiek kainuoja tas kambarys? - paklausiau aš. Man ūmai šovė į galvą viena mintis.

- Septyniasdešimt markių.

- Per brangu, - tariau aš, jau visai atitokęs.

- Su kava rytais, dviem bandelėm ir daug sviesto?

- Juo labiau. Rytinę Frydos kavą galit atskaityti. Penkiasdešimt, ir nė pfenigo daugiau.

- Negi jūs rengiatės imti? - paklausė ponia Calevski.

- Galbūt.

Aš įėjau į savo kambarį ir susimąstęs apžiūrėjau duris į Hasių kambarį. Pat ponios Calevski pensione! Ne, tai buvo nekaip sugalvota! Bet vis dėlto po valandėlės aš pasibeldžiau į Hasių kambarį.

Namie buvo ponia Hasė. Ji sėdėjo su skrybėlaite priešais veidrodį pusiau iškraustytame kambaryje ir pudravosi.

Aš pasisveikinau su ja, apžiūrinėdamas kambarį. Jo būta didesnio, nei aš buvau manęs. Tai pasimatė tik dabar, kai dalis baldų buvo išnešta. Vienos spalvos apmušalai, šviesūs ir dar gana nauji, neseniai nudažyti langai ir durys ir didelis gražus balkonas.

- Turbūt jau girdėjot, ko jis dabar iš manęs reikalauja, - tarė ponia Hasė. - Aš turiu persikelti į tos asmenybės kambarį! Kokia gėda!

- Gėda? - paklausiau aš.

- Taip, gėda! - susijaudinusi kalbėjo jinai. - Juk žinote, kad mudvi nepakentėm viena kitos, o dabar Hasė verčia mane persikelti į jos kambarį be balkono ir tik su vienu langu. Ir tai tik dėl to, kad jis pigesnis! Įsivaizduokit, kaip ji triumfuoja savo krikščioniškoje prieglaudoje.

- Nemanau, kad triumfuotų.

- Vis dėlto triumfuoja ta klastingoji kūdikių slaugė, ta ramioji kiaulė, knisanti gilią šaknį! O šalimais dar toji kokotė, toji Erna Bėnig! Ir kačių smarvė!

Aš žiūrėjau nustebęs. Ramioji kiaulė, knisanti gilią šaknį? Keistas daiktas: tikrai naujų ir vaizdingų posakių žmonės randa tik tada, kai plūstasi. Kokie amžinai vienodi meilės žodžiai ir kaip keičiasi keiksmų skalė!

- Juk katės yra labai švarūs ir gražūs gyvulėliai, - tariau aš. - Be to, ką tik buvau tame kambaryje. Ten neatsiduoda katėmis.

- Taip? - piktai atšovė ponia Hasė ir pasitaisė skrybėlaitę. - tai, matyt, priklauso nuo nosies. Bet aš nemanau nė piršto pridėti prie šio persikraustymo! Tegu jis pats tampo baldus! Aš išeisiu kur nors! Bent tiek noriu turėti iš to šuniško gyvenimo!

Ji atsistojo. Jos išpleręs veidas taip virpėjo iš pykčio, jog net pudra byrėjo. Aš pastebėjau, kad ji lūpas labai raudonai nusidažiusi ir iš viso smarkiai išsipusčiusi. Išeidama ji kvepėjo kaip visa parfumerijos krautuvė.

Nustebęs pažvelgiau jai iš paskos. Paskui dar kartą gerai apžiūrėjau kambarį. Apgalvojau, kur galima būtų pastatyti Pat baldus. Tačiau greitai atsisakiau tos minties. Pat čia, visados čia, su manim, - negalėjau to įsivaizduoti! Niekad man nebūtų atėjus į galvą tokia mintis, jeigu Pat būtų buvus sveika. Bet gal... aš atsidariau duris ir išmatavau balkoną. Ir vis dėlto po to papurčiau galvą ir sugrįžau į savo kambarį.

Pat tebemiegojo, kai įėjau į jos kambarį. Tyliai atsisėdau į fotelį šalia lovos, bet ji išsyk pabudo.

- Gaila, pažadinau tave, - tariau aš.

- Ar tu čia buvai visą laiką?

- Ne. Tik dabar sugrįžau.

Ji pasirąžė ir priglaudė veidą man prie rankos.

- Tai gerai. Nemėgstu, kad kas žiūrėtų į mane miegančią.

- Suprantu. Ir aš to nemėgstu. Aš ir nesirengiau žiūrėti į tave. Tik nenorėjau pažadinti. O gal dar truputį pamiegosi?

- Ne, aš visiškai išsimiegojau. Tuoj keliuos.

Kol ji rengėsi, aš įėjau į gretimą kambarį. Lauke iš lėto temo. Pro atdarą langą priešais patefonas kvaksėjo Hohenfybergo maršą. Prie patefono triūsė kažkoks plikis su petnešomis. Jis vaikščiojo iš vieno kambario galo į kitą ir muzikos taktu darė laisvus pratimus. Jo plikė švytėjo prieblandoje kaip susijaudinęs mėnulis. Abejingai stebėjau jį. Jaučiausi apdujęs ir liūdnas.

Įėjo Pat. Ji atrodė nuostabiai gražiai, buvo visai gaivi ir nė kiek nepavargusi.

- Tu puikiai atrodai, - tariau aš nustebęs.

- Aš gerai ir jaučiuosi, Robi. Tartum būčiau išmiegojusi visą naktį. Man tokie dalykai greitai keičiasi.

- Taip, dievaži! Kartais taip greit, kad vos gali pastebėti.

Ji atsirėmė man į petį ir pažvelgė į mane.

- Sakai, per greit, Robi?

- Ne. Vien tik aš pats per lėtas. Dažnai aš būnu kiek per lėtas, Pat.

Ji nusišypsojo.

- Lėtumas - tai tvirtumas. O tvirtumas - geras daiktas.

- Aš toks tvirtas, kaip kamštis vandeny, - tariau.

Ji papurtė galvą.

- Tu daug tvirtesnis, nei tau atrodo. Tu apskritai esi visai kitoks, nei įsivaizduoji. Mažai man teko matyti žmonių, kurie taip klystų savo atžvilgiu, kaip tu.

Aš paleidau jos petį.

- Taip, mylimasis, - tarė ji ir linktelėjo, - iš tikro taip. O dabar eime valgyti?

- O kur eisim? - paklausiau aš.

- Pas Alfonsą. Aš turiu viską vėl pamatyti. Man atrodo, jog nuo to laiko, kai iš čia išvažiavau, praėjo visa amžinybė.

- Gerai! - tariau aš. - Bet ar tu kaip reikiant nori valgyti? Pas Alfonsą negalima eiti nealkanam. Jis išmes pro duris.

Pat nusijuokė.

- Aš tiesiog baisiai alkana.

- Tai eime!

Aš staiga labai apsidžiaugiau.

Mūsų pasirodymas pas Alfonsą buvo triumfinis. Jis pasisveikino su mumis, tučtuojau dingo ir netrukus sugrįžo, užsidėjęs baltą apykaklę ir pasirišęs kaklaraištį su žaliais taškučiais. Net vokiečių kaizeriui jis nebūtų to padaręs. Jis ir pats buvo šiek tiek sumišęs dėl šitokio negirdėto dekadanso.

- Nagi, Alfonsai, ką turi gero? - paklausė Pat ir abiem rankomis pasirėmė į stalą.

Alfonsas šyptelėjo, papūtė lūpas ir prisimerkė.

- Jums pasisekė! Šiandien yra vėžių!

Jis žingtelėjo atgal, norėdamas pasižiūrėti, kokį įspūdį padarė jo žodžiai. Įspūdis buvo puikiausiais.

- Be to, rasim dar stiklą šviežio Mozelio vyno, - pašnibždėjo jis susižavėjęs ir dar žingtelėjo atgal. Jis susilaukė audringų plojimų - kad ir keista, jie pasigirdo net ir prie durų. Ten susivėlusiais geltonais plaukais, nuo saulės nudegusia nosim pasirodė išsišiepęs paskutiniojo romantiko kiaušas.^

- Gotfrydas? - suriko Alfonsas. - Tu? Asmeniškai? Žmogau, kokia diena! Leisk apkabinti tave!

- Dabar tu pamatysi, ko dar nesi mačiusi, - tariau aš Pat.

Abu puolė kits kitam į glėbį. Alfonsas taip tapšnojo Lencui per nugarą, jog skambėjo lyg kalvėje.

- Hansai, - sušuko jis po to kelneriui, - nešk šen „Napoleono"!

Jis nusitempė Gotfrydą prie bufeto. Kelneris atnešė didelį apdulkėjusį butelį. Alfonsas pripylė du stiklelius.

-*1* sveikatą, Gotfrydai, tu prakeiktasis kiaulienos kepsny!

- Į sveikatą, Alfonsai, senasis, gerasis katorgininke!

Abu vienu mauku ištuštino stiklelius.

- Prima! - tarė Gotfrydas. - Konjakas madonoms!

- Tikra gėda jį šitaip maukti, - patvirtino Alfonsas. - Bet kaip jį gersi pamažu, kada taip džiaugiesi! Eikš, išlenksim dar po vieną!

Jis įpylė ir pakėlė stiklą.

- Ak, tu prakeiktasis, klastingasis pomidore!

Lencas nusijuokė.

- Mano senasis, mielasis Alfonsai!

Alfonso akyse pasirodė ašaros.

- Dar po vieną, Gotfrydai, - tarė jis susijaudinęs.

- Visados! - Lencas atkišo jam stiklelį. - Nuo tokio konjako aš atsisakysiu tik tada, kai negalėsiu pakelti galvos nuo grindų.

- Ačiū už žodį! - Alfonsas pripylė po trečią stiklelį.

Kiek uždusęs sugrįžo Lencas prie stalelio. Jis išsitraukė laikrodį.

- Be dešimt aštuonios sitroenas atvažiavo prie dirbtuvės. Ką jūs dėl to pasakysit?

- Rekordas, - atsakė Pat. - Tegyvuoja Jupas! Aš taip pat nepagailėsiu jam dėžutės cigarečių.

- O tu už tai gausi porciją vėžių papildomai! - pareiškė Alfonsas, atėjęs Gotfrydui įpėdžiui. Paskui jis išdalijo mums kažkokias staltieses. - Nusivilkit švarkus ir pasiriškit jas! Dama dėl to neprieštaraus, ar ne?

- Manau, kad tai netgi būtina, - tarė Pat.

Alfonsas linktelėjo apsidžiaugęs.

- Jūs protinga moteris, aš tai žinojau. Vėžius reikia valgyti patogiai. Nebijant susitepti. - Jis šyptelėjo. - Jūs, žinoma, gausit ką nors elegantiškesnio.

Kelneris Hansas atnešė baltą kaip sniegas virtuvės chalatą. Alfonsas išskleidė jį ir padėjo Pat apsivilkti.

- Jums labai pritinka, - pagyrė jis.

- Smarkiai, smarkiai! - atsakė ji ir nusijuokė.

- Džiaugiuos, kad įsidėmėjot tai, - tarė Alfonsas prielankiai. - Širdį žmogui paglosto.

- Alfonsai! - Gotfrydas susimezgė staltiesę ant sprando, kad kampučiai styrojo toli nuo kits kito. - Tuo tarpu čia tik panašu į kirpyklą.

- Tuoj bus kitaip. Bet pirmiausia reikia trupučio meno.

Alfonsas nuėjo prie patefono. Netrukus sugriaudė piligrimų choras iš „Tanhoizerio". Mes klausėme tylėdami.

Vos tik nuaidėjo paskutinis akordas, kai atsidarė virtuvės durys ir pasirodė kelneris Hansas, nešinas vaikiškos vonios dydžio dubeniu. Dubuo garavo ir buvo pilnas vėžių. Kelneris stenėdamas pastatė jį ant stalo.

- Atnešk ir man servetėlę, - tarė Alfonsas.

- Tu valgysi su mumis, aukso berneli? - sušuko Lencas. - Kokia garbė!

- Jeigu dama nieko prieš?

- Atvirkščiai, Alfonsai!

Pat truktelėjo savo kėdę, ir jis atsisėdo šalia jos.

- Gerai, kad aš sėdžiu šalia jūsų, - tarė jis kiek sumišęs. - Mat aš moku gana greit su jais dorotis. Tuo tarpu damai tas darbas truputį nuobodokas.

Alfonsas ištraukė iš dubens vėžį ir pašėlusiu greitumu ėmė jį darinėti. Jis taip vikriai ir elegantiškai darbavosi savo milžiniškomis rankomis, kad Pat nieko daugiau nebeliko, kaip tik valgyti skanius kąsnelius, paduodamus jai su šakute.

- Gardu? - paklausė jis.

- Puiku! - Ji pakėlė stiklą. - Į jūsų sveikatą, Alfonsai.

Alfonsas iškilmingai susidaužė su ja ir lėtai išgėrė savo stiklą. Aš pažvelgiau į ją. Man būtų buvę maloniau, jeigu ji būtų gėrusi kokį nealkoholinį gėrimą. Ji pajuto mano žvilgsnį.

- Saliut, Robi, - tarė ji.

Ji buvo nuostabiai graži ir švytėte švytėjo džiaugsmu.

- Saliut, Pat, - tariau aš ir išgėriau savo stiklą.

- Ar ne puiku čia? - paklausė ji, vis dar tebežiūrėdama į mane.

- Nepaprasta! - Aš vėl prisipyliau. - Į sveikatą, Pat!

Jos veidas nušvito.

- Į sveikatą, Robi! \ sveikatą, Gotfrydai!

Išgėrėme.

- Geras vynas, - tarė Lencas.

- Pernykštis „Graacho Abtsbergas", - paaiškino Alfonsas. - Džiaugiuos, kad tu nusimanai apie jį!

Jis ištraukė iš dubens antrą vėžį ir ištiesė Pat išskėstas žnyples.

Ji atsisakė.

- Tą jūs pats turite suvalgyti, Alfonsai. Kitaip jums nebeliks.

- Vėliau. Aš daug greičiau valgau už kitus.

- Na, gerai. - Ji paėmė žnyples. Alfonsas spindėjo iš malonumo ir vaišino ją toliau. Atrodė, kad sena didelė pelėda valgydina baltą paukščiuką lizde.

Pabaigoje išgėrėme dar po „Napoleoną" ir atsisveikinome su Alfonsu. Pat buvo laiminga.

- Buvo puiku! - tarė ji. - Labai labai jums dėkui, Alfonsai. Tikrai buvo puiku!

Ji padavė jam ranką. Alfonsas kažką suniurnėjo ir pabučiavo jai ranką. Iš nuostabos Lencui vos akys neiššoko ant kaktos.

- Vėl greit ateikit, - tarė Alfonsas. - Ir tu, Gotfrydai!

Lauke po žibintu stovėjo mažas ir visų apleistas sitroenas.

- O! - tarė Pat ir sustojo. Jos veidas krūptelėjo.

- Po šios dienos kelionės aš pakrikštijau jį Herkuliu! - Gotfrydas atidarė dureles. - Parvežti jus namo.[7]

- Ne, - atsakė Pat.

- Aš taip ir maniau. Kurgi važiuosim?

- I barą. O gal ne, Robi? - Jinai atsigręžė į mane.

- Žinoma, - tariau aš, - žinoma, važiuojam į barą.

Labai iš lėto važiavome gatvėmis. Buvo šilta ir giedra. Priešais kavines sėdėjo žmonės. Aidėjo muzika. Pat sėdėjo šalia manęs. Staiga man pasirodė, kad ji tikrai sveika; man pasidarė karšta, bet akimirką aš negalėjau suprasti, kad ji serga.

Bare radome Ferdinandą ir Valentiną. Ferdinandas buvo puikiausiai nusiteikęs. Jis atsistojo ir nuėjo sutikti Pat.

- Diana, - tarė jis, - sugrįžo iš girių...

Ji šypsojo. Jis padėjo jai ant peties ranką.

- Tamsiaveide, drąsioji šaule su sidabriniu lanku, ką gersim?

Gotfrydas nustūmė Ferdinando ranką.

- Patetiški žmonės niekad neturi takto, - tarė jis. - Damą lydi du vyriškiai, tu, matyt, nepastebėjai, šaunusis stumbre!

- Romantikai gali tik sekti iš paskos, o ne lydėti, - nesutrikęs pareiškė Grau.

Lencas nusišypsojo ir atsigręžė į Pat.

- Tuoj sutaisysiu jums ypatingą mišinį- „Kolibrio" kokteilį. Brazilijoj išmokau.

Jis nuėjo prie bufeto, ilgai maišė visokius gėralus ir pagaliau atnešė kokteilį.

- Gardu? - paklausė jis.

- Silpnokas kaip Brazilijai, - atsakė Pat.

Gotfrydas nusijuokė.

- O vis dėlto labai stiprus. Dėta romo ir „vodkos".

Iš pirmo žvilgsnio pamačiau, kad čia nėra nei romo, nei „vodkos" - čia buvo tik vaisių sultys, citrina, pomidorų sunka ir galbūt keletas lašų „Angostūros". Nealkoholinis kokteilis. Bet Pat, ačiū Dievui, to nepastebėjo.

Ji gavo tris didelius stiklus „Kolibrio", ir aš mačiau, kokia ji patenkinta, kad su ja nesielgiama kaip su ligone. Po valandos visi pakilome, tik Valentinas liko sėdėti. Taip sutvarkė Lencas. Jisai įsisodino Ferdinandą į sitroeną ir nuvažiavo. Taigi neatrodė, kad mudu su Pat išeiname anksčiau.Visa tai buvo labai jaudinama, bet man akimirką pasidarė bjauriai nesmagu.

Pat paėmė mane po ranka. Ji žengė šalia manęs, savo gražia, lanksčia eigastimi, aš jutau jos rankos šilumą, mačiau, kaip pagyvėjusiu jos veidu šmėsčioja žibintų atšvaitai, - ne, aš negalėjau suvokti, kad ji serga, aš galėjau tai suprasti tik dienos metu, bet ne vakare, kai gyvenimas švelnesnis ir šiltesnis, kai jis tiek žada...

- Gal užeisim truputį pas mane? - paklausiau aš.

Ji linktelėjo.

Mūsų pensiono koridoriuje buvo šviesu.

- Pasiuto, - tariau aš, - kas gi čia dabar atsitiko? Palūkėk trupučiuką.

Atsirakinau duris ir apsidairiau. Koridorius buvo tuščias ir apšviestas kaip siaura priemiesčio gatvelė. Ponios Bender kambario durys buvo atlapos iki galo, jame irgi degė šviesa. Kaip juoda mažutė skruzdė nušlepsėjo koridoriumi Hasė, sulinkęs nuo didžiulės ant grindų statomos lempos su rausvu gaubtu. Jis kraustėsi į kitą kambarį.

- Labas vakaras, - tariau aš. - Taip vėlai, o vis dar nebaigiate?

- Vos prieš valandą parėjau iš įstaigos. Tik vakare ir turiu laiko kraustytis.

- Argi žmonos nėra?

Jis papurtė galvą.

- Išėjo pas draugę. Ačiū Dievui, dabar turi draugę, su kuria praleidžia daug laiko.

Jis nusišypsojo, nieko blogo nenujausdamas, ir nušlepsėjo toliau. Aš įsivedžiau Pat.

- Man rodos, geriau nedekim žiburio, ką? - paklausiau ją, kai mudu atsidūrėme mano kambaryje.

- Uždek, mielasis. Nors trumpam, paskui galėsi vėl užgesinti.

- Tu nepasotinamas žmogus, - tariau aš, trumpai nuplieksdamas pliušinę grožybę, ir kuo greičiausiai vėl užgesinau šviesą.

Langai buvo atviri, ir nuo medžių dvelkė gaivus nakties oras, nelyginant iš miško.

- Gražu, - tarė Pat ir atsisėdo kamputy ant palangės.

- Tau iš tikro čia gražu?

- Taip, Robi. Kaip kokiame dideliame parke vasarą. Puiku.

- Ar eidama tu nepažvelgei į gretimą kambarį? - paklausiau aš.

- Ne, kodėl klausi?

- Tas balkonas po kairei priklauso prie šio kambario. Jis visai uždaras, ir priešais nėra jokių namų. Jei ten gyventum, tau nereikėtų nė maudymosi kostiumo saulės vonioms.

- Taip, jei aš ten gyvenčiau...

- Tu gali ten apsigyventi, - atsainiai tariau aš. - Juk matei, tas kambarys artimiausiomis dienomis bus laisvas.

Ji pažvelgė į mane ir nusijuokė.

- Manai, kad mums tai būtų tikslu? Visą laiką būti kartu?

- Mes anaiptol nebūtume visą laiką kartu, - atsakiau. - Dieną aš iš viso čia nebūnu. Vakarais dažnai irgi ne. Bet jeigu jau būtume kartu, mums nereikėtų sėdėti restoranuose, nereikėtų kiekvieną sykį skubėti skirtis, tarsi tik į svečius būtume atėję pas kits kitą.

Ji truputį pasijudino savo kamputyje.

- Man atrodo, mielasis, tarsi tu jau būtum viską smulkiai apgalvojęs.

- Apgalvojau, - tariau aš. - Visą vakarą galvoju.

Pat išsitiesė.

- Tu iš tikro rimtai kalbi, Robi?

- Taip, po perkūnais, - tariau aš, - negi tu vis dar to nepastebi?

Ji patylėjo akimirką.

- Robi, - tarė ji pagaliau, ir jos balsas buvo duslesnis nei pirma, - kodėl kaip tik dabar tau atėjo tas į galvą?

- Man atėjo į galvą, - atsakiau aš smarkiau negu norėjau, nes staiga pajutau, jog dabar atėjo metas spręsti daug svarbesnius dalykus, negu kambario klausimas, - man atėjo į galvą todėl, kad pastarosiomis savaitėmis pajutau, koks nuostabus daiktas visą laiką būti kartu. Nebegaliu pakęsti tų susitikimų po valandą! Aš noriu iš tavęs daugiau! Aš noriu, kad tu visados būtum su manimi, nebesu linkęs žaisti gudrių meilės slapukų, man tas žaidimas bjaurus, nereikalingas, aš noriu tik tavęs, ir dar kartą tavęs, man niekad tavęs neužteks, todėl nenoriu prarasti nė vienos minutės.

Aš girdėjau, kaip ji alsuoja. Ji sėdėjo ant palangės, apsikabinusi rankomis kelius, ir tylėjo. Raudona šviesos reklamos pašvaistė lėtai kilo priešais už medžių, ir dulsvas jos atspindys krito ant šviesių Pat batukų, paskiau slinko jos sijonu ir rankomis.

- Jei nori, gali pasijuokti iš manęs, - tariau aš.

- Pasijuokti? - atsakė ji.

- Na taip, nes aš visą laiką sakau: aš noriu. Juk pagaliau ir tu turi norėti.

Ji pakėlė akis.

- Ar žinai, kad tu pasikeitei, Robi?

- Ne.

- Pasikeitei. Juk pats tai sakai. Tu nori. Jau nebeklausi. Vien tik nori.

- Čia ne tokia jau didelė permaina. Kad ir kaip aš norėčiau, tu vis tiek gali pasakyti „ne".

Ji staiga pasilenkė prie manęs.

- O kodėl aš turėčiau tau sakyti „ne", Robi? - pasakė ji man labai šiltu ir švelniu balsu. - Juk aš taip pat to noriu...

Nustebęs apkabinau ją per pečius. Jos plaukai palietė mano veidą.

- Tiesa, Pat?

- Žinoma, mielasis.

- Prakeikimas, - tariau, - man atrodė, kad viskas bus kur kas sunkiau.

Ji papurtė galvą.

- Juk visa tai priklauso tik nuo tavęs, Robi...

- Aš ir pats beveik taip manau, - tariau nustebęs.

Ji apsikabino mane už kaklo.

- Kartais labai malonu, kai nereikia apie nieką galvoti. Ne viską reikia daryti pačiai. Kai galf atsiremti. Ak, mielasis, tiesą sakant, viskas gana lengva, tik nereikia patiems sudaryti sunkumų.

Akimirką sukandau dantis. Kad ji man sakytų tokius dalykus!

- Teisybė, - tariau, - teisybė, Pat.

Tai buvo anaiptol ne teisybė.

Mudu dar pastovėjome valandėlę prie lango.

- Visus tavo daiktus perkelsime čia, - tariau aš. - Tau nieko čia neturi trūkti. Parūpinsim net vežiojamą arbatos staliuką. Fryda jau kaip nors išmoks su juo apsieiti.

- Mes turim tokį. staliuką, mielasis. Juk jis priklauso man.

- Juo geriau. Tad jau rytoj imsiu treniruoti Frydą.

Ji padėjo galvą man ant peties. Aš pajutau, kad ji pavargusi.

- Palydėti tave namo? - paklausiau.

- Tuojau. Tik atsigulsiu valandėlę.

Ji ramiai gulėjo lovoje, nekalbėdama, tarsi miegodama. Tačiau jos akys buvo atmerktos, ir kartkarčiais jose šmėstelėdavo atšvaitas šviesos reklamos, kuri it spalvinga šiaurės pašvaistė be garso slankiojo sienomis ir lubomis. Lauke pasidarė tylu. Tik girdėjosi, kaip šalimais kartkarčiais šlumščioja Hasė tarp savo vilčių, savo santuokos ir galbūt savo gyvenimo likučių.

- Tau reikėtų pasilikti čia, - tariau aš.

Ji pasikėlė.

- Šiandien ne, mielasis...

- Man būtų daug maloniau, kad tu pasiliktum...

- Rytoj...

Ji atsistojo ir tyliai perėjo per tamsų kambarį. Prisiminiau tą dieną, kai ji pirmą kartą pasiliko pas mane ir pilkoje ryto prieblandoje taip pat tyliai nuėjo per kambaą apsirengti. Aš nežinojau, kas tai, bet čia buvo kažko jaudinamai aiškaus ir bemaž sukrečiančio, kažko iš tolimų, užmirštų laikų, lyg kokio tylaus paklusnumo įstatymui, kurio niekas nebežino.

Ji sugrįžo iš tamsos pas mane ir suėmė delnais mano veidą.

- Gražu buvo pas tave, mielasis. Labai gražu. Gera, kad tu čia esi.

Aš nieko neatsakiau. Aš nieko negalėjau atsakyti.

Palydėjau ją namo ir po to vėl nuėjau į barą. Ten sėdėjo Kėsteris.

- Sėskis, - tarė jis, - kaip laikais?

- Ne kažin kaip, Otai.

- Išgersi ko nors?

- Jei gerčiau, turėčiau daug gerti. To nenoriu. Kaip nors apsieisiu. Bet galėčiau ką kita padaryti. Ar Gotfrydas dar išvažiavęs su taksi?

- Ne.

- Gerai. Tai važiuosiu keletą valandų.

- Ir aš eisiu kartu, - tarė Kėsteris.

Išvažiavau mašiną iš dirbtuvės ir atsisveikinau su Otu. Nuvažiavau į stovėjimo vietą. Ten jau buvo dvi mašinos. Paskui

atvažiavo Gustavas ir Tomis, aktorius. Nuvažiavo abi pirmosios mašinos, o netrukus ir aš gavau keleivį. Jauna mergina paprašė nuvežti į „Vinetą".

„Vineta" buvo populiarus dansingas su telefonais ant stalelių, pneumatiniu paštu ir panašiais dalykais, skirtais provincialams. Jis buvo tamsioje gatvėje, kiek nuošaliau nuo kitų restoranų.

Sustojome. Mergina pasirausė rankinėje ir atkišo man penkiasdešimt markių banknotą. Aš gūžtelėjau pečiais.

- Deja, negaliu išmainyti.

Priėjo durininkas.

- Kiek aš turiu mokėti? - paklausė mergina.

- Markę septyniasdešimt.

Ji pasisuko į durininką.

- Gal sumokėsi už mane? Eime, aš atiduosiu jums prie kasos.

Durininkas atidarė dureles ir nuėjo su ja prie kasos. Paskui jis sugrįžo.

-Še...

Aš suskaičiavau.

- Cia markė penkiasdešimt...

- Nezaunyk niekų, - o gal tu dar naujokas? Dvidešimt pfenigų priklauso durininkui už atnešimą. Nešdinkis!

Buvo tokių restoranų, kur durininkui reikėdavo duoti arbatpinigių. Bet ir tai tik tada, kai jis parūpindavo keleivį, o ne tada, kai atveždavai jam svečią.

- Tokiems dalykams nepasakyčiau, kad naujokas, - tariau aš, - man priklauso markė septyniasdešimt.

- O per snukį tau nepriklauso? - burbtelėjo jis. - Žmogau, dumk iš čia, aš geriau už tave žinau, kokia čia tvarka.

Man nesvarbu buvo tie keli skatikai. Tik nenorėjau duotis mulkinamas.

- Daug nepliaukšk ir duok šen likusius, - tariau aš.

Durininkas taip staiga smogė man, kad aš nespėjau užsidengti. Išvengti smūgio, sėdėdamas mašinoje, vis tiek nega-

lėjau. Mano galva atsitrenkė į vairą. Apkvaitęs išsitiesiau. Galva gaudė kaip būgnas, iš nosies lašėjo kraujas. Durininkas stovėjo priešais mane.

- Nori dar kartą, tu skenduolio lavone?

Aš kaipmat įvertinau savo šansus. Nieko negalėjau padaryti. Tas bernas buvo stipresnis už mane. Laimėti galėjau tik užklupęs jį iš netyčių. Iš mašinos mušti negalėjau - smūgis būtų silpnas. O kol išlipčiau, jis triskart suspėtų patiesti mane. Aš pažvelgiau į jį. Jis alsavo man į veidą alaus tvaiku.

- Dar žodis ir tavo žmona bus našlė.

Aš žiūrėjau į jį nejudėdamas, įbedęs akis į tą platų sveiką veidą. Este ėdžiau jį akimis. Mačiau, kur turėčiau kirsti, iš įniršio buvau sustingęs kaip ledas. Bet nejudėjau. Mačiau jo veidą pernelyg arti, pernelyg aiškiai, milžinišką, kaip pro didinamąjį stiklą, kiekvieną barzdos plauką, raudoną, šiurkščią, akytą odą...

Sužvilgėjo policininko šalmas.

- Kas čia atsitiko?

Durininkas įtaikiai išsišiepė.

- Nieko, pone vachmistre.

Policininkas pažvelgė į mane.

- Nieko, - tariau aš.

Jis žvalgėsi čia į durininką, čia į mane.

- Bet jums bėga kraujas.

- Užsigavau.

Durininkas žingtelėjo atgal. Akimis jis šaipėsi iš manęs. Jam rodėsi, kad aš bijau jį įskųsti.

- Na, važiuokit, - tarė policininkas.

Aš įjungiau pavarą ir nuvažiavau atgal į stovėjimo vietą.

- Žmogau, kaip tu atrodai, - tarė Gustavas.

- Tik nosis, - atsakiau aš ir papasakojau, kas atsitiko.

- Eime į smuklę, - tarė Gustavas. - Ne be reikalo aš buvau sanitarijos grandinis. Tikra kiaulystė mušti sėdintį.

Jis nusivedė mane į smuklės virtuvę, paprašė ledo ir kokią pusę valandos gydė mane.

- Nė guzo nebus, - pareiškė jis.

Galiausiai jis pabaigė.

- Na o kaip kiaušas? Viskas gerai, a? Tai negaiškim laiko.

Įėjo Tomis.

- Ar tai buvo stambus „Vinetos" durininkas? Garsus mušeika. Deja, pats dar nė karto negavo.

- Dar gaus, - pasakė Gustavas.

- Taip, bet nuo manęs, - atsakiau aš.

Gustavas nepatenkintas pažvelgė į mane.

- Kol tu išlipsi iš mašinos...

- Aš sugalvojau vieną gudrybę. Jei man nepasiseks, tai tu visada galėsi ateiti į talką.

- Gerai.

Aš užsidėjau Gustavo kepurę, mes taip pat paėmėm jo mašiną, kad durininkas iššyk nesuprastų, kuo čia kvepia. Daug pamatyti jis ir šiaip negalėjo, nes gatvė buvo per tamsi.

Atvažiavome. Gatvėje nesimatė nė gyvos dvasios. Gustavas iššoko, laikydamas rankoje dvidešimt markių banknotą.

- Pasiuto, neturiu smulkių! Durininke, negalit išmainyti? Markė septyniasdešimt, taip? Sumokėkit už mane.

Jis apsimetė einąs prie kasos. Durininkas priėjo prie manęs kosčiodamas ir įbruko man markę penkiasdešimt. Aš tebelaukiau atkišęs ranką.

- Nešdinkis... - burbtelėjo jis.

- Duok likusius, nususęs šunie! - suriaumojau.

Jis stovėjo akimirką lyg suakmenėjęs.

- Žmogau plaukuotas, - pagaliau sušnypštė jis ir apsilaižė, - tu kelis mėnesius to gailėsies!

Jis atsivedėjo. Nuo to smūgio būčiau netekęs sąmonės. Bet aš to tik ir laukiau, pasisukau, pasilenkiau, ir kumštis visa jėga trenkė į aštrų užsukamosios rankenos kaklelį. Tą rankeną aš laikiau paslėpęs kairiojoje rankoje. Durininkas aiktelėjęs atšoko ir ėmė purtyti ranką. Jis šnypštė iš skausmo lyg garo mašina ir stovėjo visai atviras, nieko neprisidengęs.

Aš iššokau iš mašinos.

- Pažįsti mane? - sušniokščiau ir trenkiau jam į pilvą.

Jis nuvirto

- Viens, - pradėjo Gustavas, stovėdamas priešais kasą, - du... trys...

Ištarus „penki", durininkas atsikėlė apdujęs. Kaip ir pirma labai gerai mačiau jo veidą, tą sveiką, platų, kvailą, niekšišką veidą; mačiau tą sveiką, stiprų žaliūką, tą kiaulę, kuris niekad nesirgs plaučiais, ir staiga pajutau, kaip raudonas ūkas užtraukė man smegenis ir akis, aš šokau ant jo ir ėmiau mušti; viską, kas susikaupė manyje per tas dienas ir savaites, aš grūdau į tą sveiką, platų, mykiantį veidą, kol mane atplėšė nuo jo Gustavas...

- Padūkai, tu užmuši jį... - sušuko jisai.

Aš atsigręžiau. Visas kruvinas durininkas atsirėmė į sieną. Paskui ėmė smukti, išgriuvo ir tarsi milžiniškas blizgantis vabalas nuropojo su savo uniforma prie įėjimo.

- Dabar jis nebus toks greitas muštis, - tarė Gustavas. - Bet veikiai dumkim iš čia, kol niekas nepasirodė! Gia jau sunkus kūno sužalojimas.

Mes numėtėme pinigus ant grindinio, įlipome į mašiną ir nuvažiavome.

- Negi ir man bėga kraujas? - paklausiau aš. - O gal tai durininko kraujas?

- Vėl iš tavo nosies bėga, - pareiškė Gustavas. - Jis labai gražiai tau užvažiavo iš kairės.

- Nė nepastebėjau.

Gustavas nusijuokė.

- Zinai, - tariau aš, - dabar man kur kas geriau.

XVIII

Mūsų taksi stovėjo priešais barą. Aš įėjau pakeisti Lenco, paimti iš jo rakto ir dokumentų. Gotfrydas išėjo kartu su manim.

- Gerai uždirbai? - paklausiau.

- Šiaip sau, - atsakė jis. - Nežinau, ar čia per daug taksi, ar per mažai žmonių, kurie jais naudojasi. O kaip tu?

- Prastai. Visą naktį išstovėjau ir nė dvidešimt markių nesurinkau.

- Liūdni laikai! - Gotfrydas pakėlė antakius. - Tu turbūt ne per daug skubi šiandien, ką?

- Ne, kodėl?

- Tai gali mane truputį pavėžėti.

- Gerai.

Mudu sulipome į mašiną.

- Kur tau reikia? - pasiteiravau.

- Prie katedros.

- Ką? - paklausiau aš. - Negi blogai išgirdau? Man pasirodė, kad tu pasakei prie katedros.

- Taip, sūneli, tu gerai išgirdai. Tikrai prie katedros!

Nustebęs pažvelgiau į jį.

- Nesistebėk, bet važiuok! - pasakė Gotfrydas.

- Na, gerai.

Mudu nuvažiavome.

Katedra buvo senamiestyje, atviroje aikštėje, kurią supo dvasininkų namai. Aš sustojau prie didžiojo portalo.

- Toliau, - tarė Gotfrydas. - Važiuok aplinkui.

Jis liepė sustoti prie mažyčio įėjimo ir išlipo.

- Na, sėkmės, - tariau aš. - Man atrodo, kad tu rengiesi išpažintį atlikti.

- Eikš kartu, - atsakė jis.

Aš nusijuokiau.

- Šiandien ne. Rytą pasimeldžiau. Man užteks visai dienai.

- Nešnekėk niekų, vaikuti! Eikš. Aš būsiu kilnus ir tau šį tą parodysiu.

Susidomėjęs nusekiau paskui jį. Mudu įėjome pro mažutes dureles ir tuoj atsidūrėme galerijoje. Ji sudarė didelį keturkampį ir susidėjo iš ilgų eilių arkų, kurios buvo paremtos pilkomis granito kolonomis ir supo nedidelį sodą. Viduryje stūksojo didelis sueižėjęs kryžius su Kristaus figūra. Iš šonų stovėjo akmeniniai stacijų bareljefai. Prieš kiekvieną staciją buvo po seną klauptą. Apleistas sodas skendo žieduose.

Gotfrydas parodė keletą didžiulių krūmų baltųjų ir raudonųjų rožių.

- Štai ką norėjau tau parodyti! Pažįsti?

Aš sustojau nustebęs.

- Žinoma, pažįstu, - tariau. - Tai mat iš kur tu vilkai rožes, tu senas bažnyčių plėšike!

Kai Pat prieš savaitę persikraustė pas ponią Calevski, Lencas vakare atsiuntė per Jupą milžinišką puokštę rožių. Jų buvo tokia daugybė, kad Jupas turėjo per du kartus įnešti po glėbį. Aš sukau galvą, iš kur Gotfrydas galėjo traukti šias rožes, nes žinojau jo principą - niekad nepirkti gėlių. Miesto parke tokių rožių niekad nebuvau matęs.

- Tai idėja! - pagyriau aš. - Ir ateik tu man į galvą!

Gotfrydas šyptelėjo.

- Čia ne sodas, bet tikros aukso kasyklos! -Jis iškilmingai padėjo man ranką ant peties. - Priimu tave dalininku! Manau, kad dabar tau kaip tik labai pravers!

- Kodėl kaip tik dabar? - paklausiau aš.

- Todėl, kad miesto parkas dabar gana tuščias. O juk turbūt ligi šiol jis buvo vienintelis tavo šaltinis, ar ne?

Aš linktelėjau.

- Be to, - aiškino toliau Gotfrydas, - tu įžengi į tokį laikotarpį, kai pasirodo skirtumas tarp buržua ir kavalieriaus. Juo ilgiau buržua pažįsta moterį, juo labiau jis darosi neatidus. Tuo tarpu kavalierius darosi vis atidesnis. -Jis plačiai pamojo ranka. - Turėdamas tiek rožių, gali pasidaryti stačiai pašėlęs kavalierius!

Aš nusijuokiau.

- Viskas labai gerai, Gotfrydai, - tariau. - Bet kas bus, jei pakliūsiu? Iš čia sunku pasprukti, o dievoti žmonės tokius dalykus lengvai pavadina šventų vietų niekinimu.

- Mielas berneli, - atsakė Lencas, - ar tu čia ką matei? Po karo žmonės eina į politinius susirinkimus, o ne į bažnyčią.

Tai buvo tiesa.

- O kaip su kunigais? - paklausiau aš.

- Kunigams gėlės ne galvoj. Jeigu jiems rūpėtų gėlės, tas sodas būtų geriau prižiūrimas. O Dievuliui bus tik smagu, jei tu kam džiaugsmo padarysi. Jis ne toks. Jis senas kareivis.

- Tavo tiesa! - Aš apžiūrėjau milžiniškus senus krūmus. - Artimiausias savaites aš aprūpintas, Gotfrydai.

- Ilgiau. Tau pasisekė. Tai labai patvari, ilgai žydinti rožių atmaina. Tau užteks bent ligi rugsėjo. O paskui sužydės astrai ir chrizantemos. Eikš, parodysiu ir jas.

Mudu nuėjome per sodą. Svaiginamai kvepėjo rožės. Lyg dūzgiantis debesis skraidė spiečius bičių nuo žiedo prie žiedo.

- Pažiūrėk, - tariau aš sustojęs. - Iš kur jos čia atsirado? Vidury miesto? Juk arti nėra nė vieno avilio. O gal manai, kad kunigai laiko juos ant stogų?

- Ne, brol, - atsakė Lencas. - Guldau galvą, kad jos atskrenda iš kokio nors ūkio. Jos tai jau žino savo kelią. - Jis pamerkė. - O mes ne, tiesa?

Aš patraukiau pečiais.

- O gal ir žinom? Bent nedidelę varsną. Kiek galima. O tu nežinai?

- Ne. Nenoriu nė žinoti. Tikslai padaro gyvenimą miesčionišką.

Aš pažvelgiau į katedros bokštą. Žvilgėdamas it žalias šilkas, jis dūlavo žydro dangaus fone, be galo senas ir ramus. Aplink jį šaudė kregždės.

- Kaip čia tylu, - tariau.

Lencas linktelėjo.

- Taip, senas drauge, čia tik ir pastebi, jog tau, tiesą sakant, tik laiko trūko, kad taptum geru žmogum, ar ne?

- Laiko ir ramybės, - atsakiau aš. - Ramybės taip pat.

Jis nusijuokė.

- Per vėlu! Dabar ramybės jau nebeišlaikytum. Tad eime! Grįžkim į triukšmą.

Išlaipinau Gotfrydą ir grįžau į stovėjimo vietą. Pakeliui pravažiavau pro kapines. Aš žinojau, jog Pat dabar guli balkone, ir pasignalizavau keletą kartų. Bet niekas nepasirodė, ir aš nuvažiavau toliau. Užtat kiek pavažiavęs pamačiau, kaip ponia Hasė nuplevėsavo gatve su taftos pelerina ir dingo už kampo. Aš nuvažiavau jai iš paskos, rengdamasis paklausti, ar nereikia pavėžėti. Tačiau, privažiavęs prie sankryžos, pamačiau, kad jinai įlipo į stovintį už kampo limuziną. Tai buvo jau gana aptriušęs dvidešimt trečiųjų metų laidos mersedesas, kuris tuoj ir nutarškėjo. Prie vairo sėdėjo ryškiai languotu kostiumu vyriškis, kurio nosis panėšėjo į anties snapą.

Aš gana ilgai žiūrėjau į tolstančią mašiną. Vadinasi, štai kas pasidaro, kai moteris ilgai sėdi namie viena. Susimąstęs nuvažiavau į stovėjimo vietą ir atsistojau laukiančių taksi eilėje.

Saulė kaitino mašinos viršų. Eilė slinko labai pamažu. Mane pradėjo imti snaudulys, ir aš pabandžiau užmigti. Tačiau ponios Hasės vaizdas man nėjo iš galvos. Tai buvo visai kas kita, bet juk ir Pat visą dieną būna viena.

Aš išlipau ir nuėjau į priekį, prie Gustavo mašinos.

- Še, išgerk, - pasiūlė jis, atkišdamas man termosą. - Nuostabiai šalta! Mano paties išradimas! Kava su ledu. Ištisas valandas išlieka tokiu kaitros metu. Nieko nepadarysi, Gustavas praktiškas žmogus!

Aš išgėriau stiklą tos kavos.

-Jeigu jau tu toks praktiškas, - tariau, - tai pasakyk man, kokią pramogą galima sugalvoti moteriai, kuri daug laiko sėdi viena.

-Juk tai paprastas daiktas! - Gustavas išdidžiai pažvelgė į mane. - Keistas tu žmogus, Robertai!. Parūpink vaiką arba šunį! Rado ko klausti!

- Šunį! - sušukau aš nustebęs. - Pašėlo, iš tikro šunį! Tavo tiesa! Su šuniu niekad nebūsi vienas.

Aš pasiūliau jam cigaretę.

- Klausyk, gal tu kartais nutuoki apie tokius dalykus? Juk šiais laikais kokį šunpalaikį gali gauti už pačius niekus.

Gustavas priekaištingai papurtė galvą.

- Bet, Robertai, tu vis dar nežinai, kad be manęs esi kaip be rankų! Mano būsimasis uošvis yra dobermanų pinčerių augintojų sąjungos antrasis sekretorius! Žinoma, galėsi gauti geriausio kraujo šuniuką, ir net dovanai. Mūsų kalė kaip tik dabar atsivedė šešis šunyčius. Jų senelė prizininkė, Herta fon der Togenburg.

Gustavas buvo laimingas žmogus. Jo sužadėtinės tėvas ne tik augino dobermanus, bet ir turėjo smuklę - buvo „Naujosios celės" savininkas; be to, sužadėtinė turėjo plisavimo dirbtuvę. Tad Gustavui buvo geras gyvenimas. Pas uošvį jis dovanai valgė ir gėrė, o sužadėtinė skalbė ir laidė jam baltinius. Jis neskubėjo vesti. Tada jam pačiam būtų reikėję viskuo rūpintis.

Aš pareiškiau Gustavui, kad dobermanas man nepatinka. Jis per didelis ir nepatikimo charakterio. Gustavas daug negalvojo. Kaip senas fronto kareivis, jis buvo įpratęs tuoj veikti.

- Eime, - tarė jis. - Eime paspekuliuoti. Sį tą turiu numatęs. Tik tu nekišk savo trigrašio, kai aš kalbėsiu.

- Gerai.

Jis nuvedė mane į mažutę krautuvėlę. Vitrinoje stovėjo dumblių prižėlę akvariumai. Vienoje dėžėje tupėjo pora liūdnų jūros kiaulyčių. Iš šonų kabojo narveliai, kuriuose nenuilstamai blaškėsi dagiliai, sniegenos ir kanarėlės.

Mus sutiko mažutis kreivakojis su ruda megztine liemene. Pavandeniavusios akys, blyškus veidas, kažkoks šviečiantis bumbulas nosies vietoje - tikras alaus ir degtinės gėrėjas.

- Sakyk, Antonai, kaip laikosi Asta? - paklausė Gustavas.

- Antrasis prizas ir garbės prizas Kelne, - atsakė Antonas.

- Tai niekšybė! - pareiškė Gustavas. - Kodėl ne pirmas?

- Pirmąjį jie davė Udui Blankenfelsui, - sumurmėjo Antonas. - Ir nesikeik, kad geras! Toks pasityčiojimas!

Krautuvėlės gilumoje vaukšnojo ir inkštė šuniukai. Gustavas nuėjo tenai ir atnešė už pakarpų du mažyčius terjerus: kairėj rankoj juodmargą, o dešinėj - rausvai rudą. Nepastebimai jis krestelėjo ranką su rausvai ruduoju. Aš pažvelgiau į jį: taip, tas.

Tai buvo nuostabiai gražus šuo, tikras žaisliukas. Kojos tiesios, kūnas kvadratinis, galva keturkampė, išmintingas ir įžūlus. Gustavas paleido abudu šuniukus.

- Juokingas mišrys, - tarė jis ir parodė į rausvai rudąjį. - Iš kur tu jį traukei?

Antonas sakėsi gavęs jį iš kažkokios damos, išvažiavusios į Pietų Ameriką. Gustavas nusikvatojo apsimesdamas, kad tuo netiki. Antonas įsižeidęs parodė genealoginį medį, kuris siekė mažne Nojaus arką. Gustavas numojo ranka ir ėmė domėtis juodmargiu. Antonas užsiprašė šimto markių už rausvai rudąjį. Gustavas pasiūlė penkias. Jam mat nepatikęs prosenelis. Jis taip pat išpeikė uodegą. Ausys irgi esančios netikusios. Juodmargis kas kita - nei pridėti, nei atimti.

Aš stovėjau kampe ir klausiaus. Staiga kažkas timptelėjo man už skrybėlės. Nustebęs apsigręžiau. Kampe ant kartelės tupėjo kiek susikūprinusi mažytė geltona, liūdno veido bež-

džionėlė. Jos akys buvo juodos ir apvalios, o lūpos susirūpinusios kaip senės. Pilvas buvo sujuostas odiniu diržu, prie kurio buvo pritaisyta grandinėlė. Rankos buvo mažutės, juodos ir bauginančios savo žmogiška išvaizda.

Aš ramiai stovėjau toliau. Beždžionaitė lėtai slinko savo kartele artyn. Ji visą laiką žiūrėjo į mane, nepasakytum, kad nepatikliai, bet kažkaip keistai ir santūriai. Pagaliau ji atsargiai ištiesė ranką. Aš atkišau jai pirštą. Beždžionaitė atšoko, o paskui paėmė jį. Kažkaip keista buvo pajusti vėsią vaikišką rankutę, suspaudusią man pirštą. Atrodė, lyg norėtų išsigelbėti koks nelaimingas nebylys, įvarytas į šį sukumpusį kūną. Negalėjau ilgai žiūrėti į šias akis, sklidinas mirštamo liūdesio.

Pūškuodamas išlindo Gustavas iš genealoginių medžių girios.

- Vadinasi, sutarta, Antonai, tu už tai gausi dobermaną, Hertos palikuonį. Geriausias biznis per visą tavo gyvenimą! - Paskiau jis atsigręžė į mane. - Tu jį tuoj pat paimsi?

- Kiekgi jis kainuoja?

- Nieko. Iškeistas už dobermaną, kurį aš tau pirma padovanojau. Taigi palik tokius dalykus Gustavui sutvarkyti! Tai auksas - ne žmogus.

Susitarėme, kad šunį aš pasiimsiu vėliau, po darbo.

- Zinai, ką tu gavai? - paklausė mane Gustavas, kai mudu išėjome iš krautuvės. - Didžiausią retenybę. Airių terjerą. Primisimus. Be mažiausios ydelės. O dar genealoginį medį, žmogau tu Dievo. Tu negali net akių pakelti į jį. Pirma turi nusilenkti, prieš užkalbindamas tą žvėrį.

- Gustavai, - tariau aš, - tu padarei man didelę paslaugą. Dabar eime, išgersim seniausio konjako, kokį tik surasim.

- Šiandien negaliu! - pasakė Gustavas. - Šiandien man reikia turėti tvirtą ranką. Vakare einu į savo sąjungą kėgliais žaisti. Pažadėk, kad ir tu kada nors su manim nueisi! Ten susirenka visi be galo padorūs žmonės, net vienas pašto obersekretorius.

- Nueisiu, - tariau aš. - Net jeigu ten nebus ir pašto obersekretoriaus.

Prieš pat šešias sugrįžau į dirbtuvę. Manęs laukė Kėsteris.

- Zafė skambino popiet. Prašė, kad tu jam paskambintum.

Akimirką man užgniaužė kvapą.

- Ar jis ką sakė, Otai?

- Ne, nieko ypatingo. Tik tiek, kad ligi penkių jis priima savo klinikoje. Paskui bus Šventosios Daratos ligoninėje. Vadinasi, ten tau ir reikia skambinti.

- Gerai.

Aš nuėjau į kontorą. Buvo šilta ir tvanku, bet mane krėtė šaltis, ir telefono ragelis drebėjo rankoje.

- Nesąmonė, - tariau ir tvirtai pasirėmiau ranka į stalą.

Gerokai užtrukau, kol prisiskambinau Zafė.

- Turit laiko? - paklausė jis.

- Taip.

- Tai tuojau važiuokit čia. Aš pabūsiu dar valandą.

Norėjau paklausti, ar kas atsitiko Pat. Tačiau neįstengiau žodžio ištarti.

- Gerai, - tariau, - po dešimties minučių būsiu pas jus.

Padėjau ragelį ir tučtuojau paskambinau namo. Atsiliepė tarnaitė. Aš paprašiau, kad pakviestų Pat.

- Nežinau, ar ji namie, - burbtelėjo Fryda. - Pažiūrėsiu.

Aš laukiau. Mano galva pasidarė sunki ir karšta. Atrodė, kad Pat niekad neprieis. Paskiau kažkas sušnarėjo, ir aš išgirdau Pat balsą.

- Tu, Robi?

Trumpam užsimerkiau.

- Kaip sekasi, Pat?

- Gerai. Aš kaip tik sėdėjau balkone ir skaičiau. Jaudinanti knyga.

- Šitaip, jaudinanti knyga, - tariau aš. - Tai gerai. Norėjau tiktai pasakyti tau, kad šiandien truputį vėliau pareisiu namo. Tu jau perskaitei knygą?

- Ne, priėjau ligi pat vidurio. Dar užteks kelioms valandoms.

- Iki to laiko aš jau būsiu seniai namie. O dabar skaityk toliau.

Valandėlę pasėdėjau. Paskui atsistojau.

- Otai, - tariau, - ar galiu paimti „Karlą"?

- Žinoma. Jei nori, važiuosiu kartu. Man čia nėra kas veikti.

- Nereikia. Nieko neatsitiko. Aš jau skambinau namo.

„Kokia žara, - pagalvojau, kai „Karlas" išlėkė į gatvę, - kokia nuostabi vakaro žara virš stogų! Koks pilnas ir puikus gyvenimas!"

Aš turėjau kelias minutes palaukti Žafė. Sesuo nuvedė mane į mažutį kambarėlį, kuriame buvo prikrauta senų žurnalų. Ant palangės stovėjo keletas vazonų su laipiojančiais augalais. Vis tie patys žurnalai su rudais viršeliais ir vis tie patys liūdni laipiojantieji augalai; jų galima rasti tik gydytojų ir ligonių laukiamuosiuose. ,

Įėjo Zafė. Jis buvo su baltu kaip sniegas chalatu, kuriame dar matėsi laidymo žymių. Tačiau kai jis atsisėdo šalia manęs, dešiniosios rankos vidaus pusėje pamačiau mažytę skaisčiai raudoną kraujo dėmelę. Savo gyvenime buvau matęs daug kraujo, bet ta mažytė dėmelė užėmė man kvapą labiau, negu visi ligi šiol matyti prisigėrę tvarsčiai. Mano žvali nuotaika išblėso.

- Buvau žadėjęs jums papasakoti, kokia yra panelės Holman sveikata, - tarė Zafė.

Aš linktelėjau ir įsmeigiau akis į staltiesę. Ji buvo išmarginta pliušiniu raštu. Žiūrėjau į sunertus šešiakampius, ir man kažkaip beprotiškai pasirodė, kad viskas bus gerai, jei tik išlaikysiu nemirktelėjęs, kol vėl prabils Zafė.

- Prieš dvejus metus ji šešis mėnesius išgulėjo sanatorijoje. Žinote tai?

- Ne, - tariau aš, vis dar neatitraukdamas akių nuo staltiesės.

- Paskui pasitaisė. Dabar aš gerai ją ištyriau. Šią žiemą ji dar būtinai turi nuvažiuoti į sanatoriją. Ji negali likti čia, mieste.

Aš tebežiūrėjau į šešiakampius. Jie išsiliejo ir pradėjo šokinėti.

- Kad jai reikia išvažiuoti? - paklausiau.

- Rudenį. Vėliausiai spalio pabaigoje.

- Vadinasi, tai nebuvo atsitiktinis kraujoplūdis?

- Ne.

Aš pakėliau akis.

- Galbūt man nereikėtų sakyti jums, - kalbėjo Žafė, - jog niekad negali žinoti, ką ši liga žada. Prieš metus atrodė, kad prasidėjo kalkėjimas, ir galima buvo manyti, jog kaverna užsitraukė. Lygiai kaip kad dabar ji vėl atsivėrė, taip gali netikėtai procesas sustoti. Aš nesakau to šiaip sau, taip yra iš tikrųjų. Man pačiam yra tekę matyti nuostabių pagijimų.

- Ir pablogėjimų taip pat?

Jis pažvelgė į mane.

- Taip pat, žinoma.

Jis pradėjo aiškinti man smulkmenas. Apimtos abi plaučių pusės, dešinioji mažiau, kairioji labiau. Paskiau jis nutilo ir paskambino seseriai.

- Atneškite mano portfelį.

Sesuo atnešė. Žafė išėmė iš jo dvi dideles nuotraukas. Laikydamas jas prieš langą, jis nutraukė nuo jų šnarančius vokus.

- Taip jums bus geriau matyti. Čia turime rentgeno nuotraukas.

Pilkoje permatomoje plokštelėje pamačiau nugarkaulio slankstelius, pečiomentes, raktikaulius, peties sąnarius ir lėkštus šonkaulių lankus. Bet aš mačiau dar daugiau - mačiau skeletą. Tamsus ir vaiduokliškas, jis kilo iš blyškių šešėlių, susiliejusių nuotraukoje. Aš mačiau Pat skeletą. Pat skeletą.

Žafė vedžiojo pincetu po atskiras nuotraukos linijas ir tamsesnes vietas ir aiškino jas. Jis nepastebėjo, kad aš visai nebežiūriu į nuotrauką. Dabar jis pavirto mokslininku, kuris įpratęs aiškinti viską iš pagrindų. Pagaliau jis atsigręžė į mane.

- Supratot?

- Taip, — tariau aš.
- Kas jums yra? - paklausė jis.
- Nieko, - atsakiau. - Tiktai viso to gerai neįžiūriu.
- Ak, šitaip. - Jis pasitaisė akinius. Paskui vėl sudėjo nuotraukas į vokus ir tiriamai pažvelgė į mane. - Nesukit tuščiai galvos.
- Aš ir nesuku. Bet vis dėlto, koks prakeiktas daiktas! Milijonai žmonių sveiki! Kodėl gi ji serga?

Žafė valandėlę patylėjo.

- Į tai jums niekas neatsakys, - galiausiai tarė jis.
- Taip, - atsiliepiau aš, staiga pagautas baisaus kartėlio ir bejėgio pykčio, - į tai niekas neatsakys! Žinoma, ne! Kodėl dedasi tokie baisūs dalykai, kodėl žmonės miršta, niekas negali atsakyti! Prakeikimas! Nieko net negalima prieš tai padaryti!

Žafė ilgai žiūrėjo į mane.

- Atleiskit, - tariau. - Bet aš negaliu savęs apgaudinėti. Čia ir yra prakeikimas.

Jis tebežiūrėjo į mane.

- Ar turite truputį laiko? - paklausė jis.
- Taip, - tariau aš, - pakankamai.

Jis atsistojo.

- Man dabar metas daryti vakarinę vizitaciją. Norėčiau, kad jūs eitumėt kartu. Sesuo duos jums baltą chalatą. Ligoniams jūs būsit mano asistentas.

Aš nežinojau, ko jis nori; bet paėmiau chalatą, kurį man padavė sesuo.

Mes ėjome ilgais koridoriais. Pro plačius langus krito rausvi vakaro gaisai. Tai buvo švelni, pritemdyta, kažkokia neįtikimai kybanti šviesa. Keli langai buvo atviri. Į vidų plaukė žydinčių liepų aromatas.

Žafė atidarė duris. Troškus puvimo kvapas mušė mums į veidus. Kažkokia moteris nuostabiais seno aukso spalvos plaukais, kuriuose skaisčiais refleksais žvilgėjo šviesa, silpnai pakėlė ranką. Jos kakta buvo prakilni ir siaura per smilkinius. O prie pat akių prasidėjo tvarstis. Jis siekė ligi lūpų. Žafė atsargiai nuėmė jį. Aš pamačiau, kad moteris be nosies. Jos vietoje buvo šašuota, nešvari raudona žaizda su dviem skylutėmis viduryje. Žafė vėl uždėjo tvarstį.

- Gerai, - tariau aš maloniai ir pasukau durų link.

Profesorius uždarė paskui save duris. Truputį stabtelėjau koridoriuje ir pažiūrėjau į švelnią vakaro žarą.

- Eime! - tarė Žafė ir pirma manęs nuėjo į kitą palatą.

Mes išgirdome smarkiai karščiuojančio žmogaus šniokštavimą. Tai buvo vyriškis, kurio švino spalvos veidas buvo išmuštas keistai skaisčiomis raudonomis dėmėmis. Burna buvo atvira, akys išsprogusios, o rankos be atlydos slankiojo apklotu. Žmogus buvo be sąmonės. Temperatūros lapelis visą laiką rodė keturiasdešimt laipsnių. Prie lovos sėdėjo sesuo ir skaitė. Žafė įėjus, ji padėjo knygą ir atsistojo. Profesorius pažiūrėjo į lapelį ir papurtė galvą.

- Abiejų pusių plaučių uždegimas ir pleuritas. Jau savaitė, kai grumiasi su mirtimi kaip bulius. Atkritęs. Jau buvo beveik pasveikęs. Per anksti pradėjo dirbti. Žmona ir keturi vaikai. Jokios vilties.

Žafė paklausė krūtinę ir patikrino pulsą. Jam padėjo sesuo. Jos knyga nukrito ant žemės. Aš pakėliau ir pamačiau, kad tai buvo virimo vadovėlis. Į vorą panašiomis rankomis ligonis be paliovos draskė apklotą. Tai buvo vienintelis garsas palatoje.

- Pabūkit per naktį čia, sesute, - tarė Žafė.

Mudu išėjome. Rausva prieblanda koridoriuje pasidarė ryškesnė. Ji užtraukė dabar koridorių kaip debesis.

- Prakeikta šviesa, - tariau aš.
- Kodėl? - paklausė Žafė.
- Tai nesuderinama. Viena ir antra.
- O vis dėlto suderinama, - tarė Žafė.

Kitoje palatoje gulėjo moteris, kuri visą laiką gargaliavo. Ji buvo atvežta popiet, smarkiai apsinuodijusi veronaliu. Dieną prieš tai jos vyrą ištiko nelaimė. Jis susilaužė stuburą ir buvo parvežtas namo. Jis turėjo visą sąmonę ir baisiai rėkė. Naktį mirė.

- Ar ji išlaikys? - paklausiau aš.

- Greičiausiai.

-Kam?

- Pastaraisiais metais man yra pasitaikę penki panašūs atvejai, - tarė Zafė. - Tik viena mėgino antrą kartą nusižudyti. Dujomis. Ji mirė. Iš kitų dvi vėl ištekėjo.

Gretimame kambaryje gulėjo vyriškis, jau dvylika metų paralyžiuotas. Jo oda buvo vaškinė, barzdelė - reta, juoda, o akys - labai didelės, romios.

- Kaip sekasi? - paklausė Zafė.

Žmogus kažkaip pamojo ranka. Paskui jis parodė į langą.

- Pažiūrėkit į dangų! Bus lietaus, aš jaučiu. -Jis nusišypsojo. - Geriau miegoti, kai lyja.

Priešais jį ant apkloto gulėjo odinė šachmatų lenta su įsmeigtomis figūromis. Salia - krūva laikraščių ir kelios knygos.

Nuėjome toliau. Mačiau jauną moterį su pasibaisėjimo kupinomis akimis ir pamėlynijusiomis lūpomis, sunkaus gimdymo visiškai nukamuotą; luošą vaiką su laibomis iškrypusiomis kojomis ir padidėjusia nuo vandenligės galva; žmogų be skrandžio; pelėdos veido senutę, kuri verkė, kad nesirūpina ja giminės; jiems atrodė, kad ji per ilgai miršta; aklą moterį, kuri manė, kad ji vėl praregės; sifilitiką vaiką, išbertą kruvinais spuogais, ir tėvą, sėdintį prie jo lovos; moterį, kuriai rytą buvo amputuota antroji krūtis; dar vieną moterį, sąnarių reumato susuktą; ir dar vieną, kuriai buvo išpjauta kiaušidė; darbininką su sutraiškytais inkstais. Ir taip palata iš palatos, palata iš palatos - visur tie patys aimanuoją, mėšlungio sutraukti kūnai, nejudančios, bemaž užgesusios žmogystos, kažkoks kamuolys, begalinė virtinė dejonių, baimės, nuolankumo, skausmo, nusiminimo, vilties, skurdo; ir kiekvieną kartą, kai užsidarydavo durys, koridorius staiga nušvisdavo rausva nežemiška vakaro žara, tuoj pat po palatų siaubo pasirodydavo tas švelnus, pilku auksu tviskąs debesis, ir negalėjai pasakyti, ar tai baisi pašaipa, ar antžmogiška paguoda. Zafė sustojo prie operacinės durų. Skaisti šviesa veržėsi pro matinį durų stiklą. Dvi seserys įstūmė lėkštą vežimėlį. Jame gulėjo moteris. Aš pamačiau jos žvilgsnį. Ji nė nepažiūrėjo į manė. Ji žvelgė kažkur, į neaiškią tolumą. Bet aš krūptelėjau nuo tų akių, - tiek jose buvo narsos, susikaupimo ir ramumo.

Zafė veidas staiga pasirodė nuvargęs.

- Nežinau, ar gerai padariau, - tarė jis, - bet nebuvo prasmės raminti jūsų žodžiais. Jūs nebūtumėt patikėjęs manimi. Dabar pamatėte, kad daugelis iš tų žmonių sunkiau serga už Pat Holman. Tūlas iš jų nebeturi nieko daugiau, kaip tik viltį. Bet daugumas išlaikys. Vėl pasveiks. Štai ką aš norėjau jums parodyti.

Aš linktelėjau.

- Gerai padarėte, - tariau.

- Prieš devynerius metus mirė mano žmona. Jai buvo dvidešimt penkeri metai. Niekad nesirgo. Gripas. - Jis patylėjo akimirką. - Suprantate, kodėl jums tai sakau?

Aš vėl linktelėjau.

- Nieko iš anksto negali žinoti. Mirštamas ligonis gali pergyvent sveikus. Gyvenimas - keistas daiktas. - Jo veidas dabar buvo labai raukšlėtas. Priėjo sesuo ir kažką pašnibždėjo jam. Jis išsitiesė ir pamojo galvą į operacinės pusę. - Dabar man reikia čia. Nerodykite Pat, kad susirūpinęs. Tai svarbiausia. Ar galite taip padaryti?

- Galiu, - tariau aš.

Jis padavė man ranką ir su seserimi greitai įėjo pro stiklines duris į skaisčiai apšviestą baltutėlę salę.

Aš pamažu leidaus ilgais laiptais žemyn. Juo žemiau lipau, juo darėsi tamsiau, o antrajame aukšte jau degė elektros švie-

sa. Išėjęs į gatvę pamačiau, kaip horizonte vėl supleveno rausva prieblanda, tarsi dangus būtų giliai atsidusęs. Ir tučtuojau užgeso, ir paliko pilka.

Kurį laiką sėdėjau mašinoje ir žiūrėjau priešais save. Paskui susikaupiau ir nuvažiavau atgal į dirbtuvę. Kėsteris laukė manęs prie vartų. Įvažiavau mašiną į kiemą ir išlipau.

- Tu jau žinojai tai? - paklausiau aš.

- Taip, - atsakė jis. - Bet Zafė norėjo pats tau tai pasakyti.

Aš linktelėjau.

Kėsteris pažvelgė į mane.

- Otai, - tariau aš, - nesu vaikas ir žinau, kad dar ne viskas žuvę. Tačiau galbūt vis dėlto sunku man bus šį vakarą neišsiduoti, kai liksiu vienas su Pat. Rytoj bus lengviau. Tada aš jau būsiu įveikęs save. Gal šiandien nueitume kur nors visi kartu?

- Suprantama, Robi. Aš jau galvojau apie tai ir įspėjau Gotfrydą.

- Tai duok man dar kartą „Karlą". Aš nuvažiuosiu į namus ir pirma paimsiu Pat, o paskiau, maždaug po valandos, jus.

- Gerai.

Aš išvažiavau. Nikolaištrasėje staiga atsiminiau, kad buvau užmiršęs šunį. Apsigręžiau ir nuvažiavau jo paimti.

Krautuvėje nesimatė šviesos, bet durys buvo atdaros. Antonas sėdėjo krautuvės gale ant žygio lovos. Rankoje jis laikė butelį.

- Apmovė mane Gustavas, - tarė jis. Krautuvininkas atsidavė kaip visa degtinės varykla.

Terjeras prišoko prie manęs, apuostė ir palaižė man ranką. Nuo pražulnios šviesos, krintančios iš gatvės, jo akys spindėjo žalia spalva. Antonas atsistojo. Jis susvirduliavo ir staiga pravirko.

- Šuneli mano, ir tu išeini... visi išeina... Tildą nebegyva... Mina išėjo... pasakykite, misteri, kam gi mes, tiesą sakant, gyvename?

To man betrūko! Mažutė, liūdna elektros lemputė, kurią jis dabar įžiebė, puvėsiais atsiduoda akvariumai, tylus vėžlių ir paukščių šnarėjimas ir tas mažutis išpurtęs žmogelis šioje krautuvėje.

- Dručkiai tai žino... bet pasakykite, misteri, kam iš viso gyvename mes? Kam gyvename mes, bėdžiai, pone?

Beždžionė gailiai cyptelėjo ir kaip pašėlusi ėmė šokinėti ant savo kartelės. Didelis jos šešėlis tįsčiojo ant sienos.

- Koko, - kūkčiojo mažasis žmogelis, kuris sėdėjo vienas tamsoje ir gėrė, - vienintele tu mano, eikš čia! -Jis atkišo jai butelį. Beždžionė nustvėrė jį.

- Jūs žudote gyvulį, duodamas jam gerti, - tariau aš.

- Na tai kas, misteri, - sumurmėjo jis. - Ar ne vis tiek, keletą metų ilgiau ar trumpiau pabus pririšta prie grandinės... Juk vis tiek... viskas vis tiek... pone...

Aš pasiėmiau šunį, kuris šiltai glaudėsi prie manęs, ir išėjau. Lankstus, ilgais, minkštais žingsniais jis nubėgo šalia manęs į mašiną.

Parvažiavau namo ir atsargiai užkopiau į viršų, vesdamasis už virvutės šunį. Koridoriuje sustojau ir pasižiūrėjau į veidrodį. Mano veidas atrodė kaip paprastai. Pasibeldžiau į Pat duris, pravėriau jas truputį ir įleidau šunį.

Aš pasilikau koridoriuje, laikiau virvutę ir laukiau. Bet vietoj Pat balso netikėtai išgirdau ponios Calevski bosą:

- Viešpatie Aukščiausias!

Lengviau atsikvėpęs, dirstelėjau į vidų. Aš bijojau tik pirmąją minutę atsidurti su Pat dviese. Dabar viskas buvo lengva. Ponia Calevski buvo toks amortizatorius, kuriuo galėjai pasitikėti. Ji didingai sėdėjo už stalo, pasistačiusi šalia puoduką kavos ir pasitiesusi priešais kažkokia mistiška tvarka išdėliotas kortas. Pat žvilgančiomis akimis sėdėjo šalia jos ir klausėsi, kaip ši buria jai ateitį.

- Labas vakaras, - tariau aš, staiga labai palinksmėjęs.

- Štai jis ir ateina, - oriai pareiškė ponia Calevski. - Trumpiausiu keliu vakaro metu, o šalia jo juodas ponas ant namo stogo.

Šuo ištrūko ir lodamas prasmuko man tarp kojų į kambarį.

- Viešpatie! - sušuko Pat. - Juk tai airių terjeras!

- Lenkiu galvą prieš tavo žinias! - tariau aš. - Prieš keletą valandų to dar nežinojau.

Ji pasilenkė, ir šuo audringai šoko prie jos.

- Kuo jis vardu, Robi?

- Neturiu supratimo. Sprendžiant iš paskutinio savininko, turbūt „Konjakas" arba ‚yiskis", arba panašiai.

- Ar jis dabar mums priklauso?

- Taip, kiek viena gyva būtybė gali priklausyti kitai.

Pat stačiai nesitvėrė džiaugsmu.

- Mes pavadinsime jį Biliu, Robi! Mano motina, kai buvo maža mergytė, taip pat turėjo tokį šunį. Ji dažnai pasakodavo man apie tai. Jis taip pat buvo vardu Bilis!

- Vadinasi, gerai padariau, kad parvedžiau jį? - tariau aš.

- Ar jis neteršia? - paklausė ponia Calevski.

- Jis turi genealoginį medį kaip koks kunigaikštis, - atsakiau aš. - O kunigaikštis neteršia.

- Kol maži, tai ne. Kiek jam amžiaus?

- Aštuoni mėnesiai. Tai maždaug tiek pat, kaip žmogui šešiolika metų.

- Neatrodo, kad jis neterštų, - pareiškė ponia Calevski.

- Jį tik reikia išprausti, daugiau nieko.

Pat atsistojo ir apsikabino ponią Calevski per pečius. Aš žiūrėjau apstulbęs.

- Aš visada norėjau tokio šuns, - tarė ji. - Juk mes galime jį pasilikti, tiesa? Juk jūs nieko prieš?

Pirmą kartą, kai aš ją pažįstu, motina Calevski sumišo.

- Na, ką gi... tiek jau to... - atsakė ji. - Ir kortos tai rodė. Kažkoks ponas padaro staigmeną.

- Ar kortos irgi rodė, kad mes šį vakarą išeiname pasivaikščioti? - paklausiau aš.

Pat nusijuokė.

- Iki to mes dar nebuvome priėję. Kol kas tik apie tave būrėme.

Ponia Calevski pakilo ir ėmė rinktis kortas.

- Galima tikėti, galima netikėti, taip pat galima iškreiptai tikėti, kaip kad darydavo Calevskis. Jam visada nelaimę pranašaudavo pikų devynakė ties skystu elementu. Todėl jis manė, kad jam reikia saugotis vandens. O iš tikrųjų jam reikėjo saugotis degtinės ir Pilzeno alaus.

Kai ponia Calevski išėjo, aš tvirtai apkabinau Pat.

- Nuostabus daiktas, Pat, pareiti namo ir rasti tave čia. Man kiekvieną kartą tai yra staigmena. Kai aš baigiu lipti paskutinėmis pakopomis ir rakinu duris, man visada ima plakti širdis, kad gal tai netiesa.

Šypsodama ji pažvelgė į mane. Ji beveik niekad neatsiliepdavo, kai sakydavau jai tokius dalykus. Man būtų buvę nesmagu, jeigu ji būtų kuo nors panašiu man atsakiusi. Aš nebūčiau galėjęs to nė įsivaizduoti. Man atrodė, kad moteris neturėtų sakyti vyrui, jog myli jį. Užtenka, kad jos akys žiba iš laimės, ir tada ji pasako daugiau negu daugeliu žodžių.

Aš ilgai laikiau ją glėbyje, jutau jos odos šilumą ir lengvą plaukų aromatą. Laikiau ją apsikabinęs, ir nieko daugiau nebuvo čia, kaip tik ji, tamsa pasitraukė, Pat buvo čia, ji gyveno, ji alsavo, ir niekas dar nebuvo žuvę.

- Ar mes tikrai kur nors einame, Robi? - paklausė ji prie pat mano veido.

- Netgi visi kartu, - atsakiau aš. - Kėsteris su Lencu taip pat. „Karlas" jau stovi prie durų.

- O Bilis?

- Bilis, žinoma, eina kartu. Ką gi mes darysime su vakarienės likučiais! O gal tu jau pavalgei?

- Dar ne. Tavęs laukiau.

- Bet tu manęs nelauk. Niekad. Baisu ko nors laukti.

Ji papurtė galvą.

- Tu to nesupranti, Robi. Baisu tik tada, kai neturi ko laukti.

Ji įjungė šviesą prie veidrodžio.

- O dabar man reikia pradėti rengtis, kitaip nesuspėsiu. Tu irgi persirengsi?

- Vėliau, - tariau aš, - juk netruksiu. Leisk man dar kiek čia pabūti.

Pasišaukiau šunį ir atsisėdau į fotelį prie lango. Aš mėgau taip ramiai sėdėti ir žiūrėti, kaip Pat rengiasi. Niekad taip nejutau amžinojo moters paslaptingumo, kaip tomis valandėlėmis, kai ji tyliai vaikščiodavo priešais veidrodį, susimąsčiusi žiūrėdavo į jį, visiškai paskęsdavo savyje, pasitraukdama į nesąmoningą savo lyties nuojautą. Negalėjau įsivaizduoti, kad moteris galėtų rengtis plepėdama ir juokdamasi; o jeigu ji tai daro, tai, vadinasi, jai stinga paslaptingumo ir to nepaaiškinamo žavesio, kurį sukelia tai, kas nuolatos pasprunka iš akių. Aš mėgau švelnius ir vis dėlto lanksčius Pat judesius priešais veidrodį; nuostabu buvo žiūrėti, kaip ji šukuodavosi plaukus arba atsargiai lyg strėlę pakeldavo prie smilkinių pieštuką antakiams dažyti. Tada ji kažkuo primindavo stirną ir liekną panterą, ir amazonę prieš kovą. Ji pamiršdavo viską aplinkui, jos veidas pasidarydavo rimtas ir susikaupęs, ji atidžiai ir ramiai žiūrinėdavo savo atvaizdą veidrodyje, o kai visai pasilenkdavo prie jo, tai atrodydavo, kad nėra jokio atvaizdo veidrodyje, bet tėra dvi moterys, kurios iš dabarties ir amžių glūdumos drąsiai ir tiriamai žiūri viena kitai į akis amžinu, viską suprantančiu žvilgsniu.

Pro atdarą langą į kambarį dvelkė iš kapinių gaivus vakaro alsavimas. Aš sėdėjau nejudėdamas, gerai žinojau, kas atsitiko šiandien popiet, viską tiksliai atsiminiau, bet, žiūrėdamas į Pat, jutau kaip neaiškų liūdesį, kuris nelyginant akmuo buvo nuskendęs manyje, tolydžio užliedavo kažkokia pašėlusi viltis, kaip jis pasikeisdavo ir kažkaip susimaišydavo su ja, kaip viena pavirsdavo kita - liūdesys, viltis, vėjas, vakaras ir graži mergina tarp žėrinčių veidrodžių ir sietynų; vieną akimirką mane staiga netgi suėmė keistas jausmas - man pasirodė, tartum išties tai ir yra gyvenimas tikrąja prasme, o gal net ir laimė: meilė, kurioje buvo tiek ilgesio, baimės ir tylaus žinojimo.

XIX

Aš laukiau stovėjimo vietoje keleivių. Gustavas privažiavo su savo mašina ir atsistojo už manęs.

- Kaip sekasi šunėkui, Robertai? - paklausė jis.

- Jam tai puikiai, - atsakiau aš.

- O tau?

Aš numojau ranka nepatenkintas.

- Man irgi klotųsi puikiai, jeigu daugiau uždirbčiau. Įsivaizduok - per visą dieną vos du keleiviai po penkiasdešimt pfenigų.

Jis linktelėjo.

- Kas kartas vis blogyn. Viskas eina blogyn. O ko dar pamatysim!

- O man taip reikia uždirbti pinigų! - tariau aš. - Kaip tik dabar! Daug pinigų.

Gustavas pasikasė smakrą.

- Daug pinigų! - Paskiau jis pažvelgė į mane. - Dorai niekur daug pinigų nenutversi, Robertai. Nebent kokiomis spekuliacijomis. O kad taip pabandžius laimės totalizatoriuje? Šiandien lenktynės. Aš žinau pirmos rūšies kontorą. Andai už Aidą laimėjau dvidešimt aštuonis prieš vieną.

- Man vis tiek kaip. Svarbiausia, kad būtų koks šansas.

- O tu jau esi kada nors bandęs?

- Ne.

- Tai tavo ranka bus laiminga! Iš to gali šis tas išeiti. - Jis pažvelgė į laikrodį. - Tai važiuojam? Kaip tik dar suspėtume.

- Gerai! - Nuo tos istorijos su šuniu aš labai pasitikėjau Gustavu.

Lažybų kontora buvo gana dideliame kambaryje. Po dešinei buvo atitvertas cigarų kioskas, o po kairei - totalizatorius. Vitrina buvo prikabinta žalių ir rausvų sporto laikraščių bei mašinėle rašytų lenktynių skelbimų. Palei vieną sieną ėjo pultas su keliais komplektais rašymo reikmenų. Už jo darbavosi kaip pašėlę trys vyrai. Vienas kažką rėkė į telefoną, antras lakstė su kažkokiais popiergaliais rankose, o trečias, nusismaukęs ant paties pakaušio katiliuką, raičiodamas tarp dantų sukramtytą cigarą, pasiraitojęs rankoves, stovėjo už pulto ir registravo statymus. Jo marškiniai buvo skaisčiausios violetinės spalvos.

Nustebęs pamačiau, kad darbas čia virte verda. Aplinkui siuvo tik „mažieji žmonės" - amatininkai, darbininkai, smulkūs valdininkai, keletas prostitučių ir sutenerių. Prie pat durų mus sulaikė kažkoks žmogus su nešvariais pilkais štibletais, pilku katiliuku ir pilku nučiurusiu surdutu.

- Fon Bilingas. Norit statyti, ponai? Guldau galvą, kad laimėsite!

- Mėnulyje, - atsakė Gustavas, kuris toje kontoroje staiga visiškai pasikeitė.

- Tik penkiasdešimt pfenigų, - spyrėsi Bilingas. - Asmeniškai pažįstu trenerius. Iš ankstesnių laikų, - pridūrė jis, pastebėjęs mano žvilgsnį.

Gustavas jau studijavo lenktynių žirgų sąrašus.

- Kada bus paskelbtas biuletenis apie lenktynes Oteilyje? - riktelėjo jis pulto link.

- Penktą valandą, - kvaktelėjo raštininkas.

- Filomena - pašėlusi kumelpalaikė, - sumurmėjo Gustavas. - Kitos tokios nerasi, kai lekia pilnu šuoliu. - Jis jau prakaitavo iš susijaudinimo. - Kur kitos lenktynės? - paklausė jis.

- Hopegartene, - pasakė kažkas šalia jo.

Gustavas studijavo toliau sąrašus.

- Iš pradžių pastatysime po dvi monetas už Tristaną. Tikra pergalė, - pareiškė jis man.

- O tu ką nors nusimanai apie tai? - paklausiau aš.

- Ar nusimanau? - atšovė Gustavas. - Aš žinau kiekvieną žirgo pasagą.

- Ir statote už Tristaną? - tarė kažkas šalia mūsų. - Uolioji Lizchen, brolau, - vienintelis šansas! Aš asmeniškai pažįstu Džonį Bernsą.

- O aš, - atsakė Gustavas, - esu savininkas tos arklidės, kurioje stovi Uolioji Lizchen. Aš dar geriau žinau.

Jis riktelėjo žmogui prie pulto, kad užrašytų, kiek mes statome. Gavome kvitą ir nuėjome į priekį, kur stovėjo keletas stalų ir kėdžių. Salia mūsų skambėjo visokiausi žirgų vardai. Keletas darbininkų ginčijosi dėl lenktynių žirgo Nicoje, du paštininkai studijavo meteorologinį pranešimą iš Paryžiaus, o kažkoks vežėjas gyrėsi, minėdamas senus laikus, kai jis buvo lenktynininkas. Tik kažkoks drūčkis stačiais plaukais abejingai sėdėjo prie stalelio ir taršė bandelę po bandelės. Dar du žmonės stovėjo atsirėmę į dieną ir godžiai žiūrėjo į jį. Juodu turėjo po kvitą rankoje, bet jų veidai buvo tokie sukritę, jog atrodė, tartum žmogeliai kelias dienas būtų nieko nevalgę.

Sučirškė telefonas. Visi pastatė ausis. Raštininkas ėmė šaukti žirgų vardus. Apie Tristaną ničnieko nebuvo girdėti.

- Prakeikimas, - tarė Gustavas paraudęs. - Saliamonas laimėjo. Kas būtų galėjęs pagalvoti, gal jūs? - paklausė jis „Uoliąją Lizchen". - Jūs irgi nieko nepešėte...

Prie mūsų priėjo fon Bilingas.

- Ponai, būtumėte manęs paklausę... Būčiau pasakęs, kad laimės Saliamonas! Tik Saliamonas! Norite kitoms lenktynėms...

Gustavas visai nesiklausė. Jis nusiramino ir įsileido į profesinį pokalbį su „Uoliąja Lizchen".

- Jūs nusimanote apie žirgus? - paklausė mane Bilingas.

- Ne, - atsakiau aš.

- Tai statykite! Statykite! Bet tik šiandien, - pridūrė jis pašnibždomis, - ir niekad daugiau. Paklausykit manęs. Statykite... vis tiek už ką... už Karalių Lyrą arba Sidabrinę Kandį... gal ir už *Vheure bleue*. Aš nieko nenoriu uždirbt. Tik duokite man kiek, jei laimėsite. - Jam net smakras virpėjo iš azarto. Aš žinojau pokerio taisyklę: naujokai dažnai laimi.

- Gerai, - tariau, - už ką?

- Už ką norite... už ką norite...

- *Vheure bleue* skamba nebjauriai, - tariau aš, - vadinasi, dešimt markių už *Vheure bleue*.

- Iš galvos kraustais? - paklausė Gustavas.

- Ne, - atsakiau aš.

- Dešimt markių už tą nusususį kuiną, kurį jau seniai reikėjo į dešras suvaryti.

„Uolioji Lizchen", kuris ką tik pavadino Gustavą kailialupiu, dabar išsijuosęs pritarė jam:

- Tai dar! Stato už Loire bliu! Juk tai karvė, o ne žirgas, ponuli! Gegužės Sapnas, ir dviem kojom bėgdamas, nuneš jį, jei tik panorės! Už pirmą vietą?

Bilingas maldaudamas žiūrėjo įmanė ir rodė man ženklus.

- Už pirmą vietą, - tariau aš.

- Gulk gyvas į grabą, - paniekinamai burbtelėjo „Uolioji Lizchen".

- Žmogau plaukuotas! - Ir Gustavas pažvelgė į mane tokiomis akimis, tartum aš būčiau pavirtęs hotentotu. - Statyk už Džipsi II, kiekvienas kūdikis žino, kad jis laimės.

- Pasilieku prie *Vheure bleue,* - pareiškiau aš. Dabar keisti būtų buvę prieš visus slaptuosius avantiūristų įstatymus.

Žmogus su violetiniais marškiniais padavė man kvitą. Gustavas ir „Uolioji Lizchen" žiūrėjo į mane taip, lyg aš būčiau susirgęs buboniniu maru. Jie demonstratyviai pasitraukė nuo manęs ir prasiskverbė prie pulto, kur, negailėdami kits kitam pašaipaus juoko, kuriame betgi buvo jaučiama specialistų pagarba viens kitam, pastatė už Džipsi II ir Gegužės Sapną.

Tuo metu kažkas išgriuvo. Tai buvo vienas iš tų liesųjų žmonių, kurie stovėjo prie stalelių. Jis nuslydo pasieniu ir nudribo žemėn. Paštininkai pakėlė jį ir pasodino ant kėdės. Jo veidas buvo pilkai baltas, burna atvira.

- Viešpatie Švenčiausias! - sušuko viena iš prostitučių, pilna juočkė su lygiai sušukuotais plaukais ir žema kakta. - Atneškite stiklinę vandens.

Aš stebėjaus, kaip mažai kam galvoj nualpęs žmogus. Daugumas tik žvilgtelėdavo ir nusigręždavo vėl prie totalizatoriaus.

- Nuolat tokių dalykų pasitaiko, - tarė Gustavas. - Bedarbiai. Pralošia kiekvieną pfenigą. Vis tikisi laimėti didelius pinigus: tūkstantį už dešimt.

Nešinas stikline vandens, atėjo iš tabako skyriaus vežėjas. Juodbruva prostitutė pamirkė nosinę ir suvilgė žmogui kaktą bei smilkinius. Jis atsiduso ir staiga pravėrė akis. Čia buvo kažkas klaikaus: negyvas veidas ir tos plačiai praviros akys, - atrodė, kad pro sustingusios pilkai baltos kaukės plyšelius šaltai ir smalsiai žiūri kažkokia kita, nepažįstama būtybė.

Mergina paėmė stiklinę vandens ir davė žmogui atsigerti. Ji laikė jį ranka kaip vaiką. Paskui nuo stalelio, prie kurio sėdėjo abejingasis valgytojas su stačiais plaukais, paėmė bandelę.

- Še, suvalgyk... bet pamažu, pamažu... nenukąsk man piršto... taip, o dabar truputį atsigerk...

Žmogus prie stalo paskersavo į savo bandelę, bet nieko nesakė. Nelaimingasis pamažu vėl pradėjo rausti. Jis dar valgė valandėlę, paskui atsikėlė sverdėdamas. Mergina padėjo jam nueiti iki durų. Paskui ji greitai žvilgtelėjo atgal ir atsidarė rankinę.

- Še... ir nešdinkis. Verčiau pavalgyk, o ne lošk...

Vienas iš sutenerių, kuris visą laiką buvo nusigręžęs nuo jos, dabar atsisuko. Jo veidas su atsikišusiomis ausimis buvo kaip plėšraus paukščio, jis avėjo lakuotais batukais, o ant galvos turėjo užsidėjęs sportinę kepurę.

- Kiek tu jam davei? - paklausė jis.

- Dešimt pfenigų.

Jis kumštelėjo jai alkūne į krūtinę.

- Turbūt daugiau! Kitą kartą manęs pasiklausk.

- Nesmarkauk, Ede, - pasakė kitas. Prostitutė išsitraukė pudrinę ir ėmė dažytis lūpas.

- Juk tai tiesa, - tarė Edė.

Prostitutė nieko neatsakė.

Suskambėjo telefonas. Aš stebėjau Edę ir nieko negirdėjau.

- Štai kur laimė! - Staiga išgirdau, kaip sugaudė Gustavo balsas. - Tai jau ne laimė, ponai, bet velnias žino kas! - Jis sudavė man per petį. - Šimtą aštuoniasdešimt markių tu nušlavei, žmogau Dievo! Laimėjo tavo kuinas tokiu juokingu vardu.

- Ką, iš tikrųjų? - paklausiau aš.

Žmogus, čiulpęs sukramtytą cigarą ir vilkėjęs spalvingais marškiniais, rūgščiai linktelėjo ir paėmė mano kvitą.

- Kas patarė jums statyti?

- Aš, - greitai tarė Bilingas, baisiai nuolankiai ir laukiamai šypsodamas; jis linktelėjo ir prasiskverbė į priekį. - Aš, jeigu leisite... mano ryšiai...

- Na, ką ten... Šefas nė nepažiūrėjo į jį ir atskaitė man pinigus. Akimirką kontoroje stojo visiška tyla. Visi žiūrėjo į mane. Net ir nenuilstantysis valgytojas pakėlė galvą.

Aš susidėjau pinigus.

- Daugiau nebeloškit! - sušnibždėjo Bilingas. - Nebeloškit! - Veidą jam išmušė raudonos dėmės. Aš įbrukau jam į ranką dešimt markių.

Gustavas šyptelėjo ir kumštelėjo man į pašonę.

- Matai, ar nesakiau! Tu tik klausyk Gustavo, tai neturėsi kur dėti pinigų!

Aš nepriminiau buvusiam sanitarijos grandiniui Džipsi II. Turbūt jis ir pats jį gerai prisiminė.

- Eime, - tarė jis, - šiandien netikus diena tikriems žinovams.

Prie durų kažkas timptelėjo už rankovės. Tai buvo „Uolioji Lizchen".

- Už ką patartumėte statyti per Maslovskio atminimo lenktynes? - paklausė jis godžiai ir pagarbiai.

- Tiktai už tra lia lia, - tariau aš ir nuėjau su Gustavu į artimiausią smuklę išgerti į *Lheure bleue* sveikatą!

Po valandos vėl prakišau trisdešimt markių. Neįstengiau susilaikyti. Vis dėlto laiku mečiau. Išeinant Bilingas įbruko man kažkokį lapelį.

- Jeigu jums ko reikės! Arba jūsų pažįstamiems. Aš turiu atstovybę. - Tai buvo namie demonstruojamų pornografinių filmų reklama. - Taip pat tarpininkauju, kai kas nori parduoti panešiotus drabužius, - sušuko jis man pavymui. - Už grynus pinigus!

Septintą valandą grįžau į dirbtuvę. „Karlas" burgzdamas stovėjo kieme.

- Gerai, kad parsiradai, Robi, - sušuko Kėsteris, - mes kaip tik rengiamės važiuoti jo išmėginti! Lipk.

Visa mūsų firma stovėjo pasirengusi. Otas kiek patobulino ir pakeitė „Karlą", - mat po dviejų savaičių jam reikėjo dalyvauti kalnų lenktynėse. Dabar Kėsteris norėjo atlikti pirmą bandomąją kelionę.

Susėdome. Jupas su savo didžiuliais lenktynininko akiniais sėdėjo šalia Kėsterio. Jam būtų širdis neišlaikiusi, jei nebūtume jo pasiėmę. Mudu su Lencu atsisėdome iš užpakalio.

„Karlas" trūktelėjo ir nudūmė. Išvažiavome už miesto ir švilpėme šimto keturiasdešimt kilometrų greičiu. Mudu su Lencu pasilenkėme prie pat priekinės sėdynės atkaltės; pūtė toks vėjas, jog atrodė, kad nuneš mums galvas. Pro šalį lėkė jovarai iš abiejų plento pusių, padangos švilpė, ir nuostabus motoro riaumojimas ėjo mums per kaulus tarsi klaikus laisvės šauksmas.

Po ketvirčio valandos pamatėme priešais kažkokį juodą tašką, kuris baisiai didėjo. Tai buvo gana sunki mašina, lekianti aštuoniasdešimt-šimto kilometrų greičiu. Ji ne per tvirčiausiai važiavo plentu ir kreivuliavo iš vienos pusės į kitą. Kelias buvo gana siauras. Todėl Kėsteris sumažino greitį. Kai mes buvome už kokio šimto metrų ir jau rengėmės duoti signalą, staiga pamatėme šoniniu keliu iš dešinės atvažiuojantį motociklininką, kuris tučtuojau dingo už gyvatvorės ties sankryža.

- Prakeikimas! Tuoj kas nors atsitiks! - sušuko Lencas.

Tą pat akimirką ant plento priešais aną mašiną pasirodė motociklininkas. Jis buvo už kokių dvidešimt metrų ir, matyti, neteisingai apskaičiavęs greitį, pamėgino per posūkį išlėkti į priekį. Mašina pasuko staiga į kairę, vengdama susidūrimo, bet motociklas dabar taip pat pasidavė į kairę. Tada mašina ūmai pasuko į dešinę ir sparnu užkabino motociklą. Motociklas pasisuko, o motociklininkas, persiritęs per vairą, išsitiesė ant plento. Mašina davėsi į šoną, vairuotojas nebeįstengė jos suvaldyti, ir ji, nuvertusi kelio rodyklę ir netekusi vieno prožektoriaus, traškėdama trenkėsi į medį.

Visa tai įvyko per kelias sekundes. Kitą akimirką vis dar dideliu greičiu prilėkėme mes. Sugirgždėjo padangos, Kėsteris paleido „Karlą" kaip arklį tarp motociklininko, motociklo ir šonu stovinčios, rūkstančios mašinos. Kairiuoju ratu jis vos neužvažiavo gulinčiam motociklininkui ant rankos, o dešiniuoju vos neužkabino mašinos užpakalinio buferio. Paskui suriaumojo motoras, ir „Karlas" vėl išvažiavo į tiesiąją, suspiegė stabdžiai, ir viskas nutilo.

- Gerai padarei, Otai, - tarė Lencas.

Mes nubėgome atgal ir atidarėme mašinos dureles. Motoras tebeveikė. Kėsteris greitai ištraukė raktą iš valdymo skydo. Mašinos pūškavimas nutilo, ir mes išgirdome aimanas.

Visi sunkaus limuzino stiklai buvo išlakstę. Vidaus prieblandoje pamatėme kruviną moters veidą. Salia jos tarp vairo ir sėdynės buvo suspaustas vyriškis. Pirmiausia iškėlėme moterį ir paguldėme plento pakraštyje. Jos visas veidas buvo supjaustytas, dar tebekyšojo keletas stiklo šukių, be paliovos

tekėjo kraujas. Dar liūdniau atrodė dešinioji ranka. Pro šviesiai raudoną balto žaketo rankovę smarkiai sunkėsi kraujas. Lencas perpjovė ją. Pliūptelėjo kraujo srautas, o paskiau ėmė tekėti lygiais tvinksniais. Buvo perpjauta vena. Lencas susuko savo nosinę.

- Ištraukite vyrą, aš čia jau susitvarkysiu, - tarė jis. - Mums reikia greitai pasiekti artimiausią ligoninę.

Norint ištraukti vyrą, mums reikėjo atsukti sėdynės atkaltę. Laimė, turėjome pakankamai įrankių, tad viskas vyko gana greitai. Vyriškis taip pat kraujavo, ir, matyt, jam buvo sulaužyta keletas šonkaulių. Kai ištraukėme jį iš mašinos, jis sudejavęs susmuko mums ant rankų. Matyt, buvo užgautas jam ir kelis. Bet šiuo metu mes nieko negalėjome padėti.

Kėsteris privarė atbulą „Karlą" prie pat nelaimės vietos. Moteris, vos tik pamačiusi artėjant mašiną, ėmė konvulsyviai šaukti iš baimės, nors „Karlas" važiavo tik pėsčio žmogaus žingsniu. Mes atlošėme priešakinės sėdynės atkaltę ir paguldėme vyrą. Moterį pasodinome iš užpakalio. Aš atsistojau greta ant pakojos, Lencas įsitaisė kitoje pusėje ir laikė vyrą.

- Pasilik čia ir pasaugok mašiną, Jupai, - tarė Lencas.

- O kurgi dabar prapuolė motociklininkas? - paklausiau aš.

- Paspruko, kai mes darbavomės, - pareiškė Jupas.

Pamažu ėmėme važiuoti. Netoli artimiausio kaimo buvo nedidelė sanatorija. Mes ne kartą ją matėme važiuodami pro šalį. Ant kalvelės stovėjo baltas žemas pastatas. Kiek žinojome, tai buvo kažkokia privati psichiatrinė ligoninė lengvai sergantiems, turtingiems pacientams. Reikėjo manyti, kad čia buvo ir gydytojas, ir tvarstymo patalpa.

Užvažiavome ant kalvos ir paskambinome. Išėjo labai graži sesuo. Pamačiusi kraują, ji išblyško ir nubėgo atgal. Tučtuojau pasirodė kita, gerokai vyresnė.

- Labai gaila, - tuojau tarė ji, - mes nepasiruošę teikti pagalbą nelaimingais atsitikimais. Jums reikia važiuoti į Virchovo vardo ligoninę. Čia netoli.

- Beveik valanda kelio, - atsakė Kėsteris.

Sesuo nedraugiškai pažvelgė į jį.

- Mes visai nesame pasiruošę tokiems dalykams. Ir gydytojo nėra...

- Tai jūs nusižengiate įstatymui, - pareiškė Lencas. - Tokios kaip jūsų privačios gydymo įstaigos turi turėti nuolatinį gydytoją. Gal leisite pasinaudoti jūsų telefonu? Norėčiau paskambinti į policijos valdybą ir laikraščio redakciją.

Sesuo nežinojo, ką daryti.

- Manau, kad jūs galit būti rami, - šaltai tarė Kėsteris. - Jums už darbą tikrai bus gerai užmokėta. Pirmiausia mums reikalingi neštuvai. Gydytoją turbūt kaip nors surasite.

Ji vis dar abejojo.

- Neštuvai, - paaiškino Lencas, - taip pat turi būti pagal įstatymą, kaip ir pakankamai tvarstomosios medžiagos...

- Taip, taip, - paskubomis atsakė ji, aiškiai priblokšta tokios daugybės žinių, - tuojau atsiųsiu ką nors...

Ji dingo.

- Na, vis dėlto, - tariau aš.

- Ir miesto ligoninėje gali taip atsitikti, - abejingai atsakė Gotfrydas. - Pirmiausia pinigai, paskui biurokratizmas, paskui pagalba.

Sugrįžome prie mašinos ir padėjome išlipti moteriai. Ji nieko nepasakė, tik žiūrėjo į savo rankas. Mes nuvedėme ją į mažutį laukiamąjį pirmajame aukšte. Paskiau atsirado neštuvai vyrui. Mes nunešėme jį prie sanatorijos. Jis sudejavo.

-Vieną minutę...

Mes pažvelgėme į jį. Jis užsimerkė.

- Norėčiau, kad niekas apie tai nesužinotų, - sunkiai ištarė jis.

- Jūs čia visai nekaltas, - atsakė Kėsteris. - Mes gerai matėme nelaimę ir mielai paliudysime jūsų naudai.

- Ne tai svarbu, - tarė vyriškis. - Dėl kitų priežasčių norėčiau, kad niekas nieko nesužinotų. Suprantate... -Jis pažvelgė į duris, pro kurias įėjo moteris.

- Tai jūs čia pataikėte kaip tik į tinkamą vietą, - paaiškino Lencas. - Tai privati klinika. Viena tik svarbu, kad jūsų mašina išnyktų nuo plento, kol pastebės ją policija.

Vyriškis pasikėlė.

- Ar negalėtumėte padaryti man dar ir tą paslaugą? Paskambinkite į kokią remonto dirbtuvę. Ir duokit man savo adresą! Aš norėčiau... aš esu jums dėkingas...

Kėsteris numojo ranka.

- Vis dėlto, - tarė vyriškis, - aš labai norėčiau...

- Čia viskas labai paprasta, - atsakė Lencas. - Mes patys turime remonto dirbtuvę ir taisome tokias mašinas kaip jūsų. Jei tik sutinkate, mes tuoj paimsime ją ir sutvarkysime. Tuo ir jums padėsime, ir tam tikru atžvilgiu sau.

- Gerai, - tarė vyriškis. - Cia yra mano adresas... aš pats atvyksiu pasiimti mašinos. Arba ką nors atsiųsiu.

Kėsteris įsikišo į kišenę vizitinę kortelę, ir mes įnešėme jį į vidų. Tuo tarpu atsirado gydytojas, dar jaunas vyras. Jisai nuplovė kraują moteriai nuo veido, ir dabar buvo matyti gilūs pjūviai. Moteris pasikėlė sveikąja ranka ir įsmeigė akis į žvilgantį nikelinį dubenį ant tvarstomojo stalo.

- O, - sudejavo ji tyliai ir pasibaisėjimo sklidinomis akimis sudribo.

Mes nuvažiavome į kaimą, ieškodami kokios nors dirbtuvės. Ten iš kalvio pasiskolinome prietaisą mašinai vilkti bei lyną ir pažadėjome sumokėti už tai dvidešimt markių. Tačiau kalvis nepasitikėjo mumis ir panoro pats pamatyti mašiną. Mes įsisodinome jį ir grįžome į nelaimės vietą.

Jupas stovėjo vidury plento ir mosavo. Bet mes ir be jo jau matėme, kas atsitiko. Senas mersedesas su aukštu kėbulu stovėjo plento pakraštyje, o keturi vyrai rengėsi nugabenti sudaužytą mašiną.

- Atvykstame kaip tik laiku, - tarė Kėsteris.

- Tai broliai Fogtai, - atsakė kalvis. - Pavojinga gauja. Ana tenai gyvena. Kas jau sykį pakliuvo į jų nagus, tai jie to nebepaleidžia.

- Pažiūrėsim, - tarė Kėsteris.

- Aš jiems jau viską išaiškinau, ponas Kėsteri, - sušnibždėjo Jupas. - Nešvari konkurencija. Nori nusigabenti mašiną į savo dirbtuvę.

- Gerai, Jupai. Kol kas pasilik čia.

Kėsteris priėjo prie aukščiausio iš visų keturių ir užkalbino. Otas paaiškino jam, kad mašina priklauso mums.

- Ar turi su savim kokį kietą daiktą? - paklausiau aš Lencą.

- Tik ryšulėlį raktų, ir to man pačiam reikia. Pasiimk nedidelį prancūzišką raktą.

- Tiek to, - tariau aš, - tai galėtų nuvesti į sunkų kūno sužalojimą. Gaila, kad apsiavęs tokiais lengvais batais. Geriausias daiktas yra spirti.

- Ar padėsit mums? - paklausė Lencas kalvį. - Tada būtume keturi prieš keturis.

- Gink Dieve! Tada rytoj iš mano kalvės liktų tik šipuliai. Aš laikysiuos griežto neutralumo.

- Irgi gerai, - tarė Gotfrydas.

- Aš padėsiu, - pareiškė Jupas.

- Tiktai išdrįsk tu man! - tariau aš. - Tu žiūrėk, ar kas neateina, daugiau nieko.

Kalvis pasitraukė toliau nuo mūsų, norėdamas dar aiškiau parodyti savo griežtą neutralumą.

- Nezaunyk niekų! - aš išgirdau, kaip didžiausias iš brolių Fogtų užriko ant Kėsterio. - Kas pirmesnis, tas geresnis! Viskas! O dabar nešdinkis!

Kėsteris dar kartą paaiškino, kad mašina priklauso mums. Jis pasiūlė Fogtui nuvažiuoti į sanatoriją ir ten pasiteirauti. Tas niekinamai šyptelėjo. Mudu su Lencu priėjome arčiau.

- Jūs irgi turbūt norite į ligoninę patekti, ką? - paklausė Fogtas.

Kėsteris neatsakė, bet nuėjo prie automobilio. Kiti trys Fogtai išsitiesė. Jie dabar stovėjo vienas prie kito.

- Duokit šen lyną, - tarė Kėsteris mums.

- Na, na, - atsakė vyresnysis Fogtas. Jis buvo visa galva aukštesnis už Kėsterį.

- Labai gaila, - pareiškė Kėsteris, - bet mes paimsime mašiną.

Mudu su Lencu, susikišę rankas į kišenes, priėjome dar arčiau. Kėsteris pasilenkė prie mašinos. Tuo metu Fogtas, spyręs koja, nustūmė jį šalin. Otas šito tikėjosi; tą pat akimirką jis griebė Fogtą už kojos ir parbloškė. Paskui pašoko ir taip smogė į pilvą kitam broliui, kuris kaip tik buvo užsimojęs domkrato rankena, kad tas susvyravo ir taip pat pargriuvo. Kitą akimirką mudu su Lencu šokome ant dviejų kitų brolių. Aš tučtuojau gavau į veidą. Smūgis buvo nestiprus, bet man iš nosies ėmė bėgti kraujas. Mano kirtis nepavyko - kumštis nuslydo nuo riebaus smakro, ir aš gavau dar vieną smūgį į paakį ir taip nelaimingai, kad užgriuvau ant Fogto, kurį Otas buvo parbloškęs smūgiu į pilvą. Jis prispaudė mane prie asfalto ir ėmė smaugti už gerklės. Aš įtempiau kaklą, kad jis negalėtų manęs smaugti, ir mėginau išsisukti, atitrūkti nuo jo - tada galėčiau jį nustumti arba spirti į pilvą kojomis. Bet Lencas su savo Fogtu voliojosi prie mano kojų, ir aš buvau stačiai surakintas. Nors mano kaklo raumenys ir buvo įtempti, aš vos galėjau kvėpuoti, nes pro kraujuojančią nosį nėjo oras. Pamažu viskas aplinkui pradėjo lietis, Fogto veidas virpėjo man prieš akis kaip želė, galvoje ėmė šmėsčioti juodi šešėliai. Nedaug tetrūko ir prarasčiau sąmonę. Ir staiga šalia pastebėjau Jupą, jis klūpėjo plento griovyje, ramiai ir atidžiai žiūrėdamas į mano konvulsijas. Pasinaudojęs kažkokia sekunde, kai mudu su priešininku sustingome, jis smogė Fogtui plaktuku per rankos riešą. Po antro smūgio Fogtas paleido mane ir įsiutęs pamėgino nepasikeldamas pasiekti Jupą ranka, bet tas atšoko per pusę metro ir kuo ramiausiai smogė jam trečią stiprų smūgį per pirštus, o paskui dar pridėjo ir per galvą. Aš pasikėliau, užgriuvau ant Fogto ir pats ėmiau jį smaugti. Tuo metu pasigirdo žvėriškas riaumojimas, o po to aimana: „Paleisk... paleisk!"

Tai rėkė vyresnysis Fogtas. Kėsteris užlaužė jam ranką ir smarkiai trūktelėjo į viršų. Fogtas griuvo veidu į žemę, o Kėsteris įrėmė kelį jam į nugarą ir suko ranką toliau. Kartu jis stūmė kelį arčiau sprando. Fogtas rėkė kiek tik galėdamas, bet Kėsteris žinojo, kad jį reikia visiškai sudirbti, jei nori būti ramus. Staiga patraukęs, jis išsuko jam ranką ir paleido. Fogtas pasiliko kurį laiką gulėti. Aš pakėliau akis. Vienas iš brolių dar tebesilaikė ant kojų, bet vyresniojo riksmas jį stačiai suparalyžiavo.

- Nešdinkitės iš čia, nes viskas prasidės iš naujo, - tarė jam Kėsteris.

Atsisveikindamas aš dar kartą sudaviau savo Fogto kiaušą į plento grindinį ir paleidau. Lencas jau stovėjo šalia Kėsterio. Jo švarkas buvo perplėštas. Iš lūpų kampučių sunkėsi kraujas. Atrodė, jog kova baigėsi lygiomis, nes jo Fogtas, nors ir buvo kruvinas, bet taip pat dar tebesilaikė ant kojų. Viską nulėmė vyriausiojo brolio pralaimėjimas. Nė vienas nedrįso prasižioti. Jie padėjo vyresniajam atsistoti ir nuėjo prie savo mašinos. Likęs sveikas Fogtas dar kartą sugrįžo ir pasiėmė domkratą. Jis pašnairavo į Kėsterį kaip į kokį velnią. Paskiau mersedesas nutarškėjo.

Staiga iš kažkur atsirado kalvis.

- Jie atsiėmė savo, - tarė jis. - Seniai taip bebuvo gavę. Vyriausiasis jau yra sėdėjęs už žmogžudystę.

Niekas jam neatsakė. Kėsteris staiga pasipurtė.

- Kiaulystė, - tarė jis. Paskui apsigręžė. - Na, riškim!

- Aš jau čia, - atsakė Jupas ir atitempė lyną.

- Eik čia, - tariau aš. - Nuo šios dienos tu jau puskarininkis ir gali rūkyti cigarus.

Mes pakėlėme mašiną ir pritvirtinome ją lynu prie „Karlo" užpakalio.

- Manai, kad jam nepakenks? - paklausiau aš Kėsterį. -

Juk „Karlas" pagaliau lenktynių žirgas, o ne asilas, ant kurio kraunami nešuliai.

Jis papurtė galvą.

- Juk čia netoli. Ir kelias lygus.

Lencas atsisėdo į sudaužytą mašiną, ir mes pamažu nuvažiavome. Aš spaudžiau prie nosies skepetėlę ir žiūrėjau į vakaro laukus, nušviestus sėdančios saulės. Juos gaubė didžiulė, niekuo nepajudinama ramybė, ir galėjai pajusti, jog gamtai visiškai nesvarbu, ką šiame pasaulyje išdarinėja pilkas skruzdėlynas, vadinamas žmonija. Buvo daug svarbiau, kad debesys dabar pamažu virto aukso kalnais, kad nuo horizonto be garso artėjo violetiniai sutemų šešėliai, kad iš beribių dangaus platybių vieversėliai grįžo į savo vagutes arimuose ir kad palengva artėjo naktis.

Mes įvažiavome į savo kiemą. Lencas išlipo iš sudaužytos mašinos ir iškilmingai nusiėmė prieš ją skrybėlę.

- Būk pasveikinta, palaimintčji! Tave atvarė pas mus liūdnas įvykis, bet mums, kukliai skaičiuojant, tu atneši kokius tris, o gal ir pusketvirto tūkstančio markių. O dabar duokit man didelį stiklą vyšnių antpilo ir gabalą muilo, aš turiu nusikratyti Fogtų šeimos paliktomis žymėmis!

Visi išgėrėme po stiklą, ir tuoj pradėjome kaip reikiant ardyti sudaužytąją mašiną. Mat ne visada užtenka, kad savininkas paveda atlikti remontą; dažnai po to atsiranda draudimo bendrovės atstovas ir stengiasi perkelti mašiną kur nors kitur, į tokią dirbtuvę, su kuria bendrovė turi sutartį. Todėl mes žinojome: juo daugiau padarysime, juo bus geriau. Išlaidos už sumontavimą susidarys tokios didelės, kad pigiau atsieis mašiną mums palikti. Buvo jau tamsu, kai metėme darbą.

- Ar šį vakarą tu dar važiuosi su taksi? - paklausiau aš Lencą.

- Nieku gyvu, - atsakė Gotfrydas. - Niekad nereikia stengtis per daug uždirbti pinigų. Šiandien man užteks ir to.

- Man ne, - tariau aš. - Jei tu nevažiuoji, tai nuo vienuoliktos iki dviejų aš pasisukiosiu apie naktinius restoranus.

- Neverta, - šyptelėjo Gotfrydas. - Geriau pasižiūrėk į veidrodį. Pastaruoju metu smarkiai nesisekė tavo nosiai. Pamatęs, kad tavo nosis kaip burokas, nė vienas žmogus pas tave nesisės. Eik ramiai namo ir užsidėk kompresą.

Jis sakė tiesą. Su tokia nosimi tikrai nebuvo galima važiuoti. Todėl aš greitai atsisveikinau ir nuėjau namo. Pakeliui susitikau Hasę ir likusį kelio galą ėjau su juo kartu. Jis atrodė kažkoks apdulkėjęs ir suvargęs.

- Jūs sulysote, - tariau aš.

Jis linktelėjo ir papasakojo man, kad vakarais dorai nebepavalgąs. Jo žmona beveik kiekvieną vakarą išeinanti pas pažįstamus, kuriuos susiradusi kažkur, ir visada vėlai pareinanti namo. Jam malonu, kad ji turinti pramogą, bet užtat vakarais jis vienas neturįs noro taisytis valgyti. Pagaliau jis ir nejaučiąs alkio - per daug pavargęs.

Aš paskersavau į nukarusius jo pečius. Gal žmogus ir tikėjo tuo, ką sakė, bet vis dėlto skaudu buvo klausytis. Šita santuoka ir tas trapus, kuklus gyvenimas subyrėjo tik todėl, kad trūko trupučio tikrumo dėl rytdienos ir trupučio pinigų. Aš galvojau, kad tokių žmonių yra milijonai ir kad visada trūksta tik trupučio tikrumo ir trupučio pinigų. Gyvenimas pasibaisėtinai susmulkėjo ir pavirto skurdžia kova už nuogą būvį. Pagalvojau apie šios dienos peštynes, pagalvojau apie tai, ką mačiau paskutinėmis savaitėmis, pagalvojau apie viską, ką aš jau padariau, o paskui pagalvojau apie Pat ir staiga pajutau, kad iš viso to niekad nieko nebus. Mano šuolis buvo per didelis, gyvenimas pasidarė pernelyg šykštus laimei, ji negalėjo ilgai trukti, nebegalima buvo tikėti ja, ji buvo tik atvanga, o ne saugus uostas.

Mudu užlipome laiptais ir atsidarėme duris. Prieškambaryje Hasė sustojo.

- Tai iki pasimatymo...

- Suvalgykit šiandien ką nors, - tariau aš.

Jis papurtė galvą, vos šyptelėjo, tartum norėdamas atsiprašyti, ir nuėjo į savo tuščią, tamsų kambarį. Aš žiūrėjau jam iš paskos. Paskui nuėjau į žarną panašiu koridoriumi. Staiga išgirdau kažką tyliai dainuojant. Sustojau ir ėmiau klausytis. Tai ne Ernos Bėnig patefonas, kaip iš pradžių man pasirodė. Tai buvo Pat balsas. Ji buvo viena kambaryje ir dainavo. Aš pažvelgiau į duris, už kurių dingo Hasė, pasilenkiau į priekį ir ėmiau klausytis, o paskui staiga sugniaužiau kumščius. Prakeikimas, tegul tai tūkstantį kartų tik atvanga, o ne uostas, tegu tai tūkstantį kartų neįmanoma, bet kaip tik todėl laimė kiekvieną kartą buvo tokia stulbinama, tokia nepasiekiama, taip liejosi per kraštus!

Pat negirdėjo, kai įėjau. Ji sėdėjo ant grindų priešais veidrodį ir matavosi skrybėlaitę - mažutę, juodą kepuraitę. Greta jos ant kilimo stovėjo lempa. Kambarys buvo pilnas kažkokios šiltos rusvai auksinės prieblandos, ir tik jos veidas buvo skaisčiai apšviestas. Ji turėjo prisistūmusi kėdę, nuo kurios karojo truputis šilko. Ant kėdės blizgėjo žirklės.

Aš tyliai stovėjau prie durų ir žiūrėjau, kaip rimtai ji taiso kepuraitę. Ji mėgo sėdėti ant grindų, ir kartais vakarais aš rasdavau ją užmigusią kurioje nors kertėje, greta gulėdavo knyga ir šuo.

Šuo ir dabar gulėjo greta jos ir pradėjo urgzti. Pat pakėlė akis ir pamatė mane veidrodyje. Ji nusišypsojo, ir man pasirodė, kad nuo to nušvito visas pasaulis. Aš perėjau per kambarį, atsiklaupiau už jos ir po visos dienos bjaurasties priglaudžiau lūpas prie šiltos, minkštos sprando odos.

Ji pakėlė juodą kepuraitę.

- Aš pertaisiau ją, mielasis. Patinka tau?

- Tai visai puiki skrybėlaitė, - tariau aš.

- Bet juk tu nė žiūrėt nežiūri į ją! Aš nukirpau kraštą iš užpakalio ir užlenkiau iš priekio.

- Visai gerai matau, - tariau aš, panėręs veidą jos plaukuose, - tai tokia skrybėlaitė, kurią pamačiusios sprogtų iš pavydo visos Paryžiaus modistės.

- Bet, Robi! - Juokdamasi ji atstūmė mane. - Tu ničnieko neišmanai apie tai. O tu iš viso ar matai kada, kaip aš apsirengusi?

- Matau kiekvieną smulkmeną, - pareiškiau aš ir atsitūpiau prie pat jos ant grindų taip, kad mano nosis būtų šešėlyje.

- Tikrai? Tai kuo aš vakar vakare buvau užsivilkusi?

- Vakar? - Aš galvojau. Iš tikrųjų nežinojau.

- To aš ir laukiau, mielasis! Juk tu iš viso beveik nieko nežinai apie mane.

- Tiesa, - tariau, - bet čia ir yra visas grožis. Juo daugiau žmonės žino apie kits kitą, juo daugiau tarp jų esti nesusipratimų. Ir juo labiau kits kitą pažįsta, juo svetimesni pasidaro. Pažvelk į Hasių šeimą. Jie viską žino apie kits kitą ir bjaurisi kits kitu labiau kaip svetimiausi žmonės.

Ji užsidėjo mažutę, juodą kepuraitę ir prisimatavo ją prieš veidrodį.

- Ką tu sakai, yra tik pusė tiesos, Robi.

- Visos tiesos tokios, - atsakiau aš. - Toliau niekad nenueisime. Tam mes esame žmonės. Ir su puse tiesos pridarome pakankamai kvailysčių. O jeigu žinotume visas, tai iš viso nebūtų galima gyventi.

Ji nusiėmė skrybėlaitę ir padėjo į šalį. Paskiau atsigręžė ir pamatė mano nosį.

- Kas gi Čia dabar? - paklausė ji išsigandusi.

- Nieko blogo. Tik taip atrodo. Dirbant po mašina kažkas ant manęs nukrito.

Ji pažvelgė į mane netikėdama.

- Kas ten žino, kur tu vėl buvai! Juk tu man niekad nieko nesakai. Aš tiek pat mažai žinau apie tave, kaip ir tu apie mane.

- Tai dar geriau, - tariau aš.

Ji atnešė dubenį vandens ir rankšluostį ir uždėjo man kompresą. Paskiau dar kartą apžiūrėjo mane.

- Atrodo, kad čia nuo smūgio. Ir tavo kaklas apdraskytas. Tu tikrai turėjai kažkokį nuotykį, mielasis.

- Didžiausias nuotykis šiandien dar manęs laukia, - tariau.

Ji nustebusi pakėlė akis.

- Taip vėlai, Robi? Ką tu dar sugalvojai?

- Pasilieku čia! - atsakiau aš, numečiau kompresą ir apkabinau ją. - Pasilieku visą vakarą su tavim!

XX

Rugpjūtis buvo šiltas ir giedras, o rugsėjy irgi dar laikėsi beveik vasariškas oras; bet mėnesio pabaigoje pradėjo lyti, debesys dienų dienas kabojo viršum miesto, nuo stogų varvėjo, papūtė rudeniniai vėjai, ir vieną sekmadienio rytą, anksti pabudęs ir priėjęs prie lango, pamačiau kapinių medžiuose geltonų kaip siera dėmių ir pirmąsias nuogas šakas.

Truputį pastovėjau prie lango. Keistai jaučiausi aš šiais mėnesiais, kai mes sugrįžome iš pajūrio. Visą laiką, kiekvieną valandą, žinojau, jog Pat rudenį turi išvažiuoti, bet tai žinojau, kaip daug ką žmogus žino: kad bėga metai, kad eini senyn ir kad negali amžinai gyventi. Kasdieniniai reikalai viską nustelbdavo, nustumdavo į šalį visas mintis, ir kol Pat buvo čia, o medžiai dar vešliai tebežaliavo, tokie žodžiai kaip ruduo, išvažiavimas ir atsisveikinimas buvo ne kas kita, kaip blyškūs šešėliai horizonte, kurie juo stipriau vertė justi, kad laimė yra gyventi greta kits kito, vis dar būti kartu.

Aš žiūrėjau į šlapias, prilytas kapines, į antkapius, apkritusius purvinais, rudais lapais. Migla tartum blyškus žvėris iščiulpė per naktį iš medžių lapų žalias sultis, ir dabar jie kabojo ant šakų suglebę ir bejėgiai, kiekvienas vėjo gūsis draskė vis naujus ir naujus ir gainiojo priešais save. Ir kaip aštrų, veriantį skausmą staiga pirmą kartą pajutau, jog išsiskyrimas visai arti, kad jis yra realus, toks pat realus kaip ruduo, kuris atsėlino medžių viršūnėmis ir paliko jose savo geltonus pėdsakus.

Aš pasiklausiau prie gretimo kambario. Pat tebemiegojo. Nuėjau prie durų ir pastovėjau valandėlę. Ji miegojo ramiai ir nekosėjo. Vieną akimirką suėmė mane staigi viltis, - aš įsivaizdavau, kad Zafė šiandien ar ryt, o gal kurią kitą dieną paskambins ir pasakys man, kad jai nereikia važiuoti - bet paskiau prisiminiau tas naktis, kuriomis girdėjau, kaip tyliai ji švokščia kvėpuodama, girdėjau nuolatinį, duslų šurgėjimą, kuris pasigirsdavo ir nutildavo kaip tolimo, plono pjūklo garsas, - ir viltis taip pat greitai užgeso, kaip ir buvo tvykstelėjusi.

Grįžau prie lango ir vėl žiūrėjau į lietų. Paskiau atsisėdau prie rašomojo stalo ir pradėjau skaičiuoti pinigus. Aš skaičiavau, ar ilgam jų užteks Pat, bet man pasidarė skaudu, ir vėl užrakinau juos stalčiuje.

Pažvelgiau į laikrodį. Dar nebuvo septynių. Kol Pat pabus, aš turėjau mažiausiai dvi valandas laiko. Greitai apsirengiau ir nusprendžiau truputį išvažiuoti su taksi. Tai buvo geriau, negu tūnoti kambaryje vienam su s"avo mintimis.

Nuėjau į dirbtuvę, pasiėmiau taksi ir lėtai važiavau gatvėmis. Praeivių buvo maža. Darbininkų rajonuose dunksojo ilgos eilės nuomojamųjų namų, panašių į kareivines. Jie stovėjo nuogi ir apleisti kaip senos, liūdnos prostitutės per lietų. Fasadai buvo nusilaupę ir purvini, drumzlini langai nesmagiai žvelgė į rytą, o daugelyje vietų, kur sienų ornamentai buvo nubyrėję, matėsi gilios pilkai geltonos skylės, tartum opų išėstos.

Aš pervažiavau senamiestį ir pasukau prie katedros. Prie mažojo įėjimo sustojau ir išlipau iš mašinos. Pro sunkias ąžuolines duris girdėjau duslius vargonų garsus. Tuo metu kaip tik vyko ankstyvosios mišios, ir iš vargonų melodijos supratau, jog ką tik prasidėjo aukojimas, vadinasi, praeis dar mažiausiai dvidešimt minučių, kol pasibaigs mišios ir žmonės ims eiti iš bažnyčios.

Įėjau į šventorių. Jis skendo pilkoje šviesoje. Nuo rožių krūmų varvėjo lietaus lašai, bet dauguma jų dar tebežydėjo. Mano lietpaltis buvo gana platus, ir aš galėjau gerai paslėpti po

juo nupjautas šakutes. Nors buvo sekmadienis, niekas nevaikščiojo pro šalį, ir aš nekliudomas nunešiau į mašiną pirmą glėbį rožių. Paskui sugrįžau dar vieno prisipjauti. Kai jis jau buvo po mano paltu, išgirdau, jog kažkas ateina galerija. Aš prispaudžiau puokštę ranka ir sustojau prie stacijos, apsimesdamas, kad meldžiuosi.

Žingsniai priartėjo, bet žmogus nepraėjo pro šalį, o sustojo. Man pasidarė truputį karšta. Labai susikaupęs žiūrėjau į bareljefą, persižegnojau ir lėtai nuėjau prie kitos stacijos, truputį toliau nuo galerijos. Žmogus sekė man iš paskos ir vėl sustojo. Aš nežinojau, ką daryti. Toliau eiti tuoj pat negalėjau, reikėjo bent tiek išstovėti, kiek reikia laiko sukalbėti dešimt „Sveika, Marija" ir vieną „Tėve mūsų". Kitaip tuoj būčiau išsidavęs. Taigi stovėjau, bet, norėdamas suprasti, kas čia yra, atsargiai, su nepasitenkinimu pažvelgiau į šoną, tartum kas nors man būtų sutrukdęs maldą.

Aš pamačiau draugišką apskritą kažkokio kunigo veidą ir lengviau atsidusau. Dabar pasijutau išsigelbėjęs, nes žinojau, kad jis nenutrauks man maldos, bet staiga pastebėjau, kad, nelaimei, priėjau paskutinę staciją. Kad ir kiek melsčiaus, vis tiek turėčiau baigti per kelias minutes, o jis, matyti, kaip tik to ir laukė. Tad nebuvo jokios prasmės toliau delsti. Todėl lėtai ir abejingai aš pasukau prie išėjimo.

- Labas rytas, - tarė kunigas. - Garbė Jėzui Kristui!

- Per amžių amžius, amen! - atsakiau aš. Tai buvo bažnytinis katalikų pasisveikinimas.

- Retai pasitaiko ką nors pamatyti čia tokiu laiku, - tarė jis draugiškai ir pasižiūrėjo į mane giedromis, žydromis vaiko akimis.

Aš kažką sumurmėjau.

- Deja, tai pasidarė reta, - kalbėjo jis truputį susirūpinęs. - Ypač vyrus sunku pamatyti meldžiantis prie stacijų. Todėl labai apsidžiaugiau, jus pamatęs, ir užkalbinau. Jūs turbūt turit kokį ypatingą prašymą, kad taip anksti ir tokiu oru atėjot...

„Taip, kad tu nueitum šalin", - pagalvojau aš ir su palengvėjimu linktelėjau. Iki šiol, atrodo, jis dar nebuvo pastebėjęs gėlių. Dabar tik reikėjo greitai atsikratyti juo, kad jam nekiltų kokio įtarimo.

Kunigas vėl nusišypsojo.

- Aš tuoj laikysiu mišias. \ savo maldą įtrauksiu jūsų prašymą.

- Ačiū, - tariau aš nustebęs ir sumišęs.

- Ar tai už mirusiojo sielos išganymą? - paklausė jis.

Aš įbedžiau į jį akis, o mano gėlės pradėjo slysti iš po pažasties.

- Ne, - tariau greitai ir prispaudžiau ranką prie palto.

Jis tiriamai žiūrėjo savo giedromis akimis man į veidą. Turbūt laukė, kad pasakyčiau jam, ko prašau Dievą. Bet man nieko doro tuo metu neatėjo į galvą, o per daug meluoti irgi nenorėjau. Todėl tylėjau.

- Tad pasimelsiu už nežinomąjį, patekusį į bėdą, - tarė jis pagaliau.

- Taip, - atsakiau aš, - pasimelskit. Ačiū jums.

Jis šypsodamas numojo ranka.

- Nereikia man dėkoti. Visi mes Dievo rankoje. - Jis akimirką dar žiūrėjo į mane, truputį palenkęs į šoną galvą, ir man atrodė, jog kažkas šmėstelėjo jo veido bruožais. -Jūs tik pasitikėkite, - tarė jis. - Dangiškasis Tėvas padeda. Jis padeda visada, net jeigu mes kartais ir nesuprantame. - Paskui jis linktelėjo man ir nuėjo.

Aš žiūrėjau jam iš paskos, kol išgirdau, kad užpakaly jo užsitrenkė durys. „Taip, - pagalvojau, - jei tai būtų taip paprasta! Jis padeda, jis padeda visada! Bet ar jis padėjo Bernardui Vyžei, kai tas gulėjo rėkdamas su peršautu pilvu Houtholsterio miške, ar jis padėjo Katčinskiui, kuris krito Handzemėje ir paliko sergančią žmoną ir vaiką, kurio dar nebuvo matęs, ar padėjo Miuleriui ir Lėrui, ir Kėmerichui, ar padėjo mažajam Frydmanui ir Jurgensui, ir Bergeriui, ir milijonams kitų? Prakeikimas! Per daug kraujo nutekėjo pasaulyje už tokį tikėjimą Dangiškuoju Tėvu!"

Parvežiau gėles, paskui nuvažiavau mašiną į dirbtuvę ir vėl parėjau namo. Iš virtuvės sklido ką tik užplikytos kavos kvapas, ir aš girdėjau, kaip bilda Fryda. Keista, bet nuo kavos kvapo man smagiau pasidarė. Dar nuo karo laikų žinojau, kad niekad žmogaus nepaguodžia dideli dalykai, o visada kokie niekai, smulkmenos.

Vos tik uždariau koridoriaus duris, kai Hasė išpuolė iš savo kambario. Jo veidas buvo pageltęs ir išpurtęs, akys pavargusios ir raudonos, atrodė, lyg jis būtų miegojęs su kostiumu. Kai jis pamatė mane, jo veide šmėstelėjo begalinis nusivylimas.

- Ak, tai jūs, - sumurmėjo jis.

Nustebęs žiūrėjau į jį.

- Ar jūs ko laukėt taip anksti?

- Taip, - tarė jis tyliai, - žmonos. Ji dar neparėjo namo. Nematėt jos?

Aš papurčiau galvą.

- Aš išėjau tik prieš valandą.

Jis linktelėjo.

- Aš tik maniau... gal jūs kur nors matėt ją.

Aš gūžtelėjau pečiais.

- Turbūt ji vėliau pareis. Jūs neskambinot jai?

Jis kažkaip baikščiai pažvelgė į mane.

- Vakar vakare jinai išėjo pas savo pažįstamus. Aš tiksliai nežinau, kur jie gyvena.

- O žinote pavardę? Tada juk galima pasiteirauti informacijos biure.

- Jau teiravaus. Informacijos biuras nežino tos pavardės.

Jisai atrodė kaip priluptas šuo.

-Ji visada taip paslaptingai kalbėdavo apie tuos žmones, o kai aš kartą paklausiau, tai ji tuoj supyko. Tai daugiau ir nebeklausinėj au. Džiaugiaus, kad ji turi kur nueiti. Ji visada sakydavo, kad aš, matyti, noriu atimti iš jos ir tą nedidelę pramogą.

- Gal ji dar pareis, - tariau aš. - Net esu tikras, kad ji netrukus pareis. Ar jūs dėl visa ko paskambinote į greitosios pagalbos stotis ir policiją?

Jis linktelėjo.

- Visur skambinau. Ten niekas nieko nežino.

- Tada, - tariau aš, - jums visai nėra reikalo jaudintis. Galbūt vakar vakare ji pasijuto negerai ir pasiliko nakvoti. Taip dažnai pasitaiko. Galimas daiktas, po valandos kitos ir parsiras.

- Taip manot?

Atsidarė virtuvės durys, ir pasirodė Fryda su padėklu.

- Kam čia nešat? - paklausiau.

- Panelei Holman, - atsakė ji, truputį susierzinusi, kai pamatė mane.

- Argi ji jau atsikėlusi?

- Turbūt atsikėlusi, - atšovė Fryda, - šiaip ji nebūtų skambinusi ir prašiusi pusryčių.

- Tegu jus laimina Dievas, Fryda, - atsakiau aš. - Rytais jūs kartais būnate stačiai žavinga. Ar negalėtumėt priversti save ir man išvirti tuojau kavos?

Ji burbtelėjo kažką ir nuėjo koridorium, niekinamai kraipydama užpakalį. Ji tai mokėjo. Aš niekad nebuvau matęs moters, kuri taip reikšmingai tai darytų.

Hasė visą laiką laukė. Man staiga pasidarė gėda, kai atsigręžęs pamačiau, kad jis stovi šalia manęs, toks nuolankus ir tylus.

- Po valandos kitos jūs jau nebesirūpinsite, - tariau aš ir atkišau jam ranką.

Jis nepaėmė jos, tik keistai pažvelgė į mane.

- Ar negalėtume jos paieškoti? - paklausė jis tyliai.

- Bet juk nežinote, kur ji.

- Gal vis dėlto galima būtų paieškoti, - pakartojo jis. - Jeigu paimtume jūsų mašiną... aš, suprantama, viską apmokėsiu, - pridūrė jis greitai.

- Ne tai svarbu, - atsakiau. - Tai tik visai beprasmiška. Kurgi mes važiuosime? Juk šiuo metu ji nebus gatvėje.

- Aš nežinau, - vis taip pat tyliai tarė jis. - Tik manau, kad reikėtų jos paieškoti.

Grįžo Fryda su tuščiu padėklu.

- Man dabar reikia eiti, - tariau aš. - Man rodos, kad jūs tik be reikalo rūpinatės. Vis dėlto mielai jums padėčiau, bet panelė Holman greitai turi išvažiuoti, o aš šiandien dar norėčiau pabūti su ja. Galimas daiktas, kad tai paskutinis jos sekmadienis čia. Jūs, žinoma, suprantate mane?

Jis linktelėjo.

Man buvo gaila žiūrėti į jį, bet aš skubėjau pas Pat.

- Jeigu vis dėlto jūs norite tuojau važiuoti, tai paimkite bet kurį taksi, - kalbėjau aš, - bet nepatariu. Geriau dar truputį palaukite, o tada aš paskambinsiu savo draugui Lencui ir jis važiuos su jumis ieškoti.

Man atrodė, kad jisai visai neklauso manęs.

- O šįryt jos nematėte? - paklausė jis staiga.

- Ne, - nustebęs atsakiau. - Jei būčiau matęs, tai seniai būčiau jums pasakęs.

Jis vėl linktelėjo ir, visiškai išsiblaškęs, netardamas nė žodžio, nuėjo į savo kambarį.

Pat jau buvo buvusi pas mane ir rado rožes. Kai aš įėjau į jos kambarį, ji nusijuokė.

- Robi, - tarė ji, - juk aš esu gerokai naivi. Tik Fryda man išaiškino, kad šviežios rožės sekmadienį ir dar taip anksti, be abejo, turi kvepėti vagyste. Ji taip pat pasakė man, kad šios rūšies rožių nėra aplinkinėse gėlių parduotuvėse.

- Manyk, ką nori, - atsakiau aš. - Svarbiausia, kad jos tau teikia džiaugsmo.

- Dabar dar daugiau nei paprastai, mielasis. Juk tu, skindamas jas, buvai patekęs į pavojų!

- Ir dar į kokį pavojų! - Aš prisiminiau kunigą. - Bet kodėl tu taip anksti atsikėlei?

- Aš negalėjau ilgiau miegoti. O be to, apsisapnavau. Prastai.

Atidžiai pažvelgiau į ją. Ji atrodė pavargusi, paakiuose juodavo šešėliai.

- Nuo kada tu pradėjai sapnuoti prastus sapnus? - tariau aš. - Ligi šiol maniau, kad tai mano specialybė.

Ji papurtė galvą.

- Ar tu matai, kad lauke ruduo?

- Pas mus tai vadinama bobų vasara, - atsakiau aš. - Juk dar tebežydi rožės. Lyja, štai ir viskas, ką aš matau.

- Lyja, - pakartojo ji, - jau labai ilgai lyja, mielasis. Kartais naktį pabudusi jaučiuosi, tarytum būčiau palaidota po pliaupiančiu lietum.

- Naktį tu turi ateiti pas mane, - tariau. - Tada tau nekvaršins galvos tokios mintys. Priešingai, gera būti kartu, kai tamsu ir kai lauke lyja.

- Galbūt, - atsakė ji ir prisiglaudė prie manęs.

- Man, sakysim, patinka, kai sekmadienį lyja, - tariau aš. - Tada labiau jauti, kaip gera. Mes esame kartu, turime šiltą, gražų kambarį, mūsų laukia laisva diena, - man atrodo, kad tai labai daug.

Jos veidas nušvito.

- Taip, mums gera, tiesa?

- Man atrodo, kad mums puiku. Kai prisimenu, kas buvo anksčiau, - Viešpatie! Niekad nebūčiau pagalvojęs, jog kada nors man bus taip gera.

- Malonu, kad tu taip sakai. Aš tuoj patikiu tuo. Dažniau tai sakyk.

- Argi aš nepakankamai dažnai tai sakau?

- Ne.

- Galbūt, - tariau. - Man rodos, aš ne per švelniausias. Nežinau kodėl, bet stačiai negaliu būti švelnus. O man taip norėtųsi.

- Tau nereikia to, mielasis, aš ir taip tave suprantu. Bet kartais vis dėlto norėtųsi išgirsti tokių žodžių.

- Nuo šiol aš tau juos sakysiu kiekvieną kartą. Net jeigu tai pačiam atrodytų kvaila.

- Ak, kvaila! - atsakė ji. - Meilėje nėra kvailystės.

- Ačiū Dievui, ne, - tariau aš. - Būtų baisu ir pagalvoti, kas pasidarytų iš žmogaus.

Mudu papusryčiavome kartu, paskui Pat vėl atsigulė. Taip liepė Zafė.

- Tu pasiliksi čia? - paklausė ji, užsiklojusi apklotu.

- Jei tu nori, - tariau.

- Aš tai norėčiau, bet nebūtinai...

Aš atsisėdau prie jos lovos.

- Tu nesupratai manęs. Aš tik atsimenu, kad anksčiau tau nepatikdavo, jei kas žiūrėdavo į tave miegančią.

- Anksčiau taip... bet dabar kartais bijau pasilikti viena...

- Ir man taip yra buvę, - tariau aš. - Ligoninėje, po operacijos. Tada aš bijodavau naktį užmigti. Nesumerkdavau akių ir skaitydavau arba galvodavau apie ką nors. Ir užmigdavau tik tada, kai imdavo švisti. Bet tai praeis.

Ji padėjo veidą man ant rankos.

- Baisu, kad gali nebesugrįžti, Robi...

- Taip, - tariau aš, - bet sugrįžti, ir viskas praeina. Matai, kad ir man taip buvo. Visada sugrįžti, nors ir nebūtinai į tą pačią vietą.

- Tai ir svarbiausia, - atsakė ji jau truputį mieguistai, primerktomis akimis. - To aš ir bijau. Bet tu saugai, tiesa?

- Saugau, - tariau aš ir pagloščiau jai kaktą ir plaukus, kurie man irgi atrodė pavargę. - Juk aš esu senas budrus kareivis.

Pat ėmė kvėpuoti giliau ir pasisuko truputį į šoną. Po valandėlės ji jau kietai miegojo.

Aš vėl atsisėdau prie lango ir žiūrėjau į lietų. Pilkais gūsiais jis plaukė pro stiklus, o namai atrodė kaip maža salelė drumzlinoje begalybėje. Aš pajutau nerimą, nes retai pasitaikydavo, kad Pat iš ryto būdavo nusiminusi ir liūdna. Bet paskui

pagalvojau, kad dar prieš kelias dienas ji buvo gyva ir džiugi ir kad galbūt viskas bus kitaip, kai pabus. Aš žinojau, kad ji daug galvoja apie savo ligą, ir taip pat girdėjau iš Zafė, kad jai dar nepagerėjo, bet per savo gyvenimą buvau matęs tiek daug negyvų žmonių, kad kiekviena liga man vis dar buvo gyvenimas ir viltis. Aš žinojau, kad galima mirti nuo žaizdos, tokių dalykų buvau matęs tiek ir tiek, bet kaip tik todėl dažnai sunku būdavo man patikėti, kad ir liga gali būti pavojinga, - juk žmogus sirgdamas iš paviršiaus būna sveikas. Štai kodėl aš visada greit įveikdavau tokius nusiminimo priepuolius.

Kažkas pasibeldė į duris. Aš atidariau. Koridoriuje stovėjo Hasė. Pridėjau pirštą prie lūpų ir išėjau iš kambario.

- Atleiskite, - sumurmėjo jis.

- Užeikite pas mane, - tariau aš ir atidariau duris į savo kambarį.

Hasė sustojo prie slenksčio. Jo veidas atrodė sumažėjęs. Jis buvo baltas kaip kreida. >

- Aš norėjau pasakyti, kad mums jau nebereikia važiuoti, - tarė jis bemaž nepajudindamas lūpų.

- Užeikite į vidų, - atsakiau, - panelė Holman miega, ir aš turiu laiko.

Jis laikė rankose laišką ir buvo panašus į žmogų, kuris gavo šūvį, bet vis dar mano, kad tai tik kumštelėjimas.

- Geriausia jūs pats perskaitykite, - tarė jis ir padavė man laišką.

- Jūs jau gėrėt kavos? - paklausiau aš.

Jis papurtė galvą.

- Perskaitykit laišką...

- Taip, bet tuo tarpu jūs išgerkit kavos...

Aš išėjau ir paprašiau Frydą, kad atneštų puoduką kavos. Paskui perskaičiau laišką. Jame buvo vos kelios eilutės, parašytos ponios Hasės. Ji pranešė jam, kad dar norėtų šio to susilaukti iš gyvenimo. Todėl nebegrįšianti. Atsiradęs žmogus, geriau ją suprantąs nei Hasė. Nesą jokios prasmės ką nors

daryti, jinai nieku gyvu nebegrįšianti. Tai, matyt, ir jam būsią geriausia. Jam nebereikėsią rūpintis, ar užteks jo algos, ar ne. Dalį savo daiktų ji pasiėmusi; likusių, progai pasitaikius, atsiusianti ką nors paimti.

Tai buvo aiškus ir dalykiškas laiškas. Aš sulankstčiau jį ir atidaviau Hasei. Jis žiūrėjo į mane, tartum nuo manęs viskas būtų priklausę.

- Ką man daryti? - paklausė jis.

- Pirmiausia išgerkite šitą puoduką ir užvalgykite ko nors, - tariau aš. - Nėra prasmės lakstyti ir galuotis. Paskiau mes apgalvosime viską. Pamėginkit nusiraminti, tada padarysite geriausią sprendimą.

Hasė klusniai išgėrė kavą. Jo ranka drebėjo, ir jis negalėjo nieko valgyti.

- Ką man daryti? - paklausė jis dar kartą.

- Ničnieko, - tariau aš. - Reikia laukti.

Jis sujudėjo.

- Ką gi jūs norėtumėt daryti? - paklausiau.

- Nežinau. Negaliu to suprasti.

Aš tylėjau. Sunku buvo jam ką nors pasakyti. Buvo galima tik nuraminti jį, visa kita jis pats turėjo nuspręsti. Reikėjo manyti, kad jis nebemyli savo žmonos, tačiau buvo prie jos pripratęs, o buhalteriui įprotis galėjo būti stipresnis už meilę.

Po valandėlės jis pradėjo kažką paistyti, tai tik rodė, kaip jis svyruoja. Paskui ėmė priekaištauti sau. Nė žodžio nepasakė prieš žmoną. Jisai tik stengėsi išsiaiškinti, kad pats kaltas.

- Hase, - tariau aš, - jūs šnekate niekus. Tokiais atvejais nebūna nei kaltų, nei nekaltų. Žmona jus pametė, o ne jūs ją. Tad nėra reikalo daryti sau priekaištų.

- Vis dėlto aš kaltas, - atsakė jis ir pažvelgė į savo rankas. - Man nepavyko nieko pasiekti gyvenime.

-Ką?

- Man nepavyko nieko pasiekti. O jeigu nieko nepasiekei, tai tu ir kaltas.

Aš nustebęs žiūrėjau į mažutę, skurdžią žmogystą, sėdinčią raudono pliušo fotelyje.

- Pone Hase, - tariau ramiai, - daugiausia tai gali būti priežastis, o ne kaltė. Be to, jūs šį tą pasiekėte.

Jis smarkiai papurtė galvą.

- Ne, ne, tai aš privariau žmoną ligi beprotybės, amžinai drebėdamas, kad nebūčiau atleistas iš darbo. Ir nieko nepasiekiau! Ką gi galėjau jai pasiūlyti? Nieko...

Jis apatiškai susimąstė. Aš atsistojau ir atnešiau butelį konjako.

- Išgerkim truputį, - tariau. - Juk dar niekas nežuvę.

Jis pakėlė galvą.

- Dar niekas nežuvę, - pakartojau aš. - Netenki žmogaus tik tada, kai jis numiršta.

Jis skubiai linktelėjo ir paėmė stiklą. Bet pastatė atgal negėręs.

- Vakar mane paskyrė kanceliarijos viršininku, - tarė jis tyliai. - Vyriausiuoju buhalteriu ir kanceliarijos viršininku. Valdytojas vakar vakare man tai pasakė. Mane pakėlė todėl, kad pastaraisiais mėnesiais visada dirbau viršvalandžius. Dvi kanceliarijos buvo sujungtos į vieną. Antrasis kanceliarijos viršininkas atleistas. Aš gausiu penkiasdešimt markių algos daugiau. - Staiga jis pažvelgė į mane nusiminęs. - Kaip jums atrodo, ar ji būtų pasilikusi, jei būtų tai žinojusi?

- Ne, - tariau aš.

- Penkiasdešimt markių daugiau. Būčiau galėjęs jas atiduoti jai. Ji būtų galėjusi ką nors nusipirkti. Ir tūkstantį du šimtus markių juk turiu taupomojoje kasoje! Kam aš taupiau? Aš norėjau, kad kas nors būtų jai, jeigu mūsų reikalai pablogėtų. Ir štai ji pabėgo todėl, kad aš taupiau.

Jis vėl įsmeigė akis priešais save.

- Hase, - tariau aš, - man atrodo, kad tie dalykai ne tiek jau susiję vienas su kitu, kaip jūs manote. Neverta nė sukti galvos dėl to. Jums tik reikia šiaip taip prastumti keletą artimiausių dienų. Paskiau geriau žinosite, ką daryti. O gal jūsų žmona šį vakarą ar rytoj vėl parsiras. Juk ji taip pat galvoja apie tai, kaip ir jūs.

- Ji negrįš, - atsakė jis.

- Jūs to nežinote.

- Jeigu būtų galima jai pasakyti, kad aš dabar gausiu daugiau algos ir kad mes galėsime paimti atostogų ir už savo santaupas pakeliauti kur nors...

- Visa tai jūs pasakysite. Žmonės taip neišsiskiria be niekur nieko.

Aš stebėjaus, kad jis iš viso negalvoja apie kitą vyrą. Tačiau, matyt, jis dar to nesuprato; jis tik galvoja, kad jo žmona pabėgo, o visa kita tartum skendo kokioje migloje. Aš mielai būčiau pasakęs jam, kad galbūt po kelių savaičių jis džiaugsis, jog ji pabėgo, bet dabar jis buvo toks sutrikęs, kad mano žodžiai būtų pasirodę šiurkštūs. Įžeistam jausmui tiesa visada atrodo šiurkšti ir beveik nepakenčiama.

Aš dar pasėdėjau su juo - vien dėl to, kad jis galėtų išsikalbėti. Bet nieko nepasiekiau. Jis visą laiką trainiojosi aplinkui, tik man pasirodė, kad jis šiek tiek aprimo. Hasė išgėrė ir stiklą konjako. Paskiau mane pašaukė Pat.

- Vieną minutę! - tariau ir atsistojau.

- Taip, - atsakė jis lyg klusnus vaikas ir taip pat pakilo.

- Pasėdėkit, aš tuoj sugrįšiu.

- Atleiskit...

- Tuoj ateisiu, - tariau aš ir nuėjau pas Pat.

Ji sėdėjo lovoje ir atrodė pailsėjusi ir atsigavusi.

- Puikiai pamiegojau, Robi! Turbūt jau tikrai pietūs.

- Tu miegojai lygiai valandą, - tariau aš ir parodžiau jai laikrodį.

Ji pažvelgė į ciferblatą.

- Juo geriau, - tai mes turėsime daugybę laiko. Tuoj atsikelsiu.

- Gerai. Po dešimties minučių sugrįšiu.

- Ar kas yra atėjęs pas tave?

- Hasė,- tariau aš. - Bet tai neilgam.

Sugrįžau į savo kambarį, bet Hasės nebebuvo. Atidariau duris į koridorių, tačiau ir ten buvo tuščia. Nuėjau koridorium ir pasibeldžiau į jo duris. Jis neatsakė. Atidariau duris ir pamačiau jį stovintį prie spintos. Keli stalčiai buvo ištraukti.

- Hase, - tariau, - išgerkite migdomųjų miltelių, atsigulkite ir pirmiausia gerai išsimiegokite. Dabar jūs pernelyg susierzinęs.

Jis iš lėto atsigręžė į mane.

- Visada vienas, kiekvieną vakarą! Visada tūnok vienas kaip vakar, jūs tik pagalvokit...

Aš pasakiau jam, kad visa tai dar pasikeis ir kad yra daug žmonių, kurie vakarais sėdi vieni. Jis nieko doro man neatsakė. Aš dar kartą pakartojau jam, kad eitų gulti, galbūt dar nieko ypatingo neatsitiko ir žmona parsiras vakare. Jis linktelėjo ir padavė man ranką.

- Vakare dar kartą užeisiu, - tariau aš ir išėjau. Man pasidarė smagiau, kai atsidūriau už durų.

Priešais Pat gulėjo laikraštis.

- Šįryt galėtume nueiti į muziejų, Robi, - pasiūlė ji.

- Į muziejų? - paklausiau aš.

- Taip. Ten atidaryta persų kilimų paroda. Tu turbūt nedaug kartų esi buvęs muziejuose?

- Niekad! - atsakiau. - Ką gi aš ten veiksiu?

- Tavo tiesa, - tarė ji ir nusijuokė.

- Niekis. - Aš pakilau. - Kai lyja lietus, galima šiek tiek pasirūpinti ir savo išsilavinimu.

Mudu apsirengėme ir išėjome. Oras lauke buvo puikus. Kvepėjo mišku ir drėgme. Kai ėjome pro „Internacionalį", pamačiau pro atdaras duris Rozą, sėdinčią prie bufeto. Ji turėjo pasistačiusi priešais puoduką šokolado - mat buvo sekmadienis. Ant stalo gulėjo kažkoks ryšulėlis. Matyti, paskiau

ji rengėsi, kaip visada, važiuoti pas savo dukrelę. Aš jau seniai bebuvau buvęs „Internacionalyje", ir man pasirodė keista, kad Roza sėdi ten ramiai kaip ir kiekvieną kartą. Mano gyvenime tiek daug kas buvo pasikeitę, tad maniau, jog ir visur turėjo viskas persimainyti.

Nuėjome į muziejų. Aš maniau, kad mes būsime bemaž vieni, bet nustebęs pamačiau, jog prisirinkę labai daug žmonių. Paklausiau sargą, kas atsitiko.

- Nieko, - atsakė jis. - Juk taip visada būna, kai už įėjimą nereikia mokėti.

- Matai, - tarė Pat. - Vis dar yra daugybė žmonių, kurie domisi tokiais dalykais.

Sargas nusismaukė kepurę ant pakaušio.

- Ne visai taip, gerbiamoji. Čia beveik visi bedarbiai. Jie ateina ne dėl meno, bet dėl to, kad neturi ko veikti. O čia bent yra į ką pasižiūrėti.

- Šitas paaiškinimas man suprantamesnis, - tariau aš.

- Dabar tai dar niekis, - atsakė sargas. - Ateikit kada nors žiemą! Tada čia sausakimša. Mat pas mus šildoma.

Mes įėjome į tylią, kiek nuošalesnę salę, kurioje kabojo kilimai. Pro aukštus langus matėsi sodas, kuriame dunksojo milžiniškas platanas. Jis buvo visas geltonas, ir todėl šviesa salėje buvo blausiai geltono atspalvio.

Eksponatai atrodė nuostabiai. Cia kabojo du šešioliktojo amžiaus kilimai su žvėrių atvaizdais, keletas Ispahano ir keletas šilkinių, lašišos spalvos lenkų kilimų su smaragdo žalumo apvadais. Laikas ir saulė nudažė juos švelniu platinos atspalviu, ir jie atrodė kaip didžiulės pasakiškos pastelės. Jie teikė visai salei lyg kokią belaikę nuotaiką ir harmoniją, kurios niekad nebūtų galėję sudaryti paveikslai. Langas su rudeniniais platano lapais ir pilku kaip perlai dangumi už jo įsikomponavo į ekspoziciją nelyginant senas kilimas.

Mudu pažiūrėjome kurį laiką, paskiau nuėjome į kitas muziejaus sales. Tuo tarpu prisirinko dar daugiau žmonių, ir da-

bar aiškiai buvo matyti, kad iš tikro tai atsitiktiniai lankytojai. Blyškiais veidais, palaikiais kostiumais, susidėję rankas ant nugaros, jie vaikščiojo kiek baikščiai po sales, o jų akys matė visai ką kita, tik ne Renesanso paveikslus ir ne ramias marmurines antikos skulptūras. Daugelis sėdinėjo ant raudona medžiaga apmuštų suolų, kurių buvo pristatyta aplinkui. Sėdėjo pavargę, ir iš jų laikysenos atrodė, kad jie pasirengę atsistoti, jei tik kas nors ateis jų nuvaryti. Buvo matyt, kad jiems stačiai nesuprantama, kaip jie gali sėdėti ant tų minkštų suolų nieko nemokėję. Jie nebuvo įpratę gauti ką nors veltui.

Visose salėse buvo labai tylu; nors lankytojų ir netrūko, tačiau nesigirdėjo bemaž nė vieno žodžio. Vis dėlto man atrodė, jog matau kažkokią milžinišką kovą, negirdimą kovą žmonių, kurie buvo parblokšti, bet dar nenorėjo pasiduoti. Jie buvo išstumti iš savo darbo, savo siekimų, savo profesijos sferos ir dabar atėjo į tylias meno sales, nenorėdami nugrimzti į sustingimą, į neviltį. Jie galvojo apie duoną, visą laiką tiktai apie duoną ir apie darbą, bet atėjo čia stengdamiesi kelioms valandoms pabėgti nuo savo minčių; vilkdami kojas, nuleidę pečius, jie be tikslo slankiojo tarp vaiskių romėnų galvų ir nevystamo grožio baltų graikių skulptūrų, - koks sukrečiantis kontrastas, koks liūdnas vaizdas, ką žmonija įstengė pasiekti per tūkstančius metų ir ko neįstengė pasiekti: sukūrė nemirštamus meno kūrinius, bet nesugebėjo parūpinti kąsnio duonos visiems savo broliams.

Popiet mudu nuėjome į kiną. Kol pasibaigė seansas, dangus nusigiedrijo. Jis buvo žalias kaip obuolys ir labai tyras. Gatvėse ir parduotuvėse jau degė žiburiai. Mudu pamažu ėjome namo ir dairėmės į vitrinas.

Aš sustojau prie skaisčiai apšviestų didelės kailių parduotuvės langų. Vakarais jau buvo vėsu, ir vitrinose buvo išstatyti stori ryšuliai sidabrinių lapių ir šilti žieminiai kailiniai. Aš pažvelgiau į Pat. Ji vis dar tebedėvėjo savo trumpą kailinį žaketą ir, tiesą sakant, buvo gerokai per lengvai apsirengusi.

- Jeigu dabar būčiau filmo herojus, tai įeičiau į krautuvę ir išrinkčiau tau kailinius, - tariau aš.

Ji nusišypsojo.

- Kuriuos gi?

- Va šituos. - Aš parodžiau tuos, kurie atrodė šilčiausi.

Ji nusijuokė.

- Tu turi gerą skonį, Robi. Tai labai graži Kanados audinė.

- Ar norėtum jos?

Ji pažvelgė į mane.

- O tu žinai, mielasis, kiek tokie kailiniai kainuoja?

- Ne, - atsakiau, - bet nė nenoriu žinoti. Geriau galvosiu, kaip galėčiau padovanoti tau tai, ką aš noriu. Kodėl kiti žmonės gali, o aš ne?

Ji atidžiai pasižiūrėjo į mane.

- Bet aš visai nenoriu tokio palto, Robi.

- Vis dėlto, - atsakiau aš, - tu jį gausi! Nė žodžio daugiau apie tai. Rytoj mes nusiųsime jo parnešti.

Pat šypsojo.

- Ačiū, mielasis, - tarė ji ir pabučiavo mane gatvėje. - O dabar eikš čia. - Ji sustojo prie vyriškų rūbų parduotuvės. - Matai tą fraką? Tau reikės jį vilkėti prie mano audinės. O aną cilindrą taip pat gausi. Įdomu, kaip tu atrodytum su cilindru?

- Kaip kaminkrėtys. - Aš žiūrėjau į fraką. Jis gulėjo lange, išklotame pilku mašastu. Dar kartą geriau pasižiūrėjau. Kaip tik toje parduotuvėje pavasarį pirkau kaklaraištį tą dieną, kai pirmą kartą buvau vienas su Pat ir pasigėriau. Staiga man kažkas užgniaužė kvapą, aš ir pats nežinojau kodėl. Pavasarį... Tada dar nieko apie visa tai nenujaučiau.

Aš paėmiau siaurą Pat ranką ir akimirkai prisidėjau prie skruosto. Paskiau tariau:

- Tau dar reikia kai ko. Tokia audinė viena - kaip automobilis be motoro. Dvi ar trys vakarinės suknelės...

- Vakarinės suknelės, - atsakė ji ir sustojo prie didelės vitrinos. - Vakarinės suknelės, tai tiesa... man sunkiau jų atsisakyti...

Mes išrinkome tris nepaprastai gražias sukneles. Aš mačiau, kaip Pat pagyvėjo nuo to žaidimo. Ji visiškai rimtai pažiūrėjo į tai, nes vakarinės suknelės buvo jos silpnybė. Ta pačia proga parinkome ir kitus daiktus, reikalingus prie suknelių, ir ji darėsi vis gyvesnė. Jos akys žvilgėjo. Aš stovėjau šalimais, klausiau jos, juokiausi ir galvojau, koks vis dėlto pašėlęs daiktas mylėti moterį ir būti neturtingam.

- Eime, - tariau aš pagaliau, suimtas kažkokio beviltiško linksmumo, - jei jau daryti, tai daryti iki galo! - Nusitempiau ją prie juvelyrinės parduotuvės. - Štai smaragdų apyrankė! O čia dar du žiedai ir auskarai! Nesiginčysim dėl to. Smaragdai tau labiausiai tinka.

- Bet už tai tu gausi platinos laikrodį ir perlus prie marškinių...

Ji nusijuokė ir, giliai alsuodama, atsirėmė į mane.

- Užteks, mielasis, užteks! Dabar nusipirksim keletą lagaminų ir eisim į kelionių biurą, o paskui susikrausim daiktus ir išvažiuosim iš čia, iš to miesto, nuo to rudens ir nuo to lietaus.

„Taip, - galvojau aš, - Dieve tu mano, taip, ir tada tu greitai pasveiktum!"

- O kurgi? - paklausiau. - Į Egiptą? O gal dar toliau? Į Indiją ir Kiniją?

- Į saulę, mielasis, kur nors į saulę, į pietus, į šilumą. Ten, kur palmių alėjos, ir uolos, ir balti nameliai pajūryje, ir agavos. O gal ir ten lyja? Gal visur lyja?

- Tada važiuosim toliau, - tariau aš, - ten, kur nelyja. Į tropikus, į pietų jūras.

Mudu stovėjome prie skaisčiai apšviestų kelionių biuro „Hamburgas-Amerika" langų. Viduryje buvo išstatytas garlaivio modelis. Jis plaukė mėlynomis kartono bangomis, o už jo galingai kilo padidinta Manheteno dangoraižių fotografija. Languose kabojo dideli spalvoti žemėlapiai su raudonomis linijomis nubrėžtais laivų maršrutais.

- Nuvažiuosim ir į Ameriką, - tarė Pat. - Į Kentukį ir Teksasą, į Niujorką, San Franciską ir Havajus. O paskui toliau, į Pietų Ameriką. Per Meksiką ir Panamos kanalą į Buenos Aires. O paskui per Rio de Žaneirą atgal.

- Taip...

Ji pažvelgė į mane visa švytėdama.

- Dar nesu buvęs ten, - tariau aš. - Tada pamelavau.

- Aš žinau, - atsakė ji.

- Tu žinai?

- Aišku, Robi! Be abejo, žinau. Išsyk supratau.

- Tada aš buvau gerokai pamišęs. Nepasitikėjau savim, buvau kvailas ir pamišęs. Todėl ir melavau.

- O šiandien?

- Šiandien dar labiau, - tariau aš. - Negi nematai? - Aš parodžiau į garlaivį vitrinoje. - Prakeikimas, kad mudu negalime juo plaukti.

Ji nusišypsojo ir paėmė mane už parankės.

- Ak, mielasis, kodėl mes nesame turtingi? Mes puikiai žinotume, ką daryti su pinigais! Juk yra tiek daug turtingų žmonių, kurie nieko geresnio nežino, kaip tik sėdėti savo raštinėse ir bankuose.

- Todėl jie ir turtingi, - tariau aš. - Jeigu mes būtume turtingi, tai jau tikrai neilgai.

- Ir man taip atrodo. Ar šiaip, ar taip, mes greitai išgaišintume tuos turtus.

- Galbūt besirūpindami išleisti pinigus, nieko iš to ir neturėtume. Šiais laikais būti turtingam yra stačiai profesija. Ir ne tokia paprasta.

- Vargšai turtuoliai! - tarė Pat. - Tada galbūt verčiau įsivaizduokime, kad mes jau buvome turtingi ir visko netekome. Tu subankrutavai prieš savaitę, ir mums teko parduoti viską - namus, mano papuošalus ir tavo automobilius. Kaip tau atrodo?

- Tai netgi labai atitinka laiko dvasią, - atsakiau aš.

Ji nusijuokė.

- Tai eime! Abu subankrutavome ir dabar einame į savo mažytį kambarėlį pensione ir pasakosime kits kitam istorijas iš praėjusių didžiųjų laikų.

- Gera mintis.

Mudu lėtai ėjome vakaro gatvėmis. Žiebėsi vis daugiau žiburių. Priėję kapines, pamatėme plaukiant žaliu dangum lėktuvą, kurio kabina buvo skaisčiai apšviesta. Vienišas ir gražus, jis skrido giedru, aukštu, vienišu dangum, kaip stebuklingas paukštis iš senos pasakos. Mudu sustojome ir žiūrėjome į jį, kol jis pradingo.

Nepraėjus nė pusvalandžiui, kai mes parėjome namo, kažkas pasibeldė į mano kambario duris. Aš pamaniau, kad tai vėl Hasė, ir nuėjau atidaryti. Bet tai buvo ponia Calevski. Ji atrodė nusigandusi.

- Eikit šen greičiau, - sušnibždėjo ji.

- Kas gi atsitiko?

- Hasė.

Aš pažvelgiau į ją. Ji gūžtelėjo pečiais.

- Užsirakinęs ir neatsako.

- Luktelkit trupučiuką.

Sugrįžau į kambarį ir pasakiau Pat, kad eitų pailsėti, aš turiu pasikalbėti su Hase.

- Gerai, Robi. Aš vėl jaučiuos pavargusi.

Aš nuėjau koridorium paskui ponią Calevski. Prie Hasės durų jau buvo susirinkęs bemaž visas pensionas: rudaplaukė Erna Bėnig, užsivilkusi margą kimono su drakonais, - prieš dvi savaites ji dar buvo skaisti blondinė, - buhalteris filatelistas su karinio kirpimo naminiu palaidiniu, išblyškęs ir ramus Orlovas, ką tik sugrįžęs iš faifokloko, Džordžis, nervingai barškinąs į duris ir dusliu balsu šaukiąs Hasę, ir pagaliau Fryda, žvairuojanti iš susijaudinimo, baimės ir smalsumo.

- Ar seniai jau beldiesi, Džordži? - paklausiau aš.

- Daugiau kaip ketvirtis valandos, - tučtuojau išpleškino Fryda, parausdama kaip burokas. - Ir jis namie, jis iš viso niekur nebuvo išėjęs, po pietų nebuvo išėjęs, tik visą laiką lakstė, lakstė iš vieno galo į kitą, o paskui viskas nurimo...

- Raktas įkištas iš vidaus, - tarė Džordžis. - Durys užrakintos.

Aš pasižiūrėjau į ponią Calevski.

- Reikia išstumti raktą ir atrakinti duris. Jūs turite dar vieną raktą?

- Aš tuoj atnešiu visą ryšulį, - pareiškė Fryda nepaprastai paslaugiai. - Gal kuris tiks.

Aš paprašiau vielos, pasukau raktą ir išstūmiau jį iš skylės. Trakštelėjęs jis nukrito ant grindų kitapus durų. Fryda riktelėjo ir užsidengė rankomis veidą.

- Nešdinkitės iš čia kuo toliau, - tariau jai ir ėmiau mėginti raktus. Vienas iš jų tiko. Aš atrakinau ir atidariau duris.

Kambaryje buvo prieblanda, ir iš pradžių nieko nesimatė. Abi lovos dūlavo lyg pilkai baltos dėmės, kėdės buvo tuščios, spintos durys užrakintos.

- Va, jis stovi! - sušnypštė per mano petį Fryda, vėl prasiskverbusi į priekį. Man į veidą padvelkė karštas svogūnų kvapas. - Tenai, prie lango.

- Ne, - tarė Orlovas, kuris greitai žengė kelis žingsnius į kambarį ir sugrįžo. Jis pastūmė mane, paėmė už rankenos ir uždarė duris. Paskiau jis kreipėsi į kitus: - Jums geriau eiti sau. Galbūt negerai tai matyti.

Jis kalbėjo pamažu savo kietu rusišku akcentu ir atsistojo priešais duris.

- O Dieve! - sumikčiojo ponia Calevski ir pasitraukė atbula. Ir Erna Bėnig žengė kelis žingsnius atgal. Tik Fryda pamėgino prasibrauti ir nutverti už rankenos. Orlovas nustūmė ją.

- Iš tikrųjų bus geriau... - tarė jis dar kartą.

- Pone! - staiga suriaumojo buhalteris ir išsitiesė. - Kaip jūs drįstate! Būdamas užsienietis!..

Orlovas ramiai pažvelgė į jį.

- Užsienietis... - tarė jis. - Užsienietis... čia vis tiek. Svarbu ne tai...

- Negyvas, ką? - sušnypštė Fryda.

- Ponia Calevski, - tariau aš, - man rodos, bus geriau, kad tik jūs pasiliktumėte čia ir galbūt Orlovas ir aš.

- Tuojau paskambinkit gydytojui, - tarė Orlovas.

Džordžis jau nuėmė ragelį. Visa tai užtruko ne daugiau kaip penkias sekundes.

- Aš pasilieku! - pareiškė buhalteris, raudonas it kalakutas. - Kaip vokietis aš turiu teisę...

Orlovas gūžtelėjo pečiais ir vėl atidarė duris. Paskui jis įjungė šviesą. Riktelėjusios moterys atšoko atgal. Ligi mėlynumo pajuodusiu veidu, iškišęs juodą liežuvį, prie lango kabojo Hasė.

- Nupjaukit, - riktelėjau aš. '

- Nėra prasmės, - lėtai, griežtai ir liūdnai tarė Orlovas. - Aš žinau tai... tokį veidą... nebegyvas, jau kelios valandos...

- Bent pamėginkime...

- Geriau ne... Pirma tegu policija ateina.

Tuo metu kažkas paskambino. Atėjo čia pat gyvenęs gydytojas. Jis pažvelgė į liesą susmukusį kūną.

- Nieko nebepadarysi, - tarė jis. - Vis dėlto pamėginkime dirbtinį kvėpavimą. Tuojau paskambinkite į policiją ir duokit man peilį.

Hasė buvo pasikoręs storu rausvos spalvos raiščiu. Jis buvo nuo žmonos chalato. Hasė labai sumaniai pririšo jį už vąšo viršum lango. Raištis buvo įtrintas muilu. Jis, matyti, atsistojo ant palangės, o paskui turbūt nuslydo nuo jos. Jo rankos buvo sutrauktos, veidas atrodė baisiai. Nors ir keista, bet tuo metu man krito į akis, kad jis vilkėjo kitu kostiumu, ne tuO, kur rytą. Čia buvo jo geriausias mėlynas šukuotinės vilnos kostiumas. Hasė taip pat buvo nusiskutęs ir užsivilkęs švariais marškiniais. Ant stalo gulėjo pedantiškai sudėti pasas, taupomosios kasos knygelė, keturi banknotai po dešimt markių ir truputis sidabrinių pinigų. Greta buvo padėti du laiškai - vienas žmonai, o kitas policijai. Salia žmonos laiško dar gulėjo sidabrinis portsigaras ir jo jungtuvių žiedas.

Matyt, jis gerai ir smulkiai apgalvojo kiekvieną dalyką ir viską suderino; kambarys buvo visiškai sutvarkytas, o atidžiau pasižiūrėję, ir ant komodos radome truputį pinigų ir raštelį, kuriame buvo parašyta: „Nuompinigių už šį mėnesį likutis". Jis, matyti, padėjo juos atskirai, tartum norėdamas parodyti, kad tie pinigai nieko bendro neturi su jo mirtimi.

Kažkas paskambino, ir įėjo du valdininkai civiliais drabužiais. Gydytojas, tuo tarpu nupjovęs raištį, atsistojo.

- Negyvas, - tarė jis. - Savižudybė, jokios abejonės.

Valdininkai nieko neatsakė. Uždarę duris, jie atidžiai apžiūrėjo visą kambarį. Iš spintos stalčiaus išėmė keletą laiškų ir sulygino rašyseną su laiškais, gulinčiais ant stalo. Jaunesnysis iš jų linktelėjo.

- Gal kas žino nusižudymo priežastį?

Aš papasakojau viską, ką žinojau. Jis vėl linktelėjo ir užsirašė mano adresą.

- Galima jį išgabenti? - paklausė gydytojas.

- Aš užsakiau sanitarinę mašiną iš „Saritė" ligoninės, - atsakė jaunesnysis valdininkas. - Turi tuoj atvažiuoti.

Mes laukėme. Kambaryje buvo tylu. Gydytojas klūpojo ant grindų šalia Hasės. Jis atsagstė jam drabužius ir ėmė trinti rankšluosčiu krūtinę, darydamas dirbtinį kvėpavimą. Buvo girdėti, kaip oras, patekęs į negyvus plaučius, švilpdamas ir gurgėdamas, veržiasi lauk.

- Dvyliktas šią savaitę, - tarė jaunesnysis valdininkas.

- Dėl tos pačios priežasties? - paklausiau aš.

- Ne. Beveik visi dėl nedarbo. Dvi šeimos, viena su trim vaikais. Dujomis, žinoma. Šeimos bemaž visada žudosi dujomis.

Atėjo sanitarai su neštuvais. Fryda įsmuko su jais pro du-

ris. Ji kažkaip godžiai spoksojo į pasigailėtiną Hasės kūną. Jos veidą išmušė raudonos dėmės ir prakaitas.

- Ko jums čia? - šiurkščiai paklausė vyresnysis valdininkas.

Ji atšoko.

- Juk aš turiu duoti parodymus, - suvebleno ji.

- Lauk! - riktelėjo valdininkas.

Sanitarai užklojo Hasę antklode ir išnešė. Paskui išėjo ir abu valdininkai. Jie pasiėmė dokumentus.

- Jis paliko pinigus laidotuvėms, - tarė jaunesnysis. - Mes atiduosime juos atitinkamai įstaigai. Jeigu pasirodys žmona, prašom pasakyti jai, kad ji atvyktų į rajono kriminalinę policiją. Jis paliko jai savo pinigus. Ar kiti daiktai laikinai gali čia pasilikti?

Ponia Calevski linktelėjo.

- Juk vis tiek to kambario dabar niekam nebeišnuomosi.

- Gerai.

Valdininkas atsisveikino ir išėjo.'Mes taip pat išėjome. Orlovas užrakino duris ir atidavė poniai Calevski raktą.

- Geriausia bus, jeigu apie tai kuo mažiau kalbėsime, - tariau aš.

- Ir aš taip manau, - tarė ponia Calevski.

- Visų pirma turiu galvoje jus, Fryda, - pridūriau aš.

Fryda pabudo iš kažkokio išsiblaškymo. Jos akys žvilgėjo. Ji neatsakė.

- Jeigu nors vieną žodelį papasakosite panelei Holman, - tariau aš, - tai tegu sergsti jus Dievas!

- Aš ir pati žinau, - įžūliai atsakė ji. - Vargšė panelė pernelyg nesveika!

Jos akys žaižaravo. Aš vos susivaldžiau neskėlęs jai antausio.

- Vargšas Hasė! - tarė ponia Calevski.

Koridoriuje buvo visai tamsu.

- Jūs šiurkštokai pasielgėte su grafu Orlovu, - tariau buhalteriui. - Ar neatsiprašytumėte jo keliais žodžiais?

Senis įbedė į mane akis. Paskiau sušuko:

- Vokietis neatsiprašinėja! O čia dar kažkokį aziatą! - Ir trenkė paskui save kambario duris.

- Kas čia atsitiko tam mūsų filatelijos didžiavyriui? - paklausiau nustebęs. - Juk jis visada buvo romus kaip avinėlis.

- Jau keletas mėnesių, kai jis laksto į visus rinkiminius susirinkimus, - atsakė Džordžis iš tamsos.

- Mat kaip!

Orlovas ir Erna Bėnig jau buvo išėję. Ponia Calevski staiga pravirko.

- Nesidėkit per daug į širdį, - tariau aš. - Juk vis tiek nieko nebepadarysi.

- Tai per daug baisu, - kūkčiojo ji. - Man reikia išsikraustyti iš čia, aš to nepakelsiu!

- Pakelsit kaip nors, - tariau. - Aš esu matęs kelis šimtus negyvų žmonių. Dujomis apsinuodijusių anglų. Ir pakėliau.

Aš padaviau Džordžiui ranką ir nuėjau į savo kambarį. Buvo tamsu. Prieš uždegdamas šviesą, nejučiomis pažvelgiau pro langą. Paskiau pasiklausiau, kas darosi Pat kambaryje. Ji miegojo. Nuėjau prie spintos, pasiėmiau butelį konjako ir prisipyliau stiklą. Tai buvo geras konjakas, ir gera buvo, kad jo turiu. Pastačiau butelį ant stalo. Paskutinį kartą iš jo gėrė Hasė. Aš pagalvojau, kad būtų buvę geriau, jei nebūčiau palikęs jo vieno. Jaučiaus prislėgtas, bet negalėjau sau daryti priekaištų. Aš buvau tiek daug matęs savo gyvenime, jog žinojau, kad arba reikia prikaišioti sau viską, ką tik darai, arba nieko neprikaišioti. Hasės nelaimė buvo ta, kad jam tai atsitiko sekmadienį. Šiokią dieną jis būtų nuėjęs į savo įstaigą, ir galbūt viskas būtų pasibaigę gerai.

Išgėriau dar vieną stiklą konjako. Nebuvo prasmės apie tai galvoti. Ką gali žinoti, kas tavęs laukia. Niekas nežino, ar ilgainiui nepasirodys, kad tas, kurio dabar gailimasi, yra laimingas.

Išgirdau, kaip sujudėjo Pat, ir nuėjau pas ją. Ji žiūrėjo į mane.

- Tiesiog neviltis ima mane, Robi, - tarė ji. - Ir vėl buvau kietai įmigusi.

- Juk tai gerai, - atsakiau aš.

- Ne. - Ji pasirėmė alkūnėmis. - Aš nenoriu taip ilgai miegoti.

- Kodėl ne? Aš kartais norėčiau užmigti ir išmiegoti penkiasdešimt metų.

- Tačiau nenorėtum pasidaryti penkiasdešimt metų vyresnis!

- Nežinau. Tai galima tik po to pasakyti.

- Tau liūdna? - paklausė ji.

- Ne, - tariau. - Priešingai. Aš nutariau, kad mums reikia apsirengti ir nueiti kur nors puikiai pavakarieniauti. Valgysim viską, ką tik tu mėgsti. Ir kartu truputį išgersim.

- Gerai, - atsakė ji. - Ar tai irgi priklauso prie mūsų didžiojo bankroto?

- Taip, - tariau aš, - priklauso.

XXI

Spalio viduryje pasikvietė mane Žafė. Buvo dešimta valanda ryto, bet taip apsiniaukę, kad klinikoje tebedegė elektra. Susimaišiusi su ūkana, plaukiančia pro langus, ji virto blyškia, liguista šviesa.

Zafė sėdėjo vienas savo dideliame kabinete. Kai aš įėjau, jis pakėlė pliką blizgančią galvą. Niūriai parodė į didelį langą, į kurį pliaupė lietus.

- Ką jūs pasakysite apie tą prakeiktą orą?

Aš gūžtelėjau pečiais.

- Tikėkimės, kad neilgai taip bus.

- Ne, ilgai.

Jis žiūrėjo į mane ir tylėjo. Paskiau paėmė pieštuką, apžiūrėjo jį, pabarškino juo į rašomąjį stalą ir vėl padėjo.

- Įsivaizduoju, kam mane kvietėte, - tariau aš.

Zafė kažką burbtelėjo.

Aš luktelėjau trupučiuką. Paskiau tariau:

- Pat turbūt dabar turi greit išvažiuoti...

- Taip...

Zafė susiraukęs žiūrėjo priešais save.

- Aš buvau manęs spalio pabaigoje. Bet kai toks oras... - Jis paėmė sidabrinį pieštuką.

Vėjas tėškė lietaus gūsį į langą. Tas garsas priminė tolimą kulkosvaidžių ugnį.

- Kada, jūsų nuomone, ji turi išvažiuoti? - paklausiau aš.

Jis staiga atidžiai pažvelgė į mane iš apačios.

- Rytoj, - tarė jis.

Akimirką pasirodė, kad man slysta žemė iš po kojų. Oras pasidarė kaip vata ir lipo prie plaučių. Paskui viskas praėjo, ir aš kiek galėdamas ramiau paklausiau, tačiau atrodė, kad mano balsas skamba iš toli, tarsi kas kitas klaustų:

- Argi jai staiga taip pablogėjo?

Zafė smarkiai papurtė galvą ir atsistojo.

- Jeigu taip greitai būtų pasikeitę, tai ji iš viso negalėtų važiuoti, - paaiškino jis niūriai. - Jai tik geriau bus. Kai toks oras, kiekviena diena pavojinga. Ir nušalti gali, ir šiaip...

Jis paėmė nuo stalo keletą laiškų.

- Aš jau viską parengiau. Jums tereikia išvažiuoti. Sanatorijos vyriausiąjį gydytoją pažįstu nuo studentavimo laikų. Tai labai išmanus žmogus. Aš jį gerai painformavau.

Zafė padavė man laiškus. Aš paėmiau juos, bet neįsidėjau į kišenę. Jis pažvelgė į mane, atsistojo priešais ir padėjo ranką man ant peties. Ji buvo lengvutė kaip paukščio sparnas, aš jos iš viso nejutau.

- Sunku, - tyliai tarė jis pasikeitusiu balsu, - žinau. Todėl ir laukiau kiek tik galima.

-Nesunku... - atsakiau aš.

Jis numojo ranka.

- Nesakykit...

- Ne, - tariau, - aš ne tai turiu galvoje. Norėčiau žinoti tik viena: ar ji sugrįš?

Zafė akimirką patylėjo. Jo tamsios, siauros akys spindėjo drumzlinoje, geltonoje šviesoje.

- Kam jums dabar tai žinoti? - paklausė jis po valandėlės.

- Todėl, kad jeigu negrįš, tai geriau iš viso nevažiuoti, - tariau aš.

Jis greitai pažvelgė į mane.

- Ką jūs čia šnekat?

- Jei negrįš, geriau, kad čia pasiliktų.

Jis įsmeigė į mane akis.

- Žinot, ką tai neabejotinai reikštų? - paklausė jis tyliai ir griežtai.

- Taip, - tariau aš. - Tai reikštų, kad ji mirs ne viena. O kas tai yra, aš irgi žinau.

Zafė susigūžė, tartum jį būtų nupurtęs šaltis. Paskiau iš lėto nuėjo prie lango ir ėmė žiūrėti, kaip lyja lietus. Kai jis sugrįžo, veido vietoje buvo kažkokia kaukė. Jis sustojo prieš pat mane.

- Kiek jums metų? - paklausė jis.

- Trisdešimt, - atsakiau aš. Nesupratau, ko jis nori.

- Trisdešimt, - pakartojo jis kažkokiu keistu tonu, tartum kalbėdamas pats su savimi ir nesuprasdamas manęs. - Trisdešimt, Dieve mano! - Jis nuėjo prie rašomojo stalo ir sustojo, mažutis ir keistai išsiblaškęs greta milžiniško blizgančio stalo. - Man beveik šešiasdešimt, - tarė jis, nežiūrėdamas į mane, - bet aš taip negalėčiau. Aš viską išbandyčiau, net jeigu tikrai žinočiau, kad tai beprasmiška.

Aš tylėjau. Zafė stovėjo, tartum viską aplink save pamiršęs. Paskiau sujudėjo, ir jo veidas vėl atgijo. Jis nusišypsojo.

- Aš tikrai manau, kad kalnuose ji gerai atlaikys žiemą.

- Tik žiemą? - paklausiau aš.

- Tikiuos, kad pavasarį ji vėl galės nusileisti žemyn.

- Tikėtis, - tariau aš, - ką reiškia tikėtis?

- Viską, - atsakė Zafė. - Visada viską. Aš dabar negaliu jums daugiau pasakyti. Visko gali atsitikti. Pažiūrėsim, kaip ji jausis kalnuose. Bet aš tikrai tikiuosi, kad pavasarį ji sugrįš.

- Tikrai?

- Taip. - Jis apėjo aplink rašomąjį stalą ir taip paspyrė koja ištrauktą stalčių, kad stiklai suskambėjo. - Šimts velnių, žmogau, juk man pačiam sunku, kad ji turi išvažiuoti! - sumurmėjo jis.

Įėjo sesuo. Zafė pamojo jai, kad išeitų. Vis dėlto ji pasiliko, kresna, nerangi, su buldogo veidu po žilais plaukais.

- Paskui! - burbtelėjo Zafė. - Ateikit paskui!

Sesuo piktai apsisuko. Išeidama išjungė elektrą. Staiga didelį kambarį užliejo pilkšva, matinė dienos šviesa. Žafė veidas ūmai išblyško.

- Sena ragana! - tarė jis. - Dvidešimt metų, kai rengiuosi ją išmesti. Bet gerai dirba. - Paskiau jis atsigręžė į mane. - Na?

- Mes važiuojame šį vakarą, - tariau aš.

- Šį vakarą?

- Taip. Jeigu jau važiuoti, tai geriau šiandien nei rytoj. Aš ją nuvešiu. Kelioms dienoms galėsiu ištrūkti iš darbo.

Jis linktelėjo ir padavė man ranką.

Aš išėjau. Ligi durų man pasirodė labai toli.

Gatvėje sustojau. Pastebėjau, kad laiškus tebelaikau rankoje. Lietus teškeno į vokus. Aš nušluosčiau juos ir įsikišau į apatinę kišenę. Paskiau apsidairiau. Priešais namus kaip tik sustojo omnibusas. Jis buvo pilnutėlis, ir būrys žmonių išsiveržė į gatvę. Keletas merginų juodais žvilgančiais lietpalčiais juokavo su konduktorium. Jis buvo jaunas, ir balti dantys žvilgėjo rudame veide. „Bet juk taip negali būti, - galvojau. - Tai negalimas daiktas! Tiek daug gyvenimo aplink, o Pat turi išvažiuoti!"

Skambindamas nuvažiavo omnibusas. Jo ratai nutaškė šaligatvį vandeniu. Aš nuėjau toliau. Reikėjo pranešti Kėsteriui ir parūpinti bilietus.

Vidurdienį parėjau namo. Jau buvau viską sutvarkęs ir net pasiuntęs telegramą į sanatoriją.

- Pat, - tariau dar neperžengęs slenksčio, - ar tu gali viską susikrauti ligi vakaro?

- Aš turiu važiuoti?

- Taip, - tariau, - taip, Pat.

- Viena?

- Ne. Važiuosim kartu. Aš nuvešiu tave.

Jos veidas vėl paraudo.

- Kada aš turiu būti pasiruošus? - paklausė ji.

- Traukinys išeina dešimtą valandą vakaro.

- O tu dar kur eisi?

- Ne. Pasiliksiu čia, kol važiuosim.

Ji giliai atsikvėpė.

- Tai viskas labai paprasta, Robi, - tarė ji. - Tuojau pradėsime?

- Laiko dar turime.

- Aš norėjau tuojau pradėti. Greičiau susitvarkysim.

- Gerai.

Aš greitai susikroviau tuos negausius daiktus, kuriuos ketinau pasiimti, ir po pusvalandžio buvau pasirengęs. Paskiau nuėjau pas ponią Calevski ir pasakiau jai, kad mes vakare išvažiuojame. Aš susitariau su ja, jog nuo lapkričio pirmos dienos, arba net ir anksčiau, ji gali išnuomoti kambarį. Ji rengėsi pradėti ilgą kalbą, bet aš greitai išėjau.

Pat klūpėjo prie savo lagamino, aplinkui kabojo jos suknelės, ant lovos gulėjo baltiniai, ir ji kaip tik krovė batus. Aš prisiminiau, kad ji lygiai taip pat klūpėjo, kai atsikraustė į šį kambarį ir krovė daiktus iš lagaminų, ir man atrodė, kad tai buvo be galo seniai ir vis dėlto tartum vakar.

Ji pakėlė akis.

- Ar pasiimsi ir sidabrinę suknelę? - paklausiau aš.

Ji linktelėjo.

- Ką darysim su visais kitais daiktais, Robi? Su baldais.

- Aš jau kalbėjau su ponia Calevski. Kiek galėsiu, pasiimsiu į savo kambarį. O kitus atiduosim kokiai nors ekspedicijos kontorai saugoti. Paskui atsiimsime, kai sugrįši.

- Kai sugrįšiu... - tarė ji.

- Taip, - atsakiau, - pavasarį, kai tu sugrįši parudusi nuo saulės.

Aš padėjau jai susikrauti, ir į pavakarę, kai lauke pasidarė tamsu, mes jau buvome pasirengę. Keista: visi baldai tebestovėjo savo vietoje, tik spintos ir stalčiai ištuštėjo, ir vis dėlto kambarys staiga pasidarė nuogas ir liūdnas.

Pat atsisėdo ant savo lovos. Ji atrodė pavargusi.

- Uždegti šviesą? - paklausiau aš.

Ji papurtė galvą.

- Tegu dar taip pabūna.

Aš atsisėdau šalia jos.

- Nori cigaretę? - paklausiau.

- Ne, Robi. Tik truputį šitaip pasėdėti.

Aš atsistojau ir nuėjau prie lango. Lietuje neramiai degė žibintai. Vėjas rausėsi medžiuose. Lėtai praėjo Roza. Jos aukšti batai blizgėjo. Po pažastimi ji buvo pasibrukusi kažkokį ryšuliuką ir traukė į „Internacionalį". Turbūt ji nešėsi mezginį - Roza visą laiką ką nors megzdavo savo mažytei. Paskui ją praėjo Frici ir Marion, abi su naujais baltais, glaudžiai apgulusiais liemenį lietpalčiais, o po valandėlės joms iš paskos nukiūtino Mimi, nudryžusi ir pavargusi.

Apsigręžiau. Buvo taip sutemę, kad nebemačiau Pat. Tik girdėjau, kaip ji alsuoja. Anapus kapinių medžių pamažu pradėjo kopti į viršų blausios šviesos reklamos. Raudona cigarečių reklama nusidriekė namų stogais kaip marga ordino juosta. Ėmė kibirkščiuoti mėlyni ir žali kaip smaragdas vyno firmų ratilai, sušvito skaistūs baltinių reklamos kontūrai. Nuo jų šviesos ant sienų ir lubų krito pro langus dulsva neaiški pašvaistė. Ji slankiojo į vieną pusę ir į kitą, ir kambarys staiga pasirodė man kaip mažas naro varpas, pasimetęs jūros dugne. Apie jį ošė lietaus vilnys, o iš begalinės tolumos skverbėsi silpnas margo pasaulio atšvaitas.

Buvo aštunta valanda vakaro. Lauke suaidėjo automobilio signalas.

- Tai Gotfrydas su taksi, - tariau aš. - Jis nuveš mus pavakarieniauti.

Aš atsistojau, nuėjau prie lango ir sušukau į apačią, kad mes tuoj ateiname. Paskiau uždegiau mažytę stalinę lempą ir nuėjau į savo kambarį. Jis pasirodė man pasiutiškai svetimas.

Pasiėmiau butelį romo ir greitai išgėriau stiklą. Paskiau atsisėdau į fotelį ir įsmeigiau akis į sienų apmušalus. Po valandėlės vėl atsistojau ir nuėjau prie praustuvo susišukuoti plaukų. Pamatęs save veidrodyje, staiga užmiršau tai. Saitai ir smalsiai apžiūrėjau savo veidą. Perkreipiau lūpas ir šyptelėjau, įtemptas ir išblyškęs veidas veidrodyje taip pat šyptelėjo.

- Ei, tu, - tariau aš be garso. Paskiau sugrįžau pas Pat.

- Tai keliausim, senasis drauguži? - paklausiau.

- Taip, - tarė ji, - bet aš dar noriu užeiti į tavo kambarį.

- Ko? - atsiliepiau aš. - Toji sena lindynė...

- Pabūk čia, - tarė ji. - Tuoj ateisiu.

Aš palaukiau kurį laiką, paskiau taip pat nuėjau ten. Ji stovėjo viduryje kambario ir, pamačiusi mane, susigūžė. Niekad nebuvau jos tokios matęs. Ji atrodė tartum užgesusi. Bet tai truko tik kokią sekundę, paskiau ji vėl ėmė šypsotis.

- Eikš, - tarė ji. - Metas.

Prie virtuvės mūsų laukė ponia Calevski. Jos pilkos garbanėlės krutėjo, prie juodos šilkinės suknelės ji buvo prisisegusi segę su velionio Calevskio atvaizdu.

- Laikykis! - sušnibždėjau aš Pat. - Ji apkabins tave.

Netrukus Pat prapuolė milžiniškoje jos krūtinėje. Didžiulis ponios Calevski veidas krūpčiojo. Dar kelios sekundės, ir Pat būtų buvusi užlieta ašaromis nuo kojų ligi galvos; jeigu motina Calevski imdavo verkti, tai iš jos akių ašaros trykšdavo lyg iš sifono, kai jį paspaudi.

- Atleiskite, - tariau aš, - mums reikia be galo skubėti! Jau pats metas!

- Pats metas? - Ponia Calevski nužvelgė mane triuškinamu žvilgsniu. - Traukinys išeina tik po dviejų valandų! Tuo tarpu jūs, matyti, rengiatės nugirdyti vargšą kūdikį!

Pat neišlaikė nesusijuokusi.

- Ne, ponia Calevski. Mes taip pat norime ir su kitais atsisveikinti.

Motina Calevski netikėdama papurtė galvą.

- Jūs žiūrite į tą jaunuolį kaip į auksinį indą, panele Holman. Tuo tarpu daugiausia tai auksuotas butelis nuo degtinės.

- Kaip vaizdinga, - tariau aš.

- Vaikuti mano... - ponia Calevski vėl susigraudino. - Greitai grįžkite! Jūsų kambarys visada lauks jūsų. Net jeigu ir pats kaizeris jame apsigyventų, ir tai turėtų išsikraustyti, kai jūs sugrįšite!

- Labai ačiū, ponia Calevski, - tarė Pat. - Ačiū už viską. Ir už būrimą kortomis. Aš viską atsiminsiu.

- Tai gerai. Ir pasitaisykite kaip reikiant, visiškai susveikite!

- Taip, - atsakė Pat, - pamėginsiu. Iki pasimatymo, ponia Calevski. Iki pasimatymo, Fryda.

Mudu išėjome. Koridoriaus durys užsitrenkė mums iš paskos. Ant laiptų pilkavo prieblanda - buvo perdegusios kelios lemputės. Tyliais ir švelniais žingsniais Pat leidosi laiptais ir nieko nekalbėjo. O man atrodė, jog pasibaigė atostogos ir dabar pilką rytą mes einame į stotį ir važiuosime į frontą.

Lencas atidarė taksi dureles.

- Atsargiai! - tarė jis.

Mašina buvo pilna rožių. Dvi didžiulės baltų ir raudonų žiedų puokštės gulėjo ant užpakalinės sėdynės. Aš išsyk pažinau, iš kur jos - iš katedros šventoriaus.

- Paskutinės, - pareiškė Gotfrydas patenkintas savimi. - Buvo šiek tiek vargo. Turėjau ilgesnį laiką padiskutuoti šiuo klausimu su kažkokiu kunigu.

- Toks su šviesiomis, žydromis vaiko akimis? - paklausiau aš.

- Aha, tai, vadinasi, tu buvai, brolau! - atsakė Gotfrydas. - Tai apie tave jis man pasakojo. Kunigas smarkiai nusivylė, kai, tau išėjus, pastebėjo, kas pasidarė iš rožių krūmų prie stacijų. Jis jau manė, kad vyrų pamaldumas pradeda didėti.

- O jis taip ir leido tau išeiti su gėlėmis? - paklausiau aš.

- Su juo galima susikalbėti. Galų gale jis man net padėjo priskinti.

Pat nusijuokė.

- Tiesa?

Gotfrydas šyptelėjo.

- Žinoma. Stačiai nesinorėjo tikėti savo akimis, matant, kaip dvasios tėvas šokinėja prieblandoje, stengdamasis pasiekti aukščiausias šakutes. Jis parodė tikrą sportinę dvasią. Pasipasakojo man, kad, būdamas gimnazistas, buvo geras futbolininkas. Rodos, žaidė pusdešiniu puolėju.

- Tu paskatinai kunigą padaryti vagystę, - tariau aš. - Už tai turėsi keletą šimtų metų spirgėti pragare. O kur Otas?

- Jis jau pas Alfonsą. Juk mes vakarieniausime pas Alfonsą?

- Taip, be abejo,- tarė Pat.

- Tai važiuojam!

Pas Alfonsą gavome lašinių prismaigstytą zuikį su raudonaisiais kopūstais ir keptais obuoliais. Vakarienei pasibaigus, jis užsuko savo patefoną ir paleido Dono kazokų chorą. Suskambėjo labai tyli daina, choras dusliai gaudė kaip tolimi vargonai, o viršum jo pleveno aiškus vienišas balsas. Man atrodė, kad be garso atsidarė durys ir į vidų įėjo senas pavargęs žmogus, tylėdamas atsisėdo prie stalelio ir klausėsi savo jaunystės dainos.

- Vaikai, - tarė Alfonsas, kai choras dainavo vis tyliau ir tyliau, kol pagaliau ištirpo lyg atodūsis, - vaikai, ar jūs žinote, ką aš prisimenu išgirdęs tą dainą? Iprą tūkstantis devyni šimtai septynioliktaisiais metais. Atsimeni, Gotfrydai, aną kovo vakarą ir Bertelsmaną...

- Taip, - tarė Lencas, - atsimenu, Alfonsai. Atsimenu tą vakarą, vyšnaites...

Alfonsas linktelėjo.

Kėsteris atsistojo.

- Man rodos, jau metas. - Jis pažvelgė į laikrodį. - Taip, reikia važiuoti.

- Dar po stiklą konjako, - tarė Alfonsas. - Tikro „Napoleono"! Specialiai jums atnešiau!

Išgėrėme konjaką ir sukilom.

- Iki pasimatymo, Alfonsai! - tarė Pat. - Aš su tokiu malonumu čia ateidavau. - Ji padavė jam ranką.

Alfonsas paraudo. Jis suspaudė jos ranką savo letenomis.

- Vadinasi, jei tik ko prireiks... tik praneškit. - Jis atrodė be galo sumišęs. - Jūs dabar priklausote prie mūsų. Niekad nebūčiau pagalvojęs, kad moteris galėtų priklausyti prie mūsų.

- Ačiū, - tarė Pat, - ačiū, Alfonsai. Tai visų gražiausia, ką jūs galėjote man pasakyti. Iki pasimatymo ir viso gero.

- Iki pasimatymo! Iki greito pasimatymo!

Kėsteris su Lencu nuvežė mus į stotį. Pravažiuodami stabtelėjome prie mūsų namų, ir aš atnešiau šunį. Lagaminus jau buvo nuvežęs į stotį Jupas.

Atvažiavome pačiu laiku. Vos tik įlipome į vagoną, ir traukinys pajudėjo. Garvežiui trūktelėjus, Gotfrydas įkišo ranką į kišenę ir padavė man suvyniotą butelį.

- Se, Robi, imk. Visada gali praversti kelionėje.

- Ačiū, - tariau, - geriau patys išgerkite šį vakarą, vaikai. Aš jau turiu pasiėmęs.

- Imk, - atsakė Lencas, - tokių dalykų paprastai niekad neužtenka! -Jis ėjo greta važiuojančio traukinio ir įmetė man butelį.

- Iki pasimatymo, Pat! - sušuko jis. - Jeigu mes čia subankrutuosime, visi atvažiuosime pas jus į kalnus. Otas kaip slidinėjimo treneris, aš kaip šokių mokytojas, Robis kaip pianistas. Tenai su jumis sudarysime trupę ir klajosime iš viešbučio į viešbutį!

Traukinys ėmė eiti greičiau, ir Gotfrydas pasiliko. Pat iškišo galvą pro langą ir mosavo, kol stotis dingo už posūkio. Paskiau atsigręžė. Jos veidas buvo labai išblyškęs, o akyse žvilgėjo ašaros. Aš apsikabinau ją.

- Eikš, - tariau, - išgerkim ko nors. Tu puikiai laikeis.

- Bet širdyje man anaiptol ne puiku, - atsakė ji, bandydama nusišypsoti.

- Ir man, - tariau aš. - Todėl išgerkim.

Atkimšau butelį ir pripyliau jai stiklelį konjako.

- Gerai? - paklausiau.

Ji linktelėjo ir atsirėmė man į petį.

- Ak, mielasis, kas iš viso to bus?

- Tik neverk, - tariau. - Aš taip didžiavaus, kad tu neverkei visą dieną.

- Aš juk neverkiu, - atsakė ji ir papurtė galvą, o ašaros riedėjo jos siauru veidu.

- Eikš, išgerk dar truputį, - tariau aš ir prisiglaudžiau ją. - Visada sunkiausia pirmąją akimirką, paskui bus geriau.

Ji linktelėjo.

- Taip, Robi. Tu jau tuo nesirūpink. Tuoj viskas praeis, ir geriau, kad tu visai nematytum. Palik mane kelioms minutėms vieną pasėdėti, tada aš kaip nors įveiksiu save.

- Kam gi? Visą dieną tu buvai tokia narsi, tad dabar gali verkti kiek tik tinkama.

- Aš anaiptol nebuvau narsi. Tik tu nepastebėjai.

- Galbūt, - tariau aš, - bet tai kaip tik ir yra narsumas.

Ji pamėgino nusišypsoti.

- Koks gi čia narsumas, Robi?

- Ogi toks, kad nepasiduodi. - Aš paglosčiau jai plaukus. - Kol nepasiduodi, esi stipresnis už likimą. Tai sena kareivių taisyklė.

- Aš neturiu drąsos, mielasis, - sumurmėjo ji. - Aš tik bijau. Pasigailėtinai bijau paskutinės baimės.

- Tai didžiausia drąsa, Pat.

Ji atsirėmė į mane.

- Ak, Robi, tu juk visiškai nežinai, kas yra baimė.

- Žinau, - tariau aš.

Durys atsidarė. Konduktorius pareikalavo bilietų. Aš padaviau.

- Ar miegamojo vagono bilietas yra damos? - paklausė jis.

Aš linktelėjau.

- Tai jums reikia eiti į miegamąjį vagoną, - tarė jis Pat. - Jūsų bilietas kituose skyriuose negalioja.

- Gerai.

- O šunį reikia atiduoti į bagažinę, - pareiškė jis. - Sunų kupė yra bagažo vagone.

- Gerai, - tariau aš. - O kur yra miegamasis?

- Trečias vagonas po dešinei. Bagažo vagonas priešais.

Jis išėjo. Ant jo krūtinės maskatavo nedidelis žibintuvėlis. Atrodė, jog konduktorius eina per kasyklos šachtas.

- Tai kraustysimės, Pat, - tariau aš. - Bilį jau kaip nors įkišiu pas tave. Jam nėra kas veikti bagažo vagone.

Sau aš nenusipirkau bilieto miegamajame. Man nieko nereiškė patūnoti naktį kupė kamputyje. Be to, ir pigiau buvo.

Jupas jau buvo nugabenęs Pat bagažą į miegamąjį vagoną. Graži mažytė kupė buvo išmušta raudonmedžiu. Pat gultas buvo apačioje. Aš paklausiau konduktorių, ar viršutinis užimtas.

- Taip, - atsakė jis, - nuo Frankfurto.

- Kada mes būsime Frankfurte?

- Pusiau trečios.

Aš daviau jam arbatpinigių, ir jis sugrįžo į savo kamputį.

- Po pusvalandžio būsiu pas tave su šuniu, - tariau aš Pat.

- Bet taip negalima: juk konduktorius lieka vagone.

- Galima. Tik neužsirakink durų.

Aš nuėjau atgal pro konduktorių. Jis pažvelgė į mane. Artimiausioje stotyje išlipau su šuniu ir peronu praėjau pro miegamąjį ligi kito vagono. Čia palaukiau, kol išlipo konduktorius ir ėmė plepėti su traukinio viršininku. Tada įlipau, per vagoną nuėjau ligi miegamojo skyriaus ir, niekieno nepastebėtas, atsidūriau pas Pat. Ji buvo su minkštu baltu chalatu ir atrodė nuostabiai gražiai. Jos akys spindėjo.

- Dabar jau man viskas praėjo, Robi, - tarė ji.

- Tai gerai. Bet ar tu nesirengi gulti? Čia baisiai ankšta. Aš atsisėsiu pas tave.

- Taip, bet... - ji paabejojo ir parodė į viršutinį gultą. - O ką, jei staiga tarpduryje atsiras puolusių merginų gelbėjimo sąjungos viršininkė...

- Iki Frankfurto dar toli, - tariau aš. - Pasisaugosiu. Neužmigsiu.

Prieš pat Frankfurtą nuėjau į savo kupė. Atsisėdau kamputyje prie lango ir bandžiau užmigti. Tačiau Frankfurte įlipo kažkoks žmogus su ruonio ūsais, tuojau atsidarė lagaminą ir pradėjo valgyti. Jis valgė taip intensyviai, kad negalėjau užmigti. Vakarienė užtruko bemaž visą valandą. Paskiau tas ruonis nusišluostė ūsus, išsitiesė ir pradėjo tokį koncertą, kokio aš kaip gyvas nebuvau girdėjęs. Tai nebuvo paprastas knarkimas, o kažkoks kaukiantis dūsavimas, kurį tarpais pertraukdavo aimanos ir pratisas burbuliavimas. Aš negalėjau sudaryti jokios sistemos - toks jis buvo įvairus. Laimė, žmogus pusiau šeštą išlipo.

Kai pabudau, už lango viskas buvo balta. Snigo dideliais kąsniais, ir kupė skendo keistoje nerealioje prieblandoje. Mes jau važiavome per kalnus. Buvo bemaž devynios. Pasirąžiau ir nuėjau praustis bei skustis. Kai sugrįžau, kupė stovėjo Pat. Ji atrodė gaiviai.

- Gerai miegojai? - paklausiau aš.

Ji linktelėjo.

- O kaip ta sena ragana tavo skyriuje?

- Jauna ir graži. Ji vadinasi Helga Gutman ir važiuoja į tą pačią sanatoriją kaip ir aš.

- Iš tikrųjų?

- Taip, Robi. Bet tu prastai miegojai, tai matyti. Tau reikia kaip reikiant papusryčiauti.

- Kavos, - tariau aš. - Kavos ir truputį vyšnių antpilo.

Mudu nuėjome į vagoną restoraną. Staiga man užėjo gera nuotaika. Viskas atrodė ne taip prastai kaip vakar vakare.

Helga Gutman jau sėdėjo prie stalelio. Tai buvo grakšti, gyva pietų tipo mergina.

- Keistas sutapimas, - tariau aš, - abi važiuojate į tą pačią sanatoriją.

- Nieko čia keisto, - atsakė ji.

Aš pažvelgiau į ją. Ji nusijuokė.

- Tuo metu juk renkasi visi pralekiantieji paukščiai. Antai... - ji parodė į restorano kampą, - visas stalas irgi ten važiuoja.

- Iš kur jūs tai žinote? - paklausiau aš.

- Aš visus juos pažįstu iš pernai metų. Juk tenai, viršuje, visi pažįsta kits kitą.

Atėjo kelneris ir atnešė kavos.

- Atneškite man dar didelį stiklą vyšnių antpilo, - tariau aš. Man reikėjo ko nors išgerti. Staiga viskas pasidarė labai paprasta. Tenai sėdėjo žmonės ir važiavo į sanatoriją, kai kurie net antrą kartą, ir atrodė, kad jiems čia nieką daugiau kaip koks pasivėžinimas. Kvaila buvo taip smarkiai baimintis. Pat sugrįš, kaip buvo sugrįžę visi tie žmonės. Aš negalvojau, kad visi tie žmonės dabar vėl ten važiuoja; man užteko žinoti, kad iš ten galima grįžti ir išgyventi dar visus metus. O per metus daug kas gali atsitikti. Mūsų praeitis išmokė mus galvoti tik apie artimą ateitį.

Atvažiavome vėlyvą popietę. Visai nusigiedrijo, saulė auksino sniego laukus, o dangus buvo toks žydras, kokio mes jau kelias savaites nebuvome matę. Stotyje laukė daugybė žmonių. Jie sveikino ir mojavo rankomis, o iš traukinio mojavo grįžtantieji. HelgąGutman sutiko kažkokia kvatojanti blondinė ir du vyriškiai su šviesiomis golfo kelnėmis. Ji buvo susijaudinusi ir apsvaigusi, tartum po ilgo nebuvimo parvažiavusi namo.

- Ligi pasimatymo paskiau, viršuje! - sušuko ji mums ir su savo draugais įlipo į važį.

Žmonės greitai išsisklaidė, ir po kelių minučių mudu likome vieni perone. Priėjo nešėjas.

- Į kokį viešbutį? - paklausė jis.

- Į „Miško ramybės" sanatoriją, - atsakiau aš.

Jis linktelėjo ir pamojo vežikui. Juodu sukrovė lagaminus į šviesiai mėlyną važį, pakinkytą pora širmių. Arklių galvos buvo papuoštos margais sultonais, garas iš šnervių it perlamutro spalvos debesis gaubė jų snukius.

Mudu įlipome.

- Ar nuvežti ligi keltuvo, ar važiuosite rogėmis? - paklausė vežikas.

- Ar ilgai reikės važiuoti rogėmis?

- Pusę valandos.

- Tai rogėmis.

Vežėjas pliaukštelėjo liežuviu, ir nuvažiavome. Išvažiavus iš kaimo, kelias ėjo spiralėmis. Sanatorija stūksojo aukštumoje viršum kaimo. Tai buvo ilgas baltas pastatas su ilgomis langų eilėmis. Priešais kiekvieną langą buvo balkonas. Ant stogo vėjelis pleveno vėliavą. Aš tikėjaus, kad čia bus kaip ligoninė; bet sanatorija, bent jos apatinis aukštas, labiau priminė viešbutį. Hole kūrenosi židinys, ant mažyčių stalelių buvo padėti arbatos indai.

Mudu nuėjome į raštinę. Tarnas atnešė mūsų bagažą, o pagyvenusi dama paaiškino mums, jog Pat paskirtas 79 kambarys. Aš paklausiau, ar negalėčiau keletai dienų taip pat gauti kambario.

Ji papurtė galvą.

- Sanatorijoje ne. Bet galima fligelyje.

- O kur tas fligelis?

- Čia pat, šalimais.

- Gerai, - tariau, - tai duokite man ten kambarį ir liepkite nunešti mano bagažą.

Visiškai tyliu liftu pasikėlėme į trečią aukštą. Ten jau labiau priminė ligoninę. Tiesa, labai ištaigingą ligoninę, bet vis dėlto ligoninę. Balti koridoriai, baltos durys, viskas žvilgėjo stiklu, nikeliu ir švara. Mus sutiko vyresnioji sesuo.

- Panelė Holman?

- Taip, - tarė Pat, - 79 kambarys, tiesa?

Vyresnioji sesuo linktelėjo, nuėjo į priekį ir atidarė duris.

- Čia jūsų numeris.

Tai buvo šviesus vidutinio didumo kambarys, į kurį pro platų langą švietė vakaro saulė. Ant stalo stovėjo geltonų ir raudonų astrų puokštė, o už lango driekėsi žvilgą sniego laukai, į kuriuos suposi kaimas kaip į didelę minkštą antklodę.

- Patinka? - paklausiau aš Pat.

Ji akimirką žiūrėjo į mane.

- Taip, - tarė pagaliau.

Tarnas atnešė lagaminus.

- Kada man reikia pasirodyti gydytojui? - paklausė Pat seserį.

- Rytoj priešpiet. Šį vakarą geriausia eikit anksti gulti ir pailsėkit.

Pat nusivilko apsiaustą ir padėjo jį ant baltos lovos, viršum kurios buvo pakabinta švari temperatūros lentelė.

- Ar kambaryje nėra telefono? - paklausiau aš.

- Rozetė yra, - tarė sesuo. - Galima atnešti aparatą.

- Ar man dar reikia ką nors padaryti? - paklausė Pat.

Sesuo papurtė galvą.

- Šiandien nieko. Tik rytoj viską nustatys apžiūrėjęs gydytojas. Patikrinimas dešimtą valandą. Aš ateisiu jūsų nuvesti.

- Ačiū, sesute, - tarė Pat.

Sesuo išėjo. Tarnas tebelaukė prie durų. Daviau jam arbatpinigių, ir tas išėjo. Kambaryje staiga pasidarė labai tylu. Pat stovėjo prie lango ir žiūrėjo. Nuo spindesio lauke jos galva atrodė visai juoda.

- Pavargai? - paklausiau.

Ji atsigręžė.

- Ne.

- Atrodai pavargusi, - tariau aš.

- Aš esu kitaip pavargusi, Robi. Bet pailsėti visada dar turėsiu laiko.

- Nenori persirengti, - paklausiau aš. - O gal dar nueisime žemyn kokiai valandai? Manau, kad geriau būtų dar nueiti žemyn.

- Taip, - tarė ji. - Geriau.

Mudu nusileidome tyliuoju liftu ir atsisėdome prie mažyčio stalelio hole. Po valandėlės atėjo Helga Gutman su savo bičiuliais. Jie atsisėdo prie mūsų. Helga Gutman buvo susijaudinusi ir kažkokia pernelyg linksma, bet aš džiaugiausi, kad ji čia ir kad Pat jau turi keletą pažįstamų. Visada sunkiausia pirmoji diena.

XXII

Po savaitės grįžau atgal. Iš stoties nuvažiavau tiesiai į dirbtuvę. Buvo vakaras, vis dar lijo, ir man atrodė, kad praėjo visi metai nuo to laiko, kai mudu su Pat išvažiavome.

Kėsteris ir Lencas sėdėjo kontoroje.

- Tu ateini į patį laiką, - tarė Gotfrydas.

- Kas gi atsitiko? - paklausiau aš.

- Leisk jam nors įeiti, - tarė Kėsteris.

Aš atsisėdau prie jų.

- Kaip sekasi Pat? - paklausė Otas.

- Gerai. Kiek iš viso gali būti gerai. Bet pasakykit man, kas čia atsitiko.

Buvo kalbama apie sudaužytą mašiną, kurią parsigabenome nuo plento. Mes sutaisėme ją ir prieš dvi savaites pristatėme. Vakar Kėsteris nuėjo atsiimti pinigų. Čia paaiškėjo, kad mašinos savininkas subankrutavo, ir mašina bus parduota iš varžytynių kartu su kitu turtu.

- Juk tai nieko baisaus, - tariau aš. - Mes turėsime reikalą tik su draudimo bendrove.

- Ir mes taip manėme, - sausai pareiškė Lencas. - Bet mašina neapdrausta.

- Pasiuto! Tai tiesa, Otai?

Kėsteris linktelėjo.

- Tik šiandien sužinojau.

- O mes terliojomės su tuo žmogum kaip gailestingosios seserys ir dar susipešėme dėl to kledaro, - murmėjo Lencas. - O dabar keturi tūkstančiai pakibo ore.

- Kas galėjo pamanyti! - tariau aš.

Lencas ėmė juoktis.

- Tai per daug jau kvaila!

- Ką dabar darysim, Otai? - paklausiau aš.

- Pareiškiau mūsų reikalavimą konkurso administratoriui. Tačiau bijau, kad nieką iš to pešime.

- Pešime tiek, kad turėsime uždaryti savo dirbtuvę, - tarė Gotfrydas. - Finansų valdyba ir taip jau į mus žiūri kreiva akimi dėl mokesčių.

- Galimas daiktas, - sutiko Kėsteris.

Lencas atsistojo.

- Ramumas ir dvasios stiprybė sunkiomis aplinkybėmis - tai kareivio papuošalas. - Jis priėjo prie spintos ir pasiėmė konjaką.

- Kai turime tokio konjako, galime parodyti net ir didvyriškumo, - tariau aš. -Jeigu neapsirinku, tai mūsų paskutinis geras butelis.

- Heroizmas, vaikuti, - atšovė Lencas, - reikalingas sunkiems laikams. Tačiau mes gyvename beviltiškais laikais. Dabar vienintelė padori laikysena - humoras. - Jis išgėrė savo stiklą. - Taip, o dabar aš lipsiu ant mūsų senojo Rosinanto ir bandysiu šiek tiek smulkių uždirbti.

Jis nuėjo per tamsų kiemą ir išvažiavo su taksi.

Mudu su Kėsteriu dar pasėdėjome kurį laiką.

- Nesiseka, Otai, - tariau aš. - Pasiutiškai nesiseka mums pastaruoju metu.

- Aš įpratau galvoti tik tiek, kiek tai būtina, - atsakė Kėsteris. - To visai pakanka. Kaip ten, kalnuose?

- Jeigu ne toji liga, būtų tikras rojus. Sniegas ir saulė.

Jis pakėlė galvą.

- Sniegas ir saulė. Tai skamba truputį neįtikimai, ką?

- Taip. Velniškai neįtikimai. Ten, kalnuose, viskas neįtikima.

Jis pažvelgė į mane.

- Ką tu veiki šįvakar?

Aš gūžtelėjau pečiais.

- Pirmiausia nugabensiu namo lagaminą.
- Man reikia valandą išeiti. Ateisi paskui į barą?
- Žinoma, - tariau aš. - Ką gi daugiau darysiu?

Atsiėmiau stotyje lagaminą ir nugabenau jį namo. Kiek galėdamas tyliau atsidariau duris, nes neturėjau nė mažiausio noro su kuo nors kalbėtis. Man nepavyko nutykinti į savo kambarį, nepatekus poniai Calevski į rankas. Kurį laiką pasėdėjau kambaryje. Ant stalo gulėjo laiškai ir laikraščiai. Laiškai buvo vien su prospektais. Neturėjau nieko, kas man rašytų. „O dabar jau turėsiu", - pagalvojau.

Po kurio laiko atsistojau, nusiprausiau ir persirengiau. Lagamino neiškrausčiau; rengiaus tai padaryti paskui - kai sugrįšiu vienas namo, turėsiu ką veikti. Nenuėjau nė į Pat kambarį, nors žinojau, kad niekas ten negyvena. Tyliai išslinkau koridorium ir, išėjęs pro duris, atsikvėpiau.

Nutraukiau į „Internacionalio" kavinę pavalgyti. Prie durų mane sutiko kelneris Aloyzas.

- Vėl pas mus ateinate?
- Taip, - tariau aš. - Galų gale žmogus visada grįžti atgal.

Roza su kitomis merginomis sėdėjo aplink didelį stalą. Jos buvo susirinkusios beveik visos; buvo metas tarp pirmojo ir antrojo patruliavimo.

- Dieve mano, Robertas, - tarė Roza. - Retas svečias.
- Tik neklausinėk manęs, - tariau. - Svarbiausia, kad aš vėl čia.
- Kaip tai? Negi dabar ateidinėsi dažniau?
- Galimas daiktas.
- Nesijaudink, - tarė ji ir pažvelgė į mane. - Viskas praeis.
- Tikrai, - tariau aš. - Tai pati tikriausia tiesa, kokia tik yra pasaulyje.
- Aišku, - atsakė Roza. - Lili irgi gali šį tą apie tai pasakyti.
- Lili? - Aš tik dabar pamačiau, kad ji sėdi šalia Rozos. - Ką gi tu čia veiki? juk tu ištekėjusi ir turi sėdėti namie savo instaliacijos parduotuvėje.

Lili neatsakė.

- Instaliacijos parduotuvė, - pašaipiai tarė Roza. - Kol ji dar turėjo pinigų, viskas ėjo kaip sviestu patepta, Lili šen, Lili ten, ir jos praeitis niekam nebuvo galvoje. Lygiai pusę metų truko tas puikus gyvenimas! O kai buvo išmelžtas iš jos paskutinis pfenigas ir vyras už jos pinigus išėjo į didelius ponus, jis staiga nutarė, jog kekšė negali būti jo žmona, - Roza sunkiai alsavo. - Staiga, matote, pasirodė, kad jis nieko nežinojo! Baisiausiai nustebo, išgirdęs apie jos praeitį! Taip baisiai, kad pareikalavo ištuokos. Bet pinigų, žinoma, nebėra.
- Kiek jų buvo? - paklausiau.
- Keturi tūkstančiai markių, ne juokai! Kaip tu manai, su kiek kiaulių jai teko gulėti, kol juos uždirbo!
- Keturi tūkstančiai markių, - tariau aš. - Vėl keturi tūkstančiai markių. Šiandien jie sakytum ore kabo.

Roza pažvelgė į mane nieko nesuprasdama.

- Geriau paskambink ką nors, - tarė ji, - kad mums smagiau pasidarytų.
- Gerai... jeigu jau mes vėl visi susirinkome.

Aš atsisėdau prie pianino ir paskambinau keletą šlagerių. Skambindamas galvojau, kad pinigų sanatorijai Pat užteks tik ligi sausio pabaigos ir kad man reikia daugiau uždirbti nei ligi šiol. Mechaniškai daužiau klavišus ir mačiau šalimais ant sofos sėdinčią Rozą, kuri klausėsi susižavėjus, o greta jos išblyškusį, visiškai suakmenėjusį iš neapsakomo nusivylimo Lili veidą. Jis buvo dar šaltesnis ir negyvesnis nei numirėlio.

Kažkoks riksmas pažadino mane iš susimąstymo. Roza pašoko iš savo svajų. Ji stovėjo už stalo, skrybėlaitė buvo nusmukusi ant šono, akys plačiai atvertos, ir pamažu iš apversto puoduko bėgo nuo stalo kava į jos atdarą rankinę, bet ji nieko nepastebėjo.

- Artūras! - mikčiojo ji. - Artūrai, nejau tai tu?

Aš nustojau skambinti. Į kavinę įėjo liesas, išglebusių ju-

desių žmogus, nusismaukęs ant pakaušio katiliuką. Geltona, nesveika veido spalva, didelė nosis ir pernelyg maža kiaušinio formos galva.

- Artūrai, - vis dar mikčiojo Roza. - Tu?

- O kas gi daugiau? - burbtelėjo Artūras.

- Dieve mano, iš kur tu atsiradai?

- Iš kurgi aš atsirasiu? Iš gatvės pro duris.

Nors Artūras sugrįžo po ilgo nesimatymo, tačiau didelio meilumo neparodė. Aš smalsiai stebėjau jį. Tai, vadinasi, čia ir yra tas legendinis Rozos dievaitis, jos vaiko tėvas. Jis atrodė kaip tik ką išėjęs iš kalėjimo. Aš negalėjau pastebėti nieko, kuo būtų galima paaiškinti tokią aklą Rozos meilę. O gal kaip tik dėl to Roza jį ir mylėjo. Keista, kaip gali tokiais žmonėmis susižavėti tos moterys, kietos kaip deimantas, nepaprastos vyrų žinovės.

Nieko nesiklausdamas, Artūras paėmė stiklą alaus, stovintį ant stalo netoli Rozos, ir išgėrė. Gurklys ant jo laibo gysloto kaklo slankiojo kaip liftas. Roza, visa spindėte spindėdama, žiūrėjo į jį.

- Nori dar? - paklausė ji.

- Žinoma, - burbtelėjo Artūras. - Tik didesnį.

- Aloyzai! - Laiminga Roza mostelėjo kelneriui. - Jis dar nori alaus!

- Matau, - abejingai atsakė Aloyzas ir prileido stiklą.

- O mažytė! Artūrai, juk tu dar nė nematei mažosios Elvyros!

- Klausyk! - Artūras pirmą kartą pagyvėjo. Jis pakėlė ranką prie krūtinės, tarytum gindamasis. - Atstok tu nuo mano galvos! Manęs tai neliečia! Juk aš norėjau, kad tau pašalintų tą pyplį. Taip ir būtų buvę, jeigu manęs... -Jis susiraukė. - O dabar, žinoma, reikia pinigų ir pinigų.

- Ne taip jau daug, Artūrai. O be to, tai mergytė.

- Irgi kainuoja pinigų, - tarė Artūras ir išmaukė antrąjį stiklą alaus. - Gal mums pavyks surasti kokią pusgalvę tingą bobą, kuri ją pasiims. Žinoma, už padorų atlyginimą. Tai būtų vienintelė išeitis.

Jis pertraukė savo samprotavimus.

- Turi kapitalo?

Roza paslaugiai pasiėmė kava sulietą rankinę.

- Tik penkias markes, Artūrai, juk aš nežinojau, kad tu atsirasi, bet namie turiu daugiau.

Artūras kaip koks paša įsikišo į liemenės kišenę sidabrinį pinigą.

- Nieko ir neuždirbsi, jeigu čia tik trinsi sofą su užpakaliu, - burbtelėjo jis nepatenkintas.

- Aš jau einu, Artūrai. Bet dabar dar nieko gero. Vakarienės metas.

- Smulkūs gyvuliai irgi duoda mėšlo, - pareiškė Artūras.

- Jau einu.

- Na, tai... - Artūras pridėjo pirštus prie katiliuko. - Apie kokią dvyliktą užeisiu vėl.

Išglebusia eisena jis nudūlino prie durų. Roza laimingomis akimis žiūrėjo jam iš paskos. Jis neatsigręžė ir paliko paskui save atdaras duris.

- Kupranugaris, - nusikeikė Aloyzas ir uždarė duris.

Roza išdidžiai pasižiūrėjo į mus.

- Argi jis ne puikus? Jo niekuo nepaimsi. Bet kur jis lindėjo visą laiką?

- Negi tu nematei iš jo veido? - atsakė Vali. - Saugioj vietoj. Baisus didvyris!

- Tu jo nepažįsti...

- Pakankamai, - tarė Vali.

- Tu jo nesupranti. - Roza atsistojo. - Tikras vyras. Ne koks verksnys. Na, man reikia eiti. Viso gero, vaikai!

Atjaunėjusi ir atkutusi, ji išėjo kraipydama šlaunis. Dabar ji vėl turėjo žmogų, kuriam galės atiduoti pinigus, kad šis juos pragertų, o paskui dar ją apkultų. Ji buvo laiminga.

Po pusvalandžio išėjo ir kitos. Tik Lili paliko sėdėti akmeniniu veidu. Aš dar pakliunkinau pianiną, paskiau suvalgiau buterbrodą ir taip pat išėjau. Nebuvo galima ilgai išlaikyti vienam su Lili.

Kiūtinau drėgnomis tamsiomis gatvėmis. Prie kapinių buvo išsirikiavęs Gelbėjimo armijos būrys. Trombonams ir trimitams pritariant, jis giedojo apie dangiškąją Jeruzalę. Sustojau. Staiga pajutau, kad neišlaikysiu vienas, be Pat. Aš spoksojau į blyškiai mirguliuojančius antkapius ir sakiau sau, kad prieš metus buvau kur kas labiau vienišas, kad tada dar nepažinau Pat ir kad dabar aš ją vis dėlto turiu, nors ir ne šalimais... Bet tai nepadėjo. Staiga pasijutau visiškai sumišęs ir nežinojau, ką daryti. Pagaliau nuėjau į savo kambarį pasižiūrėti, ar nėra nuo jos laiško. Tai buvo visiškai beprasmiška, nes nieko negalėjo būti, nieko ir nebuvo, - bet vis dėlto aš užkopiau į viršų.

Išeidamas prie durų susitikau Orlovą. Po atlapu apsiaustu jis buvo užsivilkęs smokingą ir rengėsi eiti į savo viešbutį, kuriame tarnavo šokėju. Aš paklausiau, ar jis nieko negirdėjo apie ponią Hasę.

- Nieko, - tarė jis. - Ji dar čia nebuvo. Nesirodė nė policijoje. Ir geriau, kad neateina.

Mudu ėjome gatve. Prie kampo stovėjo sunkvežimis, prikrautas maišų su anglimi. Vairuotojas buvo pakėlęs kapotą ir kuitėsi motore. Paskiau įlipo į kabiną. Kaip tik tuo metu, kai mudu ėjome pro šalį, vairuotojas smarkiai paleido motorą. Orlovas krūptelėjo. Aš pažvelgiau į jį. Jis buvo baltas kaip drobė.

- Jūs sergat? - paklausiau.

Jis nusišypsojo blyškiomis lūpomis ir papurtė galvą.

- Ne... Bet kartais nusigąstu, kai netikėtai išgirstu tokį triukšmą. Kai Rusijoje šaudė mano tėvą, gatvėje taip pat paleido sunkvežimio motorą, kad nesigirdėtų šūvių. Vis dėlto mes girdėjome. - Jis vėl nusišypsojo, tarsi atsiprašydamas. - Su mano motina nedarė tiek daug ceremonijų. Ją sušaudė anksti

rytą rūsyje. Mudu su broliu naktį pabėgome. Mes dar turėjome deimantų. Bet brolis pakeliui sušalo.

- Už ką sušaudė jūsų tėvus? - paklausiau aš.

- Mano tėvas prieš karą vadovavo kazokų pulkui, kuris padėjo malšinti sukilimą. Jis žinojo, kad taip ir bus. Jam atrodė, kaip sakoma, viskas tvarkoj. Motina kitaip manė.

- O jūs?

Jis kažkaip atsainiai numojo ranka.

- Nuo to laiko tiek visko praėjo...

- Taip, - tariau aš, - tas ir yra. Daugiau nei gali sutilpti žmogaus galvoje.

Priėjome prie viešbučio, kuriame jis dirbo. Kažkokia dama išlipo iš biuiko ir, džiaugsmingai šūktelėjusi, puolė prie jo. Tai buvo gana kūninga, elegantiška kokių keturių dešimčių metų blondinė, iš kurios putnaus veido buvo matyti, kad ji niekad nepažino nė kokių rūpesčių ir apie nieką negalvojo.

- Atleiskite, - tarė Orlovas, vos žvilgtelėjęs į mane, - reikalai...

Jis nusilenkė blondinei ir pabučiavo į ranką.

Bare sėdėjo Valentinas, Kėsteris ir Ferdinandas Grau. Lencas atėjo kiek vėliau. Aš atsisėdau prie jų ir užsisakiau pusbutelį romo. Jaučiausi vis dar velniškai bjauriai.

Ferdinandas sėdėjo kampe, platus ir masyvus, sunykusiu veidu ir labai giedromis, žydromis akimis. Jis jau buvo visko išgėręs.

- Na, mažasis Robi, - tarė jis ir sudavė man per petį, - kas tau yra?

- Nieko, Ferdinandai, - atsakiau aš, - tai ir blogiausia.

Jis kurį laiką žiūrėjo į mane.

- Nieko? - paklausė jis paskiau. - Nieko? Tai jau daug! Niekas yra veidrodis, kuriame gali pamatyti pasaulį.

- Bravo! - sušuko Lencas. - Negirdėtai originalu, Ferdinandai!

- Būk ramus, Gotfrydai. - Ferdinandas pasuko į jį savo galingą galvą. - Toks romantikas kaip tu tik patetiškai šokinėja gyvenimo pakraštyje. Jis visada neteisingai jį supranta ir iš to daro sau sensaciją. Ką tu gali žinoti apie Nieką, tu lengvapėdi?

- Pakankamai žinau, kad norėčiau ir toliau likti lengvapėdis, - pareiškė Lencas. - Padorūs žmonės gerbia tą Nieką, Ferdinandai. Jie nesirausia jame kaip kurmiai.

Grau įbedė į jį akis.

- Į sveikatą, - tarė Gotfrydas.

- \ sveikatą, - atsakė Ferdinandas. - Į sveikatą, tu kamšti!

Jie išgėrė savo stiklus.

- Mielai norėčiau būti kamštis, - tariau aš ir taip pat išgėriau savo stiklą. - Toks, kuris viską teisingai daro ir kuriam viskas pavyksta. Bent tam tikrą laiką.

- Apostate! - Ferdinandas taip atsilošė fotelyje, kad šis sugirgždėjo. - Ar tu nori pasidaryti dezertyras? Išduoti broliją?

- Ne, - tariau, - aš nenoriu nieko išduoti. Bet norėčiau, kad ne visada mums viskas nueitų vėjais.

Ferdinandas pasilenkė. Jo stambus, kažkoks apdujęs veidas krūptelėjo.

- Užtat tu ir priklausai tokiam ordinui, brolau, - nevykėlių, neišmanėlių ordinui, su jų betiksliais norais, su jų ilgesiu, kuris nieko neduoda, su jų meile be ateities, su jų beprasmiška neviltimi. - Jis nusišypsojo. - Tai slapta brolija, kurios nariai veikiau žus, negu padarys karjerą, kurie veikiau praloš, pražudys ir pragaišins gyvenimą, negu uoliai darkys ar pamirš nepasiekiamą paveikslą, - tą paveikslą, brolau, kurį jie nešioja savo širdyse, kuris neišdildomai įrėžtas tomis dienomis ir naktimis, kai nebuvo nieko daugiau, kaip tik nuogas gyvenimas ir nuoga mirtis.

Jis pakėlė savo stiklą ir pamojo Fredui, stovinčiam prie bufeto.

- Duok man išgerti.

Fredas atnešė butelį.

- Gal uždėti dar kokią plokštelę? - paklausė jis.

- Ne, - tarė Lencas. - Išmesk tą savo patefoną ir atnešk mums didesnius stiklus. O paskui sumažink šviesą, atnešk čia keletą butelių ir nešdinkis į savo kontorą.

Fredas linktelėjo ir išjungė šviesą palubėje. Degė tiktai nedidelės lemputės po pergamentiniais gaubtais iš senų žemėlapių. Lencas pripylė stiklus.

- Išgersim, vaikai! Už tai, kad gyvename! Už tai, kad kvėpuojame! Už tai, kad stipriai jaučiame gyvenimą, kad nė nežinome, ką su juo daryti!

- Taip jau yra, - tarė Ferdinandas. - Tik tas, kas nelaimingas, žino, kas yra laimė. Laimingasis tėra tartum koks gyvenimo jausmo manekenas. Jis tik demonstruoja, bet pats to neturi. Šviesa nešviečia, kai šviesu; ji šviečia tik tamsoje. Išgerkim už tamsą! Kas sykį yra buvęs audroje, tam jau nebėra kas veikti su elektros mašina. Tebūna prakeikta audra! Tebūna palaimingas tas truputis gyvenimo, kurį mes turime! O kadangi mes jį mylime, tai neįkeiskime jo už palūkanas! Nugyvenkim jį! Išgerkite, vaikai! Yra žvaigždžių, kurios tebešviečia kiekvieną naktį, nors jos subyrėjo prieš dešimt tūkstančių šviesos metų! Gerkite, kol dar yra laiko! Tegyvuoja nelaimė! Tegyvuoja tamsa!

Jis prisipylė pilną stiklinę konjako ir išgėrė.

Romas tvinkčiojo mano smegenyse. Aš tyliai atsistojau ir nuėjau pas Fredą į kontorą. Jis miegojo. Pasižadinau jį ir paprašiau užsakyti man pasikalbėjimą telefonu su sanatorija.

- Truputį palaukite, - tarė jis. - Šiuo metu greitai sujungia.

Po penkių minučių suskambėjo telefonas, ir atsiliepė sanatorija.

- Norėčiau pasikalbėti su panele Holman, - tariau aš.

- Luktelkite trupučiuką, jungiu skyrių.

Atsiliepė vyresnioji sesuo.

- Panelė Holman jau miega.
- Ar ji neturi telefono kambaryje?
- Ne.
- Negalite jos pažadinti?
Sesuo padvejojo.
- Ne. Šiandien jai taip pat negalima keltis.
- Ar kas atsitiko?
- Ne. Tik artimiausiomis dienomis ji turi likti lovoje.
- Tikrai nieko neatsitiko?
- Ne, ne, visada taip būna iš pradžių. Ji turi likti lovoje ir priprasti prie aplinkos.
Aš pakabinau ragelį.
- Per vėlu jau, ką? - paklausė Fredas.
- Ką tu turi galvoje?
Jis parodė man laikrodį.
- Jau baigiasi dvylika.
- Taip, - tariau aš. - Nereikėjo riė skambinti.

Sugrįžau ir gėriau toliau.

Antrą valandą sukilome. Lencas nugabeno Valentiną ir Ferdinandą su taksi namo.

- Eikš, - tarė man Kėsteris ir paleido „Karlo" motorą.
- Aš tuos kelis žingsnius galiu pėsčias pareiti, Otai.
Jis pažvelgė į mane.
- Mes važiuosim truputį už miesto.
- Gerai. - Aš įlipau.
- Važiuok tu, - tarė Kėsteris.
- Nesąmonė, Otai. Aš negaliu važiuoti, aš - girtas.
- Važiuok! Mano atsakymu.
- Pamatysi, - tariau aš ir atsisėdau prie vairo.

Motoras riaumojo. Vairas drebėjo mano rankose. Gatvės supdamosi lėkė pro šalį, namai siūbavo, o žibintai stovėjo pakrypę lietuje.

- Nieko neišeina, Otai, - tariau aš. - Duosiuos kur nors.

- Duokis, - atsakė jis.

Aš pažvelgiau į jį. Jo veidas buvo giedras, įsitempęs ir ramus. Jis žiūrėjo į gatvę priešais. Aš įrėmiau nugarą į atlošą ir tvirtai suspaudžiau vairą. Sukandau dantis ir prisimerkiau. Pamažu kelias pasidarė aiškesnis.

- Kur, Otai? - paklausiau.
- Toliau. Į užmiestį.

Pasiekėme gatvę, einančią iš miesto, ir išvažiavome į plentą.

- Įjunk didijį prožektorių, - tarė Kėsteris.

Pilkšvas betonuotas kelias nušvito prieš mus. Lijo nebesmarkiai, bet lašai plakė man į veidą kaip kruša. Vėjas pūtė sunkiais šuorais, debesys kabojo žemai, virš miško jie buvo ištaršyti ir pro juos almėjo sidabras. Ūkana, gaubusi mano akis, išsisklaidė. Motoro ūžimas per rankas atsimušė kūne. Aš jutau mašiną ir jos jėgą. Stūmokliai tvinkčiojo kraujyje kaip siurbliai. Padidinau greitį. Mašina dūmė vieškeliu.

- Greičiau, - tarė Kėsteris.

Padangos ėmė švilpti. Medžiai ir telegrafo stulpai zvimbė pro šalį. Prabildėjo kaimas. Dabar jau buvau visai blaivus.

- Dar greičiau, - tarė Kėsteris.
- Ar beišlaikysiu tada? Kelias šlapias.
- Pats pamatysi. Prieš posūkius perjunk į trečiąją pavarą ir nemažink greičio.

Motoras suriaumojo dar stipriau. Oras plakė man į veidą. Aš pasilenkiau už priekinio stiklo. Ir staiga pasinėriau į mašinos trenksmą, automobilis ir kūnas susiliejo išvien, į vieną įtampą, į aukštą vibraciją, aš jutau ratus po kojomis, jutau žemę, kelią, greitį, ūmai man viskas atėjo į savo vietą, naktis kaukė ir švilpė, ji išstūmė iš manęs visa kita, lūpos susičiaupė, rankos pavirto varžtais, ir iš manęs pasidarė tik važiavimas ir lėkimas, aš netekau sąmonės ir kartu buvau be galo akylas.

Per vieną posūkį mašinos užpakaliniai ratai paėjo į paskliundas. Aš pasukau vairą atgal, vieną kartą, kitą kartą ir padidinau greitį. Akimirką viskas pakilo kaip balionas, paskiau mašina vėl palietė žemę.

- Gerai, - tarė Kėsteris.

- Tai šlapi lapai, - atsakiau aš, ir man per kūną, kaip po kiekvieno pavojaus, nuėjo šiluma ir palengvėjimas.

Kėsteris linktelėjo.

- Tai pasiučiausias daiktas per posūkius miške, ir dar rudenį. Nori cigaretę?

- Taip, - tariau.

Mes sustojome ir užsirūkėme.

- Dabar galime grįžti, - tarė Kėsteris.

Aš nuvažiavau į miestą ir išlipau.

- Gerai, kad pasivėžinome, Otai. Dabar man viskas praėjo.

- Kitą kartą aš tave pamokysiu kitokios technikos per posūkius, - tarė jis. - Reikia smarkiai pasukti vairą ir paspausti stabdžius. Bet taip galima daryti, kai kelias sausas.

- Gerai, Otai. Labanakt.

- Labanakt, Robi.

„Karlas" nudūmė. Aš įėjau į namus. Buvau labai nuvargęs, bet visai ramus ir neliūdnas.

XXIII

Lapkričio pradžioje pardavėme sitroeną. Tais pinigais buvo galima kurį laiką išlaikyti dirbtuvę, bet mūsų padėtis ėjo blogyn savaitė po savaitės. Mašinų savininkai, norėdami sutaupyti už benziną ir mokesčius, žiemą statė savo mašinas į garažus, ir remonto darbų vis mažėjo. Tiesa, mes šiaip taip vertėmės su taksi, bet uždarbio trims buvo per maža, ir todėl apsidžiaugiau, kai „Internacionalio" savininkas pasiūlė man nuo gruodžio pradžios kiekvieną vakarą skambinti kavinėje pianinu. Pastaruoju metu jam sekėsi; galvijų pirklių sąjunga perkėlė savo savaitinius pobūvius į vieną iš galinių „Internacionalio" kambarių, tuo pavyzdžiu pasekė arklių pirklių sąjunga ir pagaliau draugija, kuri rūpinosi kremacija visuomeninio labo pagrindais. Taip aš galėjau Lencui ir Kėsteriui pavesti taksi. Man ir šiaip tatai buvo paranku, nes dažnai nežinodavau, kur dėtis vakarais.

Pat rašė reguliariai. Aš laukiau jos laiškų, bet negalėjau įsivaizduoti, kaip ji gyvena, ir kartais, tamsiomis, purvinomis gruodžio savaitėmis, kai net vidurdienį dorai neprašvisdavo, imdavau manyti, kad ji seniai išsprūdo iš mano rankų, ir viskas pasibaigė. Man atrodė, kad ji išvažiavo be galo seniai, ir aš negalėjau įsivaizduoti, kad ji kada nors sugrįš. Paskiau atėjo vakarai, kupini sunkaus, klaikaus ilgesio, kada niekas daugiau nepadėdavo, kaip tik sėdėti iki ryto ir gerti su prostitutėmis ir galvijų pirkliais.

Seimininkas gavo leidimą laikyti atdarą „Internacionalį" Kūčių vakarą. Visų sąjungų viengungiai nutarė surengti di-

dėles iškilmes. Gyvulių pirklių sąjungos pirmininkas kiaulių pirklys Stefanas Grigoleitis paaukojo šiam reikalui du paršiukus ir daug kiaulių kojų. Prieš dvejus metus Grigoleitis paliko našlys. Būdamas švelnios prigimties, jis panoro praleisti Kalėdas draugijoje.

Seimininkas nupirko keturių metrų aukščio balteglę, kuri buvo pastatyta prie bufeto. Roza, kurią visi laikė visokio jaukumo ir šeimyniškumo autoritetu, apsiėmė ją papuošti. Jai padėjo Marion ir pederastas Kiki, kuris dėl savo polinkių taip pat labai nusimanė apie grožį. Visi trys vidurdienį pradėjo darbą. Sunaudojo jie begalę margų kamuoliukų, žvakučių ir lametos, bet užtat galų gale eglutė atrodė kuo puikiausiai. Norint parodyti ypatingą atidumą Grigoleičiui, buvo pakabinta daug marcipaninių kiaulaičių.

Popiet atsiguliau keletą valandų pamiegoti. Kai pabudau, buvo tamsu. Iš karto negalėjau suprasti, ar dar vakaras, ar jau rytas. Sapnavau, bet nežinojau ką. Sapnas nunešė mane kažkur toli, ir man atrodė, jog dar girdžiu, kaip užsidaro man iš paskos kažkokios juodos durys. Paskiau išgirdau, jog kažkas beldžiasi.

- Kas ten? - sušukau.

- Aš, pone Lokampai.

Pažinau ponios Calevski balsą.

- Prašom į vidų, - sušukau aš. - Durys neužrakintos.

Girgžtelėjo rankena, ir pamačiau tarpduryje ponią Calevski, apšviestą geltona šviesa, einančia iš koridoriaus.

- Ponia Hasė atėjo, - sušnibždėjo ji. - Eikit greičiau. Aš negaliu jai to pasakyti.

Aš nepajudėjau. Pirma man reikėjo atsipeikėti.

- Siųskit ją į policiją, - atsakiau aš pagaliau.

- Pone Lokampai! - Ponia Calevski iškėlė rankas. - Nieko daugiau nėra namie. Jūs turit man padėti. Juk jūs krikščionis!

Ji stovėjo keturkampėje durų angoje kaip juodas šokantis šešėlis.

- Nustokit, - tariau aš su apmaudu. - Tuoj ateisiu.

Apsirengiau ir išėjau. Ponia Calevski laukė manęs už durų.

- Ar ponia Hasė jau žino? - paklausiau.

Ji papurtė galvą ir prispaudė nosinę prie lūpų.

- Kur ji?

- Buvusiame savo kambaryje.

Prie virtuvės durų stovėjo Fryda, suprakaitavusi iš susijaudinimo.

-Ji užsidėjusi skrybėlaitę su garnio plunksnomis ir prisisegusi deimantinę segę, - sušnibždėjo ji.

- Žiūrėkit, kad ši pašvinkusi virtuvės varna nesiklausytų, - tariau aš poniai Calevski ir įėjau į kambarį.

Ponia Hasė stovėjo prie lango. Man įėjus, ji greitai apsigręžė. Matyti, ji laukė kažko kito. Nors ir kvaila, bet pirmiausia nejučiomis aš pažvelgiau į skrybėlaitę ir segę. Fryda tiesą sakė: skrybėlaitė buvo prašmatni. Segė - ne tokia. Moterėlė buvo smarkiai išsipusčiusi, tarsi norėdama parodyti, kaip gera jai gyventi. Apskritai ji neblogai atrodė; šiaip ar taip, geriau nei pirma, kai dar čia gyveno.

- Hasė turbūt dirba ir Kūčių vakarą, ar ne? - paklausė ji kandžiai.

- Ne, - atsakiau aš.

- Kurgi jis? Atostogauja?

Ji priėjo prie manęs kraipydama šlaunis. Į mane padvelkė stipriais kvepalais.

- Ko gi jūs dar iš jo norite? - paklausiau aš.

- Atsiimti savo daiktus. Atsiskaityti. Pagaliau ir man čia šis tas priklauso.

- Nebereikia skaitytis, - tariau aš. - Dabar jums priklauso viskas.

Jinai išpūtė į mane akis.

- Jis mirė, - tariau aš.

Būčiau mielai kaip nors kitaip jai pasakęs. Su didesne įžanga ir ne iš karto. Bet nežinojau, kaip pradėti. Be to, mano galva dar tebebuvo apdujusi nuo popietės miego, - tokio miego, kai nedaug betrūksta, kad pabudęs nusižudytum.

Ponia Hasė stovėjo viduryje kambario, ir tuo metu, kai aš tai sakiau jai, kažkodėl labai aiškiai mačiau, kad ji niekur neužsigautų, jeigu dabar išgriūtų. Keista, bet aš iš tikrųjų nieko daugiau nemačiau ir apie nieką daugiau negalvojau.

Tačiau ji neišgriuvo. Stovėjo ir žiūrėjo į mane.

- Taip, - tarė ji, - taip... - Tik jos skrybėlaitės plunksnos virpėjo. Ir staiga - aš net nesupratau, kas čia dedasi, - pamačiau, kaip ta išsidabinusi, išsikvėpinusi moteris ėmė senti mano akyse. Tarytum laikas lyg audra su lietum būtų kritęs ant jos ir kiekviena sekundė pavirtusi metais. Įtampa trūko, triumfas užgeso, veidas sudubo. Į jį šliaužė raukšlės kaip kirminai, ir kai ji netvirta ranka apgraibomis pasiekė kėdės atkaltę ir atsisėdo, tarsi bijodama ką sudaužyti, tai jau buvo visai kitas žmogus, - tokia pavargusi, palūžusi ir pasenusi ji atrodė.

- Nuo ko jis mirė? - paklausė ji, nesujudindama lūpų.

- Mirė staiga, - tariau aš.

Ji nesiklausė. Ji žiūrėjo į savo rankas.

- Ką aš dabar darysiu, - sumurmėjo ji. - Ką gi aš dabar darysiu?

Aš palaukiau truputį. Jaučiausi bjauriai.

-Juk jūs tikriausiai turite pas ką eiti, - tariau galiausiai. - Geriau nepasilikti čia. Juk jūs ir nenorėjote čia pasilikti...

- Juk dabar viskas kitaip virto, - atsakė ji nepakeldama akių. - Ką gi man dabar daryti?..

- Juk jūs tikriausiai turite ką nors, kas jūsų laukia. Eikite pas jį ir aptarkite viską. O po Kalėdų nueikite į policijos nuovadą. Ten padėti daiktai, taip pat ir banko dokumentai. Jūs turite ten nueiti, jei norit atsiimti pinigus.

- Pinigus, pinigus, - murmėjo ji kaip apdujusi. - Kokius pinigus?

- Gana daug. Apie tūkstantį du šimtus markių.

Ji pakėlė galvą. Jos akyse staiga atsirado kažkokia beprotiška išraiška.

- Ne! - sukliko ji. - Tai netiesa!

Aš nieko neatsakiau.

- Pasakykite, kad tai netiesa, - sušnibždėjo ji.

- Gal ir netiesa. O gal jis slapta taupė juos juodai dienai?

Ji atsistojo. Staiga moteris visiškai pasikeitė. Jos judesiai pasidarė kažkokie ūmūs ir mechaniški. Ji priėjo visai prie pat ir sušnypštė man į veidą:

- Taip, tai tiesa, aš jaučiau, kad tai tiesa! Koks niekšas! O, koks niekšas! Priverčia mane visa tai padaryti, o paskui - še tau! Bet aš juos paimsiu ir išmesiu, visus per vieną vakarą, išmesiu į gatvę, kad nieko iš jų neliktų! Nieko! Nieko!

Aš tylėjau. Man jau užteko. Pirmasis sukrėtimas jau buvo jai praėjęs, ji žinojo, kad Hasė miręs, su visu kitu pati turėjo susidoroti. Galimas daiktas, ji dar kartą bus priblokšta, kai išgirs, kad jis pasikorė, bet tai buvo jos reikalas. Dėl jos negalima buvo atgaivinti Hasės.

Dabar ji verkė. Ašaros trykšte tryško jai iš akių. Verkė laibu ir gailiu balsu kaip vaikas. Tai truko gana ilgai. Būčiau daug davęs, kad būčiau galėjęs užsirūkyti cigaretę. Negalėjau pakęsti ašarų.

Pagaliau ji liovėsi. Nusišluostė veidą, mechaniškai išsitraukė pudrinę ir pasipudravo nežiūrėdama į veidrodėlį. Paskiau įsidėjo sidabrinę pudrinę, bet užmiršo uždaryti rankinę.

- Nieko nebežinau, - tarė ji palūžusiu balsu, - nieko nebežinau. Turbūt jis buvo geras žmogus.

- Geras.

Aš dar pasakiau jai nuovados adresą ir kad šiandien ji jau uždaryta. Man atrodė geriau, kad ji ne tuoj ten eitų. Šiai dienai ir taip užteko.

Jai išėjus, iš savo salono pasirodė ponia Calevski.

- Ar, be manęs, daugiau nieko čia nėra? - paklausiau aš, įdūkęs pats ant savęs.

- Tik ponas Džordžis. O ką ji sakė?

- Nieko.

- Juo geriau.

- Nelygu kada. Kartais ir ne geriau.

- Aš nesigailiu jos, - energingai pareiškė ponia Calevski. - Nė per nago juodymą.

- Gailesys yra nenaudingiausias daiktas pasaulyje, - su apmaudu tariau aš. - Tai piktdžiugiavimo antroji pusė, jei norite žinoti. Kiek dabar laiko?

- Be penkiolikos minučių septynios.

- Aš norėčiau septintą valandą paskambinti panelei Holman. Bet taip, kad niekas nesiklausytų. Ar tai galima?

-Juk nieko daugiau nėra namie, tik ponas Džordžis. Frydą aš jau išsiunčiau. Jei norite, galite kalbėti ir iš virtuvės. Kabelis kaip tik tiek siekia.

- Gerai.

Aš pasibeldžiau į Džordžio kambario duris. Seniai bebuvau pas jį buvęs. Jis sėdėjo prie rašomojo stalo ir atrodė padūkusiai prastai. Aplinkui gulėjo krūvos pridraskytų popierių.

- Sveikas, Džordži, - tariau aš, - ką tu čia veiki?

- Darau inventorizaciją, - atsakė jis, silpnai šyptelėjęs. - Geras darbas per Kalėdas.

Aš pasilenkiau ir pakėliau skiautelę popieriaus. Tai buvo paskaitų konspektai su chemijos formulėmis.

- Kodėl draskai? - paklausiau.

- Nebeturi prasmės, Robi.

Jo veidas atrodė permatomas. Ausys buvo kaip vaškinės.

- Ką tu šiandien valgei? - paklausiau aš.

Jis numojo ranka.

- Vis tiek. Ir nesvarbu. Nesvarbu valgis. Bet nebegaliu daugiau. Aš turiu mesti mokslą.

- Ar jau taip prastai?

- Taip, - tarė jis.

- Džordži, - atsakiau aš ramiai, - pažvelk į mane. Kaip tau

atrodo, ar aš nieko daugiau ir nenorėjau pasiekti, kaip tik tapti pianistu toje kekšių lindynėje, „Internacionalyje"?

Jis grąžė rankas.

- Žinau, Robi, bet tai man nepadeda. Man mokslas buvo viskas. O dabar pamačiau, kad nebėra prasmės. Kad niekas nebeturi prasmės. Kam, tiesą sakant, dar gyventi?

Aš nesusilaikiau nesijuokęs, kad ir koks apgailėtinas, kad ir koks prislėgtas jis atrodė.

- Asilėli, - tariau aš, -baisų atradimą padarei! Manai, kad tu vienas toks didis išminčius? Žinoma, kad nėra prasmės. Žmogus ir negyvena kažkokiai prasmei. Ne taip jau paprasta. Apsirenk. Eisi su manim į „Internacionalį". Atšvęsime tavo išėjimą į vyrus. Iki šiol tu buvai moksleivis. Užeisiu pas tave po pusvalandžio.

- Ne, - tarė jis.

Jis buvo pašėlusiai nusiminęs.

- Eisi, - tariau aš. - Padarysi man paslaugą. Šiandien aš nenorėčiau būti vienas.

Jis abejodamas pažvelgė į mane.

- Kaip sau nori, - atsakė jis beviltiškai. - Pagaliau juk vis tiek.

- Na mat, - tariau aš. - Tai jau visai šaunus devizas.

Septintą valandą užsakiau pasikalbėjimą su Pat. Nuo to laiko veikė pusė tarifo, ir aš galėjau dvigubai ilgiau kalbėti. Atsisėdau ant stalo prieškambaryje ir laukiau. Į virtuvę nenorėjau eiti. Ten kvepėjo žaliomis pupelėmis, ir aš nenorėjau, kad tai kaip nors rištųsi su Pat net ir per pasikalbėjimą telefonu.

Po ketvirčio valandos mane sujungė. Pat išsyk priėjo prie aparato. Kai išgirdau prie pat savęs šiltą, gilų, šiek tiek delsiantį jos balsą, taip susijaudinau, kad vos galėjau kalbėti. Tai buvo kaip koks drebulys, kaip kraujo virpėjimas, prieš kurį, kad ir kaip stengdamasis, nieko negalėjau padaryti.

- Dieve mano, Pat, - tariau aš, - ar tai tikrai tu?

Ji nusijuokė.

- Iš kur tu kalbi, Robi? Iš kontoros?

- Ne, aš sėdžiu pas ponią Calevski ant stalo. Kaip laikaisi?

- Gerai, mielasis.

- Tu jau atsikėlei?

- Taip. Aš sėdžiu ant palangės savo kambaryje ir esu užsivilkusi baltąjį chalatą. Lauke sninga.

Staiga aiškiai išvydau ją priešais save. Mačiau, kaip sūkuriuoja snaigės, mačiau pailgą, tamsią galvą, tiesius, kiek palinkusius į priekį pečius, bronzinę odą...

- Viešpatie Dieve, Pat, - tariau aš, - prakeikti pinigai! Tučtuojau sėsčiau į lėktuvą ir dar šį vakarą būčiau pas tave.

- Ak, mielasis...

Ji tylėjo. Aš klausiau tylaus traškėjimo ir gaudimo laide.

- Ar tu dar klausai, Pat?

- Taip, Robi. Bet tu nekalbėk tokių dalykų. Man visai pradėjo svaigti galva.

- Ir man pasiutiškai svaigsta, - tariau aš. - Papasakok, ką tu ten veiki kalnuose.

Ji ėmė kalbėti, bet aš greitai nustojau klausyti, ką ji sako. Tik girdėjau jos balsą, ir kai šitaip sėdėjau tamsiame prieškambaryje, po šerno galva, prie virtuvės, iš kurios sklido žalių pupelių kvapas, man pasirodė, tartum atsidarė durys ir į mane padvelkė šilumos ir blizgesio vilnis, švelni ir margaspalvė, kupina svajonių, ilgesio ir jaunystės. Aš įsispyriau kojomis į stalo skersinį, parėmiau rankomis galvą, žiūrėjau į šerno galvą ir nusilaupiusias virtuvės duris, bet nemačiau viso to, - aplink buvo vasara, vėjas, vakaras viršum rugių laukų ir žalia miško kelių šviesa. Balsas nutilo. Aš giliai alsavau.

- Gera su tavim kalbėti, Pat. O ką tu veiki šį vakarą?

- Šį vakarą bus nedidelė šventė. Pradžia aštuntą valandą. Aš kaip tik velkuosi ir žadu nueiti.

- Ką gi tu velkiesi? Sidabrinę suknelę?

- Taip, Robi. Sidabrinę suknelę, su kuria tu nešei mane koridorium.

- O su kuo tu eini?

- Su nieku. Juk ta šventė bus čia, sanatorijoje. Apačioje, hole. Čia visi pažįsta vieni kitus.

- Turbūt sunku tau bus išlaikyti ištikimybę man, - tariau aš. - Su sidabrine suknele.

Ji nusijuokė.

- Tik ne su šia suknele. Su ja susiję mano atsiminimai.

- Ir mano taip pat. Aš mačiau, kokį ji daro įspūdį. Tačiau nė nenoriu to tiksliai žinoti. Tu gali būti man neištikima, tik aš nenoriu to žinoti. Paskiau, kai tu sugrįši, sakysim, kad tu tik sapnavai tai, o dabar viskas praėjo ir užmiršta.

- Ak, Robi, - tarė ji pamažu, ir jos balsas atrodė žemesnis nei pirma. - Aš negaliu būti tau neištikima. Per daug jau galvoju apie tave. Tu nežinai, koks čia, kalnuose, gyvenimas. Gražus tviskantis kalėjimas. Stengiesi žmogus kiek galėdamas viską užmiršti, ir tiek. Kai prisimenu tavo kambarį, kartais nežinau, ką daryti. Tada einu į stotį ir žiūriu į traukinius, kurie ateina iš apačios, ir manau, kad aš būsiu arčiau tavęs, jeigu įlipsiu į vagoną arba apsimesiu, lyg ką sutikti atėjus.

Aš sučiaupiau lūpas. Dar niekad nebuvau girdėjęs ją taip kalbant. Ji visada buvo drovi, ir jos prisirišimą galėjai pastebėti daugiau iš mostų ar žvilgsnio nei iš žodžių.

- Gal kaip nors atvažiuosiu tavęs aplankyti, Pat, - tariau aš.

- Tikrai, Robi?

- Taip, galbūt apie sausio pabaigą.

Aš žinojau, kad vargu ar tai bus įmanoma, nes juk sausio pabaigoje dar turėjau sudaryti pinigų už sanatoriją. Bet aš pasakiau jai tai, kad ji turėtų apie ką galvoti. Vėliau bus ne taip sunku tą atvažiavimą atidėti, kol ateis diena, kada ji pati galės išvažiuoti iš sanatorijos.

- Lik sveika, Pat, - tariau aš. - Linkiu tau viso gero. Būk linksma, tada ir man bus linksma. Būk linksma šį vakarą.

- Taip, Robi, šiandien aš esu laiminga.

Aš pasiėmiau Džordžį ir nuėjau su juo į „Internacionalio" kavinę. Tos senos, aprūkusios lindynės stačiai nebegalėjai pažinti. Degė Kalėdų eglutė, ir šilta jos šviesa atsimušė visuose buteliuose, stikluose ir nikeliu bei variu papuoštose bufeto dalyse. Prostitutės, užsivilkusios vakarinėmis suknelėmis, išsipuošusios dirbtinėmis brangenybėmis, kupinos lūkesio, sėdėjo apie stalą.

Lygiai aštuntą valandą į salę įžengė jungtinis gyvulių pirklių choras. Jis išsirikiavo prie durų pagal balsus: po dešinei pirmasis tenoras, o pačioje kairėje - antrasis bosas. Stefanas Grigoleitis, našlys ir kiaulių pirklys, išsitraukė kamertoną, davė pirmąją gaidą, ir choras keturiais balsais užtraukė:

Naktie šventa, širdin įtiek
Ramybės dangiškos dalelę,
Skausmus ramink, palengvink man
Vargingą piligrimo kelią.
Žvaigždžių akelės šviečia,
Aukštyn į dangų kviečia,
O kad su jom pakilt galėčiau
Prie tavęs.

- Kaip jausminga, - tarė Roza ir nusišluostė akis.

Nuskambėjo antras posmas. Pasigirdo griausmingi plojimai. Choras su padėka nusilenkė. Stefanas Grigoleitis nusišluostė nuo kaktos prakaitą.

- Bethovenas lieka Bethovenas, - pareiškė jis.

Niekas jam neprieštaravo. Stefanas įsikišo nosinę į kišenę.

- O dabar už ginklų!

Stalas buvo padengtas didžiajame kambaryje, kuriame rinkdavosi sąjungos nariai. Viduryje stalo sidabriniuose padėkluose, pastatytuose ant mažų spiritinių lempučių, akį vėrė abu paršiukai, parudę ir paskrebę. Dantyse jie laikė įsikandę citrinas, jiems ant nugarų degė mažytės eglutės, ir jie niekuo nebesistebėjo.

Pasirodė Aloyzas su naujai perdažytu fraku, kurį jam padovanojo šeimininkas. Jis atnešė pustuzinį ąsočių su „Steinhegerio" degtine ir pripylė stiklelius. Su juo atėjo Poteris iš kremacijos draugijos, turėjęs vadovauti dar vieno lavono deginimui.

- Taika žemėje! - tarė jis oriai, padavė Rozai ranką ir atsisėdo šalia jos.

Stefanas Grigoleitis, išsyk pakvietęs prie stalo Džordžį, atsistojo ir pasakė trumpiausią ir geriausią kalbą per visą savo gyvenimą. Jis pakėlė stiklą su žėrinčia kadagine, apsidairė spindinčiomis akimis ir sušuko:

- Į sveikatą!

Paskui jis atsisėdo, o Aloyzas atnešė karkučių su drebučiais, raugintų kopūstų ir sūdytų bulvių. Pasirodė šeimininkas, nešinas padėklu, pristatytu geltono kaip auksas Pilzeno alaus bokalų.

- Lėčiau valgyk, Džordži, - tariau aš. - Tavo skilvis pirma turi priprasti prie riebios mėsos.

- Apskritai man reikia prie visko priprasti, - atsakė jis ir pažvelgė į mane.

- Tai greitai daroma, - tariau aš. - Tik nereikia lyginti. Tada viskas bus gerai.

Jis linktelėjo ir vėl pasilenkė prie savo lėkštės.

Staiga kitame gale stalo kilo ginčas. Pasigirdo kranksintis Poterio balsas. Jis norėjo susigerti su cigarų pirkliu Bušu, kuris čia buvo svečias, tačiau Bušas atsisakė nurodęs, jog jis nenorįs gerti, o stengsis daugiau suvalgyti.

- Kvailystė, - ėmė plūstis Poteris. - Jei valgai, tai reikia ir gerti! Kas geria, gali dar daugiau suvalgyti.

- Nesąmonė! - burbtelėjo Bušas, liesas aukštas žmogus su priplota nosimi ir raginiais akiniais.

Poteris pašoko.

- Nesąmonė? Ir taip tu sakai man, tu tabako pelėda?

- Ramiau! - sušuko Stefanas Grigoleitis. - Negali būti jokių vaidų Kūčių vakare!

Išklausęs, kas čia atsitiko, jis paskelbė saliamonišką sprendimą - patikrinti tai praktikoje. Prieš kiekvieną iš susiginčijusių buvo pastatyti keli vienodo dydžio dubenys, prikrauti mėsos, bulvių ir kopūstų. Tai buvo milžiniškos porcijos. Poteris valgydamas galėjo gerti ką tik norėdamas, o Bušas turėjo sausai valgyti. Siekiant, kad šios varžybos būtų patrauklesnės, pradėta lažintis. Grigoleitis suorganizavo totalizatorių.

Poteris susistatė apie save visą vainiką alaus bokalų, įterpdamas tarp jų kaip deimantus mažyčius degtinės stiklelius. Lažybos buvo sukirstos 3:1 jo naudai. Tada Grigoleitis davė ženklą pradėti.

Bušas ėdė su įniršiu, žemai pasilenkęs ties lėkšte. Poteris kovojo atvirai, tiesiai sėdėdamas. Prieš kiekvieną gurkšnį jis džiūgaudamas šūkteldavo Bušui: „Į sveikatą", o šis atsakydavo jam neapykantos kupinu žvilgsniu.

- Man darosi bloga, - tarė Džordžis.

- Eime iš čia.

Aš nuvedžiau jį į prausyklą ir atsisėdau prieškambaryje jo palaukti. Saldus žvakių kvapas maišėsi su braškančių eglės spyglių aromatu. Ir staiga man pasirodė, kad aš girdžiu lengvus, mylimus žingsnius, jaučiu šiltą kvapą ir matau prieš pat save porą akių...

- Prakeikimas, - tariau ir atsistojau. - Kas čia man atsitiko?

Tuo pat metu išgirdau galingą riaumojimą.

- Poteris! Bravo, Aloyzijus!

Nugalėjo kremacija.

Galiniame kambaryje plaukė cigarų dūmai, pasirodė konjakas. Aš tebesėdėjau prie bufeto. Priešais susispietė merginos ir ėmė karštai šnibždėtis.

- Kas čia jums yra? - paklausiau aš.

- Juk ir mums paruoštos dovanos, - atsakė Marion.

- Mat kaip.

Aš atrėmiau galvą į bufetą ir galvojau, ką dabar veikia Pat.

Įsivaizdavau sanatorijos holą, degantį židinį ir Pat, sėdinčią prie lango su Helga Gutman ir kažkokiais kitais žmonėmis. Visa tai buvo baisiai seniai. Kartais aš galvodavau, kad pabusiu vieną gražų rytą ir staiga pasirodys, jog viskas praėjo, užmiršta, išnyko, nugrimzdo. Nieko nebuvo tikro, netgi atsiminimų.

Suskambėjo varpelis. Merginos tarsi pabaidytų vištų pulkas nubėgo į biliardo kambarį. Ten stovėjo Roza su varpeliu rankoje. Ji pamojo man, kad ir aš ateičiau. Po nedidele eglute ant biliardo stalo stovėjo lėkštės, uždengtos šilkiniu popierium. Kiekvienoje lėkštėje gulėjo raštelis su vardu, o po juo paketėlis su dovanomis, kurias merginos paruošė viena kitai. Visa tai suorganizavo Roza. Kiekviena turėjo įteikti jai supakuotas dovanas, skirtas kitoms, o ji išdėstė jas į lėkštes.

Sujudusios merginos tarškėjo, perrėkdamos viena kitą, kaip vaikai skubėjo pasižiūrėti, kokia dovana kuriai teko.

- O kodėl tu neimi savo lėkštės? - paklausė Roza.

- Kokios lėkštės?

- Savo. Juk tu irgi gavai dovanų.

Iš tikrųjų, raštelyje dviem spalvom, raudona ir juoda, buvo parašytas mano vardas, ir netgi rondo raštu. Obuoliai, riešutai, apelsinai, nuo Rozos jos pačios nunertas megztinis, nuo šeimininkės - žolės žalumo kaklaraištis, nuo pederasto Kiki - rausvos dirbtinio šilko kojinės, nuo gražuolės Vali - odinis diržas, nuo kelnerio Aloyzo - pusbutelis romo, nuo Marion, Linos ir Mimi kartu - pustuzinis nosinių, o nuo šeimininko - du buteliai konjako.

- Vaikai, - tariau aš, - vaikai, to aš visai nelaukiau.

- Staigmena? - sušuko Roza.

- Absoliuti!

Aš stovėjau susigėdęs ir, po šimts, susijaudinęs iki širdies gelmių.

- Vaikai, - tariau, - ar jūs žinote, kada aš paskutinį kartą gavau dovanų? Nė pats gerai nebeatsimenu. Turbūt dar prieš karą. Bet aš jums nieko neturiu.

Visi baisiausiai apsidžiaugė, kad buvau taip apstulbęs.

- Užtat tu visada paskambindavai mums, - tarė Lina parausdama.

- Taip, tu paskambinsi mums ką nors, ir tai bus tavo dovana, - pareiškė Roza.

- Ką tik norit, - tariau aš. - Viską, ką tik norit.

- Paskambink „Iš jaunystės dienų", - sušuko Marion.

- Ne, ką nors linksmo, - pasipriešino Kiki.

Tačiau kiti jį perrėkė. Ir šiaip niekas jo nelaikė tikru vyru. Aš atsisėdau prie pianino ir pradėjau. Visi uždainavo.

Yra *tokia daina širdy,*
Ją visą amžių tu girdi,
Ji tolima ir tik viena,
Jaunų dienų daina.

Seimininkė išjungė elektrą. Dabar tik degė eglutės žvakės, liedamos švelnią šviesą. Tyliai čiurleno alaus čiaupas, nelyginant tolimas šaltinis girioje, o salės gale šmėklinėjo pilnapadis Aloyzas, tarsi juodas Panas. Aš pradėjau antrą posmą. Žvilgančiomis akimis ir gerais miesčionaičių veidais stovėjo merginos apie pianiną. Bet žiūrėk - kas ten paleido dūdas? Kiki, verksnelis Kiki iš Lukenvaldo.

Pamažu atsidarė didžiojo sąjungos kambario durys. Melodingai niūniuodami, vienas po kito įėjo choristai ir sustojo už merginų. Grigoleitis su juodu Brazilijos cigaru stovėjo priešakyje.

Pasaulio didelio, gražaus
Ieškoti išėjau,
O kai atgal aš sugrįžau,
Čia nieko neradau.

Tyliai nuskambėjo mišrus choras.

- Gražu, - tarė Lina.

Roza uždegė bengalines ugnis. Jos šnypštė ir taškė žiežirbas.

- Šitaip, o dabar ką nors linksmo! - sušuko ji. - Reikia pralinksminti Kiki.

- Mane irgi, - tarė Stefanas Grigoleitis.

Vienuoliktą valandą atėjo Kėsteris ir Lencas. Mes susėdome drauge su išblyškusiu Džordžiu prie stalelio šalia bufeto. Džordžis gavo keletą riekučių sausos duonos, kad vėl galėtų atsistoti ant kojų. Lencas netrukus dingo triukšmingoje galvijų pirklių draugijoje. Po ketvirčio valandos pamatėme jį su Grigoleičiu prie bufeto. Jie buvo susikibę ir gėrė bruderšaftą.

- Stefanas! - tarė Grigoleitis.

- Gotfrydas! - atsakė Lencas, ir abu išlenkė po stiklą konjako.

- Rytoj aš tau atsiųsiu kraujinės ir kepeninės dešros, Gotfrydai. Gerai?

- Puikiausiai! - Lencas sudrožė jam per petį. - Mano senasis, gerasis Stefanai!

Stefanas spindėte spindėjo.

- Tu taip gražiai moki juoktis, - tarė jis susižavėjęs. - Mėgstu, kai žmogus gražiai juokiasi. Aš greitai nuliūstu, tai mano yda.

- Ir mano, - atsakė Lencas. - Todėl aš ir juokiuosi. Eikš, Robi, išgerk, kad pasaulyje niekad nenutiltų juokas!

Aš priėjau prie jų.

- O kas atsitiko mažyčiui? - paklausė Stefanas ir parodė į Džordžį. - Jis irgi atrodo smarkiai nuliūdęs.

- Jį lengva padaryti laimingą, - tariau aš. - Jam tereikia trupučio darbo.

- Keblus reikalas, - atsakė Stefanas. - Mūsų laikais.

- Jis apsiima viską dirbti.

- Mūsų laikais visi apsiima viską dirbti. - Stefanas prablaivėjo.

- Berniukui tereikia septyniasdešimt penkių markių per mėnesį.

- Nesąmonė. Su tiek jis nepragyvens.

- Pragyvens, - tarė Lencas.

- Gotfrydai, - pasakė Grigoleitis, - aš esu senas girtuoklis. Gerai. Bet darbas yra rimtas daiktas. Negalima Šiandien žmogui jo duoti, o rytoj vėl jį atimti. Tai dar blogiau negu apvesdinti ką nors, o rytoj jam atimti žmoną. Bet jeigu berniukas doras ir mokės išsiversti su septyniasdešimt penkiomis markėmis, tai jam pasisekė. Tegu antradienį aštuntą valandą ateina pas mane. Man reikia padėjėjo, kurį galėčiau pasisiųsti sąjungos ir kitais reikalais. Priedo kartkarčiais gaus mėsos. Atrodo, jam ne pro šalį truputį atsipenėti.

- Tai vyro žodis? - paklausė Lencas.

- Tai Stefano Grigoleičio žodis.

- Džordži, - sušukau aš, - eik šen.

Išgirdęs šią žinią, jis pradėjo drebėti. Aš sugrįžau pas Kėsterį.

- Klausyk, Otai, - tariau, - ar tu norėtum pradėti gyvenimą iš naujo, jei galėtum?

- Gyventi taip, kaip gyvenau?

- Taip.

- Ne, - tarė Kėsteris.

- Ir aš ne, - tariau.

XXIV

Tai buvo po trijų savaičių, šaltą sausio vakarą. Aš sėdėjau „Internacionalyje" ir lošiau su šeimininku „dvidešimt vieną". Kavinė buvo tuščia, nesirodė nė prostitutės. Mieste buvo neramu. Gatve tolydžio žygiavo kolonos, vienos su trenksmingais kariniais maršais, kitos su „Internacionalu", o paskiau vėl tylios ilgos voros, nešinos transparantais, kuriuose buvo reikalaujama darbo ir duonos. Daugybė žingsnių gatvės grindiniu ėjo į taktą tartum milžiniškas nepermaldaujamas laikrodis. Popiet įvyko susidūrimas tarp streikuojančiųjų ir policijos, per kurį buvo sužeista dvylika žmonių. Visa policija jau kelias valandas buvo parengtyje. Gatvėse švilpė policijos automobilių sirenos.

- Nėra ramybės, - tarė šeimininkas ir atvertė šešiolika akių. - Karas jau kada pasibaigė, o ramybės kaip nėra, taip nėra. O juk tada nieko daugiau ir nenorėjome, kaip tik ramybės. Pamišęs pasaulis!

Aš atverčiau septyniolika ir paėmiau banką.

- Ne pasaulis pamišęs, - tariau. - Tik žmonės.

Aloyzas, stovįs už šeimininko kėdės ir žvilgčiojąs į kortas, pasipriešino.

- Žmonės ne pamišę. Tik godūs. Vienas pavydi kitam. O kadangi žemėje per daug visokių gėrybių, tai dauguma nieko ir neturi. Čia kaltas paskirstymas.

- Aišku, - tariau aš ir, gavęs dvi kortas, pasakiau, kad man gana. - Bet tas paskirstymas kaltas jau kelis tūkstančius metų.

Šeimininkas ėmė versti kortas sau. Jis susirinko penkiolika akių ir abejodamas pažvelgė į mane. Atsivertė dar vieną - tūzą, ir jau buvo per daug. Aš parodžiau savo kortas. Buvo tik dvylika akių ir, turėdamas penkiolika, jis būtų laimėjęs.

- Po velniais, užteks, - nusikeikė jis. - Toks niekšiškas blefavimas! O aš maniau, kad jūs turit mažiausiai aštuoniolika.

Aloyzas sukikeno. Aš susišlaviau pinigus. Seimininkas nusižiovavo ir pažvelgė į laikrodį.

- Baigiasi vienuolikta. Manau, metas uždaryti. Vis tiek niekas nebeateina.

- Štai kažkas ateina, - tarė Aloyzas.

Durys atsidarė. Įėjo Kėsteris.

- Yra kas nors naujo, Otai?

Jis linktelėjo.

- Peštynės „Borusijos" salėse. Du sunkiai sužeisti, kelios dešimtys lengvai sužeistų ir koks šimtas žmonių suimta. Du susišaudymai miesto šiaurinėje dalyje. Užmuštas vienas policininkas. Nežinau, kiek sužeistų. Na, o dabar turbūt viskas prasidės, kai pasibaigs didieji susirinkimai. Tu jau nebeturi čia ko veikti?

- Ne, - tariau aš. - Kaip tik rengėmės uždaryti.

- Tai eime.

Aš pažvelgiau į šeimininką. Jis linktelėjo.

- Tai viso labo, - tariau.

- Viso labo, - atsakė šeimininkas tingiai. - Pasisaugokite.

Mudu išėjome. Lauke kvepėjo sniegu. Gatvėje buvo pribarstyta proklamacijų, ir atrodė, kad tai negyvos baltos peteliškės.

- Gotfrydo nėra, - tarė Kėsteris. - Lindi kažkuriame iš tų susirinkimų. Girdėjau, kad juos ruošiamasi išvaikyti, ir manau, jog visko gali atsitikti. Būtų gerai, kad suspėtume dar jį pagauti. Juk jis ne iš ramiųjų.

- O tu žinai, kur jis? - paklausiau aš.

- Tikrai nežinau. Bet veikiausiai viename iš trijų didžiųjų

susirinkimų. Reikia juos apvažiuoti. Juk Gotfrydą su jo švytinčiu kuodu iš tolo pažinsi.

- Gerai.

Mudu įlipome į mašiną ir pasukome „Karlą" į tą vietą, kur vyko vienas iš susirinkimų.

Gatvėje stovėjo sunkvežimis, pilnas policininkų. Kaskių dirželiai buvo nuleisti. Žibintų šviesoje dulsvai mirgėjo karabinų vamzdžiai. Pro langus kabojo margos vėliavos. Prie durų būriavosi uniformuoti žmonės. Beveik visi buvo labai jauni.

Mudu nusipirkome du bilietus ir, atsisakę pirkti brošiūrų, neįmetę pinigų į aukų dėžutes ir nepasakę, kokiai partijai priklausome, įėjome į salę. Salė buvo pilna ir gerai apšviesta, kad išsyk būtų galima pastebėti tuos, kurie rėkauja. Mudu atsistojome prie durų, ir Kėsteris, kurio akys buvo labai įžvalgios, apžiūrinėjo eiles.

Ant pakylos stovėjo tvirtas kresnas vyras ir kalbėjo. Jis kalbėjo skambiu krūtininiu balsu, kurį lengvai galėjai girdėti tolimiausiuose kampuose. Tai buvo balsas, kuris mokėjo įtikinti, net ir nelabai klausantis, ką jis sako. O tai, ką jis sakė, buvo lengva suprasti. Žmogus vaikščiojo po sceną laisvai, trupučiuką mosuodamas rankomis, kartkarčiais išgerdamas gurkšnį vandens ir pajuokindamas susirinkusius. Bet paskiau staiga jis nutilo, visiškai atsigręžė į publiką ir persimainiusiu skardžiu balsu išpylė vieną po kitos visiems žinomas tiesas, - apie skurdą, apie badą, apie nedarbą. Balsas skambėjo vis stipriau, patraukdamas klausytojus, kol pasiekė furioso: „Taip toliau negali būti! Tai turi pasikeisti!"

Publika triukšmingai pritarė, plojo ir rėkė, tartum jau viskas būtų ir pasikeitę. Vyriškis ant pakylos palaukė. Jo veidas žvilgėjo. O paskiau plačiai, įtikinamai ir tvirtai nuo scenos pasipylė vienas pažadas po kito. Pažadais lyte lijo žmonėms ant galvų, ir viršum jų sužėrėjo margas stebuklingas rojaus skliautas; tai buvo loterija, kurioje kiekvienam bilietui teko

pagrindinis laimėjimas, kurioje kiekvienas įgijo asmeninę laimę, asmenines teises ir galėjo įvykdyti asmeninį kerštą.

Aš žiūrėjau į klausytojus. Tai buvo įvairių profesijų žmonės - buhalteriai, smulkūs amatininkai, valdininkai, keletas darbininkų ir daug moterų. Jie sėdėjo tvankioje salėje, atsilošę arba palinkę į priekį, eilė po eilės, veidas prie veido, ant jų liejosi srautas žodžių. Ir keista: kad ir kokie įvairūs buvo tie veidai, jų išraiška buvo vienoda - abejinga, žvilgsniai mieguisti, nukreipti į tolumą, į miglotą fatamorganą. Juose buvo tuštuma ir kažkoks galingas lūkesys, kuris nustelbia viską - kritiką, abejones, prieštaravimus ir klausimus, kasdienybę, dabartį, realybę. Žmogus ant pakylos žinojo viską, mokėjo atsakyti į kiekvieną klausimą, sugebėjo padėti kiekvienoje bėdoje. Gera buvo juo pasitikėti. Gera buvo turėti ką nors, kuris galvoja už tave. Gera buvo tikėti.

Kėsteris kumštelėjo man. Lenco čia nebuvo. Jis mostelėjo galva durų link. Aš linktelėjau, ir mudu išėjome. Salės sargybiniai niūriai ir įtariamai palydėjo mus akimis. Vestibiulyje stovėjo orkestras, pasiruošęs žengti į salę. Už jo siūbavo miškas vėliavų ir ženklų.

- Švariai padaryta, ką? - paklausė Kėsteris, kai mudu išėjome į gatvę.

- Puikiausiai. Galiu spręsti kaip senas reklamos skyriaus vedėjas.

Mudu pravažiavome keletą gatvių. Ten buvo antrasis politinis susirinkimas. Kitos vėliavos, kitokios uniformos, kita salė, bet šiaip viskas panašu. Veiduose ta pati neaiškios vilties, tikėjimo ir tuštumos išraiška. Priešais eiles kėdžių stovėjo prezidiumo stalas. Už jo sėdėjo partijos sekretoriai, prezidiumas, keletas uolių senmergių. Kalbėtojas, tipiškas valdininkas, buvo prastesnis už ankstesnįjį. Jis kalbėjo kanceliarine vokiečių kalba, minėjo skaičius, įrodymus, viskas buvo tiesa, ką jis sakė, tačiau jis kalbėjo ne taip įtikinamai kaip anas, kuris iš viso neįrodinėju, o tik tvirtino. Už prezidiumo stalo pavargę svarstė kalakutus partijos sekretoriai; jie buvo lankęsi jau šimtuose tokių susirinkimų.

- Eime, - tarė Kėsteris po valandėlės. - Čia jo irgi nėra. Tarp kitko, ir nesitikėjau jo čia rasti.

Nuvažiavome toliau. Po tvankių prisigrūdusių salių oras atrodė šaltas ir gaivus. Mašina švilpė gatvėmis. Važiavome pro kanalą. Alyvuoti geltoni atšvaitai nuo žibintų atsimušė tamsiame vandenyje, kuris tyliai teškeno į betonuotą krantą. Pamažu praplaukė juodas baidokas. Vilkikas rodė raudonus ir žalius signalinius žiburius. Sulojo šuo, paskiau prieš šviesą praėjo kažkoks žmogus ir dingo liuke, kuris akimirkai nušvito auksine šviesa. Anapus kanalo traukėsi skaisčiai apšviesti vakarinės miesto dalies namai. Per kanalą ėjo tiltas su arka. Juo be paliovos į vieną ir į kitą galą siuvo automobiliai, omnibusai ir tramvajai. Viršum tingaus juodo vandens tiltas atrodė kaip marga gyvatė, taškanti žiežirbas.

- Manau, palikim mašiną čia ir likusį galą nueikim pėsti, - tarė Kėsteris po valandėlės. - Ne taip kris į akis.

Mes sustabdėme „Karlą" po kažkokios smuklės žibintu. Lipant iš mašinos, ko kojų šmėstelėjo balta katė. Po vartų arka stovėjo kelios prostitutės su prijuostėmis. Jos nutilo, kai mudu ėjome pro šalį. Atsirėmęs į namų kertę, miegojo rylininkas, kažkokia senė rausėsi atmatose, suverstose prie šaligatvio.

Priėjome prie milžiniško nešvaraus nuomojamo namo su keliais fligeliais, kiemais ir perėjimais. Apatiniame aukšte buvo parduotuvės, kepykla ir skudurų bei senos geležies supirkimo punktas. Gatvėje priešais pirmąjį perėjimą stovėjo du sunkvežimiai su policininkais.

Viename pirmojo kiemo kampe buvo pastatytas iš lotelių stendas, kuriame kabojo keletas didelių žvaigždėto dangaus žemėlapių. Prie stalo, užversto popieriais, ant nedidelės pakylos stovėjo kažkoks vyriškis su tiurbanu. Viršum jo galvos kabėjo plakatas: „Astrologija, chiromantija, ateities pranašavimas. Jūsų horoskopas 50 pfenigų". Būrys žmonių spietėsi

prie jo. Skaisti karbido lempos šviesa krito ant geltono raukšlėto jo veido. Jis kažką įkalbinėjo klausytojams, kurie tylėdami žiūrėjo į jį. Tie patys pasimetę, abejingi, stebuklo ištroškę žvilgsniai kaip ir tų klausytojų, kuriuos matėme susirinkimuose su vėliavomis ir orkestru.

- Otai, - tariau aš Kėsteriui, einančiam priešais mane, - dabar žinau, ko nori tie žmonės. Jie nenori jokios politikos. Jiems reikia kokio nors religijos pakaitalo.

Jis atsigręžė.

- Žinoma. Jie nori vėl kuo nors tikėti. Vis tiek kuo. Todėl jie tokie fanatikai.

Mudu įėjome į antrąjį kiemą, kuriame buvo susirinkimo vieta. Visi langai buvo apšviesti. Staiga iš ten pasigirdo triukšmas. Tą pat akimirką, tarsi davus ženklą, pro tamsų šoninį įėjimą į kiemą įsibrovė keletas jaunuolių su neperšlampamais šarvais. Pasilenkę po pat langais, jie nulėkė prie salės durų. Priešakinis atidarė jas, ir visi puolė į vidų.

- Smogiamoji grupė, - tarė Kėsteris. - Eikš čia prie sienos, už alaus statinių.

Salėje pakilo riaumojimas ir triukšmas. Kitą akimirką džerkštelėjo langas, ir kažkas išlėkė pro jį. Tučtuojau atsidarė durys ir išsiveržė krūva žmonių. Pirmieji pargriuvo, kiti užvirto ant jų. Kažkokia moteris ėmė šaižiai šauktis pagalbos ir išlėkė pro skliautinius vartus. Po to išvirto antra grupė. Žmonės buvo apsiginklavę kėdžių kojomis ir alaus bokalais; jie pešėsi įsikibę į kits kitą. Iš būrio ištrūko kažkoks milžiniškas dailidė, atsistojo truputį nuošaliau nuo kitų ir kiekvieną kartą, kai tik pamatydavo netoli savęs priešininko galvą, voždavo per ją, pasukęs savo ilgą ranką, ir įvarydavo jį atgal į besipešančių tarpą. Jis darė tai visai ramiai, tarsi malkas skaldydamas.

Atriedėjo naujas kamuolys, ir staiga už trijų metrų priešais save pamatėme geltoną Gotfrydo kuodą kažkokio įdūkusio ūsuočio rankose.

Kėsteris pasilenkė ir dingo minioje. Po kelių sekundžių ūsuotis paleido Gotfrydą, pakėlė, baisiausiai nustebęs, rankas ir tartum iš šaknų išrautas medis griuvo į minią. Tuojau pamačiau ir Kėsterį, velkantį už pakarpos Lencą.

Lencas gynėsi.

- Leisk mane dar nors akimirką, Otai, - švokštė jis.

- Nesąmonė, - sušuko Kėsteris, - tuoj ateis policija! Bėgam čia.

Mes nulėkėme per kiemą prie tamsaus šoninio įėjimo. Skubėjome ne tuščiai. Tuo metu kieme nuaidėjo šaižus švilpimas, sublizgėjo juodos kaskės, ir policija apsupo kiemą. Mes užbėgome laiptais į viršų, stengdamiesi nepakliūti policijai į rankas. Pro laiptų langą matėme, kas darosi kieme. Policininkai darbavosi puikiausiai. Jie užkirto išėjimus, įsibrovė į žmonių kamuolį, suskaldė jį ir tučtuojau pradėjo gabenti žmones mašinomis. Pirmasis pakliuvo apstulbęs dailidė, kuris veltui mėgino kažką aiškinti.

Už mūsų prasivėrė durys. Kažkokia vienmarškinė moteris nuogomis, laibomis kojomis, su žvake rankoje iškišo galvą.

- Ar tai tu? - paklausė ji niūriai.

- Ne, - atsakė Lencas jau atsigavęs. Moteris užtrenkė duris. Lencas kišenine lempute pašvietė į jas. Čia buvo laukiama mūrininko Gerhardo Peškės.

Apačioje viskas nutilo. Policininkai pasitraukė, ir kiemas ištuštėjo. Mes dar palaukėme truputį, paskiau nusileidome laiptais žemyn. Už kažkurių durų verkė kūdikis. Verkė tyliai ir gailiai tamsoje.

- Jis teisus, - tarė Gotfrydas. - Verkia jau iš anksto.

Ėjome per priekinį kiemą. Prie žvaigždėto dangaus žemėlapių stovėjo visų apleistas astrologas.

- Gal sudaryti horoskopą, ponai? - sušuko jis. - O gal ateitį išpranašauti iš rankos?

- Drožk, - tarė Gotfrydas ir atkišo jam ranką.

Žmogus kurį laiką tyrinėjo delną.

- Jūs turite širdies ydą, - pasakė jis kategoriškai. - Jūsų jausmai smarkiai išlavėję, proto linija labai trumpa, užtat esate muzikalus. Jūs daug svajojate, bet netinkate vedybiniam gyvenimui. Vis dėlto aš čia matau tris vaikus. Iš prigimties jūs diplomatas, linkęs gyventi užsidaręs ir sulauksite aštuoniasdešimt metų.

- Tiesa, - pareiškė Gotfrydas. - Ir mano panelė motina visada sakydavo: kas piktas, tas ilgai gyvens. Moralė yra žmonių išradimas, bet ne gyvenimo išvada.

Jis sumokėjo astrologui ir nuėjo toliau. Gatvė buvo tuščia. Priešais šmėstelėjo juoda katė. Lencas parodė į ją.

- Dabar, tiesą sakant, turėtume grįžti.

- Niekai, - tariau aš, - prieš tai matėme baltą katę. Viena neutralizuoja kitą.

Ėjome toliau. Kitoje gatvės pusėje pasirodė keletas žmonių. Tai buvo keturi jauni vyrukai. Vienas iš jų buvo su naujais šviesiai geltonais odiniais kragais, kiti su kariškais batais. Jie sustojo ir žiūrėjo į mus.

- Štai jis! - staiga suriko vyrukas su kragais ir skersai gatvės pasileido į mūsų pusę. Kitą akimirką trinktelėjo du šūviai, vyrukas šoko į šalį, ir visi keturi pasileido bėgti kiek tik kojos neša. Aš mačiau, kaip Kėsteris buvo bešokąs iš paskos, bet paskui kažkaip keistai pasisuko, dusliai, klaikiai suriko ir, ištiesęs į priekį rankas, mėgino sugauti Gotfrydą Lencą, kuris sunkiai žnektelėjo ant grindinio.

Iš pradžių pagalvojau, kad Lencas tik išgriuvo, bet paskiau pamačiau kraują. Kėsteris atsagstė švarką, perplėšė marškinius. Smarkiai plūdo kraujas. Aš prispaudžiau prie žaizdos savo nosinę.

- Pabūk čia, aš atvažiuosiu mašiną, - sušuko Kėsteris ir nubėgo.

- Gotfrydai, - tariau aš, - ar tu girdi mane?

Jo veidas pasidarė pilkas. Akys buvo primerktos. Vokai nejudėjo. Viena ranka aš laikiau jo galvą, o kita spaudžiau prie kraujuojančios vietos nosinę. Aš klūpėjau šalia jo, stengdamasis išgirsti, ar nepradės jis gargaliuoti, ar neatsikvėps. Bet nieko negirdėjau, aplinkui nebuvo nė garso, begalinė gatvė, begaliniai namai, begalinė naktis. Tik girdėjau, kaip tyliai varva ant grindinio kraujas, ir žinojau, kad jau ne kartą galėjo jam taip atsitikti, bet netikėjau, kad tai tiesa.

Smarkiai privažiavo Kėsteris. Jis atlošė kairiosios sėdynės atkaltę. Mes atsargiai pakėlė Gotfrydą ir paguldėme ant abiejų sėdynių. Aš įšokau, ir Kėsteris paleido mašiną visu smarkumu. Važiavome prie artimiausio greitosios pagalbos punkto. Kėsteris atsargiai sustabdė.

- Pasižiūrėk, ar yra gydytojas. Jei nėra, turėsim važiuoti toliau.

Aš įbėgau į punktą. Mane sutiko sanitaras.

- Ar yra gydytojas?

- Taip. Jūs atvežėte ką nors?

- Taip. Eikit šen! Paimkit neštuvus.

Mes paguldėme Gotfrydą ant neštuvų ir įnešėme į vidų. Gydytojas jau stovėjo pasiraitojęs rankoves.

- Čia! - Jis parodė į žemą stalą. Mes užkėlėme ant jo neštuvus. Gydytojas nuleido lempą prie pat kūno.

- Kas tai?

- Revolverio šūvis.

Jis paėmė vatos, nušluostė kraują, pačiupinėjo Gotfrydo pulsą, paklausė širdį ir išsitiesė.

- Nieko nebegalima padaryti.

Kėsteris žiūrėjo į jį įsmeigęs akis.

- Juk šūvis visai šone. Ciagi negali būti nieko blogo!

- Čia du šūviai! - tarė gydytojas.

Jis vėl nušluostė kraują. Mes pasilenkėme. Tada pamatėme, kad žemiau žaizdos, iš kurios smarkiai bėgo kraujas, buvo kita - mažytė tamsi skylutė širdies plote.

- Jis, matyti, mirė beveik išsyk, - tarė gydytojas. Kėsteris išsitiesė. Jis žiūrėjo į Gotfrydą. Gydytojas dėjo ant žaizdų tamponus ir klijavo juos trauklapiais.

- Norit nusiprausti? - paklausė jis.

- Ne, - atsakiau aš.

Gotfrydo veidas dabar pagelto ir įdubo. Burna truputį persikreipė, akys buvo primerktos, viena kiek daugiau, kita mažiau. Jis žiūrėjo į mus. Jis be paliovos žiūrėjo į mus.

- Kaip čia atsitiko? - paklausė gydytojas.

Niekas neatsakė. Gotfrydas žiūrėjo į mus. Jis be atlydos žiūrėjo į mus.

- Jis gali čia pasilikti, - tarė gydytojas.

Kėsteris sujudėjo.

- Ne, - atsakė jis. - Mes jį pasiimsime!

- Taip negalima, - tarė gydytojas. - Mums reikia paskambinti į policiją. Į kriminalinę policiją taip pat. Juk reikia viską padaryti, kad nusikaltėlis būtų surastas.

- Nusikaltėlis? - Kėsteris pažvelgė į gydytoją, tarsi nesuprasdamas, ką jis sako.

- Gerai, - tarė jis pagaliau, - aš nuvažiuosiu ir atvešiu policiją.

- Jūs galite paskambinti. Greičiau atvyks.

Kėsteris lėtai papurtė galvą.

- Ne. Aš atvešiu.

Jis išėjo, ir aš išgirdau, kaip suburzgė „Karlas". Gydytojas pastūmė man kėdę.

- Norit atsisėsti?

- Ačiū, - tariau aš ir palikau stovėti. Skaisti šviesa vis dar krito ant kruvinos Gotfrydo krūtinės. Gydytojas truputį pakėlė lempą.

- Kaip čia atsitiko? - paklausė jis dar kartą.

- Nežinau. Matyt, kažkas supainiojo jį su kuo nors kitu.

- Jis yra buvęs kare? - paklausė gydytojas.

Aš linktelėjau.

- Matyti iš randų, - tarė jis. - Ir iš peršautos rankos. Jis buvo keletą kartų sužeistas.

- Taip. Keturis kartus.

- Kokia niekšybė, - tarė sanitaras. - Vis tai nususę pienburniai, kurie tada dar vystykluose gulėjo.

Aš nieko neatsakiau. Gotfrydas žiūrėjo į mane. Žiūrėjo be paliovos.

Praėjo gerokai laiko, kai grįžo Kėsteris. Jis buvo vienas. Gydytojas padėjo laikraštį, kurį ką tik skaitė.

- Ar policijos valdininkai atvažiavo? - paklausė jis.

Kėsteris stovėjo. Jis negirdėjo, ką sakė gydytojas.

- Policija atvažiavo? - paklausė gydytojas dar kartą.

- Taip, - atsakė Kėsteris. - Policija. Reikia paskambinti, kad atvažiuotų.

Gydytojas pažvelgė į jį, bet nieko nepasakė ir nuėjo prie telefono. Po kelių minučių atėjo du valdininkai. Juodu atsisėdo prie stalo, ir vienas iš jų pradėjo užrašinėti žinias apie Gotfrydą. Aš nežinau kodėl, bet man atrodė beprotiška sakyti, kuo jis vardu, kada gimęs ir kur gyveno, - dabar jis jau miręs. Aš žiūrėjau į juodą pieštuką, kurį valdininkas nuolatos seilino, ir mechaniškai atsakinėjau.

Antrasis valdininkas pradėjo rašyti protokolą. Kėsteris davė reikalingas žinias.

- Ar galite man apytikriai pasakyti, kaip atrodė nusikaltėlis? - paklausė valdininkas.

- Ne, - atsakė Kėsteris. - Neatkreipiau dėmesio.

Aš pažiūrėjau į jį. Pagalvojau apie geltonuosius kragus ir uniformas.

- Nežinote, kokiai politinei partijai jis priklausė? Nematėte ženklų ar uniformos?

- Ne, - atsakė Kėsteris! - Aš nieko nemačiau, kol pasigirdo šūviai. O paskui aš tik... Jis sutriko akimirką. - Paskiau rūpinaus savo draugu.

-Jūs priklausote kokiai nors politinei partijai?

-Ne.

- Klausiu todėl, kad jūs pasakėte - jis buvo jūsų draugas...

- Jis yra mano fronto draugas, - tarė Kėsteris.

Valdininkas atsigręžė į mane.

- Gal jūs galite papasakoti, kaip atrodė nusikaltėlis?

Kėsteris tvirtai pažvelgė į mane.

- Ne, - tariau. - Aš irgi nieko nemačiau.

- Keista, - tarė valdininkas.

- Mes kalbėjomės ir į nieką nekreipėme dėmesio. Viskas įvyko labai greitai.

Valdininkas atsiduso.

- Tada maža vilties, kad mes pagautume tuos vyrukus.

Jis baigė rašyti protokolą.

- Galime pasiimti jį? - paklausė Kėsteris.

- Tiesą sakant... - Valdininkas pažvelgė į gydytoją. - Mirties priežastis neabejotinai nustatyta?

Gydytojas linktelėjo.

- Aš jau parašiau pažymėjimą.

- O kur kulka? Man reikia kulką pasiimti.

- Dvi kulkos, ir abi liko kūne. Aš turėčiau... - Gydytojas padelsė.

- Man reikia abiejų, - tarė valdininkas. - Turiu matyti, ar jos iššautos iš to paties ginklo.

- Taip, - atsakė Kėsteris, gydytojui žvilgtelėjus į jį.

. Sanitaras pataisė neštuvus ir nuleido lempą. Gydytojas pasiėmė įrankius ir įkišo pincetą į žaizdą. Pirmąją kulką jis greitai rado. Ji buvo negiliai. Norėdamas rasti antrąją, jis turėjo daryti pjūvį. Gumines pirštines gydytojas užsitraukė kaip reikiant, į rankas paėmė kablius ir skalpelį. Kėsteris greitai priėjo prie neštuvų ir užspaudė Gotfrydui akis, kurios vis dar buvo praviros. Aš nusigręžiau išgirdęs, kaip tyliai čekštelėjo skalpelis. Staiga mane suėmė keistas jausmas: norėjau prišokti ir nustumti gydytoją į šalį, - man pasirodė, kad Gotfrydas tik be sąmonės, ir gydytojas dabar jį tikrai nužudys. Bet tučtuojau atsipeikėjau. Pakankamai buvome matę numirėlių ir žinojome, kada žmogus nebegyvas.

- Štai, - tarė gydytojas ir išsitiesė. Jis nušluostė kulką ir padavė ją valdininkui.

- Tokia pat. Iš to paties ginklo, tiesa?

Kėsteris pasilenkė ir gerai pasižiūrėjo į mažas bukas kulkas, kurios, dulsvai žvilgėdamos, ritinėjosi valdininkui ant delno.

- Taip, - tarė jis.

Valdininkas susivyniojo jas į popierių ir įsidėjo į kišenę.

- Tiesą sakant, tai neleidžiama, - tarė jis, - bet jeigu jūs norite parsivežti jį namo... Juk aplinkybės aiškios, tiesa, ponas daktare? - Gydytojas linktelėjo. - Juk jūs taip pat esate teismo gydytojas, - kalbėjo toliau valdininkas, - tad... kaip norite... jūs tik turite... gali atsitikti, kad rytoj atvyks dar viena komisija...

- Žinau, - tarė Kėsteris. - Viską paliksime kaip buvo.

Valdininkai išėjo.

Gydytojas vėl uždengė ir užlipdė Gotfrydo žaizdas.

- Kaip norėsite? - paklausė jis. - Neštuvus galite pasiimti. Tik atsiųskite rytoj juos atgal.

- Taip, ačiū, - tarė Kėsteris. - Eikš, Robi.

- Galiu jums padėti, - tarė sanitaras.

Aš papurčiau galvą.

- Apsieisim.

Paėmėme neštuvus, išnešėme ir pastatėme ant abiejų kairiųjų sėdynių, kurios su nuleistu atlošu sudarė vieną plokštumą. Išėjo sanitaras ir gydytojas ir žiūrėjo į mus. Užklojome Gotfrydą jo paltu ir nuvažiavome. Po valandėlės Kėsteris atsigręžė į mane.

- Dar kartą važiuosime ta gatve. Aš jau buvau ten. Bet dar buvo per anksti. Gal dabar jie jau eina.

Pradėjo snaiguliuoti. Kėsteris važiavo bemaž negirdimai. Jis nuspausdavo sankabą ir dažnai taip pat išjungdavo degimą. Jis norėjo, kad niekas mūsų negirdėtų, nors tie keturi, kurių mes ieškojome, nė nežinojo, jog mes turime mašiną. Lyg balta šmėkla plaukėme per tolydžio tirštėjantį sniegą. Iš

įrankių dėžutės aš išsitraukiau plaktuką ir pasidėjau šalia, kad galėčiau išsyk šokti iš mašinos ir trenkti.

Važiavome gatve, kur krito Lencas. Po žibintu dar tebejuodavo kraujo dėmė. Kėsteris išjungė šviesą. Mes slinkome palei pat šaligatvį ir stebėjome gatvę. Nieko nesimatė. Tik iš kažkokios apšviestos smuklės aidėjo balsai.

Kėsteris sustojo ties sankryža.

- Pabūk čia, - tarė jis, - pasižiūrėsiu smuklėje.

- Ir aš eisiu, - atsakiau.

Jis pažvelgė į mane tokiu žvilgsniu, kurį dar atsiminiau iš tų laikų, kai jis vienas eidavo į žvalgybą.

- Aš nieko nedarysiu smuklėje, - tarė jis. - Ko gero, jis dar paspruktų nuo manęs. Tiktai noriu pažiūrėti, ar jis ten yra. Tada palauksime jo. Tu pasilik čia, prie Gotfrydo.

Aš linktelėjau, ir jis dingo sniego pūgoje. Snaigės krito man ant veido ir tirpo. Staiga man pasidarė nepakenčiamai skaudu, kad Gotfrydas uždengtas, tartum nebepriklausytų mums, ir aš nutraukiau apsiaustajam nuo galvos. Dabar sniegas krito ir ant jo veido, ant akių ir lūpų, bet netirpo. Aš išsitraukiau nosinę, nušluosčiau sniegą ir vėl užklojau paltu jo galvą.

Sugrįžo Kėsteris.

- Nieko nebuvo?

- Nieko, - tarė jis.

Otas įlipo į mašiną.

- Dabar važiuosim dar į kitas gatves. Jaučiu, kad kiekvienu momentu turime juos sutikti.

Mašina suriaumojo, bet tučtuojau nutilo. Tyliai plaukėme per baltą, vėtringą naktį, iš gatvės į gatvę. Per posūkius aš laikiau Gotfrydą, kad jis nenusmuktų; protarpiais sustodavome už šimto metrų nuo kokios smuklės, ir Kėsteris ilgais šuoliais lėkdavo pasižiūrėti. Jį pagavo niūrus, šaltas pasiutys; du kartus jis buvo besirengiąs parvežti Gotfrydą, bet kiekvieną kartą sugrįždavo manydamas, jog kaip tik šiuo metu tas ketvertas turėtų kur nors eiti.

Staiga toli, ilgoje, plikoje gatvėje, pamatėme juoduojant grupę žmonių. Kėsteris tučtuojau išjungė degimą, ir mes be garso, be šviesų nuvažiavome prie jų. Žmonės negirdėjo mūsų. Jie kalbėjosi tarpusavyje.

- Keturi, - sušnibždėjo Kėsteris.

Tuo pat metu mašina suriaumojo, nušvilpė paskutinius du šimtus metrų, užšoko ant šaligatvio, stabdžiai sugirgždėjo ir pamėtėtas į šoną „Karlas" sustojo per kokį metrą nuo keturių žmonių, kurie net sutriko iš išgąsčio. Kėsteris persisvėrė per mašinos kraštą, pasirengęs šokti, jo kūnas buvo kaip plieninė spyruoklė, o veidas nepermaldaujamas kaip mirtis.

Tai buvo keturi niekuo nedėti pagyvenę žmonės. Vienas iš jų buvo girtas. Jie ėmė plūstis. Kėsteris nieko neatsakė. Nuvažiavome toliau.

- Otai, - tariau aš, - šiandien mes jo nesurasim. Nemanau, kad jis drįstų pasirodyti gatvėje.

- Taip, galbūt, - atsakė jis kiek palūkėjęs ir pasuko mašiną.

Nuvažiavome prie Kėsterio buto. Jo kambarys turėjo atskirą įėjimą, tad mums nereikėjo nieko žadinti.

Kai išlipome, aš paklausiau:

- Kodėl tu nenorėjai pasakyti policijai, kaip jis atrodo? Juk ji mums būtų padėjusi jį surasti. O juk mes gana gerai matėme jį.

Kėsteris pažvelgė į mane.

- Todėl, kad mes vieni apsidirbsime, be policijos. Negi tu manai, - jo balsas pasidarė visai tylus, duslus ir baisus, - kad aš jį atiduosiu policijai? Kad jis gautų vos keletą metų kalėjimo? Tu juk žinai, kaip baigiasi visos šios bylos! Šie vyrukai žino, kad teisėjai gailės jų! Nieko nebus! Sakau tau, jei net policija jį surastų, aš pareikščiau, kad tai ne jis! Pats jį nustversiu! Gotfrydas negyvas, o tasai gyvena! Nieko nebus!

Mes nukėlėme neštuvus nuo sėdynių ir per sniego pūgą bei vėtrą įnešėme juos į namus; atrodė, kad mes kariaujame Flandrijoje ir nukautą draugą iš apkasų atnešėme į užnugarį.

Nupirkome karstą ir vietą parapijos kapinėse. Gotfrydas ne kartą buvo sakęs, kai mes kalbėdavome apie mirtį, jog krematoriumai kareiviams buvę nebuvę. Jis norįs gulėti žemėje, kurioje iki tol gyveno.

Laidojome Gotfrydą giedrą, saulėtą dieną. Apvilkome jį sena kariška uniforma su skeveldrų sudraskyta rankove ir išblukusiomis kraujo dėmėmis. Karstą uždarėme patys ir nunešėme laiptais žemyn. Palydėjo jį nedaug žmonių. Ferdinandas, Valentinas, Alfonsas, barmenas Fredas, Džordžis, Jupas, ponia Stos, Gustavas, Stefanas Grigoleitis ir Roza.

Prie kapinių vartų turėjome truputį palaukti. Prieš mus buvo dar dvi laidotuvių procesijos, kurias reikėjo pirma praleisti. Viena su juodu laidotuvių automobiliu, kita su karieta, pakinkyta juodu ir sidabriniu krepu papuoštais arkliais. Paskui karietą ėjo begalinė vora laidotuvininkų, kurie gyvai tarp savęs kalbėjosi.

Mes iškėlėme karstą iš mašinos ir patys nuleidome jį virvėmis į kapą. Duobkasys buvo patenkintas - jis ir taip turėjo pakankamai darbo. Pakvietėme ir dvasininką. Tiesa, nežinojome, kaip būtų į tai pažiūrėjęs Gotfrydas, bet Valentinas pasakė, kad taip reikia. Tiktai paprašėme pastorių, kad jis nesakytų pamokslo. Jam tereikėjo perskaityti ištrauką iš Biblijos.

Pastorius buvo senas, trumparegis žmogelis. Eidamas prie kapo, jis suklupo į grumstą ir būtų įgriuvęs į duobę, jei Kėsteris su Valentinu nebūtų jo sutūrėję. Bet griūdamas jis išmetė iš rankų Bibliją ir akinius, kuriuos kaip tik rengėsi užsidėti. Visa tai įkrito į kapą. Pastorius sumišęs žiūrėjo į duobę.

- Te sau guli ten, pone pastoriau, - tarė Valentinas, - mes atlyginsime jums už duotus daiktus.

- Knyga - tai niekis, - tyliai atsakė pastorius, - bet man reikalingi akiniai.

Valentinas nusilaužė šakutę iš kapinių gyvatvorės. Paskiau atsiklaupė prie kapo, ir jam pasisekė užkabinti akinius už lankelio ir ištraukti iš vainikų. Akiniai buvo auksiniais apsodais.

Galbūt todėl pastorius ir norėjo juos atgauti. Biblija nuslydo šalia karsto; norint ją ištraukti, būtų reikėję nulipti žemyn ir pakelti karstą. To nenorėjo nė pastorius. Jis stovėjo sumišęs.

- Ar nepasakius man vis dėlto kelių žodžių? - paklausė jis.

- Nereikia, pone pastoriau, - tarė Ferdinandas. - Juk dabar jis turi po grabu visą Senąjį ir Naująjį Testamentą.

Stipriai kvepėjo išrausta žemė. Viename grumste krutėjo baltas vikšras. Kai žemė bus suversta į duobę, jis gyvens toliau, pavirs lėliuke ir kitais metais pralauš grumstą ir išlįs į šviesą. O Gotfrydas buvo nebegyvas. Jis užgeso. Mes stovėjome prie jo kapo, žinodami, kad dar tebėra jo kūnas, plaukai, akys, tiesa, viskas pasikeitę, bet dar tebėra, ir kad vis dėlto jo jau nebebuvo ir niekad nebebus. To negalėjai žmogus suprasti. Mūsų oda buvo šilta, mintys veikė, širdis varinėjo kraują arterijomis, mes tebebuvome kaip ir pirma, kaip vakar, mes tebeturėjome rankas, neapakome ir neapkurtome, viskas buvo kaip buvę, o Gotfrydas Lencas pasiliks čia ir niekad nebeeis paskui mus. To nebuvo galima suprasti.

Žemė ėmė bildėti į karstą. Duobkasys davė mums kastuvus, ir mes užkasėme jį - Valentinas, Kėsteris, Alfonsas, aš, - kaip jau buvome užkasę ne vieną draugą. Staiga man pasirodė, kad sugriaudėjo sena, liūdna kareivių daina, kurią Lencas dažnai dainuodavo:

Argonų girios, Argonų girios,
Greit kapinės jūs būsit tylios...

Alfonsas atnešė paprastą, juodą medinį kryžių, tokį kryžių, kokių šimtai tūkstančių stovi prie begalinių kapų eilių Prancūzijoje. Mes pastatėme jį kapo galvūgalyje ir užvožėme ant jo seną Gotfrydo šalmą.

- Eime, - pagaliau kimiai tarė Valentinas.

- Taip, - tarė Kėsteris. Bet jis tebestovėjo. Tebestovėjome visi. Valentinas peržvelgė mus visus iš eilės.

- Kam? - tarė jis lėtai. - Kam gi? Prakeikimas!

Niekas neatsakė.

Valentinas mostelėjo pavargusia ranka.

- Eime.

Mes nuėjome žvyruotu taku. Prie vartų mūsų laukė Ferdinandas, Džordžis ir kiti.

- Jis mokėjo taip nuostabiai juoktis, - tarė Stefanas Grigoleitis, ir ašaros riedėjo per bejėgį, rūstų jo veidą.

Aš atsigręžiau. Niekas nėjo paskui mus.

XXV

Vasario mėnesį mudu su Kėsteriu paskutinį kartą sėdėjome savo dirbtuvėje. Mes buvome priversti ją parduoti ir dabar laukėme licitatoriaus, kuris turėjo išvaržyti įrengimus ir taksi. Kėsteris tikėjosi pavasarį įsitaisyti lenktynininku vienoje nedidelėje automobilių firmoje. Aš pasilikau „Internacionalio" kavinėje ir rengiausi susirasti dar kokį nors darbą dienos metu, kad galėčiau daugiau uždirbti.

Kieme pamažu susirinko keletas žmonių. Atėjo licitatorius.

- Tu išeisi, Otai? - paklausiau aš.

- O kam? Juk viskas yra kieme, o licitatorius žino, ką daryti.

Kėsteris atrodė pavargęs. Jo nuovargį ne taip lengva buvo pastebėti, bet, gerai pažindamas jį, galėjai pamatyti tai iš karto. Tokiais atvejais jo veidas atrodydavo labiau įtemptas ir griežtesnis nei paprastai. Kiekvieną vakarą jis važinėjo vis į tą patį miesto rajoną. Otas jau seniai žinojo, kaip vadinasi vyrukas, nušovęs Gotfrydą. Tik negalėjo jo surasti, nes žudikas, bijodamas policijos, persikėlė į kitą butą ir kažkur slapstėsi. Visa tai išaiškino Alfonsas. Jis taip pat laukė. Tiesą sakant, galėjo būti ir taip, kad žudiko nė nebuvo mieste. Jis nežinojo, jog Kėsteris ir Alfonsas ieško jo pėdų. Jie tikėjosi, kad jis sugrįš, kai tik pasijus saugus.

- Eisiu pasižiūrėti, Otai, - tariau aš.

- Gerai.

Aš išėjau į kiemą. Mūsų staklės ir kiti daiktai buvo sukrauti pačiame jo viduryje. Po dešinei prie sienos stovėjo taksi.

Mes jį švariai buvome numazgoję. Aš apžiūrėjau sėdynes ir padangas. „Mūsų šaunioji melžiama karvutė", - taip visados jį vadindavo Gotfrydas. Ne taip paprasta buvo su juo skirtis.

Kažkas suplojo man per petį. Nustebęs atsigręžiau. Prieš mane stovėjo jaunas, nemaloniai švankus vyras, užsivilkęs paltą su diržu. Jis mirktelėjo man, sukdamas ore bambukinę lazdelę.

- Alio! Juk mudu pažįstami!

Aš pradėjau prisiminti.

- Gvidas Tisas iš „ Augekos"!

- Na mat! - pareiškė patenkintas savimi Gvidas. - Juk ir tada susitikome prie to paties kledaro. Bet tada su jumis buvo kažkoks bjaurus vyrukas. Kad kiek neužvažiavau jam per snukį.

Aš nejučiomis perkreipiau veidą, pagalvojęs, jog jis kad kiek neužvažiavęs Kėsteriui. Tisas išsiaiškino tai kaip šypseną ir savo ruožtu parodė gerokai iškirmijusius dantis.

- Na, bala nematė, - Gvidas ne toks, kad ilgai atsimintų pikta. Juk tada jūs sumokėjote didžiulius pinigus už tą automobilių senelį. Ar uždirbote ką nors su juo?

- Taip, - tariau aš. - Mašina gera.

Tisas burnojo:

- Būtumėt manęs paklausęs, daugiau būtumėt uždirbęs. Ir aš taip pat. Na, bala nematė! Kas buvo, tas pražuvo! O šiandien galim išvien eiti. Už penkis šimtus markių nuvaržysime tą dėžę. Nėra nieko, kas galėtų ją nupirkti. Sutarta?

Aš supratau. Jis manė, kad mes tada pardavėme tą mašiną, ir nežinojo, jog dirbtuvė priklauso mums. Priešingai, jis tikėjosi, kad mes dabar rengiamės vėl pirkti tą mašiną.

- Automobilis dar ir šiandien vertas pusantro tūkstančio, - tariau aš. - O kur dar teisė jį eksploatuoti?

- Kaip tik, - karštai pritarė Gvidas. - Mes kelsime iki penkių šimtų, vadinasi, aš kelsiu. Jei mašiną nuvaržysim, tai sumokėsiu jums pusketvirto šimto grynais.

- Nieko nebus, - tariau. - Aš turiu pirkėją mašinai.

- Vis dėlto... - Jis norėjo dar kažką pasiūlyti.

- Nėra prasmės... - Aš nuėjau į vidurį kiemo. Dabar žinojau, kad jis varžysis iki tūkstančio dviejų šimtų.

Licitatorius pradėjo siūlyti daiktus. Pirmiausia įrengimus. Jie buvo parduoti pigiai. Įrankiai taip pat nieko nedavė. Atėjo taksi eilė. Kažkas pasiūlė tris šimtus markių.

- Keturi šimtai, - tarė Gvidas.

- Keturi šimtai penkiasdešimt, - gerokai padelsęs, pasiūlė žmogus su šaltkalvio palaidine.

Gvido pakėlė iki penkių šimtų. Licitatorius apžvelgė susirinkusius. Žmogus su palaidine tylėjo. Gvidas pamerkė man ir iškėlė keturis pirštus.

- Šeši šimtai, - tariau aš.

Gvidas papurtė galvą ir pakėlė iki septynių šimtų. Aš dar pridėjau. Gvidas įdūkęs kėlė toliau. Pasiūlius man tūkstantį, jis stačiai maldavo mane ženklais ir pirštais rodė, kad aš dar galiu uždirbti šimtą markių. Jis pasiūlė tūkstantį dešimt. Man pasiūlius tūkstantį šimtą, jis paraudo ir vis dėlto piktai išstenėjo tūkstantį šimtą dešimt. Aš pakėliau iki tūkstančio šimto devyniasdešimt ir laukiau, kada jis pasiūlys tūkstantį du šimtus. Po to nutariau atsisakyti.

Bet Gvidas įdūko. Manydamas, kad aš jį noriu išstumti, jis supyko ir staiga pasiūlė tūkstantį tris šimtus. Aš ėmiau greitai galvoti. Jeigu jis tikrai norėtų pirkti, tai daugiau kaip tūkstančio dviejų šimtų, be jokios abejonės, nebūtų siūlęs. O dabar, keldamas kainą, jis tik norėjo man keršyti. Iš mūsų pasikalbėjimo jis suprato, kad man aukščiausia riba pusantro tūkstančio, ir todėl nematė sau jokio pavojaus.

- Tūkstantis trys šimtai dešimt, - tariau aš.

- Tūkstantis keturi šimtai, - greitai pasiūlė Gvidas.

- Tūkstantis keturi šimtai dešimt, - atsakiau aš neryžtingai, bijodamas apsigauti.

- Tūkstantis keturi šimtai devyniasdešimt! - Gvidas pažvelgė į mane džiūgaujamai ir pašaipiai. Jis tikėjosi iškrėtęs man padorią šunybę.

Aš atlaikiau jo žvilgsnį ir tylėjau. Licitatorius paklausė vieną kartą, antrą kartą, paskui iškėlė plaktuką. Tuo metu, kai Gvidas tapo mašinos savininku, jo veide džiūgavimą pakeitė bejėgis nustebimas. Visiškai išsimušęs iš vėžių, jis priėjo prie manęs.

- Aš maniau, kad jūs norite...

- Ne, - tariau aš.

Jis atsitokėjo ir pasikasė galvą.

- Prakeikimas! Sunku bus man savo firmai užkarti šią mašiną. Aš maniau, kad jūs kelsite iki pusantro tūkstančio. Šiaip ar taip, šį kartą bent ištraukiau jums tą dėžę iš pačios panosės!

- Jūs tai ir turėjote padaryti, - tariau aš.

Gvidas nieko nesuprato. Tik kai pamatė ateinantį Kėsterį, jis iššyk sumetė, kas atsitiko, ir nusitvėrė už galvos.

- Viešpatie Dieve, tai juk jūsų mašina? Koks aš asilas, asilas begalvis! Įmerkiau uodegą! Apsimulkinau! Kur tai girdėta, kad taip atsitiktų man, Gvidui! Ir pražiopsok tu man tokį seną triuką! Na, bala nematė. Apsukriausi vyrukai visada įlenda į žinomiausius spąstus! Kitą kartą atsigriebsimi

Jis atsisėdo prie vairo ir nuvažiavo. Mes žiūrėjome į tolstančią mašiną, ir negalėčiau pasakyti, kad būtume labai smagiai jautęsi.

Popiet atėjo Matilda Stos. Mes turėjome atsiskaityti su ja už paskutinį mėnesį. Kėsteris sumokėjo jai ir pasisiūlė paprašyti naujajį dirbtuvės savininką, kad priimtų ją valytoja. Ir Jupą mes pas jį įtaisėme. Bet Matilda papurtė galvą.

- Ne, pone Kėsteri, man užteks. Kaulai per daug sustingę.

- Ką gi jūs rengiatės daryti? - paklausiau aš.

- Važiuosiu pas dukterį. Ji nutekėjo į Bunclau. Žinote, kur Bunclau?

- Ne, Matilda.

- Bet ponas Kėsteris žino?

- Irgi nežinau, ponia Stos.

- Keista, - tarė Matilda, - niekas nežino, kur yra Bunclau. Daug ką jau klausiau. O mano duktė jau dvylika metų ten ištekėjusi. Už kanceliarijos sekretoriaus.

- Vadinasi, yra ir Bunclau. Galite būti tikra. Jeigu tenai gyvena kanceliarijos sekretorius.

- Aišku. Bet vis dėlto keista, kad niekas jo nežino, ar ne?

Mes sutikome.

- O kodėl jūs pati per visą tą laiką nė karto nebuvote ten nuvažiavusi? - paklausiau aš.

Matilda šyptelėjo.

- Tai ilga istorija. Bet dabar man reikia važiuoti pas vaikus. Jie turi jau ketvirtą. Ir mažąjį Eduardą taip pat reikia pasiimti.

- Manau, kad Bunclau apylinkėse yra labai geros degtinės, - tariau aš. - Slyvinės ar šiaip kokios...

Matilda numojo ranka.

- Čia ir visa bėda. Mano žentas abstinentas. Tai žmonės, kurie visai nieko negeria.

Kėsteris paėmė paskutinį butelį iš tuščios lentynos.

- Na, ponia Stos, tai atsisveikindami turime išgerti po stiklelį.

- Aš pasirengus, - tarė Matilda.

Kėsteris pastatė stiklus ant stalo ir įpylė. Matilda taip greitai išlenkė romą, tartum būtų išliejusi ant rėčio. Jos viršutinė lūpa smarkiai virpėjo, ūseliai krūpčiojo.

- Dar vieną? - paklausiau aš.

- Neatsisakysiu.

Pripyliau jai dar didelį stiklą, o paskiau ji atsisveikino.

- Pasisekimo Bunclau, - tariau aš.

- Taip, labai dėkui. Bet vis dėlto keista, kad niekas jo nežino, a?

Ji išsverdėjo į kiemą. Mes dar pastovėjome tuščioje dirbtuvėje.

- Tiesą sakant, galėtume ir mudu jau eiti, - tarė Kėsteris.

- Taip, - atsakiau aš. - Nebeturime čia ko veikti.

Užrakinome duris ir išėjome. Paskiau pasiėmėme „Karlą". Dabar jis stovėjo garaže netoliese, jo mes nepardavėme. Nuvažiavome į banką ir į paštą. Kėsteris įmokėjo pinigus konkurso valdytojui.

- Dabar einu gult, - tarė jis, atlikęs reikalus. - Paskui būsi namie?

- Šiandien aš turiu visą vakarą laisvą.

- Gerai, užvažiuosiu apie aštuntą.

Mudu pavalgėme mažutėje priemiesčio smuklėje ir važiavome atgal. Pasiekus pirmąsias miesto gatves, sprogo priešakinė padanga. Pakeitėme ją. „Karlas" buvo seniai nemazgotas, ir aš gerokai išsipurvinau.

- Reikėtų bent rankas nusiplauti, Otai, - tariau aš.

Netoli buvo didoka kavinė. Įėjome į vidų ir atsisėdome prie stalelio netoli durų. Nustebę pamatėme, jog kavinė buvo beveik pilna. Grojo moterų orkestras, ir salėje buvo didelis judėjimas. Orkestrantės buvo su margomis popierinėmis kepurėmis, daugelis svečių vilkėjo maskaradiniais kostiumais, nuo stalelio prie stalelio skraidė serpantinai, kilo balionai, kelneriai lakstė su prikrautais padėklais, ir visa salė buvo pilna sąjūdžio, juoko ir klegesio.

- Kas gi čia atsitiko? - paklausė Kėsteris.

Kažkokia blondinė, sėdinti prie gretimo stalelio, pasiuntė į mus visą debesį konfeti.

- Iš kur jūs atsiradote? - nusijuokė ji. - Argi nežinote, kad šiandien prasidėjo Užgavėnių karnavalas?

- Ak šitaip, - tariau aš. - Na, tai eisiu nusiplauti rankas.

Norint patekti į tualetą, reikėjo pereiti per visą salę. Mane truputį sulaikė keli girti žmonės, kurie norėjo užkelti ant stalo kažkokią moterį, kad ji padainuotų. Moteris spygaudama gynėsi, nuvirto stalas, ir su stalu nugriuvo visa kompanija. Laukiau, kol galėsiu praeiti, bet staiga pajutau, tarytum mane būtų nupurčiusi elektros srovė. Aš stovėjau pastiręs ir sustingęs, kavinė kažkur nugrimzdo, nebesigirdėjo nei triukšmo, nei muzikos, nieko, tik šmėsčiojo neaiškūs šešėliai. Tačiau nepaprastai ryškiai ir aiškiai iškilo vienas stalelis, vienas vienintelis stalelis, prie kurio sėdėjo jaunuolis, kreivai užsimaukšlinęs ant galvos juokdario kepuraitę, viena ranka apsikabinęs įkaušusią merginą. Jo akys buvo stiklinės, kvailos, lūpos labai siauros, o iš po stalo kyšojo skaisčiai geltoni, krintą į akis, išblizginti kragai...

Kelneris kumštelėjo mane. Aš paėjau kaip girtas ir vėl sustojau. Man buvo baisiai karšta, bet aš drebėjau visu kūnu. Mano rankos sudrėko. Dabar pamačiau ir kitus žmones prie stalo. Girdėjau, kad jie įžūliais veidais dainavo choru kažkokią dainą ir alaus bokalais mušė taktą. Mane vėl kažkas kumštelėjo.

- Neužstokite tako, - kažkas burbtelėjo.

Mechaniškai ėjau toliau, susiradau tualetą, ėmiau plautis rankas ir tik tada pastebėjau, kur esu, kai beveik nusiplikiau odą. Paskiau sugrįžau prie savo stalelio.

- Kas tau yra? - paklausė Kėsteris.

Aš negalėjau nieko atsakyti.

- Tau negera? - paklausė jis.

Aš papurčiau galvą ir pažvelgiau į gretimą stalelį, nuo kurio į mus žvalgėsi blondinė. Staiga Kėsteris išblyško. Jo akys susiaurėjo. Jis pasilenkė į priekį.

- Taip? - paklausė jis labai tyliai.

- Taip, - atsakiau aš.

-Kur?

Aš pažvelgiau į tą pusę.

Kėsteris lėtai pakilo. Atrodė, kad tai gyvatė pasikelia.

- Atsargiai, - sušnibždėjau aš. - Ne čia, Otai!

Jis trumpai numojo ranka ir pamažu nuėjo į priekį. Aš buvau pasiruošęs pulti jam iš paskos. Kažkokia moteris užvožė jam ant galvos popierinę kepurę su žaliais ir raudonais dryžiais ir pasikabino jam ant kaklo. Ji pasitraukė, jam nė pirštu

neprisilietus, ir išpūtusi akis žiūrėjo jam iš paskos. Otas apsuko visą salę ir sugrįžo pas mane.

- Čia nebėra, - tarė jis.

Aš atsistojau ir pažvelgiau per salę. Kėsteris sakė tiesą.

- Ar tu manai, kad mane pažino? - paklausiau aš.

Kėsteris gūžtelėjo pečiais. Jis tik dabar pastebėjo popierinę kepurę ant savo galvos ir nubraukė ją šalin.

- Nesuprantu, - tariau. - Juk aš vos minutę ar dvi užtrukau tualete.

- Daugiau kaip ketvirtį valandos.

- Ką? - Aš dar kartą pažvelgiau į stalelį. - Kiti irgi buvo dingę. Su jais sėdėjo dar kažkokia mergina, kurios taip pat nebebuvo. Jeigu jis būtų mane pažinęs, tikrai būtų sprukęs vienas.

Kėsteris pamojo kelneriui.

- Ar čia yra dar vienas išėjimas?

- Taip, tenai, kitoje pusėje, į Handenbergštrasę.

Kėsteris išsitraukė iš kišenės pinigą ir padavė kelneriui.

- Eime, - tarė jis.

- Gaila, - tarė blondinė nuo gretimo stalelio ir nusišypsojo. - Tokie rimti kavalieriai.

Gatvėje vėjas papūtė mums į veidus. Po karšto kavinės tvaiko jis atrodė kaip ledinis.

- Eik namo, - tarė Kėsteris.

- Jų buvo keli, - atsakiau aš ir įlipau pas jį į mašiną.

Mašina trūktelėjo iš vietos. Mes išvažinėjome aplink kavinę visas gatves, vis labiau nutoldami nuo jos, bet nieko nematėme. Pagaliau Kėsteris sustojo.

- Paspruko, - tarė jis. - Bet niekis. Anksčiau ar vėliau vis tiek paklius į mūsų nagus.

- Otai, - tariau aš. - Tiek to.

Jis pažvelgė į mane.

- Gotfrydas nebegyvas, - tariau aš ir pats negalėjau atsistebėti, ką kalbu. - Tuo jo neatgaivinsi.

Kėsteris tebežiūrėjo į mane.

- Robi, - atsakė jis iš lėto, - nebeatsimenu, kiek nužudžiau žmonių. Bet dar tebeatsimenu, kaip numušiau jauną anglų lakūną. Jam užsikirto užtaisas, ir jis nieko negalėjo padaryti. Aš su savo lėktuvu buvau vos už kelių metrų nuo jo ir gerai mačiau nusigandusį, vaikišką jo veidą su baime akyse. Kaip vėliau nustatėme, tai buvo pirmas jo skridimas. Jam buvo vos aštuoniolika metų, ir aš į tą nusigandusį, bejėgį, gražų vaiko veidą iš kelių metrų atstumo suvariau visą seriją iš kulkosvaidžio. Jo galva sprogo kaip vištos kiaušinis. Aš nepažinau to berniuko, ir jis man nieko pikta nebuvo padaręs. Tada ilgai negalėjau nurimti, kur kas ilgiau nei kitais tokiais atvejais. Vos pajėgiau nuslopinti savo sąžinę tais prakeiktais žodžiais: „Karas yra karas". Bet sakau tau, jeigu aš nenudėsiu to, kuris be jokios priežasties nužudė Gotfrydą, nušovė jį kaip kokį šunį, tai tasai mano pasielgimas su anglu buvo baisus nusikaltimas, - supranti tai?

- Taip, - tariau aš.

- O dabar eik namo. Aš pasirūpinsiu viską pabaigti. Tai lyg kokia siena. Negaliu žengti toliau, kol nenugriausiu jos.

- Aš neisiu namo, Otai. Jeigu jau taip, pasiliksim kartu.

- Niekai, - tarė jis nekantriai. - Tu man nereikalingas. - Matydamas, kad aš noriu prieštarauti, jis pakėlė ranką. - Aš jau žiūrėsiu! Sutiksiu jį vieną, be kitų, visai vieną! Nebijok.

Jis nekantriai nustūmė mane nuo sėdynės ir nuvažiavo. Aš žinojau, kad niekas jo nebesulaikys. Taip pat žinojau, kodėl jis nepasiėmė manęs. Dėl Pat. Gotfrydą jis būtų pasiėmęs.

Nuėjau pas Alfonsą. Jis buvo vienintelis žmogus, su kuriuo dabar galėjau pasikalbėti. Norėjau pasitarti, ar negalima ko nors padaryti. Bet Alfonso nebuvo. Sušniurusi mergina pasakė man, kad jis prieš kokią valandą išėjęs į kažkokį susirinkimą. Aš atsisėdau prie stalelio palaukti.

Alinė buvo tuščia. Tik viršum bufeto degė nedidelė lem-

putė. Mergina vėl atsisėdo ir miegojo toliau. Aš galvojau apie Otą ir Gotfrydą, žiūrėjau pro langą į gatvę, apšviestą mėnulio pilnaties, lėtai kylančios virš stogų, galvojau apie kapą su juodu mediniu kryžium ir plieno šalmu ir staiga pajutau, kad verkiu. Aš nusibraukiau ašaras.

Po kurio laiko išgirdau greitus tylius žingsnius. Kiemo durys atsidarė, ir įėjo Alfonsas. Jo veidas žvilgėjo nuo prakaito.

- Tai aš, Alfonsai, - tariau.

- Eik šen, greičiau!

Aš nusekiau paskui jį į kambarį po dešinei už bufeto. Alfonsas priėjo prie spintos ir išėmė du senus sanitarinius paketus.

- Gali mane sutvarstyti? - paklausė jis ir atsargiai ėmė mautis kelnes.

Jam buvo perplėšta šlaunis.

- Atrodo, kaip kulkos nubruožta, - tariau aš.

- Taip ir yra, - burbtelėjo Alfonsas. - Greičiau, sutvarstyk!

- Alfonsai, - tariau aš ir išsitiesiau. - Kur Otas?

- Iš kur aš galiu žinoti, kur Otas? - sumurmėjo jis ir ėmė spausti iš žaizdos kraują.

- Ar jūs nebuvote kartu?

- Ne.

- Tu nematei jo?

- Kur aš jį matysiu! Išvyniok antrąjį paketėlį ir uždėk. Tai tik įdrėskimas.

Jis toliau murmėdamas kuitėsi apie savo žaizdą.

- Alfonsai, - tariau aš, - mes... tu žinai tą, kur nušovė Gotfrydą... šįvakar matėme... ir Otas seka jį.

- Kas? Otas? - Jis tučtuojau sukluso. - Kurgi jis yra? Juk tai neturi jokios prasmės! Tegu nešdinasi iš ten!

- Jis nesinešdins.

Alfonsas numetė žirkles į šalį.

- Nuvažiuok ten! Tu žinai, kur jis yra? Tegu išnyksta. Pasakyk jam, kad už Gotfrydą užmokėta. Pirma jūsų tai žinojau! Juk pats matai! Jis šovė, bet aš numušiau jam ranką. Paskui aš šoviau. Kur yra Otas?

- Kažkur apie Mėnkeštrasę.

- Ačiū Dievui! Ten jis jau seniai nebegyvena. Bet vis tiek pašalink iš ten Otą.

Aš nuėjau prie telefono ir paskambinau į taksi stovėjimo vietą, kur paprastai būdavo Gustavas. Jis atsiliepė.

- Gustavai, - tariau, - ar gali atvažiuoti prie Vysenštrasės ir Belviu aikštės kampo? Greitai? Aš lauksiu.

- Sutarta. Atvažiuosiu po dešimties minučių.

Aš pakabinau ragelį ir sugrįžau pas Alfonsą. Jis avėsi kitas kelnes.

- Nežinojau, kad jūs jį medžiojate, - tarė jis. Jo veidas tebebuvo drėgnas. - Geriau būtumėte sėdėję kur nors. Dėl alibi. Juk gali ir jus paklausinėti. Niekas negali žinoti...

- Geriau galvok apie save, - tariau aš.

- Et! - Jis kalbėjo greičiau nei paprastai. - Buvau vienas su juo. Laukiau jo kambaryje. Kažkokioje gyvenamoje pavėnėje. Aplinkui nė vieno kaimyno. Be to, buvau priverstas gintis. Jis šovė tuojau, kai tik įėjo. Man nereikia jokio alibi. O jeigu reikės, tai turėsiu kad ir visą tuziną.

Jis pažvelgė į mane. Alfonsas sėdėjo ant kėdės, atgręžęs į mane drėgną platų veidą. Plaukai jo buvo sulipę, didelė burna perkreipta, o jo akių žvilgsnio bemaž negalėjai pakelti - tiek daug staiga jose atsirado nuogos ir beviltiškos kančios, širdgėlos ir meilės.

- Dabar Gotfrydas galės ramiai gulėti, - tarė jis tyliai ir kimiai. - Iki šiol man atrodė, kad jam neramu.

Aš stovėjau priešais jį netardamas nė žodžio.

- Eik dabar, - tarė jis.

Aš išėjau per alinę. Mergina tebemiegojo. Ji garsiai alsavo. Mėnulis pakilo aukštai, ir buvo labai šviesu. Nuėjau į Belviu aikštę. Namų langai žėrėjo mėnesienoje nelyginant sidabriniai veidrodžiai. Vėjas nurimo. Buvo labai tylu.

Po kelių minučių atvažiavo Gustavas.

- Kas atsitiko, Robertai? - paklausė jis.

- Šį vakarą pavogė mūsų mašiną. Dabar išgirdau, kad žmonės matę ją kažkur apie Mėnkeštrasę. Gal nuvažiuotume?

- Aišku! - Gustavas pagyvėjo. - Ir ko tik šiais laikais nevagia! Kasdien nuvažiuoja po keletą mašinų. Bet daugiausia vagys pavažinėja, kol pasibaigia benzinas, ir pameta.

- Taip, matyt, bus ir su mūsiške.

Gustavas papasakojo man, kad rengiasi greitai vesti. Jo sužadėtinė laukianti mažo, ir dabar jau nieko nebepadarysi. Mes pervažiavome Mėnkeštrasę ir pavažinėjome skersinėmis gatvėmis.

- Štai ji!- staiga sušuko Gustavas. Mašina stovėjo nuošalioje tamsioje gatvelėje. Aš išlipau, išsitraukiau raktą ir įjungiau degimą.

- Tvarka, Gustavai, - tariau. - Labai ačiū, kad atvežei mane.

- Gal išmesime kur po stiklelį? - paklausė jis.

- Ne, ne šiandien. Rytoj. Dabar skubu.

Aš įkišau ranką į kišenę, norėdamas sumokėti.

- Tau galvoj negera?- paklausė jis.

- Tai dėkui, Gustavai. Neužtruk. Iki pasimatymo.

- O kaip, jeigu pabandytume sučiupti tą vyruką, kuris buvo nudžiovęs mašiną?

- Ne, ne, tikriausiai jo ir pėdos ataušo. - Staiga manė suėmė pašėlęs nekantrumas. - Iki pasimatymo, Gustavai.

- O tu turi benzino?

- Taip, pakankamai. Jau žiūrėjau. Taigi labanakt.

Jis nuvažiavo. Aš luktelėjau trupučiuką, paskiau pasukau jam iš paskos, pasiekiau Mėnkeštrasę ir iš lėto nuvažiavau trečiuoju bėgiu. Paskiau apsisukau ir grįžau. Kėsteris stovėjo prie kampo.

- Kas čia dabar?

- Lipk, - tariau aš greitai. - Tau jau nebėra ko čia stovėti. Ką tik buvau pas Alfonsą. Jisai... jisai jau buvo jį sutikęs.

-Ir?

- Taip, - tariau aš.

Kėsteris tylėdamas įlipo. Jis nesisėdo prie vairo. Susikūprinęs sėdėjo šalia manęs, o aš važiavau.

- Važiuosim pas mane į namus? - paklausiau.

Jis linktelėjo. Aš padidinau greitį ir leidausi palei kanalą. Vanduo spindėjo kaip plati sidabro juosta. Sandėliai priešingame krante juodavo šešėlyje, o gatvės buvo nusidažiusios plevenančia blyškia žydruma, kuria riedėjo padangos sakytum nematomu sniegu. Anapus stogų kyšojo platūs barokiniai katedros bokštai. Jie švytėjo žalia ir sidabrine spalva tolimo fosforescuojančio dangaus fone, kuriame kabojo mėnulis kaip didelė šviečiamoji raketa.

- Aš džiaugiuos, Otai, kad taip atsitiko, - tariau.

- Aš ne, - atsakė jis. - Reikėjo man pačiam jį nutverti.

Ponios Calevski pensione dar tebebuvo šviesu. Vos tik atidariau duris, ji išėjo iš savo salono.

- Jums telegrama, - tarė ji.

- Telegrama? - paklausiau nustebęs. Man vis dar nebuvo išėjęs iš galvos šis vakaras. Paskiau supratau ir nubėgau į savo kambarį. Telegrama gulėjo viduryje stalo balta kaip kalkės skaisčioje šviesoje. Aš atplėšiau ją, man užėmė kvapą, raidės susiliejo, išnyko, vėl pasirodė, aš atsikvėpiau, visa nutilo, ir aš padaviau telegramą Kėsteriui.

- Ačiū Dievui! O aš jau maniau...

Telegramoje buvo tik trys žodžiai: „Robi, atvažiuok greitai... "

Aš vėl paėmiau lapelį. Palengvėjimas išnyko. Sugrįžo baimė.

- Kas ten galėjo atsitikti, Otai? Viešpatie, kodėl ji neskambina? Turbūt kažkas negerai!

Kėsteris padėjo telegramą ant stalo.

- Kada tu paskutinį kartą turėjai iš jos žinių?

- Prieš savaitę. Ne, seniau.

- Užsakyk pasikalbėjimą telefonu. Jeigu kas atsitiko, tuoj važiuosime. Su mašina. Turi traukinių tvarkaraštį?

Aš užsakiau pasikalbėjimą su sanatorija ir iš ponios Calevski salono atnešiau traukinių tvarkaraštį. Kėsteris atskleidė jį.

- Kitas patogus traukinys važiuoja tik rytoj vidurdienį, - tarė jis. - Geriau paimsime mašiną ir nuvažiuosime kiek galima arčiau sanatorijos. Paskiau bet kada galėsime sėsti į artimiausią traukinį. Keletą valandų vis tiek laimėsime. Kaip tu manai?

- Taip, žinoma. - Aš negalėjau įsivaizduoti, kaip man reikėtų nieko neveikiant sėdėti valandų valandas traukinyje.

Suskambėjo telefonas. Kėsteris su traukinių tvarkaraščiu nuėjo į mano kambarį. Atsiliepė sanatorija. Paprašiau, kad pakviestų Pat. Po minutės budinti sesuo pasakė, kad būtų geriau, jei Pat neitų prie telefono.

- Kas jai yra? - sušukau aš.

- Prieš kelias dienas buvo nedidelis kraujoplūdis. O šiandien turi truputį temperatūros.

- Pasakykite jai, kad aš atvažiuoju, - sušukau. - Su Kėsteriu ir „Karlu". Mes tuojau išvažiuojame. Supratot?

- Su Kėsteriu ir Karlu, - pakartojo balsas.

- Taip. Bet pasakykite jai tuojau. Mes jau išvažiuojame.

- Aš jai pasakysiu tučtuojau.

Sugrįžau į savo kambarį. Mano kojos pasidarė nepaprastai lengvos. Kėsteris sėdėjo prie stalo ir užsirašinėjo traukinius.

- Susipakuok lagaminą, - tarė jis. - Aš važiuoju namo ir pasiimsiu savąjį. Po pusvalandžio sugrįšiu.

Aš nusiėmiau nuo spintos lagaminą. Tai buvo tas pats Lenco lagaminas, aplipintas margomis viešbučių etiketėmis. Greitai susikroviau daiktus ir įspėjau ponią Calevski ir „Internacionalio" šeimininką, kad išvažiuoju. Paskiau atsisėdau savo kambaryje prie lango palaukti Kėsterio. Buvo labai tylu. Aš pagalvojau, kad rytoj vakare būsiu pas Pat, ir staiga mane suėmė karštas pašėlęs lūkesys, prieš kurį išblyško viskas - baimė, rūpestis, liūdesys, neviltis. Rytoj vakare būsiu pas ją, - tai buvo neįsivaizduojama laimė, kažkas tokio, kuo aš bemaž nebetikėjau. Tiek daug netekau nuo to laiko, kai mudu išsiskyrėme.

Pasiėmiau lagaminą ir nuėjau į apačią. Staiga viskas pasidarė artima ir jauku: laiptai, pašvinkusi priemenė, šaltas, pilka guma blizgąs asfaltas, kuriuo ką tik atidūmė „Karlas".

- Aš paėmiau porą apklotų, - tarė Kėsteris. - Bus šalta. Kaip reikiant apsitūlok.

- Važiuosime pakaitomis, tiesa? - paklausiau aš.

- Taip. Bet tuo tarpu važiuosiu aš. Juk aš popiet pamiegojau.

Po pusvalandžio išvažiavome iš miesto, ir mus apgaubė milžiniška giedros, mėnesėtos nakties tyla. Plentas bolavo priešais iki pat horizonto. Buvo taip šviesu, jog galėjome važiuoti be prožektorių. Motoras gaudė kaip žemas vargonų tonas; jis nedrumstė tylos, tik darė ją dar labiau jaučiamą.

- Numigtum truputį, - tarė Kėsteris.

Aš papurčiau galvą.

- Negaliu, Otai.

- Tai bent atsigulk, rytoj geriau jausiesi. Juk mums reikia pervažiuoti per visą Vokietiją.

- Aš ir taip pailsėsiu.

Palikau sėdėti šalia Kėsterio. Mėnulis iš lėto plaukė dangumi. Laukai žėrėjo kaip perlamutras. Kartkarčiais praskrisdavo kaimai, prorečiais koks miestas, sušniuręs, tuščias. Gatvės, nutįsusios tarp namų, buvo tartum tarpekliai, užlieti šmėkliškos, bekūnės mėnesienos, kuri tą naktį pavertė kažkokiu nerealiu filmu.

Į parytį pasidarė šalta. Lankos staiga sumirgėjo nuo šerkšno, blykštančio dangaus fone dunksojo medžiai, tarsi iš plieno nulieti, miškuose ėmė kilti vėjas, o vienur kitur iš kaminų pasirodė dūmai. Mudu pasikeitėme vietomis, ir aš važiavau iki dešimtos valandos. Paskui greitosiomis papusryčiavome kažkokioje pakelės smuklėje, o po to dar vairavau iki dvyliktos. Nuo to laiko paėmė vairą Kėsteris, ir aš daugiau jo nebepakeičiau. Taip buvo greičiau.

Popiet, jau pradėjus temti, pasiekėme kalnus. Mes turėjo' me pasiėmę grandines ratams bei kastuvą ir pasiteiravome, ar toli galėsime nuvažiuoti.

- Jei turite grandines, tai galite mėginti, - pasakė automobilininkų klubo sekretorius. - Šiais metais labai nedaug sniego. Tik gerai nežinau, kaip yra paskutiniuose kilometruose. Galbūt ten ir užklimpsite.

Mes gerokai buvome pralenkę traukinį ir nutarėme pamėginti nuvažiuoti mašina į pačią vietą. Buvo šalta, ir rūko nereikėjo bijoti. Mašina smagiai kilo vingiuotu kalnų keliu. Pusiaukelėje uždėjome grandines. Plentas buvo nuvalytas, bet daugelyje vietų apledėjęs, ir mašina ėjo įpaskliundas. Kartais reikėdavo išlipti ir stumti ją. Du kartus buvome nuklimpę ir turėjome atkasti sniegą. Paskutiniame kaime gavome kibirą smėlio, nes dabar buvome labai aukštai ir bijojome, kad tose vietose, kur reikės leistis žemyn, gali pasitaikyti apledėjusių posūkių. Visai sutemo, kalnų šlaitai, statūs ir pliki, nyko viršum mūsų nakties danguje, kelias susiaurėjo, motoras riaumojo pirmuoju bėgiu, leisdamasis iš posūkio į posūkį. Staiga prožektorių šviesa nuslydo nuo šlaito, krito į tuštumą, kalnai atsivėrė, ir mes išvydome apačioje kaimo žiburius.

Mašina pratrinkėjo tarp margų didžiosios gatvės parduotuvių. Išsigandę neįprasto vaizdo, praeiviai šoko į šalis, arkliai baidėsi, nuslydo į šoną kažkokios rogės, mašina vingiuotu keliu greitai pakilo ligi sanatorijos ir sustojo prie didžiųjų durų. Aš iššokau, tartum per kokį šydą pamačiau smalsius veidus, žmones, kontorą, liftą, paskiau nulėkiau baltu koridorium, atidariau duris ir išvydau Pat tokią, kokią buvau šimtus kartų matęs per sapną ir svajonėse. Ji ėjo priešais mane, ir aš apsikabinau ją rankomis kaip gyvybę, ne, daugiau kaip gyvybę.

- Ačiū Dievui! - tariau aš kiek atsipeikėjęs. - Maniau, kad tu lovoje.

Ji papurtė galvą, padėtą man ant peties. Paskiau išsitiesė, suėmė rankomis mano veidą ir žiūrėjo į mane.

- Tai tu čia, - sumurmėjo ji. - Tai tu atvažiavai!

Ji pabučiavo mane atsargiai, rimtai ir švelniai, tarsi bijodama sudaužyti. Pajutęs jos lūpas, ėmiau drebėti. Viskas įvyko pernelyg greitai, ir man vis dar netilpo tai galvoje. Aš vis dar nebuvau čia kaip reikiant atvažiavęs; aš tebebuvau sklidinas važiavimo, motoro burzgimo, priešais mane tebebolavo plentas. Aš jaučiaus kaip žmogus, iš šalčio ir nakties patekęs į šiltą kambarį; jis jaučia šilumą oda ir akimis, bet jam dar nešilta.

- Mes greitai važiavome, - tariau aš.

Ji neatsakė. Tik vis dar tylėdama žiūrėjo į mane. Jos rimtas veidas graudino širdį, jos akys buvo visai priešais mane, ir atrodė, kad ji ieško ir nori vėl surasti kažką labai svarbaus. Aš sumišau. Padėjau rankas jai ant pečių ir nuleidau akis.

- Tu dabar pasiliksi čia? - paklausė ji.

Aš linktelėjau.

- Pasakyk man tuojau. Pasakyk man, ar tu vėl išvažiuosi, kad aš išsyk žinočiau.

Norėjau atsakyti jai, kad dar nežinau ir kad, galimas daiktas, po kelių dienų turėsiu išvažiuoti, nes neturiu pinigų čia pasilikti. Bet negalėjau. Aš negalėjau to pasakyti, kai ji taip žiūrėjo į mane.

- Taip, - tariau, - aš paliksiu čia. Paliksiu, kol kartu išvažiuosim.

Jos veidas nekrustelėjo. Bet staiga pragiedrėjo, tartum iš vidaus nušviestas.

- Ak, - sumurmėjo ji, - aš nebūčiau to pakėlusi.

Aš pamėginau per jos petį įžiūrėti temperatūros kreivę lovos galvūgalyje. Ji pastebėjo tai, greitai nuplėšė lapelį, suglamžė ir numetė į palovę.

- Dabar tai nieko nebereiškia, - tarė ji.

Aš įsidėmėjau, kur guli tas popieriaus gumulėlis, ir nutariau įsidėti jį į kišenę, kai ji nematys.

- Tu sirgai? - paklausiau.

- Truputį. Bet dabar viskas gerai.

– O ką sako gydytojas?

Ji nusijuokė.

– Neklausinėk dabar apie gydytoją. Iš viso neklausinėk nieko. Tu esi čia, ir to pakanka!

Staiga man pasirodė, kad ji pasikeitusi. Aš nežinojau, ar tai dėl to, kad taip ilgai nebuvau jos matęs, bet man pasirodė, kad ji visai kitokia nei anksčiau. Jos judesiai buvo lankstesni, oda šiltesnė, eigastis, tai, kaip ji priėjo prie manęs, buvo kita. Ji nebebuvo tik graži jauna mergina, kurią reikia saugoti, jai prisidėjo dar kažkas nauja. Ir jeigu anksčiau dažnai nežinodavau, ar ji myli mane, dabar tai aiškiai jutau, ji nieko nebeslėpė. Pat buvo gyvesnė ir artimesnė man nei bet kada, gyvesnė, artimesnė ir gražesnė, ji nešė man daugiau laimės, bet, kad ir keista, taip pat daugiau nerimo.

– Pat, – tariau. – Man reikia greitai nusileisti į apačią. Ten yra Kėsteris. Mums dar reikia apsidairyti, kur sustosim.

– Kėsteris? O kur Lencas?

– Lencas... – tariau aš, – Lencas liko namie.

Ji nieko nepastebėjo.

– Ar tu galėsi vėliau nusileisti į apačią? – paklausiau aš. – O gal mums ateiti į viršų?

– Aš galiu viską. Dabar aš galiu viską. Mes nusileisime į apačią ir truputį išgersime. Aš žiūrėsiu, kaip jūs geriate.

– Gerai. Tai mes palauksime tavęs apačioje, hole.

Ji nuėjo prie spintos išsiimti suknelės. Aš pasinaudojau ta proga ir įsikišau į kišenę suglamžytą temperatūros lapelį.

– Tai iki greito pasimatymo, Pat.

– Robi!

Ji priėjo prie manęs ir apsikabino rankomis už kaklo.

– Aš norėjau tau taip daug ką pasakyti.

– Aš irgi, Pat. Bet juk dabar mes turime laiko. Visą dieną ką nors pasakosime kits kitam. Rytoj. Iš pradžių visada sunkiai einasi.

Ji linktelėjo.

– Taip, papasakosime kits kitam viską. Tada visas tas laikas, kurį mudu buvome vieni, nebebus mums išsiskyrimo laikas. Tada žinosime viską apie kits kitą, ir išeis, kad visą laiką buvome kartu.

– Taip ir buvo, – tariau aš.

Ji nusišypsojo.

– Man ne. Aš neturiu tiek daug jėgų. Man buvo sunkiau. Aš nemoku guostis mintimis, kai esu viena. Tada esu viena, ir daugiau nieko. Vienai lengviau būti, kai nieko nemyli.

Ji vis dar šypsojo. Tai buvo kažkokia stiklinė šypsena, ji laikėsi ant lūpų, bet pro ją buvo galima įžiūrėti, kas slepiasi už jos.

– Pat, – tariau aš.– Senasis, narsusis drauguži.

– To aš seniai negirdėjau, – tarė ji, ir jos akys pasruvo ašaromis.

Aš nusileidau pas Kėsterį. Lagaminai jau buvo iškrauti. Mes gavome du gretimus kambarius fligelyje.

– Pažiūrėk, – tariau aš ir parodžiau jam temperatūros lapelį. – Taip ir šokinėja.

Mes lipome laiptais aukštyn, po kojomis girgždėjo sniegas.

– Paklausk rytoj gydytoją, – tarė Kėsteris. – Iš vienos temperatūros kreivės dar nieko negali spręsti.

– Aš sprendžiu pakankamai, – atsakiau ir, suglamžęs temperatūros lapelį, vėl įsidėjau į kišenę.

Mudu nusiprausėme. Paskui Kėsteris atėjo į mano kambarį. Jis atrodė kaip ką tik atsikėlęs.

– Renkis, Robi, – tarė jis.

– Taip. – Aš pakirdau iš savo minčių ir išsipakavau lagaminą.

Sugrįžome į sanatoriją. „Karlas" tebestovėjo lauke. Kėsteris buvo uždengęs radiatorių apklotu.

– Kada grįšime, Otai? – paklausiau aš.

Jis sustojo.

– Manau važiuoti ryt rytą arba poryt anksti. Tu juk pasilieki čia...

- Kaipgi aš pasiliksiu, - atsakiau nusiminęs. - Pinigų man užteks daugiausia dešimčiai dienų. O Pat už sanatoriją sumokėta taip pat tik ligi penkioliktos. Man reikia grįžti ir uždirbti. Čia turbūt nereikalingas prastas pianistas.

Kėsteris pasilenkė prie „Karlo" radiatoriaus ir pakėlė apklotą.

- Aš parūpinsiu tau pinigų, - tarė jis ir išsitiesė. - Tad gali ramiai likti čia.

- Otai, - tariau, - juk aš žinau, kas tau beliko po tų varžytynių. Nepilni trys šimtai markių.

- Apie tas aš nekalbu. Aš gausiu daugiau. Nesirūpink. Po aštuonių dienų tu gausi pinigus.

- Negi paveldėti rengiesi? - niūriai pajuokavau.

- Kažkas panašaus. Pasitikėk manimi. Juk dabar tu negali išvažiuoti.

- Ne, - tariau aš. - Netgi nežinočiau, kaip jai tai pasakyti.

Kėsteris vėl uždengė apklotu „Karlo" radiatorių ir lengvai paglostė kapotą. Paskiau mudu nuėjome į holą ir atsisėdome prie židinio.

- Kiekgi dabar laiko? - paklausiau.

Kėsteris pažvelgė į laikrodį.

- Pusė septynių.

- Keista, - tariau aš. - Maniau, kad jau daug daugiau.

Laiptais nusileido Pat, apsivilkusi savo kailiniu žaketu. Ji greitai perėjo per holą ir pasisveikino su Kėsteriu. Tik dabar pastebėjau, kokia ji nudegusi. Jos oda švytėjo rausva bronza, ir ji priminė jauną, labai šviesią indėnę. Bet jos veidas buvo susiaurėjęs, ir per daug žvilgėjo akys.

- Tu turi karščio? - paklausiau.

- Truputį, - išsisukinėdama atsakė ji greitai. - Vakarais čia visi turi karščio. Tai tik todėl, kad jūs atvažiavote. Jūs pavargote?

- Nuo ko?

- Tai eime į barą, gerai? Juk tai pirmas kartas, kai aš čia susilaukiau svečių.

- Negi čia yra baras?

- Taip, nedidelis. Tokia kertelė, panaši į barą. Tai priklauso prie gydymo. Čia vengiama visko, kas primintų ligoninę. O jeigu ko negalima gerti, tai čia ir negausi.

Baras buvo pilnutėlis. Pat pasisveikino su keliais lankytojais. Tarp kitų man krito į akis vienas italas. Mes susėdome prie ką tik pasilaisvinusio stalelio.

- Ko tu norėtum? - paklausiau aš.

- Kokteilio su romu. Tokio, kurį mes visada gerdavome bare. Tu žinai receptą?

- Tai labai paprasta, - tariau aš padavėjui. - Pusė portveino ir pusė Jamaikos romo.

- Du, - sušuko Pat. - Ir vieną „special".

Padavėja atnešė du stiklus „porto ronko" ir vieną kažkokio šviesiai raudono gėralo.

- Tai man, - tarė Pat ir pastūmė mums romą. - Saliut!

Ji pastatė savo stiklą, neišgėrusi nė gurkšnelio, apsidairė, greitai nustvėrė mano stiklą ir išgėrė.

- Ak, - tarė ji, - kaip gera!

-O ką tu čia užsisakei? - paklausiau aš ir paragavau įtartiną šviesiai raudoną gėralą. Tai buvo aviečių ir citrinų sultys. Nė lašo alkoholio. - Labai gardu, - tariau.

Pat pažvelgė į mane.

- Kai ištroškęs, - pridūriau aš.

Ji nusijuokė.

- Paprašyk dar vieną „porto ronko". Bet sau. Man neneš.

Aš pamojau padavėjai.

- Vieną „porto ronko" ir vieną „special", - tariau. Aš mačiau, kad prie stalelių labai daug kas geria „special".

- Juk šiandien man galima, Robi, tiesa? - tarė Pat. - Tik šiandien! Taip kaip senais laikais. Tiesa, Kėsteri?

- „Special" visai gardus, - atsakiau aš ir išgėriau antrą stiklą.

- Aš neapkenčiu jo! Vargšas Robi, kokį bizalą tu turi čia gerti!

- Niekis, aš jau savo atsiimsiu, jei tik mes pakankamai greitai užsakinėsim, - tariau aš.

Pat nusijuokė.

- Paskiau, per vakarienę, man bus galima ko nors truputį išgerti. Raudonojo vyno.

Užsakėme dar keletą stiklų „porto ronko", paskiau nuėjome į valgomąjį. Pat buvo nuostabiai graži. Jos veidas švytėjo.

Mes susėdome prie vieno iš nedidelių baltomis staltiesėmis uždengtų stalelių ties langu. Buvo šilta, apačioje dunksojo kaimas su savo žvilgančiomis nuo sniego gatvėmis.

- O kurgi Helga Gutman? - paklausiau aš.

- Išvažiavo, - tarė Pat, kiek patylėjusi.

- Išvažiavo? Taip anksti?

- Taip, - tarė Pat, ir aš supratau, ką ji turi galvoje.

Padavėja atnešė tamsiai raudono vyno. Kėsteris pripylė stiklus. Dabar visi staleliai buvo užimti. Visur sėdėjo žmonės ir šnekučiavo. Aš pajutau Pat ranką ant savosios.

- Mielasis, - tarė ji labai tyliai ir švelniai. - Aš nebegalėjau ilgiau išlaikyti.

XXVI

Aš išėjau iš vyriausiojo gydytojo kambario. Kėsteris laukė hole. Pamatęs mane, jis atsistojo. Mudu išėjome į lauką ir susėdome ant suolelio priešais sanatoriją.

- Prastai, Otai, - tariau. - Prasčiau, nei aš bijojau.

Triukšmingas būrelis slidininkų praėjo pro pat mus. Tarp jų buvo keletas kremu išsitepusių moterų stipriais, saulėje nudegusiais veidais. Jos plačiai šypsojosi, rodydamos baltus dantis, ir šaukė, kad išalkusios kaip vilkai. Mes palaukėme, kol jie praėjo.

- Tokios, žinoma, gyvena, - tariau aš. - Gyvena ir sveikos kaip ridikai. Net bloga darosi!

- Tu kalbėjais su vyriausiuoju gydytoju? - paklausė Kėsteris.

- Taip. Jis viską man paaiškino labai miglotai, su daugeliu išlygų. Bet rezultatas toks, kad jai pablogėjo. Tiesa, jis tvirtina, kad jai pagerėję.

- Nesuprantu.

- Jis tvirtina, kad jeigu ji būtų pasilikusi apačioje, tai jau seniai būtų žuvusi bet kuri viltis. Cia procesas ėjęs lėčiau. Tai jis ir vadina pagerėjimu.

Kėsteris batų kulnais braižė sutryptą sniegą. Paskiau pakėlė galvą.

- Vadinasi, jis turi vilties?

- Gydytojas visada turi vilties, tokia jau jo profesija. Bet aš turiu jos pašėlusiai maža. Klausiau jį, ar jis padaręs pneumotoraksą. Jis atsakė, kad nebegalima jo daryti. Pneumotorak-

sas jau darytas jai prieš keletą metų. Dabar abi pusės plaučių apimtos. Tai prakeikimas, Otai.

Kažkokia sena moteris iškleiptais kaliošais sustojo priešais mūsų suolelį. Jos mėlynas veidas buvo įkritęs, o užgesusios šiferio spalvos akys atrodė kaip neregės. Apie kaklą ji turėjo apsisukusi senovišką plunksninį boa. Ji lėtai pakėlė lornetą ir pasižiūrėjo į mus. Paskiau nušlepsėjo savais keliais.

- Bjauri šmėkla! - Aš nusispjoviau.

- Ką gi jis dar sakė? - paklausė Kėsteris.

- Jis paaiškino man galimą susirgimo priežastį. Jis turėjęs daug tokio amžiaus pacientų. Tai esą karo padariniai. Prastas maitinimasis augimo metais. Bet kas man visa tai darbo? Ji turi pasveikti. - Aš pažvelgiau į Kėsterį. - Žinoma, jis man pasakė, kad jam ne kartą yra tekę matyti stebuklų. Kaip tik sergant šia liga pasitaiko, jog procesas staiga sustoja, kavernos užkalkėja, ir žmogus net beviltiškais atvejais pagyja. Ir Zafė taip sakė. Tačiau aš netikiu stebuklais.

Kėsteris neatsakė. Mudu sėdėjome tylėdami šalimais. Ką galėjome dar kits kitam pasakyti? Mudu per daug buvome išgyvenę kartu, kad galėtume kits kitą guosti.

- Ji neturi nieko pastebėti, Robi, - tarė pagaliau Kėsteris.

- Žinoma, - atsakiau aš.

Mudu sėdėjome, kol atėjo Pat. Aš nieko negalvojau; nebuvau net nusiminęs, tik visiškai apdujęs, pilkas ir negyvas.

- Štai ji, - tarė Kėsteris.

- Taip, - tariau aš ir atsistojau.

- Alio! - Mojuodama artėjo Pat. Ji šiek tiek sverdėjo ir juokėsi.

- Aš truputį girta. Nuo saulės. Visada, kai tik paguliu saulėje, svirduliuoju kaip senas jūreivis.

Aš pasižiūrėjau į ją, ir staiga viskas pasikeitė. Nebetikėjau gydytojų, tikėjau stebuklu. Ji buvo čia, ji gyveno, stovėjo šalimais ir juokėsi, - viskas prasmego prieš tai.

- Bet kodėl jūsų tokie veidai? - paklausė ji.

- Miestiečių veidai, kurie čia nepritinka, - tarė Kėsteris.

- Mes dar negalime priprasti prie saulės.

Ji nusijuokė.

- Šiandien man gera diena. Neturiu karščio. Galiu išeiti. Gal nueisim į kaimą ir išgersim aperityvo?

- Žinoma.

- Tai eime!

- Gal geriau važiuokime rogėmis? - paklausė Kėsteris.

- Aš jau išlaikysiu, - tarė Pat.

- Žinau, - pasakė Kėsteris. - Tačiau aš niekad nesu važiavęs rogėmis. Norėčiau vieną kartą pamėginti.

Mes pamojome vežėjui ir nusileidome vingiuotu kalnų keliu į kaimą. Priešais kavinę su mažyte saulėta terasa sustojome ir išlipome. Ten sėdėjo daug žmonių, ir aš pažinau keletą iš sanatorijos. Ten taip pat buvo italas, kurį aš buvau matęs bare. Jo vardas Antonijas. Jis atėjo prie mūsų stalelio ir pasisveikino su Pat. Antonijas papasakojo, kad praėjusią naktį keletas juokdarių vieną pacientą išvežė su lova iš jo kambario ir įstūmė į vienos perkaršusios mokytojos kambarį.

- Kodėl gi jie taip padarė? - paklausiau aš.

- Jis pasveiko ir artimiausiomis dienomis išvažiuoja, - atsakė Antonijas. -Tokiais atvejais visuomet krečiamos panašios išdaigos.

- Tai garsusis juokas pro ašaras, kuriuo linksmina kits kitą pasiliekantieji, mielasis, - tarė Pat.

- Cia, kalnuose, visi suvaikėja, - atsiprašydamas pasakė Antonijas.

„Pasveiko, - galvojau aš, - vienas pasveiko ir išvažiuoja."

- Ką tu gersi, Pat? - paklausiau.

- Stiklelį martinio. Stiklelį sauso martinio.

Pradėjo groti radijas. Vienos valsai. Jie pleveno šiltame saulėtame ore kaip lengvos šviesios vėliavos. Kelneris atnešė martinio. Stikleliai buvo labai šalti ir žvilgėjo saulėje kaip rasa.

- Gera taip pasėdėti, tiesa? - paklausė Pat.

- Puiku, - atsakiau aš.
- Bet kartais negali išlaikyti, - tarė ji.

Mes likome apačioje iki pietų. To labai norėjo Pat. Pastaruoju metu ji buvo priversta visą laiką būti sanatorijoje ir šiandien išėjo pirmą kartą. Ji tvirtino, kad pasijus dvigubai sveikesnė, jeigu vieną kartą papietaus kaime. Antonijas pietavo su mumis. Po to mes nuvažiavome į viršų, ir Pat nuėjo į savo kambarį, - jai reikėjo dvi valandas pagulėti. Mudu su Kėsteriu išstūmėme „Karlą" iš garažo ir apžiūrėjome. Mums reikėjo pakeisti dvi lūžusias lingių plokšteles. Garažo savininkas turėjo įrankius, ir mudu ėmėmės darbo. Paskiau įpylėme alyvos ir ištepėme kėbulą. Kai viskas buvo padaryta, išritome jį į kiemą. Purvinas, nulėpusiomis ausimis, jis stovėjo ant sniego.

- Gal išplausime? - paklausiau aš.
- Ne, kelionėje negalima, - tarė Kėsteris. - Jis to nemėgsta.

Priėjo Pat. Ji atrodė gaivi ir išsimiegojusi. Apie ją sukosi šuo.

- Bili! - sušukau aš.

Šuo pastatė ausis, bet didelio draugiškumo neparodė. Jis nebepažino manęs ir visai sumizgo, kai Pat atkreipė jo dėmesį į mane.

- Tai mat kaip yra, - tariau aš. - Ačiū Dievui, kad žmonių geresnė atmintis. Kurgi jis buvo vakar?

Pat nusijuokė.

- Visą laiką gulėjo po lova. Jis pavydus, kai pas mane kas užeina, ir tuoj supykęs pasislepia.
- Tu atrodai puikiai, - tariau aš.

Ji pažvelgė į mane laiminga. Paskui priėjo prie „Karlo".

- Aš norėčiau vėl pasėdėti jame ir truputį pavažiuoti.
- Žinoma, - tariau aš. - Kaip tu manai, Otai?
- Aiškus daiktas. Juk jūs užsivilkus storą paltą, o čia dar turime pakankamai šalikų ir apklotų.

Pat atsisėdo priešakyje, už priekinio stiklo, šalia Kėsterio. „Karlas" suriaumojo. Išmetamosios dujos baltai mėlynais debesėliais plaukiojo šaltame ore. Motoras dar neįšilo. Grandinės tarškėdamos iš lėto pradėjo malti sniegą. Pūškuodamas, barškėdamas ir murmėdamas „Karlas" nušliaužė į kaimą, nuvažiavo didžiąja gatve, tarsi pasikūprinęs vilkas, išsigandęs arklių trypimo ir varpelių skambėjimo.

Išvažiavome iš kaimo. Buvo vėlyva popietė, ir sniego laukai, besileidžiančios saulės nuplieksti, žėrėjo raudonais atšvaitais. Keletas kupetų šieno pašlaitėje buvo beveik užpustytos. Tarsi siauri kableliai skrido į slėnį paskutiniai slidininkai. Jie lėkė pro raudoną saulę, kuri dar kartą pasirodė anapus šlaito, tartum didžiulis blėstančios liepsnos kamuolys.

- Vakar jūs čia važiavote? - paklausė Pat.
- Taip.

Mašina pasiekė pirmosios aukštumos viršūnę. Kėsteris sustojo. Ir čia atsivėrė nepaprastas vaizdas. Dieną prieš tai, kai trinkėdami brovėmės pro stiklinį vakaro mėlį, visai nepastebėjome šito grožio. Mes tada žiūrėjome tik į kelią.

Šlaitas po šlaito atsivėrė išraižytas slėnys. Tolimo kalnyno briaunos ryškiai ir aiškiai dunksojo blyškiai žalio dangaus fone. Jos švytėjo auksu. Auksiniai lopeliai tartum dulkės buvo nukloję sniego laukus žemiau viršūnių. Kiekvieną akimirką baltai raudoni šlaitai darėsi vis puikesni, o šešėliai - vis mėlynesni ir mėlynesni. Saulė kabojo kaip tik tarp dviejų žėrinčių viršūnių, ir platus slėnys su savo kalvomis ir šlaitais tarsi išsirikiavo galingam nebyliam paradui, kurį priėmė pasitraukiantis valdovas. Violetinis kelio kaspinas rangėsi apie kalvas, nyko, vėl rodėsi, patamsėjęs per posūkius, lenkė kaimus ir paskui išsitiesęs lėkė stačiai į perėją horizonte.

- Taip toli nuo kaimo aš dar niekad nesu buvusi, - tarė Pat. - Ar tai tas pats kelias eina į namus?
- Taip.

Ji tylėjo ir žiūrėjo žemyn. Paskiau išlipo iš mašinos ir ranka

prisidengė nuo saulės akis. Taip ji žiūrėjo į šiaurę, tarsi įžvelgdama tenai miesto bokštus.

- Ar toli? - paklausė ji.

- Bus koks tūkstantis kilometrų. Gegužės mėnesį važiuosim namo. Otas atvažiuos mūsų paimti.

- Gegužės mėnesį, - pakartojo ji. - Dieve mano, gegužės mėnesį.

Saulė sėdo iš lėto. Slėnys pagyvėjo; šešėliai, kurie ligi šiol nejudėdami glaustėsi prie žemės raukšlių, pradėjo be garso lįsti iš ten ir kopti vis aukščiau ir aukščiau nelyginant milžiniški mėlyni vorai. Darėsi vėsu.

- Reikia grįžti, Pat, - tariau aš.

Ji pakėlė akis, ir jos veidas staiga tarsi sukrito iš skausmo. Ūmai aš pamačiau, kad ji viską žino. Ji žino, kad niekad nebepersikels per tą negailestingą kalnų keterą, dunksančią prie horizonto; ji žinojo tai ir norėjo paslėpti, lygiai taip pat, kaip mes stengėmės nuslėpti tai nuo jos, bet akimirką ji nesusivaldė, ir visas pasaulio skausmas ištryško jai iš akių.

- Pavažiuokim dar truputį, - tarė ji. - Tik trupučiuką žemyn.

- Eikš, - atsakiau aš, susižvalgęs su Kėsteriu.

Ji atsisėdo pas mane mašinos gale, aš apkabinau ją ir užtraukiau ant mūsų abiejų apklotą. Mašina pradėjo iš lėto leistis žemyn, į slėnį, į šešėlius.

- Robi, mielasis, - sušnibždėjo Pat prie mano peties. - Dabar atrodo, kad mes važiuojam namo, grįžtame į mūsų gyvenimą...

- Taip, - tariau aš ir užtraukiau apklotą jai ant galvos.

Greitai temo. Juo žemiau važiavome, juo ėjo tamsyn. Pat visiškai gulėjo po apklotu. Ji padėjo ranką man ant krūtinės, po marškiniais, aš jutau jos rankos šilumą, o paskiau jos kvėpavimą, jos lūpas ir paskiau - jos ašaras.

Atsargiai, kad ji nepastebėtų posūkio, Kėsteris plačiu lanku pasuko mašiną artimiausio kaimo turgaus aikštėje ir pamažu nuvažiavo atgal.

Kai įvažiavome į aukštumą, saulė jau buvo nusėdusi, o rytuose tarp kylančių debesų jau kabojo blyškus ir tyras mėnulis. Mes važiavome atgal; monotoniškai džerškėdamos, grandinės ritosi žeme, buvo labai tylu, aš sėdėjau nejudėdamas, net nedrįsdamas krustelėti, ir jutau ant širdies Pat ašaras, tartum ten būtų kraujavusi žaizda.

Po valandos sėdėjau hole. Pat buvo savo kambaryje, o Kėsteris nuėjo į meteorologijos biurą pasiteirauti, ar nelaukiama sniego. Lauke pakilo ūkana, apie mėnulį atsirado drignė, ir vakaras už langų glūdojo minkštas ir pilkas kaip mašastas. Neilgai trukus atėjo Antonijas ir atsisėdo pas mane.

Už kelių stalelių sėdėjo patrankos sviedinys su storu anglišku švarku ir pernelyg trumpomis golfo kelnėmis. Kūdikio veidas su išverstomis lūpomis ir šaltomis akimis, apskrita ir plika raudona galva, blizganti kaip biliardo kamuolys. Greta jo sėdėjo liesutė žmona su tamsiais šešėliais paakiuose ir maldaujamu, liūdnu žvilgsniu. Patrankos sviedinys nestygo vietoje, jo galva visą laiką sukiojosi, rausvos minkštos letenėlės braižė ore lygias kreives.

- Nuostabu čia, kalnuose, stačiai puiku! Tas vaizdas, tas oras, tas maistas! Iš tikrųjų tau gera...

- Bernardai, - tarė moteris tyliai.

- Iš tikrųjų, ir aš norėčiau taip pagyventi, norėčiau, kad taip tupinėtų kas nors apie mane ir rūpintųsi manimi! - Riebi šypsenėlė. - Na, to tau reikia...

- Ak, Bernardai, - tarė moteris nedrąsiai.

- Ko gi dar, ko gi dar? - linksmai rėkavo patrankos sviedinys. - Juk geriau nė būti negali! Juk tu čia kaip rojuje! O kaip tau atrodo, kas ten dedasi apačioje? Rytoj man vėl reikia grįžti į tą makalynę. Džiaukis, kad tu tokių dalykų nepastebi. Na, malonu pamačius, kad tau čia gera.

- Bernardai, man anaiptol ne gera, - tarė moteris.

- Bet, vaikuti, - šūkavo Bernardas, - nereikia sulepšėti!

Ką gi turėtų tada pasakyti tokie kaip aš! Vis reikalai, visur bankrotai, mokesčiai, - na, nors dirbi žmogus su noru.

Moteris tylėjo.

- Žvalus kūdikis, - tariau aš Antonijui.

- Ir dar koks! - atsakė jis. - Nuo užvakar jis čia ir, žmonai nespėjus nė prasižioti, jau atsako savuoju „nuostabiai gera tau čia gyventi". Jis nenori nieko matyti, žinote, - nei jos baimės, nei jos ligos, nei jos vienatvės. Turbūt Berlyne jis jau seniai gyvena su kita moterim, tokiu pat patrankos sviediniu, ir tik kas pusmetis iš pareigos apsilanko čia, trina rankas, linksmai juokauja, rūpinasi tik savo patogumais. Kad tik nereikėtų nieko girdėti! Čia taip dažnai esti!

- O seniai čia jo žmona?

- Kokie dveji metai.

Būrelis jaunuolių kikendami nubėgo per holą. Antonijas nusijuokė.

- Iš pašto pareina. Jie nusiuntė telegramą Rotui.

- Kas tas Rotas?

- Tai tas, kur netrukus išvažiuoja. Jie telegrafavo jam, kad dėl gripo epidemijos jis negalįs grįžti į tėviškę ir turįs dar pasilikti čia. Tai paprasti juokai. Juk jiems patiems reikia pasilikti, suprantate?

Aš žiūrėjau pro langą į pilku mašastu uždangstytus kalnus. „Juk visa tai netiesa, - galvojau aš, - juk viso to nėra, negali būti. Juk čia tik scena, kurioje vaidinamas veikaliukas apie mirtį. Kai žmogus miršta, tai juk baisiai rimtas daiktas. Man reikėtų nueiti paskui tuos jaunuolius, suduoti jiems per pečius ir pasakyti: „Tiesa, tai tik saloninė mirtis, ir jūs tik esate linksmi mėgėjai, vaidiną mirtį? Juk paskui atsikelsite ir nusilenksite? Juk taip nemiršta žmonės, vos truputį karščiuodami ir nelygiai kvėpuodami, juk tam reikia šūvių ir žaizdų, aš juk tai žinau... "

- Jūs irgi sergate? - paklausė Antonijas.

- Žinoma, - tarė jis šypsodamas.

- Iš tiesų puiki kava, - triukšmavo šalimais patrankos sviedinys, - pas mus tokių dalykų iš viso nėra. Tikras rojus!

Iš meteorologijos biuro sugrįžo Kėsteris.

- Man reikia važiuoti, Robi, - tarė jis. - Barometras nukrito, ir, galimas daiktas, šiąnakt pasnigs. Tada rytoj aš jau nebeišsikasiu. Šį vakarą dar galima išvažiuoti.

- Gerai. Dar pavakarieniausim kartu?

- Taip. Aš greit susikrausiu daiktus.

- Ir aš padėsiu.

Mes sukrovėme Kėsterio daiktus ir nunešėme į garažą. Paskui nuėjome pasiimti Pat.

- Jei kas atsitiks, paskambink man, Robi, - tarė Otas.

Aš linktelėjau.

- Pinigus gausi po kelių dienų. Kuriam laikui užteks. Daryk viską, ką tik reikia.

- Taip, Otai. - Aš kiek patylėjau. - Namie mes turime dar keletą ampulių morfijaus. Ar negalėtum man jas atsiųsti?

Jis pažvelgė į mane.

- Kam tau jų reikia?

- Aš nežinau, kaip čia seksis. Gal nė nereikės. Aš vis dar turiu vilties, nepaisant visko. Visada turiu vilties, kai ją matau. Kai palieku vienas, paliauju tikėtis. Bet aš nenorėčiau, kad ji kentėtų, Otai. Kad ji tik gulėtų ir nieko daugiau nejaustų, kaip tik skausmą. Galbūt jie ir čia duos jai prireikus. Bet man bus ramiau, kai žinosiu, kad galiu jai padėti.

- Tik tam, Robi? - paklausė Kėsteris.

- Tik tam, Otai. Tikrai. Kitaip tau nesakyčiau.

Jis linktelėjo.

- Mes telikome dviese, - tarė jis lėtai.

- Taip.

- Gerai, Robi.

Mudu nuėjome į holą, ir aš atsivedžiau į apačią Pat. Paskui greitai pavalgėme, nes dangus vis labiau ir labiau niaukėsi. Kėsteris išvažiavo „Karlą" iš garažo prie didžiųjų durų.

- Viso labo, Robi, - tarė jis.

- Viso labo ir tau, Otai.

- Ligi pasimatymo, Pat. - Jis padavė jai ranką ir pažvelgė į ją. - Pavasarį atvažiuosiu jūsų parvežti.

- Sudiev, Kėsteri. - Pat tvirtai laikė jo ranką. - Labai džiaugiuosi jus pamačiusi. Pasveikinkit nuo manęs ir Gotfrydą Lencą.

- Taip, - tarė Kėsteris.

Ji vis dar tebelaikė jo ranką. Jos lūpos virpėjo. Ir staiga ji žingtelėjo į priekį ir pabučiavo jį.

- Sudiev, - sumurmėjo ji dusliu balsu.

Kėsterio veidu staiga šmėstelėjo šviesiai raudona liepsna. Jis norėjo dar kažką pasakyti, bet apsisuko, įlipo į mašiną, smarkiai paleido ją iš vietos ir nudūmė neatsigręždamas vingiuotu kalnų keliu. Mudu žiūrėjome jam iš paskos. Mašina nubildėjo didžiąja gatve, vingiais kilo aukštyn kaip vienišas šventojo Jono vabalėlis, nešinas priešais save blyškų prožektorių šviesos lopą, šmėsčiojantį pilku sniegu. Įkopusi į kalną, mašina sustojo, ir Kėsteris pamojavo. Jo siluetas juodavo šviesoje. Paskiau jis išnyko, ir mes dar ilgai girdėjome vis silpnėjantį mašinos burzgimą.

Pat stovėjo pasilenkusi ir klausėsi, kol dar buvo galima kiek girdėti. Paskiau ji atsigręžė į mane.

- Dabar išplaukė paskutinis laivas, Robi.

- Priešpaskutinis, - atsakiau. - Paskutinis esu aš. O tu žinai, ką aš sumaniau? Rengiuosi susirasti kitą vietą, kurioje galėčiau nuleisti inkarą. Kambarys fligelyje man nebepatinka. Nesuprantu, kodėl mes negalėtume kartu gyventi. Pamėginsiu gauti kambarį netoli tavęs.

Ji nusijuokė.

- Negalimas daiktas! Negausi! Kaip tu ketini tai padaryti?

- Ar džiaugsies, jei man pavyks?

- Ką čia klausti! Būtų puiku, mielasis. Bemaž kaip pas mamą Calevski!

- Gerai, tai leisk man dabar kokį pusvalandį paplušėti!

- Eik. Tuo tarpu aš palosiu su Antonijumi šachmatais. Čia išmokau.

Aš nuėjau į kontorą ir pareiškiau, jog ketinu pasilikti čia ilgesnį laiką ir norėčiau gauti kambarį tame pat aukšte, kur gyvena Pat. Pagyvenusi dama lygia krūtine su pasipiktinimu pažvelgė į mane ir, remdamasi įprasta tvarka, atmetė mano prašymą.

- Kas tą tvarką nustatė? - paklausiau aš.

- Direkcija, - atsakė dama, glostydama savo suknelės klostes.

Pagaliau gerokai nenoromis ji pasakė man, kad išimčių galįs padaryti vyriausiasis gydytojas.

- Tačiau jis jau išėjęs, - pridūrė ji. - O vakare tik tarnybos reikalais galima trukdyti jį namuose.

- Gerai, - tariau aš. - Tada patrukdysiu jį tarnybos reikalais. Įprastos tvarkos klausimu.

Vyriausiasis gydytojas gyveno nedideliame namelyje greta sanatorijos. Jis išsyk priėmė mane ir tuoj davė leidimą.

- Iš pradžių nemaniau, kad taip lengvai man pavyks, - tariau" aš.

Jis nusijuokė.

- Aha, matyt, buvote susidūręs su sene Reksrot? Na, aš tuoj paskambinsiu.

Sugrįžau į kontorą. Senė Reksrot, pamačiusi iššaukiamą mano miną, oriai pasišalino. Aš viską sutvarkiau su sekretore ir pavedžiau tarnui nunešti mano bagažą ir parūpinti porą butelių gėrimo. Paskui nuėjau pas Pat į holą.

- Na, pavyko? - paklausė ji.

- Dar ne, bet po kelių dienų aš jau kaip nors gausiu.

- Gaila. - Ji nuvertė šachmatų figūras ir atsistojo.

- Ką darysim? - paklausiau aš. - Eisim į barą?

- Vakarais mes dažnai lošiame kortomis, - tarė Antonijas. - Tuoj ims pūsti fenas, - jau galima tai pajusti. Tokiu metu geriausia pakortuoti.

- Pakortuoti? Pat? - paklausiau aš nustebęs. - Ką tu moki lošti? Kvailį ir pasjansą, a?

- Pokerį, mielasis, - pareiškė Pat.

Aš nusijuokiau.

- Iš tiesų ji moka, - tarė Antonijas. - Tik pernelyg rizikuoja. Blefuoja baisiausiai.

- Aš irgi, - atsakiau. - Jeigu taip, tai sulošim.

Mes susėdome į kampą ir pradėjome lošti. Pat lošė neblogai. Jinai iš tikrųjų blefavo, kad net dulkės rūko. Po valandos Antonijas parodė, kas darosi už lango. Snigo. Iš lėto, tarsi abejodami, bemaž statmenai krito dideli sniego kąsniai.

- Visai nėra vėjo, - tarė Antonijas. - Smarkiai prisnigs.

- Kur dabar galėtų būti Kėsteris? - paklausė Pat.

- Jis jau bus pervažiavęs didžiąją perėją, - tariau aš.

Akimirką „Karlas" aiškiai atsistojo mano akyse, aš mačiau, kaip jis su Kėsteriu lekia baltą naktį, ir staiga viskas man pasirodė kiek nerealu - kad aš čia sėdžiu, kad Kėsteris važiuoja kažkur ir kad Pat yra šalia manęs. Jinai šypsojo man laiminga šypsena, ranką su kortomis atrėmusi į stalą.

- Na, Robi!

Tuo tarpu priėjo patrankos sviedinys, atsistojo už mūsų stalo ir geraširdiškai pradėjo mokyti lošti. Turbūt žmona miegojo, ir jis ieškojo, su kuo pasikalbėti. Aš padėjau kortas ir kandžiai spoksojau į jį, kol jis nuėjo.

- Tu ne per daug draugiškas, - tarė Pat patenkinta.

- Ne, - atsakiau aš. - Ir nenoriu būti draugiškas.

Mes dar nuėjome į barą ir išgėrėme keletą stiklų „special". Po to Pat turėjo eit gulti. Aš atsisveikinau su ja hole. Ji lėtai lipo laiptais ir, prieš pasukdama į koridorių, atsigręžusi sustojo. Aš palaukiau truputį, paskui nuėjau į kontorą ir paprašiau savo kambario rakto. Mažoji sekretorė šypsojo.

- Septyniasdešimt aštuntas numeris, - tarė ji.

Tai buvo kambarys šalia Pat.

- Nejaugi panelė Reksrot paskyrė man tą kambarį? - paklausiau.

- Ne, panelė Reksrot nuėjo į misijų namus, - atsakė ji.

- Misijų namai kartais tikra palaima, - tariau aš ir greitai nubėgau į viršų. Mano daiktai jau buvo išpakuoti. Po pusvalandžio aš pasibeldžiau į duris, jungiančias mūsų kambarius.

- Kas ten? - sušuko Pat.

- Doros policija, - atsakiau aš.

Raktas girgžtelėjo, ir durys atsidarė.

- Tu, Robi? - sumurmėjo apstulbusi Pat.

- Taip! - tariau. - Panelės Reksrot nugalėtojas! Konjako ir „porto roko" savininkas! - Aš išsitraukiau iš chalato kišenių butelius. - O dabar tučtuojau pasakyk, kiek čia jau buvo vyrų.

- Nieko, tik viena futbolo komanda ir pastiprintas filharmonijos orkestras, - pareiškė juokdamasi Pat. — Ak, mielasis, vėl sugrįžo seni laikai!

Ji užmigo ant mano peties. Aš dar ilgai nemiegojau. Kambario kampe degė mažytė lemputė. Snaigės tyliai beldėsi į langą, ir atrodė, kad šioje dulsvoje, rudu auksu žvilgančioje prieblandoje sustojo laikas. Kambaryje buvo labai šilta. Kartais barkštelėdavo centrinio šildymo vamzdžiai. Pat sujudėjo per miegą, ir apklotas šiugždėdamas pamažu nuslinko ant grindų. „Ak, - pagalvojau, - kokia bronzinė, žvilganti oda! Koks stebuklas tie ploni keliai! Švelni krūtinės paslaptis!" - Jos plaukai kuteno man petį, ir lūpomis jutau, kaip tvinksi pulsas jos rankoje. „Ir tu turi mirti, - pagalvojau aš. - Tu negali mirti. Tu esi laimė."

Atsargiai užtraukiau apklotą. Pat sumurmėjo kažką, vėl nutilo ir pamažu per miegus apsikabino mano kaklą.

XXVII

Kitas dienas be paliovos snigo. Pat turėjo karščio ir negalėjo keltis iš lovos. Daug kas sanatorijoje turėjo karščio.

- Oras kaltas, - tarė Antonijas. - Per šilta, ir pučia fenas. Kaip tik tokiu oru ir pakyla temperatūra.

- Mielasis, išeik truputį pasivaikščioti, - tarė Pat. - Ar tu moki slidinėti?

- Ne. Iš kur aš mokėsiu? Juk niekad nesu buvęs kalnuose.

- Antonijas tave išmokys. Jam tai bus malonu. Jis mėgsta tave.

- Aš geriau pasiliksiu čia.

Ji pasikėlė lovoje. Naktiniai marškiniai nusmuko jai nuo pečių. Pašėlusiai sulyso jos pečiai. Pašėlusiai laibas pasidarė kaklas.

- Robi, - tarė ji, - padaryk tai dėl manęs. Man nepatinka, kad tu čia taip sėdi prie ligonio patalo. Vakar tas pats ir užvakar, tai jau daugiau negu pakanka.

- Man patinka čia sėdėti, - atsakiau aš. - Neturiu nė mažiausio noro braidyti po sniegą.

Pat garsiai kvėpavo. Ir aš girdėjau, kaip ji švokščia.

- Cia aš labiau patyręs už tave, - tarė ji ir pasirėmė alkūnėmis. - Tai bus geriau mums abiem. Paskui pats pamatysi. - Ji sunkiai nusišypsojo. - Dar pakankamai prisisėdėsi čia šiandien popiet ir vakare. Rytais man neramu, mielasis. Rytais, kai turi temperatūros, baisiai atrodai. Vakare kas kita. Esu paviršutiniška ir kvaila - nenoriu būti šlykšti, kai tu į mane žiūri.

- Bet, Pat!.. - Aš atsistojau. - Na, gerai, aš eisiu truputį

pasivaikščiosi su Antonijumi. Vidurdienį sugrįšiu. Tikėkimės, kad aš nesusilaužysiu kaulų su tomis slidpalaikėmis.

- Tu greit išmoksi, mielasis. - Iš jos veido išnyko baugulio įtampa. - Tu labai greitai pradėsi nuostabiai slidinėti.

- O tu nori, kad aš nuostabiai greitai iš čia išgaruočiau, - tariau aš ir pabučiavau ją. Jos rankos buvo drėgnos ir karštos, lūpos sausos ir sukepusios.

Antonijas gyveno trečiajame aukšte. Jis paskolino man slides ir batus. Ir viena, ir kita man tiko, - mudu buvome vienodo ūgio. Mes nuėjome į treniruočių pievą, už varsnos nuo kaimo. Pakeliui Antonijas tiriamai pažvelgė į mane.

- Pakilusi temperatūra daro žmones neramius, - tarė jis. - Tokiomis dienomis čia yra pasitaikę keistų dalykų. - Jis padėjo ant sniego slides ir ėmė jas taisyti prie batų. - Blogiausia, kad žmogus turi laukti ir ničnieko negali dirbti. Tai gali išvaryti iš proto.

- Sveikus taip pat, - atsakiau aš. - Kai turi stovėti šalia ir nieko negali dirbti.

Jis linktelėjo.

- Kai kurie iš mūsų dirba, - kalbėjo jis, - kai kurie perskaito ištisas bibliotekas. O daugelis vėl pavirsta mokinukais, kurie dabar sprunka iš lovų, kaip anksčiau sprukdavo nuo gimnastikos pamokų, ir, atsitiktinai pamatę gydytoją, bėga baikščiai kikendami į parduotuves ir cukraines. Slapta rūko, slapta geria, rengia draudžiamus pobūvius, liežuvauja ir krečia kvailas išdaigas, - kad tik kaip nors išsigelbėtų nuo tuštumos. Ir nuo tiesos. Tai vaikiškas, lengvapėdiškas, o kartu ir didvyriškas mirties niekinimas. Kas gi jiems pagaliau belieka daryti?

„Taip, - pagalvojau aš, - kas gi mums visiems pagaliau belieka daryti?"

- Ką gi, pamėginsim? - paklausė Antonijas ir įsmeigė lazdas į sniegą.

- Taip.

Jis parodė man, kaip prisitaisyti slides ir kaip išlaikyti pusiausvyrą. Tai buvo nesunku. Aš gana dažnai griuvinėjau, bet

pamažu įpratau, ir truputį pradėjo sektis. Po valandos mes baigėme slidinėti.

-Užteks, -pasakė Antonijas. -Jau šį vakarą jums skaudės visus raumenis.

Aš nusiėmiau slides ir jutau, kaip galingai srūva kraujas mano gyslomis.

- Gerai, kad išėjome paslidinėti, Antonijau, - tariau aš.

Jis linktelėjo.

- Taip galime padaryti kiekvieną priešpietį. Tada gali žmogus užsimiršti, pagalvoti ir apie ką kita.

- Gal užeitume kur nors truputį išgerti? - paklausiau aš.

- Galim. Po vieną „Diubonė" pas Forsterį.

Išgėrėme po vieną „Diubonė" ir nuėjome į sanatoriją. Kontoroje sekretorė man pasakė, kad buvo atėjęs laiškininkas, ir pranešė, kad nueičiau į paštą. Atėję man pinigų. Pažvelgiau į laikrodį. Dar buvo laiko, ir aš grįžau į kaimą. Pašte man išmokėjo du tūkstančius markių. Radau ir Kėsterio laišką. Jis rašė, kad nesirūpinčiau, pinigų esą ir daugiau. Tereikią jam parašyti.

Aš žiūrėjau į banknotus. Iš kur jis juos traukė? Ir dar taip greit? Juk aš žinojau visus mūsų šaltinius. Ir staiga supratau. Prisiminiau, kaip lenktynių mėgėjas konfekcininkas Bolvisas godžiai tapnojo „Karlą" aną vakarą prie baro, kai pralaimėjo lažybas. Jis tada sakė: „Tą mašiną aš galiu nupirkti bet kuriuo metu". Prakeikimas! Kėsteris pardavė „Karlą"! Štai iš kur staiga tiek pinigų! „Karlą", apie kurį jis sakė, kad geriau atiduotų ranką, o ne tą mašiną. „Karlo" nebebuvo. Dabar jisai pateko į riebias kostiumų fabrikanto rankas, ir Otas, kuris už kelių kilometrų pažino jo burzgimą, dabar išgirs jį kaukiantį gatvėje, kaip pamestą šunį.

Aš įsidėjau į kišenę Kėsterio laišką ir mažytį paketėlį su morfijaus ampulėmis. Nežinodamas, ką daryti, vis dar stovėjau prie langelio. Visų mieliausia man būtų buvę nusiųsti pinigus atgal, bet to negalėjau daryti, jie buvo mums reikalingi. Išlyginau banknotus ir įsidėjau į kišenę. Po to išėjau. Prakeikimas, dabar turėsiu iš tolo lenktis kiekvieno automobilio. Automobiliai buvo mūsų bičiuliai, o „Karlas" buvo daugiau negu bičiulis. Draugas! „Karlas" - plentų šmėkla. Mes priklausėme vieni kitiems. „Karlas" ir Kėsteris, „Karlas" ir Lencas, „Karlas" ir Pat. Aš piktai ir bejėgiškai purčiau nuo kojų sniegą. Lencas buvo nebegyvas. „Karlo" nebebuvo. O Pat? Nereges akis aš įsmeigiau į dangų, į tą pilką begalinį dangų, kuriame viešpatavo beprotis Dievas, savo pramogai išradęs gyvenimą ir mirtį.

Popiet persimainė vėjas, išsigiedrijo, atšalo, ir vakare Pat pasidarė geriau. Kitą rytą gydytojas jai leido atsikelti, o po poros dienų, kai Rotas, žmogus, kuris čia išgijo, važiavo namo, ji galėjo net palydėti jį į stotį.

Rotą lydėjo visas pulkas. Čia taip buvo įprasta, kai kas išvažiuodavo. Pats Rotas nebuvo itin smagus. Jam savotiškai nepasisekė. Kai prieš dvejus metus jis paklausė vieną įžymybę, ar dar ilgai jam likę gyventi, tas pasakė, kad daugiausia dveji metai, jeigu jis rūpestingai prisižiūrės. Dėl visa ko jis paklausė dar vieną gydytoją, prašydamas sąžiningai pasakyti jam tikrą teisybę. Tas paskyrė jam dar mažiau gyventi. Tada Rotas padalijo savo turtą dvejiems metams ir ėmė jį švaistyti į visas puses, nesirūpindamas savo liga. Ištikus sunkiam kraujoplūdžiui, pagaliau jis buvo atgabentas į sanatoriją. Ir čia, užuot miręs, pradėjo nesulaikomai taisytis. Kai jis čia atvyko, svėrė devyniasdešimt svarų. O dabar jau svėrė šimtą penkiasdešimt ir taip puikiai jautėsi, kad galėjo keliauti namo. Bet užtat pinigų nebeturėjo.

- Ką aš ten dabar veiksiu? - paklausė jis mane ir pasikasė rudaplaukį kiaušą. - Juk jūs ką tik iš ten atvažiavote, kaip ten dabar žmonės gyvena?

- Daug kas pasikeitę, - atsakiau aš, žiūrėdamas į jo apskritą papūtžandį veidą su bespalviais antakiais. Jis pasveiko, nors nebeturėjo jokių vilčių, - daugiau ničnieku jis manęs nedomino.

- Reikės pasiieškoti kokios vietos, - tarė jis. - Kaip ten dabar - darbo yra?

Aš gūžtelėjau pečiais. Kam man reikėjo aiškinti jam, kad turbūt nepavyks gauti darbo. Greitai jis pats tai pamatys.

- Jūs turite kokių ryšių, bičiulių, ar ko? - paklausiau aš.

- Bičiulių... Na, žinote... - Jis pašaipiai nusijuokė. - Kai žmogus staiga netenki pinigų, jie atšoka nuo tavęs kaip blusos nuo negyvo šunš^

- Tai bus sunku.

Jis suraukė kaktą.

- Neturiu jokio supratimo, kaip ten bus. Turiu vos keletą šimtų markių. Ir nieko daugiau nesu mokęsis, kaip tik leisti pinigus. Mano profesorius, matyti, vis dėlto sakė teisybę, jeigu ir kiek kita prasme: aš nukeliausiu į kitą pasaulį per dvejus metus, bet tiktai su kulkos pagalba.

Mane ūmai suėmė beprasmiškas piktumas ant to idiotiško plepio. Argi jis nesuprato, kas yra gyvenimas? Aš mačiau priešais ateinant Antoniją su Pat, mačiau sulysusį nuo ligos nuogą jos kaklą, aš žinojau, kaip ji mylėjo gyvenimą, ir būčiau galėjęs šią akimirką užmušti Rotą, jei tik dėl to pasveiktų Pat.

Traukinys nuvažiavo, Rotas mosavo mums skrybėle. Pasilikusieji rėkė jam kažką ir juokėsi. Kažkokia mergina paknopstom bėgo paskui traukinį ir rėkė nutrūkstančiu laibu balsu:

- Ligi pasimatymo! Ligi pasimatymo! - Paskui ji sugrįžo ir pravirko.

Kiti irgi atrodė sumišę.

- Alio! - sušuko Antonijas. - Kas verkia stotyje, turi sumokėti pabaudą! Tai senas sanatorijos įstatymas! Pabaudą būsimosios šventės naudai!

Plačiu mostu jis atkišo ranką. Kiti vėl ėmė juoktis. Ir graudžiame, smulkiame merginos veide atsirado šypsena pro ašaras; ji išsitraukė iš palto kišenės nušiurusią piniginę.

Man visai sugrudo širdį. Šiuose veiduose aplinkui aš ma-

čiau ne juoką - tai buvo mėšlungiškas, skausmingas linksmumas, tai buvo grimasos.

- Eime, - tariau aš Pat ir paėmiau tvirtai ją už parankės.

Tylėdami mudu leidomės kaimo keliu. Artimiausioje cukrainėje aš nupirkau dėžutę saldainių.

- Pakepinti migdolai, - tariau aš ir atkišau jai ryšulėlį. - Juk tu juos mėgsti, tiesa?

- Robi, - tarė Pat. Jos lūpos virpėjo.

- Luktelėk trupučiuką, - atsakiau aš ir greitai užėjau į gėlių parduotuvę šalimais. Kiek nusiraminęs, išėjau iš ten su rožėmis.

- Robi, - tarė Pat.

Aš šyptelėjau kiek graudžiai.

- Į senatvę dar aš pasidarysiu kavalierius, Pat.

Aš nežinojau, kas mums staiga užėjo. Turbūt dėl visko buvo kaltas tas prakeiktas nuvažiavęs traukinys. Atrodė, kad pakibo kažkoks švininis šešėlis, papūtė pilkas vėjas, draskydamas viską, ką taip sunkiai norėjosi išlaikyti. Ar mudu staiga nepavirtome dviem paklydusiais vaikais, kurie nebežinojo, ką daryti, ir labai stengėsi dėtis narsūs?

- Eime greičiau ko nors išgerti, - tariau aš.

Ji linktelėjo. Mudu užėjome į artimiausią kavinę ir atsisėdome prie neužimto stalelio palei langą.

- Ko norėtum, Pat?

- Romo, - tarė ji ir pažvelgė į mane.

- Romo, - pakartojau aš ir paėmiau po stalu jai už rankos. Ji stipriai suspaudė man ranką.

Kelneris atnešė romą. Tai buvo „Bakardis" su citrina.

- Mano senasis mylimasis, - tarė Pat ir pakėlė stiklą.

- Mano senasis gerasis drauguži, - tariau aš.

Mudu pasėdėjome truputį.

- Keista esti kartais, a? - tarė Pat.

- Taip. Pasitaiko. Ir vėl praeina.

Ji linktelėjo. Mudu susiglaudę nuėjome toliau. Pro šalį pralėkė garuoją arkliai, pakinkyti į važį. Praėjo pavargę, nudegę

slidininkai, ledo ritulio komanda su raudondryžiais megztiniais - triukšmingo gyvenimo įsikūnijimas.

- Kaip jauties, Pat? - paklausiau aš.

- Gerai, Robi.

- Niekas nieko mums nepadarys, ne?

- Taip, mielasis. - Ji prisispaudė mano ranką.

Gatvė ištuštėjo. Vakaro gaisai nelyginant rausva antklodė užklojo apsnigtu^ kalnus.

- Pat, - tariau aš, - tu dar nė nežinai, kad mes turime begalę pinigų. Kėsteris atsiuntė.

Ji sustojo.

- Juk tai nuostabu, Robi. Tai mes dar kartą galime kaip pridera paūžti.

- Savaime aišku, - tariau aš. - Ir ne kartą, o tiek, kiek norime.

- Tai šeštadienį eisime į kurhauzą. Ten bus paskutinis didelis pobūvis šiais metais.

- Bet juk tau vakarais negalima išeiti.

- Daugumai negalima, bet visi eina.

Aš abejodamas susiraukiau.

- Robi, - tarė Pat, - per visą tą laiką, kai tavęs čia nebuvo, aš dariau viską, kas man buvo liepta. Tiek ir težinojau, kaip tik baikščiai vykdyti, kas parašyta receptuose, nieko daugiau. Ir tai nepadėjo. Pasidarė blogiau. Nepertrauk manęs, aš žinau, ką tu nori pasakyti. Tai pat žinau, kas manęs laukia. Bet tą laiką, kuris man dar liko, tą laiką, kai tu esi čia, leisk man daryti, ką aš noriu.

Saulė raudonai nudažė jai veidą. Akys buvo rimtos, tylios ir labai švelnios. „Apie ką mudu kalbame? - pagalvojau aš, ir man burna išdžiūvo. - O juk tai negalimas daiktas, kad mudu stovime čia ir kalbame apie kažką, ko negali ir neturi būti. O juk tai Pat taria tuos žodžius, ramiai, bemaž be jokio liūdesio, tarsi nieko nebegalima jau padaryti, tarsi nebebūtų likę nė skurdžiausio apgaulingos vilties trupinėlio, - juk tai Pat, beveik dar vaikas, kurį aš turiu ginti, Pat, kuri staiga taip nutolo nuo manęs, pasidarė artima ir nuolanki bevardei nežiniai, slypinčiai anapus gyvenimo."

- Tu neturi taip kalbėti, - pagaliau sumurmėjau aš. - Aš tik maniau, kad galbūt pirma reikėtų pasiklausti gydytojo.

- Mes niekad nieko nebesiklausim! - Ji papurtė gražią mažutę galvą ir pažvelgė į mane akimis, kurias aš taip mylėjau. - Aš nieko nebenoriu žinoti, aš tik noriu būti laiminga.

Vakare sujudo sanatorijos koridoriai; visi tik šnibždėjosi, lakstė. Atėjo Antonijas ir atnešė kvietimą. Vieno ruso kambaryje turėjo įvykti pobūvis.

- Ar galiu taip eiti, be niekur nieko? - paklausiau aš.

- Cia? - atsiliepė Pat.

- Cia galima daryti daug ką, kas šiaip neįprasta, - šypsodamas tarė Antonijas.

Rusas buvo juodbruvas nebejaunas žmogus. Jis gyveno dviejuose kambariuose, nutiestuose kilimais. Ant kažkokios skrynios stovėjo buteliai degtinės. Kambaryje buvo prieblanda. Degė tik žvakės. Tarp svečių buvo labai graži jauna ispanė. Pasirodo, čia buvo ruošiamasi švęsti jos gimimo dieną.

Savotiška nuotaika susidarė šiuose kambariuose, mirgančiuose nuo žvakių šviesos. Savo prieblanda ir ypatinga šių žmonių brolyste, - žmonių, kurių laukia bendras likimas, - tie kambariai priminė blindažus.

- Ko norėtumėt išgerti? - paklausė mane rusas. Jo balsas buvo labai šiltas ir gilus.

- Ką duosite.

Jis atnešė butelį konjako ir grafiną degtinės.

- Jūs sveikas? - paklausė jis.

- Taip, - atsakiau aš sumišęs.

Jisįjasiūlė man papirosą. Mudu išgėrėme.

- Žinoma, daug kas jums čia atrodo nepaprasta, tiesa? - paklausė jis.

- Ne taip jau labai, - atsakiau. - Aš neįpratęs į normalų gyvenimą.

~ Taip, - tarė jis ir niūriai pažvelgė į ispanę. - Čia, kalnuose, ypatingas pasaulis. Jis pakeičia žmones.

Aš linktelėjau.

- Nepaprasta liga, - pridūrė jis susimąstęs. - Ji pagyvina žmones. Ir kartais pagerina. Mistiška liga. Ji tirpdo šlaką.

Jis pakilo, linktelėjo man ir nuėjo prie ispanės, kuri sutiko jį su šypsena.

- Šleikštus patetikas, a? - paklausė kažkas man už nugaros.

Veidas be smakro. Gumbuota kakta. Neramios karščiuojančios akys.

- Aš esu čia svečias, - tariau. - O jūs ne?

- Šitaip jis ir gaudo moteris, - kalbėjo toliau tas žmogus, neklausydamas, ką aš jam sakau. - Šitaip ir gaudo jas. Taip pagavo ir tą mažytę.

Aš nieko neatsakiau.

- Kas jis toks? - paklausiau Pat, jam nuėjus.

- Muzikantas. Smuikininkas. Beviltiškai įsimylėjęs ispanę. Taip, kaip įsimylima čia. O ji nenori jo nė žinoti. Ji myli rusą.

- Ir aš taip padaryčiau, ja dėtas.

Pat nusijuokė.

- Man atrodo, kad tai toks vyras, kurį galima įsimylėti, - tariau aš. - Tau taip neatrodo?

- Ne, - atsakė ji.

- Ar tu nė karto nebuvai čia įsimylėjusi?

- Nelabai.

- Man tai būtų visiškai nesvarbu, - tariau aš.

- Gražus prisipažinimas. - Pat išsitiesė. - Bet tau neturėtų būti visiškai nesvarbu.

- Aš ne tai turiu galvoje. Netgi negaliu tau paaiškinti, ką turiu galvoje. Negaliu todėl, kad vis dar nežinau, dėl ko, tiesą sakant, aš tau patinku.

- Palik tai man, - atsakė ji.

- O tu tai žinai?

- Ne visai, - atsakė ji šypsodama. - Jeigu žinočiau, juk tai nebebūtų meilė.

Buteliai, kuriuos atnešė rusas, stovėjo šalia. Aš prisipyliau keletą stiklų ir išgėriau. Nuotaika tame kambaryje slėgė mane. Man nesmagu buvo matyti Pat tarp tų visų ligonių.

- Nepatinka tau čia? - paklausė ji.

- Nelabai. Pirma turiu priprasti prie tokių dalykų.

- Vargšeli tu mano... - Ji paglostė mano ranką.

- Aš ne vargšelis, kai tu čia esi, - tariau aš.

- Ar Rita negraži?

- Ne, - atsakiau aš, - tu gražesnė.

Jaunoji ispanė laikė ant kelių gitarą. Ji keletą kartų užgavo stygas. Paskiau uždainavo, ir atrodė, tarsi kambaryje būtų ėmęs skraidyti tamsus paukštis. Ji dainavo ispanų dainas, dainavo negarsiai, šiurkščiai, palūžusiu ligonio balsu. Aš nežinau kodėl - gal čia buvo kaltos svetimos melancholiškos melodijos, gal kaltas sukrečiantis pavargęs merginos balsas, gal kalti šešėliai, krintą nuo žmonių, susėdusių krėsluose ir sutūpusių ant grindų, o gal kaltas didelis palinkęs juodbruvas ruso veidas, - bet man staiga pasirodė, jog visa tai vien raudantis tylus likimo maldavimas, - likimo, kurs stovi tenai, anapus uždangstytų langų, ir laukia, - prašymas, riksmas ir baimė, baimė pasilikti vienam su tykiai graužiančia nebūtimi.

Kitą rytą Pat buvo linksma ir išdykusi. Ji kuitėsi su savo suknelėmis.

- Per dukslios pasidarė, smarkiai per dukslios, - murmėjo ji, matuodamasi jas prieš veidrodį. Paskiau ji atsigręžė į mane. - O tu atsivežei smokingą, mielasis?

- Ne, - tariau aš. - Nežinojau, kad čia man gali jo prireikti.

- Tai nueik pas Antoniją. Jis tau paskolins. Jūsų figūros vienodos.

- Juk jam pačiam reikės.

- Jis užsivilks fraką. - Ji sumetė klostę ir prisegė. - O paskui eik paslidinėti. Dabar aš čia turiu darbo. O kai tu esi kambaryje, aš negaliu dirbti.

- Pas Antoniją, tai pas Antoniją, - tariau aš. - Bet juk aš stačiai plėšiu jį. Neišmanau, ką mudu darytume be jo.

- Jis geras berniukas, a?

- Taip, - atsakiau aš, - taip ir tegalima pavadinti jį. Geras berniukas.

- Net nežinau, ką būčiau dariusi, kai buvau viena, jeigu ne jis.

- Apie tai nebegalvosime, - tariau aš. - Tai buvo labai seniai.

- Taip. - Ji pabučiavo mane. - O dabar eik paslidinėti.

Antonijas jau laukė manęs.

- Aš taip ir maniau, kad jūs neatsivežėte smokingo, - tarė jis. - Pasimatuokite švarką.

Švarkas buvo trupučiuką ankštas, bet tiko gana gerai. Antonijas patenkintas švilptelėjo ir ištraukė iš spintos visą kostiumą.

- Rytoj bus labai smagu, - pareiškė jis. - Laimė, vakare kontoroje budi mažoji sekretorė. Senė Reksrot mūsų neišleistų. Juk oficialiai visa tai uždrausta. Bet neoficialiai - mes gi nebe vaikai.

Mudu išėjome paslidinėti. Aš jau buvau gana gerai pramokęs, ir mums nebereikėjo eiti į treniruočių pievą. Pakeliui sutikome kažkokį žmogų su deimantiniais žiedais ant pirštų, languotomis kelnėmis ir plevėsuojančiu dailininko kaklaraiščiu.

- Komiškų žmogystų čia pasitaiko, - tariau aš.

Antonijas nusijuokė.

- Tai svarbus žmogus. Lavonų palydovas.

- Kas? - paklausiau aš nustebęs.

- Lavonų palydovas, - pakartojo Antonijas. - Juk čia yra ligonių iš viso pasaulio. Ypač daug iš Pietų Amerikos. O dauguma šeimų vis dėlto nori, kad jų artimieji būtų palaidoti namie. Ir štai toks palydovas už padorų atlyginimą ir nugabena mirusį su cinko karstu. Taip šie žmonės prasikuria ir daug pavažinėja. Iš šito, kaip matote, mirtis padarė tikrą dendį.

Kurį laiką dar kopėme į kalną, paskiau prisitaisėme slides ir ėmėme leistis. Balti šlaitai čia kilo, čia leidosi, o užpakalyje mūsų, lodamas, nuolatos klimpdamas į sniegą ligi krūtinės, ritosi Bilis, panašus į raudonai rudą kamuolį. Jis vėl prijunko prie manęs, nors dažnai pakeliui staiga apsigręždavo ir galvotrūkčiais pasileisdavo plevenančiomis ausimis sanatorijos linkui.

Aš mokiausi „Kristianijos" nusileidimo ir kiekvieną kartą, kai pasileisdavau nuo šlaito ir, rengdamasis šuoliui, atpalaiduodavau visus raumenis, pagalvodavau: „Jei šįsyk nusileisiu neišgriuvęs, tai Pat pasveiks". Vėjas švilpė man į veidą, sniegas buvo sunkus ir klampus, bet aš tolydžio kopiau į viršų, ieškojau statesniu šlaitų, sunkesnės vietos, o kai pavykdavo nusileisti, galvodavau: „Ji išgelbėta!" - nors žinojau, kad tai kvaila, ir vis dėlto džiaugiaus, kaip seniai nebuvau džiaugęsis.

Šeštadienio vakare labai daug ligonių slapta paspruko iš sanatorijos. Antonijas kiek žemiau sanatorijos ir truputį į šoną užsakė rogių. Jis pats su lakuotais batukais ir atlapu paltu, iš po kurio bolavo frako krūtinė, džiaugsmingai šūkaudamas it koks tirolietis, pasileido žemyn.

- Jam galvoj negera, - tariau aš.

- Jis taip dažnai padaro, - atsakė Pat. - Jis be galo lengvapėdiškas. Tuo čia ir laikosi. Kitaip nebūtų visada taip gerai nusiteikęs.

- Užtat tave juo labiau mes įpakuosime.

Aš aptūlojau ją visais apklotais ir šalikais, kuriuos tik turėjome. Paskiau rogės pasileido nuo kalno. Tai buvo ilga vora. Iš sanatorijos ištrūko visi, kurie tik įstengė. Galėjai pamanyti, kad tai vestuvininkai leidžiasi į slėnį, - taip šventiškai siūbavo mėnesienoje arkliams ant galvų margi sultonai, tiek daug buvo juokiamasi ir šūkaujama.

Kurhauzo salė buvo išpuošta be galo ir be krašto. Kai mes atvažiavome, jau buvo prasidėję šokiai. Svečiams iš sanatori-

jos buvo paliktas kampas, apsaugotas nuo skersvėjų pro langus. Buvo šilta ir kvepėjo gėlėmis, parfumais ir vynu.

Prie mūsų stalelio sėdėjo daugybė žmonių: rusas, Rita, smuikininkas, kažkokia senė, kažkokia prisidažiusi kaukolė ir su ja žigolo, Antonijas ir dar keletas.

- Eikš, Robi, - tarė Pat, - pamėginkim kartą pašokti.

Šokių aikštelė lėtai sukosi aplink mus. Viršum besikuždančio orkestro plaukė švelni smuiko ir violončelės kantilena. Grindimis tyliai šnarėjo šokėjų kojos.

- Bet mielasis, mylimasis tu mano, juk tu, pasirodo, puikiai šoki, - tarė nustebusi Pat.

- Na jau, puikiai...

- Iš tikrųjų. Kur tu taip išmokai?

- Dar Gotfrydas išmokė - tariau aš.

- Jūsų dirbtuvėje?

- Taip... ir „Internacionalio" kavinėje. Juk mums reikėjo ir damų. Roza, Marion ir Vali galutinai nušlifavo mane. Tik bijau, jog kaip tik dėl to man ne per daug elegantiškai išeina.

- Ką ten! - Jos akys spindėjo. - Juk mudu pirmą kartą šokame, Robi!

Salia mūsų šoko ir rusas su ispane. Jis nusišypsojo ir linktelėjo mums. Ispanė buvo labai išblyškusi. Juodi žvilgą jos plaukai krito ant kaktos kaip varno sparnas. Ji šoko rimtu, sustingusiu veidu. Jos rankos riešą puošė apyrankė iš didelių keturkampių smaragdų. Jai buvo aštuoniolika metų. Nuo stalelio godžiomis akimis ją rijo smuikininkas.

Mudu grįžome prie stalelio.

- Dabar norėčiau cigaretės, - tarė Pat.

- Geriau nerūkyk, - atsakiau aš atsargiai.

- Tik keletą dūmų, Robi. Aš taip seniai berūkiau.

Ji paėmė cigaretę, tačiau greitai padėjo.

- Neskanu, Robi. Man stačiai nebeskanu.

Aš nusijuokiau.

- Visada taip esti, kai ilgai apsieini be ko nors.

- Ir be manęs tu ilgai apsiėjai? - paklausė ji.

- Tai galima pasakyti tik apie nuodus, - atsakiau aš. - Tik apie degtinę ir tabaką.

- Žmonės daug piktesni nuodai nei degtinė ir tabakas, mielasis.

Aš nusijuokiau.

- Tu esi gudrus vaikas, Pat.

Ji pasirėmė rankomis į stalą ir pažvelgė į mane.

-Juk, tiesą sakant, tu niekad rimtai įmanė nežiūrėjai, ar ne?

- Aš niekad ir į save rimtai nežiūrėjau, - atsakiau aš.

- Į mane taip pat. Sakyk teisybę.

- Nežinau. Bet į mus abu kartu visada baisiai rimtai žiūrėjau. Tą aš žinau.

Ji nusišypsojo. Antonijas išvedė ją šokti. Abu nuėjo į šokių aikštelę. Aš žiūrėjau, kaip ji šoka. Sukdamasi pro mane, ji kiekvieną kartą nusišypsodavo. Jos sidabrinės kurpaitės vos lietė grindis. Savo judesiais ji priminė antilopę.

Rusas vėl šoko su ispane. Abu tylėjo. Jo didelis juodbruvas veidas buvo kupinas paslėpto švelnumo. Smuikininkas mėgino pašokdinti ispanę. Ji tik papurtė galvą ir nuėjo su rusu į šokių aikštelę.

Smuikininkas sutrynė cigaretę tarp kaulėtų pirštų. Man staiga pagailo jo. Aš pasiūliau jam cigaretę. Jis atsisakė.

- Man reikia saugotis, - tarė jis savo kapotu tonu.

Aš linktelėjau.

- Anas, - kalbėjo jis kikendamas ir parodė į rusą, - per dieną surūko po penkiasdešimt cigarečių.

- Ką gi, vienas daro taip, kitas kitaip, - atsakiau aš.

- Jie dabar ji ir nenori su manim šokti, vis tiek ji man teks.

-Kas?

-Rita.

Jis pasislinko arčiau.

- Aš draugavau su ja. Mes kartu grodavom. Paskui atsirado tas rusas ir savo postringavimais pasiviliojo ją. Bet aš ją atgausiu.

- Tada jums teks smarkiai pasistengti, - tariau aš. Tas žmogus man nepatiko.

Jis garsiai sumekeno.

- Pasistengti? Jūs, nekaltas angelėli! Man tereikia palaukti.

- Tai ir laukite.

- Penkiasdešimt cigarečių, - sušnibždėjo jis, - kasdien. Vakar mačiau jo rentgeno nuotrauką. Kaverna prie kavernos. Viskas baigta. - Jis vėl nusijuokė. - Iš pradžių mūsų būklė buvo vienoda. Galėjai sumaišyti mudviejų rentgeno nuotraukas. Pamatytumėt dabar, koks skirtumas! Man priaugo du svarai svorio. Ne, mielasis, man tereikia palaukti ir pasisaugoti. Aš jau džiaugiuosi, laukdamas kitos nuotraukos. Sesuo parodo man kiekvieną kartą. Tik palaukti. Kai jo nebebus, ateis mano eilė.

- Irgi metodas, - tariau aš.

- Irgi metodas, - pamėgdžiojo jis, - vienintelis metodas, jūs geltonsnapi! Jeigu dabar pamėginčiau atsistoti jam skersai kelio, tai susigadinčiau savo šansus ateityje. Ne, naujokėli... draugiškai, ramiai... laukti...

Oras pasidarė tirštas ir sunkus. Pat sukosėjo. Aš pastebėjau, kaip ji baikščiai pažvelgė į mane, ir apsimečiau nieko negirdėjęs. Senė, išsipuošusi perlais, sėdėjo tyliai, paskendusi savo mintyse. Kartkarčiais ji šaižiai nusijuokdavo. Paskui vėl sėdėdavo ramiai ir nejudėdavo iš vietos. Kaukolė riejosi su žigolo. Rusas rūkė cigaretę po cigaretės. Smuikininkas duodavo jam ugnies. Kažkokia mergina staiga mėšlungiškai nurijo seiles, prisidėjo prie burnos nosinę, pažvelgė į ją ir išblyško.

Aš žiūrėjau įšalę. Čia stovėjo sportininkų staleliai, ten sveikų piliečių staleliai, tenai sėdėjo prancūzai, anglai, olandai, kurių kalbos pratisi skiemenys priminė lankas ir jūrą; o tarp jų kiurksojo mažytės ligos ir mirties kolonija, karščiuojanti, graži ir žuvusi. „Lankos ir jūra, - aš pažvelgiau į Pat, - lankos ir jūra, putos ir smėlis, ir plaukiojimas... Ak, - pagalvojau, - tu mylimoji siaura kakta! Jūs mylimosios rankos! Tu mylimasis gyvenime, kurį galima tik mylėti, bet negalima išgelbėti."

Aš atsistojau ir išėjau į lauką. Man buvo karšta iš bejėgiškumo ir sunkumo, prislėgusio mano širdį. Iš lėto ėjau keliu. Šaltis gėrė mane, o nuo vėjo, išlindusio pro namus, šiurpo oda. Aš sugniaužiau kumščius ir ilgai žiūrėjau į negailestingus baltus kalnus, o sieloje siautė neviltis, įniršis ir skausmas.

Apačioje pražvangėjo keliu rogės. Grįžau. Manęs pasitikti ėjo Pat.

- Kur tu buvai?

- Buvau truputį išėjęs į lauką.

- Tu prastai nusiteikęs?

- Visai ne.

- Mielasis, būk linksmas! Šiandien būk linksmas! Dėl manęs! Kas žino, kada aš vėl galėsiu nueiti į tokį pobūvį.

- Dar daug kartų.

Ji padėjo galvą man ant peties.

- Jei tu taip sakai, vadinasi, taip ir bus. Eime pašokti. Juk mudu šokame pirmą kartą.

Mes šokome, ir šilta, švelni šviesa buvo gailestinga: ji uždengė visus šešėlius, kuriuos nupiešė veiduose vėlyva naktis.

- Kaip jautiesi? - paklausiau aš.

- Gerai, Robi.

- Kokia tu graži, Pat.

Jos akys švytėjo.

- Gerai, kad tu man tai sakai.

Ant savo skruosto aš pajutau šiltas sausas jos lūpas.

Jau buvo vėlu, kai sugrįžome į sanatoriją.

- Tik pasižiūrėkite, kaip jis atrodo, - sukikeno smuikininkas ir vogčiomis parodė į rusą.

- Jūs atrodote lygiai taip pat, - tariau aš piktai.

Jis nustebęs pažvelgė į mane.

- Na taip, jūs sveikas pasipūtėli, - sušnypštė jis kandžiai.

Aš padaviau rusui ranką. Jis linktelėjo man ir atsargiai bei švelniai padėjo jaunajai ispanei lipti laiptais. Kai jie šitaip kopė, silpnų naktinių lempų šviesoje atrodė, kad ant jo plačios, palinkusios nugaros ir siaurų merginos pečių guli viso pasaulio našta. Kaukolė tempėsi koridoriumi murmantį zigota. Antonijas palinkėjo mums labos nakties. Tas bemaž negirdimas atsisveikinimas, ištartas pašnibždomis, atrodė truputį vaiduokliškai.

Pat vilkosi per galvą suknelę. Ji buvo pasilenkusi ir tempė ją per pečius. Brokatas perplyšo. Pat pasižiūrėjo įplyšusią vietą.

- Turbūt jau buvo įtrūkusi, - tariau aš.

- Niekis, - atsakė Pat, - juk man jos nebereikės.

Ji lėtai sulankstė suknelę ir nebekabino į spintą. Įbruko ją į lagaminą. Jos veidas staiga pavargo.

- Žiūrėk, ką čia turiu, - tariau aš greitai ir iš palto kišenės ištraukiau butelį šampano. - Dabar suruošime savo mažą šventę.

Aš atnešiau stiklus ir pripyliau. Ji vėl nusišypsojo ir išgėrė.

- Už mus abu, Pat.

- Taip, mielasis mano, už mūsų gražų gyvenimą.

Kaip keista buvo visa tai: tas kambarys, tyla ir mūsų liūdesys. Gal už durų nevirė gyvenimas, begalinis gyvenimas, su miškais, upėmis ir stipriu alsavimu, žydintis ir neramus, gal anapus baltų kalnų į bundančią žemę neramiai nesibeldė kovas?

- Ar nakvosi pas mane, Robi?

- Taip, eime gulti. Mes būsime taip artimi, kaip tik gali būti artimi žmonės, pasistatysime stiklus ant apkloto ir gersime.

Gėrimas. Aukso rudumo oda. Laukimas. Budėjimas. Tyla. Ir tykus mylimos krūtinės gargaliavimas.

XXVIII

Vėl pūtė fenas. Pažliugusi drėgna šiluma sruvo per slėnį. Sniegas pasidarė minkštas. Nuo stogų lašėjo. Kilo ligonių temperatūra. Pat turėjo likti lovoje. Kas kelios valandos ateidavo gydytojas. Jo veidas darėsi vis labiau susirūpinęs.

Kartą, man bevalgant pietus, atėjo Antonijas ir atsisėdo prie manęs.

- Rita mirė, - tarė jis.

- Rita? Jūs norite pasakyti, kad rusas?

- Ne, Rita, ispanė.

- Negalimas daiktas, - tariau aš ir pajutau, kaip man sustingo kraujas gyslose. Rita daug lengviau sirgo nei Pat.

- Čia ir ne tai galima, - melancholiškai atsakė Antonijas. - Ji mirė šiandien priešpiet. Prisidėjo plaučių uždegimas.

- Plaučių uždegimas. Tai kas kita, - tariau aš su palengvėjimu.

- Aštuoniolika metų. Baisu. Ir taip staiga mirė.

- O rusas?

- Ak, neklauskit. Jis nenori tikėti, kad ji nebegyva. Jis tvirtina, jog tai letargas. Jis sėdi prie jos lovos ir niekas negali jo išvesti iš kambario.

Antonijas nuėjo. Aš žiūrėjau pro langą. Mirė Rita; bet aš tik sėdėjau ir galvojau: „Tai ne Pat. Tai ne Pat".

Pro stiklines koridoriaus duris pamačiau smuikininką. Jis priėjo man nesuspėjus pakilti nuo stalo. Žmogus atrodė baisiai.

-Jūs rūkot? - paklausiau aš, vien norėdamas ką nors pasakyti.

Jis nusijuokė.

- Žinoma! Kodėl gi ne? Dabar? Juk jau vis tiek.

Aš gūžtelėjau pečiais.

- Jums turbūt juokinga, dorybingasis stuobry? - paklausė jis tyčiodamasis.

- Jūs iš proto išsikraustėte, - tariau aš.

- Iš proto išsikrausčiau? Ne, bet apsimulkinau! - Jis plačiai atsisėdo prie stalo ir papūtė man į veidą konjako tvaiku. - Aš apsimulkinau. Apmulkino mane. Kiaulės. Visi kiaulės. Jūs taip pat, dorybingoji kiaule.

- Jeigu nebūtumėt ligonis, tai išmesčiau jus pro langą, - tariau aš.

- Ligonis? Ligonis? - mėgdžiojo jis. - Aš esu sveikas, bemaž sveikas. Štai todėl ir atėjau! Stebuklingas staigaus sukalkėjimo atvejis! Juokas, a?

- Tai ir džiaukitės, - tariau aš. - Kai išvažiuosite iš čia, užmiršite ir visus savo rūpesčius.

- Taip, - atsakė jis, - taip, jūs taip manot? Jūs, praktiškoji galvelę! Jūs, sveikas kvaily! Tegu Dievas išlaiko jūsų papūtžande sielą!

Jis nusverdėjo šalin, bet tuoj vėl sugrįžo.

- Eime kartu! Pasilikit su manim, išgersim. Aš moku už viską. Aš negaliu būti vienas.

- Neturiu laiko, - tariau. - Pasiieškokit ką nors kitą.

. Aš vėl nuėjau į viršų, pas Pat. Ji gulėjo sunkiai alsuodama, iš visų pusių pagalviais apkamšyta.

- Neisi paslidinėti? - paklausė ji.

Aš papurčiau galvą.

- Prastas sniegas. Atodrėkis.

- O gal eisi su Antonijumi palošti šachmatais?

- Ne, - tariau aš. - Noriu čia pas tave pabūti.

- Vargšas Robi! - Ji pamėgino sujudėti. - Bent atsinešk ko nors išgerti.

- Taip ir padarysiu.

Nuėjau į savo kambarį ir atsinešiau butelį konjako ir stiklą.

- Nori truputį? - paklausiau. - Juk tau galima, pati žinai.

Ji išgėrė mažą gurkšnelį, o po valandėlės dar vieną. Paskiau atidavė man stiklą. Aš prisipyliau jį ir išgėriau.

- Tau negalima gerti iš vieno stiklo su manim, - tarė Pat.

- Dar ko. - Aš vėl prisipyliau stiklą ir išlenkiau vienu mauku.

Ji papurtė galvą.

- Nedaryk taip, Robi. Tau taip pat nebegalima manęs bučiuoti. Tau iš viso nebegalima tiek daug būti pas mane. Tu neturi susirgti.

- Aš bučiuosiu tave, ir terauna velniai viską, - atsakiau aš.

- Ne, tai negalima. Tau taip pat nebegalima miegoti mano lovoje.

- Gerai, tai tu miegok su manim mano lovoje.

Ji priešindamasi pajudino lūpas.

- Liaukis, Robi. Tu turi dar ilgai gyventi. Aš noriu, kad tu liktum sveikas, turėtum vaikų ir žmoną.

- Aš nenoriu nei vaikų, nei žmonos, noriu tik tavęs. Tu esi mano vaikas ir mano žmona.

Valandėlę ji pagulėjo tyliai.

- Aš labai norėčiau turėti nuo tavęs vaiką, Robi, - tarė ji pagaliau ir padėjo veidą man ant peties. - Anksčiau to nenorėjau. Net negalėjau to įsivaizduoti. Bet dabar dažnai apie tai galvoju. Būtų gera, jog kas nors po manęs liktų. Vaikas kartais pažiūrėtų į tave, ir tu prisimintum mane. Ir tada aš vėl būčiau su tavimi.

- Mes dar susilauksim, - tariau aš. - Kai tu pasveiksi. Aš labai norėčiau turėti su tavim vaiką, Pat. Bet tai turi būti mergaitė, taip pat vardu Pat.

Ji paėmė man iš rankos stiklą ir išgėrė gurkšnį.

- Gal ir geriau, kad mes jo neturime, mielasis. Tau nieko neliks nuo manęs. Tu turi mane užmiršti. Ir jei pagalvosi apie mane, tai turėsi tik galvoti, kad mums buvo gera, ir daugiau nieko. To, kas jau praėjo, juk mes niekad nesuprasime. Ir tu neturi liūdėti.

- Man liūdna, kad tu taip šneki.

Kurį laiką ji žiūrėjo į mane.

- Kai šitaip guli, daug kas ateina į galvą. Ir daug kas, ko šiaip nė nepastebi, atrodo keista. Zinai, ko dabar nebegaliu suprasti? Kad štai du žmonės myli kits kitą, kaip mudu, ir kad vis dėlto vienas iš jų miršta.

- Nutilk, - tariau aš. - Vienas visada turi pirma mirti, taip visada esti gyvenime. Bet mes dar negreit mirsime.

- Žmogus turi tik tada mirti, kai jis vienišas. Arba, kai neapkenčia, bet niekad, kai myli.

Aš prisiverčiau nusišypsoti.

- Taip, Pat, - tariau ir suėmiau jos karštas rankas, - jeigu mudu kurtume pasaulį, tai jis geriau atrodytų, tiesa?

Ji linktelėjo.

- Taip, mielasis. Mes tokių dalykų neleistume. Jei bent žinotum žmogus, kas bus paskiau. Ar tu manai, kad kas nors dar yra paskiau?

- Taip, - atsakiau aš. - Gyvenimas taip prastai sutvarkytas, jog negali šitaip pasibaigti.

Ji nusišypsojo.

- Ką gi, tai irgi motyvas. Bet ar tau atrodo, kad ir tai blogai sutvarkyta? - Ji parodė į puokštę geltonų rožių šalia savo lovos.

- Taigi, - atsakiau aš. - Detalės nuostabios, bet visuma beprasmiška. Atrodo, kad pasaulį būtų sukūręs koks beprotis, kuris, žiūrėdamas į nuostabų gyvenimo įvairumą, nesugalvojo nieko kito, kaip vėl jį sunaikinti.

- Ir vėl sukurti iš naujo, - tarė Pat.

- Ir čia nematau jokios prasmės, - atsakiau aš. - Nuo to iki šios dienos geresnis jis nepasidarė.

- Bet, mielasis, - tarė Pat, - sukurdamas mudu, jis vis dėlto gerai padarė. Geriau nė negalėjo būti. Tik per trumpai. Labai per trumpai.

Po kelių dienų aš pajutau krūtinėje dieglius ir ėmiau kosėti. Vyriausiasis gydytojas išgirdo tai eidamas koridorium ir įkišo galvą į mano kambarį.

- Eime į mano kabinetą.

- Bet man nieko nėra, - tariau aš.

- Vis tiek, - atsakė jis. - Taip kosėdamas, jūs negalite sėdėti pas panelę Holman. Tučtuojau eime su manim.

Su keistu pasitenkinimu aš vilkaus marškinius jo kabinete. Čia, kalnuose, sveikata atrodė bemaž kaip kokia neteisėta privilegija; žmogus imdavai jaustis lyg spekuliantas ar dezertyras.

Vyriausiasis gydytojas nustebęs pažvelgė į mane.

- Jūs, rodos, dar džiaugiatės, - tarė jis suraukęs kaktą.

Paskiau ėmė rūpestingai apžiūrinėti mane. Aš žvalgiausi į kažkokius blizgančius daiktus ant sienų, kvėpavau giliai ir pamažu, greitai ir trumpai, dariau viską, ko tik jis reikalavo. Ir vėl patenkintas pajutau dieglius krūtinėje - nors šiek tiek galėsiu varžytis su Pat.

-Jūs nusišaldęs, - tarė vyriausiasis gydytojas. - Pagulėkite vieną ar dvi dienas arba bent neišeikite iš savo kambario. Pas panelę Holman jums negalima įeiti. Ne dėl jūsų... dėl panelės Holman.

- O pro duris galiu su ja kalbėtis? - paklausiau aš. - Arba iš balkono?

- Iš balkono galite, bet tik kelias minutes, galite ir pro duris, jei tik uoliai skalausite gerklę. Jūs ne tik persišaldęs, bet dar ir sergate rūkančiųjų kataru.

- O kaip plaučiai? - Aš vis dar truputį tikėjau, jog bent kokia smulkmena juose bus netvarkoj. Tada geriau jausčiaus šalia Pat.

- Iš jūsų plaučių galima trejus padaryti, - pareiškė vyriausiasis gydytojas. - Tokio sveiko žmogaus seniai nesu matęs. Tik kepenys jūsų gana kietos. Turbūt per daug geriate.

Jis išrašė man kažkokių vaistų, ir aš išėjau.

- Robi, - paklausė Pat iš savo kambario, - ką jis sakė?

- Kurį laiką man negalima pas tave vaikščioti, - atsakiau pro duris. - Griežčiausiai uždrausta. Užkrečiama.

- Na mat, - tarė ji nusigandusi, - aš visada taip sakiau.

- Užkrečiama tau, Pat. Ne man.

- Nekalbėk niekų, - tarė ji. - Tikrai papasakok, kas tau yra.

- Tikrai taip yra. Sesute, - aš pamojau skyriaus seseriai, kuri kaip tik nešė man vaistus, - pasakykite panelei Holman, kuris iš mudviejų pavojingiau serga.

- Ponas Lokampas, - pareiškė sesuo. - Jis negali išeiti iš kambario, kad neapkrėstų jūsų.

Pat netikėdama žvalgėsi čia į seserį, čia į mane. Aš jai parodžiau vaistus pro duris. Ji suprato, kad tai tiesa, ir ėmė juoktis. Jinai juokėsi net ligi ašarų ir taip skausmingai užsikosėjo, kad užgirdusi atbėgo sesuo jos palaikyti.

- Dieve mano, mielasis, - sušnibždėjo ji, - juk tai juokinga. Ir koks išdidus tu atrodai!

Ji buvo smagi visą vakarą. Aš, žinoma, nepalikau jos vienos, bet, užsivilkęs storą paltą, apsisukęs kaklą šaliku, išsėdėjau ligi vidurnakčio balkone, vienoje rankoje laikydamas cigarą, kitoje - stiklą, o prie kojų pasistatęs butelį konjako, ir pasakojau jai savo gyvenimo istorijas. Mane nuolatos pertraukdavo ir paskatindavo jos tylus it paukščio juokas. Aš melavau, jog net ausys linko, stengdamasis, kad jos veide šmėstelėtų šypsena. Džiaugiausi savo lojančiu kosėjimu ir ištuštinau visą butelį, o kitą rytą buvau visai sveikas.

Vėl pūtė fenas. Nuo vėjo tirtėjo langai, žemai kabėjo debesys, ėmė slinkti sniegas, ir naktimis buvo girdėti, kaip bilda griūtys. Ligoniai gulėjo susierzinę, susinervinę, nemiegojo ir klausėsi. Apsaugotuose nuo vėjų šlaituose pražydo krokai, o gatvėje tarp rogių pasirodė pirmieji vežimai su dideliais ratais.

Pat tolydžio ėjo silpnyn. Ji nebegalėjo keltis. Naktimis dažnai užeidavo dusulio priepuoliai. Tada ji pasidarydavo pilka nuo mirties baimės. Aš spausdavau drėgnas, bejėges jos rankas.

- Kad tik išlaikyčiau šią valandą! - švokšdavo ji. - Tik šią valandą, Robi. Tuo metu jie miršta...

Ji bijojo paskutinės valandos prieš dieną. Jai atrodė, kad, nakčiai baigiantis, slaptasis gyvybės srautas einąs silpnyn ir beveik užgestas... Ir tik tos valandos ji bijojo ir nenorėjo likti viena. Kitu metu ji būdavo tokia drąsi, kad aš dažnai turėdavau sukąsti dantis.

Aš paprašiau, kad mano lovą pastatytų jos kambaryje, ir atsisėsdavau šalia jos, kai ji pabusdavo ir jos akyse atsirasdavo beviltiškas maldavimas. Dažnai pagalvodavau apie morfijaus ampules savo lagamine ir būčiau be jokių svyravimų panaudojęs jas, jeigu ji nebūtų buvusi tokia dėkinga už kiekvieną naują dieną.

Aš sėdėdavau šalia jos lovos ir pasakodavau, kas tik man ateidavo į galvą. Jai nebuvo galima daug kalbėti, ir ji su noru klausydavosi, kai aš pasakodavau įvairius savo gyvenimo įvykius. Visų mieliausiai ji klausydavosi istorijų iš mano mokymosi laikų, ir, būdavo, ne kartą, vos tik atsipeikėjusi po priepuolio, išblyškusi ir sunykusi, atsirėmusi į priegalvius, jau pareikalauja, kad aš pavaizduočiau jai kokį nors savo mokytoją. Mosuodamas rankomis, šnopuodamas ir glostydamas įsivaizduojamą rudą barzdą, aš vaikščiodavau po kambarį ir gergždžiančiu balsu skelbdavau visokiausias pedagogines gudrybes. Kasdien aš sugalvodavau ką nors naujo, ir Pat pamažu labai gerai susipažino su visais mūsų klasės triukšmadariais ir išdykėliais, kurie kasdien išrasdavo kokią naujovę, kad tik galėtų paerzinti mokytojus. Vieną naktį priviliota griausmingo mūsų mokyklos direktoriaus boso, pas mus užėjo budinti sesuo, ir man prireikė nemaža laiko, kol įstengiau, Pat malonumui, įtikinti ją, kad aš dar neišsikrausčiau iš proto; mat užsisupęs Pat peleriną ir užsimaukšlinęs minkštą skrybėlę, aš šokinėjau vidurnaktį po kambarį ir sakiau baisiausius pamokslus kažkokiam Karlui Osegei, kuris klastingai įpjovė katedros kojas.

Po to pamažu pro langą ėmė sunktis dienos šviesa. Kalnagūbrio viršūnės virto aštriais juodais siluetais. Dangus anapus jų - šaltas ir išblyškęs - traukėsi vis toliau ir toliau. Naktinė

lempa surūdijo iki blyškaus geltonumo, ir Pat padėjo drėgną veidą man ant rankų.

- Štai ir praėjo, Robi. Dabar aš turėsiu dar vieną dieną.

Antonijas atnešė man savo radijo aparatą. Aš įjungiau jį į tinklą, įžeminau į radiatorių ir vakare išmėginau Pat kambaryje. Jis kvarkė ir kvaksėjo, bet paskiau pro šnaresį staiga pasigirdo švelni tyra melodija.

- Kas tai, mielasis? - paklausė Pat.

Antonijas buvo palikęs ir radijo žurnalą. Aš pavarčiau jį.

- Roma, rodos.

Ir štai suskambėjo gilus metalinis pranešėjos balsas:

- Radio Roma - Napoli - Firence...

Pasukau toliau. Pianino solo.

- Čia nereikia man nė žiūrėti, - tariau. - Tai Bethoveno Valdšteino sonata. Kadaise ir aš ją mokėjau skambinti. Tai buvo tais laikais, kai dar maniau būti mokytoju, profesorium ar kompozitorium. Dabar jau seniai nebemoku. Geriau pasuksim toliau. Tai nelabai malonūs atsiminimai.

Šiltas altas, labai tylus ir įsiteikiantis. *Parlez moi d'amour**...

- Paryžius, Pat.

Paskaita apie tai, kaip kovoti su vynuogių amaru. Pasukau toliau. Skelbimai. Kvartetas.

- O kas čia? - paklausė Pat.

- Praha. Styginis kvartetas, opus 59, du, Bethovenas, - perskaičiau aš.

Palaukiau, kol pasibaigė frazė, paskui pasukau toliau, ir staiga suskambėjo smuikas, nuostabus smuikas.

- Turbūt Budapeštas, Pat. Čigonų muzika.

Aš tiksliau nustačiau aparatą. Dabar melodija skambiai ir švelniai plaukė viršum cimbolų, smuikų ir piemenų ragų orkestro.

- Puiku, Pat, tiesa?

* Kalbėkit man apie meilę *(pranc.)*.

Ji tylėjo. Aš atsigręžiau. Ji verkė plačiai atvertomis akimis. Tučtuojau išjungiau aparatą.

- Kas tau, Pat? - Aš apkabinau jos liesus pečius.

- Nieko, Robi. Tai kvaila. Tiktai kai šitaip išgirstu - Paryžius, Roma, Budapeštas... Dieve mano, o aš džiaugčiaus, jei dar kartą galėčiau nusileisti į artimiausią kaimą.

- Bet, Pat...

Aš pasakiau jai viską, ką tik galėjau pasakyti, kad tik išsklaidyčiau tas jos mintis. Bet ji papurtė galvą.

- Aš neliūdžiu, mielasis. Tu nemanyk taip. Aš neliūdžiu, jeigu verkiu. Tai pasitaiko, žinoma, bet neilgam. Užtat pernelyg daug galvoju.

- O apie ką tu galvoji? - paklausiau aš, bučiuodamas jos plaukus.

- Apie vienintelį daiktą, apie kurį dar galiu galvoti - apie gyvenimą ir mirtį. Kai man pasidaro liūdna ir aš nieko nebesuprantu, tada sakau sau, jog geriau mirti tada, kai dar nori gyventi, negu tada, kai jau nori mirti. Kaip tau atrodo?

- Nežinau.

- Vis dėlto taip. - Ji atrėmė galvą man į petį. - Kai dar nori gyventi, tai, vadinasi, dar kažką turi, ką myli. Tai sunkiau, bet ir lengviau. Matai, aš vis tiek turėčiau mirti, ir dabar esu dėkinga, kad turėjau tave. Juk aš galėjau būti ir vieniša, ir nelaiminga. Tada būčiau mielai mirusi. Dabar tai sunku, bet esu kupina meilės kaip bitė medaus, kada ji vakare grįžta į avilį. Jeigu turėčiau rinktis viena iš dviejų, aš vėl pasirinkčiau tą patį.

Ji pažvelgė į mane.

- Pat, - tariau aš, - juk yra dar ir kažkas trečia. Kai paliaus pūtęs fenas, tau pasidarys geriau, ir mudu išvažiuosime iš čia.

Ji tiriamai žiūrėjo į mane.

- Dėl tavęs aš bijau, Robi. Tau daug sunkiau nei man.

- Nebekalbėkim apie tai, - tariau aš.

- Aš tik todėl pasakiau, kad tu nemanytum, jog man liūdna, - atsakė ji.

- Aš ir nemanau, kad tau liūdna.

Ji padėjo ranką man ant peties.

- Ar nepadarytum, kad vėl užgrotų čigonai?

- Tu nori paklausyti?

- Taip, mielasis.

Aš vėl įjungiau aparatą, ir iš pradžių tyliai, o paskiau vis garsiau ir skambiau suaidėjo kambaryje smuikai ir fleitos, ir duslus cimbolų arpeggio.

- Gražu, - tarė Pat. - Kaip vėjas. Kaip vėjas, kuris kažkur nuneša žmogų.

Tai buvo vakarinis koncertas iš restorano kažkokiame Budapešto parke. Pro muzikos garsus kartkarčiais pasigirsdavo svečių pokalbis; kartkarčiais suaidėdavo skambus džiaugsmingas šūktelėjimas. Galėjai pamanyti, kad dabar Margaritos saloje jau išsprogo pirmieji kaštonų lapai, blyškiai mirgą mėnesienoje ir juda, tartum smuikų vėjo supami. Galbūt vakaras jau šiltas, ir žmonės sėdi lauke, pasistatę priešais stiklus su geltonu vengrų vynu, kelneriai laksto su baltais švarkais, groja čigonai; o paskui žalioje pavasario prieblandoje eini pavargęs namo; o čia guli Pat ir šypso, ir niekad ji nebeišeis iš šio kambario, niekad nebepakils iš šios lovos.

Paskui staiga viskas pradėjo eiti labai sparčiai. Jos veidas tirpo. Skruostikauliai išsišovė, o per smilkinius švytėjo kaktos kaulai. Rankos buvo laibos kaip vaiko, šonkauliai atsikišo, karštis vis dažniau krėtė liesą kūną. Sesuo atnešė deguonies pagalvėles, ir gydytojas ateidavo kas valandą.

Vieną popietę nei iš šio, nei iš to smarkiai nukrito karštis. Pat atsipeikėjo ir ilgai žiūrėjo į mane.

- Paduok man veidrodį, - sušnibždėjo ji pagaliau.

- Kam tau reikia veidrodžio? - paklausiau aš. - Ilsėkis, Pat. Man rodos, kad dabar jau pradėsi taisytis. Tu nebeturi karščio.

- Ne, - sušnibždėjo ji palūžusiu, perdegusiu balsu, - paduok man veidrodį.

Aš apėjau aplink lovą, paėmiau veidrodį ir išmečiau iš rankų. Jis sudužo.

- Dovanok, - tariau. - Mat koks atgrubnagis. Iškrito iš rankų ir tuoj subyrėjo į tūkstantį šukelių.

- Mano rankinėje yra kitas, Robi.

Tai buvo mažytis chromuotas nikelio veidrodėlis. Aš perbraukiau per jį ranka, kad jis nebūtų toks tyras, ir padaviau jį Pat. Ji sunkiai nusivalė veidrodėlį ir įtemptai žiūrėjo į jį.

- Tau reikia išvažiuoti, mielasis, - sušnibždėjo ji pagaliau.

- Kodėl gi? Ar tu nebemyli manęs?

- Tu nebežiūrėk į mane. Tai nebe aš.

Atėmiau iš jos veidrodėlį.

- Tie metalo gabalai niekam netikę, Pat. Tik pažiūrėk, kaip aš jame atrodau. Išblyškęs ir liesas. O juk esu rudas ir stiprus. Tas veidrodėlis banguotas.

- Tu turi atsiminti mane kitokią, - sušnibždėjo ji. - Važiuok, mielasis. Aš jau viena pabaigsiu.

Nuraminau ją. Ji vėl pareikalavo veidrodėlio ir rankinės. Paskiau ėmė pudruotis, - vargšas sukritęs veidas, sutrūkinėjusios lūpos, sunkios rudos duobutės paakiuose.

- Tik truputį, mielasis, - tarė ji ir pamėgino nusišypsoti. - Tu neturi matyti mane negražią.

- Gali daryti, ką tik nori, - tariau aš, - tu niekad nebūsi negraži. Man tu esi gražiausia moteris, kurią tik kada esu matęs.

Aš paėmiau veidrodėlį ir pudrinę ir atsargiai suėmiau rankomis jos galvą. Po kurio laiko ji pradėjo nerimauti.

- Kas tau, Pat? - paklausiau.

- Taip garsiai tiksi, - sušnibždėjo ji.

- Kas? Laikrodis?

Ji linktelėjo.

- Taip trinka...

Aš nusiėmiau nuo rankos laikrodį.

Ji baikščiai pažvelgė į sekundininką.

-Padėk jį kur į šalį...

Aš paėmiau laikrodį ir trenkiau jį į sieną.

- Šitaip, dabar jis nebetiksės. Dabar laikas sustojo. Mes perplėšėme jį. Dabar esame tik dviese, tik mes abu - tu ir aš - ir nieko daugiau.

- Mielasis... - sušnibždėjo ji.

Ji žiūrėjo į mane. Jos akys buvo labai didelės.

Aš negalėjau išlaikyti jos žvilgsnio. Atrodė, kad jis eina kažkur iš toli, perveria mane ir įsminga kažkur į nežinią.

- Senasis drauguži, - murmėjau aš, - mano mylimasis, narsusis, senasis drauguži.

Ji mirė paskutinę nakties valandą, dar neišbrėškus rytui. Mirė sunkiai ir skausmingai, ir niekas negalėjo jai padėti. Ji tvirtai laikė mano ranką, bet nebežinojo, kad aš buvau šalia.

Kažkada kažkas pasakė:

-Ji mirė...

- Ne, - atsakiau aš, - ji dar nemirė. Ji tebelaiko mano ranką...

Šviesa. Nepakenčiama, ryški šviesa. Žmonės. Gydytojas. Aš pamažu atleidau pirštus. Pat ranka nukrito. Kraujas. Dusulio perkreiptas veidas. Sustingusios, sklidinos kančios akys. Rudi šilkiniai plaukai.

- Pat, - tariau aš. - Pat!

Ir pirmą kartą ji man nebeatsakė.

- Norėčiau likti vienas, - tariau aš.

- Gal pirma.. - paklausė kažkas.

- Ne, - tariau aš. - Išeikit. Nelieskit.

Paskui nuploviau jai kraują. Pasidariau kaip medinis. Sušukavau jai plaukus. Ji darėsi šalta. Paguldžiau ją į savo lovą ir užklojau. Sėdėjau šalia jos ir negalėjau nieko galvoti. Sėdėjau ant kėdės ir žiūrėjau į ją. Įėjo šuo ir atsitūpė šalia manęs. Mačiau, kaip pasikeitė jos veidas. Negalėjau nieko padaryti, kaip tik sėdėti tuščia širdimi ir žiūrėti į ją. Paskiau atėjo rytas, ir jos nebebuvo.

Leidyklos „Tyto alba" serija
„Klasika"

"S Karen Blixen „Iš Afrikos"
•S David Herbert Lawrence „Sūnūs ir meilužiai"
•J Jane Austen „Ema"
•/ Gabriele D'Annunzio „Geismų kūdikis"
•/ Eyvind Johnson „Bangų mūša"
S David Herbert Lawrence „Ledi Caterli meilužis. Mergina ir čigonas"
•/ Nikoy Kazantzakh „Paskutinis gundymas"
S Miką Waltari „Sinuhė egiptietis"
</ Willy ir Colette „Klodina mokykloje"
•/ Robert Musil „Auklėtinio Terleso sumaištys"
•/ Eugene Ionesco ‚yienišius"
•/ Karen Blixen „Iš Afrikos" (2-asis leid.)
V Jean Giono „Husaras ant stogo"
•/ Miką Wakari „Turmsas nemirtingasis"
•/ Stefan Zweig „Marija Stiuart"
•S Marguerite Duras „Jūrininkas iš Gibraltaro"
S Lars Gustafsson „Bitininko mirtis"
•S Erich Maria Remark „Trys draugai"
Ernst Jūnger „Afrikietiški žaidimai"
Jaroslav Hašek „Šaunusis kareivis Šveikas"
Paul Kornfeld „Blanša, arba Studija sode"
Miką Wakari „Tamsos angelas"

Remarąue, Erich Maria

Re-139 Trys draugai: romanas / Erich Maria Remark ; iš vokiečių k. vertė Vytautas Petrauskas. - 3-asis leid. - Vilnius : Tyto alba, 1999.-472 p. (Klasika)

ISBN 9986-16-126-6

Garsaus vokiečių rašytojo E. M. Remarko (1898-1970) romanas „Trys draugai" - apie karo suluošintos „prarastosios kartos" likimą. Nors tikrovė Remarko herojus nuolat verčia taikytis su praradimais, juos palaiko stiprus noras gyventi ir toje beprasmiškai besisukančioje gyvenimo karuselėje patirti šiek tiek žmogiškosios laimės. Draugystė Remarko herojams - vienintelis pastovus dalykas vertybių žlugimo epochoje.

UDK 830-3

ERICH MARIA REMARK

TRYS DRAUGAI

Romanas

Iš vokiečių kalbos vertė *Vytautas Petrauskas*

Viršelio dailininkas *Sigitas Sniras*

SL 1686. 1999 03 26. 18,27 apsk. 1.1, Užsakymas 285
Išleido „Tyto alba", J. Jasinskio 10, 2600 Vilnius
Spausdino AB „Vilspa",, Viršuliškių skg. 80, 2065 Vilnius